Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVIII
C
51
NAPOLI

Proibito

Digitized by Google

DE SECRETIS LIBRI XVII.

EX VARIIS AUTHORIBUS COLlecti, methodiceq; digeſti, & aucti

PER

JOAN. JACOBUM WECKERUM, Baſilienſem, Medicum Colmarienſem.

Acceſsit INDEX locupletiſsimus.

BASILEÆ,

Sumptibus LUDOVICI REGIS.

M. DC. XLII.

Google

D. LAZARO SVENDIO,

GENEROSO BARONI IN Hohenlandſperg / *Domino in* Kilchhofen / Burckheim / Treiburg / ꝛc. *Cæſareæ Majeſtatis Conſiliario, & Polemarcho, Domino ſuo clementiſſimo.*

SI QUÆ terra ſuis benè ſervata limitibus complectitur, & ſi quæ Sol verno calore ſuſcitata producit, intueamur: hoc admirandum exemplar eſt infiniti Numinis infinitæ potentiæ. Sed dum in hoc ampliſsimo naturæ theatro mens exculta ſuis hinc inde meditationibus variè deducitur, adeoque corporum cœleſtium ſplendorem, curſusque non interruptos, & rerum vices quæ cùm intereant, novis tamen ſubinde fœtibus ſpeciem quæque ſuam inviolatâ ſucceſsionis virtute tuentur. Dum hæc, inquam, animus mira voluptate pervadit, atque contemplatur, nihil tamen eſt, quod mens merito magis quàm ſeipſam admiretur. Hæc enim cùm nullo penitus ſenſu percipiatur, non mole, ſed vi-

ribus terrenis longè cœleſtibusque corporibus antecellit. Viſum eſt, generoſe D. Baro, T. ita D. affari, utpote quam noverim hujuſcemodi philoſophicis Dei & naturæ cultibus plurimum oblectari: maximè verò ſi vel ad evehendas Dei laudes, vel ad promovendam humanæ ſocietatis utilitatem, diriguntur. Homini Deus mentemque manusque conceſsit: nimirum ut vel ingenio, vel labore, quilibet non ſibi ipſi modò, ſed quamplurimis aliis eſſet adjumento. Nihil uſquam natura ſuffert, quod penitus ocioſum ſit. Quantò magis hominem decet eſſe frugi, ne potiſsima ſui parte vitam agens deſidem, inter omnia ſit abjectiſsimus? Multos equidem invenias, quibus nihil eſt magis curæ, quàm ut ocio, ſuisque perpetuò voluptatibus indulgeant. Homines dixeris hæc inutilia terræ pondera, nullius ferè compotes rationis, ut Rex eſt, qui nihil regit. Non deſunt tamen, qui cùm vel gloriæ cupiditate ducantur, vel ipſius etiam honeſtatis amore, ſuas eò vires intendunt, ut vel animi virtute, vel mentis induſtriâ omnium maximè poſsint eſſe utiles. Duplex hoc hominum genus eſt, dum alii jus humanæ ſocietatis rectâ ratione tuentur, Politicos appellant: alii vel arte ſuâ naturam æmulantur, vel patefactas ejus dotes uſu commodo fruendas expandunt. Hi receptiſsimâ voce Philoſophi nuncupantur. Politices quis ſplendor ſit, & quanta quovis loco & tempore neceſsitas, id eorum authoritate ſit manifeſtum, qui regendis præſunt rebus publicis. Veruntamen ſi multiplicem rerum ſcientiam, & acrem ingenii vim expende-

penderis, ſua quoque Philoſophis eſt dignitas, & fortè non minor, quàm ſit ipſius juris interpretibus. At verò Philoſophis de dignitate non debet eſſe contentio. Quicquid uſquam toto terrarum orbe comprehenditur, id ad corporis noſtri primùm, dein & animæ noſtræ ſalutem conditum eſt, ut duplex etiam eorum ſit finis, quæ mens humana ſuis tum ſenſibus accepta, tum intelligendi virtute conquiſita complectitur: Alia namque ſciuntur ſolùm ut contemplantis animum in admirationem divinæ potentiæ rapiant, Aliis verò ſimul etiam competit uſus ad humanæ vitæ commodum aliquod probè comparatus. In utroq; rerum genere ſingularem ad abſtruſas naturæ vires, occultasque virium cauſas exquirendas humanæ mentis perſpicaciam, & ad conceſſas naturæ dotes arte ſuperandas miram intueri licet hominum induſtriam. Non hoc enim unius inventum eſt, quod extollimus, ſed plurimorum, qui ſtudio ac labore, qui judicio, & ingenio, quas ab aliis ſciéntias & artes obtinuerint, diligenter excolunt, & inventis etiam non inutilibus amplificant. Inexhauſtus eſt naturæ theſaurus, & deliteſcunt proculdubio plurima, quæ temporis ſucceſſu ſagacium hominum conatibus eruentur. Nimirum in hac rerum natura duplex effectuum ratio percipitur, dum alia manifeſtis agunt qualitatibus, alia verò non manifeſtâ, ſed occultâ quadam proprietate ſuas exerunt vires, quæ nullo mentis diſcurſu, ſed ipſâ duntaxat experientiâ nobis innoteſcunt. Hæc verè quis naturæ ſecreta nuncupaverit, utpote quæ nullis pa-

teſacta temporamentorum accidentibus, in formarum aut ſpecierum ſinu deliteſcant. Illa quidem ſi rectâ methodo rebus applicentur, nota & communi ratione, felici tamen etiam ſucceſſu, non contemnendos producunt effectus. Sed quæ viribus agunt occultis, longè præſtantiora ſunt: quo fit, ut in morborum curationibus, cæteris, quorum manifeſta eſt ratio, ſemper ea, quæ tota proprietate juvant, ſiquidem haberi poſsint, adjiciantur. Nec dubium eſt, quin ut ſimplicium medicamentorum ſpecies propemodum infinitæ ſunt, temperamenta verò paucis definita generibus: ita & totidem eorum ſint ad agendum & patiendum facultates, manifeſtæ ſcilicet paucis, occultæ verò propemodum infinitis diſtinctæ generibus. Dum tamen herbarum, fruticum, plantarum & aliorum ſimplicium medicamentorum vires Medicis deſcribuntur, vix aliud quicquam invenias, quàm quod ad manifeſtas eorum qualitates referri poſsit. Ignorantiæ vitium eſt, aut invidiæ, quaſi fortè nefas ſit, evulgari, quæ ſecreta ſunt. plurima nos equidem latent. Hæc multis natura tamen eſt, ut ſi quid habeant, quod cæteris ignotum ſit, ſecretum eſſe velint, & ſibi ſolis uſui. Tantò magis eorum eſt laudanda fides, & integritas; qui reconditiſsimas ingenii ſui dotes opere, verbis, & ſcriptis exponunt, easque non ſuis modo coætaneis, ſed & non defraudandæ poſteritati communicant. Cùm itaque complures ex veteribus & recentioribus ratione pariter, & frequentibus experimentis occultas naturæ vires explorarint, aut etiam arte ſuâ locupletaverint, hosq;

ſuos

ſuos ingenii & induſtriæ fructus multis hinc inde diſperſa libris exhibuerint, res ipſa hæc non indigna labore viſa eſt, ſi quæ à multis confusè tradita eſſent, in unum congeſta volumen brevi quadam, & cõmodâ methodo complecteremur. Hoc ergo ſuſceptum opus, tandem non exiguo labore complevimus, in quo non ea ſolùm, quæ ab aliis mutuati ſumus, ſed noſtra etiam comprehenduntur, quæ praxi medica, & multiplici medicamentorum uſu comprobata comperimus, & quæ chymicæ artis adminiculo conquiſita didicimus. Hac enim viâ ſecreta quædam invenimus, adeoq; (ut ex multis pauca referamus) Elephantiaſis curandæ modum, morbi Gallici, tabis & hydropes (qui non nimium inveteratus ſit, nec in ætate conſumtis acciderit.) Ad inſultus etiam podagricos brevi temporis ſpacio diſcutiendos, & ne citò, vel tantis cum cruciatibus adoriantur, avertendos præſentaneam medendi rationem exhibemus. Quod re ipſa quoque teſtabimur, ſi quis conſilio noſtro periculum facere voluerit. Sed de his aliorum eſto judicium. Interim quicquid illud ſit, quod hac in parte præſtitimus, id Tuæ D. (generoſe D. Baro, Mecœnas obſervantiſsime) multis de cauſis offerendum eſſe duximus, tum quòd (ut antè commemoratum eſt) hujuſcemodi naturæ miraculis, & hominum inventis, ob inſignem ſcilicet utilitatem, & admirandum humanæ mentis acumen, non minimum Tua D. oblectetur: tum verò maximè quòd quatuordecim & amplius annos Tua me D. ſummo & amore, & favore complexa ſit: qua quidem in re tuam erga me benevolentiam agno-

teſacta temporamentorum accidentibus, in formarum aut ſpecierum ſinu deliteſcant. Illa quidem ſi rectâ methodo rebus applicentur, nota & communi ratione, felici tamen etiam ſucceſſu, non contemnendos producunt effectus. Sed quæ viribus agunt occultis, longè præſtantiora ſunt: quo fit, ut in morborum curationibus, cæteris, quorum manifeſta eſt ratio, ſemper ea, quæ tota proprietate juvant, ſiquidem haberi poſsint, adjiciantur. Nec dubium eſt, quin ut ſimplicium medicamentorum ſpecies propemodum infinitæ ſunt, temperamenta verò paucis definita generibus: ita & totidem eorum ſint ad agendum & patiendum facultates, manifeſtæ ſcilicet paucis, occultæ verò propemodum infinitis diſtinctæ generibus. Dum tamen herbarum, fruticum, plantarum & aliorum ſimplicium medicamentorum vires Medicis deſcribuntur, vix aliud quicquam invenias, quàm quod ad manifeſtas eorum qualitates referri poſsit. Ignorantiæ vitium eſt, aut invidiæ, quaſi fortè nefas ſit, evulgari, quæ ſecreta ſunt. plurima nos equidem latent. Hæc multis natura tamen eſt, ut ſi quid habeant, quod cæteris ignotum ſit, ſecretum eſſe velint, & ſibi ſolis uſui. Tantò magis eorum eſt laudanda fides, & integritas, qui reconditiſsimas ingenii ſui dotes opere, verbis, & ſcriptis exponunt, easque non ſuis modo coætaneis, ſed & non defraudandæ poſteritati communicant. Cùm itaque complures ex veteribus & recentioribus ratione pariter, & frequentibus experimentis occultas naturæ vires explorarint, aut etiam arte ſuâ locupletaverint, hosq;

ſuos

ſuos ingenii & induſtriæ fructus multis hinc inde diſperſa libris exhibuerint, res ipſa hæc non indigna labore viſa eſt, ſi quæ à multis confusè tradita eſſent, in unum congeſta volumen brevi quadam, & cõmodâ methodo compleċteremur. Hoc ergo ſuſceptum opus, tandem non exiguo labore complevimus, in quo non ea ſolùm, quæ ab aliis mutuati ſumus, ſed noſtra etiam comprehenduntur, quæ praxi medica, & multiplici medicamentorum uſu comprobata comperimus, & quæ chymicæ artis adminiculo conquiſita didicimus. Hac enim viâ ſecreta quædam invenimus, adeoq; (ut ex multis pauca referamus) Elephantiaſis curandæ modum, morbi Gallici, tabis & hydropes (qui non nimium inveteratus ſit, nec in ætate conſumtis acciderit.) Ad inſultus etiam podagricos brevi temporis ſpacio diſcutiendos, & ne citò, vel tantis cum cruciatibus adoriantur, avertendos præſentaneam medendi rationem exhibemus. Quod re ipſa quoque teſtabimur, ſi quis conſilio noſtro periculum facere voluerit. Sed de his aliorum eſto judicium. Interim quicquid illud ſit, quod hac in parte præſtitimus, id Tuæ D. (generoſe D. Baro, Mecœnas obſervantiſsime) multis de cauſis offerendum eſſe duximus, tum quòd (ut antè commemoratum eſt) hujuſcemodi naturæ miraculis, & hominum inventis, ob inſignem ſcilicet utilitatem, & admirandum humanæ mentis acumen, non minimum Tua D. obleċtetur: tum verò maximè quòd quatuordecim & amplius annos Tua me D. ſummo & amore, & favore complexa ſit: qua quidem in re tuam erga me benevolentiam agno-

ſcere decuit, majorem etiam, quam ipſe viderer eſſe promeritus. Itaque cùm aliqua tandem animi mei ſignificatione hujus tui favoris memorem eſſe deceret, non potui, quin meos hoſce labores tuo nomini dedicarem: Licèt enim id levius merito videretur, quàm quod tua dignitas expoſtulet. Quæ tuæ tamen Dominationis antehac de me fuit exiſtimatio, cùm meæ ipſius mihi probè conſcius eſſem tenuitatis, id tuum quoque futurum eſſe confido judicium, ut non tam ejus, quod offertur munuſculi, quàm favoris tui ratio habeatur. Vale, Baro generoſiſsime, Colmariæ, Kalend. Auguſti.
1582.

T. D.

Cliens, JOAN. JACOBUS
Weckerus, *Colmarienſis*
Medicus.

GENE-

GENEROSO
DOMINO D. JOAN. GULIELMO
SVENDIO, BARONI IN Hohenlandſperg/
Domino in Burckheim/ Kilchhoffen/ꝛc.
Domino ſuo clementiſs.

HECTORIS *arma procul, Danaæ ſint prælia gentis,*
Romanæq; procul factio ſæva togæ.
Hic juvat illuſtrem triſti memorare cicutâ,
Quem lachrymis repetunt tempora noſtra, virum.
In meritas animos nequicquam vertere laudes
Mens, graviora ſimul nec ſubiiſſe, poteſt.
Mens ſtupet, ora ſilent, juſtum quia pulmo recuſat
Officium, quid? opem triſtis Apollo negat.
Heroas ſed quid mortalis dicere laudes
Vox poterit tanti nobilitate viri.
Majoris majora refert diſpendia famæ
Virtus, quæ potius funere merſa viget.
Bello, conſiliiſq; potens & fortibus auſis
Acriter avertit Turcia tela parens.
Conſilia in melius referens, ea mente volutans,
Aulis Heroum, Principibuſq; tulit.
Germanis rerum Dominis Gentiq; togatæ
Nota fuit virtus, ſancta probata fides.
CAROLUS *ingenii vires expertus, iisdem*
Et FERDINANDI *floruit Aula diu.*
MAXMILIANE *virum tua novit & Aula, probaret*
Aſtræa cinctus cùm ſine fraude, fidem,
Eſt ſimul Imperio conqueſtus ſæpe RUDOLPHUS
Inſigni ereptum nobilitate virum,

)(5

Ut tandem celebris poſt triſtia funera ſemper
Vivat fama: Duces arma, virumq́; canunt.
Extera gens quò ritè queat cognoſcere famam,
Propria jam virtus arma virumq́; canit,
Aeterna jam fama viget ſuper æthera fama,
Dum virtusq́; Duces arma, virumq́; canunt.
Teſtibus his motus firma Gulielme, tueris
Ornamenta tui, mente fideq́; patris.
Macte iſta virtute, ſimul majora voluta,
Virtuti reſtant præmia digna tuæ.
Hæres auſpicio flores meliore parentis,
Arripiens forti patria ſceptra manu,
Ergo tuum quærit præſentis epiſtola libri,
Jam patre defuncto parva patrocinium,
Hujus ſume, precor, ſublato Iudice, partes,
Librum ne livor rodere poſſit edax.
Suſcipe Secretis librum jam pluribus auctum,
Sitq́; patrocinio tutus & ille tuo.
Tutetur DEUS *invicta tua ſtemmata gentis,*
Accreſcantq́; magis nobilitata. *VALE.*

Inclytæ Generoſitatis tuæ obſervantiſs.
D. JOAN. WECKERUS. B.

AUTORES

AUTORES EX QUIBUS HOC *Opus concinnatum eſt.*

Abſyrtus.
Aelianus.
Aëtius.
Albertus Magnus.
Alexius Pedemontanus.
Andreas Cordubenſis.
Andreas Albius.
Anatolius.
Andernacus.
Antonius Mizaldus.
Aphricanus.
Apulejus.
Aratus.
Archelaus.
Archimedes.
Archibius.
Ariſtoteles.
Arnoldus Villanovanus.
Athenæus.
Auguſtinus Steuchus.
Avicenna.
Bayrus.
Beiytius.
Bleſius.
Brigilia Mediolanenſis.
Braſſavolus.
Çara vanus Hiſpanus.
Cardanus.
Caſpar Schvvenckfelt.
Caſſianus.
Cato.
Cleopatra.
Conſtantinus Cæſar.
Columella.
Cornelius Ag ppa.
Coſtabenluze.
Damageron.
David Wezelius.
Democritus.
Didymus.
Dionyſius.
Diophanes.
Dioſcorides.
Egidius Bruxellenſis.
Empedocles.
Euonymus.
Fallopius.
Favorinus.
Felix Platerus.
Fioravantus.
Florentinus.
Fronton.
Gabriel Arator.
Galenus.
Gargilius Martialis.
Georgius Valla.
Gemma Friſius.
Geſnerus.
Henricus Ranzovius.
Henricus Wolffius.
Hermes.
Hierocles.
Hippocrates.
Hollerius.
Jacobus Çarpenſis.
Jarcas.
Joan. Wejerus.
Joan. Baptiſta Porta.
Joan. Langius.

Joan.

Joan. de Rupe ſciſſa.
Joan. Bauhinus.
Iſabella Corteſe.
Lemnius Leontinus.
Leporinus Dalmata.
Livius.
Lucas Rhor.
Ludolphus Rolevincus.
Magia Veterum.
Magiſter Odomarus.
Marcellus Palingenius.
Mercurius Triſmegiſtus.
Nicolaus.
Nicolaus Taurellus.
Noſtradamus.
Octavius Landus.
Olaus Magnus.
Oppianus.
Oribaſius.
Orpheus.
Orus Apollo.
Ovidius.
Pamphilus.
Paracelſus.
Paulus Aegineta.
Paxamus.
Palladius.
Petrus Creſcentius.
Petrus Galatinus.
Pelagonius.
Philoſtratus.
Pictorius.
Plinius.
Philippus Melanchton.
Plutarchus.
Polybius.
Priſcianus de Corduba.
Pſellus.
Ptolomæus.
Publius Vegetius.
Raymundus Lullus.
Rhaſis.
Rondeletius.
Roſcellus.
Scaliger.
Seneca.
Servius.
Sextus Platonicus.
Scribonius Largus.
Simeon Sethi.
Simoneta Cardinal.
Sotion.
Straton.
Sylvius.
Tarentinus.
Theomneſtus.
Theophraſtus.
Varro.
Virgilius.
Varignana.
Vicentius Laureus.
Vindanionius.
Vitruvius.
Zoroaſter.

OPERIS

OPERIS TOTIUS UNIVERSALIS diſpoſitio.

- SECRETA, *hoc eſt, artes, vel artium, particulæ, non vulgatæ, nec quibuslibet notæ conſiderari poſſunt, vel*
  - *Materialiter reſpectu rei ſubjectæ, quæ ignoratur à pleriſq; à paucis ſcitur, & ut ſciatur à compluribus tamen communiter. Sic ergò ſecreta quædam ab*
    - *Incorporeis, videlicet*
      - DEO, *de quo Liber I.*
      - Angelis
        - Bonis.
        - Malis.
        - *De quibus Liber II.*
    - *Corporeis*
      - *Simplicibus*
        - Aſtris.
        - Elementis
          - Igne,
          - Aëre,
          - Aqua,
          - Terra.
          - *De his Liber III.*
      - *Compoſitis. Vide in ſequentibus ſignum* A.
  - *Formaliter. Vide in ſequentibus ſignum* B.

Digitized by Google

- **A.** *Compoſitis,*
  - *Perfectis,*
    - *Animatis,*
      - *Senſitivis,*
        - *Rationalib. ut* hominis,
          - Animo, *Lib. IV.*
          - Corpore. *Sic lib. V. de*
            - Vita, *Cap. I.*
            - Morte, *Cap. II.*
            - Sanitate, *Cap. III.*
            - Morbo *Cap. IV.*
            - Forma, *Cap. V.*
            - Cibo, *Cap. VI.*
            - Potu, *Cap. VII.*
            - Venere, *Cap. IIX.*
            - Somno, *Cap. IX.*
            - Exercitio, *Cap. X.*
        - *Brutis,*
          - Terreſtribus, *Lib. VI.*
          - Aquatilibus, *Lib. VII.*
          - Aëreis, *Lib. IIX.*
      - *Vegetativis: ut* Plantis, *Lib. IX.*
    - *Inanimatis,*
      - *Naturalibus, ut*
        - Metallis, *Lib. X.*
        - Lapidibus, *&*
        - Gemmis, *Lib. XI.*
      - *Artificialibus: ut*
        - Domibus, Hortis, Veſtibus, Fontibus, *Lib. XII.*
  - *Imperfectis: ut* Meteoris, *Lib. XIII.*

B. *Forma-*

B. *Formaliter reſpectu ſcientiæ, ſive artis, cujus cognitioni res ipſa ſubjicitur. Sic ergo Secreta alia cognitionis*

- *Seriæ,*
  - *Organicæ,* — Liber XIV.
    - Grāmaticæ,
    - Logicæ,
    - Rhetoricæ,
    - Poëticæ.
      - Loquēdi,
      - Scribendi,
  - *Philoſophicæ,* — Liber XV.
    - Phyſicæ,
    - Magiæ *naturalis,*
    - Metaphyſicæ,
      - *Licitæ,*
      - *Illicitæ,*
    - Mathematicæ,
    - Geometricæ,
    - Arithmeticæ,
    - Muſicæ,
    - Aſtrologicæ,
    - *Moralis,*
      - *Oeconomicæ,*
      - *Politicæ: ut*
        - *Pace,*
        - *Bello.*
  - *Mechanicæ: ut Secreta* — Liber XVI.
    - Molitorum,
    - Fabrorum,
    - Piſtorum,
    - Coquorum,
    - Pigmentariorum,
    - Pharmacopolarum.
- *Ludicra, de quibus Lib. XVII.*

DE SECRETIS LIBER PRIMUS.

Abſtruſæ veritatis arcana.

CAP. I.

DIVINORUM operum ſecreta, vel in rebus extra intellectum poſitis, vel in ipſo intellectu conſiſtunt. Hæc, ipſâ contemplatione perficiuntur. Illa verò quidpiam efficiendo, quod miraculorum inſtar eſſe poſſit. Quæ ſuum actione finem aſſequuntur, ea certis claſſibus diſtincta, ſuo loco pòſt exponemus, & nunc ea, quæ ſubtili meditatione fovet intellectus, arcana veritatis aggrediemur. Philoſophos olim novimus, non in id ſolùm intentos fuiſſe, ut rerum naturalium vires expiſcarentur, ſed ut veritatem in eis agnoſcerent, cauſis videlicet earum intellectis. Ariſtot. opera ferunt Alexandrum regem ſecretorum loco non revelandorum habuiſſe. Tanta nempe fuit philoſophiæ dignitas, ut intellectûs vires, naturæ miraculis nequaquam poſtponerentur. Quamobrem ſi quæ ſcripſit Ariſtoteles, ideò cenſeantur, quòd ea pauciſſimis nota fuerint, hæc certè meritò ſecreta dicētur, quæ ſunt à recentioribus inventa ſubtiliſſimé. Conſtat enim Ariſtot. quantâ modò fuerit ſubtilitate philoſophatus, à veritate tamen aberraſſe. Subtilia verò mendacia, perinde ſecretis annumeranda ſunt. Atqui ſi dicas, angelicæ radicem collo appenſam ſecretum eſſe, ut quis angelorum inſtar inviſibilis reddatur. Multa nobis equidem revelata ſunt divinitus, quæ ſacra ſecreta nominantur, utpotè quibus ſalutem cōſequamur: verùm de iis paulò pòſt agemus, quòd ea non omnibus ſint notiſſima Chriſtianis & Theologis. Itaq; primùm ea nobis exponenda ſunt, quæ cùm omnib. ferè Philoſophis & Theologis ratione ſcrutari non poſſe videantur, ſubtili tamen mentis diſcurſu eruta patefaciemus: poſtea quæ ex Rabbinis antiquis ſumta ſunt,

De Homine. Cap. II.

Hominem duabus conſtitui partibus, animâ nimirum & corpore, ſatis ex ejus actionibus liquet. Hoc, cùm omnibus ipſo etiam ſenſu cognitum ſit, ſecretum quidem non eſt: ex notis tamen ea, quæ latent, inveſtigantur. Efficiens autem hominis cauſa eſt pater, & mater, naturâ mediante: nam utriuſque parentis ſemen ita conſtitutum eſſe oportet, ut ſubſtantiâ, quantitate, qualitate, loco, & cæteris circumſtantiis humanum, hoc eſt, animalem & naturalem effectum producere poſſit. Primùm ergo quæritur, an præter haſce cauſas, animam nimirum & naturam parentis utrinſque, nulla ſit alia, cui ortus generis humani adſcribatur? Hic veterum Philoſophorum ſententias expendamus. Quo nunc modo generantur homines, eo modo ſemper generati ſunt. Hęc veterum eſt Philoſophia, quæ noſtræ fidei repugnat. Rationis autem non fidei ſecretum expoſtulas? Hoc habeto. Si generis humani ſemper idem ortus fuit, qui nunc eſt, tum præter patrem & matrem, nulla eſt alia efficiens hominis cauſa. Cur ergo primam rerum cauſam excogitarunt Philoſophi? Si rerum viciſſitudo & propagatio ſemper eadem quæ nunc extitit, nulla eſt præter hominem & naturam efficiens cauſa admittenda, cùm rerum propagatio planè ſit humana, vel naturalis. Dein ſi ſpecies humana ſemper eundem ortum habuit, quem nunc habet, dum filius à patre generatur, in infinitum uſque generis humani procreatio extenditur; quod abſurdiſſimum eſſe rationibus hiſce demonſtrari poteſt. Conſtat metaphyſico rectè philoſophantium axiomate, *Nihil quod prius & poſterius, magis & minùs ſuſcipit, infinitum eſſe.* Verum generis humani propagatio prius & poſterius ſuſcipit, cùm pater filio prior exiſtat. Præterea novimus, humanam ſpeciem in individuis conſiſtere, nec æternam eſſe poſſe ſpeciem, cujus æterna non ſunt individua. Cùm ergo nullus homo fuerit ab æterno, qui potuit humana ſpecies ab æterno fuiſſe? At ſi non fuerit ab æterno ſpecies humana, certè nec ejuſdem propagatio ad æternum aut infinitum uſq; deducẽda eſt. Nullum autem hominem ab æterno fuiſſe, liquet hinc, quòd omnes mortui ſint, nec ullus eorum ſuperſit, qui ante ducentos annos vixerunt. Itaque ſi moriuntur omnes, cœpiſſe conſequitur

omnes,

omnes, ut nullus ab æterno fuerit: ſi quis enim ab æterno fuiſſet, idem in æternum uſque neceſſariò permanſiſſet, cùm interitus in æterna non cadat. Porrò generis humani propagationem aliquando cœpiſſe, patet hinc etiam, quod in tempore fiat: nam quicquid fit in tempore, principium obtinet neceſſarió. Generis autem humani propagationem nunc in tempore fieri, nemo ratione præditus negabit. Et ſemper in tempore factam eſſe hoc pacto convincitur, quòd eadem, quæ nunc eſt, hactenus fuerit ratio propagationis, ut Philoſophi veteres confitentur. Adhæc omnes homines ita facti ſunt, ut antequam generarentur, non exiſterent. Cùm itaque omnes homines cœperint aliquando, certè generis humani propagationem, principium habuiſſe conſequitur. *Nic. Taurellus.*

Quomodo cœperit humanum genus.

CAP. III.

CUM cœperit aliquandò generis humani propagatio, primos parentes admittere cogimur, qui filios quidem poſteros habuerint, ſed non fuerint aliorum parentum filii. Sic enim progreſſus in infinitum uſq; fieret, quem præcedenti capite confutavimus. Iam verò de primis parentibus quæri poterit, an etiam facti ſint, vel ab æterno fuerint. Factos eſſe fatendum eſt, cùm interierint, & omnium hominum natura ſit eadem, quod rebus factis, & non factis adſcribi nequit. Quomodo facti ſunt igitur, ſi non eodem, quo nos modo, facti ſint? Nec humano certè modo, neque naturali: quò fit, ut nec hominem, nec naturam primorum parentum cauſas efficientes fuiſſe confiteamur. Humano quidem modo factos non eſſe demonſtravimus anteà: ſic enim primi parentes non fuiſſent, ſi parentum aliorum filii fuiſſent. At verò neque naturali modo procreatos eſſe convincitur hac ratione, quòd ea ſaltem fieri dicantur naturaliter, quæ fiunt ex commoda præexiſtente materia, hoc eſt, quæ potentiam obtineat formæ ſuſcipiendæ idoneam: hominibus autem nondum exiſtentibus, nulla talis materia fuit, ex qua homines procreari poſſent naturaliter, hoc eſt, ob potentiam ei materiæ inſitam. Quamobrem rectè ſtatuimus, primos homines à principio quodam hominibus, & naturâ priore factos eſſe, modo nec humano, nec naturali, ſed miraculoſo. *Idem.*

Deum homines feciſſe duos ejuſdem.

Cap. IV.

Existimet fortaſſe quiſpiam, primos parentes à principio quodam factos eſſe, quod inter primam cauſſam & naturam ſit intermedium, quales ſtatui poſſint angeli, vel aliæ mentes à materia liberæ. Sed hoc falſum eſſe patet hinc, quòd præter primam rerum cauſſam, nullà producere poſſit opus à ſua ipſius ſubſtantia diverſum. Prætetea proprius angelorum & mentium effectus eſt intelligentia, quæ nihil per ſe ſubſiſtens efficit. Deus ergò, prima videlicet rerum omnium cauſa, primos fecit homines, & tot quidem, quot ad humanæ ſpeciei propagationem ſatis eſſent. Mas autem unus, & una fœmina ſatis erant, ut duobus hominibus plures à Deo non eſſe factos rationi ſit conſentaneum. At verò non plures feciſſe Deum homines, quàm qui ſufficerent ad humani generis propagationem, hinc manifeſtum evadit, quòd Deus homines ex ſeipſis fieri vellet, ut poſtea docebimus. Hoc ipſum ex eo facilè conſpicitur, quòd Deus (ut in ſacris Bibliis legitur) Evam non ex terræ limbo, velut Adamum, ſed ex ipſius Adami coſta procreare voluerit: nimirum ut omnium hominum exortus ad unam unius hominis ſcaturiginem deduceretur.

Cur Deus homines fecerit.

Cap. V.

Fecit igitur Deus primos homines: verùm & id in dubium poni poterit, an corpora quidem fecerit; animæ verò priùs extiterint? Itaque ſtatuendum hoc eſt, nec primorum parentum, nec noſtras animas priùs extitiſſe, quàm corpora fuerint: nam præter Deum nihil ab æterno fuiſſe, & factum eſſe aliquando quicquid præter eundem exiſtit, ſuo loco demonſtrabitur. Animas autem non priùs quàm corpora factas eſſe, tum oſtendemus, ubi de hac vita diſputabitur, an fuerit ante hanc alia, aut alia poſt hanc ſit futura? Cæterùm ex humanis facultatibus fines inveſtigare licet, ob quos homines Deus fecerit. Ad hujus vitæ ſuſtentationem vires habemus vitales, animales, & naturales, quibus & vivamus, nutriamur, & noſtram ſpeciem propagemus. Cordis vigorem habemus, ut Deum amemus, nobis ſanguine junctos, & proximum quemque. Intellectum habemus, ut Deum & ejus opera contemplemur,

mur. Voluntatem, ut ſuum unicuique attribuamus, & Deo obediamus. *Idem.*

An ſint homines facti alicujus ſaltem temporis causâ, vel ut in æternum viverent?

CAP. VI.

DEus, cùm bonus ſit perfectiſſimè, omnia fecit optimè: Homines ergo fecit, non ut aliquando perirent, ſed ut in æternum perſiſterent. Quod enim bonum eſt (ut ſunt omnia Dei opera) id permanere melius eſt, quàm corrumpi. Licèt autem peccato depravata ſit humana ſpecies, ipſa tamen hominis ſubſtantia per ſe bona eſt, & bonæ ſunt ejuſdem facultates, & actiones per ſe conſideratæ. Virtus inculpata felicitatem poſtulat æternam. Poſcit ergo peccatum æternam miſeriam. Ut autem miſeri ſint homines, qui peccàrunt, eoſdem oportet ſupereſſe, non interire, cùm, quod non exiſtit, miſerum dici non debeat. Cæterùm quòd ex operibus Dei aliqua ſint aliquando interitura; demonſtrabimus idem de hominibus dici non poſſe, cùm mundum oſtendemus eſſe periturum. *Idem.*

Fecerítne Deus homines, ut felicitatem neceſſariò conſequerentur? CAP. VII.

DEus certè, quòd bonus ſit, perfectiſſimè homines fecit, ut æternâ fruerentur felicitate. Vires itaque eis indidit, quibus hanc ipſam conſequerentur. Intellectum dedit, ut Deum agnoſcerent, & quid ſibi faciendum eſſet, intelligerent, quidque vitandum. Voluntatem fecit liberam, ut virtutes amplecterentur liberrimè, atque adeò Deum jure laudandum, ſuâ ſponte, non coacti laudarent. In hac juſtitia ſi permanerent homines, Dei conſilium & voluntas erat, ut æternam conſequerentur felicitatem: ſin ab ea recederent, in æternum quidem perſiſterent, eâ tamen felicitate deſtituerentur. Cùm itaque peccatum ſit ab omnibus, non eſt, ut quiſquam ſperet, ſe felicitatem eſſe conſequuturum. *Idem.*

An ſit poſt hanc vitam alia futura?

CAP. IIX.

QUOD priùs homines oſtenderimus à Deo factos eſſe, ut in æternum viverent, dubium non eſt, quin poſt hanc vitam alia ſit. Animas equidem Philoſophi ſtatuerunt in æternum eſſe victuras, ſed ſine corpori-

bus, cùm hæc interire viderent. Verùm quòd corpus ſubſtantialiter ſit hominis pars, ſine qua homo dici non poteſt, humanam vitam ſolis animabus tribuendam eſſe negamus. Hinc eos errare ſtatuimus, qui hominum animas, antequam corpora naſcerentur, fuiſſe cenſuerūt. Sic enim ſunt ambæ partes factæ, ut nec corpus ſine anima vivere poſſit, nec anima ſine corpore ſuas probè actiones exercere: quod ſequentia magis illuſtrabunt. *Idem.*

Reſurrectura eſſe corpora. CAP. IX.

CORPORA intereunt: Ergo ſi poſt hanc vitam victuri ſint homines, ſolis animabus vivent. Hæc fuit veterum Philoſophia: ſenſus enim ſuperare non potuerunt. At nos conſequentiam negamus: poſſet enim Deus animabus ſua reſtituere corpora, quod planum fiet, ubi primæ cauſæ omnipotentiam demonſtrabimus. An velit igitur Deus corpora ſuſcitare, quærendum fuerat philoſophantibus: ex prima hominum generatione res hæc eluceſcet. Quærimus itaque, cùm Deus omnia fecerit optimè, cur homines ex corporibus & animabus conſtituerit, ſi melius foret, animas ſine corporibus vivere? Melius eſſe negamus: ſed homines imperfectos eſſe ſtatuimus, ſi alterutrā ſui parte deſtituantur. Quòd autem nugantur Philoſophi, materiam vim mentis impedire corporis vitio, id non corpori per ſe tribuendum eſſe dicimus. Nam niſi ſucceſſiſſet peccatum, corpora mentis vim nequaquam impediviſſent. Verùm quærent ipſi quoque Philoſophi, cur intereant corpora, ſi facta ſint, ut cum animabus in æternum viverent? Reſpondemus, ut quæ ſunt in eis corruptibilia, morte ſeponantur: hæc enim corpora ob multas naturæ imbecillitates in æternum perſiſtere non poſſunt. At potuiſſet (inquient) Deus hoc ipſum exequi ſine omnimoda corporis corruptione. Verum eſt: ſed mortem ad hoc elegit, ut peccati pœnam. Urgebunt ulteriùs: Sit ergo hæc peccati pœna, ut homines ſuis corporibus in æternum deſtituantur. Paucis ità reſpondemus: Homines poſt hanc vitam, aut felicitatem conſequentur, aut miſeriam. Felicitatem conſequi non poſſunt, niſi eis peccata remittantur: ſi remittantur peccata, hæc quoque peccatorum pœna remittetur: atque ità ſua rurſum corpora conſequentur: ſin autem miſeri futuri ſint in æternum, corpora quoque conſequentur, ut cùm

toti peccaverint, toti quoque non unâ ſolùm ſui parte, miſeriam ferant. Sed ex ſequenti quæſtione patebit evidentiùs, corpora poſt hanc vitam eſſe ſuperfutura. *Nicolaus Taurellus.*

Hanc vitam aliquando ceſſaturam eſſe.
CAP. X.

HUjus vitæ finis primus & præcipuus eſt, quod ex totius mundi actionibus colligitur, ut ſpecies humana propagetur, atque adeò poſt hanc vitam homines plurimi ſuperſint: Philoſophi rerum cauſas ita inveſtigarunt, ut hujus vitæ finem non intellexerint. Animas enim non exiſtimarunt in hoc mundo naſci, & corpora poſt hanc vitam ſuperfutura eſſe negarunt: ut ex eorum decretis intelligi non poſſit, ad quid hæc modò vita proſit. Siquidem hominum propagationem ita admiſerunt, ut ſola corpora, non autem animæ (quas, priuſquam corpora eſſent, extitiſſe indicarunt) in hoc mundo propagentur. Cùm itaq; vita hæc animarúm cauſa non ſit, & corpora (ut ajunt) non ſint extra vitam, non video, quid Deum moverit, ut hanc vitam conſtitueret. Aliter igitur nobis philoſophandum eſt. Fecit Deus hunc mundum, ut in eo genus humanum propagaretur: humana autem ſpecies non eſt ſolo corpore, vel animâ, ſed utroque definienda, ut Philoſophi & Theologorum nonnulli hanc propagationem malè ſolis corporibus attribuunt. Cùm itaque Deus hunc mundum humani generis cauſâ fecerit, ut hoc in eo propagaretur, certè ſi ceſſet humani generis propagatio, mundus hic atque adeò vita hæc ceſſatura eſt. Fruſtra namque cœlorum motus, & totius naturæ viciſſitudo eſſet, ſi nulli naſcerentur homines. Verùm ceſſaturam eſſe generis humani propagationem ita demonſtratur. *Idem.*

Generis humani propagationem eſſe ceſſaturam.
CAP. XI.

HUMANUM genus cœpiſſe ſuprà demonſtravimus, ut hoc ſufficiens ſit Philoſophis argumentum, ejuſdem quoque generis propagationem eſſe ceſſaturam: nolumus tamen falſis vincere rationibus, cùm adſit ipſius robur veritatis. Novimus enim quod ceu veriſſimum aſſerunt Philoſophi, falſiſſimum eſſe, finem videlicet habere neceſſariò quod principium habuit, ut ſuo loco

docebimus. Sic itaque philoſophemur: Omnium hominum eadem eſt natura, & finis idem, ut quotquot modò naſcentur homines, poſtquam nati fuerint, victuri ſint: naſcimur enim ut pòſt vivamus. Quoniam ergo nihil in æternum extenditur, quod poſterius aliquid ponitur, naſci deſinent homines, ut omnes pòſt vivere poſſint. Hoc itaque manifeſtiùs exponi poteſt. Lineam ducas ab *A* ad *F* quæ tribus punctis :. terminetur: eodem modo procedas quouſque libuerit

A F L R

——.:——.:——.:——.:——.:——.:——.: &c.

Linea hominum nativitates indicet, puncta verò eorundem vitam. Quòd puncta ulteriùs extendantur, quàm lineæ, fieri non poſſe patet, ut linea hæc ex multis partibus conſtituta infinita ſit, cùm aliquid poſt ſe habeat, quod ulteriùs extenditur. Eâdem ratione confutaberis, ſi dicas, hominum nativitates in infinitum uſque extendi: cùm enim omnes noſtri poſteri, poſtquam nati fuerint, victuri ſint, & pòſt etiam morituri, hominum certè nativitas in infinitum produci nequit. Nam ſi dicas ipſum naſci, infinitum eſſe, dicam ipſum vivere, & ipſum quoq; mori, magis infinitum eſſe, quòd vita longiùs extendatur, quàm nativitas; & mors quàm vita ulteriùs. Cùm itaque nihil ſit infinitum tempore, quo ponitur aliquid poſterius, hominum nativitates tempore infinitas eſſe negamus, quòd eas omnes & vita & mors conſequantur. Hunc nobis nodum veteres vel veterum ſectatores explicent. *Idem.*

Homines non ſine corporibus in æternum eſſe victuros.

Cap. XII.

HÆc vita ſuum extra ſe finem habet, in alia nimirum vita, in qua genus humanum vivet modò, non autem propagabitur ampliùs. Hæc enim vita eo fine conſtituta eſt, ut in ea certa hominum multitudo generetur. Hæc autem hominum multitudo generatur, ut in æternum vivat. Cùm itaq; hominum generatio ſuum extra ſe finem habeat, in vita nimirum, certè hæc vita alterius vitæ cauſa exiſtit. Novimus id fruſtrà eſſe, quod ſuũ finem non aſſequitur, & id fruſtrà eſſe novimus, cujus finis fruſtrà eſt. Hujus vitæ finis eſt hominum generatio; generationis autem æterna vita finis exiſtit. Quamobrem ſi quod generatum eſt, hoc ſuo fine deſtituatur, fruſtrà generatum

eſſe

eſſe dicimus: ſi fruſtrà generatum ſit, id quoque fruſtrà fuiſſe concludimus, quo fuit eo fine, ut id generaretur. An non patet igitur hanc vitam fruſtra eſſe, ſi quod ejus eſt proprium opus, hominum videlicet, vel (ut veteribus in hoc aſſentiamur) corporum certa multitudo, ſuum finem, hoc eſt, æternam vitam non conſequatur. Abſit autem, ut Deum aliquid fruſtrà feciſſe ſtatuamus. *Idem.*

Cur Deus voluerit homines ex hominibus propagari.

CAP. XIII.

VOLUIT Deus certam hominum multitudinem habere, quam ſuæ quodammodo felicitatis participem faceret. Hanc ut conſequeretur, mundum hunc fecit, hancque vitam conſtituit. Verùm mirari quis poſſit, cur hæc media fecerit, cùm æquè facile tot homines facere potuerit, atque mundum. Omnia nempe fecit Deus optimè: ut major eſſet hominum felicitas, eos amore mutuo conjungi voluit: ut autem amor is eò major eſſet, eos ex ſeſe propagari voluit. Notum eſt, quãtum ſanguinis conjunctio valeat, & ſtorgę naturales vehementiſſimi ſunt amoris impetus. Hæc eſt humana ſocietas hoc amore conjungenda, ut pater filios, & filii patres agnoſcant. Hæc autem ſocietas ſine corporibus conſiſtere nequit, quocirca futurum eſſe credimus, ut corpora ſuſcitet Deus, quibus homines ſeſe invicem agnoſcere poſſint. *Idem.*

DE DEO.

Deum eſſe. CAP. XIV.

HOMINIS fines varii ſunt, ut ſuprà ex ejuſdem actionibus oſtenſum eſt. Eorum autem aliqui hujus vitæ proprii ſunt, quibus nimirum in hac vita ſuſtentamur, & ſpeciem noſtram propagamus in poſteros. Aliqui verò duces ſunt, quibus ad aliam vitam dirigimur: ut eſt Dei & ejus operum contemplatio, & in voluntate juſtitia. De contemplatione primùm agemus, pòſt virtutes exponemus, quibus felicitatem conſequimur. An ſit Deus, dubitandum equidem non eſt: ut tamen intellectus in hoc ipſo magis confirmetur, Deum eſſe, ſubtili ratione demonſtrabimus.

Cauſarum ordo finitus eſt: habet ergo primã aliquam, cujus effectus ſint inferiores cauſæ: nullius verò effectus exiſtat, & poſtremam aliquam, quæ ſuperiorum effectus

ſit, & nullius cauſa. Sin verò neges, finitum eſſe cauſarum ordinem, ſed aſcendendo & deſcendendo in infinitum uſque progredi poſſe, nec tamen primam, nec ultimam inveniri, tum hoc conſequetur abſurdum, id quod penitus non eſt, alterius cauſam eſſe poſſe, & quod infinitè exiſtit, aliquo minus exiſtere. Cùm enim cauſa ſuo effectu potior ſit, hoc eſt, magis exiſtat, cauſæ, quæ in infinitum diſtant ab inferioribus, infinitè potiores exiſtent: hoc eſt, infinitè magis, & inferiores iiſdem infinitè minùs exiſtent: Cumq; omnes cauſæ & ſuperiores habeant cauſas, & effectus inferiores, ſequetur, id quod omnia eſt infinitè nimirum exiſtens, alicujus effectum eſſe, & eodem minus exiſtere. Quodque nihil eſt infinitè minus exiſtens, alterius eſſe cauſam. *Idem.*

Quid ſit Deus. Cap. XV.

EX præcedentibus patet, in cauſarum ordine primam aliquam eſſe admittendam, cujus hanc eſſe proprietatem vox Prima demonſtrat, ut rerum omnium cauſa ſit: (hoc namq; cauſarum ordine omnia continentur; & unus non plures ſunt, ut paulò pòſt patebit, cauſarum ordines) ipſa verò nullius ſit effectus. Hanc veteres Deum nominarunt. Cùm itaque Deus eis definiendus eſſet, non exiſtimarunt eum commodiùs poſſe definiri, quàm ſi dicerent, Deum primam eſſe rerum cauſam. Haud equidem negavero, quin hæc definitio ſoli Deo competat, ut rectè definitio cum re definita converti poſſit: hoc tamen à recentioribus quæſiero, qui veterum decreta mordicùs apprehenderunt, an hæc definitio ſoli Deo, & ſemper competat? Veteres hoc ipſum affirmaverint: recentiores verò nequaquam: fatentur enim Deum ab æterno fuiſſe, cùm nihil omninò præter eundem exiſteret. Robur ergo non exiſtentibus, quomodo tum prima rerum cauſa dici potuit Deus? Sed aliâ ratione veteres confutandi ſunt: non enim Deum concedunt ab æterno ſolum fuiſſe. Relationis prædicamentum Logici inter accidentia numerarunt, & rectè quidem, quòd quicquid per ſe ſubſiſtit, eo ipſo quo eſt, ſibi non aliis exiſtat. Cùm itaque cauſam eſſe, ſub relationis prædicamento contineatur, certè conſequitur cauſæ nomen accidens eſſe rerum, quibus attribuitur. Ut ergo conſiſtet veterum ſubtilitas, qui ſolo accidente Deum definierunt? Pluribus apertè confutarentur,

tur,ſed errorem,ubi lateat,patefaciamus. In hac veterum deſcriptione, quià dixerunt, Deum primam eſſe rerum cauſam,duo ſunt diligenter obſervanda: vox enim prima Deum oſtendit à ſeipſo, non ab alio quopiam exiſtere. Hæc deſcriptionis pars, quid Deus per ſe ſit, indicat: alia verò, quâ dicitur rerum eſſe cauſa, quid ipſe per accidens exiſtat, oſtendit: hoc enim eſt non ſuiipſius ſolùm, ſed aliorum reſpectu. Quamobrem ſi Deus verè & ſimpliciter definiendus ſit, altera deſcriptionis antiquæ pars amovenda eſt,ut nihil contineat, præter ſimplicem Dei eſſentiam,quâ per ſe non aliorum reſpectu exiſtit: Deum itaque eſſentiam eſſe diceremus à ſeipſo exiſtentem: ὑπερούσιον Theologi Deum vocarunt. Quod ſi vox in abſtractum deduci poſſet, Deum unicâ voce definiremus optimè, dicentes videlicet, eum eſſe *αὐτουσίαν*: nihil enim genitum præter Deum exiſtit, cui vox iſta poſſit attribui,& Deo ſoli & ſemper competit, eaque complectitur omnia & ſola, quæ Deus per ſe, & ſuiipſius reſpectu eſſe dicitur. *Nicol. Taurellus.*

Unum eſſe Deum, non plures.
CAP. XVI.

EX hac definitione liquet,Deum infinitum eſſe,& omnipotentē eſſentiam: cùm enim à ſeipſo ſit, & nihil ſeipſum definiat, infinitus certè Deus eſt: cumq; cauſam ſe ſuperiorem non habeat, è qua definiri potuerit, & omnia quæcunq; ſunt,ſub ſe contineat, Omnipotens utiq; eſt: ſiquidem nihil in eum agere poteſt, ut ejus actiones impediat. Cùm itaque Deus ſubſtantia ſit infinita,infinitam quoque ad agendum potentiam obtinet: Verùm uno infinito plura ſtatui non poſſunt: Nam ſi duo vel plura ſint, ea vel planè non differunt, vel infinitè differunt. Si planè non differant,unum quid erunt: Nam quæ numero ſeparata ſunt,quodammodo differunt. Sin autem infinitè differant, ſimplex eis differentia competet, *eſſe* & *non eſſe*, atque ita unum ſimpliciter erit *omnia*, alterum ſimpliciter non erit, hoc eſt,meritò *nihilum* nominabitur.Unicum autem eſſe omnipotens neceſſariò hac ratione patet: Nam ſi duo ſint, poterit unum alterius actiones inhibere,vel non poterit: ſi poſſe ſtatuas,id certè omnipotens non erit,cujus impediri poſſunt actiones: ſin poſſe neges, hoc ipſo omnipotens eſſe negaveris. Quoniam ergo non niſi unum ſtatui

tui poteſt infinitum, & unũ omnipotens, rectè unam, non plures cauſas primas eſſe concludimus: cumque ſub hac cauſa quæcumque ſunt, omnia contineantur, unum quoque cauſarum ordinem non plures admittimus. Hic tamen ordo in multos inferiores extenditur, de quibus non eſt nunc ſcribendi locus. *Idem.*

Trinum eſſe Deum non eſſentiâ quidem, ſed perſonis.

CAP. XVII.

DIXIMUS ſuprà in Dei deſcriptione duo diligenter eſſe conſideranda, quòd nimirum Deus ſuiipſius ſit principium, & aliorum cauſa. Illud ipſam Dei ſubſtantiam indicare oſtendimus, quâ ſibi ſoli non alii cuiquam exiſtit. Iam verò cùm Deus agere quidpiam, non autem quieſcere ſtatuatur, quærendum meritò fuerit, quid agat Deus. Veteres eum circa mundum, & quæ in eo ſunt, occupatum eſſe crediderunt: credunt hoc etiam Chriſtiani. Verùm etſi non hoc negaverim, aliud tamen agit Deus quâ Deus eſt ratione. Hoc enim agit Deus qua rerum cauſa eſt ratione. Chriſtianos interrogaverim, ſi non aliam Dei actionem admittant præter hanc, quâ in mundum occupatus eſt, quid egiſſe Deum exiſtiment, mundo nondum exiſtente? Reſpondebunt ex Auguſtini ſententiâ, eum iis infernum præparaſſe, qui talia quærerent: Pulchrè profectò, quaſi non ſint nobis ex Chriſti mandato ſcrutandæ Scripturæ? Quid hoc eſt, quod Pater de Filio ait, *Hodie te genui?* Quid hæc vox *Hodie* ſignificet, expoſitum eſt ab eis optimè: Non enim temporis aliquam partem, ſed æternitatem deſignat: ſi quæram itaque, quid Deus ab æterno egerit, annon atteſtante Scripturâ benè reſpondero, cum ſibi filium genuiſſe? Hæc Theologis ſcripta ſint: Nobis tamen philoſophari licebit, modo quæ philoſophando volutamus, Scripturæ ſint conſona. *Idem.*

Quid Deus ab æterno egerit. CAP. XIIX.

SUBTILITER philoſophati ſunt veteres, cùm naturam, & quæ ſub ea ſunt, ab æterno fuiſſe, ſibi hac ratione videbantur demonſtraſſe, Deum videlicet, niſi mundus ab æterno fuerit, quieſcere oportuiſſe. Si, ſit hoc philoſophicum: Abſit tamen ut id admiſerim. Quæ Deus in mundo agit, ea non ſibi, ſed hominibus agit: ſi nihil ergo agat aliud Deus, Deo certè ſumus & feliciores, & nobiliores,

liores. Nam quod eſt alterius cauſa, id eo ipſo eſt ignobilius: ſic cœli, quòd hominum cauſâ ſint, hominibus ſunt ignobiliores. Deus autem quòd rerum omnium cauſa ſit, nullius omnino cauſa exiſtit: ſuo namq; fine quidvis perficitur, & quod alterius eſt cauſa, hoc ipſo, quo propter id eſt, illud ipſum perficit. Effectus verò eſt, ut cauſam perficiat, non vice verſâ: maximè verò ſi cauſa ſit intelligens & voluntaria, qualis certè Deus eſt. Non enim facit aliquid ut eidem ſubjiciatur. Quòd ſi Deus hac perficiatur actione, hoc eſt, ſuum finem ſeu felicitatem conſequatur, quâ in hoc mundo agit, quæ vel agenda, vel conſervanda ſunt, ſummũ certè Dei bonum nõ ipſius, ſed hominum erit. Hic ſiquidem mundus & quæ fiunt in eo, ad hominem perficiendum facta ſunt. Nos itaq; Deum (ut hæc vitemus abſurda) contemplabimur aliter.

In rebus omnibus duo conſiderantur, ſubſtantia & ejuſdem actiones: ſubſtantia ſuis perficitur actionibus, quò fit, ut quies rerum imperfectionem denotet. Deum fatentur Philoſophi ſubſtantiam eſſe perfectiſſimam, quod niſi concederent, multis planum faceremus rationibus: Nullam ergo quietis rationem admittit, ſed actione perficitur perfectiſſimâ. Hæ ſunt autem actionis perfectiſſimæ proprietates, ut ea ſuum finem in ſeipſa habeat: ut finis ille ſit perfectiſſimus, hoc eſt, ut ſummus exiſtat, non alii ſubjectus, & opus exponat abſolutiſſimum. Subſtantiæ perfectiſſimæ proprietates hæ ſunt, ut nec ipſa quietem admittat, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, & actione ſuâ perfectiſſimè perficiatur, hoc eſt, ſola & ſemper, ut nec priùs extiterit, quàm perfecta eſſet, ſemperque ſit perfectiſſima futura, nec perfectio hæc alterius ſit cujuſpiam. *Nic. Taurellus.*

An Deus contemplatione perficiatur?

Cap. XIX.

SI Deus mens ſit (ut cum veteribus Theologorum aliqui fatentur) contemplatione perficitur: Hoc enim proprium mentis opus eſt. Nequaquam verò id fuerit admittendum. Non hæc enim Dei eſt perfectio, ſed hominis & angelorum. Felices ſumus intelligendo: Deus autem eſt exiſtendo feliciſſimus. Hæc veteres non animadverterunt. Contemplatio rebus eſt contemplandis poſterior. Non enim quicquam contemplari potes, niſi res priùs exiſtat, quam vis contemplari. Res etiam contemplatæ ſunt

ſunt ipſâ contemplatione potiores. Non enim felicem facit contemplatio, niſi res contemplatas admireris. Actio igitur, quâ res contemplatæ vel exiſtunt, vel factæ ſunt, eſt eâ præſtantior, quâ ipſæ contemplantur. Dum itaque non contemplatione perfici dicemus, ſed eâ actione, quâ res exiſtunt, quæ beant ſe contemplantes. Deum videre, Theologi ſtatuunt humanam eſſe felicitatem: Rectè quidem. At *Deum eſſe* Dei felicitas eſt. Hoc pluribus eſt comprobādum, ut Philoſophis etiam fiat conſpicuum. Actionis perfectiſſimæ hanc diximus eſſe proprietatem, ut ſuum in ſeipſa finem habeat: hoc eſt, ut quàm primùm actio fuit, ſuum finem habuerit, & eum quidem perfectiſſimé. Actionis etiam perfectiſſimæ, opus eſſe diximus perfectiſſimum. At præter unum Deum nihil eſt, quod dicere liceat perfectiſſimum. Nihil quoque eſt præter eundem quod ab æterno fuerit (ut infrà demonſtrabimus:) Deus itaque quòd ab æterno fuerit, & ſubſiſtat perfectiſſimè, opus eſt actionis æternæ, & perfectiſſimæ. Hinc patet, quomodo Deus ſit ſuiipſius principium. Reliqua enim quæcunq; ſunt, quòd finita ſint, ita exiſtunt, ut fieri cœperunt, & fieri deſierint: quò fit, ut quietè ſubſiſtant, ſiquidem accidentia ſunt, quas exerunt actiones: Deus autem, quòd à nullo exiſtat, non cœpit fieri: quæ cauſa eſt, ut nec fieri deſierit: ſunt enim quæ non cœperunt in æternum neceſſarió. Quamobrem Deum in perpetuo fieri ſubſiſtere dicimus: ſed ita ut agens non ſit extrinſecùs: cauſam enim non agnoſcit Deus. Sunt ergo tria, quibus Deum ſubſiſtere ſtatuimus, *Actio, quod agit, & quod fit. Idem.*

Divina Trinitas. CAP. XX.

HÆc tria in Deo, quòd non ut reliqua quieſcens ſit ſubſtantia, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, patent apertiſſimé. Tria quidem ſunt hæc propriis diſtincta rationibus (quas idiomata vocant Theologi) non autem tres numero ſeparatas conſtituunt ſubſtantias, ſed *unum eſſe infinitum.* Non enim (ut ſuprà demonſtravimus) uno plura poſſunt eſſe infinita. Hujus rei aliud habemus argumentum: ſi quod fit, ab eo, quod agit numero ſeparatum ſit, ut duæ non una ſint ſubſtantiæ, tum quod fit, prima cauſa dici non poterit. Non enim prima cauſa dici quicquam poteſt, quod cauſam ſui extra ſe habet. At ſi prima cauſa non ſit, finitum quiddam eſt, extra Dei ſubſtantiam

conſi-

conſiſtens: non poterit igitur ejus actionis effectus eſſe, quâ Deum *eſſe* diximus: Hac enim agit Deus ſibiipſi, non alii cuipiam, quo fit, ut actio, quâ Deus eſt, in ipſa Dei ſubſtantia contineatur, nõ extra evagetur. Hanc internam Dei actionem veterum nullus philoſophando, animadvertit, utut de ſuo Platone glorientur Platonici. Quid autem noſtræ fidei magis poteſt eſſe conſonum, quà Deum ſubſtantiâ unum, at perſonis trinum colimus ac veneramur? Deus agens Patrem refert, ejuſdem effectus Filium, actio id quod agit cum eo quod fit conjungens inſeparabiliter, piè Spiritus ſanctus dici poteſt.

Si quæratur ergo quid Deus ab æterno egerit: ſeipſum feciſſe dicendum eſt, tum quòd præter eundem (ut modò patebit) nihil ab æterno fuerit, quod feciſſe dici poſſit, tum quod ſibi ipſi non alii cuiquam Deus ab æterno fuerit. *Idem.*

DE NATURA.

Naturam non eſſe primam rerum cauſam.

CAP. XXI.

NATURAM fortaſſis exiſtimet aliquis primam eſſe rerum cauſſam, quod tamen eſt abſurdiſſimum, ut multis demonſtrari poteſt argumentis, è quibus unum aut alterum exponemus. Prima cauſa, quòd ſuperiorem non agnoſcat, à qua ſuum *eſſe* acceperit, ipſa ſuiipſius cauſſa eſt: Natura verò non à ſeipſa, ſed à principio ſuperiori exiſtit. Cùm enim finita ſit (ut ex cœlorum motu patet) ab alio certè definita eſt, nihil ſiquidem ſeipſum definit. Adhæc ſi natura ſeipſam fecerit (quæ primæ cauſæ proprietas eſt) certè ſeipſam fecit naturaliter: quæ verò natura literarum fiunt, ex præexiſtente materia fiunt, ut ſi natura facta ſit naturaliter, eam ex materia præexiſtente fieri oportuerit. Quod ſi ſtatuatur, naturâ nondum exiſtente, conſequetur aliquid factum eſſe naturaliter, & naturam aliquid feciſſe priuſquam ipſamet exiſteret.

Non eſt ergo natura prima rerum cauſa. *Idem.*

Mundum

Mundum aliquando cœpiſſe. CAP. XXII.

NATURA mundum non excedit. De mundo igitur agemus, ut totum, adeoq́ue naturas omnes hoc nomine complectamur. Plures aliqui mundos admiſerunt: rident hoc Ariſtotelici, & meritò: quibus id verò confutaverint argumentis, noſtrum non eſt hic recenſere: Alii tractent aliena. Certè confutatus eſt error hic, ut conſiſtere poſſit nihilominus. Nos autem nec ſenſu nec ratione moveri poſſumus, ut alium præter hunc mundum eſſe ſuſpicemur. Phantaſticis hoc phantaſma tractandum reliquimus.

Unum itaque mundum eſſe, & eum quidem finitum, ſatis conſtat. Hoc autem, ut diligenter examinetur dignum eſt maximè, num ſcilicet mundus hic ab æterno fuerit, aut aliquando cœperit? Nunquam cœpiſſe mundum Coryphεus obtinuit Ariſtoteles: contrarium divinâ revelatione ſumus edocti.

Quiſquis es autem, qui Philoſophum agis, & te Chriſtianum eſſe profiteris, hæc tu mihi conciliato. Promta hîc eſt philoſophantium agilitas: Mundum (inquiunt) ab æternò fuiſſe, verum eſt philoſophicè: mundum etiam ab æterno non fuiſſe, verum eſt theologicé. Duplex ecce noſtrorum Philoſophorum veritas, & ſibiipſi quidem contraria. Animum attendite Doctores: Mundum ab æterno fuiſſe, falſiſſimum eſt philoſophicè & abſurdiſſimum: Hoc vos edocebimus.

Mundum quod finitum quiddam ſit ab alio, non à ſeipſo exiſtere fatemini. Quærimus itaq; ſitne mundus abſolutum opus, an verò in fieri conſiſtat? *Idem.*

Mundum non fieri, ſed factum eſſe.
CAP. XXIII.

DUPLICES ſunt effectus: Quidam enim à ſua cauſa ſeparati ſunt, ut domus ab architecto: Quidam in ſua cauſa conſiſtunt, nec ab ea ſeparatim poſſunt ſubſiſtere? ut calor in igne. Ad quos igitur effectus mundum referemus? Si dixeris, mundum à Deo (cujus effectum eſſe fatentur omnes) ſubſtantiâ ſeparatum eſſe, Deum mundo tempore priorem eſſe conſequetur: hæc enim eſt horum effectuum proprietas, id autem, quod eſt alio quopiam tempore poſterius, ab æterno nequaquam fuit. Sin verò mundum in ſua cauſa ſubſiſtere judices, ut calor in igne; noveris hos effectus ſubſtantias non eſſe, ſed acciden-

accidentia eorum, quibus inſunt, ut mundus in hac effectuum ſerie nullo modo comprehendi poſſit. Verùm ut hoc meliùs intelligatur, paucis id exponemus apertiùs. Mundus à Deo ſuum *eſſe* habet, quod hac voce *fieri* exprimimus. Fieri autem effectus tum dicuntur, cùm id ipſum, quod ſunt, à ſua cauſa accipiunt; eo nimirū tempore cauſæ cum ſuis junguntur affectibus. Hæc conjunctio in prima effectuum ſerie tam diu durat, dum opus abſolutum ſit. Dicimus itaque mundum (quod eum ad hos effectus omninò referri fatendum ſit) non fieri; ſed factum eſſe. Perfecta namque ſubſtantia eſt, & ſuum finem ſuis actionibus jam dudum eſt conſequuta. Cùm itaque mundus non ampliùs fiat, ſuum eſſe non accipit ab alio: Quamobrem ſi fuerit ab æterno mundus ut nunc eſt, nunquam certè ab alio ſuum eſſe accepit. Dicant igitur Ariſtotelici, quomodo Deus mundi ſit cauſa, ſi mundus ab eo ſuum eſſe nunquam accepit: ſin autem accepiſſe fateantur, id certè non fuit ab æterno. Nam quæ ſunt ab æterno, in æternum ſunt neceſſariò; & quæ finem habent, principium habuerunt neceſſariò. Mundus itaque cùm à Deo fieri deſierit, ab eodem quoque fieri cœpit, atque adeò non ab æterno, ſed in tempore factus eſt. *Idem.*

Mundi finis eſt rerum viciſſitudo: Hunc mundus, hominibus etiam non exiſtentibus, conſequi poſſet, Imperfectus tamen hic finis eſt, non quòd aliunde quàm à mundo perfici debeat. Ut enim genus humanum in certam multitudinem propagetur, rerum viciſſitudo eſt ordinata. Cùm itaq; mundus rerum viciſſitudinem jam dudum nactus ſit, perfectam & abſolutam ſubſtantiam eſſe conſequitur: ſuprà tamen mundum diximus ſuum finem nondum aſſequutum eſſe: verùm id de alio fine intelligi debere docuimus, qui rerum viciſſitudines perficit, hominum videlicet procreatione. *Idem.*

Mundum quòd alterius ſit cauſa non potuiſſe ab æterno eſſe.

CAP. XXIV.

HOMINIS cauſâ mundum exiſtere in confeſſo eſt: Quamobrem ſi non fuerint homines ab æterno, mundus vel non fuit ab æterno, vel fruſtra fuit. Nulles autem penitus homines ab æterno fuiſſe ſuprà demonſtratum eſt, ut cùm cœperit humanū genus, mundum quoque aliquādo cœpiſſe conſequatur. Verùm hoc alio quoq;

modo diſcutiemus. Quæ ſunt alterius cauſa non neceſſariò, ſed contingenter exiſtunt: cauſam enim ſe ſuperiorem habent, à qua exiſtunt, cùm nihil ſeipſum faciat alterius cauſa. Quod autem alteri cauſæ ſubeſt, ejuſdem ſubeſt arbitrio: Ea namque cauſa facultatem habet ejus quod dedit accipiendi. Verùm nihil eorum, quæ contingenter exiſtunt ab æterno fuit. Hoc enim fatentur omnes, finem habere non poſſe, quod principio caret. *Nicol. Taurellus.*

Quòd Deus ſit trinus & unus.

Cap. XXV.

ID inter cætera recentiores Judæorum maximè nobis objiciunt. Quòd cùm Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum nos confiteri audiunt, tres Deos colere, pluralitatemque Deorum non ponere ajunt. Quod profectò longè magis, quàm ipſi abhorremus. Eam ob rem Deum eſſe trinum & unum, ex Prophetarum dictis, priſcorumque Talmudiſtarum teſtimoniis, primùm te probare oportet. Galatinus. Unum quidem eſſe Deum ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate Chriſtiana credit religio. Tres verò perſonas, quæ ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, quarum proprietates ſunt paternitas, generatio atque proceſſio: non eſſentia, neque natura tres, ſed merè unum eſſe, confitetur. Deus igitur in perſonis quidem trinus eſt, in eſſentia verò unus. Deum autem unum eſſe; non opus eſt multis probare verbis, neque ad id probandum diutiùs immorari. Cùm ipſa Dei unitas ſit ita firmiſſima, ac tam fixa mentis conceptio, ut naturaliter eſſe non poſſit, niſi unus Deus. Et Judæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur, & clamitant. Capnio. Satis eſt igitur hîc, ſi circa divinæ trinitatis ſacramentum, per vetuſtorum Judæorum ſententias, juniorum refellatur error. Gal. In re tam ardua & perdifficili, priùs quidem eorum prorſus delendum eſt fundamentum, deinde verò expoſitionum, quibus ſacras pervertunt literas, falſitas improbanda. Ratio igitur ſuper quam hujuſce erroris jaciunt fundamentum, ea potiſſima eſt, quod malè intelligant, ac falsò exponant illud Deuter. 6. cap. ſcriptum, Audi Iſraël, Deus, Deus noſter, Deus unus eſt. Quæ licèt verba ex ſe clara ſint, ob dictionem tamen unus, quæ ibi ponitur, Judæi noſtri ſeculi mentis cæcitate perculſi, inde potiſſimùm erroris cauſam ſumunt, ut divinæ trinitatis myſterium negent, unde maximè ipſius notio-

notionem nanciſci deberent: Ex hoc enim ita Deum unum eſſe putant, ut ab eo perſonarum pluralitatem omninò excludant. HOGOSTRATUS. Hæc quidem verba ſecùs quàm tu tranſtuleris, textus noſter habet. Sic enim dicit: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt. GAL. Fateor quidem ita eſſe. Sic enim & Græcus, quem noſter in omnibus penè ſequitur, textus habet ἄκουε ἰσραήλ, κύριος, ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν. Sed clarum profectò eſt, Hebraïcum textum longè melius, quàm noſter, ſive Græcus ſive Latinus exprimat, cõtra Hebræos ipſos veritatem exprimere. Ratio autem quare, ubi noſtra tam Græca quàm Latina editio, hoc in loco Dominus habet: Deus, ego traduxi: ea quidem eſt, quod ibidem Hebraicus textus habet nomen Dei illud tetragrammaton, quod Deum nõn per effectum, ſed per eſſentiam deſignat. Sed quoniam divina eſſentia ſecundum proprium ejus eſſe, mente nullatenus excogitari poteſt, idcirco apud Judæos nefas eſſe cenſetur, nomen ipſum ore pronunciari, uti literæ ipſæ ſonant, ex quibus componitur. Quare ubicunque hoc nomen comperiunt, illud haudquaquam proferre audent, ſed loco ejus hoc nomen Adonai proferunt, quod idem eſt, quod Dominus: literæ verò ipſius nominis non Dominum, ſed Deum per eſſentiam ſignificant. Autor igitur tam Græcæ quàm Latinæ editionis, nomen ipſum juxta prolationis ſignificatum tranſtulit, ſcripturæ verò ſignificatum, quod potius eſt, omiſit. Ego autem cui vel maximè cordi eſt, veritatem quam Judæi negant, per eorum ſcripturas patefacere, illud ſecundum proprium ejus ſignificatum traduxi, ut Deum trinum & unum in ſupradictis verbis deſignari, clariùs oſtenderem. Neque enim aliam ob cauſam Moſes ille magnus ter Dei nomen ibi poſuit, niſi ut divinarum perſonarum trinitatem diſtinctè inſinuaret. In dictione autem unius, quam immediatè ſubjecit, innuit tres perſonas divinas, non tres Deos, ſed unum eſſe Deum. Hoc eſt (ut Damaſcenus ait) μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης. Id eſt, una eſſentia, una natura, una deitas. Quare perſonarum trinitas divinæ naturæ unitati nequaquam derogat. Quod autem in eiſdem verbis per triplicatum Dei nomen tres divinæ deſignentur perſonæ, Pater videlicet, Filius, & Spiritus ſanctus, hoc Judæi minimè negare poſſunt, cùm

bus,cùm hæc interire viderent. Verùm quòd corpus ſubſtantialiter ſit hominis pars, ſine qua homo dici non poteſt, humanam vitam ſolis animabus tribuendam eſſe negamus. Hinc eos errare ſtatuimus, qui hominum animas, antequam corpora naſcerentur, fuiſſe cenſuerūt. Sic enim ſunt ambæ partes factæ, ut nec corpus ſine anima vivere poſſit, nec anima ſine corpore ſuas probè actiones exercere: quod ſequentia magis illuſtrabunt. *Idem.*

Reſurrectura eſſe corpora. Cap. IX.

Corpora intereunt: Ergo ſi poſt hanc vitam victuri ſint homines, ſolis animabus vivent. Hæc fuit veterum Philoſophia: ſenſus enim ſuperare non potuerunt. At nos conſequentiam negamus: poſſet enim Deus animabus ſua reſtituere corpora, quod planum fiet, ubi primæ cauſæ omnipotentiam demonſtrabimus. An velit igitur Deus corpora ſuſcitare, quærendum fuerat philoſophantibus: ex prima hominum generatione res hæc eluceſcet. Quærimus itaque, cùm Deus omnia fecerit optimè, cur homines ex corporibus & animabus conſtituerit, ſi melius foret, animas ſine corporibus vivere? Melius eſſe negamus: ſed homines imperfectos eſſe ſtatuimus, ſi alterutrā ſui parte deſtituantur. Quòd autem nugantur Philoſophi, materiam vim mentis impedire corporis vitio, id non corpori per ſe tribuendum eſſe dicimus. Nam niſi ſucceſſiſſet peccatum, corpora mentis vim nequaquam impediviſſent. Verùm quærent ipſi quoque Philoſophi, cur intereant corpora, ſi facta ſint, ut cum animabus in æternum viverent? Reſpondemus, ut quæ ſunt in eis corruptibilia, morte ſeponantur: hæc enim corpora ob multas naturæ imbecillitates in æternum perſiſtere non poſſunt. At potuiſſet (inquient) Deus hoc ipſum exequi ſine omnimoda corporis corruptione. Verum eſt: ſed mortem ad hoc elegit, ut peccati pœnam. Urgebunt ulteriùs: Sit ergo hæc peccati pœna, ut homines ſuis corporibus in æternum deſtituantur. Paucis ita reſpondemus: Homines poſt hanc vitam, aut felicitatem conſequentur, aut miſeriam. Felicitatem conſequi non poſſunt, niſi eis peccata remittantur: ſi remittantur peccata, hæc quoque peccatorum pœna remittetur: atque ita ſua rurſum corpora conſequentur: ſin autem miſeri futuri ſint in æternum, corpora quoque conſequentur, ut cùm

toti

toti peccaverint, toti quoque non unâ ſolùm ſui parte, miſeriam ferant. Sed ex ſequenti quæſtione patebit evidentiùs, corpora poſt hanc vitam eſſe ſuperfutura. *Nicolaus Taurellus.*

Hanc vitam aliquando ceſſaturam eſſe.

CAP. X.

Hujus vitæ finis primus & præcipuus eſt, quod ex totius mundi actionibus colligitur, ut ſpecies humana propagetur, atque adeò poſt hanc vitam homines plurimi ſuperſint: Philoſophi rerum cauſas ita inveſtigarunt, ut hujus vitæ finem non intellexerint. Animas enim non exiſtimarunt in hoc mundo naſci, & corpora poſt hanc vitam ſuperfutura eſſe negarunt: ut ex eorum decretis intelligi non poſſit, ad quid hæc modò vita proſit. Siquidem hominum propagationem ita admiſerunt, ut ſola corpora, non autem animæ (quas, priuſquam corpora eſſent, extitiſſe indicarunt) in hoc mundo propagentur. Cùm itaq; vita hæc animarum cauſa non ſit, & corpora (ut ajunt) non ſint extra vitam, non video, quid Deum moverit, ut hanc vitam conſtitueret. Aliter igitur nobis philoſophandum eſt. Fecit Deus hunc mundum, ut in eo genus humanum propagaretur: humana autem ſpecies non eſt ſolo corpore, vel animâ, ſed utroque definienda, ut Philoſophi & Theologorum nonnulli hanc propagationem malè ſolis corporibus attribuunt. Cùm itaque Deus hunc mundum humani generis cauſâ fecerit, ut hoc in eo propagaretur, certè ſi ceſſet humani generis propagatio, mundus hic atque adeò vita hæc ceſſatura eſt. Fruſtra namque cœlorum motus, & totius naturæ viciſſitudo eſſet, ſi nulli naſcerentur homines. Verùm ceſſaturam eſſe generis humani propagationem ita demonſtratur. *Idem.*

Generis humani propagationem eſſe ceſſaturam.

CAP. XI.

Humanum genus cœpiſſe ſuprà demonſtravimus, ut hoc ſufficiens ſit Philoſophis argumentum, ejuſdem quoque generis propagationem eſſe ceſſaturam: nolumus tamen falſis vincere rationibus, cùm adſit ipſius robur veritatis. Novimus enim quod ceu veriſſimum aſſerunt Philoſophi, falſiſſimum eſſe, finem videlicet habere neceſſariò quod principium habuit, ut ſuo loco

docebimus. Sic itaque philoſophemur: Omnium hominum eadem eſt natura, & finis idem, ut quotquot modò naſcentur homines, poſtquam nati fuerint, victuri ſint: naſcimur enim ut pòſt vivamus. Quoniam ergo nihil in æternum extenditur, quod poſterius aliquid ponitur, naſci deſinent homines, ut omnes pòſt vivere poſſint. Hoc itaque manifeſtiùs exponi poteſt. Lineam ducas ab *A* ad *F* quæ tribus punctis :. terminetur: eodem modo procedas quouſque libuerit

A *F* *L* *R*

——:.——:.——:.——:.——:.——:.——:. &c.

Linea hominum nativitates indicet, puncta verò eorundem vitam. Quòd puncta ulteriùs extendantur, quàm lineæ, fieri non poſſe patet, ut linea hæc ex multis partibus conſtituta infinita ſit, cùm aliquid poſt ſe habeat, quod ulteriùs extenditur. Eâdem ratione confutaberis, ſi dicas, hominum nativitates in infinitum uſque extendi: cùm enim omnes noſtri poſteri, poſtquam nati fuerint, victuri ſint, & pòſt etiam morituri, hominum certè nativitas in infinitum produci nequit. Nam ſi dicas ipſum naſci, infinitum eſſe, dicam ipſum vivere, & ipſum quoq; mori, magis infinitum eſſe, quòd vita longiùs extendatur, quàm nativitas; & mors quàm vita ulteriùs. Cùm itaque nihil ſit infinitum tempore, quo ponitur aliquid poſterius, hominum nativitates tempore infinitas eſſe negamus, quòd eas omnes & vita & mors conſequantur. Hunc nobis nodum veteres vel veterum ſectatores explicent. *Idem.*

Homines non ſine corporibus in æternum eſſe victuros.

Cap. XII.

HÆc vita ſuum extra ſe finem habet, in alia nimirum vita, in qua genus humanum vivet modò, non autem propagabitur ampliùs. Hæc enim vita eo fine conſtituta eſt, ut in ea certa hominum multitudo generetur. Hæc autem hominum multitudo generatur, ut in æternum vivat. Cùm itaq; hominum generatio ſuum extra ſe finem habeat, in vita nimirum, certè hæc vita alterius vitæ cauſa exiſtit. Novimus id fruſtrà eſſe, quod ſuũ finem non aſſequitur, & id fruſtrà eſſe novimus, cujus finis fruſtrà eſt. Hujus vitæ finis eſt hominum generatio; generationis autem æterna vita finis exiſtit. Quamobrem ſi quod generatum eſt, hoc ſuo fine deſtituatur, fruſtrà generatum

eſſe

eſſe dicimus: ſi fruſtrà generatum ſit, id quoque fruſtrà fuiſſe concludimus, quo fuit eo fine, ut id generaretur. An non patet igitur hanc vitam fruſtra eſſe, ſi quod ejus eſt proprium opus, hominum videlicet, vel (ut veteribus in hoc aſſentiamur) corporum certa multitudo, ſuum finem, hoc eſt, æternam vitam non conſequatur. Abſit autem, ut Deum aliquid fruſtrà feciſſe ſtatuamus. *Idem.*

Cur Deus voluerit homines ex hominibus propagari.

CAP. XIII.

VOLUIT Deus certam hominum multitudinem habere, quam ſuæ quodammodo felicitatis participem faceret. Hanc ut conſequeretur, mundum hunc fecit, hancque vitam conſtituit. Verùm mirari quis poſſit, cur hæc media fecerit, cùm æquè facile tot homines facere potuerit, atque mundum. Omnia nempe fecit Deus optimè: ut major eſſet hominum felicitas, eos amore mutuo conjungi voluit: ut autem amor is eò major eſſet, eos ex ſeſe propagari voluit. Notum eſt, quãtum ſanguinis conjunctio valeat, & ſtorgę naturales vehementiſſimi ſunt amoris impetus. Hæc eſt humana ſocietas hoc amore conjungenda, ut pater filios, & filii patres agnoſcant. Hæc autem ſocietas ſine corporibus conſiſtere nequit, quocirca futurum eſſe credimus, ut corpora ſuſcitet Deus, quibus homines ſeſe invicem agnoſcere poſſint. *Idem.*

DE DEO.

Deum eſſe. CAP. XIV.

HOMINIS fines varii ſunt, ut ſuprà ex ejuſdem actionibus oſtenſum eſt. Eorum autem aliqui hujus vitæ proprii ſunt, quibus nimirum in hac vita ſuſtentamur, & ſpeciem noſtram propagamus in poſteros. Aliqui verò duces ſunt, quibus ad aliam vitam dirigimur: ut eſt Dei & ejus operum contemplatio, & in voluntate juſtitia. De contemplatione primùm agemus, pòſt virtutes exponemus, quibus felicitatem conſequimur. An ſit Deus, dubitandum equidem non eſt: ut tamen intellectus in hoc ipſo magis confirmetur, Deum eſſe, ſubtili ratione demonſtrabimus.

Cauſarum ordo finitus eſt: habet ergo primã aliquam, cujus effectus ſint inferiores cauſæ: nullius verò effectus exiſtat, & poſtremam aliquam, quæ ſuperiorum effectus

a 5

ſit, & nullius cauſa. Sin verò neges, finitum eſſe cauſarum ordinem, ſed aſcendendo & deſcendendo in infinitum uſque progredi poſſe, nec tamen primam, nec ultimam inveniri, tum hoc conſequetur abſurdum, id quod penitus non eſt, alterius cauſam eſſe poſſe, & quod infinitè exiſtit, aliquo minus exiſtere. Cùm enim cauſa ſuo effectu potior ſit, hoc eſt, magis exiſtat, cauſæ, quæ in infinitum diſtant ab inferioribus, infinitè potiores exiſtent: hoc eſt, infinitè magis, & inferiores iiſdem infinitè minùs exiſtent: Cumq; omnes cauſæ & ſuperiores habeant cauſas, & effectus inferiores, ſequetur, id quod omnia eſt infinitè nimirum exiſtens, alicujus effectum eſſe, & eodem minus exiſtere. Quodque nihil eſt infinitè minùs exiſtens, alterius eſſe cauſam. *Idem.*

Quid ſit Deus. Cap. XV.

Ex præcedentibus patet, in cauſarum ordine primam aliquam eſſe admittendam, cujus hanc eſſe proprietatem vox Prima demonſtrat, ut rerum omnium cauſa ſit: (hoc namq; cauſarum ordine omnia continentur: & unus non plures ſunt, ut paulò pòſt patebit, cauſarum ordines) ipſa verò nullius ſit effectus. Hanc veteres Deum nominarunt. Cùm itaque Deus eis definiendus eſſet, non exiſtimarunt eum commodiùs poſſe definiri, quàm ſi dicerent, Deum primam eſſe rerum cauſam. Haud equidem negavero, quin hæc definitio ſoli Deo competat, ut rectè definitio cum re definita converti poſſit: hoc tamen à recentioribus quæſiero, qui veterum decreta mordicùs apprehenderunt, an hæc definitio ſoli Deo, & ſemper competat? Veteres hoc ipſum affirmaverint: recentiores verò nequaquam: fatentur enim Deum ab æterno fuiſſe, cùm nihil omninò præter eundem exiſteret. Robur ergo non exiſtentibus, quomodo tum prima rerum cauſa dici potuit Deus? Sed alià ratione veteres confutandi ſunt: non enim Deum concedunt ab æterno ſolum fuiſſe. Relationis prædicamentum Logici inter accidentia numerarunt, & rectè quidem, quòd quicquid per ſe ſubſiſtit, eo ipſo quo eſt, ſibi non aliis exiſtat. Cùm itaque cauſam eſſe, ſub relationis prædicamento contineatur, certè conſequitur cauſæ nomen accidens eſſe rerum, quibus attribuitur. Ut ergo conſiſtet veterum ſubtilitas, qui ſolo accidente Deum definierunt? Pluribus apertè conſutarentur,

tur, ſed errorem, ubi lateat, patefaciamus. In hac veterum deſcriptione, quia dixerunt, Deum primam eſſe rerum cauſam, duo ſunt diligenter obſervanda: vox enim prima Deum oſtendit à ſeipſo, non ab alio quopiam exiſtere. Hæc deſcriptionis pars, quid Deus per ſe ſit, indicat: alia verò, quâ dicitur rerum eſſe cauſa, quid ipſe per accidens exiſtat, oſtendit: hoc enim eſt non ſuiipſius ſolùm, ſed aliorum reſpectu. Quamobrem ſi Deus verè & ſimpliciter definiendus ſit, altera deſcriptionis antiquæ pars amovenda eſt, ut nihil contineat, præter ſimplicem Dei eſſentiam, quâ per ſe non aliorum reſpectu exiſtit: Deum itaque eſſentiam eſſe diceremus à ſeipſo exiſtentem: ὑπερούσιον Theologi Deum vocârunt. Quod ſi vox in abſtractum deduci poſſet, Deum unicâ voce definiremus optimè, dicentes videlicet, eum eſſe *αὐτουσίαν*: nihil enim genitum præter Deum exiſtit, cui vox iſta poſſit attribui, & Deo ſoli & ſemper competit, eaque complectitur omnia & ſola, quæ Deus per ſe, & ſuiipſius reſpectu eſſe dicitur. *Nicol. Taurellus.*

Unum eſſe Deum, non plures.

CAP. XVI.

Ex hac definitione liquet, Deum infinitum eſſe, & omnipotentē eſſentiam: cùm enim à ſeipſo ſit, & nihil ſeipſum definiat, infinitus certè Deus eſt: cumq; cauſam ſe ſuperiorem non habeat, è qua definiri potuerit, & omnia quæcunq; ſunt, ſub ſe contineat, Omnipotens utiq; eſt: ſiquidem nihil in eum agere poteſt, ut ejus actiones impediat. Cùm itaque Deus ſubſtantia ſit infinita, infinitam quoque ad agendum potentiam obtinet: Verùm uno infinito plura ſtatui non poſſunt: Nam ſi duo vel plura ſint, ea vel planè non different, vel infinitè different. Si planè non differant, unum quid erunt: Nam quæ numero ſeparata ſunt, quodammodo differunt. Sin autem infinitè differant, ſimplex eis differentia competet, *eſſe* & *non eſſe*, atque ita unum ſimpliciter erit *omnia*, alterum ſimpliciter non erit, hoc eſt, meritò *nihilum* nominabitur. Unicum autem eſſe omnipotens neceſſariò hac ratione patet: Nam ſi duo ſint, poterit unum alterius actiones inhibere, vel non poterit: ſi poſſe ſtatuas, id certè omnipotens non erit, cujus impediri poſſunt actiones: ſin poſſe neges, hoc ipſo omnipotens eſſe negaveris. Quoniam ergo non niſi unum ſtatui

tui poteſt infinitum, & unū omnipotens, rectè unam, non plures cauſas primas eſſe concludimus: cumque ſub hac cauſa quæcumque ſunt, omnia contineantur, unum quoque cauſarum ordinem non plures admittimus. Hic tamen ordo in multos inferiores extenditur, de quibus non eſt nunc ſcribendi locus. *Idem.*

Trinum eſſe Deum non eſſentiâ quidem, ſed perſonis.

Cap. XVII.

Diximus ſuprà in Dei deſcriptione duo diligenter eſſe conſideranda, quòd nimirùm Deus ſuiipſius ſit principium, & aliorum cauſa. Illud ipſam Dei ſubſtantiam indicare oſtendimus, quâ ſibi ſoli non alii cuiquam exiſtit. Iam verò cùm Deus agere quidpiam, non autem quieſcere ſtatuatur, quærendum meritò fuerit, quid agat Deus. Veteres eum circa mundum, & quæ in eo ſunt, occupatum eſſe crediderunt: credunt hoc etiam Chriſtiani. Verùm etſi non hoc negaverim, aliud tamen agit Deus quâ Deus eſt ratione. Hoc enim agit Deus qua rerum cauſa eſt ratione. Chriſtianos interrogaverim, ſi non aliam Dei actionem admittant præter hanc, quâ in mundum occupatus eſt, quid egiſſe Deum exiſtiment, mundo nondum exiſtente? Reſpondebunt ex Auguſtini ſententia, eum iis infernum præparaſſe, qui talia quærerent: Pulchrè profectò, quaſi non ſint nobis ex Chriſti mandato ſcrutandæ Scripturæ? Quid hoc eſt, quod Pater de Filio ait, *Hodie te genui?* Quid hæc vox *Hodie* ſignificet, expoſitum eſt ab eis optimè: Non enim temporis aliquam partem, ſed æternitatem deſignat: ſi quæram itaque, quid Deus ab æterno egerit, annon atteſtante Scripturâ benè reſpondero, eum ſibi filium genuiſſe? Hæc Theologis ſcripta ſint: Nobis tamen philoſophari licebit, modò quæ philoſophando volutamus, Scripturæ ſint conſona. *Idem.*

Quid Deus ab æterno egerit. Cap. XIIX.

Subtiliter philoſophati ſunt veteres, cùm naturam, & quæ ſub ea ſunt, ab æterno fuiſſe, ſibi hac ratione videbantur demonſtraſſe, Deum videlicet, niſi mundus ab æterno fuerit, quieſcere oportuiſſe. Si ſit hoc philoſophicum: Abſit tamen ut id admiſerim. Quæ Deus in mundo agit, ea non ſibi, ſed hominibus agit: ſi nihil ergo agat aliud Deus, Deo certè ſumus & feliciores, & nobiliores,

liores. Nam quod eſt alterius cauſa, id eo ipſo eſt ignobilius: ſic cœli, quòd hominum cauſâ ſint, hominibus ſunt ignobiliores. Deus autem quòd rerum omnium cauſa ſit, nullius omnino cauſa exiſtit: ſuo namq; fine quidvis perficitur, & quod alterius eſt cauſa, hoc ipſo, quo propter id eſt, illud ipſum perficit. Effectus verò eſt, ut cauſam perficiat, non vice verſâ: maximè verò ſi cauſa ſit intelligens & voluntaria, qualis certè Deus eſt. Non enim facit aliquid ut eidem ſubjiciatur. Quòd ſi Deus hac perficiatur actione, hoc eſt, ſuum finem ſeu felicitatem conſequatur, quâ in hoc mundo agit, quæ vel agenda, vel conſervanda ſunt, ſummũ certè Dei bonum nõ ipſius, ſed hominum erit. Hic ſiquidem mundus & quæ fiunt in eo, ad hominem perficiendum facta ſunt. Nos itaq; Deum (ut hæc vitemus abſurda) contemplabimur aliter.

In rebus omnibus duo conſiderantur, ſubſtantia & ejuſdem actiones: ſubſtantia ſuis perficitur actionibus, quò fit, ut quies rerum imperfectionem denotet. Deum fatentur Philoſophi ſubſtantiam eſſe perfectiſſimam, quod niſi concederent, multis planum faceremus rationibus: Nullam ergo quietis rationem admittit, ſed actione perficitur perfectiſſimâ. Hæ ſunt autem actionis perfectiſſimæ proprietates, ut ea ſuum finem in ſeipſa habeat: ut finis ille ſit perfectiſſimus, hoc eſt, ut ſummus exiſtat, non alii ſubjectus, & opus exponat abſolutiſſimum. Subſtantiæ perfectiſſimæ proprietates hæ ſunt, ut nec ipſa quietem admittat, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, & actione ſuâ perfectiſſimè perficiatur, hoc eſt, ſola & ſemper, ut nec priùs extiterit, quàm perfecta eſſet, ſemperque ſit perfectiſſima futura, nec perfectio hæc alterius ſit cujuſpiam. *Nic. Taurellus.*

An Deus contemplatione perficiatur?

CAP. XIX.

SI Deus mens ſit (ut cum veteribus Theologorum aliqui fatentur) contemplatione perficitur: Hoc enim proprium mentis opus eſt. Nequaquam verò id fuerit admittendum. Non hæc enim Dei eſt perfectio, ſed hominis & angelorum. Felices ſumus intelligendo: Deus autem eſt exiſtendo feliciſſimus. Hæc veteres non animadverterunt. Contemplatio rebus eſt contemplandis poſterior. Non enim quicquam contemplari potes, niſi res priùs exiſtat, quam vis contemplari. Res etiam contemplatæ ſunt

ſunt ipſâ contemplatione potiores. Non enim felicem facit contemplatio, niſi res contemplatas admireris. Actio igitur, quâ res contemplatæ vel exiſtunt, vel factæ ſunt, eſt eâ præſtantior, quâ ipſæ contemplantur. Dum itaque non contemplatione perfici dicemus, ſed eâ actione, quâ res exiſtunt, quæ beant ſe contemplantes. Deum videre, Theologi ſtatuunt humanam eſſe felicitatem: Rectè quidem. At *Deum eſſe* Dei felicitas eſt. Hoc pluribus eſt comprobãdum, ut Philoſophis etiam fiat conſpicuum. Actionis perfectiſſimæ hanc diximus eſſe proprietatem, ut ſuum in ſeipſa finem habeat: hoc eſt, ut quàm primùm actio fuit, ſuum finem habuerit, & eum quidem perfectiſſimé. Actionis etiam perfectiſſimæ, opus eſſe diximus perfectiſſimum. At præter unum Deum nihil eſt, quod dicere liceat perfectiſſimum. Nihil quoque eſt præter eundem quod ab æterno fuerit (ut infrà demonſtrabimus.) Deus itaque quòd ab æterno fuerit, & ſubſiſtat perfectiſſimè, opus eſt actionis æternæ, & perfectiſſimæ. Hinc patet, quomodo Deus ſit ſuiipſius principium. Reliqua enim quæcunq; ſunt, quòd finita ſint, ita exiſtunt, ut fieri cœperunt, & fieri deſierint: quò fit, ut quietè ſubſiſtant, ſiquidem accidentia ſunt, quas exerunt actiones: Deus autem, quòd à nullo exiſtat, non cœpit fieri: quæ cauſa eſt, ut nec fieri deſierit: ſunt enim quæ non cœperunt in æternum neceſſarió. Quamobrem Deum in perpetuo fieri ſubſiſtere dicimus: ſed ita ut agens non ſit extrinſecùs: cauſam enim non agnoſcit Deus. Sunt ergo tria, quibus Deum ſubſiſtere ſtatuimus, *Actio, quod agit, & quod fit. Idem.*

Divina Trinitas. Cap. XX.

Hæc tria in Deo, quòd non ut reliqua quieſcens ſit ſubſtantia, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, patent apertiſſimé. Tria quidem ſunt hæc propriis diſtincta rationibus (quas idiomata vocant Theologi) non autem tres numero ſeparatas conſtituunt ſubſtantias, ſed *unum eſſe infinitum.* Non enim (ut ſuprà demonſtravimus) uno plura poſſunt eſſe infinita. Hujus rei aliud habemus argumentum: ſi quod fit, ab eo, quod agit numero ſeparatum ſit, ut duæ non una ſint ſubſtantiæ, tum quod fit, prima cauſa dici non poterit. Non enim prima cauſa dici quicquam poteſt, quod cauſam ſui extra ſe habet. At ſi prima cauſa non ſit, finitum quiddam eſt, extra Dei ſubſtantiam conſi-

conſiſtens : non poterit igitur ejus actionis effectus eſſe, quâ Deum *eſſe* diximus : Hac enim agit Deus ſibiipſi, non alii cuipiam, quo fit, ut actio, quâ Deus eſt, in ipſa Dei ſubſtantia contineatur, nō extra evagetur. Hanc internam Dei actionem veterum nullus philoſophando, animadvertit, utut de ſuo Platone glorientur Platonici. Quid autem noſtræ fidei magis poteſt eſſe conſonum, quâ Deum ſubſtantiâ unum, at perſonis trinum colimus ac veneramur? Deus agens Patrem refert, ejuſdem effectus Filium, actio id quod agit cum eo quod fit conjungens inſeparabiliter, pie Spiritus ſanctus dici poteſt.

Si quæratur ergo quid Deus ab æterno egerit : ſeipſum feciſſe dicendum eſt, tum quòd præter eundem (ut modò patebit) nihil ab æterno fuerit, quod feciſſe dici poſſit, tum quod ſibi ipſi non alii cuiquam Deus ab æterno fuerit. *Idem.*

DE NATURA.

Naturam non eſſe primam rerum cauſam.

CAP. XXI.

NATURAM fortaſſis exiſtimet aliquis primam eſſe rerum cauſſam, quod tamen eſt abſurdiſſimum, ut multis demonſtrari poteſt argumentis, è quibus unum aut alterum exponemus. Prima cauſa, quòd ſuperiorem non agnoſcat, à qua ſuum *eſſe* acceperit, ipſa ſuiipſius cauſſa eſt : Natura verò non à ſeipſa, ſed à principio ſuperiori exiſtit. Cùm enim finita ſit (ut ex cœlorum motu patet) ab alio certè definita eſt, nihil ſiquidem ſeipſum definit. Adhæc ſi natura ſeipſam fecerit (quæ primæ cauſæ proprietas eſt) certè ſeipſam fecit naturaliter : quæ verò natura literarum fiunt, ex præexiſtente materia fiunt, ut ſi natura facta ſit naturaliter, eam ex materia præexiſtente fieri oportuerit. Quod ſi ſtatuatur, naturâ nondum exiſtente, conſequetur aliquid factum eſſe naturaliter, & naturam aliquid feciſſe priuſquam ipſamet exiſteret.

Non eſt ergo natura prima rerum cauſa. *Idem.*

Mundum

Mundum aliquando cœpiſſe. Cap. XXII.

NATURA mundum non excedit. De mundo igitur agemus, ut totum, adeoque naturas omnes hoc nomine complectamur. Plures aliqui mundos admiſerunt: rident hoc Ariſtotelici, & meritò: quibus id verò confutaverint argumentis, noſtrum non eſt hic recenſere: Alii tractent aliena. Certè confutatus eſt error hic, ut conſiſtere poſſit nihilominus. Nos autem nec ſenſu nec ratione moveri poſſumus, ut alium præter hunc mundum eſſe ſuſpicemur. Phantaſticis hoc phantaſma tractandum reliquimus.

Unum itaque mundum eſſe, & eum quidem finitum, ſatis conſtat. Hoc autem, ut diligenter examinetur dignum eſt maximè, num ſcilicet mundus hic ab æterno fuerit, aut aliquando cœperit? Nunquam cœpiſſe mundum Corypheus obtinuit Ariſtoteles: contrarium diviná revelatione ſumus edocti.

Quiſquis es autem, qui Philoſophum agis, & te Chriſtianum eſſe profiteris, hæc tu mihi conciliato. Promta hic eſt philoſophantium agilitas: Mundum (inquiunt) ab æternó fuiſſe, verum eſt philoſophicè: mundum etiam ab æterno non fuiſſe, verum eſt theologicé. Duplex ecce noſtrorum Philoſophorum veritas, & ſibiipſi quidem contraria. Animum attendite Doctores: Mundum ab æterno fuiſſe, falſiſſimum eſt philoſophicè & abſurdiſſimum: Hoc vos edocebimus.

Mundum quod finitum quiddam ſit ab alio, non à ſeipſo exiſtere fatemini. Quærimus itaq; ſitne mundus abſolutum opus, an verò in fieri conſiſtat? *Idem.*

Mundum non fieri, ſed factum eſſe.
Cap. XXIII.

DUPLICES ſunt effectus: Quidam enim à ſua cauſa ſeparati ſunt, ut domus ab architecto: Quidam in ſua cauſa conſiſtunt, nec ab ea ſeparatim poſſunt ſubſiſtere? ut calor in igne. Ad quos igitur effectus mundum referemus? Si dixeris, mundum à Deo (cujus effectum eſſe fatentur omnes) ſubſtantiâ ſeparatum eſſe, Deum mundo tempore priorem eſſe conſequetur: hæc enim eſt horum effectuum proprietas, id autem, quod eſt alio quopiam tempore poſterius, ab æterno nequaquam fuit. Sin verò mundum in ſua cauſa ſubſiſtere judices, ut calor in igne; noveris hos effectus ſubſtantias non eſſe, ſed acciden-

accidentia eorum, quibus inſunt, ut mundus in hac effectuum ſerie nullo modo comprehendi poſſit. Verùm ut hoc meliùs intelligatur, paucis id exponemus apertiùs. Mundus à Deo ſuum *eſſe* habet, quod hac voce *fieri* exprimimus. Fieri autem effectus tum dicuntur, cùm id ipſum, quod ſunt, à ſua cauſa accipiunt; eo nimirũ tempore cauſæ cum ſuis junguntur affectibus. Hæc conjunctio in prima effectuum ſerie tam diu durat, dum opus abſolutum ſit. Dicimus itaque mundum (quod eum ad hos effectus omninò referri fatendum ſit) non fieri; ſed factum eſſe. Perfecta namque ſubſtantia eſt, & ſuum finem ſuis actionibus jam dudum eſt conſequuta. Cùm itaque mundus non ampliùs fiat, ſuum eſſe non accipit ab alio: Quamobrem ſi fuerit ab æterno mundus ut nunc eſt, nunquam certè ab alio ſuum eſſe accepit. Dicant igitur Ariſtotelici, quomodo Deus mundi ſit cauſa, ſi mundus ab eo ſuum eſſe nunquam accepit: ſin autem accepiſſe fateantur, id certè non fuit ab æterno. Nam quæ ſunt ab æterno, in æternum ſunt neceſſariò; & quæ finem habent, principium habuerunt neceſſariò. Mundus itaque cùm à Deo fieri deſierit, ab eodem quoque fieri cœpit, atque adeò non ab æterno, ſed in tempore factus eſt. *Idem.*

Mundi finis eſt rerum viciſſitudo: Hunc mundus, hominibus etiam non exiſtentibus, conſequi poſſet, Imperfectus tamen hic finis eſt, non quòd aliunde quàm à mundo perfici debeat. Ut enim genus humanum in certam multitudinem propagetur, rerum viciſſitudo eſt ordinata. Cùm itaq; mundus rerum viciſſitudinem jam dudum nactus ſit, perfectam & abſolutam ſubſtantiam eſſe conſequitur: ſuprà tamen mundum diximus ſuum finem nondum aſſequutum eſſe: verùm id de alio fine intelligi debere docuimus, qui rerum viciſſitudines perficit, hominum videlicet procreatione. *Idem.*

Mundum quòd alterius ſit cauſa non potuiſſe ab æterno eſſe.

CAP. XXIV.

HOMINIS cauſâ mundum exiſtere in confeſſo eſt: Quamobrem ſi non fuerint homines ab æterno, mundus vel non fuit ab æterno, vel fruſtra fuit. Nulles autem penitus homines ab æterno fuiſſe ſuprà demonſtratum eſt, ut cùm cœperit humanũ genus, mundum quoque aliquãdo cœpiſſe conſequatur. Verùm hoc alio quoq;

modo diſcutiemus. Quæ ſunt alterius cauſa non neceſſariò, ſed contingenter exiſtunt: cauſam enim ſe ſuperiorem habent, à qua exiſtunt, cùm nihil ſeipſum faciat alterius cauſa. Quod autem alteri cauſæ ſubeſt, ejuſdem ſubeſt arbitrio: Ea namque cauſa facultatem habet ejus quod dedit accipiendi. Verùm nihil eorum, quæ contingenter exiſtunt ab æterno fuit. Hoc enim fatentur omnes, finem habere non poſſe, quod principio caret. *Nicol. Taurellus.*

Quòd Deus ſit trinus & unus.

Cap. XXV.

ID inter cætera recentiores Judæorum maximè nobis objiciunt. Quòd cùm Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum nos confiteri audiunt, tres Deos colere, pluralitatemque Deorum non ponere ajunt. Quod profectò longè magis, quàm ipſi abhorremus. Eam ob rem Deum eſſe trinum & unum, ex Prophetarum dictis, priſcorumque Talmudiſtarum teſtimoniis, primùm te probare oportet. Galatinus. Unum quidem eſſe Deum ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate Chriſtiana credit religio. Tres verò perſonas, quæ ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, quarum proprietates ſunt paternitas, generatio atque proceſſio: non eſſentia, neque natura tres, ſed merè unum eſſe, confitetur. Deus igitur in perſonis quidem trinus eſt, in eſſentia verò unus. Deum autem unum eſſe, non opus eſt multis probare verbis, neque ad id probandum diutiùs immorari. Cùm ipſa Dei unitas ſit ita firmiſſima, ac tam fixa mentis conceptio, ut naturaliter eſſe non poſſit, niſi unus Deus. Et Judæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur, & clamitant. Capnio. Satis eſt igitur hic, ſi circa divinæ trinitatis ſacramentum, per vetuſtorum Judæorum ſententias, juniorum refellatur error. Gal. In re tam ardua & perdifficili, priùs quidem eorum prorſus delendum eſt fundamentum, deindè verò expoſitionum, quibus ſacras pervertunt literas, falſitas improbanda. Ratio igitur ſuper quam hujuſce erroris jaciunt fundamentum, ea potiſſima eſt, quod malè intelligant, ac falsò exponant illud Deuter. 6. cap. ſcriptum, Audi Iſraël, Deus, Deus noſter, Deus unus eſt. Quæ licèt verba ex ſe clara ſint, ob dictionem tamen unus, quæ ibi ponitur, Judæi noſtri ſeculi mentis cæcitate perculſi, inde potiſſimùm erroris cauſam ſumunt, ut divinæ trinitatis myſterium negent, unde maximè ipſius notio-

notionem nanciſci deberent: Ex hoc enim ita Deum unum eſſe putant, ut ab eo perſonarum pluralitatem omninò excludant. HOGOSTRATUS. Hæc quidem verba ſecùs quàm tu tranſtuleris, textus noſter habet. Sic enim dicit: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt. GAL. Fateor quidem ita eſſe. Sic enim & Græcus, quem noſter in omnibus penè ſequitur, textus habet ἄκουε ἰσραήλ, κύριος, ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν. Sed clarum profectò eſt, Hebraïcum textum longè melius, quàm noſter, ſive Græcus ſive Latinus exprimat, cõtra Hebræos ipſos veritatem exprimere. Ratio autem quare, ubi noſtra tam Græca quàm Latina editio, hoc in loco Dominus habet: Deus, ego traduxi: ea quidem eſt, quod ibidem Hebraicus textus habet nomen Dei illud tetragrammaton, quod Deum non per effectum, ſed per eſſentiam deſignat. Sed quoniam divina eſſentia ſecundum proprium ejus eſſe, mente nullatenus excogitari poteſt, idcirco apud Judæos nefas eſſe cenſetur, nomen ipſum ore pronunciari, uti literæ ipſæ ſonant, ex quibus componitur. Quare ubicunque hoc nomen comperiunt, illud haudquaquam proferre audent, ſed loco ejus hoc nomen Adonai proferunt, quod idem eſt, quod Dominus: literæ verò ipſius nominis non Dominum, ſed Deum per eſſentiam ſignificant. Autor igitur tam Græcæ quàm Latinæ editionis, nomen ipſum juxta prolationis ſignificatum tranſtulit, ſcripturæ verò ſignificatum, quod potius eſt, omiſit. Ego autem cui vel maximè cordi eſt, veritatem quam Judæi negant, per eorum ſcripturas patefacere, illud ſecundum proprium ejus ſignificatum traduxi, ut Deum trinum & unum in ſupradictis verbis deſignari, clariùs oſtenderem. Neque enim aliam ob cauſam Moſes ille magnus ter Dei nomen ibi poſuit, niſi ut divinarum perſonarum trinitatem diſtinctè inſinuaret. In dictione autem unus, quam immediatè ſubjecit, innuit tres perſonas divinas, non tres Deos, ſed unum eſſe Deum. Hoc eſt (ut Damaſcenus ait) μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης. Id eſt, una eſſentia, una natura, una deitas. Quare perſonarum trinitas divinæ naturæ unitati nequaquam derogat. Quod autem in eiſdem verbis per triplicatum Dei nomen tres divinæ deſignentur perſonæ, Pater videlicet, Filius, & Spiritus ſanctus, hoc Judæi minimè negare poſſunt, cùm

R. Simeon Johai filius, in libro, qui Zoar dicitur, ſuper textum hoc ita dicat: Audi Iſraël, ait R. Ibba. Hic eſt ô Iſraël antiquus Deus, qui eſt principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur pater, Elohenu, id eſt, Deus noſter, profunditus fluminum, & fons ſcientiarum, quæ procedunt ab illo Patre, & Filius vocatur Deus: hic eſt Spiritus ſanctus, qui à duobus procedit, & vocatur menſura vocis. Unus eſt, ut unum cum alio concludat, & colliget. Neque enim alius ab alio dividi poteſt. Et propterea ait Schema, id eſt, congrega Iſraël hunc Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, eumque fac unam eſſentiam, unamque ſubſtantiam, quia quicquid eſt in uno, eſt in alio. Totus fuit, & totus eſt, totusque erit. Hæc ille. Ait etiam ibi idem R. Simeon: Hoc arcanum filii non revelabitur unicuique, quouſque venerit Meſſias. Quia tunc (ut dicit Eſaias) repleta erit terra ſcientiâ Dei, ſicut aquæ mare operientes. Hæc ille. Multi etiam alii per nomen Dei ter in eodem textu poſitum, ipſam divinarum perſonarum trinitatem ſignificari voluerunt; ſed quia tantum myſterium à ſolo Meſſia revelandum erat, illud explicare ſibi non licere dixerunt. Ut per R. Menahem Rakenad in libro Zochar ſuper eodem Deuteronomii textu, liquidò patet. Quamobrem Talmudiſtæ non ita expreſsè de myſterio trinitatis locuti ſunt, ſicut Cabaliſtæ: qui non ſolùm ſuper eundem textum, ſed etiam multis aliis in locis, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum explicitè proferunt. Cap. Cur Deus in vetere inſtrumento non ita explicitè trinitatis myſterium tradi voluit, ſicut illud in futurum per Meſſiam revelandum reſervavit? Gal. Judæorum populus (ut te ſcire non dubito) maximè ad idololatriam pronus erat, ad quam evitandam, univerſa lex vetus illa condita fuit. Ne igitur in eorum, qui plures Deos colebant, errorem inciderent, cautè à divina providentia factum eſt, ut ipſum divinæ trinitatis arcanum non explicitè eis traderetur. Sed quoniam idololatria per Meſſiam penitus explodenda erat, univerſusque orbis ad unius Dei cultum reducendus: idcirco ſacramentum illud trinitatis explicitè atq; apertè revelandum, ad dies Meſſiæ reſervatum fuit. Quod omnis quoque Cabaliſtarum ſchola planè teſtatur, aſſerens, ipſius divinæ trinitatis arcana tantummodo uſque ad Meſſiæ tempus recondita latere debuiſſe. Tunc autem, cùm omnis idolo-

idololatrici erroris ſuſpicio auferenda eſſet,& arcana etiã ipſa trinitatis divinæ palàm retegenda fuiſſe. HOG. Cùm in præmemoratis verbis, Audi Iſraël, Deus Deus noſter, Deus unus eſt: ter nomen Dei ponatur, quid eſt, quod ſecundo tantum nomini additur Noſter, & non primo, aut tertio? GAL. Id non ab re profectò factũ eſt. Ex hoc enim manifeſtè innuitur, quòd neque quidem Pater, qui prima eſt in trinitate perſona, neque Spiritus ſanctus, qui tertia in eadem trinitate perſona eſt, ſed ſolus Filius, qui ſecunda eſt ejuſdem trinitatis perſona, per noſtræ humanitatis participationem, noſter futurus erat. Cui illud quoque, quod in Pſal. 67. ſcribitur, ſimile eſt: Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Ubi in eo quod ter ponitur Deus, trium perſonarum divinarum deſignatur diſtinctio. In eo autem, quod ſecundo tantum loco adjungitur Noſter, ſolum Filium per noſtræ naturæ aſſumtionem, noſtrum fore inſinuabatur. In eo verò, quod poſtremò Metuant eum, & non eos dicitur, ipſarum perſonarum unitas, quo ad naturam, atque identitas oſtenditur. Ut palàm demonſtretur, tres perſonas divinas, non tres Deos eſſe, ſed unum ſolum Deum. Quod Eſajas quoq; apertè monſtravit, cùm 6. cap. dixit, Sanctus, Sanctus, Sanctus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloriã ejus. In eo enim quod ter dicit Sanctus, tres perſonas divinas expreſſè deſignat. Quod per R. Simeonem Johai filium, & per R. Jonatham Uzielis filium, ſuper textum hunc apertè probatur. Nam R. quidem Simeon, ſic ait, Sanctus, hic eſt pater: Sanctus, hic eſt Filius: Sanctus, hic eſt Spiritus Sanctus. R. verò Jonathas inquit, Sanctus Pater, Sanctus Filius, ſanctus Spiritus ſanctus. CAP. Judæorum juniores hìc dicerent, hoc minimè in Jonatha haberi. GAL. Verum quidem eſt, in his Jonathæ libris, quos nunc ipſi frequentiùs præ manibus habent, hoc (ut ipſe nôſti) non haberi, cùm illud inde majores eorum deleverint, eoque in loco ita ſcripſerint, uti libri, quos poſtmodum ſcribi contigit, continent. In vetuſtiſſimis tamen libris, qui rariſſimi ſunt, ita prorſus habetur, uti ego retuli, quorum ipſe unum vidi, cùm eſſem Licii, quâ tempeſtate Judæi ex toto regno Neapolitano, juſſu regis Catholici expellerentur. Et ille quidem hoc loco ſic omninò habebat, uti ipſe retuli. In eo autem (ut ad verba Eſaiæ redeam) quod poſt tria illa nomina Sanctus, ſan-

ctus, ſanctus immediatè, ſemel duntaxat ponitur nomen Dei πλεγχάμματον. quod eſt, Deus: per quod divina eſſentia importatur, clarè innuitur, tres illas perſonas non tres Deos, ſed unum Deum eſſe. Eas ob res veteres illi Talmudiſtæ, qui hujus arcani non omninò ignari erãt, ſtatuerunt, quòd tam iſta Eſajæ verba, quàm illa Deuteronomii; Audi Iſraël, Deus, Deus noſter, Deus unus eſt: ab uno quôque Judæorum bis ſaltem in die, mane ſcilicet & veſpere, dicerentur. Quod apud eos hucuſque ſervatur. Ut dum Judæi ipſi hæc eadem verba ore pronunciant, & divinarum perſonarum trinitatem, & divinæ eſſentiæ unitatem, ſicut verba illa deſignant, ita ſe corde quoq; credere proteſtentur. *Petrus Galatinus.*

Quòd perſonarum trinitas unitati divinæ eſſentiæ non derogat, per rationem ſuper Judæorum ſcripturas fundatam.

Cap. XXVI.

Etsi cum Judæis noſtri temporis ratione pugnandum non ſit, quia cùm mentis oculos errore perfidiæ perturbatos habeant, rationis lumine, quo veritatem perſpicere queant, penitus carent. Veruntamen, quia rationem, quæ ſuper eorum fundatur ſcripturas, haudquaquam negare poſſunt: idcirco ad majorem erroris eorum confutationem, & ad clariorem Catholicæ veritatis expreſſionem, bene quidem mi Galatine ageres, ſi ratione quoque Hebraicis teſtimoniis roboratâ, perſonarum trinitatem cum divinæ eſſentiæ unitate, abſque ulla ejuſdem unitatis derogatione, eſſe poſſe probares. Gal. Faciam equidem, quàm breviſſimè. Nonne igitur ipſi concedendum ducerent, Deum in diverſis eſſe locis? Cap. Ita prorſus. Hoc enim & Talmudiſtæ paſſim affirmant, & ſcriptura ſacra aſſerit. Quæ præſertim Pſalmo apud eos 139. ita ait, Si ſcandero cœlos, illic tu es, & ſi jacuero in inferno, ades. Si portavero alas auroræ, ſi habitavero in extremo maris, etiam illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Quibus ex verbis apertè liquet, Deum ubique eſſe. Gal. Id autem ſecundum diverſas partes verificari nequit. Quia cùm Deus Spiritus ſit, ac ſummè ſimplex, ut ipſi etiam ajunt: omni prorſus partium diverſitate atque compoſitione caret. In libro enim Formationis, quem ipſi Sepher iezira vocant, eo in loco ubi ponuntur decem ſephiroth, id eſt, decem incorporei, abſtra-

abſtractique numeri, ſeu potiùs decem incorporeæ ſecretæque unitates, quarum prima tanquam omnium abſtractiſſima, ponitur Deus ipſe, ſic habetur, Spiritus Dei, ſive Spiritus Deus, benedicens & benedictum nomen ejus, qui eſt vita ſæculorum, vox, ſpiritus, & verbum: hic eſt Spiritus ſanctus, cujus (ut habent alii libri) principium perſcrutari nequit, & cujus finis nullus eſt terminus. Hæc ibi. Neque etiam eum ſucceſſivè diverſis in locis eſſe dicerent. Quia tunc ſecundum locum mutabilis eſſet, quod ipſi omninò negant, cùm Deo nequaquam convenire poſſit. Quoniam cùm æternus ſit, & immenſus, atque ſummè ſimplex, neque ſecundum tempus, neque ſecundum locum, neque ſecundum formam mutari poteſt. Quare ipſi quoque quemadmodum & nos, eum omnino immutabilem aſſeverant. Cùm Deus ipſemet apud Malachiam cap. 3. dicat, Ego Deus non mutor. Ea propter fateri eos oportet, Deum (etſi unus ſit) totum cum ſuæ unitatis veritate, ſimul & ſemel in diverſis locis eſſe. Quocirca ita quoque eos concedere neceſſe eſt, ipſam divinitatem (etſi una tantùm numero exiſtat) totam ſimul in pluribus eſſe poſſe perſonis. Quod ſi illud primum concedunt, cur hoc ſecundum negant, cùm non magis unum quàm alterum concedendum ſit? Sed hoc minimè certè negare poſſunt, cùm paſſim illud non modò priſci Talmudiſtæ, atque Cabaliſtæ (ut jam oſtenſum eſt) fateantur, verumetiam divina quoque atteſtentur eloquia. Nam ubicunque in ſacris veteris inſtrumenti literis, unius Dei eſſentia inſinuatur, ſemper ferè ibidem & trium perſonarum pluralitas innuitur. Et econtrà, quocunque in loco perſonarum trinitas exprimitur, ſemper penè eodem quoque in loco, & divinæ ſubſtantiæ unitas explicatur. Ne aut propter ſingularis Dei unitatem, perſonarum trinitas à divina natura excludatur, aut propter perſonarum trinitatem, plures dii eſſe credantur. Sed ſic in altero tres ipſæ divinæ hypoſtaſes abſque confuſione ab invicem diſtinctæ credantur, ut in altero ipſius Dei unitas omninò ſalvetur: quod in cantico quoque Moſis liquidò patet. In quo eo in loco ubi nos habemus. Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit Deus præter me: Apud Hebræos hæc tria ponuntur nomina, quæ apud eos divina ſunt, Ani, Ani, Hu. Quæ ego, ego ipſe, apud nos interpretantur. Quid igitur ibi per tria hæc divina

nomina, niſi trium divinarum perſonarum pluralitas ac diſtinctio deſignatur? Et quid per illud, quod ibidem immediatè ſubjicitur, Et non ſunt Dii mecum, inſinuatur, niſi quòd tres illæ divinæ hypoſtaſes, per tria illa divina nomina deſignatæ, non ſunt tres Dii, ſed unus Deus? Nam & ſi tota divina eſſentia ſit in Patre, tota in Filio, tota in Spiritu ſancto: quũ Pater ſit verus & perfectus Deus, à quo omnia; & Filius verus & perfectus Deus, per quem omnia; & Spiritus ſanctus verus & perfectus Deus, in quo omnia: quia tamen ipſa divina natura una omninò eſt in tribus, ideo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus non ſunt tres Dii, ſed unus Deus, qui fecit omnia, & à quo, per quem, & in quo omnia proveniunt, ſubſiſtunt & vivificantur, & ad quem tandem omnia reducuntur. Nam ut Gregorius ille Nazianzenus, Græcorum Theologorum facilè princeps ait, Unus Deus eſt Pater, à quo omnia, & Filius per quem omnia, & Spiritus ſanctus, in quo omnia. Hæ enim præpoſitiones à quo, per quem, & in quo, non naturam quidem dividunt, ſed unius atque inconfuſæ naturæ proprietates characterizant. Quæ quomodo fiant, Joannes Damaſcenus oſtendit, qui hoc myſterium non minùs eleganter, quàm ſubtiliter eo in libro, quem de divina traditione inſcripſit, explanare conatus eſt, ita c.49. inter cætera dicens, In divinitate unam confitemur naturam, tres autem hypoſtaſes, ſecundum veritatem eſſe dicimus. Et omnia quidem naturalia atq; eſſentialia, ſimplicia animadvertimus. Hypoſtaſium verò differentiã in tribus ſolis proprietatibus, in improducta ſcilicet ac paterna, & producta ac filiali, & producta atque procedente, novimus. Inſeparabiles autem ipſas, indiſtabilesque ab invicem, & unitas atque in invicem inconfuſè circumincedentes, ſcimus. Et unitas quidem inconfuſè, tres enim ſunt, etſi uniantur: diſtinctas autem indiſtanter. Licèt enim unaquæque per ſeipſam ſubſiſtat, hoc eſt, perfecta ſit hypoſtaſis, ſuamque proprietatem, id eſt, differentem ſubſiſtentiæ modum poſſideat: attamen uniuntur eſſentiâ, naturalibusque proprietatibus, & eo quod eſt minimè diſtare à paterna hypoſtaſi. Ac unus Deus & ſunt, & dicuntur.

Idem.

De

De divinarum perſonarum diſtinctione, & numero per earum proprietates.

CAP. XXVII.

NON parum profuturum puto, tum ad clariorem veritatis manifeſtationem, tum ad majorem Judæorum recentiorum confuſionem, ſi divinarum perſonarum diſtinctionem & numerum per earum quoq; proprietates, apud eos haberi oſtenderis. GAL. Id quoque libenter faciam. Quod igitur divinarum perſonarum tam numerum quàm diſtinctionem adhuc ipſi per earum proprietates apertè demonſtrent, primùm ex iis facilè patet, quæ in Midras tillim, id eſt, in expoſitione Pſalmorum habentur, eo in loco, ubi Pſalm: 50 ſic dicitur, Deus, Deus, Deus, locutus eſt, & vocavit terram. Ibi enim ita legitur. Quamobrem memoratur nomen Dei ſancti & benedicti tribus vicibus: Ut doceretis, quòd his tribus nominibus Deus ſanctus & benedictus mundum creavit, juxta tres Midoth, id eſt, proprietates, quibus mundus creatus eſt. Quæ ſunt, Sapientia, ſcientia, vel notitia, & prudentia. Sapientia unde, ſupple probatur? Sicut dictum eſt Proverb. 3. Dominus in ſapientia fundavit terram. Scientia vel notitia unde? Sicut dictum eſt ibidem. In notitia vel ſcientia abyſſi eruperunt. Prudentia unde? Sicut dictum eſt, ubi ſuprà, Aptavit vel ornavit cœlos prudentiâ. Et propter hoc ipſe, inquit Exod. 20. Quoniam ego Deus, Deus tuus, Deus Zelator. Ecce tres proprietates loco trium, quibus creatus eſt mundus. Sic etiam filii Gad & filii Ruben dixerunt, Jehoſue 22. Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, ipſe ſcit. Quidnam viderunt, ut hoc idem repeterent duabus vicibus? dixerunt primò, Deus, Deus, Deus: quia his creatus eſt mundus. Et deinde dixerunt, Deus, Deus, Deus: quia in his quoque tribus data eſt lex. Sed nunquid potuiſſet unus eorum ſe ſolo ſeparatimque ſupple creare mundum? Nequaquam, ſed duo alii uniti, cum eo, neceſſariò creaverunt. Hæc in Talmud. Quæ eiſdem ferè verbis ponuntur in commentariis R. Moſis hadarſan ſuper illud Gen 1. In principio creavit Elohim, cœlum & terram. Quæ quidem omnia ſatis fidei Chriſtianæ congruunt, hoc duntaxat excepto. Quod has tres divinas Middoth, id eſt, proprietates, quibus mundum creatum aſſerunt, dicunt eſſe ſapientiam, notitiam atq; prudentiam. Hæ namque &

ſi plures proprietates nomine videantur, re tamen non ſunt niſi una. Veruntamen alibi tres apud eos proprietates comperiuntur, quæ ſecundum fidem orthodoxam ſunt unus Deus. In expoſitione ſiquidem R. Moſis hadarſan in librum Geneſeos, ſuper illud 42. cap. Joſeph ipſe potens ſuper terram: ita legitur R. Eleazar dixiſſe: Non eſt creatus mundus, niſi verbo Dei ſancti & benedicti. Sicut dictum eſt in Pſalm. 33. Verbo Dei cœli facti ſunt. Ubi & R. Simeon dicit, Spiravit Deus ſpiritum oris ſui, & creatus eſt mundus: ſicut dictum eſt Pſalm. 33. Et ſpiritu oris ejus omnis exercitus eorum: hæc traditio, in quibus tria hæc, Deus, verbum ejus, & ſpiritus, diſtinctè & apertè in mundi productione concurriſſe ponuntur. Hæc autem tria, quid aliud ſunt quàm Pater, Filius & Spiritus ſanctus? Verbum enim realiter diſtinguitur à proferente, & Spiritus à ſpirante. Ergo inter Deum mundi creatorem, & verbum ejus per quod mundus creatus eſt, & Deum ſpirantem, & Spiritum ejus, in quo mundum produxit, realem oportet eſſe diſtinctionem. Cùm igitur in Deo nullum ſit accidens, ut ipſi etiam concedunt, cùm omne accidens imperfectionem dicat, & in Deo nulla poſſit eſſe imperfectio: ſequitur ſanè quod neq; verbum Dei, neque Spiritus ejus ſit accidens. Ergo ſunt hypoſtaſes, ſive ſuppoſita, vel perſonæ realiter diſtinctæ. Et per conſequens juxta veterum Talmudiſtarum dogma, neceſſariò fatendum eſt, tres in Deo eſſe perſonas, quibus tres Middoth, id eſt, proprietates attribuuntur, Patrem ſcilicet, Filium & Spiritum ſanctum. Qui non tres Dii ſunt, neq; tres creatores, ſed unus Deus, unuſque creator. Quod ex eo quoque oſtenditur, quod mox ibidem ſubſequitur, congregans velut in utre aquas maris: dans in cellariis abyſſos. In eo enim, quod ſingulariter dicit congregans & dans, manifeſtè inſinuat, tres perſonas divinas, quas per tria nomina prædicta dedit intelligi, unum eſſe tantummodo Deum, mundi univerſi creatorem. Quod illi Joan. 1. cap. 5. valde conſonat: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt. Ad id quoq; pertinere videtur, quod in Midras Coheleth, id eſt, in expoſitione Eccleſiaſtis ſuper illud, quod in 4. cap. ſic habetur, Et filium trinum non citò rumpitur. Ibi enim dicitur: R. Johanan dixiſſe: Meliores ſunt duo (vir ſcilicet & mulier) quàm unus, hic ſcilicet per ſe, & illa per ſe, & filium trinum

iſtud

iſtud eſt Deus ſanctus & benedictus, qui viſitat utrumque in filiis, hoc eſt, dando eis filios. Quod autem ſubjunctum eſt, non cito rumpitur: ſenſus ejus eſſe videtur, quòd myſterium trini & unius Dei, non facilè, nec citò diſcutitur. *Petrus Galatinus.*

Quòd Deus ſit verbum, & verbum Dei ſit ipſe Deus.

CAP. XXIII X.

ETSI in præmiſſis verbum Dei ejuſdem cum Deo eſſe ſubſtantiæ, ſatis abundè probaveris. Ex quo & Deum verbum eſſe, & verbum Dei ipſum eſſe Deum neceſſariò ſequitur: ut tamen magis juniorum Judæorum cervix duriſſima contundatur, velis obſecro Deum eſſe verbum, & verbum Dei eſſe Deum, apertiùs nunc oſtendere. GAL. Quod quidem Deus verbum ſit, ex eo potiſſimùm patet, quod ubi Eſajas 45. cap. ait, Iſraël ſalvatus erit in Deo (tetragrammaton) ſalvatione ſeculorum, vel ſempiternâ. Sic Targum Jonathæ dicit Iſraël ſalvatus erit in verbo, vel per verbum Dei, ſalvatione ſempiternâ. Ubi ergo Eſajas dixit, in Deo (tetragrammaton) quod nomen nulli niſi Deo attribuitur, ibi Chaldaicus interpres in verbo Dei tranſtulit. Per quod Deum eſſe verbum, palàm oſtendit. Item ubi apud Hoſ. 1. cap. dicitur, Et domûs Juda miſerebor, & ſalvabo eos in Domino Deo ſuo. Sic idem interpres vertit, Et ſuper domum Juda miſerebor, & ſalvabo eos in verbo Domini Dei eorum. Illud etiam quod Eſajas 8. cap. dicit, Et addidit Deus (tetragrāmaton) loqui ad me adhuc. Ita Jonathas ipſe traduxit, Et adjecit verbum Dei loqui ad me adhuc. Item quod idem Propheta 41. cap. dixit, Ne timeas, quia tecum ego: ſic ille tranſtulit, Ne timeas, quia in auxilium tuum verbum meum. Item quod ibidem dicitur, Ne timeas vermis, vel tinea Jacob, homines Iſraël, vel qui eſtis ex Iſraël, Ego auxiliator ſum tui, ait Deus & Redemptor tuus ſanctus Iſraël. Ita ille Chaldaicè expoſuit; Ne timeas tribus domus Jacob, ſemen domus Iſraël, verbum meum in auxilio veſtro, Dixit Deus & Redemptor veſter ſanctus Iſraël. Illud præterea ejuſdem Prophetæ 44. cap. Sic ait, Dominus Redemptor tuus ex utero, ego Dominus faciens omnia, extēdo cœlos levandi, id eſt, per me ſolum firmans terram metiri, id eſt, per eum qui eſt apud me. Sic ille in Targum explanat. Sic ait Dominus qui redemit te, & qui formavit te ex viſceribus. Ego Dominus autor omnium, extendi cœlos verbo meo, vel per verbum

verbum meum. Fundavi terram in virtute vel fortitudine mea: quod valde dictò illi Evangeliſtæ conſonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum; hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Illud quoque Hoſeæ nono capite dictum, Reprobabit vel abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in gentibus. Sic Jonathas in Targum exponit: Abjiciet eos Deus meus: quia non receperunt verbum ejus, & erunt vagi in gentibus. Cùm igitur in omnibus his, ac aliis permultis, in quibus Prophetæ dominum vel Deum (tetragrammaton) poſuerunt, Rabbi Jonathas prædictus vir apud eos maximæ autoritatis, verbum Dei Chaldaicè tranſtulerit & expoſuerit: conſequens planè eſt, Deum ipſum verbum eſſe, ac verbum Dei Deum: quod erat probandum. *Idem.*

DE SECRETIS ANGELORUM

Liber II.

De ſubſtantia, differentiis & poteſtate Dæmonum.

Cap. I.

Multa ratione quidem & experientiâ ſolers hominum adinvenit induſtria, quæ cùm pauciſſimis comperta ſint, meritò ſecretis, & miraculis annumerantur. Hæc humana ſunt, vel naturalia. Sed inexpleta hominum libido, nec arte fuit contenta, nec uſu: Dæmonum quoque fuit imploranda poteſtas. Horum ope plurima fieri ſolent, quæ pariter doctos & imperitos magno ſtupore afficiunt. Cæterùm ut hanc quoque ſecretorum partem ratione, quam noſtra fides & religio ferat, expediamus, primùm quid Dæmones ſint, quibus differentiis diſcerni poſſint, & quam in res humanas poteſtatem obtineant, oſtendemus.

Quid

Quid ſint Dæmones. CAP. II.

DÆMON quaſi δαήμων, id eſt, ſciens à Græcis dicitur: quo nomine ſimplices intelligentias (ut vocant Philoſophi) complectimur, ſubſtantias videlicet incorporeas, nullâ corporis mole irretitas, à primo rerum opifice Deo creatas, ut juſtâ Dei, & operum ejus contemplatione felicitatem conſequerentur. Juſta autem eſt contemplatio, quæ non invidiam, aut contemplatæ rei deſiderium, ſed opificis laudem parit, qualem contemplata res expoſtulat. Quòd verò exiſtimant aliqui Dæmones in hominum gratiam eſſe creatos, id præter Philoſophiæ veritatem eſt, ut aliàs oſtendimus: licet enim Deus Angelorum bonorum, & malorum miniſterio ſæpiſſimè utatur ad homines protegendos, aut puniendos: non hic tamen finis eſt præcipuus, ob quem creati ſunt Spiritus: cùm omnis intelligens ſubſtantia ſibi ipſi primùm, non autem alii cuiquam, exiſtat. Humanæ quidem animæ, cùm à corporibus ſeparatæ fuerint, immunes ſunt à materiæ contagio: ſed Dæmones ob id nequaquam meritò nuncupantur, cùm earum finis ſit, ut corpora informent. Hanc ob cauſam, ſeparatas à corporibus animas Theologi rectè conquieſcere ſtatuunt, ad extremum uſque diem, quo mortuorum corpora ſuſcitabuntur, utpote quarum operationes corporum ſubminiſtratione limitentur. Sed alia eſt Dæmonum natura, ſiquidem abſq; omni corporea mole finem ſuum, & perfectionem aſſequuntur. Nec eſt ut iis moveamur, quę Cornelius Agrippa ex Auguſtino, Baſilio, Gregorio, Apulejo, & Pſello receaſet. Quamvis enim variis corporum, & formarum differentiis Dæmones quandoque conſpiciantur: hæc tamen ſpectra ſunt, aut aſſumta modò corpora, quibus Dæmonum ſubſtantia nullo modo definienda eſt: Dæmones enim, ut ſeſe hominibus conſolandis, aut decipiendis accommodent, formas quæ noſtris ſenſibus idoneæ ſint, aſſumunt, & eas paulò poſt nullâ ſui corruptione deponunt. Porrò ad Dæmonum intelligendam ſubſtantiam, & naturam, id quoque expendendum venit: Dæmones nimirum nec ſubſtantiâ, nec quantitate infinitos eſſe, quemadmodum aliàs Deum exiſtendo infinitum eſſe diximus. Licet ergo Philoſophis infinitum ſit, quicquid incorporeum eſt: Dæmones tamen, ut alia quæcunque ſunt præter unum Deum, finitos eſſe perhi-

perhibemus: quod ſuo loco demonſtravimus, ubi Deum oſtendimus ſubſtantiâ & unitate infinitum eſſe: ſubſtantiâ quidem, quòd hac ipſa omnia ſit: unitate, quòd ſolus in hunc modum exiſtat. Quantitate autem finitos eſſe Dæmones hinc facilè liquet: infinitum enim eſt quantitate nihil, quod multum eſt, nec ulli, quod partem extra partem habet, competit infinitũ. At verò multos eſſe Dæmones, præter experientiam, hoc ipſum manifeſta quoq; ratio ſatis atteſtatur. Bonum enim, cujus cauſâ creati ſunt Dæmones, non unitatẽ requirit, ſed multitudine præſtantius evadit, cùm melius ſit plurimos, quàm unum modò juſta Dei laude, felicitatem conſequi. *Nic. Taurellus.*

De Dæmonum differentiis. Cap. III.

Dæmonum Magi triplicem conſtituerunt differentiam, ut refert Agrippa: ſiquidem alios ſupercœleſtes faciunt, mentes nimirum penitus à corpore ſejunctas, quæ ſoli Deo contemplando & colendo addictæ ſint, quam ob cauſam Deos illas nuncupant, propter divinitatis participationem quandam; quia ſemper ſunt Deo plenæ, divinoq́ue nectare ebriæ. Hi Dæmones circa unum Deum verſantur, nec mundi corporibus præſunt, nec inferiorum miniſtrationi adaptantur: ſed ſuſceptum à Deo lumen inferioribus ordinibus infundunt, ſinguliſq; ſingula officia diſtribuunt. Hos ordine ſecundo proximè conſequi volunt cœleſtes intelligentias, quos Dæmones vocant mundanos, ſcilicet ultra divinum cultum mundi ſphæris accommodatos, unicuiq; cœlorum, & ſtellarum præſidentes: unde eos in totidem ordines diſtribuunt, quot in mundo ſunt cœli, & quot in cœlis ſunt ſtellæ. Tertio ponunt Dæmones quaſi miniſtros ad ea, quæ ſunt in inferioribus diſponenda, quos Origenes vocat inviſibiles quaſdam virtutes, quibus ea, quæ ſunt ſuper terram diſponenda, credita ſunt: ſæpè enim nemini conſpicui itinera, & negotia noſtra dirigunt: ſæpè etiam præliis interſunt, clandeſtiniſque ſubſidiis optatos amicis præbent ſucceſſus: quippe conciliare proſpera, infligere adverſa pro libitu poſſe dicuntur. Illos ſimili modo in plures ordines diſtribuunt, ut alii ignei, alii aquei, alii aërei, alii terrei. Quæ quidem quatuor Dæmonum ſpecies, juxta quatuor cœleſtium animarum vires, mentem, rationem, imaginationem, naturam ſcilicet vivificam & motricem computan-

tur. Hæc commentitia eſt Dæmonum ſcena (ut rectè Wierus inquit:) Nam nec ratione, nec experientiâ, nec Dei vel veracium authoritate comprobari poteſt: primus equidem Dæmonum ordo veritati conſentaneus eſt. Deus enim, ut infinitæ bonitatis eſt & ſapientiæ, infinitas penè ſubſtantias intelligentes creavit, ad contemplationem, amorem, & venerationem: quarum alias corporibus ſpeciei propagandæ accommodis alligavit, alias verò nullâ materiâ definivit. Hiſce primus Dæmonum ordo conſtitui poteſt: ſed quòd hunc eorum finem eſſe volunt, ut ſingulis cœleſtium Dæmonum ordinibus ſusceptum à Deo lumen infundant, hoc præter philoſophicam veritatem eſt, & horrendam in ſe continet idololatriam: cùm hac ratione Deos nobis obtrudant gentilitios. Quinimò ſi philoſophicè agendum ſit, facilè hujus opinionis detegetur abſurditas. Quis enim ſanæ mentis unquam aſſeruerit ſubſtantias nobiliores ignobiliorũ cauſa conditas eſſe? Cœleſtes autem intelligentiæ primis hiſce Dæmonibus ignobiliores ſunt: Cur ergo cœleſtium animarum cauſâ Dæmones ſupercœleſtes eſſe ſtatuerimus? Eâdem etiam ratione cœleſtes intelligentiæ confutari poſſunt. Cùm enim hæ nobis, & nos ſphæris cœleſtibus nobiliores ſimus, non videtur veriſimile cœleſtes intelligẽtias noſtri causâ, ſphærarumque cœleſtium multo minus eſſe creatas. Cæterùm de mentibus cœleſtibus aliàs à nobis actum eſt, ubi docuimus, abſurdiſſimam eſſe Philoſophorum ſententiam, qui mentes cœleſtes hoc nomine conſtituerunt, ut materiæ primæ potentiam, quâ corruptibilia ſunt omnia corporea, cohiberent, & curſu certiſſimo ſphærarum motus moderarentur. Nam hæc opera ab intelligentiæ natura ſunt alieniſſima, & imperfectum opus eſt, quod externo indiget adminiculo: veluti corruitura domus fulcimento. Verùm quòd hic à Magis cœleſtibus intelligentiis alius finis adſcribitur, nimirum ut ſuis influentiis (ut vocant) Dæmones imbuant inferiores, adeoque variis virtutibus humana negotia gubernent, non minùs hoc veris rationibus adverſatur, quàm quod modò confutavimus. Nam ſi cœleſtes influentias admiſerimus, eæ tamen ſaltem ſunt naturales, nec iis animæ noſtræ afficiuntur, niſi quatenus corporibus obnoxiæ ſunt. Sed quis mentium incorporearum effectus dicet eſſe naturales? Infimus Dæmonum ordo Genios comprehendit, qui ex genitura duces, & recto-

rectores humanarum actionum, pro vario cœleſtium aſtrorum poſitu contigerunt. Ecquid hac de re ſentiendum eſt? Certè ſi vera ſit Aſtrologorum ſententia, nos ſcilicet fortunis, aut infortunio virtutibusque & vitiis obnoxios eſſe, prout hunc aut illum ex cœleſtibus aſtris dominum obtinuerimus? Nequaquam tamē hoc mediantibus mundanis Dæmonibus fieri conceſſerim, cùm nullus omnino Dæmon cœleſtium corporum actionibus ſubjiciatur. Itaque cùm differentias ab ipſa rerum dividendarum ſubſtantia deſumi oporteat, ut veras ſpecies conſtituant: Dæmonum differentias inveſtigare non poſſumus, utpote quorum ſubſtantiæ ſubtiliores ſint, quàm ut earum diſcrimina noſter aſſequi poſſit intellectus. Siquidem verum ſit, quod Philoſophorum aliqui perhibent, Dæmonum videlicet alios immortales, & alios eſſe mortales: hinc differentia meritò deſumetur, cùm quod mortale eſt, ejuſdem nequeat eſſe cum immortali naturæ: ſed commentitia eſt hæc hominum Philoſophiæ imperitorum opinio, ſi vel ipſe Cardanus voluminoſus inſtiterit. Incorruptibiles enim ex ſeſe ſunt omnes Dæmones, ut animæ noſtræ: nec interire poſſunt, niſi eodem, quo facti ſunt à prima cauſa, modo in nihilum redigantur. Hoc autem non velle primam cauſam, ex eo Dæmonum fine, ob quem creati ſunt, evincitur. Is ſiquidem eſt, qui ſubinde magis, magisq; perficiatur; cùm rerum corruptibilium ea ſit ratio, ut finem extra ſe ſuum habeant, qui ſuo tempore ſuam conſequatur perfectionem, adeoq; opere nacta conquieſcant actiones. Mundus ex ſeſe in æternum uſque conſiſtere poteſt; hoc tamen non feret Deus, cùm eo fine factus ſit, ut ex eo certa hominum multitudo naſceretur. Hunc finem mundus non æternitate, ſed definito tempore conſequetur, ut aliâs copioſè docuimus: tumq; mundi actiones deſinent, & mundus alius in hujus locum ſubſtituetur, cujus finis ſit ab hoc longè diverſiſſimus. Sed Dæmonum & hominum finis ita ſe habet, ut nullo tempore definiatur, quin perfectus quidem per ſe, nunquam tamen abſolvendus, perpetuò magis perfici poſſit. Porrò licèt Dæmonum ſubſtantia nobis incognita ſit, ex variis tamen eorum actionibus differentias elicere licebit. Probè quidem, ſi modò diverſæ ſint Dæmonum actiones, & eæ nobis innoteſcant. Conſtat hoc multorum experientiâ, & ſacrarum etiam literarum authoritate, Dæmones alios bonum,

bonum; alios verò malum operari. Differentiam hinc ergo ſumemus, ut bonitate & malitiâ diſtinguantur Dæmones. Verùm hoc accidentis eſſe, non ſubſtantiæ diſcrimen, hinc liquet: ſiquidem malum, quod in malis eſt Dæmonibus, non ipſius Dei, ſed ipſorummet Dæmonum effectus ſit. Quòd verò ſeipſos non fecerint Dæmones, aliâs oſtendimus, ubi ſolius hoc eſſe Dei, multis argumentis demonſtravimus. Cùm tamen nullũ hoc ipſo diſcrimẽ apertius habeatur, ferri poterit. Cacodæmonũ multos Theologi conſtituerunt ordines (ut refert Wierus) novem Angelorum gradibus adverſantes, quorum primi ψευδόθεοι, hoc eſt, *falſi Dii* nuncupantur, qui aſſumto divinæ majeſtatis nomine, pro Diis coli volunt, ſacrificiisque & adoratione honorari: ſicuti Satan ille, qui Chriſtum tentavit, *Matth.*4. *Marc.*1. *Luc.*4. Secundo habentur loco Spiritus mendaciorum: cujuſmodi fuit ille, qui egreſſus eſt Spiritus mendax in ore Prophetarum Achab. 3. *Reg.*11. Hoc Dæmoniorum genus ſeſe oraculis immiſcet, & Pythiorum vatum divinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine cenſentur iniquitatis vaſa, qui Spiritus ſunt malorum inventores, omniumq; artium pravarum: qualis apud Platonem Theutus ille Dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vaſa furoris, *Eſajæ* 13. Vaſa iræ, *Jerem.*50. Vaſa mortis, *Pſal.*7. Quarto loco, ultores ſcelerum. Quinto, præſtigiatores, qui miracula imitantur, & magis infamibus, maleficiisque inſerviunt, atque ita populum ſeducunt, *Eccleſ.*39. Sextæ claſſi aſſignantur aëreæ poteſtates, ſe tonitruis, fulminibus, ac fulgoribus miſcentes, corrumpentes aërem, peſtilentias & alia inducentes mala, *Apoc.*13. Septimam manſionem tenent Furiæ, ſeminatrices malorum, diſcordiarum, bellorum, & vaſtationum, *Apocal.*7. Octavam, criminatores & exploratores. Poſtremam, tentatores, & inſidiatores, qui ſingulis adeſſe hominibus creduntur, mali Genii idcirco nuncupati, *Apocal.*9. Non dubium eſt, quin Diabolus, quibuſcunq; poteſt artibus, generis humani perniciem machinetur. Ut ergò regnum ipſe ſuum amplificet, multis hominum myriadibus, ad ſe pertractis, veriſimile eſt, ad hanc rem certis Dæmonibus certa eſſe officia diſtributa: aliàs enim unus & idem Cacodæmon varias poteſt exercere fraudes. Verùm quòd hæc certis rationibus demonſtrari nequeant, non eſt, ut in iis immoremur diutiùs. *Idem.*

De Dæmonum poteſtate. Cap. IV.

Animae noſtræ corporibus alligatæ ſunt, quò fit, ut intellectu ſolo, qui liber eſt, hanc corporum cœleſtium, & elementarium molem ſuperare poſſimus; nec, niſi quod membra ferunt operemur: ſed Spiritus ab omni corporis vinculo ſoluti ſunt, nec ullo corpore, quantúmvis denſo, impediuntur, quin quò libuerit, ferri poſſint. Cùm itaq; Dæmones ſubſtantiæ ſint, huic mundo nequaquam ſubditæ, ſi quid agant, id mediis naturalibus alligatum non eſt: nam nihil habent naturæ contrarium; ut ab hac afficiantur naturaliter, & ſubſtantiæ non naturâ ſuperiores, ut in hæc agant naturalia; licèt ab iis nihil omninò patiantur, cujuſmodi cœleſtium eſt in hæc inferiora poteſtas. At verò limitatam eſſe Dæmonum potentiam, hinc colligere licet, quòd eorum malignitas tanta proculdubio ſit, ut ſi poſſent, omnes homines, univerſamq; naturam penitùs everterent. Ut autem limitata ſit, paucis exponemus, licèt hoc arduum ſit maximè, cùm hac in re varia ſint hominum judicia. Nam infinitis penè plurimorum authorum hiſtoriis, tot tantæque Magicorum vires eſſe perhibentur, quod quotidiana quoque teſtatur experientia, ut nihil non poſſe videantur Cacodæmones. Contrarium exiſtimant aliqui, meras ſcilicet eſſe illuſiones, quæcunque Magicis, & Lamiis attribuuntur. Non equidem inficior, quin multa Dæmones edant miracula faſcinatione: ſed id tamen inficiari non poſſumus, quin reipsâ, quod agunt, quandoque comprobetur, ut pòſt incantationis exempla teſtabuntur. Dæmones itaque, licèt ob admiſſum peccatum à bonorum Angelorum cœtu repulſi ſint, eorum tamen vires eis ereptæ non ſunt, ſubſtantiâ manente incolumi. Spiritus ergo ſunt, ut ab initio, potentiſſimi: ſed duplici ratione tamen impediuntur, quominùs, quicquid lubet, efficere poſſint. Prima quidem, cùm finitæ ſint ſubſtantiæ: Dein verò, cùm id ipſum, quod poſſunt, id etiam, Deo inhibente, non poſſint. Licèt enim quidvis poſſe Dæmones admiſerimus, non proinde tamen hoc citra limitationem intelligendum fuerit: cur ſolus Deus ſimpliciter omnia poſſit, nullo quod vult, impediente. Proprium definiunt eſſe Logici, quod omni, ſoli, & ſemper convenit. Cùm ergò præ nimia triſtitia ridere non poſſum, ridendi tamen potentiam habeo nihilominus: quis

quis dubitat, quin Cacodæmon hominem enecare poſſit, vel ei abſconditiſſimos etiam ſuffurari theſauros? Quis etiam dubitat, quin velit? non fit hoc tamen, quòd hæc ejus potentia, potentiori potentiâ cohibeatur. Jam verò ſi permittat Deus, quid poſſint Dæmones, inquirendum eſt. Finitæ ſubſtãtiæ finita etiam eſt neceſſariò potentia: cùm ergo Dæmones ſubſtantiâ finitos eſſe conſtet, utique potentiam obtinebunt finitam & determinatam. Determinata autem eſt, non ut noſtra rebus naturalibus, ſed rebus non naturalibus, negatione nimirum, & privatione. Quod ſic intelligi volumus, ut ob negationem non poſſint aliquid ex nihilo facere; ob privationem nequeant aliquid ex aliquo facere perpetuò, cùm quidvis ex quovis facere pariter infinitatem denotet, atq; ſi quid ex nihilo fiat. Materia namque nihil ad effectum inducendum conferens, nihili rationem obtinet. Hinc eſt, ut rectè pernegent aliqui, Dæmones quemquam in lupos transmutare poſſe, qua de re paulò pòſt agetur. Hoc itaq; de limitata Dæmonum poteſtate licet aſſerere, ſubſtantias nimirum eos facere non poſſe: nam nec abſque, nec cum mediis: ſiquidem hoc ipſius naturæ proprium; illud verò facere, Dei ſolius eſt. Ex Dæmonum coitu mulierculas concipere poſſe, unde homines naſcantur, id abſurdiſſimum eſt: hoc enim Deus ſolis conceſſit hominibus. Etſi fortè Dæmon mulierculas ſubagitans, maſculo cuipiam ſemen ſuffurari poſſit: ineptum id tamen erit ad generationem, cùm ſubitò vis ejus evaneſcat, ubi externum aërem offenderit. Præterea ſubſtantias etiam corrumpere nequeunt Dæmones abſque mediis naturalibus: nam hoc quoque Dei ſolius eſt. Hanc ob cauſam, non videtur, Dæmones in cœleſtia potentiam habere, quòd in ea nihil agant naturaliter, niſi fortè aſtrorum poſitus immutare valeant. Verùm nec id eos poſſe, hoc univerſali theoremate liquet: *Deus unicuique ſubſtantiæ dedit, quantum ad finem conſequendum ſatis erat.* Sed hoc nihil ad Dæmonum fidem facit, ut cœleſtia transmutare poſſint. De ſubcœleſtibus alia eſt ratio, in quæ Deus agi voluit naturaliter, ad rerum inducendam viciſſitudinem.

Idem.

C 3

De miraculis Cacodæmonum. Cap. V.

Etsi verò limitata eſt Dæmonum poteſtas, ut non quidvis poſſint; multis tamen hiſtoriis, & experientia quoque quotidiana conſtat, plurima operari ſæpenumero Cacodæmones: quæ cùm nullo rationis diſcurſu aſſequi poſſimus, inter miracula meritò recenſentur. Verum quidem eſt, ob inſcitiam quandoq; miracula nuncupari, quæ non ſimpliciter, ſed alterius reſpectu, miracula ſunt, cùm fiant hæc naturaliter. Nequaquam tamen quæcunque Cacodæmones operantur, fieri ſtatuenda ſunt naturaliter: cùm enim (ut antea dictum eſt) ſubſtantiæ ſint incorporeæ, ſuas abſq; mediis naturalibus exſerunt actiones. Hinc in tenebris videre poſſunt, & pernici motu feruntur, quò libet, nullâ corporum denſitie motum impediente: ut loquantur, inſtrumentis, ad vocem exercendā aliàs neceſſariis, nequaquam indigent: ut oraculorum ex idolis reſponſa teſtantur, & Magi, quos ἐγγαστριμύθους, aut *ventriloquos* appellant. Hæc certè mentis noſtræ captum excedunt, cùm naturali modo non fiant. Aliud autem eſt miraculorum genus, quod Dæmones per Magos & Lamias exercent. Hujuſmodi ſunt opera & prædictiones. Hæ præſentia, præterita & futura complectuntur, quæ quidem inſcientibus prædici dicuntur. Etſi verò Dæmones multa latent, (ſolum enim Deum καρδιογνώστην volunt eſſe Theologi) nec ipſi quoq; nôrunt Angeli, quo tempore venturus ſit filius hominis, ad hujus vitæ conſummationem: nihilominùs tamen multa Magi prædicere ſolent, quæ res ipſa & futurorum exitus, magnâ multorum admiratione, comprobat. Opera verò Magorum varia ſunt, & quæ miraculis annumerari poſſint, licèt multi nimis ſollicitâ præſumtione Dæmonum poteſtates, neſcio quo rationis diſcurſu, naturæ viribus alligare conentur. Itaque nonnulla referemus, quæ fieri judicamus miraculoſo potiùs modo, quàm naturali. Primùm enim Magos conſtat, & Lamias per aërem motu ferri velociſſimo, & ſuper aquas inambulare: ut Odde pirata, qui abſque navi altum mare pererrabat. Noxias quoque tempeſtates inferunt. Hóc aliqui pernegant obſtinatè, judicantes Cacodæmonem, ut qui bonus ſit Aſtronomus, futuras animadvertere tempeſtates, & eo tempore, miſeris perſuadere mulierculis, ut hac aut illâ ratione pluvias aut grandinem ſibi cauſare

cauſare videantur: aëris tamen dominus appellatur Cacodæmon: nec veritati contrarium hoc eſſe videtur, ſi tempeſtates eum inducere poſſe crediderimus. Cùm enim alia poſſit plurima, quæ præter omnem noſtræ rationis captum exiſtunt, qui non poſſit ea, quæ fieri ſolent, etiam naturaliter? Subſtantias ipſe quidem facere non poteſt, ut antea diximus: quod tamen non citra conditionem intelligendum fuerit, cùm ſubſtantias facere poſſit naturâ mediante. Poteſt itaque Cacodæmon nubes diſrumpere, vel aliò transferre, magno etiam vētorum turbine: aquas quoque ſurſum tollere poteſt, vel eò ubi in grandinem commutentur. Hac & aliis rationibus, quæ nobis incompertæ ſunt, Cacodæmonis ope tempeſtates inferunt Lamiæ: Deo tamen hoc ad puniēdas regiones permittente. Præterea Magi (quo nomine complectimur omnes, qui Cacodæmonis auxilio fruuntur) præſtigiis & faſcinatione, incantatione & veneficio plurima præſtant. Faſcinatione quidem, ut ſpectantium oculos circumveniant, atq; adeò inviſibiles reddantur, aut varias aſſumant corporum formas: hinc Manes & mortuorum animas in corpora ab inferis revocare creduntur Necromantici, qualis ea Saga fuit, quæ Sauli deſperabundo Dæmonem effigie Samuelis obtulit. Veneficiis autem varios inferunt morbos, & curant modo, qui nobis incognitus ſit, aut certè, qui naturalem humani corporis modum ſuperet, methodicamq; curandi rationem. Hinc infantes etiam, & varia pecora enecant Lamiæ, quod utique credendum nobis eſt experientiâ frequenti, & multorum fide dignorum relatione convictis. At verò ſi meras eſſe dicas Dæmonis illuſiones, quibus irretitas muliercularum mentes eò dementiæ deducit, ut ſe facere credant, & feciſſe fateantur, quæ nec ipſæ, nec Diabolus ipſe fecerint: hæc inquam, ratione ſi liceat effugere, quidvis etiam manifeſtiſſimum pernegare licebit. Cæterùm de morbis illatis, & morborum curationibus dubitari meritò poterit, an naturaliter procedant: cùm anteà dixerimus, Dæmones ſubſtantias corrumpere non poſſe, quin ad id mediis utantur naturalibus: ſiquidem hoc ſolius eſt infinitæ ſubſtantiæ, ut quid abſque mediis fiat. Ad ſubſtantiarum verò generationem & corruptionem media Deus nulla, præterquam naturalia, conſtituit. De Duffo rege Boëtius lib. 11. hiſtor. Scot. hiſtoriam refert, quam Cardanus ſatis ineptè refutavit: mendacium

eſſe volunt, quod fieri non potuiſſe judicent Cardanus & Wierus, ut ex liquefacta ad ignem cera veneficarum, Duffus rex tabe conſumtus enecaretur. Quis adeò mentis impos fuerit, ut hanc vim ceræ liquefactæ tribuendam eſſe judicet? de mediis magicarum artium quid ſentiendum ſit, poſtea dicetur: hic autem quæri debet, an Diabolus Duffum regem, modo præternaturali tabe conſumere potuerit, cauſis nimirum & ſymptomatis, quæ præter naturalem tabis rationem exiſtant? Duffus rex abſq; ullo bilis, aut pituitæ, vel alterius humoris noxii ſigno, vel læſi temperamenti, noctu perpetuis vigiliis, ſudoribus, & dolore conficiebatur: integer erat arteriarum motus; ſenſuum actiones illæſæ, & frequentior appetitus. Quibus utique ſignis docetur, nequaquam naturalem fuiſſe morbum. At verò non ob id exiſtimaverim eſſe mendacium, quod hic de Duffo ſcribitur: Diabolus enim morbos compluſres inferre poteſt, quorum nobis incomperta eſt ratio. Poteſt & hoc, quòd ſubtilis exiſtens, facilè corporis partes univerſas pervadat, quas conſtringat, divellat, aut aliter excruciet: viſcerum quoq; actiones ad vitam ſuſtentandam neceſſarias, inhibere poteſt, ut paulò pòſt de Magorum incantatione dicetur. Quin & tetro halitu, variiſq; venenis nobis incognitis, pulmones, aliáſve corporis partes inficere poteſt, unde morbi præter naturalem modum exoriuntur. Sed corporis tamen corruptionem inducere nequit, niſi mediante naturâ: cùm enim gladio vita abrumpitur, mors hæc propriè corruptio eſt, ſed tum modò, cùm corpus emortuum in aliam convertitur ſubſtantiam, aut computreſcit. Cæterùm id etiam à nonnullis in dubium vocatur, an Dæmones morbos, quos ipſi non intulerunt, curare poſſint? Hoc negāt aliqui, nullis tamen rationibus, aut certè leviſſimis. Ad hanc rem confirmandam hoc argumentum nonnihil ponderis habere poterat, quòd morborum remedia, cauſis eorundē oporteant eſſe contraria: nec curari poſſint naturaliter, quæ cauſas habent præternaturales: ut eâdem ratione convinci poſſe videatur morbos, qui naturalibus ex cauſis orti ſunt, ſaltem mediis diſcuti poſſe naturalibus. Utut tamen philoſophemur, id quotidiana docet experientia, nōnullos eſſe Medicos, qui magicis artibus, magno multorum ſtupore, morbos curent, quos ipſi Dæmones nequaquam induxerunt. Sed ad hæc, inquies, naturalibus utuntur remediis? Id quidem inficiari

non

non poſſumus: quandoque tamen abſque mediis curant, & interdum etiam mediis utuntur, quæ Dæmonum afflatu magis, quàm inſitis à natura viribus, morbos propellunt. Etſi verò morbos naturaliter illatos, remediis oporteat diſcuti naturalibus: applicationis tamen modus, quo morbi naturales à Dæmonibus curantur, talis eſſe poteſt, qui noſtras ſuperet vires. Calculum (exempli gratiâ) qui major fuerit urinæ ductibus, confringendū eſſe novimus, vel aliàs magnâ vi opus eſſe, ut extrudatur: ſi neutrum, vel ob magnitudinem, vel ob duritiem, vel ob ægrotantis imbecillitatem adhibetur, remediis fieri nequeat, morbus methodicis Medicis cenſebitur incurabilis, quem Magi tamen facilè Dæmonis ope diſcuſſerint: is enim, cùm ſingulas corporis partes citra impedimentum permeet, quid obſtiterit, quò minùs lapidem etiam duriſſimum conterere poſſit? De cæteris idem eſto judicium. Veruntamen, ut aliâs diximus, Dæmonum limitatam eſſe potentiam, id nunc etiam obſervandum fuerit: non enim quoſvis morbos abſque diſcrimine curant Cacodæmones, ut paucis oſtendemus. Morborum curatio, vel naturalis eſt per alterationē, aut generationem; vel violenta per ablationem eorum, quæ præter naturam in corpore continentur, aut reſtitutionem eorum, quæ diſlocata ſunt; vel divina, quæ ſubſtantias immutat modo ſupernaturali. Diabolus equidem uſu naturalium medicamentorum, quæ nobis incognita ſunt, & violentâ curatione multos curat morbos, qui nobis ſunt incurabiles. Sed tamen alia eſt morborum curatio, quæ ſolius eſt Dei, vel eorum, quibus ex ſingulari gratia conceſſum eſt divinitùs: ut ſi pars aliqua vel amputata, vel corrupta fuerit, aut emortua, nullâ Dæmonum ope reſtituetur. Notus eſt in Helvetia Magus, qui gloriatur, ſe membra penitus comminuta æquè facilè reſtituere poſſe, atque ſi leviter ſaltem eſſent contuſa. Sed vereor, ne vana ſit arrogantia. Porrò maximè admiranda ſunt ea, quæ præſtant incantatione Magi, dum corporum naturalium, aut animalium actiones præpediunt: ut Fauſtus, qui ruſticis ebriis, & nimioperè vociferantib ora diſtenta ligavit, ut taciti conſiſterent. Sic quandoq; Veneris opus inhibetur; ignis ligatur, ut urere non poſſit: ſanguis profluens ſiſtitur: animalia, ut talpæ, ſerpentes aut aves coguntur: vulnerantiū vis impeditur, ne vulnus infligere poſſint. Ad eundem modum ligantur mercatores, luſores ad

lucrum, fures aut latrones, fulmina,&c. ad ſecuritatem, & alia plurima, quæ partim ementita, partim ludicra exiſtimat eſſe Wierus, ut ad illuſiones, aut impiam crudelitatem potiùs, quàm ad vera miracula referri debeant. Sed vereor,ne dum volumus eſſe creduli, vitium non effugiamus incredulitatis. *Idem.*

DE SECRETIS
LIBER III.

Præcedentibus libris duobus de Deo, Homine Natura, & Angelis breviter à nobis actum eſt, & eâ quidem ratione,ut in his ſecreta expoſuerimus, quæ contemplatione,non autem externâ operatione noſter aſſequitur intellectus. Cùm nunc igitur ordinis ratio poſtulet, ut ea quoq; tradantur, quæ non ſciendo, ſed ſcienter operando, arte nimirum dextrâ ſic efficiuntur: ut plurimis ignorata meritò ſecretis annumerari poſſint,ob id hoc libro de præcipuis mundi partibus, Cœlo nimirum, & Elementis acturi ſumus: ſequentibus verò libris ea, quæ in hiſce partibus continentur, expediemus.

DE ASTRIS.
Cap. I.
De Sole, & Luna.

Sol proprii ignis ſiccitate humidā ſubſtantiā exhaurit. Luna verò per ſe ipſam humectans, convenientem juxta ſeſe mixturam & temperaturam operatur. Sotion illunes appellat dies, à Luna vigeſimanona, uſque ad ſecundam, iidem interlunares,& ſilentis Lunæ ab aliis appellantur, in quibus ſub radios Solis Luna occultatur,& hominibus non apparet. *Ptolemæus.*

Fortuna cujuſcunq; anni quomodo conjectari liceat.

Fortuna cujuſcunque anni ex aſtris conjectari facilè licebit, ſi XII. XIX. VIII. IV. ac XXX. præcedentes quis conſidera-

ſideraverit, & ad præcedentis anni conditionem comparaverit. *Exemplum*. Volo ſcire, quæ conditio futura ſit anno 1554. inchoante mihi 24. die Septembris, uſque ad annum 1555. eadem die. Primùm conſidero annum 1542. & eo anno feci iter nullâ causâ, ſuſcepi filium, fui infortunatus in lucro causâ mea, non quòd multi non me quærerent: edidi quædam: igitur cùm nunc non habeam uxorem, reliqua omnia proportione habita correſpondebunt. Similiter conſidero annum 1535. in quo fui infeliciſſimus, ut unquam in vita: triſtis, anxius, cum timore, parvo lucro; & ita comparabo hunc annum anno 1553. ſicut annum 1535. anno 1534 inquo fui ſatis felix. Idem ego faciam de anno 1546. in quo habui augmentum lucri, ſed anxietatem magnam, & oppreſſus fui multum: ſimiliter ad annum 1550. me referam, in quo fuit etiam anxietas magna, & ita ad annum 1524. in quo ſuſcepi in fine anni honorem cum contentione, ſine utilitate, & cum anxietate magna. Cauſa verò horum eſt XII. quia Iupiter redit ad eundem locum in natalitio die, & completur ordo XII. ſignorum in proceſſu: & Ptolomæus multum tribuit huic reditui: nec eſt veriſimile, quòd tantùm tribuerit huic circuitui locorum principalium, niſi id experimentis multis comprobäſſet; ideò hic circuitus eſt potentiſſimus, & ſignificat ſupra vitam, honores, & divitias, ac magiſtratus principaliter. XIX. eſt, quia Luna redit ad eundem locum fermè, & quandoque etiam Mars, & ideò ſignificat ſupra corporis ſtatum, itinera & fortunam, animiq; qualitates ſenſusq;. Octavo anno redit Venus ad locum ſuum, ideo ſignificat gaudia, dona & filios, conversationem cum mulieribus fermè ſimilem (ut dixi) comparando tamen ſemper ſtatui præcedentis anni: nam nec cæcus videbit, nec pauper ditabitur, ſed omnia habitâ proportione ſunt metienda Quarto anno redeunt loca aphetica ad trigonum ſuum quod etiam contingit octavo anno: ideò quartus eſt imbecillior, & hoc proceſſu, propter motum ettiam Solis aſcendens, & cuſpides ad idem redeunt: ideò tales anni magnam habent ſimilitudinem cum ſuis correſpondentibus, in omnibus: non tamen adeò exquiſitam, ut octavus, & multò minùs quàm duodecimus. Sed trigeſimo anno Saturnus redit ad ſuum locum, ideò ſignificat eaſdem actiones in laboribus, & cultu rerum ſtabilium: ſed hæc ſimilitudo eſt valde parva propter ætatum mutationem. Hæc

autem non ſunt ſemper vera; ſed ut etiam omnes aliæ regulæ rerum naturalium, & eò magis, quòd directiones perturbant omnes iſtos ordines. Sed directiones ſignificant unam rem tantùm. & non abrumpunt, niſi ordinem duorum annorum, non reliquorum. *Cardanus.*

Quomodo interdiu aſtra contueri liceat.

Omnibus jam eſt planum, exiguum lumen potiori vividioriq; propinquum evaneſcere. Si facem, vel flammam aliquam luculento appoſueris Soli, diſſipatur lumen, & marceſcit: deliteſcunt interdiu ſtellæ Solis fulgore nimio, quum æquè diu noctuq; ſplendeant: eas igitur intuituri remedio nō fuerint deſtituti. Die magno Solis defectu cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, ſideribus cœlum diſſeminatum conſpicitur: quod ſuis accidiſſe temporibus Thucydides memoriæ mandavit, noſtroq; ſæpè patuit ævo: nec oculi ſolùm vehementi caligine lùcent, ſed offenduntur, ut de Xenophontis militibus legitur, & de Dionyſio Siciliæ tyranno, qui ſplendiſſimâ luce, carceribus tetris obductos occœcabat: cùm enim oculorum acies obſidere Soli nequeant, nec ferat, hebetatur illicò, quique fuerint aliquo conſpecturi, ad cilicia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auſpicamur: qui ea conſpicere affectabit, uti è Galeno, & Philopona docetur, in præaltum deſcendat puteum, vel hujuſmodi ſimile, ut per tenebras multumq; intervallum cœlum contueatur, ſerenum utiq;, nec obtectum nebulis inconvenientibus oculis, & ſine nictatione clàm intueatur aſtra, & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis inſtar) viſum congregant, nec à lumine ſuperfuſo diſſipari ſinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & ſi profundiùs deſcendas, clariùs conſpicies, & celeriùs: ſin minus, obſcuriùs & tardiùs.

Si profundo cæcoque aliquis demerſus antro, in Sole candelam ardeſcere conſpiciet, quod tamen ſplendidiſſimæ lucis occurſui repentino non evenit, quia à majori Solis vetatur lumine. Sic quàm plurimos haud minimè auctoritatis viros hallucinatos reperi, uti ſæpè legiſſe, & audiviſſe memini, ſi diu aſtra conſpectari nequeunt, tali ea contemplari aggrediuntur artificio. Speculo aquę immerſo in meridie cœlo ſtellas ſe contueri fixas credunt, oſtenduntque. Perpendiculares enim Solis radii in aquę ſuperficiem

ficiem incidentes, ſpeculum obliquè feriunt, ex cujuſmet ſuperficie ad ſpectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisq; repræſentant figuram: at radii obliquè aquam percutientes, inde refracti ſpeculum & viſum feriunt: videbitur ejuſdem figuræ, & minor, propter denſioris medii refractionem, aſtrumque videre putabis, Solis corpus inſequens, quod patet in Opacis. Ideò Stilbon illud putant multi, quùm parum à Solis corpore recedat, eumque ſemper conſequi conſpiciunt. Caniculæ aliqui ſidus, & æſtivis ideò diebus viſere properant: quod ſi minus demonſtrationi fidem adhibes, ſed experientiæ ſenſuique magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito intervallum, nec eandem ſemper reperies diſtantiam, ut nunc remotiora, nũc verò propinquiora ſidera videantur: quod ſpeculo eandem ſemper diſtantiam monſtrat, ſi æquè appoſueris: non tamen inficior tali ope nõ modò orientem, occidentémve Solem, ſed meridianum occupantem liberius non poſſe contueri: præterea luminarium defectus. Cùm enim oculi imbecilli, cominus Solem conſpicere non ſuſtineant nimio lucis ſplendore; ſic clarâ luce, robore nullo. ac diſci cernes ſimilitudinem, nec minùs nigro panno, vel papyro, parvo foramine pervio. *Joan. Baptiſta Porta, de Magia naturali.*

DE IGNE. CAP. II.

Candela inextinguibilis.

CANDELAM inextinguibilem ſic facies. Imple cannam pulvere ſulphureo, & panniculis minutiſſimè fractis. Deinde cera quicquid eſt inveſtito, ac incendito, multo flabello, aut vento non extinguetur. Præterea ſi ex libra una ceræ, & unciis duabus vivi ſulphuris, calcisq; vivæ tantundem, addita olei nucum unciola, formetur candela cum bombace, & in aquam mittatur, ubi primùm calx ardere incipiet, reliquas materias ignis ſeminaria agnoſcentes, ad eundem incendii actum promovebit, etiam in mediis aquis. *Antonius Mizaldus lib. Arcanorum memorabilium.*

Candela ſub aqua ardens.

Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela inſideat immobilis, & inverſo vaſe lumen fundum feriat: ſic totum aquis penitus immergas, nec ſubintrabit aqua, cùm aëre replea-

repleatur, & ſub aqua ardebit multum ſecundum vaſis capacitatem. *Jo. Baptiſta Porta.*

Candela mirabilis.

Referunt, quòd ſi partem unam halinitri ſumſeris, addiderisque thuris, olei communis, & lacti lathiridis quintam ſingulorum partem, decimam ſulphuris, ceræ dimidium, candelam conficies, quæ calore, odore, motu, ac ſtrepitu erit admirabilis. Alii verò calcæ dimidium corticis ovi implent, partemque pyrii pulveris ſuprà addentes, ceră concludunt, imponuntque aquæ frigidiſſimæ: nam perſæpè ignis accenditur, emicatque flamma. *Card. de varietate.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Earum ellychnium ſalnitro ebulliunt & aquâ, & exſiccatū ſulphure & ardenti madefaciunt aquâ, inde candelas hac efficiunt mixturâ: conſtat enim ſulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ reſinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo, quatuor efficiunt candelas: eas componunt ſimul, in medio autem vivum ſulphur injiciunt, & pertinaciùs omnibus reſiſtit. Si candelam aliquam nive circumtexeris, & incendes, in nive flamma ardere videbitur. *Alexius.*

Candela, quæ nequeat extingui.

Multa ſunt mirabilia, quæ tamen cùm noveris cauſam, ceſſat omnis admiratio: veluti ſulphur cum cera æqualiter diſſolutum, eam reddit inextinguibilem: oportet autem ſulphur valdè purum eſſe. Similiter ſi candela ſulphuris pulvere tum carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore, ex ſuperiore parte contecta papyro, ſuſpendaturq; ubi gutta cadit glacie, circumdabitur glacie craſſiore, ardebit tum accenſa, magnoq; miraculo glacie aſtantibus ardere videbitur. *Card. de ſubtilitate.*

Ignes, qui aquâ non extinguuntur artificioſi.

Aqua ſolet vehementes accendere ignes, quoniam humidum ipſum, quod exhalat, pinguius redditur, nec à circumfuſo fumo abſumitur, ſed totùm ignis ipſe depaſcitur, quo purior inde factus, & ſimul collectus à frigido alacrior inſurgit, unde etiam ignes, qui aquâ excitantur, & accenduntur: conſtat autem pice navali, & græcâ, ſulphure, vini fece, quam vocant tartarum, ſarcocollâ, halinitro, petroleo. Relatum hoc ad Marcum Gracchum. Additur igitur calx viva duplo pondere, & cum ovorum luteis pariter

riter miſcentur omnia, & in fimo equino ſepeliuntur.

Aliud.

Sulphurei olei, petrolei, juniperini olei, & halinitri æquales ſingulorum partes: nigræ picis, pinguedinum anſeris, & anatis, ſtercoris columbini, liquidæ vernicis, rurſus ſingulorum tantundem: aſphalti partes quinque: excipe ardentes aqua, & in fimo equino ſepeli.

Aliud etiam.

Vernicis liquidæ, ſulphurei olei, & juniperini, & olei lini, & petrolei, lachrymæ laringæ partes æquas ſingulorum, aquæ ardentis tres ac mediam, tum halinitri, ligni laurini ſicci, in pulverem redactorum, quantum ſufficit, ut omnia ſimul mixta luti ſpiſſitudinem recipiant. Hæc omnia vitreo vaſe excipe, & in fimo equino tribus menſibus ſepeli. Si igitur ex his pilæ lignis hæreant, ſponte imbribus accenduntur: ſed hoc non omninò ſemper evenit. Illud autem ſemper evenit, ut jam accenſus nullis aquis extinguatur. Pulvis autem, qui facilimè ardet, & cujus flamma vehementer urit, conſtat pyrio pulvere, & tertiâ ſulphuris ac græcæ picis parte. *Card. de ſubtilitate.*

Ne quid igne comburatur.

Si icthyocollæ & aluminis æquales partes acceperis, ac invicem miſcueris, hiſque acetum ſuperfuderis, quicquid eâ miſcellaneâ illitum in igne projeceris, nō comburetur. Et ſi trito malvaviſco, cum ovorum albumine manus illeveris, atque alumen ſuperinduxeris, ignem abſque læſione tractare poteris. *Albertus Magnus.*

Ignea mixtura, quam Sol accendere poteſt.

Maximè autem ferventis in meridie, & id præcipuè illis regionibus, ubi Sol flagrat, vel ſub caniculæ ortum, nec aliunde evenit, niſi accendibilium rerum compoſitione, hanc tamen ſedulò parabis, qualis eſt, quæ ex his conſtat: caphura paretur, inde vivi ſulphuris, terebinthinæ reſinæ, juniperi, & vitellorum ovorum oleum, pix liquida, colophonia, in pulverem redacta, ſal nitrum, & omnium duplum ardentis aquæ, arſenici, & tartari puſillum. Hæc omnia benè tuſa, & remixta, vitreo condas vaſe: quod per duos menſes obrutum immorari oportet, fimum ſemper innovando, & remiſcendo, eodemque, ut docebimus, eliciatur aqua vaſe: hæc inſpiſſetur, vel noſtro pulvere, vel ſtercore columbaceo, & tenuiter cribrata, ut ſtrigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combuſtibilia

& æ-

& æſtivis Sole utitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho adſcribũtur. Vim retinet comburendi maximam columbáceum ſtercus. Refert Galenus in Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, ſic domum conflagrâſſe: Erat projectum columbaceum ſtercus, in propinquo feneſtram tangebat, ut jam contingeret ejus ligna, quæ nuper illita reſinâ fuerant, cui jam putri, & excalfacto, & vaporem edenti, media æſtate, cum Sol plurimus incidiſſet, accendit reſinam, & feneſtram: hinc fores aliæ reſinâ quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum uſque ſubmittere, incipiunt: ubi autem à tecto ſemel eſt accenſa flamma, celeriter in totam graſſata eſt domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. *Joan. Baptiſta Porta, in ſua Magia naturali.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Pro itineribus fiunt faces, quæ ventis non extinguantur; quod è ſulphure evenit; difficulter enim extinguitur, ubi flammam concipit: unde faces cerâ & ſulphure viciſſim oblinitis, & confectis, ventis tempeſtatibus innoxiè feruntur. Pro ducendis autem exercitibus, vel neceſſariis rebus aliis, utuntur tali: Earum ellychnium ſalnitro ebulliunt aqua, & exſiccatum ſulphure, & ardenti madefaciunt aquâ, inde candelas hac efficiunt mixturâ: conſtat enim ſulphure, inde caphuræ & terebinthinæ reſinæ medietate; colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt ſimul in media, aut vivum ſulphur injiciunt, & pertinaciùs omnibus reſiſtit. *Idem.*

Igne ut quis non comburatur.

Belbinnus dicit, quãdo accipis albumen ovi, & alumen, & linis cum eo pannum, & ipſum abluis cum aqua ſalis ſicca, eum prohibet ignem comburere. Dicit alius, quando accipitur arſenicum rubeum, & alumen, & teruntur, & conficiuntur cum ſucco ſempervivæ, & felle tauri, & linit cum eo homo manus ſuas, deinde accipiet ferrum ignitum, non comburit ipſum. Similiter ſi accipiatur ex magna & alumine jamenti & talo, & aceto forti, & althea, & contriveris ea contritione bona, & linias cum eo manus, non lædit eas ignis. *Albertus Magnus.*

Lampas mirabilis, in qua apparent res quantitatis terribilis, habens in manu virgam, & territat hominem.

Accipe ranam viridem, & decolla eam ſupra pannum exſequiarum viridem, madefac ipſum cum oleo ſambucino, &

nio, & pone ipſum licinium, & illumina cum eò in lampade viridi. Nam tu videbis nigrum ſtatum, inter cujus manus erit lampas, & mirabile. *Albertus.*

Ignis mixtura, quæ ſub aqua ardeat.

Pulvis primò paretur pyrius (ut dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quaſi bombo, nomen bombardarum eſt inditum, hic mixtiones horū ſubintrat omnes utpote baſis & fundamentum: cui adjiciatur tertia colophoniæ pars, cōmunis olivarum olei quarta, ſexta autem ſulphuris, ritè permiſceantur: ex omnibus reſiccatis periculum ſumunt, ſi valentiùs uritur quā quæritur, colophoniæ & ſulphuris; ſi remiſſiùs pulveris dicti pluſculum ſuggeratur, horum mixtura in ſtramentis, & linteis obvolvatur pannis, vel loculis ex iis cōfectis ſtrictiùs quàm poſſit. Inde funiculis, & ligaminibus obvolutam ferventi immergunt pici, & reſiccari curāt, ac denuò ſtraminibus munientes, illiniunt pice, ut eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi diſrumpi ſinat: ubi autem ritè fuerint inſolata, parvo foramine pervia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulò morantur tempore, tū projiciunt in aquam, nec ſe ab ea extingui ſinit: nūc fundum, nunc aquæ ſuperficiem petens, & in ea obvolvitur. Nec diſplicet, ut naphtham adjungant iis, quam petroleum vocāt: rapaciſſimus enim ignis eſt, eoque longè viſo diſſilire cogit, ut Magnes ferrum, & comburitur, multumq; bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati ſunt, nec balneorum ſemper ebullientium alia reddi poteſt ratio, niſi quòd bitumine intus ardeant, & aquâ depaſcuntur, quæ continuæ ſit cauſa ebullitionis. Bellica ſæpè inſtrumenta huiuſmodi compoſitionib. replentur, inde igneas quaſdam emittunt pilas eminus, & diſrumpuntur, quas ſic parant: pulverem hunc obvolvunt ſtupa, ac mixtura quam diximus, illinūt, & implicant, & concavas machinas replent pulvere, pilis, & mixtura viciſſim inſperſis, igneq; admoto, in hoſtium congreſſibus pilæ per aëra projiciuntur accenſæ. Quod olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur: immittunt aliqui ſuillum adipem, anſerinum, ſulphur ignem non expertum, quod Græci vocant ἄπυρον, ſulphureum oleum, & naphthicum ſalnitrum ſæpè purgatum, ardentem aquam terebinthinam reſinam, liquidam picem, quam omnes kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ovorum oleum, & aliquando, ut molem

his

his addat, & liquida inſpiſſet omnia, lauri ſcrobem immi-ſcent: iis vitreo vaſe occluſis, illud ſub fimo condito, per menſes duos vel tres, alternis ſemper denis diebus innovando fimum, remiſcendo, exemtæ inde compoſitioni, ſi ignem adjeceris, ardere non deſinit, niſi tota fuerit abſumta: aquæ enim diſperſione non reſtinguitur, imò accenditur: veruntamen luto, terrâ, pulvere, & omninò quibusvis aridis ſuffocatur, ſi caſſidi, clypeo, & armatis hominibus injeceris, igne candentes reddit, ut comburi cogantur, aut arma exuere. Aliud trademus, quod eſt valentioris operationis: Terebinthinæ reſinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris & caphuræ partes potiores, vivi ſulphuris ſeſquitertium, ſalnitri purgati duplum, ardentis aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, ſed ſalicis pollinis carbonum puſillum adjicias: hæc ſimul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: ſic exurit, ut extinguere ſit vanum. *Porta.*

Ignis eſca.

Fomes ex minima cauſa, ignem concipiens (eſcam vulgares vocant) ſic fit: Fungi arborum maximi, exactè à lignoſa parte mundantur, ac ſic lixivio longo tempore decoctos ſiccari facies, ac cuilibet libræ ipſorum addes ſulphuris uncias duas, ſalis nitri unciam mediam: ac ſic lixivio eò uſque incoques, donec abſumatur lixivium, ſiccatosq; in Sole, rorabis aqua vitæ (alii appellant ardentem) ſiccabisq; denuo: quantò frequentiùs effecies, eò meliores evadent: ſervantur aut olibano, vel vulgari ſandaracâ. Aliud eo longè paratu facilius: ſed minus concipit, etſi multum ſatisfaciat. Lintea è goſſipio, præcipuè nigra, leviter combure, & dum comburuntur, ſuffoca, & ſerva. *Cardanus de varietate.*

Ignem trahentia.

Heraclitus profeſſus eſt, omnia fieri per litem & amicitiam. Sic naphta trahit ignem, proſilitque in eam undecunq; viſam: ſimiliter aproxis herbæ radix, à longinquo attrahit ignem, ut naphta. *Cornelius Aggrippa de occulta Philoſophia.*

Ad ignem Sole accendendum.

Ignis ex rotunda vitri phiala, aquæ plena & immobiliter Soli oppoſita, facilè excitari poteſt. Cùm enim directè Soli objicitur, retrò in linea amphoram pertranſeunte, objectum illi fomentum combuſtibile, ignem ex radiis multi-

multiplicatis & addenſatis, leviter concipit, non ſine ſpectantium miraculo, qui ex aqua ignem excitari vident. *Jo. Baptiſta Porta.*

Mixtura, quæ aquâ accenditur.

Si vis facere imaginem aliquam hominis, aut alterius, & quando ponitur in aqua, accenditur, & ſi extinxeris eam, extenuetur. Accipe calcem nõ extinctam, & permiſce eam aliquantulo ceræ, & oleo ſeſamino, & naphthâ, id eſt, terrâ albâ, & ſulphure, & fac ex illo imaginem: nam quando tu roborabis aquâ, accendetur ignis. *Albertus.*

Ignis, qui ſputo accenditur: furibus atque latronibus maximo uſui.

Recipe Olei ſulphurini
Laricini
Cedrini
Picis liquidæ — ana unc. xiv.
Salis petræ, unc. xvj.
Salis ammoniaci
Vitrioli
Tartari calcinati — ana drach. viij.
Magnetis calcinati
Calcis vivæ ex ſilicibus fluvialibus — ana unc. v.
Sævi
Adipis anatis — ana unc. vj.

Aqua vitæ cooperta omnia ſepeliantur in equi ventre per menſes tres. Quarto quoque die conturbantur, tum igne decoquuntur, quoad abeat liquor, & remaneat fex. Ea vaſe rupto extrahitur, ac teritur. Hoc aſperſa pulvere ſi aqua perfundatur, igne concepto ardet. *Scaliger.*

Ut ellychnium pares, quod non abſumatur.

Alumen plumę in ellychnii modum ſecato: id in oleum immittito, nec unquam conſumetur. *Noſtra damus.*

Lapis, ignem fricatione reddens.

Recipe Styracis calamitæ
Sulphuris
Calcis vivæ
Picis — ana drach. iij.
Caphuræ drach. j.
Aſphalthi drach. iij.

Pulverizata ponantur in vaſe terreo, optimè clauſo ad ignem, donec in lapidem convertatur, qui panno aliquo fricatus, accenditur; ſputo verò extinguitur. *Ruſcellus.*

Candela, quam ventus extinguere non poſſit.

Ellychnium ſumito, ſulphur vivum pulverizatum ei linteolo obvolvas; dein cerâ candelam conficito. Accenſa non extinguetur, dum ejus tantillum ſuperfuerit. *Noſtradamus.*

Ignis ferrum detrahens, inventum filii Amram.

Recipe Picis liquidæ
Gummi juniperi
Olei è lachryma terebinthi
Olei ex bitumine
Olei de ſulphure } an. partes ſenas.
Olei de nitro
Olei ex ovorum vitellis
Olei laurini
Pulveris lauri ſicci } ana in aqua vitæ macerati
Caphuræ } partes 14.
Salis petræ ad pondus omnium.

Indito in vas vitreum oris anguſti, bene lutato, & obturato, infodiantur in ventre equino per menſes ſex: quarto quôque die agitentur: deinde diſtillentur in Seraphino. *Scaliger.*

Alius.

Recipe Recrementi lachrymæ laricinæ
quod reſidet ex olei deſtillatione
Olei ejuſdem
Picis liquidæ
Picis cedri
Camphuræ
Bituminis
Mumiæ
Ceræ novæ } an. ℔. v.
Adipis anatis
Stercoris columbini
Olei ex vivo ſulphure
Olei juniperini
Olei laurini
Lini
Canabis

Petrolei

Petrolei }
Philoſophorum } an. ℔.5.
Vitellini }
Salis petræ lib.x.
Salis ammoniaci unc.vij.

Imbuantur aquâ ardenti omnia ità, ut cooperiantur, tum ſepulta in equi ventre tertio quoque die, & lectus renovetur. Poſt hæc extrahatur anima Seraphino: quam ſpiſſabis bubuli ſtercoris pulvere tenuiſſimo. In hoc Semimaurus ille canit miracula, vel Solis radiis ignem concipere. Neq; id, in quo eſt urere, ſed admotâ ſolâ urinâ, aut aceto extingui, injectâ ve terra ſuffocari poſſe. In ipſa aqua invictum pertinaciter ardere: tãtum abeſſe, ut ab ea quicquam patiatur. Hos ignes in vaſa conjectos etiam nunc in hoſtes jaculantur. Id vaſis genus apud veteres Græcos ἀκόχος dicebatur. *Scaliger.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis, quâ coria inaurantur, lib.x.
Sulphuris vivi lib.iv.
Olei reſinæ lib.ij.
Salnitri lib.j.s.
Olibani lib.j.
Caphuræ unc.vj.
Aquæ vitæ optimæ unc.xiv.

Miſceantur omnia optimè ad lentum ignem: & fiet mixtura, quâ imbutæ ſtuppæ, & in ollas poſitæ, atque accenſæ, ignem inextinguibilem reddunt, quocunque fuerint projectæ. *Fioravantus.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis ſupradictæ lib.xij.
Olei reſinæ }
Olei ceræ } an. ℔.j.
Olei terebinthinæ unc.viij.
Sulphuris vivi lib.ij.
Salnitri lib.iv.
Camphuræ lib.j.
Aquæ vitæ lib.ij.
Picis græcæ pulverizatæ lib.iij.

Miſceantur ad ignem lentum, & fiat mixtura. *Fioravantus.*

Ignem ex poculo aquæ pleno conſpicere.

Recipe ovum gallinæ, à quo vitellum unà cum albumine fuerit exemtum, & imple ſequenti pulvere. Accipe ſulphuris vivi, calcis vivæ ana quantum ſufficit; redigantur in pulverem, & in prædictum ovum ponito, foramen cerâ obturato. Cùm ignem ex eo videre voles, in poculum aquæ plenum ponito. *Fallopius.*

Ignem ſub aqua conſpicere.

Recipe Calcis vivæ, Sulphuris vivi — an. q.ſ.
Petrolei, Ceræ — an. parum.

Miſce: & in aquam ponito. *Fallopius.*

Ignem manu tractare.

Recipe Altheæ quantum ſufficit, miſceatur cum ovi albo, quo manus inungantur, & ſiccatæ ignem tractare poterunt. *Fallopius.*

Lapis ignem humido quovis excitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud conſimile vas conjicere, vivâ calce immerſum, meliusq; fuerit, ſi colophoniam adjeceris cum calce pari: cùm vas expleveris, figulari cretâ circumlinito ſpiramento fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in unam ollam conjiciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alterius eadem proſequendo, dum vehementer inalbuerit, & rorefiat: cùm opus fuerit, aqua vel ſaliva ſuperinfuſa flammam elevabit: quâ ſopita, loco calido ad uſum recondito. *Porta.*

Alia faciendi ratio.

Si vivi ſulphuris, ſalnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, novæ calci addantur ac omnia mortario conterantur uſque adeò tenuia, ut in auras evolare poſſint, ſimul ſtricto linteolo deligata convolvantur teſtaceo vaſe clauſa, ſuperillita argilla, ferventi deſiccentur Sole, figulorum imponatur fornaci: cumque figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima eſt adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & redigantur, extracta ad uſum miniſtrantur. *Idem.*

Aliter.

Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, ſalnitri ſæpè

pe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, vivi ſulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ reſinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas ſemper tartarum vocabimus poſthac: hæc omnia mola vel pila trita cribrentur: quæ infracta ſuperſunt denuò terantur cribrenturque: inſuper auſteri vini ardentem aquam paratam habeas, eamq; infundas, ut ſupereminеat, vitreo vaſe condito, & operculato, ne halitum expiret; fimo ſupponatur duobus, vel tribus menſibus, denis viciſſim diebus innovando, donec mellis craſſamentum imitetur, nec ullum diviſionis judicium præbeat, flagranti inde carbone infervefcat, dum humiditas omnis evolet, & penitus ſiccata in lapidem coëat. Si hoc cognoveris, vas frange, & exemtam iterum terito compoſitionem, aquâ vel humore aliquo leviter ſuperinfuſo, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc ſibi vendicat locum. *Jo Baptiſta Porta.*

Ignis volans.

Accipe libram unam ſulphuris, libras duas carbonum ſalicis, libras ſex ſalis petroſi: quæ tria ſubtiliſſimè terantur in lapide marmoreo, poſtea aliquid poſterius ad libitum in tunica de papyro volanti, vel tonitruum faciente, ponatur. *Albertus.*

Ut ignis Chryſtallo rotundo accendatur.

Si ſphærula perfectè rotunda, vel ſi planum vitrum pareтur, uti ſpecillum, & aliquantulum ſoli oppoſitum retrò partem in adverſam radios uniens, uſtulat: tamdiu enim materiam illam ignium conceptricem removebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inveneris, inde paululum immorando ignis emicat, inde & præcipuè mirabimur, ſi parva magnæ extet ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore urenda ſunt, non utiliùs poſſe, quàm cryſtallina pila adverſus Solis radios oppoſita. *Porta.*

Candelas ut unico filo accendas.

Multas candelas unico filo accendes, ſi priùs aquâ madefactum ſulphure & auripigmento cum oleo diſſolutis illinas: ſed utrumque purgatum eſſe oportet: nihil enim uritur à tenui vel exiguo igne, donec aquâ maduerit. *Cardanus de varietate rerum.*

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt.

Quæ ligna attritu ignem concipiunt, ſunt quæ maxi-

mè calida, ut laurus rhamnus, ilex, & tilia. Meneſter verò morum addit: & conjiciunt, quòd aſcias ilicò retundant, & hebetent: ex his omnibus terebrum faciunt, ut attritu acriùs reſiſtat, & pertinaciùs opus expediat; conceptaculum verò ex molli, uti hedera, ferula ſylveſtri vite, & ſimilib. arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad ſummum ea deteriora ad ignarium uſum veniunt, & rejiciuntur, quæ umbroſis contectiſque locis aſſurgunt. Et ſic commodiùs expedies: nec referre arbitror, ſi laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaverit, & quod præſtantius eſt, fune ſuper eam celeriter, & vehementer moto, & ubi fumum elevabit, adjecto minuti ſulphuris momento fomitem admoveris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tuſſilaginis radices reperti: ocius enim ignē concipiunt retinentque. Ex ignariis olea ut inepta rejiciuntur, pinguiori materia, & immodico humore referta. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ex carabe ignis quomodo fiat.

Et dixerunt, in Carabe, quando multum teris ipſum, & ſuffla s verſus lampadem cum ſufflatorio, inflammatur ex eo ignis magnus, & ab eo nihil contactum comburitur. *Albertus Magnus.*

Ignem manu tractare.

Si vis portare in manu tua ignem, ut non offendat, accipe calcem diſſolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum magranculis, & aliquantulum malvaviſci, & permiſce illud cum eo benè, deinde line cum eo palmam tuam, & fac ſiccari, & pone in eam ignem, & non nocebit. *Albertus Magnus.*

Ut quis totus videatur ignitus.

Quando vis ut quis totus videatur ignitus à capite uſque ad pedes, & non lædatur: accipe malvaviſcum album, confice cum albumine ovorum, deinde line cum eo corpus tuum, & dimitte, donec exſiccetur: & deinde line te cum albumine, & poſtea pulveriza ſuper illud ſulphur ſubtile: inflammatur enim ignis in eo, & non lædit, & ſi facis ſuper palmam, poteris tenere ignem ſine læſione. *Albertus.*

Ignitus totus videri.

Prædictâ ubi te liniveris mixturâ, reſiccari curato, & tritum

ſum ſubtiliſſimè ſulphur inſpergito: flammam admoveas, ubi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minùs commodum fuerit ſulphur, ardentis aquæ irroratus aſpergine, quam diximus, ignem admove, & aliquantulum ſub ea tutus deges. *Joan. Baptiſta Porta.*

Igne tueri aliquid, ne comburatur.

Ea conſiderato, quæ ſummè frigida obſtupent, & ſubtilia ſunt, & ob ſubſtantiæ connexionem ab igne non vincuntur, uti Amiantus lapis, quem palmeum alumen vocant, extincta calx, ovi albumen, altheæ ſuccus, hyoſcyamus, pſylii ſemen: hæc cum ſuccis permiſcentur, dum linimenti ſpeciem aſſequantur, inde manus oblinito, & illæſus ignem detinebis: non ſic tamen, ut omninò tutus & intrepidus pertractare poſſis, vel per ignem ambulare, ex Animante lapide, mappæ texuntur: & ſi ſordidatæ, igni projiciuntur, candori priſtino reſtituuntur. *Porta.*

Ut res in igne non comburatur.

Si vis ut res projiciatur in ignem, & non comburatur, Accipe glutem piſcis partem unam, & aluminis tantundem: illi permiſceatur totum, & fundatur ſuper ipſum acetum vini, & commiſceatur cum eo quicquid vis: projice in ignem, ſine cum hoc linimento, non comburetur. *Albertus Magnus.*

Candela pavorem inducens.

Accipe pannum lini, novum album, & fac ex eo licinium, & pone in concavitate ejus cutem ſerpentis, & ſalem groſſum, & facta ipſum oleum olivæ, & da cui vis, & ſtatim cùm accenſum fuerit, ipſum trepidabit, & timebit valdè. *Idem.*

Ut homines in igne non comburantur.

Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem ſine læſione vel portare ignem, vel ferrum ignitum ſine læſione in manu. Accipe ſuccum biſmalvæ, & album ovi; & ſemen pſyllii, & calcem, & pulveriza, & confice cum illo albumine ovi, ſuccum raphani commiſce, ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte ſiccari, & poſtea iterum illinas, & poſt hoc poteris audaciter ſuſtinere ignem ſine nocumento. *Idem.*

Ut filum igne non aduratur.

Cur filum ovo circumdatum, non ſolùm in prunis, ſed nec in flamma ardet? quia non fit ignis, niſi calor ad ſummum deducatur: at ſemper prohibetur ab ovo, ne ad ſummum deducatur: quia ovū comburi non poteſt: at quod non comburitur, aliquo modo ſemper refrigerat, quod eſt maximè calidum. *Card. de ſubtilitate.*

Ignis, qui oleo extinguitur, & aquâ accenditur.

Hic ea ſunt conſideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, uti caphura, & viva calx. Unde ſi cerâ, naphthâ, & ſulphure mixtum compoſueris, ignemq; concipiens, ubi oleum injeceris, vel cænum, extinguitur: reviviſcit enim, & majorem concipit ignem, infuſâ aquâ. Hac fiunt compoſitione faces, quæ fluminum trajectu, & pluvioſis temporibus non extinguuntur. Narrat Livius, vetulas quaſdam in eorum ludis, accenſis facibus ex his confectis, Tyberim tranâſſe, ut miraculum expectantibus, & cernentibus oſtentarent. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua ardens.

Vetus, validum, & nigrum vitrum habeas: inde intus vivam immitte calcem, tartarum, ſal, vivumq; ſulphur, vitreis chymiſtarum organis aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere deſierit, niſi tota conſumetur, vel parum relinquat, ſi in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoveas, ilicò ignem arripit: ſi in murum projeceris, vel è feneſtra noctu, innumeris ſcintillis, & igniculis accenſum aërem videbis: ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem advertito. ſi pluries diſtillabis, minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, ſpongiam oleo madidam vaſis ori in diſtillatione accommodato, phlegma autem penetrare non ſinit. *Idem.*

Flammam eminus projicere.

Id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè: nam ſi flammam concipit, in altum ſe tollit, eminus flāmam emittens: ſi inter digitos candelam continebis: in palma autem pinſitum pulverem, dumq; projicis, evolet pulvis per candelæ flammam. *Idem.*

Ignis Græcus.

Ignem Græcum ſic facias. Recipe ſulphur vivum, tartarum, ſarcocollam, picolam, ſal coctum, petroleū, & oleum commune, fac bullire benè, & ſi quid imponitur in eo, accenditur, ſive lignum ſive ferrum, & non extinguitur niſi urinâ, aceto, vel arenâ. *Albertus.*

Manicæ metallicæ ad duriſſima igne colliquanda.

Vaſa longitudinis cubitorū quatuor, aut ſaltem trium, latitudinis dodrantis, craſſitudinis digitorum trium, in imo flexa, ac ad cubili figuram fermè formata, ſine fundo, ex ſilice nigro maculis albis inſperſo fiunt: in medio longitudinis foramen, atque in eo canalis ad unguem collocatus, per quem ſpiritus follium intus feratur: in imo foramen, per quod liquata materia deſcendat. Ima pars vaſis obſtruitur, eo (ut dixi) relicto oſculo, argilla & carbonibus tritis ſimul tuſis, & in formam cæmenti ac tenaciorem redactis. Hęc ſic diſpoſita, à ſimilitudine Manicæ metallicæ dicuntur. Implentur intus materia, quam liquare propoſitum eſt, atque carbonibus alternatim concluſus hic ignis ſummam habet vim, cunctaq; neceſſe eſt, ſi non liquantur, uri. Non vulgaris utilitas eſt ſpiritus, qui per canalem ex follibus intus immittitur: hic primò, quod palàm eſt, ignem accendit, & flammam ſuſcitat, ipſumque ignem cogit vehementiùs penetrare. Secundò cùm frigidus ſit, conceptum à metallo calorem cogit, ac intrò pellit, atque ſic materiam, in qua eſt, diſſolvit. Tertiò, ſi quid liquatum eſt, ne uratur, prohibet, caloremque mitigat. *Cardanus de ſubtilitate.*

Qui fieri poſſit latex in tenebris refulgens.

Tu qui præavidus ad lectionem rerū accedis, quas larga, eademq; prodiga natura humano uſui liberaliter fœneratur, abditas, & deliteſcentes, eumque curat tenebris innoxium reddere (quod non eſt profectò aſpernabile) ex iis ingenioſè requirere, quę præſtare poſſunt: pleraq; enim habes, quæ in noctibus ſenſum feriunt, & cient, multa Ariſtoteles, multaque paſſim experientia demonſtrat: ſeu beſtiolæ, ex inſectorum genere, quas Græci πυγολαμπάδας, Latini nitedulas, ſive cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & ſquamæ piſcium, ut recentis trichiæ, & vulgò harenagi dicti. Sic milvus, ſive milvago, quod oculi noctu ſplendeant, lucerna dicitur. Pectinum ungues in tene-

bris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Eſtque in Germaniæ ſaltu, in Hercinia, apparens volucris, cujus lucent pennæ ignium modo, earumque ſplendore viatores, per innumeras illas ſolitudines, itinerum dubios moderantur eventus. Sic de ſpondilis, pleriſque oſtraco dermorum generibus, vel ſuper eos inſidente muſco. Aglaophotidis marinæ, & terreſtris meminit Aelianus, tale nomen à ſplendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpè manibus marinam aquam exagitatam, igneis ſcintillis corruſcantem vidimus. Narrat Joſephus vallem, in qua eſt locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cujus valdè miratus eſt Democritus. Jam quercus præaridi candicis, ſituque marcidi, argenteo noctu ſplendore adſpectum movent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumſecus pro corporis modo illuminando: & multa ſunt quoque noctu lucibilia, graviſſimorū auctorum teſtimonio comprobata. At ſeries admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quo latiùs diffuſiuſque proficiſcitur lumen, & emanet, ut noctu videri poſſit. Jam infrà pateſcit exemplum: Nitedulæ igneó multum colore corruſcantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore reſcindimus: præcavendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur porphyretico lapide terendo, diebus quindecim, vel pluſculis ſub fimo vitro condimus: fueritque præſtantius, ne latera contingant, ſed pendeant: jam elapſis diebus, furno vel calentis aquæ balneo vaſe impoſito, & accommodato, paulatim luculentum, & ſtillatitium laticem ſubjecta paropſide recipias, ac pellucido cryſtallino orbe condito: ſic conclavis medio, lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui eſt circa illam, ut majuſculæ literæ noctu poſſint conſpectari: dummodo à non magis ſplendido illuſtretur: ſic enim illius penitus exiguum lumen exoleſcit, ut interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum diſſimilis eſt aqua, ex dictorum piſcium ſquamis ſedulò extracta, quam ſæpè ſeparari vidimus, nec à prima ferè dignoſcitur, eademque in reliquis parandi ratio jam patet, eiſque utimur in diecendis. *Joan. Bapt. Porta.*

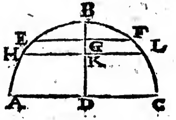
Aqua ardens.

Aquam ardentem ſic facies: Accipe ſerpentinam, quam deſtilla-

deſtillabis per alembicum, velut aqua ardens exibit: etiam miſce vino, aut cui vis, & accenditur, ſi appropinquas ei candelam. *Albertus.*

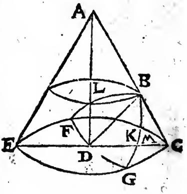
Comburentia ſpecula.

Verùm cùm duo videantur eſſe modi accendendi ignem ex ſpeculo: primus, ut omnes radii in centrum ſpeculi incidentes, colligantur in uno puncto per reflexionem, qui fit cùm cavo ſpeculo ſphærico. Secundus eſt, ut omnes æquidiſtantes colligantur, qui à Sole prodeunt, in punctum unum, qui etiam ſit parabile: extare de hoc libros Archimedis, ubi docet comburentia ſpecula parabole conſtare, Franciſcum Maurolicium Meſſanenſem ſcripſiſſe, apud Conradum Geſnerum invenio. Res autem ſic ſe habet: Cùm ſuperficies conum rectum ſecat, & ſuperficies dimetiens æquidiſtat lateri trigoni inſcripti ſuperficiei conum per axem ex vertice ſecantis, ſuperficies illa parabole dicitur, quæ ſit *A B C.* cujus recta à vertice *B.* dividens *A C.* rectam ſubjectum æquis lateribus, curvis ꝫ. *A.* & *B C.* vocetur dimetiens *B D.* *A C.* autem diameter. baſis coni *K.* medium *B D.* dico *H K L.* talem ſemper habere proportionem ad perpendicularem quamcunque ex latere ſuper dimetiens venientem, qualis eſt ipſius perpendicularis ad partem dimetientis inter verticem & perpendicularem interceptam. Velut ſit perpendicularis *F G.* talem habebit igitur *H L.* proportionem ad *F G.* qualis *G F.* ad *G B.* & vocabitur tunc *H L.* latus rectum, & omnes lineæ æquidiſtantes *B D.* ſeu radii reflectentur in *K.* Eſt verò *H L.* ſemper quadrupla *B K.* Sed ſi propoſitum ſit facere ſpeculum, quod procul comburat, qualem feciſſe Galenus narrat Archimedem, qui hoſtium triremes deuſſerit: manifeſtū eſt ſpecula, ſeu à parabole ſumta fuerint, ſeu à circulo, ac ſphæra, maxima eſſe oportere, id eſt, portiones maximarum ſphærarum aut conorum maximorum, parabolis parem non tamen maximam. Velut ſi ad *M.* paſſus extendere ignem libeat, circulum deſcribemus, cujus dimetiens ſit duo millia paſſuum, hujus tantum aſſumemus portionem,

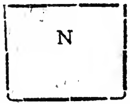

ut

ut rotunditas non lateat, partem ſcilicet ſexageſimam, cui dimetientem pro altitudine in termino uno adjiciemus, & dimetiente fixo circumagemus circuli partem, quæ nobis portionem ſphæræ deſcribet: quàm cùm expoliverimus, ignem Soli expoſita procul & validiſſimum ad paſſus *M.* accendat. Nunc autem non adeò utilis ob bellicas machinas; olim verò tutiſſima. Quæ verò à parabole procedit conflagratio, potentior eſt. Ea autem ſic fit. Sit locus, qui comburi debet mille paſſibus diſtans. Facio *B K.* paſſuum mille, cui rectam coæqualem adjicio *K D.* ipſi autem *B D.* æqualem ad perpendiculum facio *B A.* & ex altera parte *B C.* æqualem *B A.* & ductis *D A.* & *D C.* facio *D.* centrum baſis coni, & *A D.* axem: nam angulus *A D C.* rectus eſt, & circumvolvo *A C.* ut fiat conus, & deſcribetur circulus à linea *D C.* tanquam ſemidiametro pro coni baſi: hunc divido duabus diametro ad rectos angulos ſe ſecantibus *C E.* & *F G.* in centro *D.* Erit etiam ut *B.* punctus circumferentiam circuli deſcribat circa conum, quæ ſit *H B.* Duco igitur à vertice coni rectam ad extremitatem unius diametri baſis, puta ad *C.* ubi ſecat circuli peripheriam, ut in *B.* ex illo puncto duco lineas

rectas ad extremitates alterius diametri *B F.* & *B G.* ſuperficies igitur, in qua eſt trigonus *B F G.* ubi ſecat ſuperficiem coni, facit duas obliquas lineas *B F.* & *B G.* quas ex chalybe optimo, ne flectantur, fieri oportet, aſſumtâ tantùm parte, puta *B L.* & *B M.* æqualibus, quæ ſunt latera paraboles. Inde aſſumes molem ex gypſo *N.* majorem latitudine *L B M.* in vertice quem ſenſim cotibus atteres, donec impoſita parabole *L B M.* circumverſaque undique tangat, ſineque impedimento circumvertatur. Quod

cùm

tùm effeceris, huic moli vitrum candens aptabis, efficiesque parabolem, quæ à tergo ſuper aſperſo plumbo radios omnes è Sole æquidiſtantes, qui omnium ſunt robuſtiſſimi, in punctum *K.* id eſt, paſſibus mille diſtantem reflectent, comburentque ſtatim. Hæc autem ab Archimede planè demonſtrata ſunt, ut etiam Antonius Gonzaga ad nos tranſtulerit. *Card. de ſubtil.*

Ignis ex aqua.

Ut ignis de aqua extra eat, teſtam ovi accipe, & ſulphur vivum tritum impone, & calcem, & claude foramen: & mitte in aquam & intenditur, & ducitur: quod ſi ponatur caphura ſuper aquam, accenditur, & comburitur in aqua. *Albertus Magnus.*

Ut in ſomno omnia revelentur.

Suffumigatio ad videndum in ſomno, quod futurum eſt de bono & malo. Accipe ſanguinem aſini congelatum, & lupi cervini pinguedinem, & ſtoracem, aggrega totum ponderibus æqualibus, & conficiantur, & fiant grana, & ſuffumigetur cum eis domus. Tu enim videbis in ſomno tuo, qui narrabit tibi omnia. *Idem.*

Candela, quæ cùm accenditur, agitatur.

Si vis facere candelam vel licinium, quæ cùm accenditur agitatur, & ambulat: accipe cutem lupi, & cutem canis, & fac utriſq; licinium, & accende ipſum cum oleo olivæ, & ſtatim movebitur. *Idem.*

Lumen pedere faciens.

Operatio lampadis eſt mirabilis, quam ſi quis tenuerit, non ceſſat pedere, donec dimiſerit eam: accipe ſanguinem teſtudinis, exſicca ipsũ in panno lini, & fac ex ipſo liciniũ, & illumina ipſum in lampade, da ipſum cui vis, & dic illumina: nam ipſe non ceſſabit pedere, donec dimiſerit illud, & eſt mirabile. *Albertus.*

Lampas, quæ cùm accenditur in loco ranarum, non cantant, ſed omnes ſilent.

Accipe pinguedinem crocodili, & confice ipſam cum cera, albifica in Sole, & fac ex eo licinium, & illumina cùm eo in loco, ubi ſunt ranæ, & cùm viderint iſtud, ſtatim tacebunt. *Idem.*

Candela quoſvis referens colores.

Lampas vitrea admodum ſplendida, & diaphana, quæcunq;

cunque ſuo lumine illuſtrabit, crocea reddet, & lutea, aut flava, ſi pulveri croci oleum ellychnio vicinum reſpergatur. De aliis coloribus idem erit experimentum: modo cubiculum aliud lumen non agnoſcat. *Mizaldus.*

Coloratum cubiculum.

Viride cubiculum ſic videbis. Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, ut pertranſeuntes radii medii colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo vivit humido, immiſceatur ærugo, unà ritè teratur, ut humor fiat viridis, lichneus ex linteo, coloris ejuſdem, vel è groſſipio paretur uncto: lampade in illa peruratur, oppoſitum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus oſtentat. Nigrum autem omne ſi videre deſiderabis: atramentum immiſce omni fuliginem vel ſimile: melius autem è ſepiis immiſſum atramentum, nam lucernis admotum, ſi accenditur, atra lucet flamma. Sic Anaxilaum luſiſſe fertur: ſæpè enim ex atramento ſepiæ aſtantes Æthiopes reddebat, & nigros. Flavum ſi teres omne, uti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices, & oleo permiſcebis, & accendes in eo funiculum, flava lampade, croceum conſpicies omne. Viride partim, flavum partim, & nigrum ſi præoptabis, hæc in ſimul permiſceto: uti quoque tradit Simeon Sethi, ſi quis thryallida, id eſt, lucernæ ſtupam, in ſepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumſtantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtatum rerum inſperſionem. Sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amovere, ne lumine illo impediatur, ſuperetùrque è lampade color emanans, & fruſtretur illuſio: ſi die fuerit, claudantur feneſtræ, ne aliquod lumen irrumpens præſtigium deſtruat. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ut in palatio omnia videantur nigra.

Quando volueris, ut quæ ſunt in palatio, videantur nigra: Accipe de ſpuma maris, & calcantho, & permiſce ea filis, deinde humecta cum ea lichnium, & illumina cum eo lampadem. *Albertus.*

Ut Lampade noctu ranæ taceant.

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto ellychnio, ac accenſo in lacuum ripis, ſtatim ranas omnes ſilere. Africanus autem naturalius & certius in Geoponicis græcis, omne id ait evenire lucerna: nam

ram ſi accenſum poſueris in ipſam, obſtrepentes omnes ranæ ſtatim conticeſcunt. Solent impoſtores perforato pariete ranam immittere, inde chartâ cooperiunt, & in ea corvum depingunt, accenſa extrà face, vel admoto igne, incaleſcens rana coaxat, ut corvi voces imitetur; ſic depictum corvum crocitantem oſtendunt. *Jo. Baptiſta Porta.*

Ut Lampada quis accendens reformidet.

Linteum fiat licium, cujus meditullio anguis ſenecta, ac leviter infractum ſenecta, ſal accommodetur, alicui ſuccendendum præbeto ex oleo: nam flammam ſentiens ſal diſſiliet, anguina pellis diſtorquetur cùm coquitur, ut timorem incutiat pueris: ſic canis & lupi, lupi & ovis corium obtortum ſimul oleo ſi accendes, commoventur, innatam etiamnum fugientia ſimultatem. *Porta ex Alberto.*

Ut ſine capitibus videantur homines.

Quando vis, ut quæ ſunt in palatio, videantur ſine capitibus: accipe ſulphur citrinum cum oleo, & pone ipſum in lampade, & illumina cum eo, & pone illud in medio hominum, & videbis mirum. *Albertus.*

Ut homines videantur ſine capitibus.

Accipe ſpolium ſerpentis & auripigmentum & picem græcam, rheponticum & ceram novarum apum, & ſanguinem aſini, & tere omnia, & mitte in rudi olla plena de aqua, & facias bullire ad lentum ignem, & poſtea dimitte frigeſcere, & facias cereum, & omnis, qui illuminabitur eo, videbitur ſine capite. *Albertus.*

Ut aſtantes ſine capitibus videantur.

Auripigmentum ſubtiliſſimè tritum nova olla ex oleo ſinas ebullire: nec ab re fuerit, ſi ſulphur immiſceas operculo ollæ impoſito, ne croceus evolet vapor, id nova incendes lucerna, & aſtantes ſine capitibus & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idque pauliſper videbis ut fieri poterit. *Porta.*

Ut equina vel aſinina videantur aſtantium capita.

Difficile aggredieris opus: vincat tamen operis ſedulitas rei difficultatem. Equo abſcinde caput vel aſino, non mortuo, ne languida ſit virtus, ejuſdemq; capacitatis fictilem

lem fabricato ollam, oleo plenam, ſuique pinguedine, ut ſuperemineat: os operculato, tenacique munias luto, ignem ſubde lentum ut planè, bulliens tribus ſervetur diebus oleum, elixataque caro in oleum currat, ut nuda ſpectentur oſſa: pila tundito. pulvisque oleo permiſceatur, quibus aſtantium capita perungantur, ſimiliter in lampadibus ſtupei funiculi in medio ſtatuantur, nec propè nec longè ut res poſtulat, & monſtroſo ſpectaberis vultu. Ex iis multa diſcas componere: ſatis enim dixiſſe videor, ſi diligens fuerit intuitor. Ex humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, ſic variis animalium capitibus monſtroſiora reddes corpora, ſi iis accenſis liciniis illuſtretur domus, quod fido claude pectori: nam uti arcana ab antiquis cælabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. Aliter tamen docet Anaxilaus, nec irritè. Equorum virus à coitu accipitur, novisque lampadibus ellychniis accenſum, hominum capita equina viſui monſtrificè repræſentat, de aſinis ſic quoque proditur. Sic illud, quod apriam vocant, in ſuibus cùm [illegible]ant. acceptum enim & accenſum idem præſtat. Sic animalium reliquorum auricularibus accenſis ſordibus. Si illud perures, quo dicemus ſperma eoque ſpectatorum facies perunxeris, eorundem animalium conſpicies capita, ſerva. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ut homines videantur vultum canis habere.

Accipe adipem de aure canis, unde ex eo parũ de bombycino novo, pone in lampade nova de viridi vitro, & pone lucernam inter homines, & cernent vultum canis. *Albertus Magnus.*

Ut homines videantur habere quorumlibet animalium capita.

Accipe ſulphur vivum & litargyrium, & iſtis ſimul pulverizatis, ſparge in lampade oleo plena, habeantque candelam de cera virginea quæ permixta ſit cum fece illius animalis, cujus caput vis ut videatur habere, tenens candelam accenſam de lampadis igne, & da bibere vinum cum valdimonia, & illi, qui inde potabunt, videbunt ſe habere caput animalis. *Albertus.*

Vt homines habere tria capita videantur.

Accipe de pilis aſini mortui, & fac funiculum & ſicca, ſume

ſume medullam de oſſe principalis dextri humeri, & miſce cum virga virginea, & line funiculum, & pone ſuper liminaria domûs: ingredientes domum tria capita habebunt, hi, qui in domo ſunt intrantibus aſini videbuntur. *Albertus.*

Ut caput hominis videatur caput aſini.

Tolle de ſeginine aſelli, & unge hominem in capite. *Albertus.*

Candela, quæ facit homines equinis, aliorûmve animalium capitibus videri.

Diu multumq; cogitavi, utrum antiquitùs arcana hujuſmodi ignorarentur, an veritati reſponderent, quæ de iis dicuntur, & ab impoſtoribus promittuntur: nec parum gaviſus ſum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuère curæ, præſertim Anaxilao, Plinianæ aſſertioni fidem adhibendo: nec parum in his inveniendis deſudavimus ad explendam noſtram hiſtoriam, nec abre fuerit eorum commeminiſſe, & in medium afferre, experientiæ accommodando, iis primò aſſueſcat operator, ad alia paulatim deveniens: docenturque primò, quomodo videri poſſit omne. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ut facies inſignis videatur maciei & palloris.

Sic faciliter opus exequeris: vitreo ampliotis cratère, valde infundas vinum vel græcum, intus ſal injice, quantum pugno quis capere poſſet, flagrantibus impone ſine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admove, & ſuccendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales aſtantium facies reddet, ut ſibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fodinis evenit, ubi campanæ conflantur, & metallica tam opertum omne diro viſitur colore, ut demirari contingat labia ſquallore perfuſa, punicea in lividum & nigrum commeantia. Accenſum quoque ſulphur aſtantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum Philoſophum ludere ſolitum eſſe comperimus. Sulphur enim calici novo immiſſum carbonibus ſubditis circumferens, convivis exardeſcentis repercuſſu pallorem dirum effundebat. Id mihi ſæpe caſu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam ſpontè ardens ſulphur tales dabat vultus. *Porta.*

Ut homines videantur elephantes.

Accipe ſpeciem, quæ dicitur Alchachengi, & contere,

& confice ipſam cum aliquantulo pinguedinis delphini, & fac ex eo grana ſicut citri. Deinde fumiga ex eis ſuper ignem ſtercoris vaccæ, quæ mulgetur, & non ſit in domo locus, ex quo egrediatur fumus, niſi portas, & ſit larga ſub terra de intus. Nam omnes, qui ſunt in manſione, videbuntur quaſi ipſi ſint homines magni in formis equorum, elephantum, & eſt mirabile valde. *Albertus.*

Ut homines videantur variâ formâ.

Accipe oculos bubonis, & oculos piſcis, qui dicitur libinitie, & fel luporum: contrita ergo ea manibus commiſcendo, & pone ea in vaſe vitreo. Cùm ergo vis operari eum, accipe adipem cujuſcunque vis beſtiæ, quod fiat hoc in forma ejus: liquefac eam, & permiſce cum illa medicina, & inunge cum oleo lichnium quodcunque vis, deinde ipſum in medio ædis, videbuntur enim omnes homines in domo illa in forma illius beſtiæ, cujus pinguedinem accepiſti. *Albertus.*

Ut homines videantur Angeli.

Accipe oculos piſcis, oculos fileæ, id eſt, frangentis oſſa, & contrita eos manibus malleando, & pone eos in vaſe vitreo ſeptem diebus, deinde in eis aliquid de oleo infunde, & illumina cum eo in lampade viridi, & pone ipſum coram hominibus, qui ſunt in æde: ipſi enim videbunt ſe in forma Angelorum ex igne accenſo. *Albertus.*

Ut homines nigri videantur.

Accipe lampadem nigram, & funde ſuper ipſam oleum ſambucinum, vel argentum vivum, & funde in illo oleo, vel argento vivo ex ſanguine phlebotomantium, & pone in illo ſanguine ſambucinum, vel argentum vivum. *Albert.*

Lampas alia, faciens apparere homines in forma fœda.

Et terrentur homines invicem, & faciunt ipſum fingentes Dæmonem, accipe pilos ex cauda canis nigri, in quo non ſit albedo, & aliquid ex pinguedine ejus: liquefac pinguedinem: deinde accipe pannum exequiarum, & fac deinde licinium, deinde line ipſum cum eo, quod feciſti, & illumina ipſum in lampade viridi cum oleo ſambucino, & accende ipſum in domo, & non ſit ibi licinium præter ipſum. & videbis mirabile. *Albertus.*

Lampas, quam cùm aliquis tenet in manu, non videt aliquos eorum, qui ſunt ibi.

Et qui erit poſt ipſum, videbit tantum. Accipe piſcem, qui

qui dicitur Delphinus: deinde accipe pannum lini aut funeris, & ſparge ſuper ipſum aliquid extra azimat, deinde funde ſuper illud ex illa pinguedine liquefacta: deinde ſtringe manum ſuper ipſum, & involve pannum, & fac ex eo lichnium, deinde accende ipſum in lampade, & eris viridis, & fiet quod tibi dixi. *Albertus.*

Domum argenteam & luminoſam videre.

Si præoptabis, ſic efficies: Nigris abſcinde lacertis caudas, & ſtilla è fractura emanans lucida excipiatur: è multis tamen plures adunabis,, & papyraceum licium, vel ſparteum inficies, & ſi poteris, oleo permiſceto: ſic argenteo colore omne videbis perfuſum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc ut inſtitutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta hanc ſequentia ſeriem, ne cupidos legentium animos detineamus. *Porta.*

Ut omnia alba & argentea videantur.

Accipe lacertam, & abſcinde caudam ejus, & accipe quod exit, quia eſt ſimile argenti vivi: deinde accipe lichnium, madefac cum oleo, & pone ipſum in lampade nova, & accende domum ejus, videbitur ſplendida & alba, vel deargentata. *Albertus.*

Ut domus videatur tota viridis, & plena ſerpentibus & imaginibus timoroſis.

Accipe cutem ſerpentis & ſanguinem alterius ſerpentis maſculi, & adipem alterius ſerpentis, aggrega illa tria, & pone ea in panno exequiarum, & accende ipſa in lucerna nova. *Albertus.*

Ut tota domus appareat plena ſerpentibus.

Accipe de pinguedine ſerpentis, & parum ſalis in ea pone, & accipe pannum exequiarum, & ſcinde ipſum in quatuor fruſta: deinde pinguedinem, & pone ipſam in omni panno: ſic facias quatuor angulis domûs cum oleo ſambucino, & in lampade nova, & fiet quod dixi. *Albert.*

Licinium pulchrum, ut domus videatur tota plena ſerpentum & imaginum, donec lichnium permanet accenſum.

Accipe pinguedinem ſerpentis nigri, & ſpolium ſerpentis nigri, & pannum exequiarum, & fac licinium ex illo panno: deinde line ipſum cum illa pinguedine, & po-

ne ſpolium ſerpentis in concavitate ejus, & illumina cum oleo ſambucino in lampade viridi aut nigra. *Albertus.*

Uvæ plenum domicilium videre poteris, & omnes uvarum illuſione decipientur.

Cùm defloreſcere jam incipiet uva, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cũ frondibus immergas: firmetur, ne hinc inde convellat ventus, feriat illud Sol, operculo gypſato, & pellicato, relicto tamen foramine, quo petiolus intromittatur, ita immorari ſinito: ubi perfectam receperit uva maturitatem, linteo exprimitur, expreſſusque humor ſervatur in oleo, ſolis diebus paucis, lucernis demum accenſum omnia uvis cernes plena, frondibus & arboribus circumvallari videberis, ubi fortaſſe arbores prorſus carent frondibus: in aliis verò fructibus utitor, idem enim arbitror præſtari poſſe. *Porta.*

Ut res virides volantes conſpiciantur.

Accipe pannum exequiarum recentem, & pone in eo cerebrum avis, & pennas caudæ ejus, & involvendo fac eis licinium, & pone ipſum in lampade ex nova viridi. Accende ipſam in domo cum oleo olivæ, & quæ res erunt in domo, fient virides valdè, & videbitur quaſi volent virides & nigræ. *Albertus.*

Lumen, quo aſtra vagari videantur.

Sunt qui teſtudinem vel centauream perurunt, ejusque flammæ fumo ſpectant ſtellas ſic vagantes, ac loco dimoveri videantur undiq; per cœlum: id quod non ab eo ſolùm, ſed à rei omnis evenit fumo: craſſioris enim loco exiſtens diaphanitatis, mobilisque imaginis forma à loco ipſo variari videbitur: ideoq; fallitur viſus, ac moveri putabit. Quod ſi id mirabilius expetitur, ignem celato, ut ſpectantem lateat, & pertranſeuntes radii refrangantur: hinc multa ingenioſus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. *Porta.*

Lampas cùm accenditur, vident ſe invicem aſtantes ſicut imagines & lapides.

Accipe zimat, & tere bene, & accipe pannum funeris, & madefac ipſum cum pinguedine piſcis, aut cum oleo ſiſamino puro, pone ipſum in lampade viridi, & pone ipſum ex illo medicamine contrito rem parvam, & fit mirabile. Licinium, quod cùm accenditur, non ceſſant ſaltare & gaudere, & inſanire gaudio, & maximè mulieres: & accipe ſanguinem leporis, & ſanguinem cujuſdam avis,

quæ

quæ dicitur Solon, & aſſimilatur turturi, & æquale medietatis ejus ex ſanguine turturis maris. Infunde ergo in licinium, & illumina cum eo in medio domus, in qua ſunt cantatrices & puellæ, & eſt mirabile, & probatum. *Albertus.*

Lichnium, quo arctâ imminente manu peruratur, laxâ verò extinguatur.

E caphura aquam exugito, vitreis chymiſtarum vaſis, & ritè luto fabricentur ſpiramenta, ne vi ſpiritus evolet, tali aquâ intus perunge manus, & ſuper flammam arctam pugnum comburitur valdè, ſi aperitur, debilitatur lumen. *Joan. Baptiſta Porta.*

Aliud lichnium, quod quando eſt accenſum, & infunditur ſuper ipſum aqua, valeſcit: & quando oleum extinguitur.

Accipe calcem, quam non invenit aqua, & permitte eam cum æquali pondere ſibi ex cera, & medietatis ejus ex oleo balſami, ex naphtha citrina, cum æquali ſibi ex ſulphure, fac lichnium ex ea, & rora ſuper aquam, & accendetur, & rora ſuper ipſum oleum, & extinguitur. *Albertus.*

De multis lampadum experientiis.

Jam aliquas lampadum experientias ſupereſſe video, quas licèt viſu non tam jucundas & mirabiles, ut res poſtularet, ne quid omiſiſſe videremur, recenſere cenſuimus. Has nec otioſum, vel inutile fuerit primæ addere ſeriei. *Porta.*

Mulieres valdè lætari.

Cùm leporis adipe lampades accendantur, ac mulierum medio morentur aliquantulum: nec enim lætantur, ut ſaltent: id tamen rarò operatur. *Porta.*

Ad faciendam carbunculam, vel aliquam rem lucentem in nocte.

Recipe noctiçulas lucentes quàm plurimas, & ipſas contritas pone in ampulla vitrea, & claude: in fimo equino calido ſepelias, & dimitte morari per quindecim dies, poſtea diſtillabis ex eis aquam per alembicum: quam repone vaſe de criſtallo, aut vitro. Tantam enim præſtat claritatem, quòd in loco obſcuro quilibet poteſt legere & ſcribere. Quidam faciunt hanc aquam ex nocticulis, felle teſtudinis, velle muſtellæ, felle furonis, & canis aquatici, ſepeliunt in fimo, & diſtillant ex eis aquam. *Albertus.*

Recipe ceræ, ſulphuris, aceti, ana partem unam, coquantur ſimul uſque ad aceti conſumtionem, poſtea formentur candelæ, quæ acccenſæ, inextinguibiles evadunt. *Roſcellus.*

Ignem ex pluviis conſtruere.

Recipe olei petrolei, ſulphuris vivi, ſulphuris flavi, calcis vivæ recentis, picis græcæ, picis navalis: miſceantur, & hæc mixtura ab humore accenditur. *Fallopius.*

DE TERRA. Cap. III.

Vas ventum projiciens.

ConFICI poteſt. ſi fiat æoli pila ærea, vel rei alterius, ſit cava & rotunda, & in ventre punctum habeat anguſtiſſimum, quo aqua infunditur, & ſi foris arduum fuerit, priori utere experimento: ſi ad ignem accendens ferveſcit, cumque nullum habeat ſpiramentum, maximum inde ejicit ſpiritum, ſed vapidæ craſſitudinis humectum. *Porta.*

Ad corrigendum aërem peſtilentem.

Abſque ulla noxa emendant teterrimi odoris pleraq; cujuſmodi ſunt caſtoreum, galbanum, ſagapenum, ſulphur, coriorum cornuumq; ſuffitus, & pulvis bombardicus. Qui ceu præſentiſs. diſcutiendæ peſtis remedium, ſuperioribus annis adhibitum fuit (inquit Lemnius) quum apud Tornacenſes peſtis totâ urbe graſſaretur. Nam milites præſidiarii, qui in arce excubias agebant tormenta, bellica pulvere bombardico, ſed abſque globis repleta, urbi obvertebant, eaque ſub diei & noctis crepuſculum explodi curabant. Hinc factum fuit, ut ſonitu violento, fumique odore teterrimo, contagium aëris diſcuteretur, & alio depelleretur. *Mizald.*

DE AQUA. Cap. IV.

Aquæ marinæ concinnatio.

Aquae marinæ quadrant I. ex alto ſumito, quo aqua dulcis non accedit, ſeſquilibram ſalis frigito, eodem indito & rude miſce, uſque adeò, donec ovum gallinaceum coctum natabit, deſinito miſcere. Eodem vini veteris, vel aminnii, vel miſcelli albi congios 2. infundito, miſceto

miſceto probè. Poſtea in vas picatum confundito, & oblinito. Si quis plus volet aquæ marinæ concinnare, pro portione ea omnia facito. *Cato de re Ruſtica.*

Aqua à vino ut ſeparetur.

Quòd ſi linteum vino aquæ mixto imponatur, promineatque extra urceum, aqua è vaſe tota aſcendit per linteum, ſincerumque reliquit in calice vinum. Quo experimento proditur lymphatum à puro: nec poſſet hoc fieri, ſi vinum & aqua miſcerentur. *Cardanus de ſubtil.*

Aquæ inebriantes.

Aquâ ex Avena diſtillata utuntur Moſchovitæ, quòd vino careant: nec minus excalefacit, aut inebriat, quàm vinum. Cùm enim avena craſſioris ſit ſubſtantiæ, neceſſe eſt, ut ex diſtillatione incaleſcat, attenuetur, ac exacuatur, & ad naturam aquæ ardentis accedat. Cannabis folia in farinam verſa, quòd caput feriant, potũ ſuaviter inebriantem efficiunt. *Cardanus de ſubtil.*

Glacies ardens.

Si candela ſulphuris pulvere tum carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore, ex ſuperiore parte papyro, ſuſpendaturque ubi gutta cadit glacie, circundabitur glacie graſſiore, ardebit tum accenſa, magnoque miraculo glacies aſtantibus ardere videbitur. *Cardanus de ſubtil.*

Flumina quomodo quis tutò tranare poſſit.

Utilius flumina tranantur, coriaceo inteſtino craſſiore: quod ubi opus fuerit, inflatur vehementer, & concluſis capitibus ſub alis circumligatur: ita tutò equites & pedites in magnis neceſſitatibus fluminibus ſeſe committunt, quandoque hoc ſolo tranare auxilio etiam auſi. Securius id fiet etiam tympanis coriaceis ſub pedibus poſitis, baculoque cui tympanum ſit ſuppoſitum. Non enim ſolùm tranare, ſed deambulare ſuper aquas, res propè oſtentum videri poterit. *Cardanus de ſubtil.*

Vas inverſum ut hauriat aquam.

Quod ſic efficies: longiſſimi colli paretur vas, & quò longius, eò mirabilius: vitreum verò & pellucidum, ut aſcendentem inſpicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & ubi totum efferbuerit, vel igni fundum admoveto, illicò ne frigeſcat, inverſo ore aquam tangat, & intro tantùm abſorbeat. Sic naturæ rerum explora-

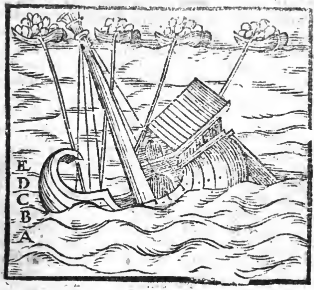
tores Solis radiis aquam hauriri, & abſorberi ajunt, è terræ concavis locis in montibus, unde fontanea efficitur ſcaturigo: nec levia inſurgunt hinc artificia in ſpiritalibus mechanicis, ut tradit Hieron, ſed uti ab hoc propoſito aliena, aliò transferantur. Simile quoque à Vitruvio de veterinorum ortu affertur, nunc verò in domeſticum peragravit uſum. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua fortis.

Recipe aluminis & vitrioli, aut ſal nitri, aut horũ trium ſimul uſtorum, ſing. part. j. redigantur in pulverem, miſceantur & ponantur in cucurbitam, luto obductam: deinde in vas recipiens duæ unciæ aquæ in ſingulis libras pulveris. Quod cùm factum fuerit, collocetur ita ſine operculo, cum vaſe recipiente ori cucurbitæ, farina, & ovorum albis copuletur, ne ullo modo reſpirare queat. Sitque vas recipiens in aqua frigida ſitum, & continuè deſuper linteis madefactum. Nam ſic fiet, ut ſpiritus cum ipſorum aqua meliùs copulentur, ne adhæreſcant recipienti. Quibus adminiſtratis, ignis accendatur, primò quidem lentus, & ſub cucurbita tantùm, donec materia diſſolvatur: deinde augeatur, atque etiam ſupra cucurbitam ponantur carbones accenſi, augeaturque ignis, uſque ad horas quinque, aut ſex, tunc ſinito, ut frigeſcat: pòſt eximatur aqua, & ſervetur ad uſum, in vaſe aliquo probè obturato. Verùm ignis ita inſtruendus erit, ne vas recipiens, aliquo modo ab eo corrumpi queat. Quòd ſi fortiorem aquam conficere voles, addito ſal nitri partes duas. *Alexius.*

Ad naves ſubmerſas.

Cùm naves freto merguntur, quas eruere conſilium eſt, cymbæ onuſtæ ſaxis per funes alligantur navigio ab urinatoribus, ſicut funes, quantum fieri poteſt, tendantur, inde totidem cymbis vacuis lapides ex prioribus detracti excipiuntur: quo fit, ut allevatæ cymbæ navigium paululum ex profundo ſecum trahant. Nam aër cymbas quæ pondere lapidum fermè mergebantur, cùm aquæ ſubeſſe nolit, in ſuperficiem aquæ attollit, unde navigium fermè pro cymbæ altitudine ſuperiùs trahitur. Trahatur igitur ex *A.* in *B.* tunc cymbæ, quæ plenæ ſunt lapidibus, illi annectantur funibus, transfuſiſque lapidibus navigium trahetur *C.* Rurſus priores cymbæ, in quas lapides transfudiſti, nectuntur tenſis funibus navigio in *C.* exiſtenti, trahentque

hentque deductis lapidibus ipſum in *D.* atque perpetuã tranſmutatione, ad aquæ ſuperficiem tandem deducetur. Sed dices: Plurimis cymbis opus erit ad triremem educendam. Verum eſt, ſed ratio ſic conſtat: quælibet navis aut cymba tantum ferre poteſt ponderis, quantum eſt pondus aquæ quam continere poteſt. Velut ſi triremis capiat in flumine mille amphoras aquæ, quarum pondus ſit decem millia talentorum, triremis illa in flumine decem millia talenta feret. Quòd ſi eadem in mari capiat, ut dixi, eaſdem mille amphoras, quarum pondus ſit duodecim millium talentorum (nam aqua maris gravior eſt aquâ fluminis) eadem in mari duodecim millia talenta ponderis feret. Atque ea ratione manifeſtum eſt, cur navigia appellare ſoleamus à menſura, ut, navem mille vel quingentarum amphorarum. Idem enim eſt, ac ſi dicas, quæ ferre poteſt mille aut quingenta ponderis talenta. Nam qualis eſt capacitas, ut dixi navis ratione aquæ, tantum eſt pondus, quod ferre poteſt, ſcilicet quantum eſt pondus aquæ, quam capit. Manifeſtum eſt igitur ex hoc, quòd diverſa pondera, eadem navis in diverſis aquis feret, quoniam & aquarum ipſarum diverſa ſint pondera. Juxta verò hanc rationem liquet ponderis magnitudinẽ eſſe pro ratione impellentis aquæ. Nam ſi (ut exempli gratia di-

cam) cymba viginti amphoras ſuſtinet: hoc eſt, quia aër incluſus ab aquæ amphoris viginti ſuperius impellitur, ut aqua illa ſcilicet, quæ in navi contineretur, locum ſuum recipiat. Bellè igitur convenit hoc experimentum cum ratione, quæ ſuperiùs dicta eſt, ſcilicet veſicam aëre plenam ab aqua ſurſum pelli, quòd veſicæ aquæ locum occupet: quare pondus pro magnitudine aquæ, quam veſica continere poteſt, in aëre ſuſtinebit: id eſt, ita veſicæ pondere ſuperimpoſito, ut ipſum pondus totum in aëre ſit, non in aqua. Verùm pondus quod in aqua eſt (ut ad navigium eruendum rurſus veniam) tantò levius redditur, quantò aqua ipſa gravior extiterit: unde paucioribus cymbis opus erit, quàm quæ pondus demerſi navigii ferre poſſent. Dupli verò ratione navigia ex gravioribus aquis extrahuntur, quàm levioribus, atque ideò ex mari, quàm ex fluminibus, vel lacubus. Altera, quòd cymbæ in mari plus ſuſtinent ponderis: reliqua, quod navigium in ea aqua minus grave eſt. Oportet autem hanc ob cauſam animadvertere, cùm, ut dictum eſt, navigium gravius reddatur in aquæ ſuperficie (quia partim eſt in aëre) quàm in imo, ut quando magis elevatur à cymbis, eò plures ac majores cymbæ alligentur, ne decepti hac ratione nõ ſolùm denuò mergatur, ſed & impetu adjecto omnes ſecum cymbas in profundum trahat. Dubitabit autem aliquis, cur exoneratis cymbis *E.* impletis autem aliis, quæ per *A.* ſignificantur, non deſcendat navis, quæ elevata fuit ab *A.* cymbis vacuis? non enim plenè poſſunt ſuſtinere pondus. Cauſa eſt, quia factis jam funibus æqualibus cymbarum *A.* & *B.* quum jam vacuum ſeu inane, vel aër, qui in cymbis continetur, potentior ſit navis pondere, plus trahet inane cymbarum *E.* quàm remittet gravitas aucti cymbarum *A.* Itaque hac ratione perpetuò navis aſcendet, hoc duntaxat obſervato, ut plenarum cymbarum funes eò ſint vacuarum cymbarum funibus breviores, quantò pondus lapidum eas cymbas deprimit. *Cardanus de ſubtilitate.*

Aqua ſalſa quomodo reddatur potabilis.

Si vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili vaſe obſtructo ore (quod enim intrò permeat, percolatum eſt, quod ſalſedinem facit per commixtionem) ſecernitur. Fit aliter uberius & celerius:

lerius: Sabulonem fluminum in ſalſam aquam immittas, & pauliſper immoraberis, & lineo panno ſubjecti vaſis ori obtento colatur, donec ſalſamentum amiſerit omne, & dulceſcet. *Jo. Baptiſta Porta.*

Aqua adverſus locuſtas.

Chuerch Scytharum Catainorum civitas eſt: in qua ſtagnum, cujus præſentia locuſtas arcet. Olim eam ob cauſam inde petitis à Cypri Rege aquis. Quarum vaſe ſtanneo pleno turri appenſo, factum eſt, ut eo tempore non ſit à locuſtis inſula tentata. *Scaliger.*

Ut aqua ſine igne caleſiat.

Si vas æneum, amplum, rotundum, & unico apertum foramine, viva calce, ac ſulphure, æquis partibus exactè & integrè adimpleatur, & foramen, ne quid expiret, ſedulò recludatur, & mox in fontem non excurrentem, vel puteum dimittatur, aquam ejus dies multos calidiuſculam conſervabit, ac palam exhibebit. Expertum à multis. *Mizaldus.*

DE TERRA. CAP. V.

Terra ardens.

EST inter Lazige Metanaſte terra nigra bituminis, & Penolei particeps, ceræ lentore & uſu non abſimilis: nam ut candela ardet, eam vidimus apud Archiepiſcopum legatum Pannoniæ regis. Sed hæc olim mihi, & nunc aliis, qui ea, quæ de lapide ac terra Scotica ſcribemus, non viderint, admiratione digna dici poterunt: at cùm ipſum lapidem candelæ inſtar ardere viderimus, ceſſat admiratio. *Cardanus de Varietate rerum.*

Luti ſapientiæ conficiendi modus.

Sumito cretæ optimæ, quâ vaſa fictilia conficiuntur vel albæ, vel cineritiæ, partes quatuor: cineris communis partem mediam: ſtercoris equini, vel aſinini ſicci, partem unam: & ſi perfectius voles, adde laterum contritorum, vel ſcrobis ferri parum, redigantur in pulverem ſubtiliſſimum, cribrentur, & miſceantur: deinde ponantur in terra, ſuperaſpergendo ſenſim lanæ è pannis detonſæ, quod tomentum dicitur, partem unam: aquæ communis, quantum ſatis eſt & miſceantur: deinde ponantur in terra ordinatè, ſuperſpergendo paulatim, primò

tomen-

tomentum, ita ut æqualiter diſtribuatur, deinde aquam, etiam ſubigatur probè primo baculo aliquo, dein palâ, & fiat maſſa. Quæ cùm benè ſubacta fuerit, ponatur ſuper ſcamnum aliquod firmum, vel murum, ſubigatur, & pala optimè tundatur tamdiu, donec ſatis eſſe videbitur. Quò enim diutiùs tunditur, & ſubigitur, eò etiam melius evadit. Valet autem hoc lutum ad lutanda vitrea vaſa, ad formas craſſiores formandas, fornaces, aliaq; quàm plurima facienda. Quòd ſi tantum laboris in conficiendo luto conſumere forte nolis, ſumito tantùm cretam, tomentum, & ſtercus cum aliquantulo cineris. Quidam abſq; ſtercore, quidam abſque tomento conficiunt, ſuum quoddam propoſitum ſecuti. Cæterùm ad lutanda ora vitreorum vaſorum, ne reſpirare queant, valet ſuprà dictum lutum, præſertim ſi addideris calcis vivæ partes duas, alba ovorum, quot eſſe ſatis videatur: nam ſic tutius eſt, atq; vitri modo durum redditur, quò fit, ut minus etiam per id reſpirare poſſit. Porrò lutum tale, in loco aliquo humido conſervandum erit, ita tamen, ut nec humidum nimis, nec ſiccum fiat, nam ſemel induratum, nullius eſt uſus. Si enim aquâ remoleſcere velis, foris parùm humeſcet, intùs ſuam duritiem retinebit. Quare cùm nimium fuerit durum, optimè ſiccari permittito: deinde in pulverem redigito, conficitoque, ut prius eſt dictum. *Alexius.*

Lateres cocti cur graviores.

Sed illud mirum, quod quidam ajunt, lateres coctos graviores eſſe, quàm antequam in fornacem ponerentur. Cauſa eſſe poteſt, quòd ubi facti ſunt, in Sole ſiccantur, concipiuntq; aëris non parùm, qui intro latens multò leviorem lapidem reddit, quàm idem fit igne exuſtus: itaq; dum coquitur later, gravior efficitur, quanquam humidum abſumtum ſit. Qui etiam excoquuntur plus quàm par ſit lateres, colorem ferri imitantur: unde gravitatis & coloris cauſa eadem eſſe poteſt: parvitas pro ratione materiæ: at parvitas ipſa fit, coacta per vim, & liqueſcente terrâ, quæ metallicum quid retinet, unde fermè ſemper plus, quàm par ſit, excocti inflectuntur, atq; incurvantur. Illud verò magnâ dubitatione dignum, aut intermiſſo igne fornacibus, vel brevi momento lateres frangantur. Id verò non ſemper, ſed cùm calor immodicus igne ceſſante contrahitur, frangit lateres. Idem cùm denuo accenditur,

ditur, etiam frangit: nam quæ jam ſicca ſunt, cùm novo calore fervent, diſrumpuntur: ſicut de vitro patet. Cauſa eſt, quoniam antequam liqueſcat, & molliatur quod durum eſt, flatu diſtendente rumpitur. Ob eam igitur inæqualitatem magna jactura figulis. *Cardan. de ſubtil.*

DE SECRETIS
LIBER IV.

Mundi partes, quas vocant integrales præcedenti libro expedivimus: jam verò cùm ea, quæ in hiſce partibus continentur nobis exponenda ſint, omnium primò de homine acturi ſumus, utpotè quòd inter cætera Dei nobiliſſimum opus exiſtat, & cujus causâ non mundus ſolùm, ſed etiam quidquid in eo eſt, creatum ſit. Cùm tamen, quæ ad hominem ſecreta referuntur, multa ſint, & ſub diverſis contineantur generibus, non uno, ſed duobus libris comprehendenda fuerunt: quorũ hic animi, quintus verò corporis remedia continet. Ad animum autem referimus affectus, quos vocant animi paſſiones, odium ſcilicet, amor, & alia hujuſmodi. Animæ item facultates internæ, memoria nimirum, phantaſia & ratiocinatio, quæ nullum extra ſe opus proferunt, ſed externarum actionum rectrices exiſtunt.

DE ANIMO.

Memoria ut confirmetur.

MIRABILE eſt, quod referunt, dentem taxi, vel ſiniſtrum pedem, brachio dextro hominis alligatum, memoriam roborare. Veriſimilius forſan, quod tradit Simeon Sethi, ſcilicet vel perdicis arteriis temporum illitum, ut penetret ſemel in menſe, ad memo-

memoriam confirmandam plurimùm prodeſſe. Sed & meliſſa confirmat eam, & ingenium acuit, ut hominem commeſta facit induſtrium: quod etiam naſturtium efficere poteſt. Et gallinæ cerebrum, ingenium & memoriam juvat, adeò ut aliquos, qui delirare cœperant, reſipiſcere fecerit. Sed meliſſa præter hæc animi tranquillitatem præſtat, & hilarem non parum curas pellendo reddit. Sic à cœna commeſta, ſomnos jucundos facit, ut caules triſtes, & phaſeli turbulentos, & allia, ac cepæ terribiles. Inde ab his natam opinionem Lamiarum, quæ apio, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſelisque victitantes, videntur per ſomnum ferri in diverſas regiones, atque ibi diverſis modis affici, prout uniuſcujuſque fuerit temperies. *Cardanus de ſubtilitate.*

Ad amorem conciliandum.

Scire debes, tantam eſſe rerum naturalium potentiam, quòd non modò cunctas res ſibi propinquantes ſua virtute efficiant, verùm etiam præter hoc, infundunt ipſis conſimilem potentiam; per quam hac eâdem virtute ipſæ etiam cætera afficiant, quemadmodum in Magnete videmus: qui quidem lapis non ſolùm annulos ferreos trahit, ſed vim etiam annulis ipſis infundit, quâ hoc idem efficere poſſunt, qualem vidiſſe referunt Auguſt. & Albertus. Simili modo ponuntur annuli per certum tempus in nido paſſerum, ſive hirundinum, quibus poſtea ad amorem vel benevolentiam utimur. *Cornelius Agrippa.*

Ad diſſolvendum maleficium.

Si quæ mulier te ligavit maleficiis ad amorem ſuum, & vis illud diſſolvere: accipe camiſiam ſuam, & per capitium ejus minge foras, & per manicam ejus dextram, & non curabis de ea. *Albertus.*

Aliud ad diſſolvendum maleficium.

Si vis ſolvere vincula amoris, vade in ſylvam, & proſpice, ubi pica nidum habuerit cum pullis, & quando eris ibi, aſcende arborem, & foramen ejus circumliga quocunque vis, quia cùm videt te, vadit pro quadam herba, quam ponit ad ligaturam, & ſtatim rumpitur, & tunc cadit herba illa in terram ſuper pannum, quem debes poſuiſſe ſub arbore, & tu ſis præſens, & accipe. *Albertus.*

Ad augendam memoriam.

Thus albiſſimum in pollinem attritum, & cum vino, ſi frigus erit, vel aqua decoctionis paſſularum, ſi æſtas, epotum

tum in Lunæ augmento, oriente Sole, nec non in Meridie, & Occaſu, mirum in modum memoriam augere fertur, & cerebro ac ventriculo prodeſſe. *Autor Rhaſis.*

Ad perpetuam ſponſi cum ſponſa concordiam.

Orpheus in libello de lapidibus, jubet ſponſum cervinum cornu geſtare; ſic enim perpetuam ei cum ſponſa futuram concordiam pollicetur. *Mizal. memor.*

Cor maſculinæ coturnicis à viro geſtatum, & fœminæ à fœmina, facit ut nec lites, nec jurgia poſſint inter illos oboriri, aut ſpargi. *Mizal. memor.*

Quomodo amor conciliari poſſit.

Noſtrum fuit ab operis initio conſtitutum, omnia tantùm naturaliter operari, & præſertim quæ Magorum operibus impiorum evenient, ad eorum ſcientiam penitus peſſundandam: mortalium enim mentes his laqueis, & errorum involucris irretiunt, cùm hominum magna huic inſiſtet, ac fallaci ipſius illecebra multos divexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipſa ad perniciem elabi, quæ elevata, ac diſcendi cupidiora ſunt. Nos quæ ex iis poterimus amorum illicita recenſere non pigebit, à naturæ poſtliminio minimè diſceſſuros: quæſo legentes boni conſulant. Ut igitur exordiamur, ſcitu jam dignum eſt, quòd aliò non intenditur mens, niſi ut hominum mulierúmve animis amoris igniculos accendere, eos mitiores reddere, noſtræque voluntati obtemperaturos nititur, cumque rebus eveniat, in quibus efficiendi poteſtas latet: iis utamur, quorum aliqua à majoribus nobis experientiâ comprobata, multaque recentiorum induſtriâ comparata ſunt: & primum Hippomanes, antiquitùs ad ſidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adſtruxerint muliercularum figmenta, delitias eſſe fabulas, demonſtrationibus fortaſſe addicti, nec prodigioſis naturæ miraculis, additiſque cauſis fidem adhibentes: quibus evidens experientia refragatur. Quod duplex ſtatuunt, unum virus, ex equarum obſcenis diſtillans, libidinis furore nimio ſtimulatarum: noſter in Georgicis Poëta ſic cecinit:

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores) lentum deſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſæpè malæ legère novercæ
Miſcerúnt herbas, & non innoxia verba.

Unde

Unde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Nec inſtituto inefficax, ejuſq; uſum alibi tradidimus, & vires cùm popoſcit locus: alterum autem carica eſt magnitudine, ſpecie orbiculatum, latiuſculum, colore jam nigricante, fronti naſcentis pulli adhæret, ſtatimque fœtâ partu edito, ſecundas devorat, & laborum oblita perlambendo, & abſtergendo, eum convellit, Hippomanes appellatum: quod ſi quis præripuerit, ad ubera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à ſe fugat, nunquam amatura: quo idem rectè ſenſit in Æneide vates,

Quæritur, & naſcentis equi de fronte revulſus,
Et matri præreptus amor.

Meritò ergò ex carne illa amorem creari, & illius eſſe irreticulum, non abſurdum putârunt, amatorumque innaſci beneficium, & tradit Pauſanias nec Ælianus omittit, tantam in eo vim novit olympiæ Phormis Areas, quod illo æri mixto, & effuſo equam poſuit, abſciſſa cauda, ubi Hippomanes incluſerat, fabrica ut ex ea equi eatenus fallerentur, ut tantoperè ad illius conſpectum furiis ſtimulari deberent: ſic enim eos alliciebat, tantâq; inſaniâ ducebantur, ut ruptis frenis, in ipſam violètiùs, quàm in pulchram equam & vivam inſilirent. Neque enim quòd ungulæ, cùm areæ ſtatuæ hærent, lubrico lapſu elidantur, idcirco coitum deſperant, immò ardentiùs multo hiante ore imminenteq; adhinniunt: neq; priuſquam flagris & magno ductorum robore abſtrahantur, & ab æreo ſimulacro depelli poſſunt. Unde nomen veneno inditum *ἱππόμανες*, quod equinæ cupidinis ſimilitudine, hominis amores inducit, & effrenatè fureie in Venerem facit: traduntq; non minimæ auctoritatis viri, quod hoc cognitum penitus habent, & ſi amatorias diſſiliet, anguina pellis diſtorquetur, cùm coquitur, ut timorem incutiat pueris: ſi canis & lupi, lupi & ovis corium obtortum ſimul oleo accendes, commoventur, innatam etiamnum fugientia ſimultatem, ab Alberto traditum. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ad amorem conciliandum.

Diligent te omnes, ſi cor hirundinis tecum habueris. Et mulier eum perditè amabit, à quo columbini cordis in pulverem, in potum vel eſcam acceperit. Præterea, ſi quis de leporis felle ſub capite poſuerit, perpetuò dormiet. Excitabitur autem ſi acetum illi potandum dederis. Ex

Alberti

Alberti fabuloſis narrationibus. *Mizald. memor.*

De faſcinatione, & quomodo per eam illaqueari poſſit.

Jam de faſcinatione eſt diſſerendum, quiq; effaſcinatores fuerint, nec ſilentio prætereundum: nam ſi nobis priſcorum monumenta libeat videre, comperimus hujuſmodi multa poſteritati prodita jam eſſe, cùm nova recentis ævi eventa, antiquæ formæ non prorſus vanæ ſuffragentur. Nec hiſtoriis fidem derogare opus eſſe cenſui, ſi veras rei cauſas, validis rationibus aptare nequimus: præterea pleraque ſint perveſtigationem penitus ſummoventia. Quòd autem ex aliis operationibus ſenſerim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Virgilium reperies.

Unde neſcio quis teneros oculos mihi faſcinat agnos.

Iſigonus & Memphrodorus in Aphrica terra, familias quaſdam produnt voce & lingua effaſcinantes, quæ ſi impenſiùs fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudaverint pulchras arbores, lætiores ſegetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu vel cultu opimas areſcere, & emoriuntur repentè: hæc omnia nulli aliæ cauſſæ obnoxia: quod Solinus quoque ſcriptum reliquit. Idem Iſigonus Triballis, & Illyriis ejuſdem eſſe generis, qui pupillas binas in oculis habeant, atque viſis exitialem effaſcinationem faciant, ut interimant quos diutiùs intueantur, iratis præcipuè oculis tam nocenti viſu ſunt: ut impuberes maximè noxam ſentiant. Hujuſmodi fœminas in Scythia eſſe, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides Philarchus in Ponto, Tibiorum genus alterum, multosque alios ejuſdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem eſſe: quorum meminit quoque Didymus. Nec diſſimilis generis Damon prodidit pharmacum in Æthiopia; cujus ſudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoque omnes viſu effaſcinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoq; de iis ſcribit. Sic Plutarchus & Philarchus effaſcinatrices gentes Paletheoberū Pontum incolentes non puſionibus modò, quorum habitus ſit imbecillis, ſed adultis, qui ſolido concretioriq; conſtant corpore; peſtilentes eſſe, & intuitu, ſoloq; habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem reſolvant: nec ſu-

lùm qui continuò ſed hoſpites, & qui eorum commercio alieniſſimi ſunt, concutiuntur, tanta oculis vis, & faſcinum, quanquam per contactum, & miſcellam indatur, ſæpè per oculos tamen perficitur: uti exterminatio quædam ſpiritus, per oculos ad faſcinati cor deveniens, totumque inficiens. Sic enim evenit, ut adoleſcens ſubtili, claro, calido, dulciq; ſanguine præditus, tales det ſpiritus, cùm à cordis calore à puriori ſanguine exoriantur, quia leviſſimi in altiori corporis parte perveniunt, & per oculos procidunt, & jaculantur, qui maximè foraminoſi & venulenti ſunt omniumq; partium nitidiſſimi: & cum ſpiritu ipſo unà vis quædam ignea radiis emittitur; ut rubentes oculos, & lippos ſpectantes obvios, ſimili cogantur laborare morbo: mihiq; accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit: ſic oculis proximus, unà ſecum vaporem corrupti ſanguinis deferés, cujus contagione ſpectandis oculi rubore, ſimile afficiuntur? ſic adimit lupus vocem, ſic regulus vitam, qui aſpectu venenũ excitat, & radiis virulentos infigit ictus: cum ſpeculo autem, reciproco jaculatu in ſui auctorem retorquentur. Sic immundæ mulieres intuitu reformidant politum ſpeculum ut affert Ariſtoteles, ejusq; aſpectu ſordeſcit, & fulgor hebetatur: quod evenit, quia ſanguineus, vapor in ſpeculi ſuperficiem, propter terſitudinem in unitatem coit, ut quædam eluviecula operatur, & clarè demonſtratur: immò ſic novitium ægerrimè elues, quod ideò in panno vel ſaxo non evenit, quia in illo ſerpit, & in profundum deſcendit, in hoc verò ex partiũ inconcinnitate diſſipatur, At ſpeculum quia pertinax obſtat, quia terſum infractum reſervat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto ſi in clarum vitrum reſpires, facies ſalivæ oris aſpergine rigatur, tenuisq; evolans pars in ſalivam relabitur: ſic ex oculis radiorum profluvium, qui ſpirituum vehiculum, ad occurſantis oculos perveniens transverberat, & percuſſi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cùm è corde exoriantur: ſic ipſi in cordis marginibus cogantur in ſanguinem, peregrinus hic ſanguis ab ineffaſcinati natura viridi diſcordans: reliquum tabe conficit, unde ægrotat, eatenus contagione ipsâ permanente, quatenus vis tabidi ſanguinis in membris viget, & cùm ſanguinis affectio ſit, ex nunquam interpolari contuetur febri, quæ ſi in bili, vel pituita eſſet, per intervalla fortaſſe ſedaretur.

ſedaretur. Ut autem diſtinctiùs pateſcant omnia, id primò ſciendum, duplicem apud autores faſcinum reperiri: alterum amoris; invidiæ vel malevolentiæ alterum: Si verò pulchri deſiderio, formæq; concinnitatis fuerit deſiderio irretitum, quanquam eminus jaculetur, per oculos venenum hauritur, & venuſtæ ſpectrum formæ amantis cordi reſidet, igniculos ſuccendit, unde ſemper affligari ſolet, & quia ſibi molliſſimus amati ſanguis vagatur, multus repræſentat, ſuiq; ipſius ſanguine relucet, in ſe non quieſcit, & ſic ab eo trahitur, ut vulnerati ſanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc ſic innuit Lucretius:

Idq; petit corpus, mens unde eſt ſaucia amore.
Namq; omnes plerunq; cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem ſanguinis, unde icimur ictu:
Et ſi cominus eſt, os inm rubet, occupat humor.

Si verò invidiæ, vel malevolentiæ fuerit quem talè virus infecerit, effaſcinatio noxia admodū, maximeq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus: animusq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec ſolùm immutat corpus proprium, ſed alienum reddit, & tantò id, quantò ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nónnè avaritia, mœrór, vel amor, colóres, & habitus immutat? Invidia nónne corpus pallore inſigni, & extremâ induit macie? Nónne prægnantis avidus inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? ſicubi flagrantes invidia oculos, & truces deflexerit, & pernicioſè nocendi cupido acriùs micat ex oculis, & inteſtinis ardor proficiſcitur ab eis, aſtantiū corporibus maximè ſpecioſis malum inferunt, & oculorum acies uti telum transverberat, præcordia perurit, & maciei præbet cauſam, ſi cholerici, & ſanguinei præſertim fuerint: nam pororum aperturâ, & humorum ſubtilitate facilè depaſcitur morbus. Nec ſolùm ex paſſione tale fit corpus, ſed venenum humano reperiri poſſe corpore facilè eſt, quod probat Avicenna: pleriq; tali ſunt naturâ prediti: quod mirum videri non debet, ſi arte fieri poſſe ſæpius viſum eſt. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina inſignis ſpecie puella, ſerpentū veneno delibuta & depaſta, ut Ariſtoteles tradit: & Avicenna Rufi teſtimonio ſcribit, Galenus aūt alteram fuiſſe, quæ Hyoſcyamum impunè ſumeret alia verò aconitum, ut nec gallina appropinquaret, & frequenti ejus uſu (ut ex antiquorū monumentis accepimus,

uſq; adeò innoxium præbuit ſe veneno Mithridates Ponti Rex, cùm vellet veneno ſibi mortem conſciſcere, ne ſe Romanis dederet, nullam ex aſſumto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguium, & lacertorum carnibus obeſæ, vel tritico cum jure decocto, ſi accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluvium, multaque præterea fiunt, quæ longum eſſet recenſere: ſic pleriq; viri ſuâpte naturâ ſunt, qui tactu infirmitates aliquas curant: multi araneum & oleandrum comedentes, ſerpentumque morſus flocci-faciunt, nec tabem ſentiunt, ſi ſimilem ſortiuntur naturam: quorum obtutus vel emanans ſpiratio non homines ſolùm, ſed plantulas, herbas, cæteraq; emaciat, ut exareſcant penitus: & ſæpè ubi hujuſmodi animalia reſident, arentes ſegetes veneni participes factæ, exſiccatæ cernuntur, non niſi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nonne mulieres, menſium tempore cucumeres, & pepones tactu viſuq; inficiunt, ut marceſcant? nónne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur, & plures fœminas, quàm viros effaſcinatores reperies complexionis ratione: fortiori enim lapſu à temperamento decedunt, plurimisque noxiis veſcuntur, ut in ſingulis menſibus ſuperfluitatibus expleantur, & ſanguis ebulliat melancholicus, unde vapores orti, ſurſum elati, per oculos prolabuntur, & aſtantibus venenum expirant, & tali corpus explent. At ſi formoſam deperis juvenem eiq; vis (vel mulier viro) faſcinum inducere, ut ſi fieri poſſit, in amorem coarctetur. *Joan. Bapt. Porta.*

Amatoriæ illaqueationis modus.

Sint oportet ſanguinei, ex parte quidam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit caſtè vivant, ne frequenti coitu humorum ſuccus exhauriatur, unde frequentiſſimo intuitu, diutiſſimâ imaginatione, debitâ approximatione, cum conamine facto aciem aciei dirigāt, radii radiis; & lumina luminibus conjungantur, ſic ex intuitu ultro citroq; facto naſcitur amor, & combibitur. Cur autem tui faſcino detineatur non aliorum, ex ſuperiori, & ex hac videtur ratione: Evenit ex faſcinantis intentione, qui quidem per ſpiritus, ſive vapores tranſmittuntur ad maleficium, & ſpiritu illo affectus ei ſimilis efficitur: exiſtente enim maximè in paſſione illâ, & imaginativâ virtute circa rem valdè fixa, habitus diu permanens, ſpirituum habet obedientiam & ſanguinis:

tunc

tunc exoptatâ re, poteſt è virtutibus devinciri, & inflammari. Quanquam animus (ut Avicennæ adſcribitur, neq; ab hac ſententia illius abhorret auctoritas:) ſolo affectu, & imperio, tales producere poteſt affectiones. Placet Muſæo, quòd amoris fundamenta oculus jaciat: & præcipuè ad amandum illices ſint, & ex aſpectu amorem naſci dicit Diogenianus, ubi incognitum amari non poſſe dicit: & tanquam prodigii loco Juvenalis de amante refert.

Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus viſam ad inſaniam compellit, amorisq; allicitur per oculos rudimentum. Reliqua verò membra nō verè dant cauſam: ſed concitant, ut formæ lenocinio cernentem remorentur viſis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi cupidinem excubantem ajunt ſua mittere tela, ut emiſſus ex oculis aculeus inſtantis confugiat, ac præcordia perurat. Apulejus. Iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi, acerrimum meis medullis commovent incendium. Jam non parvam tribuimus quærentibus radicem, ne penitus, maleq; mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quòd ſi aliquibus fortaſſe mirum fuerit, morbis perpenſis, qui ex contagione eveniunt: uti pruritum, ſcabiem, lippitudinem, epidemiam: ſi tactu, viſu, loquelâ, aſtantem inficiat, facileq; tabem contrahat: cur amatoria contagio morborum omniū graviſſima peſtis, non illicò homines invadat, ac penitus conſumat? Nec in aliis ſolùm, ſed in ipſos quoq; relabitur, immiſſumq; faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoq; ſcriptis proditur de Entelida, qui refluxionib. aquis ſpeculo vel fonte reſilientibus, in videntem imaginem retorquentibus, ſibi faſcini perniciem intulit author.

Εὐτελίδα ἀγάγη Βυκαίρεν ἰδὼν ὀλοφηπις αὐνης.

Δινήεντι πλαμῶ ἀδ αὐτπκανῦσος ἀδικης.

Adeò ſibi pulcer viſus eſt, ut eodem, quo alii ipſe faſcino deciderit: ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiarisque morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu; parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam adſcribunt. *Porta.*

Ad ligatos & maleficatos à mulieribus.

Pone de egeſtione ſeu alvi excremento ipſius mulieris mane in ſoculari dextro maleficiati, & ſtatim cùm ipſe ſentiet fœtorem, ſolvetur maleficium. *Alexius.*

Aliud.

In calamum, vel avellanam vacuam pone argentum vivum, obturando cum cera; & ponatur ſub pulvinari, ſeu cervicali maleficiatorum: vel ponatur ſub limine oſtii, per quod in domum vel cameram intrat, & ſolvetur maleficium. *Idem.*

Aliud.

Ligatus ungat totum corpus ex felle corvino, & oleo ſeſamino.

Aliud.

Suffumigium ex dente hominis mortui, ligatos ſolvit indubitanter. Si vir ſecum portaverit cor cornicis maſculi, & mulier cor cornicis fœminæ, benè convenient ſemper. *Alexius.*

Philtrum.

Porrò veneficia ſunt per ſe: cerebrum murilegi, lacertæq;: ſanguis menſtruus meretricis, ſtellio, cui nomē ſtincus inditum eſt, hippomanes. Hęc omnia mentem mutant potiùs, quam ad amandum eam à qua ſumpſerint cogant. Componuntur autem plerunque ex excrementis, aut animalibus quæ putredo genuit, aut ex ſemine humano: quale illud, quod ex eo & utero catulæ ardentis in Venerem fit, cùm tamen catulus præſens diuq; coram illa detentus ad eam non admittitur, tunc enim quaſi rabioſa furit. Sunt & alia philtra, quæ non eduntur, plerunque à mortuorum veſtibus, candelis, menſuris, acubus, & generaliter eorum, quæ funetum gratiâ parantur ſumta. *Card. de ſubtil.*

Faſcini amoris curatio.

Multa enim ſunt, quæ prudens inſtituit vetuſtas. Si amoris faſcinum amoliri conaberis, ſic averruncabis. Viſum abſtrahas, ne tuis aciē oculis adigat, néve lumina luminibus copulentur: unde enim affici ſolet, inde cauſam amove: conſuetudinem interpolatim remove, otium repelle, gravibus animum adhibe curis, ſanguinem, ſudorem, & excrementa omnia largè ejicito, ut una noxia ejiciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si invidorum fuerit maleficium, illud ſic noſces: colorem deperdet, difficulter oculos elevat, ſemper inclinat, crebra jactat ſuſpiria, cor anguſtiis cohibetur, nec ſignum conſpicitur mali alicujus, lachrymas effundit ſalſas & amaras. Ad ipſum effaſcinandum, quia aër contagioſus, & contaminatus eſt, odorata ſuffimenta ſubſtituantur, ut aërem inſtaurent, nec minus

minùs aquis irrorando, cinnamonum, caryophylos, ciperum, xilaloe, moſchum, ambram. Ideo priſca ævum ad hunc noſtrum ſe propagavit conſuetudo, retinentque hoc mulieres, ſi noxam pueros contraxiſſe vident: ad expiandos thure eos ſuffumigant, & circumvolvunt: claro ſerventur aëre. ij. pendeant è collo lapides, carbunculus, hyacinthus, ſaphirus, aliſſum in domo ſuſpenſum, rhamnum, & phu. opiferum putat amuletum Dioſcorides, hipopum & lilium odorato. Annulus deferatur, ex onagri vel ungularum aſini domeſtici ſatyrion, quæ orchis & fœmina dicitur. Rutam ſua dote probat Ariſtoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propenſiora viſa ſunt incerti generis experimenta, hoc ſcripſimus libro. *Ioan. Bapt. Porta.*

Dementes reddere, ut facilè alienentur.

Faciliter efficiunt vino, quod ſic conſtat. Mandragoræ radices accipiunt, & in muſtum adhuc fervens, & in bullas tumens dimittunt, operculum indatur, aptoq; loco tribus ſervetur menſibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauſerit, ubi multum profundo fuerit demerſus ſomno, mente capitur, ut per diem non parum deliret: at poſt ſomnum ſolvitur dementia; nec malum defert multum, multumq; fuerit voluptuoſum videre, periclitanti. Sic de cameli ſpuma ab ebrio potata fertur, ita tamen, ut dicemus, ſæviùs dementant. Et menſtruorum profluvio ſanguinem capiunt fœminarum, perniciosior eſt tamen biliosarum & ſterilium, potiorem retinet in ſe vim, cùm ſylveſtris cati cerebro remiſcent integram ſinunt cum ſua nocte diem, vitreis inde vaſis aquam eliciunt, & poculentis immiſcent, & tam diu inſaniet, quam diu pernicioſum deſtruet virus, & abiget, quod in menſe fiet: & ſi volunt, poterunt ſopitam rabiem excitare. Vel ſic: muris cerebrum, cati, urſi, canis ſpuma, & veſpertilionis optimè cum myrrha aliquo remixta vaſe fimo obruunt, & exaggerant octo dierum ſpacio, per diſtillationem aquam extrahunt, quâ potionatâ, memoria veneficâ proprietate tollitur, & intellectu carere facit. *Ioan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS
LIBER V.

Hic liber verè medicus eſt, utpote qui corporis humani, quatenus eſt mutationibus obnoxium, ſymptomata contineat, eorumq́ remedia ſecretiora. In hoc itaq; libro de morbis agitur, quorum diviſionem brevi tabellâ paulò poſt exhibebimus. Hæc ampliſſima eſt materia, tùm quòd morborum variæ ſint ſpecies; tùm quòd unius & ejuſdem morbi, multa paſſim à multis remedia proponantur, ex quibus tamen ſaltem præcipua ſelegimus. Cæterùm quòd mors & vita humano corpori, ſanitati, & morborum rationi competerent, priuſquàm de morbis ageremus, viſum eſt de vita, morte & ſanitate nonnihil exponere.

DE CORPORE.
DE VITA. Cap. I.

Vita ut producatur.

AMbroſiam, producere vitam in longiſſimum ævum pleriq; affirmant. Italia quoq; hanc herbam, licèt raram, fert: ſed ſi feratur, non recipiet: facilè dignoſcitur, quo ſola ſuo ſemine, quemadmodum copioſum fert vinum, ſuaviter redolet: racemoſa eſt ruthæ folio, radice valdè longâ exilique, nunquam floret. Uſus igitur herbæ hujus vitam producere creditur nec ratione caret, quod ex proprietate fit. *Cardanus de Variet.*

DE MORTE. Cap. II.

Mors ut levior reddatur.

MOrs homini minùs moleſta eſt ex ſenio, ut Ariſtoteles inquit: hoc ſolo deterior, quòd antè multa

perficit

perfert incommoda adeò ſenex. Proxima quæ ex viperæ cujuſdam morſu cõtingit, cujus meminit Plutarchus. Succedit huic, quæ ex potu meconii: nam dormientes pereũt. Quarta fit potu cicutæ, de qua aliâs, authore Theophraſto: ſed hæc torquet perſæpe, ut & meconium: viperæ autem morſus non adeò cuique in promtu eſt. Quinta fit dealbatis nuper cubiculi parietibus, accenſiſque carbonibus, cùm quis dormierit. Interrogavi enim jam deprehenſos, ac pene mortuos, qui mihi retulerunt nil ſenſiſſe mali. Ultima contigit his, qui in aqua ſuffocantur: nam quæ ſanguinis profluvio accidit, juxta finem laborioſa eſt, ut Tacitus refert. *Cardanus de Variet*

Ut quis ridendo moriatur.

Ranæ, buffones, ſerpentes & quæcunq; venenoſa reptilia gaudent in planta, quæ apiũ riſus dicitur, de qua ferunt Medici, ſi quis comederit, ridendo moritur. *Cornel. Agrip.*

Ut quis ſine cruciatu exſpiret.

Crudorum porrorum ſuccus Plin. inter deleteria recenſet; nam fama eſt, Melam equeſtris ordinis reum, ex procuratione à Tiberio principe accerſitum, in ſumma deſperatione ſucco porri ad trium denariorum argenteorum pondus hauſto, confeſtim expirâſſe ſine cruciatu. *Mizaldus ſecret. hort.*

Oleum ſuo fœtore necans homines.

Recipe Terebinthinæ libr. ij.
Sulphuris flavi libr. j.
Aſſæ fœtidæ unc. viij.
Serapini unc. vj.
Stercoris humani unc. xviij.
Sanguinis humani unc. x.

Miſceantur, & ponantur in retortam optimè obſtructam, deſtillenturq; igne vehementiore, quò uſque omnes ſpiritus exierint. *Fioravantus.*

Mortem votu allicere, & aliter doloſè.

Quis credet, quod ajunt, humani cruoris feces detractâ aquâ, & areſactas cum ſtyrace commixtas, & cubiculo in aliquo ſuffumigatas, lethalem afferre odorem? Sic verò tutus fies: cepam habeto candidam, quam excava, ut excipiendis pulveribus ſit apta: intus conjiciuntur aloës partes duæ: tres verò agarici pulveris, claudito, & filo ligato, ne dehiſcat; inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre, cũ mellis dimidio, aquæ ſeſcuplum,

è rufi juvenis ſtercore, & tantundem roſmarini coronarii, ollam operculo & luto ſtipato, clibano per diei quadrantem calidis inferveſcat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinque menſibus exaggerato: eximito demum, & per collum trajicito lineo panno, & ſervato: ſi vini malvatici cyatho guttulas abſumes, tribus diebus liberat: ſi illicò ſuccurris, ſemel tantum ſufficiet exhibita. Alia autem ſic parant venena: Rubetam cum aſpide maximè virulento, vipereoq; ſcatente veneno, plumbeo condunt organo, quò aptiùs extrahi poſſit aqua; inde ambo acribus verberibus excruciantur, ut ita excandeſcant: intus euphorbium & criſtali immittunt ſpumam in tenues pulveres; inde leves ſubjiciunt prunas, paulatim aquam deſtillando detrahunt, plumbeâ ſervant pixide, cujus ſi quotidie exhibeant guttulam, in menſe necat, ſenſim corpore tabeſcente magis vel minùs, ut illius erit natura, qui venenum hauſerit. Oportet autem aquæ, dum eliciuntur, cavere: pernicialem enim & ſtrangulantem halitum eructant, & ſpirando noxius extrahitur aër ille, quibus ſuccurres antidotis, quæ ſuprà diximus. Dolo autem necandi experientia multa ſunt, unde ignorantes ſæpe necantur homines. Ut autem ab iis præcavere diſcant, apponemus aliqua. Æneo vaſe intus ſtanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim eſt virulentiæ, & cum eo ſimul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & ejuſdem ſanie inficitur, quæ ore vomitur, quo ſi naturæ hoſtium poſt coitum abſterſeris, brevi interit ictu, tibiq; caveto ab inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aſpidis ſputum illicò enecat, & marini canis fel. Fit & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concavam, quâ rubetam cooperias, inde lentum ſuprà admovent ignem, paulatimq; decoquunt: oris autem vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, ſi in ea poculum ſubminiſtrant lethalia ſumentes pocula necabit. Eſt & apud eos cautior interficiendi modus. Equorum è cauda ſetæ minutiſſimæ inciduntur, rebusq; aliis permixtæ, eſui præbentur, quas cùm digerere tentat, ventriculi & inteſtinorum hærent plicaturis, & putreſcunt, & cautè longè occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo converſari ſolitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniam convertatur: uti de puella dicitur Alexandro

dro miſſa, & de gallinis, hyoſcyamo, & de coturnicibus veretro depaſtis, nec dignoſci poteſt. Hæc narrâſſe ſufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubeta lapidem arte quâdam electum, ſi quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo ſervat: circuit enim veneno, ejusq; vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite ſenis & magni buffonis lapis eſt, cujus gratiâ interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cavea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aeris paulatim excruciatur, dumq; ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medii foramine in ſubjectũ vas dilabitur, alioquin ea eſt aliis invidiſſima natura, ut lapidem, niſi tolleretur, reſorbeat, ſed os potiùs eſt, quàm lapis, fuſcum, oblongum, & ex parte cavum, & probatur ſic: Bufoni admovetur, hic elevatur contra illud, & ſi poteſt attingit, & ſaltu eripere nititur, ſic ab eis experitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Plagam brevi tactu inducere.

Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus vivit, ac veluti in tuberculis dorſum exaſperat, quam buffonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoq; erit magis lethifera, quantò in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, ſylvis & arundinetis: multùm enim venenis iis infamis eſt: eam oblongum in ſacculum immittunt, & ſalem qui magnitudinem Indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitant multum, dum emoriatur: inde ſalem exitioſum retinens buffonis virus ſervant. Vel Rubetam in ſale ſepeliunt, ac per menſis dimidium in fimo detinent, ſalem ſervatum eſculentis eliquant, qui id eſitaverit, internas percurrens partes, lædet, & ſanguinem inficiet; & is brevi morietur intervallo. Vel humido loco ad diſſolvendum tradunt, taliq; madens linteus aquâ, vel omne nudum carnem contingens, ſæviſſimam inducit plagam. Hæc tamen erit veneni.

Antidotus.

Sumito antè quàm floreſcat foliorum hyperici florentium, quantum manibus capi poſſint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tunc calentis aquæ balneo per diem immorari ſinito, ac ſtramine prælo ſuccum exprimito, expreſſumque eodem ſervato vaſe, & jugem operam impendas, & cùm flores depromſerit, & ſemen

pepererit, tria hæc miſceas: & ubi inferbuerit, igni ſcorpiones centum projicito viperam & rubetam, detracto capite & cruribus, id ſub æſtum Caniculæ igni detrahe, & operculatum vas, & pelliculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito; cui deinde gentianæ radicis, dictamni albi, utriuſq; ariſtolochiæ, tormentillæ, & rhabarbari pares addito portiones: ſic boli Armeni præparati, & ſmaragdi pulverati puſillum, vas tribus menſibus fimo obruito, nec tamē deficiat theriacæ optimæ duplum: inde per colum trajicito, & in vas ſervato ſtanno ſublitum: eo cordis perungatur regio, hypochondria, pulſus omnes, & dorſum, & illicò ferarum omnium ictus facit irritos: unde in iis, & inferiùs ſcribendis non aliud præſentius exhiberi poterit remedium. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SANITATE.

Cap. III.

Ad corporis robur augendum.

Omnia animalia longæva ad vitam conferunt longævam: & quæcunque habeat in ſe virtutem renovantia, conferunt ad noſtri corporis renovationem, & juventutis reſtitutionem: quod Medici ſe nôſſe multoties oſtenderunt: ſicut manifeſtum eſt de vipera, & ſerpentibus. Et notum eſt, quòd cervi renovant ſenectutem ſuam comeſtione ſerpentum: eodem modo phœnix renovatur per rogum, quem ſibi conſtruit: & ſimilis virtus eſt in pellicano: cujus dexter pes ſi ſub fimo calido ponatur, poſt tres menſes regeneratur ex eo pellicanus. Idcirco Medici quidam quibuſdam confectionibus ex vipera & elleboro, & ex quorundam ejuſmodi animalium carnibus confectis, promittunt reſtituere juventutem, & reſtituunt quandoq;, nonnunquam etiam talem, qualem Medea Peliæ ſeni promiſſam reſtituit. Creditum quoque eſt, urſi ſanguinem applicato ore è recenti vulnere hauſtum, hoc potionis genere corporei roboris incrementa præſtari: quia id animal robuſtiſſimum ſit. *Cornel. Agrippa.*

DE

DE MORBIS. CAP. IV.

- *Morborum alii ſunt corporis*
  - *Totius, ſive vniverſales, & vel*
    - INTERNI.
    - EXTERNI.
  - *Partium, ſive Particulares, & vel*
    - *Trunci: ut,*
      - CAPITIS.
      - THORACIS.
      - VENTRIS.
    - *Artuum:*
      - *Comprehendendi, ut* MANUUM.
      - *Ambulandi: ut* PEDUM.

DE MORBIS UNIVERſalibus internis.

℞ecipe Opii ana drachmam unam.
Sulphuris vivi ana drach.j.
Myrrhæ ana drach.j.
Agarici ana drach.j.
Rutæ ana drach.j.
Caſſiæ fiſtulæ ana drach.j.

Cum ſucco abſinthii, fiant pilulæ, ad ciceris magnitudinem. Doſis drach.j. ante paroxyſmum. *Roſcel.*

Ad quartanam:

℞ecipe aquæ theriacalis ana unciam unam.
Aquæ gentianæ ana unc.j.
Liquoris tartari ana unc.j.
Olei piperis gran.iij.

Miſce. Exhibeatur tribus horis ante paroxyſmum, corpore priùs evacuato. *Innominatus.*

Ad quartanam pilulæ expertæ.

℞ecipe Rutæ ana drach.v.
Myrrhæ ana drach.v.
Opii ana drach.v.

Croci

Croci drach.ij.
Caſſiæ fiſtulæ drach.ij.
Sulphuris vivi drach.ij.
Hyoſcyami drach.v.

Fiant pilul. Doſis earum drach.j. cum aqua. *Roſcell.*

Ad quartanam optimum.

Recipe Theriacæ optimæ uncias tres.
Olei juniperini unc.iv.
Olei antiqui unc.ij.
Caryophyllorum unc.j. aliàs unc.iv.
Spicæ nardi drach.j.
Vini electi unc.j.

Bulliant ad vini conſumtionem,& adde parũ ceræ,ſi vis,& fiat unguentum,quo inungatur ſpina dorſi per horã unam vel duas,ante adventum paroxyſmi. *Ex libro manuſcripto.*

Ad quartanam.

Recipe Piperis nigri gr.iv. cum ſucco gentianæ,fiat pillula una, auro cooperta. Capiat cum vino,vel aqua theriacali tribus horis ante paroxyſmum. *Innominat.*

Ad tertianas & quartanas.

Narrat Plin. quod ex ægro reſegmine unguium è pedibus manibúsque cera permixta, ita ut dicatur quartanæ, tertianæ, vel quotidianæ febri remedium fieri, atque ſi ante Solis ortum alienæ januæ affigantur, remedium fore his morbis. Simili modo omnia reſegmina unguium, ſi ad cavernas formicarum adjiciantur, eam quæ primo cœperit trahere,correptam collo ſubnecti, atq; ita diſcuti morbum: è ligno fulgure icto, rejectis poſt terga manibus, aliquid demorbari ferunt: & in quartanis fragmentum clavi è cruce involutum lanâ, ſubnectunt collo, aut ſpartum è cruce, liberatoque condunt caverna, quam Sol non attingat. *Cornel. Agrip.*

Ad quartanam.

Et in libro Hermetis oculi urſi ambo cùm ligantur in panno lini ſuper adjutorium ſiniſtrũ,removet quartanam. *Albertus.*

Ad quartanas.

Quartanas bubulus unus, cum laſerpitii obolo potus fertur excutere. *Mizald.*

Ad quartanam.

A quartana etiam non paucos, ſed inter alios filium Bartholomei Creſſi Piſtorienſis civis: cùm autem ſeptem menſibus

menſibus eâq; duplici detineretur, incredibili celeritate: ut etiam uxorem ejus, matremq; quartanâ laborantes, ex diarrhœa totidem menſium: ambo enim in lecto jacebât. Cura fuit, vomitibus, abſtinentiâ cibi in diebus acceſſionis, purgatione cum pharmaco Hamech, inunctione dorſi hora frigoris ex oleo de ſcorpionibus, & pinguedine anſeris, & gentianæ ſucco. Alios verò curavi ſucco radicum verbaſci, in potu dato. *Cardanus.*

Ad quartanam.

Dicunt, quòd os hominis mortui, qui nunquam habuerit febres, ſuſpenſum ſupra patientem, liberat à quartana. *Cornelius Agrip.*

Ad quartanam.

Si accipiatur cor recenter extractum ex animali, & adhuc calens atque vivens, ſuſpendatur ſupra patientem febrem quartanam, tollit eam. *Cornelius Agrip.*

Ad quartanam.

Cantharides telæ aranearum indutæ, & quartanario ſuſpenſæ, eum perfectè liberare traduntur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Vermiculi in medio echino plantæ dypſaci reperti, adverſus quartanas plurimùm pollere traduntur, ſi in aluta clauſi brachio alligentur, aut collo appendantur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Cimices lectularii ſeptem, folliculo uvæ majoris, aut pruni ſpolio excepti, & ante febris acceſſionem vivi devorati, non ſolùm quartanariis remedio ſunt, ſed etiam percuſſis ab aſpide. *Dioſcor.*

Ad quartanam.

Succus polygoni cum ſeptem granis piperis ante acceſſionem quartanæ hauſtus, eam abolet. Sed ajunt colligendam eſſe plantam & exprimendum ejus ſuccum, die Jovis, Luna decreſcente. *Mizald.*

Ad quartanam.

Sunt medica aliqua Solſequii ſecreta paucis intellecta, quæ, cum pleriſque hactenus deſideratis ex tenebris tibi in lucem aliquando proferemus. Hanc ſolſequii narratiunculam claudebam, dum medicinæ candidatus quiſpiam familiaris meus, familiariter, ut ſolet, me inviſit. Qui poſtea quàm legit hanc facultatum ſolſequii hiſtoriam, fidem mihi fecit, ſe cognoviſſe monachum quendam, qui quartanas curabat, propinato ante acceſſionem vino

vino albo, in quo vij. grana ſolſequii detrita fuerant, repetito dies aliquot hauſtu: quod hic te ſcire libenter volui. *Mizald.*

Ad quartanam.

Succus plantaginis cum mulſa exhibitus duabus horis ante acceſſionem quartanæ, illam emendat, & repetitione factâ tandem abolet: ſicuti à multis obſervandum intellexi. *Idem.*

Ad quartanam.

Quando os hominis mortui ſuſpenditur in aliquo, juvat à quartana, & ſi ſuſpenditur os hominis mortui ſuper illum, qui conqueritur de ventre ſuo, ſanatur. *Albertus.*

Ad febres.

Et dicunt, ſi acceperis caninum dentem crocodili ex palato ejus ſuperiore ſiniſtro, & ſuſpendis eum ſupra febricitantem, ſanat, & redibit ad ipſum nunquam. *Albertus.*

Ad tertianas.

Simili modo oculos ranarum ante Solis ortum adalligatos ægro, ita ut cæcas demittant in aquam, tertianas abigi promittunt. *Corn. Aggrippa.*

Ad febres.

Cæterùm nunc in natura quantas virtutes poſſident numeri, patet in herba, quæ pentaphyllon, hoc eſt, quinque folium dicitur: hac enim virtute quinarii reſiſtit venenis; pellit Dæmonia; confert expiationi; atq; ejus folium bis quotidie unum vino ſumtum, curat ephemeram: tria, tertianam: quatuor, quartanam. Similiter ſeminis heliotrophii grana quatuor pota, quartanis; tria verò tertianis prodeſſe dicuntur. Simili modo verbenaca febribus in vino mederi fertur, ſi in tertianis à tertio geniculo; in quartanis, à quarto inciſa fuerit. *Corn. Agrippa.*

Ad febres.

Tradidit etiam Serenus Samonicus inter præcepta Medicinæ, quòd ſi ſcribatur hoc nomen Abracadabra, videlicet diminuendo literam poſt literam, juxta ordinem regreſſionis ab ultima uſq; ad primam, ſicut hic oſtenditur, quicunq; æger hemitriteo laborans, ſive aliâ febri, hanc ſchedulam alligatam, & à collo ſuſpenſam geſtaverit, valere illi contra adverſam valetudinem, morbumq; paulatim declinando tranſire. *Corn. Agrippa.*

Ad

Ad puerorum febres.

Si febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quaſi condormiſcat, ſtatim ſanabitur: nam febrilis calor omnis illos tranſilit. *Mizald.*

Ad puerorum febres.

Memorabile ſanè eſt, quod in Græcis quintilliorum Georgicis legi, & à multis non infeliciter expertum, audivi. Quid illud, inquies? ſi febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut paulò grandiori, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quaſi condormiſcant, ſtatim ſanabitur, febrili omni ab illo preſſo, hauſto & extincto. *Mizald.*

Ad febrim excitandam.

Febris accenditur, ſi cornuti ſcarabei in oleo decoquantur, atq; ex eo pulſus inungantur. Confert enim nō parum quandoq; febris ſuperveniens, ut in convulſione & arthritide, cùm ex materia frigida fuerint, nonnunquam etiam in reſolutione. *Card. de Variet.*

Ad tertianas febres.

Amat bugloſſam illud, quod tres emittit thyrſos, cùm ſemine & radice tritum, potumque contra horrores tertianæ valdè prodeſſe: quod verò quatuor, quartanarios juvare in vino coctum & potum. *Autor Dioſcorides.*

Ad febres putridas.

Nolim inſuper omiſſum, quod qui impleverit fictile floribus perſicis, & obturato ore permiſerit dies aliquot ſub terra macerari, vel in fimo putreſcere, exprimet oleū, quo ſi inungat pulſus, tempora & ſpinam, ante acceſſiones febrium putridarum, certo experimento illas curabit. Quod à Germano Medico ingenuè acceptum fero. *Mizald.*

Ad peſtem.

Addam ex Anton. Ludovico Uliſſiponenſi Medico præſtantiſſimo, quòd Lampetræ, peſtis tempore frequenter comeſtæ, innatâ vi contra tam diram luem ſummè efficaces habentur. *Mizald.*

Placenta contra peſtem.

Recipe Arſenici albi criſtallini partes ſive uncias duas. Rubei partem, ſive unciam unam. Fiat placenta rotunda craſſitudine digiti cum albo ovi, vel mucilagine Tragacanthi. Inſuatur linteolo lineo, ſuperaddito ſerico, & admoveatur cordi. Nec opus eſt induſium interjici (nam etſi

arſenicum intrò ſumtum ſit lethiferum, nec etiam occultâ vi, ſed ſolâ roſione, ut proinde venenum non ſit dicendum) tamen admotum extrà, venenis reſiſtit certâ experientiâ. *Jacobus Carpenſis.*

Ad peſtem ſacculus.

Rec. Saphyri, Smaragdi, Hyacinthi, Rubini, Corallorum rubeorum & alborum ſingulorum drachmam, Croci ſcrupulum, Margaritarum drachmam ſemis, Arſenici albi drachmas duas, Ambari grana ſex, Radicis iridis ſiccæ & odoratæ unicam ſemis, Cornu cervini uſti drachmam, Auripigmenti unicam ſemis: terantur omnia, & fiat ſacculus cum ſindone purpurea, cordisq; regioni apponatur. Nonnulli ad præſervandum propriâ urinâ utuntur. Alii odore radicis enulæ campanæ, aceto maceratæ, aut angelicæ, aut granis juniperi, vel lauri. Multi nō prodeunt in publicum, niſi cibati. Si quis tamen hac lue infectus fuerit, expurgato quàm primùm fieri poſſit, ventriculo, communibusq; viis pulvere ſudatorio non prius tamen, quàm naturæ propenſionem ad ſudorem cognoverit, & clyſtere utatur. Deinde Theriacam, Mythridatium, cæteraq; remedia morbis peſtiferis adverſantia adhibeat; ita tamen ne hæc remedia ſemel, ut fit, vel continuè ſumat, ſed ter quatérve eodem die, ſemper intervallo ſex horarū interjecto. Si bubo ſeſe oſtendat, aut carbunculus, ſanguiſugas non procul à loco affecto, ſi ſit in membro ignobili, applicet: præſtabit tamen prius cucurbitulas amplas, & magnas cum multa flamma, vel gallum, aut catulum, vel pulmones animalium ſubinde admovere. Cæterùm inter initia peſtiferi morbi, antequam pharmaca ſumſerit, ſomnum fugiat, eique nullo modo indulgeat, ne veneni vis aut peſtilentiæ virus, unà cum ſanguine membra principalia invadens, protinus interficiat: cor cæteraq; membra cōfortantia adhibeat, quantum fieri poteſt, cibis ventriculo ſuo maximè congruentibus ſe reficiat, Deoq; vitam ſuam, & omnia reliqua, ardentibus precibus commendet, nec non Medici periti conſilio, reliqua committat, ut divinâ ſuâ clementiâ gratiâq; ille; hic verò arte ſuâ ipſi ſuccurrere velit. *Rantzovius.*

Electuarium præſervativum contra peſtem, & alios morbos.

Rec. Cinamomi electi drach. dimid. Zedoariæ drach. j. Boli Armeni præparati drach. iij. Camphoræ grana vij. ſeminis

ſeminis citri excoriati, Acetoſæ, Corticis citri ana drac. j. & dimid. Radicis diptami, Tormentillæ, Pimpinellæ drac. dimid. Raſuræ eboris, Oſſis de corde cervi drachmam j. Auri & argenti præparati ana ſcrup. dimid. Fragmentorum ſaphyri, Rubini, Smaragdi, Granatæ ana ſcrup j. Miſce, fiat pulvis, cui adde Conſervæ roſarum, Acetoſæ, Bugloſſæ an. drach. duas. Sacchari albi lib. unam diſſoluti in aqua Bugloſſæ & Endiviæ & fiat Electuarium. Modus utendi hoc præſervativo contra peſtem talis eſt. Pars magnitudinis duarum fabarum cultello accepta comedatur: incenſa verò jam peſte ſemiuncia cum vino acetoſæ detur omni die. Contra pleuriſin ſemiuncia cum accommodato juſculo, ſucco vel aqua bene diluta detur laboranti. Ego autem huic electuario nonnunquam addere ſoleo ungulæ Alcinæ, cornu beſtiæ unicornis ſive monocerotis, ſuccini ana drach. j. *Priſcian. de Corduba Medic. Leonis decimi, Pontif.*

Aliud remedium contra periculoſos & peſtiferos morbos puerorum.

Noſtræ matronæ pueris, ſi malè ſe habere cœperint, ſolent exhibere paululum oſſis de corde cervi, oſſis beſtiæ unicornis, Corallorum rubeorum, Succini albi, Margaritarum, Ramentorũ auri, Ungulę Alcinæ, æquali portione. Hæc omnia in mortario contrita, miſcent ſimul in morbis calidis cum aqua roſacea; in frigidis verò cũ aqua Lavendulæ. Exhibetur autem ad menſuram cochlearis. *Rantzo.*

Pilæ odoriferæ contra peſtem.

Rec. Roſarum rubearum unc. ij. rad. ireos, radic. cyperi an. unc. ß. rad. Angel. drach. vj. Folior. Lauri, roriſmar. ana drach. vj. Bacc. Lauri drac. iij. Caryophyll. Lig aloës, Nuc. moſch. an. unc. ß. Unſon. unc. j. Styr. Calamitæ, Ladani an. unc. j. moſchi in aqua roſar. diſſoluti gr. xij. ambr. ſcrup. ij. cum gummi tragacanthi in aqua roſ. diſſoluti. Fiat maſſa. *Ex lib. manuſcript.*

Ad peſtis præcautionem.

Rec. Conſervæ roſar. Conſ. violar. Conſ. bug. Conſ. nenuph. an. ℥. ß. Confect. alcher. ℥. ij. ß. rad. angel. ʒ. ij. zedoar. ſcrup. ij. elect. de ovo drach. j. ß. theriacæ Venetæ ℈. iv. ſyrupi de limonibus q. ſ. fiat opiata. Utatur quotidie ſemel, vel bis. *Ex lib. manuſcr.*

Ad peſtem remedium.

Rec. Cœpam albam, & magnam, intusque excavatam,

quam reple theriacâ optimâ, & aquâ vitæ; cooperiatur benè operculo ſuo, & in cineribus coquatur. deinde expreſſus ſuccus ægroto bibendū detur; quod reliquum eſt, contundatur, & buboni ſuperponatur. *Röſcellius.*

Contra peſtem optimum.

Matutina hora tempore contagioſo, priuſquam à domicilio tuo longiùs recedas, os tuum aquâ & aceto ſimul mixtis collues; deinde prædicti liquoris cochlearis quartam partem hauries, nareſque ita reſtringas, quo cerebrum ab omni qualitate aëris externi liberum exiſtens, minori cum difficultate à vapore & halitu in palato detento, irrorari queat: præſidio quoque maximo fuerit, emunctoria viſcerum principalium ſubinde abluere, ut puta tempora, axillas, & inguina, partes raras, & laxas præ reliquis, ut hac de cauſa omnibus injuriis aëris infecti expoſitæ magis eſſe cenſeantur, quæ ut magis adhuc ab omni labe peſtifera præſerventur, familiaris fuerit pilæ argenteæ multis in locis foratæ uſus, in cujus cavitate fruſtum ſpongiæ continuo iſto liquore madentis detineatur. Hac enim ratione ambiente alterato, meipſum multoties à quavis epidemia in hodiernum diem (laus Superis) præſervavi. *Egidius Bruxel. D.*

Ad peſtis præſervationem.

Accipe ſacchari, in aqua theriacali, per infuſionem facta, diſſoluti ad perfectionem cocti ℥. tres: tincturæ ſulphuris drachmam unam, fiant tabulæ ſecundum artem, quarum uſu à peſte, quàm plurimos ſervatos eſſe cognovi.

Ad peſtem probatum.

Recipe Aceti acerrimi }
Succi allii } ana drach. ij.
Theriacæ Alexandrinæ drach. j.

Miſce, & offer patienti illicó. Quo ſumto, ut optimè ſudet, cura. *Ex libro manuſcript.*

Ad venena antidotus.

In ſanctuariis, inquit, Mithridatis maximi Regis devicti, Cneus Pompejus invenit peculiari commentario ipſius manu deſcripto, compoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis, ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano. Qui hoc jejunus ſumit, nullum venenum illo die timeat. Prodeſt eadem antidotus mirabili ſucceſſu adversùs graſſantis peſtis contagia, jejuno ventri-

ventriculo devorata Teſtes ſunt multi cùm noti, tum ignoti, hac antidoto per multas & deploratas peſtilentias, me admonente & miniſtrante, ſervati. *Mizaldus.*

Adverſus venena.

Lapidem efficaciſſimum eſſe adversùs venena, teſtes ſunt magnæ autoritatis & antiquitatis Medici quàm plurimi: talem gloriantur ſe vidiſſe Jul. Scalig. & Amatus Luſitanus: traduntq; peſte correptis efficaciter dari cum vino momento. Nam tantus illius vi & præſidio cietur ſudor, ut penè totum corpus eliquari credas: quo uno, peſtilens virus forás truditur. Lapides hunc Arabes Medici *Bezoard* vocant, & ab eo Alexipharmaca, remedia adverſus venena, *Bezoardica. Mizald.*

Ne quis veneno afficiatur.

His accedet ex Didymi ſententia, quòd ſi quis miliarem panem præſumſit, nunquam à veneno noxam incurret. *Mizaldus mem.*

Medicamentum Regis Mithridatis adverſus omne venenum & præcipuè peſtiferum.

Plin. lib. 23. cap. 8. ſcribit, Cn. Pomp. in ſanctuariis Mithridatis maximi Regis devicti inveniſſe in peculiari commentario ipſius manu cōſcripto, compoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis. Item ficubus totidem & Rutæ foliis xx. ſimul tritis, addito ſalis gr. & ei, qui hoc jejunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. *Rantzo.*

Experimentum Medici antiquioris Regis Angliæ, eſtq; pulvis mirabilis contra toxicum, & contra omne venenum.

Recipe Pimpinellæ, Rad. tormentillæ, Cinamomi ana unc. dimid. Lig aloës, gran. juniperi, zingiber. an. drach. j. Interdum additur Cardui benedicti, Radicis angelicæ, an. drach. dimid. Fiat ex his omnibus pulvis ſubtilis, & occluſus in pixide, uſui benè ſervatur. *Ranzo.*

Antidotus Nicomedis Regis contra venena.

Recipe Baccar. juniperi drach. ij. terræ Lemniæ drach. duas & obulos totidem. Hæc, ubi in pulverem redegeris, oleo aut melle commiſcebis reponesque, ac ubi opus fuerit, ex aquæ mulſæ cyathis duobus in magnitudinem avellanæ dabis. *Idem.*

Ne hecticâ quis corripiatur.

Aquam ex his præbent: plumbum in tenuem vertunt

pulverem, vel in calcem, & cum ſale acetum peracre fundunt, aquam igne ſtillatim capiunt, cujus in menſe cyathum exhibent, idque ſexies innovant, & hectica eum invadet triſtis. Quod ſi exitialem longo moliuntur tempore morbum, ſic faciunt, ceruſſam, æruginem, lithargyrium & minium ſingulorum pares portiones capiunt: ſquillæ ſucci, quantum ſatis ſit ad ea cogenda, vitreo in vaſe ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis ſudorem remiſcent, & eſum morituro præbent, ſic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitioſam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi via hæc eſt.

Antidotus.

Sic illicò morbus deprehenditur: ſi in glycyrrhizæ decocto ſcammonii puſillum redactum pulverem hauritur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præceſſerit, ſic facito: Aquam vitreis chymiſtarum organis exugito, è columbaceo ſtercore, & ex corticibus ovorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo lixivii, duplo è ſarmentitio cinere confecto remiſceto, & primo mẽſe ſeptem diebus cyathus ſumatur, undecim ſecundo, quatuordecim verò tertio, uſq; ad ſextum: & veneni extinguit vim. Maciem verò ſic pelles: Aquam haurito ex herba perſonantia cum remixtione nucleorum pinearum diebus ſingulis ante prandium, donec ſanitati fueris reſtitutus *Joan. Bapt. Porta.*

Ad tabem.

Ex tabe autem ſimplici innumeros ſanavi: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarii, qui apud portam tonſam habitabat. Erat autem præter victûs moderatam rationem, ex pane cocto cum ſeminibus peponum contuſis ac colatis, aut ptiſana, cochleis, cancris, teſtudinibus & potu vini albi unicum hoc præſidium: ſanguinem ſuillum, & cochleas purgatas, & ranas cum germinibus rubi in balneo Mariæ diſtillabam, & aquæ hujus pro ætate quantitatem dabam, donec pingues efficerentur. Sic etiam ſanavi filium Jacobi Mariæ Aſtolphi, tabellionis ſummæ fidei, amiciq; noſtri. *Card. de Curat. admirand.*

An periclitetur æger.

Morbus, qui cœperit, cùm Luna fuerit in eo ſigno, quod maleficia aliqua tenuit genitura, ſive in quadrangulo, aut diametro ejus, graviſſimus futurus eſt: ſi autem maleficia reſpicit, periculoſus. Sin in loco, ubi genituræ

tempore

tempore benefica fuerit, ſine periculo erit. *Authores Ptolomæus, & Galenus ex doctrina Ægyptiorum, & maximè Mercurii Triſmegiſti.*

Mortis vel ſalutis præſagium.

Tradunt urticam viridem horis viginti quatuor, in lotio decumbentis maceratam, ejus ſalutem præſagire, ſi ibidem viridis perſtat: ſin contrà mortem, vel ingens periculum. *Mizaldus.*

An victurus ſit æger, necne.

Volentibus experiri victurus ſit æger necne, præcipiunt radicis chameleontis albi diluto eum triduò perfundi ternas vices: qui pertulerit, moriturum negant. *Theophr.*

Mortis prædictio.

Addo in libris Aruſpicum traditum eſſe Servio authore, abietem è cœlo fulmine tactam, domini aut dominæ interitum prædicere.

An convaliturus ſit æger.

Illud planè non abſurdum, ægros, qui imaginem è pupilla reddunt, poſſe ſanari: qui non, non. Eorum tamen, qui ſanari poſſunt, multi moriuntur, quòd nondum vis lethalis eò obreperit; periturorum autem vix unus aut alter ſervatur. Cùm etenim vitalis calor manet, pupilla redditnitore imaginem. *Cardanus.*

DE MORBIS UNIVERſalibus externis.

Lepræ cura.

Referunt, leproſos balneo ejus aquæ, in qua cadaver ablutum ſit, ſanari. Sed de qua lepra agatur, haud compertum eſt: quædam enim ſcabiei peſſimæ ſpecies eſt, alia ipſa elephantiaſis. Similiter neq; obſervatum eſt, an ſemper id contingat, an forſan aliquando fortuitò: ratione tamen res ipſa non caret: nam materia, quæ ad cutim propelli ſolebat, antipathia cadaveris à natura non ampliùs propellitur. Indita enim eſt hæc ratio contrarietatis, etiam in inſectis, & eò magis in perfectioribus animalibus, & maximè equis & canibus, ut odorem mortuorum ſui generis refugiant: quantò magis humana natura, quæ admodum ſenſu prædita eſt, atque eo exquiſitiſſimo. Itaque occulta in natura, non ampliùs audet transmittere exterius humorem peccantem: atq; eò magis ſi hæc patiente, hæc ſciente fiant. *Card. de varietate.*

Ad elephantiaſin dignoſcendam.

Elephantiaſi correptos deprehēdes ex lotio, cui plumbi uſti cineres inſperſi ſint. Nam ſi ſubſidunt, nullum ineſt contagium, ſin fluitant, & in urinæ ſuperficie hærent, certiſſimæ labis ſignum oſtendunt. *Lemnius.*

Ad Elephantiaſin.

Nonnulli elephantiaſi ac leprâ inquinati, morbum vicerunt frequenti ranarum paluſtrium uſu: nimirum mitigato ſanguinis fervore, ac melancholiâ aduſtione emendata. Quod de ranis intellige quæ ſaliunt, & non repunt aut lente progrediuntur, nam venenatæ ſunt. *Mizald.*

Elephantiaſis remedium ſalutare.

Gallinæ viperis ſaginatæ & elixatæ, ſalutares ſunt elephantiaſi labe infectis, ex quorundam experimento. *Mizaldus.*

Ad lepram unguentum.

Recipe Terebinthinæ lotæ }
Olei laurini } ana unc. iv.
Aceti unc. viij.
Ceruſſæ }
Lithargyrii } ana unc. viij.
Aloës hepaticæ }
Albuminum ovorum N. ij.
Miſce, & fiat unguentum. *Roſcellus.*

Lepræ cura.

Sed & balneum primo-geniti filii ubi illius ſanguinis ſunt reliquię ut experimento vidi, leproſos mundat. Cauſa à ſympathia mea ſententia quærenda eſt. Corruptior enim ſanguis per arterias & venas ingreſſus, corruptum attrahit. Eſt autem ſanguis, qui à partu effunditur, & potentia qualis noſter, & corruptior, & viribus adhuc partus ac pueri calidior: quocirca vehemēter urget & purgat & extinguit, velut radii Solis ignis flammam obruunt, & evaneſcere cogunt. Sed qualis lepra ſit, & ut ab elephantiaſi ac pſora ſcabieq; differat, alias dictum eſt. *Cardan. de ſubtil.*

Leproſum hominem reddere.

Leproſi ſanguis vel capitur, in quibus ſi triticum diu ſteterit, ut affatim ſaturetur, eoq; gallinæ vel columbæ obeſæ, cui eſui præbentur, leprâ corripietur, & idem in morbis aliis contagioſis conſiderant. Vel aliter: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum;

plum; hæc tapſiæ radicis, vel ſcyllæ ſucco conficiuntur, ut linimentum imitentur: & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, ulcerationem & lepram inducunt inevitabilem: proinde ab iis maximè caveto, & ſi atrocius quærunt, ut pertinacius operentur, humanum adjungunt ſudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti ſuccos, bufonum virus, vel conſimile, brevi lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit ſucco, virulentos & inſanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima

Antidotus

Ad elephantiaſin: panis è clibano calidus infundatur endiviæ, lupulorum, & abſinthii ſucco, aceti, & ſulphuris in aceto infuſi & exſiccati tantundem, & in eo ſeſqui ſexta ſucci pars eupatorii, galangæ, id eſt, rutæ caprariæ, viperæ carnium pares portiones, ariſtolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum ſexta, ſeminis ejuſdem dimidium, & theriacæ par pondus conjicito, hellebori, & ſcammonii pauxillum; omnia remiſceto, & igni apponito dum evolet humidum, ad uſum reponitur, tribus ſemper diebus ſumatur. Si quid verò cuti remanſerit, hoc uteris linimento. Viperarum adipem habeto, ſævi hircini dimidium, urſi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, vivi ſulphuris pars ſexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum ſtrigmentoſum fiat, inde cerâ linimentum effingito, & alternis diebus inungatur: dum puſtularum ſquamæ decidant. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad ſerpiginem.

Adverſus faciei ſerpiginem & aliarum partium corporis (Galli Dertas vocant) accipito radicem lapathi, ſeu rumicis, eamque particulatim conciſam, diem unum in albo & acri aceto macera; deinde extrahe, & ſerpiginoſum locum ter vel quater omni die ſedulò confrica, & in acetum toties remitte: vel, quod ſatius erit, novas radices ſubſtitue. Experimento frequenti probatum. Sunt qui idem certò promittant ex radicibus borraginis, à jejuno laborante præmanſis, & diu identidemque illitis. Facilis erit experientia. *Mizald.*

Ad ſcabiem.

Recipe Pomatæ unc. ij.
Styracis liquidæ unc. ß.
Lithargyrii argenti unc. ß.
Salis communis drach. ij.

Suçci limonum, quantum ſufficit.
Fiat unguentum. *Roſcellus.*

Ad omnis generis ſcabies unguentum præſtantiſſimum, quo ipſe, ſcabies lepræ ſimilimas, ſanare vidi.

Majo menſe ſumatur Ocimaſtrum herba cum radice, ſordibus diligenter expurgata, & lota, eaque contundatur, poſt ſuccum inde expreſſum in anguſto vitro probè obturato per annum conſervetur. Cumque unguentum parare volueris, tum expreſſi ſucci ceræ & olei æquis portionibus tantum accipe, quantum unguenti parandum erit, quod ubi feceris conjunctim illa ſuper carbones decoquantur, & eò uſque temperentur, donec unguentum fiat. *Hieron. Tragus.*

Ad cancrum.

Recipe Aquæ roſarum
Aluminis
Viridis æris ſingulorum an. q. ſ.
Miſce & lava quotidie ter cum tela filata. *Ex lib. manuſcr.*

Ad morbum Gallicum unguentum.

Rec. Unguenti aragonis
Unguenti Agrippæ
Unguenti marciati
Unguenti dialtheæ ſingul. ana unc. j.
Olibani
Maſticis ſingul. ana unc. ij.
Olei laurini
Olei ſalicis
Olei liliorum ſingul. ana unc. ij.
Lithargyrii
Argenti vivi ſingul. ana unc. ß.
Theriacæ unc. ß.
Saxifragiæ drach. ij.
Unguenti Sandalini unc. ß.
Axungiæ porcinæ veteris ſine ſale unc. xiv.
Cineris ſarmentorum unc. j.
Miſce, & fiat unguentum. *Roſcellus.*

Balneum ad conſumtos & reſolutos.

Recipe Capita vitulorum recentia N. vj. una cum eorum meſenteriis & pedibus.
Capita ovina totidem, omnia benè mundata, ac ſi pro cibo

cibo pararentur. Coquantur in aqua, in vaſe magno, vel duobus, & fiat balneum: quo alternis diebus utatur æger, mane per unam vel alteram horam, & totidem veſperi. Hujuſmodi autem balneum novies & ſemper iterandum eſt, & ſemper recens parandum. *Ex libro manuſcripto.*

DE MORBIS PARTICU-*laribus.*

DE MORBIS CAPITIS.

Doloris capitis præcantatio.

✠

Miland Vah Vitalot

CAPITIS dolorem levare vidi ſuſpenſum chirographum, ut à latere vides, cùm patiens qui nullum ex medicina præſidium ſentiebat, ter Dominicam, quam vocant orationē, recitaſſet. *Cardanus.*

Ad capitis dolorem.

In olea mirabile eſt, quòd opem quandoque ſenſerunt, & à capitis dolore abſque ullis medicamentis levati ſunt, qui folio ejus hoc nomen (Athena) ſcripſerunt, ipſumq; folium capiti circumligarunt: quemadmodum tradit Zoroaſtes in ſuis de agricultura commentariolis. Quod unum, quia ſuperſtitionem redolet, tibi æſtimandum relinquo. *Mizaldus.*

Ad capitis dolores.

Magnes ipſe capiti admotus dolorem, omneſq; querelas ejus obliterat. Quod ex veterum commentariis ſe tranſtuliſſe ſcribit noſter Hollerius.

Ad capitis dolorem.

Recipe ſummitates Salicis, q.ſ.
Roſmarini parum.

Coquantur in aceto, uſq; ad tertiæ partis conſumtionem, quo lavetur caput. *Roſcellus.*

Ad oblivionem cruditates in ſtomacho pro ſenibus.

R. triū piperū, Galangæ, Caſſiæ ligneæ, Calami aromatici, Croci, Spicænardi Indicæ, Cardamomi, Carpobalſ. Aſari, Zing. ſem. Myrti ſicci, an. dr. ij. Maſtic. dr. ij. trita & cribellata, cōficiantur cū melle optimo deſpumato, & fiat electuarium. Doſi drac. j. tempore ſomni. *Ex lib. manuſcr.*

Pilulæ

Pilulæ languenti cerebro convenientes, ſenioribus præſertim ac frigidis.

R. Succini odorat. ſeu Ambræ delectæ ana drac.j. ligni Aloës ſcru.ß. Cubebarum ſcru.ij. cum vino meraciſſ. pilulas confice N.xv. da binas ante cœnam. *Guil. Gratar.*

Catapotia ad memoriam efficacia.

R. Cubeb. Calam. Nuc.moſch. Caryophyl. ſingul. ana dr.j.s. thuris opt. myrrhæ electæ, Ambari orientalis, ſingulorum, drach.j.s. Moſchi Gr.quinq; cum aqua majoranæ pilulas confice, præbe unam hora decubitus; duas vero in Solis ortu & horis quinq; ante cibum. *Idem.*

Ad memoriam.

Tradit Simeon Sethi: fel perdicis arteriis temporum illitum, ut penetret ſemel in menſe, ad memoriam confirmandam prodeſſe plurimum.

Gallinæ cerebrum ingenium & memoriã juvat, adeò ut aliquas, qui delirare cœperãt, reſipiſcere fecerit. *Guil. Grat.*

Antidotum mirabiliter conferens memoriæ lethargiæque vel oblivioni: ventriculum confortat, & omnia debilitat membra ex phlegmate & frigore.

R. Cingiberis, Galangæ, Maſtiches, Cumini, Origani, ana drach.vj.
Nucis moſchatæ, Calami aromatici, Aſari, Carpeſiorum, i.e. cubebarum, Ligni aloës, Maceris, Seminis apii, Ammios, ana drach.ij.
Thuris albi, Caryophyllorum, Cardamomi, Zedoariæ, Pyrethri, Caſtorei, Piperis longi & nigri, Caſti, Cyperi, ana drach.iij.
Menthæ ſiccæ unc.v.

Teran-

Terantur & pulverizentur omnia, ac cum penidiarum, & mellis deſpumati quantitate ſufficienti fiat clegma. *Guliel. Gratarol.*

Ad memoriam.

Si ſuſpenditur cor upupæ aut oculus aut cerebrum ſupra collum, confert oblivioni, & ſubtilitat intellectum hominis. *Cornel. Agrippa.*

Ad augendam memoriam

Si quis transglutit cor upupæ, vel hirundinis, vel muſtelæ, vel talpæ, ea adhuc vivente & palpitante, confert ei ad memoriam, reminiſcētiam, intellectum & divinationem. *Cornel. Agrippa.*

Ad epilepſiam.

Tradunt eum, qui in picato vaſe biberit, comitialem morbum expugnaturum. *Mizald.*

Ad epilepſiam.

Si herba, batrachion dicta, cervici lunatici vel epileptici ex filo rubro deligetur, Lunâ decreſcente, in prima parte tauri, vel ſcorpionis, magnū ac inſperatum levamen hinc ſentiet. Sunt qui ejus radicem in vino maceratam peſte infectis propinent ad ſudorem eliciendum. Quod valdè periculoſum puto, ſi febricitent: ſin cōtrà, opportunum, modò vires conſtent. *Idem.*

Ad epilepſiam.

Aqua ſtillatitia ex floribus tiliæ, epilepticis pueris mirandum in modum confert, quocunq; modo miniſtretur. Sunt qui ei ſocient viſcum quercinum, ſucceſſu admodum felici & optato. *Idem.*

Ad epilepſiam.

Diſſectis ante plenilunium pullis hirundinum ex prima fœtura, duo lapilli reperiuntur in illorum ventriculis, quorum unus concolor, alter verò diſcolor habetur. Hi priuſquam terram attigerint, ſi in buculæ, aut cervi aluta includantur, & brachio & collo aptentur, comitiales ſanabunt, nedum juvabunt. Ex relatione cujuſdam Itali, qui ſe id expertum fuiſſe, mihi aſſerebat. *Mizald.*

Ad epilepſiam.

Cùm primùm infantes ex utero prodeunt, ſi priuſquam aliquid guſtent, corallii ſcrupulum dimidium diligenter tritum cum lacte nutrito hauſerint, nunquam epilepſiam incurrent. *Arnoldus Villanovanus.*

Ad

Ad epilepſiam.

Accenſus utriſlibet cervorum cornibus, odore illorum fugantem ſerpentes, & comitiales deprehenduntur morbi. Idem etiam præſtat lapis gagates incenſus, ſuffitu ſuo: ſed ne odor diſpergatur, ſtragulis circumdari debet quiſquis eſt. Nam tum, ſi epilepſiæ eſt obnoxius; cadet. *Dioſcor. Galen. Plinius, Apulejus, & alii.*

Ad epilepſiam.

Orbiculi è viſco querno, vulgari filo transfixi, idem præſtant in amolienda & præcavenda epilepſia, quod pœoniæ maſculæ radix, aut ſmaragdus è collo pendens. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam.

Addunt magię naturalis profeſſores verbenam Sole per Arietem ſpaciante collectam, & granis pœoniæ ſociatam, tritam, & ex vino albo percolato hauſtam, epilepticos, miraculo quodam ſanare. Res me dictante, multis experta; quam ex vetuſtiſſimo libro de herbis ſeptem planetarum, Hermeti aſcripto, fideliter decerpſi. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam.

Addit Conradus Geſnerus, ſe os illud, quod coronalem futuram deſcribit, epilepticis exhibuiſſe, & optimè ceſſiſſe. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam.

Fel teſtudinis naribus epileptici illitum in morbi paroxyſmo, proſtratos ſtatim erigere facit. Sunt qui ad ferocem hunc morbum expugnandum, tres clavos in vigilia natalis B. Joh. Bapt. fabricatos, defigant in loco, ubi epilepticus ceciderit, idque tam profundè, ut non appareant; nuncupato, dum id fit, patientis nomine. Quod pro certo mihi traditum eſt. *Idem.*

Ad comitialem.

Ungula Alcis magnâ vi pollet adverſus comitialẽ morbum. Nam ejus particula annulo incluſa, & digito, qui proximus eſt minimo, ita commiſſa, ut in palmam convertatur, collapſos in ipſo paroxyſmo plurimùm recreat, & confeſtim excitat. Idem efficit portiuncula ejuſdem nuda & manui in pugnum complicatæ inſerta: repentè enim morbũ expellit, & proſtratos erigit. Quod uno & altero experimento ſe probâſſe tradit Lemnius. Nos portiuncula ejuſdem in aurem ſiniſtram miſſa, & aliquandiu veluti ſcalpendo motâ, idipſum feliciter experti ſumus in verè

epile-

epileptico; idque miraculi loco habitum eſt. Joh. Agric. Ammonius idem effici tradit ſuſpenſa vel geſtata particula ejuſdem ungulæ, modò cutim attingat. Quod etiam amuletum ad præcautionem morbi pluiimùm valere certus ſum. Audio etiam ramenta, vel ſcobem adverſus eandem noxam in Polonia propinari. Cæterùm eligenda eſt ungula dextri pedis poſterioris, cavendumq; ab impoſtoribus, qui bubulas pro alcinis vendunt. *Mizaldus.*

Ad epilepſiam pulvis optimus.

Rec. Gentianæ
Pœoniæ
Antimonii cum urina præparati ſing. ana unc. iij.
Cranii hominis
Moſchi gran. iij.
Fiat pulvis, quo utatur drach. j. ſingulis diebus. *Roſcel.*

Ad epilepſiam.

Dicitur quoque, quod ſi radix pœoniæ cum caſtoreo & litura pannorum menſtruoſorum detur patienti, ſanari morbum comitialem. *Cornel. Agrippa.*

Ad epilepſiam.

Sic & è nido hirundinum lapillus collectus recreare confeſtim dicitur comitiales: & alligatus perpetuò tueri, potiſſimùm ſi ſanguini vel cordi hirundinum fuerit involutus. *Idem.*

Ad epilepſiam.

Aqua diſtillationis ceraſorum non multò antè ex arbore decerptorum, vi ignis mediocris excepta, ſi in os epileptici infundatur, quoties eum paroxyſmo laborare contigerit, inhibetur impetus morbi violentiſſimi. Res precioſa, & ſæpenumero probata à Johanne Manardo Ferrarienſi Medico præſtantiſſimo. *Mizald.*

Epilepſiæ remedium.

Hac ratione radicem pœoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepſiæ minas ſuſpendimus. *Vvierus.*

Medicamentum Regis Daniæ contra morbum caducum.

Rec. Cranium ſive calvariam hominis præſertim furis ſuſpenſi, nulliusque morbi interventu mortui (nam huic plus efficaciæ, quàm reliquis, tribuunt) hanc calvariam in craticula toſtã ad pulverem redigito. Deinde accipito tria grana Pœoniæ, atq; hæc cum una drachma prædicti pulveris

veris, & aquæ Lavendulæ ad quantitatis unius cochlearis ægroto, tempore matutino exhibeto. Poſtero & tertio die fac idem. Sumet autem ægrotus hunc pulverem jejuno ſtomacho, ac tres continuos dies domi ſe continebit, pauco potu, & cibis levis ac facilis digeſtionis utetur, ut ſunt ova. Non abs re etiam fuerit, ut ægrotus poſtea ſingulis diebus mane per aliquod tempus cochlear aquæ Lavendulæ exhauriat. Os beſtiæ unicornis etiam contra hoc morbi genus conducit. *Rantzovius.*

Ad Paroxyſmum epilepticum.

Orpheus & Archelaus tradunt, Plinio Autore, morbo comitiali lapſos confeſtim liberari à convulſione, ſi in paroxyſmo eorũ labra humano ſanguine irrigata fuerint, aut pollices pedum fortiter puncti & vellicati. *Mizald.*

Ad Comitiales.

Comitialibus morbis (nam nulli alii magis debentur auxilia illa, quæ Phyſica vocantur) Alexander ſcripſit, pinguedinem chameleontis in oleo decocti, ventreque ac dorſi ſpina inunctis adeò prodeſſe, ut à morbo ſtatim ſurgant, & poſt ſeptimam inunctionem liberentur. Nicolaus prodidit inſuſurrando in dextram aurem illud. Oremus præceptis ſalutaribus moniti: adjectâ dominica oratione poſt completam ſupplicationem antequam abſolvantur hæc ambo, ægrum à morbo ſurgere: vel forſan quandoq; ita contigit, vel ſuſurrus ille in eam aurem prodeſt, vel cùm à flatu fiat, ut multi Medici credunt, interim ille conſumitur. Rinaldus magis ad rem: cùm Luna Jovi juncta eſt, dato patienti tribus diebus maceris, Pæoniæ ſeminum, & radicis dimidium drachmæ foliorum Caryophylatæ, & primulæ veris (quæ eſt bellis) drach. unam, teratur, ac partiatur. *Cardanus de Varietate.*

Contra epilepſiam.

Et dicitur, quòd ſi fiat annulus ex albis ungulis aſini, qui induit ipſum epilepticus, non patitur epilepſiam. *Albertus.*

Comitialis morbis præcantatio.

Annulum dicũt, quem ego vidi, ſi conficias argenteum hoc modo intus ſcriptum ✝ Dabi ✝ Habi ✝ Haber ✝ Hebr ✝, ne comitiali morbo laborantes cadant, prohibebit, in digito poſitus. *Cardanus.*

Convulſionis à flatu remedium.

Nodos ligneos è viſco, quæ quercui adnaſcitur, id genus

nus convulſionis ſanare, quod à flatu fit, noſtri Gramphū vocant. Debet ſuperponi loco patienti, ut ſtatim diffugiat: pingui ſucco tenuique præditum eſt id lignum, aut occultâ ratione. *Cardanus.*

Ad melancholiam.

Melancholiam non parum juvat, corpus urticis perfricare. *Cardanus.*

Ad metum & phantaſmata.

Qui urticam in manu habuerit cum pentaphyllo, ſecurus erit ab omni phantaſmate & metu. *Mizald.*

Ad hydrophobiam.

Hydrophobi, qui ex canis rabidi morſu aquam appetunt, & eandem reformidant, ſi inopinato ſubitoque impulſu aquis mergantur, metus metu diſcutitur, & tali ſymptomate liberantur. *Lemnius.*

Ad hydrophobiam.

Refert *Aëtius*, quòd ſi coagulum catuli ſemel tantùm ex aceto ederint hydrophobici, ſtatim capiet eos cupiditas potus aquæ, & ob id medicamentum hoc miris laudibus ab eo commendatur. *Mizald.*

Ad ebrietatem.

Ebrietati abſynthium, amygdalæ caules præmanſi conveniunt. *Cardanus.*

Ad ophthalmiam.

Eſt quidam piſcis, ſive ſerpens maximus, nomine myrus, cui ſi eruatur oculus, & alligetur fronti patientis, ophthalmiam ſanare dicitur, piſci verò oculum renaſci: ſed altero illum capi lumine, qui viventem non dimiſerit, *Corn. Agrippa.*

Ad oculorum vitia.

Ad oculorum vitia, unguem, nebulam, albuginem, & alia, ſequens remedium præſtantiſſimum eſſe, mihi narratum eſt. Caput cati omninò nigri in nova olla aduritur, & cineratur, eoq; ad lævorem & tenuiſſimum pollinem deducto, nonnihil per tubulum pennæ mundæ, in oculum quotidie ter inſufflatur. Si quis verò ardor, noctu maximè, oculum infeſtet, folia quercûs aquâ madentia, bina vel terna ſimul oculo ſuperponuntur, & identidem invertuntur. Dicebat ſecreti hujus autor, viſum poſſe reſtitui hoc remedio poſt cæcitatem unius duntaxat anni; experientiæ proponimus. *Mizald.*

Collyrium præſtantiſſimum contra omnis generis paſſiones oculorum.

Rec. Fœniculi,
Abſynthii,
Apii,
Rutæ,
Steinwurtz, unà cum radicibus,
Euphraſiæ,
Salviæ,
Betonicæ,
Auripigmenti,
Pimpinellæ,
Cardobenedicti ſingulorum an. partes æquales.

Hæc omnia ſimul in mortario contuſa miſce, ac urinam pueri infunde, deinde

Rec. granor. Piperis triti num. xiiij.
Mellis cochlearia duo,
Camphoræ drach. j.

Hæc omnia ſimul in mortario contuſa per linteum exprime, & colaturam, ſeu ſuccum in vitreo vaſe conſerva, ac inde ſingulis diebus, veſperi & manè guttam unam in oculum patientis inſtilla. Animadvertendum tamen eſt, quòd hæc aqua per ſpacium ix. dierum Soli eſt exponenda, & deſtillanda, antequam in uſum transferatur. *Henr. Rantz.*

Ad narium fœtorem.

Rec. Xyloaloës crudi,
Roſarum,
Caryophyllorum, ſingulor. ana unc. ij.
Spicæ,
Calami aromatici,
Myrrhæ,
Calamenthi, ſing. ana drach. j.

Confice cum bono vino antiquo aromatico, addendo moſchi grana vj. fac pillulas quantitate ciceris, & diſſolvatur una pro vice cum oleo nardino, & ſtilletur in nares; aut imponatur cum tenta, factâ priùs collutione cum vino odorifero. *Alex.*

Ad narium obſtructionem.

Rec. Succi betæ,
Succi majoranæ ana unc. j.
Olei amygdalarum amararum drach. j.

Miſce, & per nares attrahantur. *Fioravantus.*

Ad

Ad ſanguinem ſiſtendum.

Sanguis ex quacunque parte corporis immodicè fluens, ilicò ſiſtitur, ſi ſubtili & raro bombace involutum ſtercus ſuillum adhuc calens, in nares, pudendum muliebre, aut locum alium, ſanguine manantem, intrudatur. Quod ruſticis potiùs quàm aulicis ſcriptum erit, ut ſimiles habeant labra lactucas. *Mizaldus.*

Ad ſanguinem ſiſtendum.

Si ſanguis fluat è naribus, conſtricto ejuſdem partis digito perſæpè ſiſtitur. Alii in fronte patientis ex illius ſanguine ſcribunt CONSUMMATUM eſt. *Card.*

Sanguis ut cohibeatur præcantatio.

Sic mihi contigit, ut aliquando præciſo labio, ſanguis nulla arte poſſet cohiberi, tum maximè, quia comedebam, ſalem impoſueram, perſtrinxeram, nihil proficiebat, præcantatione uſus ſum illâ, quæ à paſſione Domini ſumta eſt, & ilicò, me admirante, ceſſavit, neque loquente, nec comedente apparuit ſanguis, etſi locus egregiè tum doleret, & vulnus appareret. Miraberis, neſcio ego, an fides, an verba profuerint: verba hæc ſunt; SANGUIS MANE IN TE, SICUT FECIT CHRISTUS IN SE. SANGUIS MANE IN TUA VENA, SICUT CHRISTUS IN SUA POENA. SANGUIS MANE FIXUS, SICUT CHRISTUS QUANDO FUIT CRUCIFIXUS, ter repete. *Cardanus.*

Ad ſurditatem.

Rec. Axungiæ canis
Succi abſynthii,
Olei veteris, ſingul. ana q. ſ.
Miſce & in aures inſtilla. *Sextus Platonicus.*

Ad ſurditatem optimum.

Rec. Salviæ,
Majoranæ,
Flor. roriſmarini,
Hyſſopi,
Arthemiſiæ,
Mentaſtri,
Calamenti,
Chamomillæ,
Millefolii,
Hypericonis,

Abrotani,

Saturegiæ, ſingul. ana M.j.

Coquantur in aqua, in olla vitreata, ſuprà quam aures collocentur ita, ut fumus ingredi poſſit, maſticando rem aliquam, ut fabas, continuò, ut pori meliùs aperiantur, & tandiu, donec decoctum frigeſcat. Quo facto, ſumito oleum colocynthidis, & unam vel alteram guttam inſtilla; mox bombace in dicto oleo imbutâ, obſtrue: demum aliquantum ſupradictarum herbarum ſupra ponito, ſomni tempore; iteretur ſingulis diebus, & perfectè ſanabitur. *Roſc.*

Ad dentium dolorem & ſtuporem.

Dentium ſtuporem, quem Græci *αἱμωδίαν* vocant, portulaca manſa diſſolvit, *Aphrodiſæo* teſte. Quod etiam præſtat ſalis defricatio; vel quippiam recentis caſei ovilli dentibus ſtupefactis attritum. Addo, quod in ὀδονταλγίᾳ, ſeu dẽtium dolore, nullum præſentius invenias remedium emplaſtello, facto ex pice vulgari, aut reſina liquefacta, cum pulvere aluminis, & nucis, quam gallam nuncupant, modò arteriæ temporali paulò ſupra dentem excruciatum calidum apponatur, & ibidem pernoctare ſinatur, vel dies aliquot geſtetur. Sed id maximè locum habet in exſcarificatione dentiũ maxillarium, & ſuperioris ordinis. *Experto* (ut dicunt,) *crede Roberto. Mizaldus.*

Dentium dolor mirè ſedatus.

Nuper dolor acerrimus duos ultimos maxillæ ſiniſtræ ſuperiores dentes vexabat: unde conſenſu quodam & alios omnes ſuperiores ejus partis dentes affligebat, & maxillam totam adeò, ut os excuti videretur: tũ etiam oculum & aurem, & naſi partem, eandem vehementer urgebat, nec ullo auxilio abſcedebat, ſed intermittens quandoque revertebatur. Dexterâ manu dentes apprehendebam, diſtrahebam, nihil proficiebam. Tandem caſu aliquo inveni, quòd ubi ſiniſtrâ manu leviter apprehendiſſem dẽtem, qui magis vexabat, ita ut pollice partem exteriorem, indice interiorem comprehenderem; ſtatim non ſolùm dolor illius dentis, ſed & totius partis ſedabatur. Illud verò mirabilius, quòd quantò levius tangebam, tantò celeriùs ac perfectiùs dolor ſedabatur. Fiebat autem ſedatio hæc confeſtim: & hoc cùm rediret dolor, ſæpiùs pluſquam vicies ſum expertus, donec ſic ſpontè abſceſſit, & liberatus ſum. *Cardanus.*

Ad dentium ſtuporem.

Dentibus, qui ſtupore obtorpeſcũt ab eſu acidorum, auſterorum, vel frigidorum, portulaca manſa remedio eſſe ſolet, ignibusque ſacris auxiliatur, ac Veneris impetus & ſomnia frangit, &c. *Mizald. in Horto medico.*

Ad dentium dolores.

Dente talpæ vivæ exempto, ea demiſſa, ſanari dentium dolores, inquit *Cornel. Agrip.*

Ad dentium dolorem.

Dentium dolori prodeſt plerunque, ſi dentes coxarum oſſibus bufonis tangantur: antipathia enim eſt. *Cardanus.*

Ad dolorem dentium.

Rec. Ligni guajaci M.j.
Aquæ ardentis q.ſ.
Miſce, & in ore contineatur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad dentium dolorem.

Rec. Piperis longi,
Maſticis,
Origani,
Saturegiæ,
Xylobalſami,
Pyrethri, ſingul. ana unc. ß.
Trita in unc. j. aquæ vitæ infundantur. De hac aqua parum in dentem ſtilla. *Roſcellus.*

Ad anginam.

Adeò eſt ſalutaris humanus ſanguis, ut elephantiaſi conſpurcati ſolea in balneis ex illo temperaverint, & Orpheus atque Archelaus illitu ejus anginam curari tradiderunt.

Ad anginam.

Cataplaſma ex pulvere combuſtarum hirundinum, & nidi earundẽ, efficaciter prodeſt diſcutiendis tumoribus gutturis, & curandæ anginæ *Mizaldus.*

Squinantiæ remedium.

Squinãticis bufo ſeu rubeta cocta, & pro emplaſtro impoſita adeò prodeſt, ut quendam hoc auxilio, cui jam tanquam morienti, de more candelæ accenſæ fuerant, liberaverim. Crediderim & filum, quo ſuſpenſa interierit, poſſe conferre. *Cardanus.*

Ad ſtrumas.

Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea vivente abſciſſi, dum Luna vacua ad conjunctionem properat, colloq; ſtrumas

patientis ſuſpenſi adeò conferunt, ut perſæpè etiam morbo patientem liberent. *Cardanus.*

Ad columellam ſuffocantem.

Si contigerit à deſtillatione columellam in gutture laxari, ſuccus crudæ braſſicæ ſummo capiti admotus, illam in ſublimem oris partem revocabit, ſolitumque locum repetere coget: quod naturæ arcanis & ſecretis adſcribendum eſt. *Mizald. in Horto medico.*

Ad Columellæ inflammationem.

Excrementum pueri aridum cum melle Attico tritum, præſtantiſſimum eſt remedium ad columellæ inflammationes, quæ ſuffocationem minantur. Sed puer ille paſcendus eſt biduò lupinis cum optimo pane, ſatis fermentatò & ſalito: eique vinum vetus bibendum mediocriter dandum, ut quàm optimè concoquat. Tertio die ſumtum excrementum deſiccandum eſt, & quo dictum eſt, modò uſurpandum. Gallinarum & perdicum caro in jure elixa poſſet exhiberi, niſi excrementum magis fœtidum redderet. Hoc Galeni ſecretum eſt, à quopiam precibus magnis impetratum, ut ipſe ſcribit.

Ad infantulorum ſiriaſin.

Urticæ in mortario contuſæ, addito momento unguenti populeonis, arteriis temporum, ac metacarpii applicantur: remedio præſtantiſſimo ad extinguendum ardorem ſiriaſis infantulorum, plus minus biduo, modò ſingulis quaternis horis innoventur. *Langius.*

Infans ut non ſternutet.

In domo, in qua ciconiæ pennæ fuerint, infantem non ſternutaturum, inquit Aetius.

Ad animi defectum.

Animi defectu collapſi eriguntur vellicato articulo digiti annularis, ſeu medii: nec non attritu auri ad eundem cum croci momento: per hunc enim vis quædam refocillatrix, ad cor vitæ fontem dimanat. *Lemnius.*

DE MORBIS PECTORIS.

Ad tuſſim puerorum.

Dicit Tabarienſis, quòd ſi ſuſpenditur lapis ſpongiæ in collo pueri, qui tuſſit tuſſi vehementi, ſedatur tuſſis ejus: & quando intromittitur in caput aſini, aut anum ſcarabeus, ſincopizat, & non vertitur, donec extrahatur ab eo. *Albertus.*

Ad

Ad difficultatem ſpirandi.

Clavenzanus adoleſcens, nomine Jacobus, qui jam per ſeptem annos ſpirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis ſævisque acceſſionibus, deſperatus ab aliis Medicis, à me in duobus menſibus planè ſanatus eſt, factusq; pinguis: ſed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, ſuperimpoſito ſuturæ coronali, unâ die fermè libras duas aquæ detraxi, inde ſequentibus diebus idem actum eſt: ſed non tanta defluxit aqua: ſicque liberatus eſt. Exiſtimo cantharides idem poſſe, quod anacardi mel, & euphorbium etiam. Miſcebam etiam elateri granum unum unciis tribus lactis, jubebamq; eo tanquam errhino uti: & conduxit multum, atque hæc omnia priùs præpurgato corpore cum catapotiis; ſiccatoque victu tenui, ſed humido tamen, parumq; alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. *Cardanus de Curationibus admirandis.*

Ad pleuritidem.

Scobis, vel raſuræ dentis apri uncia ſemis in pollinem redacta, & cum aqua hordei, vel cicerum rubrorum, aut decocto pectorali à pleuritico hauſta, vero & comperto remedio illum ab imminente periculo liberat. *Mizaldus.*

Optimum facillimumque remedium ad pleuritidem, quo, ut alios taceam, fabrum quendam ſemimortuum, duobus diebus mirabiliter præſanavimus.

Accipe pomum odoratum & flavum, ab interioribus nempe ſeminibus mundatum, atque olibano eum impleto: deinde operculo ejus ſuperaddito, ſub cineribus calidis coquito, donec perfectè, & abſque uſtione coquatur. Hoc pomum in quatuor partes ſecato, ægroque ad comedendum præbeto. Quod cùm ritè factum fuerit, ſtatim aperietur apoſtema, tum apoſtematis pus expuetur, & ſic æger liberabitur, Quoniam faber quidam, cujus dentes jam erant clauſi, ut inſtrumento aliquo, pro injiciendo pomo aperire conaremur: qui cùm injecto pomo per ſemihoram quieviſſet, ſtatim magnam puris copiam expuit, deinde dormivit, cibum petiit, ſanusque Dei auxilio, evaſit. *Alex. Pedemont.*

Ad pleuritidem.

Limatura ſeu pulvis dentium majorum apri, detur in cochleari cum oleo lini. *Octavius Landus.*

Ad pleuritidem unguentum.

Rec. Olei roſati unc. vj.
Terebinthinæ ana unc. j.
Sulphuris tenuiſſ. triti ana unc. j.
Millepedum contuſ. ana unc. j.

Coquantur omnia ſimul per horam unam; deinde coletur oleum, quo affecta pars inungatur. *Roſcellus.*

Ad empyicos.

Si quis pleuriticus, empyicus, vel ſuppuratus, ſcrupulum pulveris ſeminum urticæ cum ſyrupo violaceo, aut alio quopiam ex iis, quos pectorales vocant, paulatim, & veluti lambendo deglutiverit, viſcoſum humorem ac tenacem nullo negotio expectorabit. Secretum cujuſdam non vulgaris Medici Pariſienſis.

Ad phthiſim aqua optima.

R. Tuſſilaginis
Limaciarum purgatarum
Hyſſopi
Capilli Veneris
Conſolidæ majoris ſing. ana q. ſ.

Ponantur in cucurbitam plumbeam, & in balneo Mariæ deſtillentur, de qua ſumat patiens ſingulis diebus in aurora poculum unum, ſtomacho jejuno. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. ſulphuris ſublimati, & ſuper lapide porphyrio cum aqua roſarum in tenuiſſimum pollinem triti quantū ſufficit. Conſervæ roſarum quantum ſatis eſt ad conficiendum electuarium. Doſis unc. ß. jejuno ſtomacho. *Innominatus.*

Ad phthiſim electuarium optimum.

Rec. herbæ Pulmonariæ
Roſmarini
Betonicæ
Capilli Veneris ſingul. ana drach. ij.
Mellis deſpumati lib. j.
Conſolidæ minoris unc. viij.
Tuſſilaginis unc. j.
Violarum drach. j. Miſceantur, & fiat electuarium ſecundum artem. *Roſcellus.*

Ad phthiſim remedium probatum & facile.

Accipe Tuſſilaginis
Lardi porcini benè contuſi ana quantum ſatis eſt,
Ovorum recentium num. j.

Miſce

Miſce & coque pro placenta, quâ cùm per novem dies manè uſus fuerit æger, effectum admiratione dignum videre licebit. Valet etiam ad impinguanda corpora macilenta. *Alexius*

Ad phthoen.

Sanavi neptē adoleſcentulam à Pontificis libellis (Datarium vocant) Franciſci Alciati, poſtquam velut phthoe peſſimâ laborantem, ipſe ego pro deplorata reliqueram; aderat febris vehemens, ſpirandi difficultas, maxima tuſſis, puris ſputum copioſum: itaque cùm cætera præſidia non valerēt, juſſi ut ſolâ ptiſanâ pro cibo uteretur, aquâq; cum ſacchaio confectâ: acciperet autē ſingulo mane unc. iiij. decocti caudarum & chelarum cancrorum in aqua hordei cum drach.ij. ſacchari. convaluitq; perfectè, & ſanata eſt: hoc eodem auxilio multos admodum curavi, qui integræ ſanitati reſtituti ſunt: erat autem illa, filia unius, qui ex phthoe vera obierat. *Cardanus.*

Ad empyema & phthyſim.

Ex peſſimo empyemate, à Medicis egregiis derelictū juvenem, Adrianum Belgam, optimorum morum: nam neminem illo gratiorem expertus ſum. Erat autem à libellis Don Alfonſi Pezoni, regii quæſtoris. Hunc itaque febre, tuſſi aſſiduâ, ſputo ſaniei, difficultate ſpirandi laborantem, miris modis curare aggreſſus ſum, anno abhinc 4. coactusq; ſum ſanguinem mittere, quod magis periculum, etiam morbum vererer, inde teſtudinum uſu, & ſyrupo etiam ex illis confecto, exquiſitâque victûs ratione; in qua alii Medici non obſervanda peccaverant, carnes & ova concedentes, tandem eum liberavi ſic, ut uxorem duxerit: & nunc etiam ſanus, mei memor vivat. Uſus autem ſum in eo deſtillatis aquis cujuſmodi ſuprà docui: tum decocto ligno Indico, cum humectantibus & expectorantibus, melle ſiquidem, altheæ, & ſymphyti radice, ſcabioſâ, glycyrrhizâ: foliisq; longæ ariſtolochiæ. *Card.*

Anhelosis bonum remedium.

Ozymi ſuccus ex ſemiuncia epotus cum dimidio croci ſcrupulo, mirum in modum confert anheloſis, ac ſuſpirioſis. *Idem.*

Ad interna vulnera.

Si quis internè vulneratus decoctum radicis caryophyllatæ biberit, ſanabitur. Et ſi externa vulnera eodem colluuntur decocto, ſummoperè juvabuntur. Valet præterea

ad lateris & pectoris dolores, nec non ad internas cruditates diſcutiendas. *Mizald.*

DE MORBIS VENTRIS.

Ad dolores ſtomachi, & appetitum conciliandum.

Cochlear pulveris electri, ſeu ambari albi ex vino, vel brodio ſumatur. *Ex Reverendiſſ. Nuncio protonotario Biglia Mediolanenſi.*

Ad dolorem colicum, & apoſtemata interna.

Os calvariæ hominis radatur, vel limetur in ea parte, in qua commiſſura in ſincipite eſt, in ſuperiore velut crux: ex eo pulvere cum brodio, vel aqua aut vino, ſi deſit febris, detur ægroto drach.j. vel ſemidrach.in hauſtu, movet vomitus vehementes, & ſedes: propterea dandus eſt, antequam vires ægrotanti omninò labefactentur. *Idem.*

Ad os ventriculi corroborandum, & conſtringendum.

Rec.pul.Coriandri præparati unc.j.
Pul.Aniſi unc.ß.
Pul.Coralliorum rubrorum.
Pul.Cinnamomi ana drach.ß.
Pul.Conſervæ roſaceæ exiccatæ unc.v.

Fiat pulvis, quo utatur à cibo cochlearis menſuram. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad ventriculum corroborandum.

Rec.Spec.diarrod. ablatis drach.iij.
Pul.trium ſantalorum drach.ij.
Pul.corticis citri ſicci ſcrup.v.
Aromat. roſ.drach.j.ß.
Sem.iv. frig.major. ana unc.ß.
Syrupi de pomis unc.j.
Sacchari albiſſ. q.ſ.

Fiant tabulæ, ſingulæ duarum drach. pondere, ex quibus unam quotidie ſumito, duabus ante prandium horis, adjectis adianthi conſervæ ſcilicet roriſmarini unc.ß. myrobol. chebuli unc.ij. *Vincent. Laur.*

Medicamentum contra ardorem ſtomachi, quem Germani den Sod *vocant.*

Rec. vetus ſaccharum roſar. & lapides Cancrorum quos contuſos & in pulverem redactos ſaccharo roſar. inſperge, adde

adde paululum de bolo armeno. Miſce hæc omnia ſimul. Obſervetur tamen ut lapides Cancrorum dimidiam ſacchari partem quantitate ſuâ adæquent. *Rantzovius.*

Aliud.

Rec. Seſquiunc. cretæ

Tres nuces muſcatas, ſive myriſticas

Seſquiunc. ſacchari electiſſ. quod ex Inſulis Canariis advehitur. Fiat pulvis. *Rantzovius.*

Ad pituitam ex ventriculo diſcutiendam.

Recipe caricarum pinguium per ſetaceum expreſſarum unc. vj.

Medullæ Cartami unc. j. ß.

Rhabarbari electi drach. iij. ß.

Caryophyllor.

Cinnamomi

Nucis moſcatæ ſing. drach. j.

Miſce omnia ſimul, & cum ſyrupo de corticibus citri, fiat ſolidioris formæ electuarium: utatur unc. ß. bis in ſeptimana, horis tribus ante prandium. *D. Lepor. Dal.*

Ad nauſeam à mari.

Abſynthium & pulegium tere cum oleo & aceto, & nares interiùs frequenter frica. Idem facit ſemen apii cùm bibitum fuerit: prohibet enim nauſeam, ne commoveatur, & ſedabit eam cùm commovebitur, & abſynthium ſimiliter faciet. *Alex. Pedemont.*

Ad colicam.

Radix hyoſcyami albi, quando ſuſpenditur ſuper patientem colicam, confert ei. *Ariſtot.*

Ad colicam.

Dixit Alexander, quando accipitur aliquid de umbilico infantis, qui egreditur, ſi inciditur, & ponitur ſub lapide annuli de argento, vel auro, tunc ei, qui neſcit eum, non advenit colica paſſio penitus. *Albertus.*

Colico cruciatui remedium.

Animalium calcanei combuſti ſummè pollent adverſùs colicos cruciatus, ut ſcribit *Rhaſis.*

Ad idem.

Sperma ceti humidum & recens confert ad colicos cruciatus: & omnes interraneos dolores, cum aliis, quæ flatus diſſipent, exhibitum. Sed cavendum, ne quis eo vetere utatur, aut nimio uſu eo aſſueſcat: nam alioquin periculoſum eſt. *Ex quodam Medico Germano.*

Ad

Ad idem.

Novi, qui bubulum ſtercus aridum in juſculo ignarus bibit, & à colico dolore ſtatim evaſit. Audivi etiam à viris fide dignis, non paucos ruſticos ejuſdem potu liberatos. Quidam non ipſum excrementum, ſed expreſſum inde ſuccum bibunt, & meliùs habent. *Geſner.*

Ad idem

Corculum galeritæ femori adalligatum, ſummè prodeſt adversùs colicum cruciatum. Nec deſuerunt, qui illud recens eam in rem etiam devorarunt optato ſucceſſu. *Ex quodam Hiſpano.*

Colicis doloribus experimentum optimum.

Si juvenum cervorum tenerrima cornua, dum adhuc languinosâ cuticulâ operiuntur, in taleolas ſcindantur, & fictili novo diligenter operculato, torrefacienda clibano committantur, factus ex iis pulvis, addito pipere & myrrhâ, coli cruciatibus cum vino generoſo mirificè confert. *Scribon. Largus.*

Ad colicam.

Oſſiculum hominis quodcunque appenſum, ut carnem attingat, doloribus ventris, qui certâ periodo repetunt, prodeſſe exiſtimatur. *Mizaldus.*

Ad eandem.

Illud certum eſt, lupi ſtercus, inteſtina, corium comeſta, vel etiam ſolùm geſtata, colicam tollere: confirmant enim inteſtinum illud. *Cardanus.*

Ad colicam.

Umbilicus infantis, qui præciſus eſt, dum naſcitur, in argenteo annulo geſtatus, ut carnem tangeret, multis, me vidente profuit coli doloribus paratis, ut hoc præſidio integrâ valetudine per multos annos fruerentur: forſan illis profuit fides: nam omnibus contingere hoc minimè credendum eſt. *Idem.*

Ad ventris tormenta.

Tradunt in terminib. anate vivâ appoſitâ ventri tranſire morbum, anatemque emori. *Cornel. Agrippa.*

Ad colicos & nephriticos cruciatus.

Recipe acerrimi raphani unc.j.
Oſſium meſpilor. drach.ij.

Blandè conquaſſata macerentur horis octo in vini albi generoſi unciis quatuor, deinde percolata, & modicè calentia propinentur in egreſſu lectûs, & ejuſdem ingreſſu: iteretur-

iter .urque potio, ſi opus fuerit doſim ejus augendo, vel minuendo, pro corporũ & ætatum modulo. Non deerunt, qui pro tam ſalutari munere, mihi ſummam ſint habituri gratiam. *Mizaldus.*

Oleum ad vermes.

Rec. Amygdalarum amararum
Sem. Perſicorum
Allii
Lumbricorum terreſtrium ſing. ana lib. j.
Gentianæ M. j.
Dictamni albi
Radic. Fraxini
Rad. graminis
Rad. imperatoriæ
Rad. Pœoniæ Croci
Calami aromatici
Caryophyllorum
Aloës hepaticæ
Galbani Colocynthidis
Zingiberis
Nucis moſchatæ
Cinnamomi
Piperis nigri
Piperis longi
Carpobalſami
Olibani ſingul. ana unc. iv
Corall. rubrorum unc. iv.
Theriacæ lib. j.
Menthæ Abſynthii
Abrotani Centauriæ minoris
Fol. perſici
Herbarum porri
Pulegii Plantaginis
Rutæ Marrubii
Apii Salviæ
Anethi Camædryos } ana M. j.
Majoranæ
Roriſmarini
Betonicæ
Foliorum lauri
Corticum mal. aurantiorum
Cort. mali granati ſing.

Sem.

veris, & aquæ Lavendulæ ad quantitatis unius cochlearis ægroto, tempore matutino exhibeto. Poſtero & tertio die fac idem. Sumet autem ægrotus hunc pulverem jejuno ſtomaho, ac tres continuos dies domi ſe continebit, pauco potu, & cibis levis ac facilis digeſtionis utetur, ut ſunt ova. Non abs re etiam fuerit, ut ægrotus poſtea ſingulis diebus mane per aliquod tempus cochlear aquæ Lavendulæ exhauriat. Os beſtiæ unicornis etiam contra hoc morbi genus conducit. *Ranzovius.*

Ad Paroxyſmum epilepticum.

Orpheus & Archelaus tradunt, Plinio Autore, morbo comitiali lapſos confeſtim liberari à convulſione, ſi in paroxyſmo eorũ labra humano ſanguine irrigata fuerint, aut pollices pedum fortiter puncti & vellicati. *Mizald.*

Ad Comitiales.

Comitialibus morbis (nam nulli alii magis debentur auxilia illa, quæ Phyſica vocantur) Alexander ſcripſit, pinguedinem chameleontis in oleo decocti, ventreque ac dorſi ſpina inunctis adeò prodeſſe, ut à morbo ſtatim ſurgant, & poſt ſeptimam inunctionem liberentur. Nicolaus prodidit inſuſurrando in dextram aurem illud. Oremus præceptis ſalutaribus moniti: adjectâ dominica oratione poſt completam ſupplicationem antequam abſolvantur hæc ambo, ægrum à morbo ſurgere: vel forſan quandoq; ita contigit, vel ſuſurrus ille in eam aurem prodeſt, vel cùm à flatu fiat, ut multi Medici credunt, interim ille conſumitur. Rinaldus magis ad rem: cùm Luna Jovi juncta eſt, dato patienti tribus diebus maceris, Pæoniæ ſeminum, & radicis dimidium drachmæ foliorum Caryophylatæ, & primulæ veris (quæ eſt bellis) drach. unam, teratur, ac partiatur. *Cardanus de Varietate.*

Contra epilepſiam.

Et dicitur, quòd ſi fiat annulus ex albis ungulis aſini, qui induit ipſum epilepticus, non patitur epilepſiam. *Albertus.*

Comitialis morbis præcantatio.

Annulum dicũt, quem ego vidi, ſi conficias argenteum hoc modo intus ſcriptum + Dabi + Habi + Haber + Hebr +. ne comitiali morbo laborantes cadant, prohibebit, in digito poſitus. *Cardanus.*

Convulſionis à flatu remedium.

Nodos ligneos è viſco, quæ quercui adnaſcitur, id genus

nus convulſionis ſanare, quod à flatu fit, noſtri Gramphū vocant. Debet ſuperponi loco patienti, ut ſtatim diffugiat: pingui ſucco tenuique præditum eſt id lignum, aut occultâ ratione. *Cardanus.*

Ad melancholiam.

Melancholiam non parum juvat, corpus urticis perfricare. *Cardanus.*

Ad metum & phantaſmata.

Qui urticam in manu habuerit cum pentaphyllo, ſecurus erit ab omni phantaſmate & metu. *Mizald.*

Ad hydrophobiam.

Hydrophobi, qui ex canis rabidi morſu aquam appetunt, & eandem reformidant, ſi inopinato ſubitoque impulſu aquis mergantur, metus metu diſcutitur, & tali ſymptomate liberantur. *Lemnius.*

Ad hydrophobiam.

Refert *Aëtius*, quòd ſi coagulum catuli ſemel tantùm ex aceto ederint hydrophobici, ſtatim capiet eos cupiditas potus aquæ, & ob id medicamentum hoc miris laudibus ab eo commendatur. *Mizald.*

Ad ebrietatem.

Ebrietati abſynthium, amygdalæ caules præmanſi conveniunt. *Cardanus.*

Ad ophthalmiam.

Eſt quidam piſcis, ſive ſerpens maximus, nomine myrus, cui ſi eruatur oculus, & alligetur fronti patientis, ophthalmiam ſanare dicitur, piſci verò oculum renaſci: ſed altero illum capi lumine, qui viventem non dimiſerit, *Corn. Agrippa.*

Ad oculorum vitia.

Ad oculorum vitia, unguem, nebulam, albuginem, & alia, ſequens remedium præſtantiſſimum eſſe, mihi narratum eſt. Caput cati omninò nigri in nova olla aduritur, & cineratur, eoq; ad lævorem & tenuiſſimum pollinem deducto, nonnihil per tubulum pennæ mundæ, in oculum quotidie ter inſufflatur. Si quis verò ardor, noctu maximè, oculum infeſtet, folia quercûs aquâ madentia, bina vel terna ſimul oculo ſuperponuntur, & identidem invertuntur. Dicebat ſecreti hujus autor, viſum poſſe reſtitui hoc remedio poſt cæcitatem unius duntaxat anni; experientiæ proponimus. *Mizald.*

Collyrium præſtantiſſimum contra omnis generis paſſiones oculorum.

Rec. Fœniculi,
Abſynthii,
Apii,
Rutæ,
Steinwartz unà cum radicibus,
Euphraſiæ,
Salviæ,
Betonicæ,
Auripigmenti,
Pimpinellæ,
Cardobenedicti ſingulorum an. partes æquales.

Hæc omnia ſimul in mortario contuſa miſce, ac urinam pueri infunde, deinde

Rec. granor. Piperis triti num. xiiij.
Mellis cochlearia duo,
Camphoræ drach. j.

Hæc omnia ſimul in mortario contuſa per linteum exprime, & colaturam, ſeu ſuccum in vitreo vaſe conſerva, ac inde ſingulis diebus, veſperi & manè guttam unam in oculum patientis inſtilla. Animadvertendum tamen eſt, quòd hæc aqua per ſpacium ix. dierum Soli eſt exponenda, & deſtillanda, antequam in uſum transferatur. *Henr. Rantz.*

Ad narium fœtorem.

Rec. Xyloaloës crudi,
Roſarum,
Caryophyllorum, ſingulor. ana unc. ij.
Spicæ,
Calami aromatici,
Myrrhæ,
Calamenthi, ſing. ana drach. j.

Confice cum bono vino antiquo aromatico, addendo moſchi grana vj. fac pillulas quantitate ciceris, & diſſolvatur una pro vice cum oleo nardino, & ſtilletur in nares; aut imponatur cum tenta, factâ priùs collutione cum vino odorifero. *Alex.*

Ad narium obſtructionem.

Rec. Succi betæ,
Succi majoranæ ana unc j.
Olei amygdalarum amararum drach. j.

Miſce, & per nares attrahantur. *Fioravantus.*

Ad

Ad ſanguinem ſiſtendum.

Sanguis ex quacunque parte corporis immodicè fluens, ilicò ſiſtitur, ſi ſubtili & raro bombace involutum ſtercus ſuillum adhuc calens, in nares, pudendum muliebre, aut locum alium, ſanguine manantem, intrudatur. Quod ruſticis potiùs quàm aulicis ſcriptum erit, ut ſimiles habeant labra lactucas. *Mizaldus.*

Ad ſanguinem ſiſtendum.

Si ſanguis fluat è naribus, conſtricto ejuſdem partis digito perſæpè ſiſtitur. Alii in fronte patientis ex illius ſanguine ſcribunt CONSUMMATUM eſt. *Card.*

Sanguis ut cohibeatur præcantatio.

Sic mihi contigit, ut aliquando præciſo labio, ſanguis nulla arte poſſet cohiberi, tum maximè, quia comedebam, ſalem impoſueram, perſtrinxeram, nihil proficiebat, præcantatione uſus ſum illâ, quæ à paſſione Domini ſumta eſt, & ilicò, me admirante, ceſſavit, neque loquente, nec comedente apparuit ſanguis, etſi locus egregiè tum doleret, & vulnus appareret. Miraberis, neſcio ego, an fides, an verba profuerint: verba hæc ſunt; SANGUIS MANE IN TE, SICUT FECIT CHRISTUS IN SE. SANGUIS MANE IN TUA VENA, SICUT CHRISTUS IN SUA POENA. SANGUIS MANE FIXUS, SICUT CHRISTUS QUANDO FUIT CRUCIFIXUS, ter repete. *Cardanus.*

Ad ſurditatem.

Rec. Axungiæ canis
Succi abſynthii,
Olei veteris, ſingul. ana q. ſ.
Miſce & in aures inſtilla. *Sextus Platonicus.*

Ad ſurditatem optimum.

Rec. Salviæ,
Majoranæ,
Flor. roriſmarini,
Hyſſopi,
Arthemiſiæ,
Mentaſtri,
Calamenti,
Chamomillæ,
Millefolii,
Hypericonis,

Abrotani,

Saturegiæ, ſingul. ana M.j.

Coquantur in aqua, in olla vitreata, ſuprà quam aures collocentur ita, ut fumus ingredi poſſit, maſticando rem aliquam, ut fabas, continuò, ut pori melius aperiantur, & tandiu, donec decoctum frigeſcat. Quo facto, ſumito oleum colocynthidis, & unam vel alteram guttam inſtilla; mox bombace in dicto oleo imbutâ, obſtrue: demum aliquantum ſupradictarum herbarum ſupra ponito, ſomni tempore; iteretur ſingulis diebus, & perfectè ſanabitur. *Roſc.*

Ad dentium dolorem & ſtuporem.

Dentium ſtuporem, quem Græci αἱμωδίαν vocant, portulaca manſa diſſolvit, *Aphrodiſæo* teſte. Quod etiam præſtat ſalis defricatio; vel quippiam recentis caſei ovilli dentibus ſtupefactis attritum. Addo, quod in ὀδονταλγίᾳ, ſeu dẽtium dolore, nullum præſentius invenias remedium emplaſtello, facto ex pice vulgari, aut reſina liquefacta, cum pulvere aluminis, & nucis, quam gallam nuncupant, modò arteriæ temporali paulò ſupra dentem excruciatum calidum apponatur, & ibidem pernoctare ſinatur, vel dies aliquot geſtetur. Sed id maximè locum habet in exſcarificatione dentiũ maxillarium, & ſuperioris ordinis. *Experto* (ut dicunt,) *crede Roberto. Mizaldus.*

Dentium dolor mirè ſedatus.

Nuper dolor acerrimus duos ultimos maxillæ ſiniſtræ ſuperiores dentes vexabat: unde conſenſu quodam & alios omnes ſuperiores ejus partis dentes affligebat, & maxillam totam adeò, ut os excuti videretur: tũ etiam oculum & aurem, & naſi partem, eandem vehementer urgebat, nec ullo auxilio abſcedebat, ſed intermittens quandoque revertebatur. Dexterâ manu dentes apprehendebam, diſtrahebam, nihil proficiebam. Tandem caſu aliquo inveni, quòd ubi ſiniſtrâ manu leviter apprehendiſſem dẽtem, qui magis vexabat, ita ut pollice partem exteriorem, indice interiorem comprehenderem; ſtatim non ſolùm dolor illius dentis, ſed & totius partis ſedabatur. Illud verò mirabilius, quòd quantò levius tangebam, tantò celeriùs ac perfectiùs dolor ſedabatur. Fiebat autem ſedatio hæc confeſtim: & hoc cùm rediret dolor, ſæpiùs pluſquam vicies ſum expertus, donec ſic ſpontè abſceſſit, & liberatus ſum. *Cardanus.*

Ad dentium ſtuporem.

Dentibus, qui ſtupore obtorpeſcũt ab eſu acidorum, auſterorum, vel frigidorum, portulaca manſa remedio eſſe ſolet, ignibusque ſacris auxiliatur, ac Veneris impetus & ſomnia frangit, &c. *Mizald. in Horto medico.*

Ad dentium dolores.

Dente talpæ vivæ exempto, ea demiſſa, ſanari dentium dolores, inquit *Cornel. Agrip.*

Ad dentium dolorem.

Dentium dolori prodeſt plerunque, ſi dentes coxarum oſſibus bufonis tangantur: antipathia enim eſt. *Cardanus.*

Ad dolorem dentium.

Rec. Ligni guajaci M.j.
Aquæ ardentis q.ſ.
Miſce, & in ore contineatur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad dentium dolorem.

Rec. Piperis longi,
Maſticis,
Origani,
Saturegiæ,
Xylobalſami,
Pyrethri, ſingul. ana unc. ß.
Trita in unc. j. aquæ vitæ infundantur. De hac aqua parum in dentem ſtilla. *Roſcellus.*

Ad anginam.

Adeò eſt ſalutaris humanus ſanguis, ut elephantiaſi conſpurcati ſolea in balneis ex illo temperaverint, & Orpheus atque Archelaus illitu ejus anginam curari tradiderunt.

Ad anginam.

Cataplaſma ex pulvere combuſtarum hirundinum, & nidi earundẽ, efficaciter prodeſt diſcutiendis tumoribus gutturis, & curandæ anginæ *Mizaldus.*

Squinantiæ remedium.

Squinãticis bufo ſeu rubeta cocta, & pro emplaſtro impoſita adeò prodeſt, ut quendam hoc auxilio, cui jam tanquam morienti, de more candelæ accenſæ fuerant, liberaverim. Crediderim & filum, quo ſuſpenſa interierit, poſſe conferre. *Cardanus.*

Ad ſtrumas.

Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea vivente abſciſſi, dum Luna vacua ad conjunctionem properat, colloq; ſtrumas

patientis ſuſpenſi adeò conferunt, ut perſæpè etiam morbo patientem liberent. *Cardanus.*

Ad columellam ſuffocantem.

Si contigerit à deſtillatione columellam in gutture laxari, ſuccus crudæ braſſicæ ſummo capiti admotus, illam in ſublimem oris partem revocabit, ſolitumque locum repetere coget: quod naturæ arcanis & ſecretis adſcribendum eſt. *Mizald. in Horto medico.*

Ad Columellæ inflammationem.

Excrementum pueri aridum cum melle Attico tritum, præſtantiſſimum eſt remedium ad columellæ inflammationes, quæ ſuffocationem minantur. Sed puer ille paſcendus eſt biduò lupinis cum optimo pane, ſatis fermentato & ſalito: eique vinum vetus bibendum mediocriter dandum, ut quàm optimè concoquat. Tertio die ſumtum excrementum deſiccandum eſt, & quo dictum eſt, modò uſurpandum. Gallinarum & perdicum caro in jure elixa poſſet exhiberi, niſi excrementum magis fœtidum redderet. Hoc Galeni ſecretum eſt, à quopiam precibus magnis impetratum, ut ipſe ſcribit.

Ad infantulorum ſiriaſin.

Urticæ in mortario contuſæ, addito momento unguenti populeonis, arteriis temporum, ac metacarpii applicantur: remedio præſtantiſſimo ad extinguendum ardorem ſiriaſis infantulorum, plus minus biduo, modò ſingulis quaternis horis innoventur. *Langius.*

Infans ut non ſternutet.

In domo, in qua ciconiæ pennæ fuerint, infantem non ſternutaturum, inquit Aetius.

Ad animi defectum.

Animi defectu collapſi eriguntur vellicato articulo digiti annularis, ſeu medii: nec non attritu auri ad eundem cum croci momento: per hunc enim vis quædam refocillatrix, ad cor vitæ fontem dimanat. *Lemnius.*

DE MORBIS PECTORIS.

Ad tuſſim puerorum.

Dicit Tabarienſis, quòd ſi ſuſpenditur lapis ſpongiæ in collo pueri, qui tuſſit tuſſi vehementi, ſedatur tuſſis ejus: & quando intromittitur in caput aſini, aut anum ſcarabeus, ſincopizat, & non vertitur, donec extrahatur ab eo. *Albertus.*

Ad

Ad difficultatem ſpirandi.

Clavenzanus adoleſcens, nomine Jacobus, qui jam per ſeptem annos ſpirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis ſævisque acceſſionibus, deſperatus ab aliis Medicis, à me in duobus menſibus planè ſanatus eſt, factusq; pinguis: ſed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, ſuperimpoſito ſuturæ coronali, unâ die fermè libras duas aquæ detraxi, inde ſequentibus diebus idem actum eſt: ſed non tanta defluxit aqua: ſicque liberatus eſt. Exiſtimo cantharides idem poſſe, quod anacardi mel, & euphorbium etiam. Miſcebam etiam elateri granum unum unciis tribus lactis, jubebamq; eo tanquam errhino uti: & conduxit multum, atque hæc omnia priùs præpurgato corpore cum catapotiis; ſiccatoque victu tenui, ſed humido tamen, parumq; alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. *Cardanus de Curationibus admirandis.*

Ad pleuritidem.

Scobis, vel raſuræ dentis apri uncia ſemis in pollinem redacta, & cum aqua hordei, vel cicerum rubrorum, aut decocto pectorali à pleuritico hauſta, vero & comperto remedio illum ab imminente periculo liberat. *Mizaldus.*

Optimum facillimumque remedium ad pleuritidem, quo, ut alios taceam, fabrum quendam ſemimortuum, duobus diebus mirabiliter præſanavimus.

Accipe pomum odoratum & flavum, ab interioribus nempe ſeminibus mundatum, atque olibano eum impleto: deinde operculo ejus ſuperaddito, ſub cineribus calidis coquito, donec perfectè, & abſque uſtione coquatur. Hoc pomum in quatuor partes ſecato, ægroque ad comedendum præbeto. Quod cùm ritè factum fuerit, ſtatim aperietur apoſtema, tum apoſtematis pus expuetur, & ſic æger liberabitur, Quoniam faber quidam, cujus dentes jam erant clauſi, ut inſtrumento aliquo, pro injiciendo pomo aperire conaremur: qui cùm injecto pomo per ſemihoram quieviſſet, ſtatim magnam puris copiam expuit, deinde dormivit, cibum petiit, ſanusque Dei auxilio, evaſit. *Alex. Pedemont.*

Ad pleuritidem.

Limatura ſeu pulvis dentium majorum apri, detur in cochleari cum oleo lini. *Octavius Landus.*

Ad pleuritidem unguentum.

Rec. Olei roſati unc.vj.
Terebinthinæ ana unc.j.
Sulphuris tenuiſſ. triti ana unc.j.
Millepedum contuſ. ana unc.j.

Coquantur omnia ſimul per horam unam; deinde coletur oleum, quo affecta pars inungatur. *Roſcellus.*

Ad empyicos.

Si quis pleuriticus, empyicus, vel ſuppuratus, ſcrupulum pulveris ſeminum urticæ cum ſyrupo violaceo, aut alio quopiam ex iis, quos pectorales vocant, paulatim, & veluti lambendo deglutiverit, viſcoſum humorem ac tenacem nullo negotio expectorabit. Secretum cujuſdam non vulgaris Medici Pariſienſis.

Ad phthiſim aqua optima.

R. Tuſſilaginis
Limaciarum purgatarum
Hyſſopi
Capilli Veneris
Conſolidæ majoris ſing. ana q.ſ.

Ponantur in cucurbitam plumbeam, & in balneo Mariæ deſtillentur, de qua ſumat patiens ſingulis diebus in aurora poculum unum, ſtomacho jejuno. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. ſulphuris ſublimati, & ſuper lapide porphyrio cum aqua roſarum in tenuiſſimum pollinem triti quantũ ſufficit. Conſervæ roſarum quantum ſatis eſt ad conficiendum electuarium. Doſis unc.ß. jejuno ſtomacho. *Innominatus.*

Ad phthiſim electuarium optimum.

Rec. herbæ Pulmonariæ
Roſmarini
Betonicæ
Capilli Veneris ſingul. ana drach.ij.
Mellis deſpumati lib.j.
Conſolidæ minoris unc.viij.
Tuſſilaginis unc.j.
Violarum drach.j. Miſceantur, & fiat electuarium ſecundum artem. *Roſcellus.*

Ad phthiſim remedium probatum & facile.

Accipe Tuſſilaginis
Lardi porcini bene contuſi ana quantum ſatis eſt,
Ovorum recentium num.j.

Miſce

Miſce & coque pro placenta, quâ cùm per novem dies manè uſus fuerit æger, effectum admiratione dignum videre licebit. Valet etiam ad impinguanda corpora macilenta. *Alexius*

Ad phthoen.

Sanavi neptē adoleſcentulam à Pontificis libellis (Datarium vocant) Franciſci Alciati, poſtquam velut phthoe peſſimâ laborantem, ipſe ego pro deplorata reliqueram; aderat febris vehemens, ſpirandi difficultas, maxima tuſſis, puris ſputum copioſum: itaque cùm cætera præſidia non valerēt, juſſi ut ſolâ ptiſanâ pro cibo uteretur, aquâq; cum ſaccharo confectâ: acciperet autē ſingulo mane unc. iiij. decocti caudarum & chelarum cancrorum in aqua hordei cum drach. ij. ſacchari. convaluitq; perfectè, & ſanata eſt: hoc eodem auxilio multos admodum curavi, qui integræ ſanitati reſtituti ſunt: erat autem illa, filia unius, qui ex phthoe vera obierat. *Cardanus.*

Ad empyema & phthyſim.

Ex peſſimo empyemate, à Medicis egregiis derelictū juvenem, Adrianum Belgam, optimorum morum: nam neminem illo gratiorem expertus ſum. Erat autem à libellis Don Alfonſi Pezoni, regii quæſtoris. Hunc itaque febre, tuſſi aſſiduâ, ſputo ſaniei, difficultate ſpirandi laborantem, miris modis curare aggreſſus ſum, anno abhinc 4. coactusq; ſum ſanguinem mittere, quod magis periculum, etiam morbum vererer, inde teſtudinum uſu, & ſyrupo etiam ex illis confecto, exquiſitâque victûs ratione: in qua alii Medici non obſervanda peccaverant, carnes & ova concedentes, tandem eum liberavi ſic, ut uxorem duxerit: & nunc etiam ſanus, mei memor vivat. Uſus autem ſum in eo deſtillatis aquis cujuſmodi ſuprà docui: tum decocto ligno Indico, cum humectantibus & expectorantibus, melle ſiquidem, altheæ, & ſymphyti radice, ſcabioſâ, glycyrrhizâ: foliiſq; longæ ariſtolochiæ. *Card.*

Anhelofis bonum remedium.

Ozymi ſuccus ex ſemiuncia epotus cum dimidio croci ſcrupulo, mirum in modum confert anheloſis, ac ſuſpirioſis. *Idem.*

Ad interna vulnera.

Si quis internè vulneratus decoctum radicis caryophyllatæ biberit, ſanabitur. Et ſi externa vulnera eodem colluuntur decocto, ſummoperè juvabuntur. Valet præterea

ad lateris & pectoris dolores, nec non ad internas cruditates diſcutiendas. *Mizald.*

DE MORBIS VENTRIS.

Ad dolores ſtomachi, & appetitum conciliandum.

Cochlear pulveris electri, ſeu ambari albi ex vino, vel brodio ſumatur. *Ex Reverendiſſ. Nuncio protonotario Biglia Mediolanenſi.*

Ad dolorem colicum, & apoſtemata interna.

Os calvariæ hominis radatur, vel limetur in ea parte, in qua commiſſura in ſincipite eſt, in ſuperiore velut crux: ex eo pulvere cum brodio, vel aqua aut vino, ſi deſit febris, detur ægroto drach.j. vel ſemidrach. in hauſtu, movet vomitus vehementes, & ſedes: propterea dandus eſt, antequam vires ægrotanti omnino labefactentur. *Idem.*

Ad os ventriculi corroborandum, & conſtringendum.

Rec. pul. Coriandri præparati unc.j.
Pul. Aniſi unc.ß.
Pul. Coralliorum rubrorum.
Pul. Cinnamomi ana drach.ß.
Pul. Conſervæ roſaceæ exiccatæ unc.v.

Fiat pulvis, quo utatur à cibo cochlearis menſuram. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad ventriculum corroborandum.

Rec. Spec. diarrod. ablatis drach. iij.
Pul. trium ſantalorum drach. ij.
Pul. corticis citri ſicci ſcrup. v.
Aromat. roſ. drach. j. ß.
Sem. iv. frig. major. ana unc. ß.
Syrupi de pomis unc. j.
Sacchari albiſſ. q. ſ.

Fiant tabulæ, ſingulæ duarum drach. pondere, ex quibus unam quotidie ſumito, duabus ante prandium horis, adjectis adianthi conſervæ ſcilicet roriſmarini unc. ß. myrobol. chebuli unc. ij. *Vincent. Laur.*

Medicamentum contra ardorem ſtomachi, quem Germani den Sod *vocant.*

Rec. vetus ſaccharum roſar. & lapides Cancrorum quos contuſos & in pulverem redactos ſaccharo roſar. inſperge, adde

adde paululum de bolo armeno. Miſce hæc omnia ſimul. Obſervetur tamen ut lapides Cancrorum dimidiam ſacchari partem quantitate ſuâ adæquent. *Rantzovius.*

Aliud.

Rec. Seſquiunc. cretæ

Tres nuces muſcatas, ſive myriſticas

Seſquiunc. ſacchari electiſſ. quod ex Inſulis Canariis advehitur. Fiat pulvis. *Rantzovius.*

Ad pituitam ex ventriculo diſcutiendam.

Recipe caricarum pinguium per ſetaceum expreſſarum unc. vj.

Medullæ Cartami unc. j. ß.

Rhabarbari electi drach. iij. ß.

Caryophyllor.

Cinnamomi

Nucis moſcatæ ſing. drach. j.

Miſce omnia ſimul, & cum ſyrupo de corticibus citri, fiat ſolidioris formæ electuarium: utatur unc. ß. bis in ſeptimana, horis tribus ante prandium. *D. Lepor. Dal.*

Ad nauſeam à mari.

Abſynthium & pulegium tere cum oleo & aceto, & nares interiùs frequenter frica. Idem facit ſemen apii cùm bibitum fuerit: prohibet enim nauſeam, ne commoveatur, & ſedabit eam cùm commovebitur, & abſynthium ſimiliter faciet. *Alex. Pedemont.*

Ad colicam.

Radix hyoſcyami albi, quando ſuſpenditur ſuper patientem colicam, confert ei. *Ariſtot.*

Ad colicam.

Dixit Alexander, quando accipitur aliquid de umbilico infantis, qui egreditur, ſi inciditur, & ponitur ſub lapide annuli de argento, vel auro, tunc ei, qui neſcit eum, non advenit colica paſſio penitus. *Albertus.*

Colico cruciatui remedium.

Animalium calcanei combuſti ſummè pollent adverſùs colicos cruciatus, ut ſcribit *Rhaſis.*

Ad idem.

Sperma ceti humidum & recens confert ad colicos cruciatus: & omnes interraneos dolores, cum aliis, quæ flatus diſſipent, exhibitum. Sed cavendum, ne quis eo vetere utatur, aut nimio uſu eo aſſueſcat: nam alioquin periculoſum eſt. *Ex quodam Medico Germano.*

Ad

Ad idem.

Novi, qui bubulum ſtercus aridum in juſculo ignarus bibit, & à colico dolore ſtatim evaſit. Audivi etiam à viris fide dignis, non paucos ruſticos ejuſdem potu liberatos. Quidam non ipſum excrementum, ſed expreſſum inde ſuccum bibunt, & melius habent. *Geſner.*

Ad idem

Corculum galeritæ femori adalligatum, ſummè prodeſt adverſus colicum cruciatum. Nec defuerunt, qui illud recens eam in rem etiam devorarunt optato ſucceſſu. *Ex quodam Hiſpano.*

Colicis doloribus experimentum optimum.

Si juvenum cervorum tenerrima cornua, dum adhuc ſanguinoſâ cuticulâ operiuntur; in taleolas ſcindantur, & fictili novo diligenter operculato, torrefacienda clibano committantur, factus ex iis pulvis, addito pipere & myrrhâ, coli cruciatibus cum vino generoſo mirificè confert. *Scribon. Largus.*

Ad colicam.

Officulum hominis quodcunque appenſum, ut carnem attingat, doloribus ventris, qui certâ periodo repetunt, prodeſſe exiſtimatur. *Mizaldus.*

Ad eandem.

Illud certum eſt, lupi ſtercus, inteſtina, corium comeſta, vel etiam ſolùm geſtata, colicam tollere: confirmant enim inteſtinum illud. *Cardanus.*

Ad colicam.

Umbilicus infantis, qui præciſus eſt, dum naſcitur, in argenteo annulo geſtatus, ut carnem tangeret, multis, me vidente, profuit coli doloribus paratis, ut hoc præſidio integrâ valetudine per multos annos fruerentur: forſan illis profuit fides: nam omnibus contingere hoc minimè credendum eſt. *Idem.*

Ad ventris tormenta.

Tradunt in torminib. anate vivâ appoſitâ ventri tranſire morbum, anatemque emori. *Cornel. Agrippa.*

Ad colicos & nephriticos cruciatus.

Recipe acerrimi raphani unc. j.
Oſſium meſpilor. drach. ij.

Blandè conquaſſata macerentur horis octo in vini albi generoſi unciis quatuor, deinde percolata, & modicè calentia propinentur in egreſſu lectûs, & ejuſdem ingreſſu: iteretur-

ſten[illegible]urque potio, ſi opus fuerit doſim ejus augendo, vel mi[illegible]uendo, pro corporũ & ætatum modulo. Non deerunt, qui pro tam ſalutari munere, mihi ſummam ſint habituri gratiam. *Mizaldus.*

Oleum ad vermes.

Rec. Amygdalarum amararum
Sem. Perſicorum
Allii
Lumbricorum terreſtrium ſing. ana lib. j.
Gentianæ M. j.
Dictamni albi
Radic. Fraxini
Rad. graminis
Rad. imperatoriæ
Rad. Pœoniæ Croci
Calami aromatici
Caryophyllorum
Aloës hepaticæ
Galbani Colocynthidis
Zingiberis
Nucis moſchatæ
Cinnamomi
Piperis nigri
Piperis longi
Carpobalſami
Olibani ſingul. ana unc. iv
Corall. rubrorum unc. iv.
Theriacæ lib. j.
Menthæ Abſynthii
Abrotani Centauriæ minoris
Fol. perſici
Herbarum porri
Pulegii Plantaginis
Rutæ Marrubii
Apii Salviæ
Anethi Camædryos
Majoranæ
Roriſmarini
Betonicæ
Foliorum lauri
Corticum mal. aurantiorum
Cort. mali granati ſing.
} ana M. j.

Sem.

Digitized by Google

Sem.apii
Sem.portulacæ
Sem.raphani
Sem.caulium
Sem.plantaginis
Sem.porri
Sem.centauriæ minoris
Sem.mal. cotoneorum
Sem.Fœniculi
Sem.petroſelini ſingul. } ana lib.ß.
Lupinorum
Baccarum lauri
Phaſeoli rubri ſingul.ana lib.j.
Cornu cervi unc.vj.
Fellis taurini lib.j.
Aceti albi lib.j.
Olei maſtichini
Laurini
Nardani ſingul.ana lib.j.
Olei communis veteris lib.xiv.

Trituranda, triturentur: contudenda, contundantur, miſceantur, & ponantur in loco calido per dies quindecim: deinde coquantur uſque ad tertiæ partis conſumtionem: demum coletur, & ſervetur oleum ad uſum. Quo ſi uti voles, tempora, nares, pulſus manuum, orificium ventriculi, umbilicum inungito, iterando inunctiones aliquoties, videlicet ſingulis duabus horis. *Roſcellus.*

Ad vermes electuarium.

Rec.ſeminis cinæ unc.j.
Dictamni albi unc ij.ß.
Croci drach.ß.
Mellis colati lib.ij.vel q.ſ.

Fiat electuarium. Doſis unc.ß. *Roſcellus.*

Ad vermes.

Nihil efficacius ad exigenda ventris interranea, & lumbricos ejiciendos, exiccatis in tegula ignita vermibus, exhibitoque illorum pulviſculo, verminantibus pueris. Nam confeſtim reliquos corpori inhærentes excludit. *Lemnius.*

Aliud

Experimento probatum habeo puerorum lumbricos, uvarum paſſarum eſu expurgari, ſi jejunis abſq; ullo alio edulio, illas exhibeas. Nam ut amarulenta, ita dulcia affluenter

fluenter hauſta, vermibus ſunt inimica: diſtendi enim, ac rumpi illos contingit, ſuavioris edulii copiâ. *Lemnius.*

Ad dyſenteriam.

Rec. coaguli leporis
Sanguinis leporini, ſingul. ana qu. ſatis eſt.
Miſce & da patienti. Omnia enim alvi profluvia compeſcit. *Alexius & Mizaldus.*

Aliud.

Multi dyſenterias exitialiter graſſantes curaverunt hauſtô decocto Indicis alteæ ex vino; ſi quidem febris aberat: vel plantaginis, hordeíve, ſi præſens erat. Id fuiſſe inter arcana doctiſſimi cujuſdam Hiſpani Medici, pro certo accepi.

Ad dyſenteriam.

Dyſenterias, & alias ventris profluies, quantumvis effrenes, compeſcunt Oſſa humana, ad lævorem pulverata, & ex vino rubro ſubauſtero ſumta. *Mizaldus.*

Ad fluxum hepaticum.

Docet *Rhaſis*, hepata anatum proprietatem habere ſiſtendi fluxum, qui ex debilitate hepatis naſcitur.

Ad icteritiam

Juſculum ex decoctione fragariæ herbæ cum ſua radice, ab icterico jejuno dies aliquot hauſtum, illum perfectè ſanat. Secretum hoc cujuſdam eſt monachi, ex quo ingentes pecunias corradebat.

Ad aquas hydropicorum.

Pulvis Magnetis triobolari pondere epotus ex ſucco fœniculi, hydropicis aquas detrahit. *Mizaldus.*

Ad hydropicorum aquam.

Mirum eſt, quod affirmant: coluber fluviatilis funiculo à cauda præligatus ſuſpenditur, ſubjecto vaſe, aqua pleno, in quod dehiſcat ore, aliquot poſt horis vel diebus lapidem eructat, qui exceptus vaſe, quod ſubjacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atq; in totum exhauſta aqua liberat. *Hollerius.*

Ad hydropem.

Clyſteria ex decoctione cardui benedicti in urina, omne genus hydropis curant ſæpiùs infuſa. *Ex lib. manuſcripto.*

Rec. Spicæ nardi Indicæ
Hepatis lupini ſingul. ana drach. ß.
Trita miſceantur cum ſyrupo de abſynthio, fiant pillulæ

N.18. auro coopertæ. Capiat pilulas iij. ſingulis diebus ſtomacho jejuno. *Innominatus.*

Ad hydropem.

Rec. Liquoris tartari
Aquæ gentianæ ſing. ana unc.j.
Spiritus vitrioli gr. iij.
Olei ſulphuris gr.iv.
Aquæ theriacalis.

Miſce. Capiat ante ingreſſum laconici, & ſudet. *Innominatus.*

Ad calculum Imp. Max. II.

Rec. Rhabarbari electi drach.ij.
Galangæ
Granorum paradiſi
Aniſi
Fœniculi
Agarici
Maſticis
Cinnamomi ſing. ana drach.j.
Glycyrrhizæ unc.ß.
Lapidis Judaici drach.iij.
Mithridati drach.v.
Macis drach.iv.
Caryophyllorum drach.ß.
Vini ardentis part j.
Vini malvatici part.ij.

Ponantur omnia in vitro optimè obturato per dies 14. poſteà deſtillentur. Utatur bis in hebdomade ad quantitatem cochlearis, ſtomacho jejuno. *Ex libro manuſcripto.*

Ad calculum pulvis.

Rec. Gummi ceraſorum
Milii Solis ſing. ana drach.ij.
Sem. Petroſelini
Sem. Melonum
Sem. Malvæ
Glycyrrhizæ raſæ ſing. ana drach.iij.
Sacchari candidi drach.x.

Fiat pulvis ſubtiliſſimus. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad lapidem, & phlegma veſicæ.

Rec. Rad. Fœniculi

Reſtæ

Reſtæ bovis
Chamædryos
Betonicæ
Parietariæ
Florum Cheyri
Roriſmarini
Salviæ
Baccarum lauri
Juniperi ſing.ana drach.ß.
Sem.geniſtæ ſcrup.j.
Violariæ
Altheæ
Aniſi ſing. ana ſcrup.j.
Sem.frig.majorum
Cinnamomi
Nucis moſchatæ ſing. ana drach.j.
Glycyrrhizæ raſæ drach.ij.

Fiat pulvis ſubtiliſſimus. Doſis ſcrup.j. cum decocto cicerum rub. *D.Bleſius.*

Ad calculum pulvis.

Rec.Sem.melonum drach.j.ß.
Gummi ceraſorum unc.ß.
Milii Solis drach.ij.
Liquiritiæ raſæ drach.j.ß.
Sacchari candi unc.ij.ß.

Miſce, & fiat pulvis. Doſis unc.ß. cum brodio cicerum rub. *Iſabella Corteſa.*

Ad calculum ſyrupus.

Rec.Saxifragiæ
Milii Solis
Sem.ceraſorum
Gran. alchekengi
Gentianæ
Cicerum rub.
} ana q. ſufficit.

Coquantur in aqua cotoneorum uſq; ad tertiæ partis conſumtionẽ: deinde coletur,& de colatura accipe lib.j. Mellis optimi lib.j. Aceti unc.j.coquantur,deſpumentur,fiatq; ſyrupus; de quo patiens quotidie in aurorâ capiat cochlearium unum,ſtomacho jejuno. *Ex lib.manuſcripto.*

Ad calculum balneum optimum.

Recipe Hyſſopi,malvæ, petroſelini,parietariæ ana M.j. Seminis lini unc.ß. ſaxifragiæ M.j. Ponantur in ſacculo

omnia, & in aqua ſufficienti coquantur, & fiat balneum. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad calculum pulvis.

Rec. Sanguinis hircini præparati unc. ß.
Lapidis Judaici
Lapidum cancrorum
Sem. perſicorum ſingul. ana drach. j.
Sem. petroſelini drach. ij.
Sem. apii drach. ij.
Fiat pulvis ſubtiliſſimus. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad calculum.

Rec. Rhabarbari drach. iij.
Granorum juniperi drach. v.
Corticum caſſiæ unc. ß.
Aniſi drach. j.
Fœniculi drach. j.
Lapidis Judaici unc. ß.
Agarici
Zingiberis
Cinnamomi
Galangæ ſingul. ana drach. j.
Macis ſcrup. ij.
Mithridati drach. ij.
Liquiritiæ raſæ drach. vj.
Vini optimi part. ij.
Vini ardentis part. j.
In vaſe vit. Utatur bis in menſe cum cochl. *Ex lib. manuſcr.*

Ad calculum probatum.

Rec. Aniſi unc. iv.
Cumini Romani, in aceto per diem integrum ad Solem infuſi, & reſiccati unc. iv.
Sem. apii
Sem. petroſelini
Sacchari albiſſimi ſingul. ana unc. iv.
Fiat pulvis ſubtiliſſimus, quo utatur ęger ſtomacho jejuno, ſingulis diebus cochlearium dimidium cum pane toſto; vel brodio ciceris per menſem integrum, curabitur perfecte. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad calculum pulvis.

Rec. Rad. enulæ, rad. pimpinellæ, ſem. aniſi, ſem. petroſelini, ſem. fœniculi, granorum juniperi, ſem. ſaxifragiæ albæ an. unc. ß. Fiat pulvis ſubtiliſſimus, quo utatur cum vino

vino calido manè ſtomacho jejuno ſingulo die ultimo plenilunii, hoc eſt, uno die ante novilunium. *Ex libro manuſcripto.*

Ad calculos.

Braſavolus vim incredibilem tribuit pulveri meſpilorum ad deturbandos è renibus calculos, & ciendas urinas.

Ad calculum probatum.

Raphani in ſalis cumulos & ſalinas projecti, vel conſepulti, in aqueam ſalſuginem maſſam totam deliqueſcere ac reſolvi cogunt. Ex quo multi adverſus calculum & tophos arenaceos in corpore concretos, aquam ex corticibus, vel toto corpore raphanorum expreſſam, cum vino albo, & pulvere terebinthinæ ex aduſtione, vel reſiccatione ad Solem ſalubriter & ſucceſſu admodum felici, exhibent. Res probata, & nullo auro æquiparanda. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Ajunt nonnulli, baccas leucacanthi, ſeu albi ſpini ex vino albo ſumtas, deturbandis calculis admodum efficaces eſſe. *Idem.*

Ad calculos.

Si in lamina auri puriſſimi figura leonis ſculpatur, Sole verſante in Leone: & Luna non aſpiciente ſextam domum, nec domino aſcendentis Saturnum, vel Martem, Lunâq; ab illis recedente, valebit ſigillum hujuſmodi circa renes geſtatum, ad ſæviſſimos illorum dolores, & cruciatus. Et ſi componantur trochiſci ex pulvere ſelecti olibani cum hircino ſanguine, imprimanturque in dicta Lamina, & ſiccati ſolvantur in vino albo, quod à jejuno bibatur mirabilem effectum habebunt adversùs calculos renum, & veſicæ lapidem. *Andreas Cordubenſis, ad ſummum Pontif. Gregorium, & Albertus Magnus.*

Aliud ad idem.

Omnia genera lapidum, qui in capitibus piſcium reperiuntur, trita, & cum vino exhibita, colicum dolorem compeſcunt; & calculum, qui in renibus defixus jacet, atterunt, & comminunt. *Galenus & Avicenna.*

Aliud ad idem.

Adversùs calculũ multi de experientia magnificant pulverem pellis lucii piſcis, cum aqua parietariæ ex vino albo hauſtum. Alii idem pollicētur de pelle piſcis barbatuli, & ſtillatitia aqua herbæ, quam argentariam vocant. *Mizald.*

Aliud adverſus calculum.

Pulvis vitri ab Abenzoare in hunc fit modum. Fruſtum vitri cryſtallini denſum & perſpicuum terebinthinâ reſinâ illinitur, & prunis imponitur, donec candeſcat. Aquâ extinctum, iterum illinitur, excoquitur & reſtinguitur. Ubi id ſepties iteratum erit, in ſubtiliſſimum pulverem atteritur. Ex eo pondus aurei, vel drachmæ unius ex vino albo, calculos efficaciter comminuit. *Galenus & Avicenna.*

Aliud optimum.

Paſſerculus troglodytes vocatus, qui omnium avicularum, excepto regulo, minimus ſpectatur, & juxta ſæpes ac muros victum quæritat, violatumque perbrevem facit, naturalem vim, admiratione dignã habet. Sale enim conditus, & crudus in cibo acceptus, concretos calculos lotio expellit, & ne renaſcantur prohibet, ac morbum perfectè ſanat. Conditur optimè pennis evulſis, atque inde largo ſale adobrutus, arefactus comeditur. Si plures adfuerint, coqui poſſunt more aliarum avicularum. Poſſunt etiam non deplumes uri in olla operta, & cinis unius uſti, cum pauco pipere & cinnamomo exhiberi. Sunt qui vivum pennis prævulſis ſale condiant, quod melius eſt. Alii aſſatos edunt integros, ita ut nihil ex eis prêter pennas abjiciant. *Aetius & P. Ægyneta.*

Ad calculos.

Gummi ceraſorum in vino albo ſolutum, contra calculum profuiſſe, certo experimento compertum eſt. *Mizaldus.*

Aliud optimum.

Accipe aquæ vitæ optimæ, olei amygdalarum dulciũ, ſingulorum unc.ij. miſce, & bibe ſtomacho jejuno. *Ab amico experto.*

Ad calculum remedium bonum.

Ononis ſeu Anonis (quæ & acutella & teſta bovis vulgò dicitur) contra calculos plurimum laudatur. Nam ab illorum cruciatu celerrimè liberat, ac eos expeditè educit, pulvere ex cortice radicum ejus hauſto cum vino albo. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Hoc loco mihi ſanè quàm opportunè in mentem venit ſecretum cujuſdam doctiſſimi Medici, facile admodum & familiare, ad deturbandos è renibus calculos. Id ſolùm

conſtat

conſtat ſyrupo de hyſſopo cum duplo vel triplo aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decem, aut duodecim hyeme propinato adoleſcenti cuipiam, & aliis, jejuno ventriculo, ille mihi fidem fecit, ſe multos calculos à corporibus eorum excluſiſſe *Mizaldus.*

Calculoſis & podagroſis amuletum.

Illud abſq; ſuperſtitione: radix pœoniæ maſculæ Majo collecta, & creſcente Lunâ, pro amuleto ſuſpenſa, podagricos, & calculoſos juvat. *Cardanus.*

Ad renum dolorem, & teneſmum.

Pulli columborum occultâ proprietate renum dolori conferunt, & corruptum ſanguinem emendant: ſed dum interficiuntur, capite truncari debent. Eorundem carnes facultatem habẽt ſanandi teneſmum, quem cucurbita frequenter comeſa, generare ſolet. *Rhaſis.*

Ad veſicæ lapidem.

Conſtat hac ratione aquam fieri poſſe, quæ lapidem veſicæ per catheterem immiſſa, ilicò cõfringet. Nam cùm duo ſint neceſſaria, & quòd lapidem atterat, & quòd veſicæ ſit innoxia, primùm præſtabit modus ac materia: nam extremos vapores è ſcorpionum cinere, vel Macedonici petroſelini, vel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus: ſic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. *Cardanus.*

Ad renes expurgandos.

Si ſemen inventum in pillulis & globulis lappæ minoris, in leviſſimum pulverem redigatur, & cum pauco vino albo generoſo exhibeatur, renes ab arenulis efficaciſſimè repurgabit, ſed aliquanto celeriùs, ſi cum aqua vitæ hauriatur. *Mizaldus ab experto.*

Ad urinam ciendam.

Rubeta diſciſſa & renibus ſuperpoſita, urinam ciet vehementer, atque adeò, ut nonnunquam aſcititii hoc medicamento liberentur. *Cardanus.*

Ad urinam

Scolimi, ſeu cinaræ radix decocta in vino, & pota, copioſam & graveolentem urinam prolicit: eodemque modo virulentæ & venereæ gonorrhœæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus & Langius.*

Ad lotii difficultatem.

Centipedæ in cellis vinariis repertæ, lotii difficultates egregiè ſolvunt, ſi vino albo intritæ hauriantur: vel ſicca-

tarum pulvis ex eodem vino exhibeatur. Conſtat experimento cujuſdam, qui ſicuti id ſecreti liberè mihi impertivit; ita ego aliud ei candidè commune feci. *Mizald.*

Ad ſtranguriam.

Lapilli [illegible]pite limacum & grandiorum cochlearum eruti, ſtranguriosis urinam moliuntur, illius meatus lubricando, ſi comminuti ex vino exhibeantur. Auxiliantur etiam parturientibus, laxando & dilatando etiam muliebres locos. *Mizaldus.*

Stranguriæ remedium.

Ad ſtranguriam lingua anſeris ebibita mirabilis eſt, inquit *Cardanus.*

Ad veſicæ morbos.

Quædam à ſimilitudine miro modo liberant: à ſimilitudine, velut veſicæ bovis tres coctæ in aqua, ebibita aqua, ſiccatiſque veſicis, ac cum aqua ebibitis, dicunt omnes morbos veſicæ ſanari; præcipuè verò urinæ incontinentiam. *Cardanus.*

Ad veſicæ ſcabiem.

Decoctum herbæ, quam Hippurim vocant ſcabiei veſicæ, malo intolerabili medetur, facta in multis experientia. *Mizaldus.*

Ad gonorrhœam.

Cinaræ radix in vino cocta, & pota, venereæ gonorrhœæ præſens eſſe remedium fœlici ſucceſſu ſe probaſſe ſcribit *Joan. Langius.*

Ardoris urinæ medela.

Rec. Radicis malvæ,
Radicis altheæ,
Radicis petroſelini, ſing. ana M.j.

Coquantur in aqua fluviali uſque ad conſumtionem tertiæ partis, deinde coletur: cui adde butyri recentis ad quantitatem nucis, & bibendum præbe duabus horis ante prandium, ſtomacho jejuno. *A quodam Equite Ferra.*

Ad mingentes in lecto.

Accipe Succi foliorum cupreſſi,
Olei ſeſamini, ſing. unc. ij. Miſce & da in potu manè, & eundo dormitum tribus diebus, & non comedat acetoſitatem, neq; olera, & valet propriè in mulieribus. *Bayrus, ſi rectè memini.*

Ad

Digitized by Google

Ad effluvium urinæ.

Veſica ovilla, aut caprina cremata, & ex poſca bibita, vel leporis teſticulus ex vino odorato coctus, & potus, iis qui urinam inviti reddunt, benefacit. *Mizald.*

Ad dolorem hæmorrhoidarum.

Rec. Folia malvæ, Violariæ, Altheæ an. M.j.ß. Meliloti, Fœnigræci, florum Chamomillæ, ſeminis Lini ana M.j. Tapſi barbati M.ij. Paretur decoctum in aqua & vino rubro, pari portione. *Ex lib. manuſcr.*

Ad hæmorrhoidarum dolorem.

Rec. micæ panis, ſi fieri poteſt, hordeacei & in lacte muliebri, vel caprino madeat, addito vitello ovorum, & croco. *Ex lib. manuſcr.*

Ad menſtrua alba unguentum.

Rec. Coral. rubrorum,
Myrrhæ,
Corticum thuris,
Succi roſarum,
Nucum cupreſſi,
Balauſtiorum,
Maſticis,
Olibani,
Carabæ,
Spicæ nardi,
Galliæ moſchatæ,
Coriandri præparati, ſingul. ana ſcrup. j.
Olei roſarum.
Olei maſtichini,
Olei nardini,
Olei rutæ, ſing. ana unc. ß. cum pauca cera, fiat unguentum. *Roſcellus.*

Ad uterum loco movendum.

Bardanæ majoris folium (quæ & Arction, & Perſonaria dicitur) ſummo capite geſtatum, matricem ſurſum tollit, ſub planta pedis, deorſum. Quod remedium præſtantiſſimum habetur adverſus ſuffocationes, præcipitationes, ac diſlocationes matricis. De folio braſſicæ ſcribit *Cato*, quod vertici capitis impoſitum, vulvam ex defluxu pendulam, vel aliter affectam, ſurſum rapit. *Mizaldus.*

Ad mulieres utero ſtrangulatas.

Experimento certiſſimo compertum eſt, bituminis ſuf-

ſitu, ſive crudum ſit, ſive uratur, mulieres utero ſtrangulatas extemplò revocari. Quamobrem nonnullæ hoc morbo obnoxiæ, lana exceptum illud, collo appendunt: ut crebro olfactu ſuffocationis paroxyſmum arceat. *Langius.*

Ut mulieres fiant ſteriles.

Si dentes pueri in primis cùm cadunt, ſuſpendantur antequam veniant ad terram, & ponantur in lamina argenti, & ſuſpendantur ſuper mulieres, eas prohibent impraegnari & parere. *Albertus.*

Ad idem.

Si mulier accipit ſingulis menſibus de urina mulæ pondera duo, & biberit, ipſa non concipiet. *Cleopatra.*

Aliud ad idem.

Si ſemen acetoſæ ligetur in panno, & ſuſpendatur ſuper tympanum ſiniſtrum, non concipiet, donec permanet ſuper ipſum. *Albertus.*

Aliud ad idem.

Quando bibit mulier urinam arietum, vel ſanguinem leporis: vel, ſi ſtercus leporis ſuſpendatur ſuper mulierem, nunquam concipiet. *Albertus.*

Aliter ut ſteriles fiant mulieres.

Quòd ſi quis extraxerit calcaneum mulieris muſtellæ, ipsâ exiſtente vivâ, & ſuſpendantur ſuper mulierem, non concipiet, donec maneat ſuper eam: & quando removetur, impraegnatur. Vel, ſi accipiantur duo teſticuli muſtellæ & ſtringantur, & ligentur in crucem mulieris, & habeat eos ſecum, mulier non concipiet. *Albertus.*

Ut homo ſemper eunuchus ſit.

Ut homo ſemper eunuchus ſit, accipe ex vermiculo, qui in æſtate lucet, & da ei bibere. *Albertus.*

Adverſus ſterilitatem mulierum.

Semen rumicis, ſeu ſylveſtris lapathi, ſiniſtro brachio alligatum, ſterilitatem in mulieribus emendat *Africanus.*

Mulier ut concipiat.

Si mulier non poteſt concipere, accipe cornu cervinum pulverizatum, & miſceatur cum felle vaccino, teneat mulier ſuper ſe, coëat, & ſtatim concipiet Vel detur mulieri neſcienti lac jumenti, eâ horâ coëat, & ſtatim concipiet. *Albertus.*

Conceptum juvantia.

Juvatur natura ſimilibus, lac equæ bibitum à menſibus, uterus

uterus leporis, hirci teſticuli adjuvant ad conceptum: Quædam certa ratione, phu, ſcobs ligni cupreſſi, cortex mori, & artemiſia. *Cardanus.*

Abortum prohibentia.

Exiſtimant fœtus contineri, ſi vermis qui in gramine invenitur vivus, & antequam terram tangat, collo ſuſpendatur: diximus aliàs de ætite lapide. *Cardanus.*

An mulier gravida ſit?

Si experiri voles an mulier ſit gravida, fac ut lotium reddat in vaſe æneo: & per noctem unà acum ferream, & perpolitam in illud demerge. Si prægnans erit, maculis rubris diſtinguetur: ſin minus, nigreſcet, vel ferruginea, aut ærùginoſa evadet. *Expertum fuiſſe intellexit Mizaldus.*

Filiorum, quos habitura eſt mulier, numerus ut cognoſcatur.

Caret autem ratione quod dicunt, nodos in umbilico oſtendere filios ex eadem matre naſcituros: aut enim ſimpliciter: atque hoc ſuperſtitioſius Aſtrologorum prædictionibus. Fieri enim poteſt, ut moriatur, aut caſta vivat, quæ plures ſit habitura filios: aut non ſimpliciter, ſed quia poteſt, hoc autem modo plures nodos habebunt, atque uni conjuncta viro plures, alteri pauciores: quod eſſe non poteſt, ut ſimul diverſo numero comprehendatur, aut maximum numerum continebit, quomodocunq; conjungatur. Cùm ergo rariſſimè contingat, hanc poteſtatem non fruſtrari: aut enim non commodè juncta erit, vel etiamſi commodiſſimè morbis aliiſq; occaſionibus impedietur: quomodo igitur ſciri hoc potuit, quod nunquam fermè accidit? Dicendum igitur erit, fœcundos uteros plerunq; plures nodos parere in umbilico, ſteriles autem paucos, nec ad unguem diſtinctos, ut eventui perſæpè concordare videatur: atque hoc modo problematum veritas exquiritur. *Cardanus.*

Ad fœtus retentionem optimum.

Rec. Olei myrtini,
Maſtichini,
Terebinthinæ ſingul. ana drach. j.
Sandali rubri & citrini,
Hypocyſtidis,
Acaciæ, ſingul. ana drach. v.
Spodii,
Roſarum rubr. ſing. ana drach. v.

Boli Armeni,
Terræ ſigillatæ,
Raſuræ eboris, ſingul. ana ſcrup. ij.
Maſticis,
Myrrhæ,
Vernicis,
Sanguinis draconis,
Styracis liquidæ,
Picis Græcæ,
Mumiæ, ſing. ana drach. j.
Picis navalis,
Picis Græcæ, ana quantum ſufficit.

Fiat ceratum, quod partim ſupra renes, partim ſupra matricem, vel ſupra regionem veſicæ ponatur. *Roſcellus.*

Ut mulier citò pariat, & ſine dolore, expertum.

Rec. Gallithrici quantum ſatis eſt, contundatur bene, & exprimatur ſuccus: de quo accipito poculum dimidium, & cum vino mulieri parturienti ad bibendum dato. Mox herbam expreſſam calidam ſupra umbilicum ligato. *Alexius.*

Ad partum accelerandum.

Spolium ſerpentis quando ſtringitur ſuper ancham mulieris, accelerat partum: ſed cùm parit, illicò removeatur. *Albertus.*

Ad partum.

Filia quæq; ſeptima nata miro modo partum adjuvare traditur. *Corn. Agrippa.*

Ad partus facilitandos.

Si ex partu laborans mulier, ocimi radiculam cum penna hirundinis tenuerit, abſque dolore illicò pariet, quod ab amico probatum intellexit *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Paſtinacæ piſcis radius adalligatus umbilico, fertur faciles partus facere, ſi vivente ablatus ſit, ipsâque denuò in mare demiſsâ. *Cornel. Agrippa.*

Et narrat *Democritus*, linguam chamæleontis, ſi viventi erepta ſit, ad judiciorum eventum pollere, eandemq; ſalutarem eſſe parturientibus circa domum: cavendum autem, ne domo inferatur, quia eſſet pernicioſiſſimum.

Ad ſecundas movendas.

Calendulæ aquam omnibus oculorum morbis conducere tradunt: ad hæc capitis dolores tollere, ſuffitumque ex

ex ejus floribus pudendo muliebri per infundibulum, vel aliter exceptum, ſecundas morātes facilè evocare, & profugas reducere. Hoc ſecreto vetulam quandam obſtetricem mirâ arte emunxi, dum meâ egeret operâ, in enixu puerperii cujuſdam locupletis matronæ. *Mizaldus*.

Unguentum purgans.

Rec. Olei roſati,
Olei violacei,
Olei amygdalarum amararum,
Olei rutæ,
Olei ſambuci,
Olei cataputiæ, ſingul. ana unc.j.
Fellis vervecis,
Fellis taurini, ana unc.j.
Fellis porcini unc.j.
Ceræ, quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat unguentum, quo inungatur ventriculus, & umbilicus, &c. *Roſcellus*.

DE MORBIS MANUUM.

Ad manuum tremorem.

Arthemiſia in aqua roſarum macerata, tremulas manus emendat, ſi inde laventur. *Mizald.*

Ad extrahendas ſpinas è digitis.

Rec. Abrotanum quantum ſatis eſt, tere, & cum aceto miſce, & ſuperponito. *Ex lib. manuſcr.*

DE MORBIS PEDUM.

Podagræ remedium, quo Rex Daciæ utebatur.

Rec. Turpeti,
Hermodactylorum, ana drach.ij.
Zingiberis,
Salis gemmæ,
Cinnamomi, ana drach.v.
Diagrydii,
Aniſi,
Fœniculi, ana drach.j.
Sacchari candidi unc.j.

Fiat pulvis, de quo ſumatur ad quantitatem drachmæ unius, & dimidiæ, uſque ad duas, ſi non ſufficeret prima quantitas, & in æſtate ſumitur cū aqua endiviæ: in hyeme

verò

verò cum brodio pulli, per horas quinque, vel ſex ante prandium dormiendo per unam horam pòſt, vel quieſcendo, & poteſt ſumi bis in menſe, vel ſaltem ſemel, & hoc penultimâ die Lunæ; præmittantur autem per tres dies omni mane unciæ ſex aquæ mellis ad modum ſyrupi; hoc enim diſponit vias pulveri: tempore verò intermedio omni ſero, cum itur dormitum, ſumantur pillulæ duæ, vel tres de lua, quæ conficitur ex pulvere ipſius luæ, & terebinthina quantum ſatis eſt. Patiens verò pro poſſe ſobriè vivat, ut tanto remedio gaudere poſſit. *Ex lib. manuſcr.*

Ad podagram.

Rec. Picis navalis lib. ij.
Colophoniæ,
Ceræ, ana lib. v.
Semen Naſturtii,
Baccarum Lauri,
Sulphuris vivi,
Cimimi,
Croci,
Abſynthii,
Aniſi,
Pulegii,
Maſticis ſingul. ana unc. ij.
Cinnamomi drach. j.
Zingiberis drach. ij.
Caryophyllorum drach. v.

Fiat emplaſtrum ſecundùm artem. *Ex lib. manuſcrip.*

Pillulæ ad podagram.

Rec. Aloës,
Myrrhæ electæ, ana drach. j.
Rhabarbari electi,
Agarici trochiſcati, ana drach. v.

Cum ſyrupo roſato laxativo fiat maſſa. Ex drach. j. fingantur pilulæ v. Capiat per duas horas ante cibum ſingulis quindecim diebus. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad dolores podagricos in principio.

Rec. olei papaveris lib. ij.
Spicæ nardi unc. ij.

Miſce & macera per octo dies ad Solem, deinde exprime, & ſerva. Tempore uſus adde aliquantulum aquæ ex opio deſtillatæ. Idem facit oleum Hyoſcyami. *Henr. Wolffius.*

Pillulæ

Pillulæ ad Podagram.

Rec. Succi Hellebori nigri,
Succi fumi terræ,
Succi Colocynthidis,
Succi Gentianæ,
Succi Petaſites,
Succi Rhabarbari,
Agarici,
Rhabarbari pulverizati,
Maſticis, ſing. ana drach.j.

Miſce omnia bene, & fiat maſſa, ex qua formentur pillulæ. Doſis drach.j. ex qua tres pillulæ parentur. *Henricus Wolſſius.*

Podagræ remedium.

Rec. Olei cinnamomi,
Olei ceræ,
Olei ſalis, ſing. ana part.j. Miſce. *Andernacus.*

Ad podagram in principio fluxionis.

Rec. Farinæ hordei unc.iij.
Farinæ lentium unc.ij.
Terræ ſigillatæ,
Sanguinis draconis ana drach.ij.

Coquantur farinæ lento igne cum poſca, deindè miſceantur pulveres, cui adde Olei roſati unc.ij. Ceræ novæ unc.j. fiat in modum cerati. Et ubi fluxio ſedata fuerit, adde pulveris florum Chamomillæ unc.ß. Croci drach.j. Vitelli ovorum num.ij. *Ex lib. manuſcr.*

Ad podagram.

Experimentum Regii cujuſdam Chirurgi adversùs podagras & chiragras: Habe manipulū Arthemiſiæ, defervefacito in oleo dulci olivarum, donec decreſcat ad tertias: eo dolentem locum inunge, ſenties brevi tempore dolorem ſedari. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Milvi caput deplume uſtum, & quantùm capi poteſt tribus digitis cum aqua ſumtum, podagricis auxiliatur. *Mizaldus.*

Ad podagram.

Si acceperis dextrum pedem teſtudinis, & ſuſpenderis eum ſuper dextrum pedem podagrici, confert ei. Similiter ſi ſiniſtrum ſiniſtro, & ſic manus ejus confert manui, & digitus digito. *Albertus.*

Ad dolores Podagricos.

Nec mirum videri debet, quod corium calcanei dextri vulturis ſuper pedem dextrum, & ſiniſtri ſuper ſiniſtrum podagrici levare poſſit dolores; *Cardan.*

Ad Iſchiados.

Decoctum corticis populi albæ Iſchiadicos ſummè recreat. Quod etiam præſtat ſuccus frondium geniſtæ in aceto maceratarum. *Mizaldus.*

Ad articulorum affectus.

Oleum, in quo decoctæ fuerint ranæ uſq; ad ſeparationem carnis ab oſſibus, plurimùm valet ad omnes nervorum & articulorum affectus, perfrigerataque membra, ſi eo calente ungantur. *Mizaldus.*

Ad arthritidem.

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Joan. Antonium Scazoſum, Joan. Baptiſtam Mareſchalcũ è Senatus libellis, & filiam Joan. Angeli Linati, tum alios innumeros. Sed juvat horum trium inſignium curam narrare. Laborabat ergo Jo. Antonius Scazoſus biennio arthritide, nil proficientibus Medicis, quem ego exhibitione decocti ex ligno Guajaco cũ betonica, & catapotiis ex hermodactylis, curavi. At Jo. Bapt. Mareſchalcus iiij. jam menſibus (eratque menſis ille, quo curare aggreſſus ſum illum, Decembris) confligtabatur: præterea duabus febribus: unâ intermittente, alterâ continuâ; & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem averſabatur, & fermè immobilis cùm eſſet, meritò à Medico ſuo vel pro inſanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam contendebat, ob idque diſſidebamus. Ego enim non exiſtimavi hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiebant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quieſcit: ſed ſi non in melius proficiant, neceſſe eſt, ut in deterius prolabantur. Itaque colocynthidem in melle coxi puro; mel autem odoratis miſtum, velut offam devorandum dedi: decoctúmque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè ſanavi, ut nunquam poſtea in eum morbum reciderit, & adhuc vivit. Filia autem Angeli Linati jam biennio experta non ſolùm omnes Medicos, ſed etiam circulatores, ſumſerat vinum, aquam, unctiones, & ſuffumigia ex cinnabari factitio, nec ſanari poterat. Dolebãt ei crura, ac tremore vexabatur ita, ut totas noctes vigil perſæpe duceret, abſque ſpe, ut par

erat

erat tot fruſtra tentatis potentiſſimis auxiliis. Itaq; exhibito vino cũ optimo cortice, curandã interim particulam ipſam ſuſcepi, excogitatoq; præſidio, quod & cauſæ morbi, & morbo adverſaretur, ipſum confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi juſſi: quâ cum thure, ligno aloës, ſemine balſaminæ, ſtyrace odorata, cortice citri miſtis, & ſæpe cruribus eo ſuffumigio calefactis (aderat & lapis gagates copioſus) ſanata eſt perfectè convaluitque: liberavi etiam Pet. Ant. Beſutium, juxta ædem ſacram Breram, non procul à Porta Beatrice laborantem arthritide, eiſdem penè auxiliis, quibus etiam Scazoſum, cùm hic à Medico ſuo, omnibus in deterius labentibus, deſtitutus eſſet.

Ne pedes aut manus à frigore lædantur.

Si quis nolit pedes, vel manus à frigore offendi, pinguedine vulpis inungat. *Mizald.* +

Torpori ſanando.

Cùm membra compreſſa detinentur, ſpirituum trãſitus prohibetur, unde torpent adeò, ut non tutò homo illis ſe committat, ſentiturque ſtupor: at verò præter id vellicationem quandam, velut formicarum: ea fit, quoniam partes inæqualiter afficiuntur; ſtupidæ enim ſanis cohærent: quamobrẽ hic affectus & ob impotentiam, & ob doloris ſpeciem quandam, gravis perſæpè homini eſt. Nihil autem præſentius, quàm membrum totum vehementer extendere, ac fricare, vel alterius lateris manu, pollice apprehenſo, pedem patientis cruris elevare. *Cardanus.*

DE MORBIS PARTICULAribus externis.

Ad capitis vulnera.

Rec. Aquæ vitæ lib. ij. ß.
Maſticis triti,
Myrrhæ pulverizatæ,
Aloës tritæ, ſing. ana unc. j.

Bulliant bullitione unâ ad ignem, deinde coletur aqua, cùm vulnera fuerint lota, ſequens pulvis inſpergatur. Accipe Olibani, Myrrhæ, Aloës ana unc. j. Miſce & fiat pulvis ſubtiliſſimus. *Roſcellus.*

Alind ad idem.

Rec. Olibani,
Myrrhæ,

Aloës.

Aloës,
Reſinæ ſingul.ana unc.j.
Fiat pulvis,quo vulnera priùs aqua vitæ lota,aſpergantur.

Ad vulnera, ſpaſmum, & dolores, oleum.

Rec.Terebinthinæ claræ lib.j.
Olei communis unc.j.
Olibani
Myrrhæ
Sarcocollæ
Maſticis
Croci ſingulorum ana unc.j.
Panis porcini
Caudæ equinæ
Rubiæ tinctorum ſingulorum ana unc.j.
Vermium terreſtrium unc.iij.
Ponantur omnia in retorta, & deſtillentur ſecundùm artem. *Fallopius.*

Ad omnis generis vulnera, oleum mirabile.

Rec.Terebinthinæ lib.j.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ ſingulorum ana unc.j.
Aquæ vitæ unc.viij.
Miſce,& deſtilla in retorta, poſtea oleum ab aqua ſepara, & ſerva. *Fallopius.*

Aliud, præſertim ad nervorum vulnera.

R.Terebinthinæ claræ lib.j.ß.
Ceræ flavæ lib.j.
Nucis moſchatæ
Caryophyllorum ſingulorum ana unc.j.
Cineris lignorum combuſtorum unc.vj.
Laterum tritorum q.ſ.
Miſce, & in retorta deſtillentur. *Fallopius.*

Aliud ejuſdem, ad idem.

Rec.Olei abietini lib.j.
Albuminum ovorum coctorum lib.j.
Reſinæ unc.vj.
Gummi hederæ unc.ij.
Miſce, & deſtilla in retorta ſecundùm artem.

Balſamum ad vulnera, ejuſdem.

Rec.Terebinthinæ claræ lib.j.ß.

Olei

Olei laurini
Galbani
Gummi Arabici
Gummi hederæ, ſingulorum ana unc.j.
Olibani
Ligni aloës
Galangæ
Caryophyllorum
Nucis moſchatæ
Conſolidæ minoris
Cinamomi
Cedoariæ
Zingiberis
Dictamni albi ſing. ana drach vj.
Styracis liquidæ ſingul. ana unc.ij.
Moſchi
Ambræ ſingul. ana drach.j.

Pulverizanda, pulverizentur, miſceantur: quibus adde aquæ vitæ lib.viij. pone in vaſe vitreo optimè obturato, per dies octo; deinde deſtillentur primò igne lento, quouſq; oleum manare incipiat, tum augeatur, donec totum deſtillaverit; deinde oleum ab aqua ſepara, & ſerva.

Oleum ad vulnera.

Rec. Terebinthinæ lib.ij.
Olei lini lib.j.
Reſinæ pini unc.vj.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ
Macis, Croci
Ligni aloës ſing. ana unc.ij.

Ponantur in retorta, & deſtillētur primò igne lento, poſtea fortiori. *Fallopius.*

Oleum ad vulnera 24. horis curanda: & ad rupturam, &c.

Rec. Olei communis lib.vj.
Olei abietini lib.j.
Myrrhæ electæ unc.vj.
Aloës lotæ

Olibani ſingulorum ana unc.vj.
Mumiæ unc.ij.
Glutinis communis unc.vj.
Granorum tinctorum unc.iiij.
Picis navalis unc.vj.
Gummi arboris ſicomori unc.ij.
Amurcæ olei lib.ij.
Altheæ unc.vij.

Omnia in cucurbitam vitream robuſtam ponantur, & per horas xij. in balneo Mariæ coquantur: poſtea coletur, colaturæ addatur

Serpentariæ M.iiij.
Balauſtiorum M.iiij.
Conſolidæ majoris cum floribus, herba & radicibus M.iiij.
Betonicæ,
Nicotianæ ſing. ana M.iiij.
Balſaminæ, cum herba & fruct. M.iiij.
Foliorum Cypreſſi M.iiij.
Veſicarum ulmi n.xl.
Millefolii,
Braſſicæ marinæ ſingul. ana M.iiij.
Dactylorum maturorum n. xxv.
Hypericonis,
Perforatæ,
Centaureæ minoris,
Burſæ paſtoris ſing, ana M.iiij.

Coquantur iterum in balneo Mariæ per horas 18. deinde ponantur ad Solem per æſtatem integram, in vaſe optimè obturato. Quo facto, omnia eximantur, colentur, exprimendo fortiter, oleoque denique addantur croci triti unc.iij. coquanturque ſimul per horas tres, & oleum ſervetur ad uſum. Hoc oleo ad rupturam ſi uti voles, priùs pili abradendi, deinde per 15. dies ruptura bis quotidie inungenda: mox veſica porcina, & faſciis firmiter & ritè liganda. Curandum verò, ut in lecto æger per dies xv. quieſcat. *Roſcellus.*

Ad vulnera.

Ad vulnera quævis præſtantiſſimum eſt, ac paratu facile, ſequens remedium. Sumuntur picis Græcæ, ſulphuris & olibani albi ſingulorum partes æquales, teruntur, ovorum albuminibus excipiuntur & vulnerum labris ritè obductis,

ductis,abſterſoq; ſanguine, ſuper linteolo impoſita eidem vulneri applicantur, faſciâ deligantur, & dies aliquot ibidem manere permittuntur. Res mira & probata. *Mizald.*

Ad ulcera maligna.

Mirabilis & citò parabilis aqua, nullo auro comparanda,ad hunc fit modum, Aqua pura & limpida in vas, nullo anteà liquore imbutum, mittitur. Ubi effervescit ilicò in vivam & recentem calcem, alteri vaſi novo impoſitam effunditur: ac ibi tandiu quieſcere permittitur, donec detracta ſpuma, clara & pellucida appareat ſubſidente ad imum vaſis calce, pultis modo diluta. Tum demum aqua ſupernatans excipitur per vaſis inclinationem, ſed calce immota, & phialâ mundâ, aut alio vaſculo diligenter obturato, ad uſum ſervatur. Vix credi poſſit, quantum habeat energiæ & miraculi in ulceribus quibuſvis, & maximè à lue Venerea obortis. Nam fotu ex linteolo in ea repente madefacto, & vice emplaſtri poſt hæc ulceri impoſito, ac ſubinde renovato, ſaniem deterget, dolores ſedat, ulcus carne replet, ac inflammationes pauco tempore extinguit: non abſq; ingenti miraculo, cùm ſui caloris vehementia alioquin incendat calx viva. Fruere hoc excellentiſſimo ſecreto,quod multâ prece, precioq; multo, multis recuſavi. *Mizaldus.*

Precioſum oleum Balſaminum, quod inſtillari poteſt vulneribus, quæ non capiti, ſed alioqui corporis partibus ſunt inflicta.

Accipe olei roſati uncias novem.
Rhabarbaræ minutim contuſæ uncias ſex.

Hæc firmiter contecta in ampulla ſive lagena ſtannea per tres dies ſtare facito. Deinde lagenam unà cum prædictis in balneum Mariæ immittito,& ad horæ medietatē probè bullire ſinito. Poſtea in lagenam injice Maſticis ſubtiliter contuſi drachmas ſex. Item thuris bdellii,oppopanacis,camphoræ, ana ſive partes æquales unciam dimidiam, poſtea illud oleum per mundum panniculum laneum excolato, ita ut omnis virtus prædictarum ſpecierum inde exprimatur, habebiſque in uſum paratum oleum præſtantiſſimum. *Rantzovius.*

Inſigne cataplaſma vulnerarium, contra quemvis ictum, quo uſus eſt Chriſtianus II. Rex Daniæ.

Rec. Ceræ uncias tres cum ſemiſſe,

Colophoniæ ſeu picis Græcæ
Aſche iſchmalß.
Mumiæ, ana ſeſquiunciam.
Myrrhæ unciam unam.
Minii unciam dimidiam.
Corallorum alborum drachmas tres.
Magnetis unciam unam,

Ceram unà cum colophonia primùm diſſolvi facito, deinde mumiam adjice, poſtea das Aſchenſchmalß. Hæc ad lentum ignem collocato, & probè verſato. Deinde reliquis quoq; prædictis ſpeciebus immiſſis, ad lentum ignē pauliſper ſtare ſinito, probè frequenterque moveto, ſæpè etiam periculum facito, num ſatis ſit decoctum, & in fundo ſubſidere incipiat. Stilla ex alto guttulas aliquas ex calida ſpatula in frigidam. Quòd ſi illud infrigidari, & ſpatulæ adhæreſcere ſenſeris, ab igne remoueto, tam diuq; verſato, donec ſuâ ſponte ſit frigefactum, & in ſolidam coëat maſſam, ne ſequentia tria gummi, in eo adurantur. Adde inſuper Thuris & Maſticis ana unc. unam, Camphoræ ſeſquiunciam, & in olla tam diu moveto, ut infrigidatum duritiem contrahat, & manibus tractari, prædictoq; adipe ſubigi poſſit. Et hoc modo cataplaſma ritè paratum habes. Quòd ſi igitur vulnus inflictum eſt recens, panno lineo craſſiori illito, & parti affectæ applicato. Quibuslibet etiam vulneribus, ſive cæſim gladio ſecante, ſive punctim mucrone ſint inflicta, hoc cataplaſma rectè adhiberi poteſt. *Idem.*

Potio vulneraria ejuſdem.

Rec. Limonii ſylveſtris, id eſt, Wintergrün & Betonicæ ana drachmam unam, ſaniculæ & pedis leonis, id eſt, ſinnau ana drachmam dimidiam, cum duabus menſuris vini in nova olla vitreata firmiter occluſa, quæ farina ſubacta probè obturetur. In medio autem operculi foramen relinquatur, per quod vapor egrediatur. Coctura hujus potionis ad ſpacium duarum horarum continuetur. Ex hac potione homini ſauciato ſingulis diebus manè & veſperi ad quantitatem unius cochlearis exhibe bibendum, & loco affecto braſſicæ folia, vel præcedens cataplaſma impone.

Alia vulneraria potio, quâ vulnera mirum in modum curantur.

Accipe duas menſuras cereviſiæ vetuſtiſſimæ, injice manipulum

nipulum clematis ſive dorvincæ, cauliculum artemiſiæ rubeæ, paulum herbæ, quæ dicitur Rotzichel/ vel in defectum hujus ſume meram pervincam, decoque ad medietatem in vaſe fictili, operculo probè tecto. Deinde excola in ollam lapideam ſive lagenam, ſic ut orificium ejus probè obſtrui poſſit, ne aër ingrediatur, poſtea uſui ſerva. Ex hac potione dabis homini vulnerato ſive læſo mane jejuno ventriculo, in meridie poſt ſumtum cibum, à veſperi cùm diſceſſurus eſt cubitum, ſingulis vicibus ad quantitatem trium cochlearium, jubebisq; ut læſus poſtea duabus aut tribus horis abſtineat à cibis, & quoties inde biberit, paululum inſtillet in vaſculũ, & hoc vulnus abluat. Folium etiam braſſicæ rubrum, aut maximè fuſcum liquore hujus potionis imbutum, vulneri imponat, ita tamen ut aſperius folii latus, versùs vulnus ſit cooptatum, quod linteo firmiter involvatur. Quòd ſi vulnus poterit conſtringi acu, fiat id quoque, ne magna cicatrix inde remaneat, alioqui nihilominus tamen vulnera conſolidat hæc potio. *Idem.*

Vulnus ut ſine dolore inſtigatur.

Magneti non abſimilis videtur alius magnes candidus, cujus ego experimentum tale vidi. Attulerat *Laurentius Guaſcus Cheraſcius*, provinciæ Taurinenſis Medicus empyricùs, his diebus hunc lapidem, pollicebaturque poſſe, ſi vel ſtylum aut acum tangeret, carnem totam abſque ullo dolore penetrare: quod cùm nobis, ut par eſt, ridiculum videretur, rem experimẽto in meis contubernalibus confirmavit. Ego tandem, ut tam incredibilis rei periculum facerem, acum ipſam priùs lapidi affricatam, cuti adjutorii brachii intuli ſenſiq; primò leviſſimam pũctionis imaginem: poſt, cùm totum muſculum quaſi directa penetraret, acum quidem in profundum, quà penetrabat, penetrare ſentiebam, dolorem nullum penitus ſenſi: tumq; familiaribus, quod in me fuerim expertus, credidi. *Cardanus.*

Cataplaſma præſtantiſſimum, quod cùm in comitatu Tyrolenſi apud Carolum V. Oenoponti commoraretur, Joannis Friderici quondam Saxoniæ electoris Chirurgus, Illuſtriſſimum Holſatiæ Ducem Adolphum docuit, & contra quemvis ictum, & ad vulnera à tormentorum globulis illata, mirabilem curandi vim habet.

Recipe Galbanum

Ammoniacum,
Opopanacum,
Bdellium,
Ceram,
Olei communis ſing. ana lib. ij.
Argyritis ſeu argenti ſpumæ præparatæ, Silberglett lib. unam.
Olei laurini unciam dimidiam.
Myrrhæ,
Thuris,
Maſticis,
Ariſtolochiæ,
Terræ cadmiæ, ſive lapidis calaminaris præparati, Galmei unciam unam.
Camphoræ unciam dimid.
Terebinthinæ drach. unam.

Redige ad pulverem, quem fac igne excandeſcere, & quicquid diſſolvendum eſt, diſſolve, & in morem cataplaſmatis forma, modo ſequenti. Quatuor gummi macera nocturno tempore in aceto acerrimo ex vino confecto, in vaſe ex orichalco fabrefacto, aut olla incruſtata, ita ut acetum gummi quantitatem excedat, poſtea decoque gummi tantiſper, donec ſordes, excrementa aut ligna iis ſeparentur. Deinde exprime, ſive excola per linteum in cacabum aut lebetem, & gummi iterum coque uſque ad conſumtionem aceti, & donec gummi à lebete ſegregentur.

Fac colliqueſcere oleum & ceram in pelvi ex orichalco, immitte argyritim ſive ſpumam argenti, & verſa rudiculâ, ut argyritis in fundum ſubſidat, & cùm colorem fuſcum induere cœperit, fac periculum lato cultro aut ſpatulâ. Quod ſi non adhæſerit cultro tenaciter, ſed inde reſolvitur, perfectæ decoctionis eſt ſignum. Ab igne igitur remove ſtatim, & paululum infrigidari ſinito, non tamen nimis citò. Poſtea de quatuor gummi maceratis in aceto ſingulis vicibus ad quantitatem fabæ, vel nucis avellanæ, immitte in decoctum cataplaſma pedetētim, donec gummi propius ingreſſa fuerint. Nam ſi ſimul abjicerentur, cataplaſma nimis ebulliendo aſcenderet: fortaſſis etiam omnino effunderetur. Verùm ad majorem cautelam pelvim cum aqua in promtu habeto, ut ſi nimis forſitan bulliat, ſupra aquam teneri, & infrigidari poſſit: illudque rurſum emplaſtro adjice, quod in aquam effuſum eſt. Et

poſtquàm

poſtquam gummi planè in emplaſtrum ingreſſa fuerunt, coćturam ejus de integro repete, parumperque decoque. Deinde adjice Myrrham, Maſticem, Thus, Terram cadmiam, Ariſtolochiam. Redige iterum in pulverem tenuiſſimum paulatim ſupra ignem, nón nimis calidè tamen, ne pulveres ardore conflagrent vel conſumantur. Extremò injice Terebinthinam & oleum laurinum, & cùm planè ab igne remotum, & infrigidatum fuerit, adjice camphoram. Deinde effunde in aquam calidam, donec aptum efficiatur, ut manibus traćtari, & ſubigi poſſit. Poſtea macera oleo artemiſiæ, ut nitidum & purum reddatur. Immitte in pellem hinnuli benè præparatam. Tunc ad 40. aut 50. annos uſui conſervari poteſt, Conducit hoc cataplaſma adversùs omnia vulnera ſclopetaria, contra ićtus, & vulnerum inflammationem. *Henr. Rantzovius.*

Ratio conficiendi pulveris utilis contra diſſećtionem nervi alicujus, qui à Chirurgo eſt conglutinandus.

Rec. Oculos cancri, in ſubtiliſſimum pulverem comminutos in parvo linteolo. Hunc pulverem nervis inſperge, & ſiccis faſciis ex linteolo confećtis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad nervos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium 24. horarum intaćtam relinquito. Elapſo prædićto temporis ſpatio Chirurgus nervum inſpiciat, ipſiusque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem unum aut alterum ligaturam diſſolvat. *Idem.*

Ratio certa, quâ fluxus ſanguinis ex quovis vulnere erumpentis, cohiberi poteſt.

Ineunte Vere, cùm ranæ ſemina prima ſive ova projiciunt, tunc accipe craſſioris linei panni ulnas tres, vel quatuor, plus minùsve, quantum ſatis eſt. Hunc pannum cum hujuſmodi ovis ranarum probè abluito, Soliq; ſiccandum exponito. Deinde ſecundò tertioq; lotum, ſimiliq; modo in Sole ſiccatum, uſui diligenter ſervato. Cùm autem hoc uti volueris, partem vulnere duplo majorem, inde præciſam inſtar cataplaſmatis vulneri imponito, ſanguinis effuſio ſtatim ſupprimetur, quod certo experimento in plurimis eſt comprobatum. *Idem.*

Eſcharoticum ſine dolore.

Fit eſcharoticum abſq; dolore, facile, quod cutem pertundit in horis 24. Si ſana eſt cutis ipſum ſolo corio circumdatum imponitur: ſin autem ſanies, ut in ſuppurationibus ſubeſt, locus aceto acerrimo lavatur. Conſtat medicamētum è tenero ſapone & calce viva tenuiſſimè mixtis, adeò ut in unguenti formam tranſeat. *Cardanus.*

Ulceris maligni prodigioſa curatio.

Gallorum Regis frater, natu minor laborabat ulcere peſſimo, prodigioſæque turpitudinis: curatus eſt afflatu perpetuo pueri annum agentis duodecimum. Nec abſque ratione: ſpiritus enim à corde impubis, ætate firma tamen, ſyncerus eſt, ac corruptos humores emendare poteſt. *Cardanus.*

Ad ulcera.

Novi, qui antelucano medii Veris tempore, menſe nimirum Majo, ſtratis ſuper gramina linteaminibus, rorem exciperent, expreſſum decoquerent, deſpumarent, & tum demum panniculos in ejus decocto madefactos, ſucceſſu admodum felici, ulceribus phagædenicis applicarent: & ſic aſperſa, ſiccataq; roris acrimonia ad unguem conſolidarēt, unà incocto aluminis, & olibani momento. *Mizald.*

Eſcharoticum cutim celerrimè perforans.

Sæpe nobis contingit, ut cutim ſeu carnem erodere ac perforare celerimè velimus, non ſatis fidentes ſectioni: aliàs molliſſimum medicamentū deſcripſimus, nunc efficaciſſimum: ex aqua enim ſaponis, aut lixivio tinctorum, quod ex cineribus fit, conficitur hoc modo, lib. xij lixivii. acerrimi ſuper calcem vivam & roboris cinerem ſuperfunduntur, permittunturque deſtillare, inde ſuper aliam calcem, & cinerem, denuò infunditur, repetiturq; donec ovum ſuſtineat aqua. Inde adduntur chalcanti unc. ſingulæ in ſing. libras, aut dimidium, & in æneo lebete ſenſim ſpiſſatur, donec extractum cogatur in paſtillos: cochleari enim ſenſim extrahitur, hoc in octava parte horæ, ſi rectè præparatum fuerit, perforat. *Cardanus.*

Ut ſcias an membrum aliquod ſit ſyderatum.

Si quis experiri volet, num membrum aliquod amputādum, verè ſideratum fuerit, & ſphacelliſmo tactum, partem eam porrorum, quæ vireſcit, contundat, & una nocte membro ſuperponat. Id ſi poſtridie livorem aut nigrorem nonnihil

nonnihil exuerit, ſignificabit vitale adhuc eſſe, ſin minus, mortuum & juſtè amputandum, ne pars ſincera trahatur. Experimentis multis confirmatum fuiſſe mihi fidem fecit Hiſpanus quidam, arcanorũ naturę explorator indefeſſus, quod poſteris impertitum volui. *Mizald.*

Ad extrahenda è vulneribus ſpicula.

Sagittæ ſpiculum, vel ferrum quodvis ex vulnere detrahes, ſi ſpecillum vulnerarium ſucco valerianæ imbutum, ipſi vulneri indideris, & contuſam herbam ſuperligaveris. Sic enim non ſolùm revelletur ferrum, ſed etiam unà vulnus ſanabitur: niſi inſigniter mentiatur Italus, qui hujuſce rei periculum ſe feciſſe, mihi affirmavit. Idem præſtant folia hormini ſativi, quę noſtra eſt orvalla, trita, aculeos ac ſpinas corporibus detrahunt. *Mizald.*

Ad membra reſoluta.

Recipe Pinguedinis vervecis optimæ pocula duo, coquantur ad medietatis conſumtionem; deinde addatur olei roſacei poculum unum, & iterum ad conſumtionem medietatis coquantur, quo partes reſolutæ inungantur. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Roriſmarini
Majoranæ
Menthæ
Sabinæ
Menthaſtri
Salviæ ſing. quantum ſufficit.

Contundantur optimè, & cum medulla pedum bovis, fiat unguentum. *Roſcellus.*

Ad reſolutionem nervorum.

Rec. Sanguinis humani qu. ſ. deſtilletur ſepties ſecundum artem, quouſque aqua omnis exierit, qua nervi reſoluti inungantur. *Fallopius.*

Ad rupturam.

Rec. Foliorum & florum anthos
Foliorum myrtillorum ſing. ana unc. ß.
Reſinæ
Emplaſtri de betonica ſingul. ana unc. ij.
Terebinthinæ claræ q. ſ.

Fiat emplaſtrum. *Ex lib. manuſcr.*

Ad pediculos pudendorum.

Rec. Axungiæ porcinæ }
Argenti vivi } ana quantum ſufficit.
Salviæ }

Miſce omnia ſimul bene, fiatque unguentum, quo partes pediculis obſeſſæ, inungantur. *Fallopius.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe ſaponis veneti qu. ſ. cui adde argentum vivum mortificatum. Miſce & agita probè, ut ad unguenti formam uniantur, quo inunge poſtea partes pediculoſas, & quamprimum morientur. *Caſparus Schvuencfeldius.*

Aliud ad pediculos capitis.

Amaranthi flores in lixivio decocti, ſi cum ille caput abluatur, pediculos enecat, nec non furfures capitis & porriginem expellit. *Hieron. Tragus.*

Ut pars aliqua ſine dolore plurimum intumeſcat.

Si quis aquâ deſtillationis, vel decoctionis crabronum, aut veſparum cutem alicujus attigerit, ſic intumeſcet locus, ut hydropis, aut veneni magnæve alicujus ægritudinis, ſuſpicionem ingerat, ſed abſq; dolore. Remedio eſt Theriaca pota, vel loco illita. Hac fraude meretriculæ quædam geſtationem uteri, etiam apud circumſpectos, & cautos artificioſè mentiri ſolent: & ſuam miſeriam credulæ plebi falsò atteſtari, qui ſtipem vicatim emendicant. Eſt id Rogati Pariſienſis Archimedici, & blitteorum, canariorum, oſtiariorum, templariorumque ludimagiſtri incomparabilis & locupletiſſimi artificiū, è multis unum, à quodam ejus contemporaneo, & familiari mihi indicatum. *Mizaldus.*

Ad morſum canis rabidi.

Folia braſſicæ, uti etiam ſemen, cum ſylphio & aceto trita, ac impoſita, morſum canis tum rabidi, tum non rabientis perfectè ſanant. His addere abſurdum non erit, quod oraculo quodam oſtenſum eſt, radicem cynoſrhodi, vulgus aſglænterium odoratum nuncupat, unicum & ſingulare eſſe remedium adverſus morſum canis rabidi, niſi Plin. & Galenum abjurare velis. *Idem.*

Ad morſum canis rabidi, ſcorpionumq; ictus.

Homini à ſcorpionibus icto, remedio eſt cinis eorundem ex vino potus. Et rabidi canis morſum curari teſtantur

tur multis pilis ejuſdem animantis exuſtis, & ex vino propinatis. *Plin. & Lemnius.*

Ad morſum canis rabidi aliud.

Ad canis rabidi morſum, cancri in patella deuruntur, ut pulverari poſſint. Exhibeatur cochlearis menſura cum pulvere radicis gentianæ ac thuris momento. Debet autem antidotus iſta frequenter iterari, & per ſeſquimenſem continuum aſſumi, quo rabies & aquæ pavor propulſetur. Probatum audivi. *Mizaldus.*

Aliud ad canum rabiem.

Herba, quæ Alyſſum vocatur, valet certo experimento adversùs canum rabiem, & ob id (Galeno & Aetio teſte) à λυσσῃ, id eſt, rabie, alyſſum nominatur. *Mizaldus.*

Ad morſum canis rabidi.

Cancri fluviatiles morſis à rabido cane mirificè proſunt. Sed ii poſt canis ſyderis exortum, Luna xiv. cùm Sol Leonem eſt ingreſſus, vivi in patella ſunt adurendi, & in pulverem tenuiſſimum atterendi. Cujus cochleare unum ex aquæ cyatho propinatur. dum adhuc recens eſt morſus, augendaque quantitas, ſi inveteraverit. Eo remedio vim adeo efficacē ineſſe ſcribit *Galenus*, ut nullos periiſſe dicat, quibus in tempore exhibitum fuit.

Ad viperæ morſum.

Miraculo eſt trifolium, herba hyacyntho ſimilis, quando flores vere emittit, & ſemen habet κνίφ αγχία ſimile. Hæc enim decocta multùm, & morſibus phalangis, aut viperæ ex aquæ fotu admota, illis medetur, & dolores ſtatim ſedat. Eodem verò fotu in alio non morſo, parti ſanæ ſenſum ſimilem, & dolores ſimiles his, quos morſus invehit, omnes excitat: morſus itaq; ſanat, & ferarum more partem affligit. *Jacobus Sylvius Medic.*

Ad ſcorpionum ictus.

Semen agreſtis croci manu tritum, vel collo ſuſpenſum, plurimùm pollet adversùs ictum ſcorpionum. In quam rem etiam prodeſſe ajunt radicem lauri & ireos. *Mizald.*

Ad ſcorpionum ictus, aliud.

Adeò venena, plerunq; venenatis ſunt venena, ut aconitum ex vino tepidum datum, percuſſis à vipera, aut ſcorpione, ſalutiferum eſſe expertum ſit à nonnullis Medicis præſtantiſſimis. *Idem.*

Aliud ad eundem.

Illud de multis videtur memorabile, quod qui rapha-

num prægustaverit, ſi à ſcorpione feriatur, citra vitæ aleā evadet: & ſi ſcorpionibus inſpergetur raphanus, illos ad mortem adigit. *Idem.*

Ad bubones.

Sunt qui affirmant, aquam ex humano ſtercore deſtillatam, ardere: pinguior enim eſt, & ſatis tenuis, minus tamen quàm ex vino: conſtat ſanè adverſari eam bubonibus, maximè gulæ. *Cardanus.*

Ad transferendos bubones peſtiferos.

Oſtrea viva peſtiferos bubones loco transferunt, & virus omne ad ſe trahunt: ſunt autem adglutinād a brachio, quà axillaris decurrit, ſiquidem bubo in alis eſt; ſi verò inguen obſidetur, lineamentis femoris, quæ vena cruris deſcribit. *Hollerius.*

Ad bubones peſtiferos.

Hyoſcyamus peſtiferis bubonibus admotus, illos fertur diſperdere. Vel, ut quibuſdam placet, diſpergere. Et ſi quis ante illorum emerſum plantam eam ſecum habuerit, nuſquam à bubonibus corripietur. *Mizaldus.*

Ad carbunculos.

Pulvis coriandri cum melle mixtus, & ſuper carbunculum poſitus, illum deſtruit *Arnoldus Villanovan.*

Ad anthraces peſtiferos.

Galbanum emollitum, & ex lineo panno anthraci peſtifero coextenſum, & appoſitum, ſi curabilis eſt, adeò illi adhærebit, ut revelli non poſſit, niſi radicitùs eum extirpet: ſi verò incurabilis erit, ne tantillum quidem adhæreſcet. *Idem.*

Ad ictus venenatos.

Si quis ictus, vel demorſus ab animali jobolo & venenoſo, inſtillet ilicò tres vel quatuor guttas lactis ficulnei ſupra vulnus, mirum inveniet præſidium. Poterit etiam imponere gr. ſinapi, cum aceto detrita. *Mizaldus.*

Ad ſtrumas.

Si pedes magnæ rubetæ, ſeu bufonis viventis abſcindentur, quando Luna vacua ad Solis conjunctionem properat, & collo patientis ſtrumas circumdentur, adeò proſunt, ut ſæpè à morbo liberent *Cardanus.*

Ad ſcrophulas.

Mirum de ſeptenario experimentum, quòd maſculus omnis ſeptimus abſq; fœmella intermedia natus, vim habet curandi ſcrophulas, ſolo tactu, vel verbo. *Cornel. Agrippa.*

Ad

Ad arthriticorum tophos extirpandos.

Si caſeus putris & vermiculoſus ſubigatur ex jure, in quo ſuilla perna diutiùs coxerit, detrahet arthriticis abſq; ferro tophorum particulas, emplaſtri modo illi appoſitus, ut tradit *Galenus*. Quod etiam præſtat, (quaſi miraculo,) coccũs gnidius, cum myrrha & aceto tritus.

Ad quævis apoſtemata.

Veterem anſerem maſculum triduanâ inediâ macera: deinde illi objice fruſta anguillæ, recenter occiſæ, & excrementum ejus collige: habebis præſens remedium ad quævis apoſtemata. *Ex quodam peritiſſimo Chirurgo.*

Ad Verrucas.

Verrucæ foliis ficulneis contactæ aboleri, ac evaneſcere traduntur, ſi folia ipſa poſtea ſepeliantur. Sunt qui cordi columbi idem tribuunt. *Mizaldus.*

Ad Verrucas.

Si porros aut verrucas abolere volueris, abſcinde caput anguillæ viventis, & eas, manante illinc cruore, defrica, & inunge: deinde caput ipſius anguillæ profundè ſepeli. Ubi marcidum erit, omnes protinus decident. *Jo. Bapt. Porta.*

Contra verrucas experimentum bonum.

Pone pedes gallinæ ſub prunis calidis, donec excorientur, & cum corio ſeparato ab oſſibus, frica verrucas ter aut quater calidè, & delebuntur. *Alexius.*

Contra clavos.

Hermodactylus ac ſemina in pulverem redacta, atque oxymeliti ſcylliticæ, vel ſucco calendulæ commixta, clavos calloſque abolent etiam in partibus pudendis, quum à fœdo concubitu contracti ſunt. *Idem.*

Ad Verrucas.

Nulla in parte Medicina ſuperſtitioſior, quàm in abolendis verrucis. *Serapio* refert, contactas ſingulas ſingulis ciceribus in menſium Calendis, ciceribuſque poſt terga rejectis, deleri.

Ad Verrucas.

Rec. Cepam rubram, contunde optimè, & miſceatur cum ſale: quo verrucæ inungantur. *Roſcellus.*

Aqua ad callos & verrucas.

Rec. Salnitri,
Vitrioli,
Viridis æris, ana unc. ij.
Aluminis Zuccharini unc. j.

Calcis

Calcis vivæ unc. ß.

Deſtilla in retorta. Prima aqua inutilis, ſecunda verò efficax ad clavos & verrucas. *Fallopius.*

Ad clavos in pedidus, probatum.

Allium contuſum ſuperligetur, quotidie renovando. Pedes autem clavoſos alternis diebus lixivio lavare oportet, quibus ſiccatis allium ſuperligandum, donec cadant. Foramen denique unguento aliquo abſtergente & conſolidante curandum.

Adverſus cicatrices.

Cicatrices conſtat proprio ſemine abſcondi, & quaſi deliteſcere. *Cardanus.*

DE FORMA CORPORIS.

Cap. V.

Forma, ſeu pulchritudo eſt vel corporis
- Totius,
- Partium: & vel
  - Trunci,
    - Capitis, atq; hæc cōſiſtit, vel in
      - Capillis
        - Tingendis.
        - Augendis.
        - Minuendis.
      - Facie —
        - Coloranda.
        - Detergenda.
      - Oculis Colorandis.
      - Dentib.
        - Abſtergendis, *ſive* dealbandis.
        - Extrahendis.
    - Ventris, atq; hæc cōſiſtit, vel in
      - Mãmillis
        - Minuendis.
        - Conſtringendis.
      - Ventre Erugando.
  - Artuum: atq; hæc conſiſtit vel in manibus
    - Dealbandis.
    - Detergendis.

DE FORMA, SEU PULCHRItudine totius corporis.

CAP. VI.

Homines ut pingueſcant.

SI cum lacertæ ſepo, halinitro, cyminoq; farinam tritici miſcueris, gallinæ hoc cibo ſaginatę, adeò pinguefaciũt homines, qui eas ederint, ut diſiumpantur. *Cardanus.*

DE FORMA SEU PULCHRItudine partium corporis, & primò de capillis tingendis.

Ad capillos deaurandos.

Capillos aurei coloris æmulos, unà cum barba, ad hunc facies modum. Accipe fruſtula Rhabarbari, quæ à pharmacopœis deraduntur, & tanquam inutilia abjiciuntur. Ea in lixivium decoctionis foliorum & ramorum viſci ex quavis arbore detracti, tandiu infunde & macera, donec emolleſcant. Factâ expreſſione poſt levem ebullitionem, ſpongiam ex lixivio imbue, & capillitium identidem intinge, aut barbam, ſi viſum erit. Tum demum utrinq; calidis linteis ſicca, quod tutius eſt, quàm igni, vel Soli exponere. Id ubi ſæpius egeris, abſq; ulla offenſa optatum aſſequeris. *Ex quodam Italo.*

Ad colorem argenteum capillis conciliandum.

Rec. Aquæ fluvialis lib. xxv.
Radicis & foliorum centaureæ unc. iij.

Coquantur ſimul uſque ad conſummationem tertiæ partis, deinde cùm ad Solem per dies quindecim fuerint, addantur

Gummi Arabici,
Tragacanthi,
Aluminis ſing. unc. ij.
Smegmatis, ſive Saponis Veneti,
Aluminis ex vini fecibus albi ſing. lib. j.

Miſceantur, & coquantur aliquandiu, fiatque aqua, quæ Italorum vulgò, *Bionda*, hoc eſt, flava Veneta appellatur. Quando autem uti voles, manè capillos tinge benè, eosq; in panno linteo involvito: deinde veſperi caput lixivio, in quo herba, Vitriola appellata, cocta fuerit, lavato atq; ad Solem

Solem, vel ignem ſiccato. Quod cùm bis térve in hebdomade factum fuerit, capilli albi, ſplendidi, & argento ſimiles reddentur. *Alexius.*

Capilli ut flaveſcant.

Capilli ut aurum flaveſcant, ſi acceperis aluminis rubei unc.vj. vitrioli unc.iv. ſalis nitri unc.ij. & ex iis ſtillatitiam aquam extraxeris, capilliriumq́; , vel cæſariem ſpongiâ in ea madefactâ, & tantillum expreſsâ, tinxeris, ac identidem repetiveris. *Mizaldus.*

Ad capillos rubro colore tingendos.

Rec. Foliorùm nucis M.j. deſtillëtur in cucurbita vitrea, quâ ſolùm capilli caneſcentes laventur diebus quindecim, & rubri fient: durabitq́; tinctura menſem unum. Faciem autem eâ aquâ ne tingito: nam nigra fieret. *Alexius.*

Capillos flavos tingere.

Flavos reddes multum mellis oleo, & vitellorum ovorum. Nec minus lixivio è ſarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, raſura, & buxi frondibus, croco & cumino, ſi ſæpius capillos laveris, maximè flaveſcent, auriq́; colorem imitabuntur. *Porta.*

Pili & capilli, ut virides videantur.

Capparorum aqua deſtillata, virides verè pilos & capillos efficit. *Cardanus.*

Ad capillos denigrandos.

Capillos aut barbam ſic denigrabis: Accipe lixivii communis quantum voles, cui infunde folia betæ, ſalviæ, & lauri, cum myrrha & corticibus juglandium viridium. Tum demum coque omnia, & ex eorum lixivio barbam, vel capillitium lava: aut madefactâ ibidem ſpongiâ, & nonnihil expreſsâ, identidem tinge: miraberis effectum. *Mizaldus.*

Ad capillos nigro colore tingendos.

Nigricabunt valdè capilli, corticum fixus, gallæ, elates, rubi, cupreſſi, & ſimilium lixivio. Hoc tamen commodè tinges, modò barbam & capillos, ſi cui caneſcunt: argentea ſpuma, combuſtum æs fortis lixivii quadruplo permiſcetur, dumq́; levibus prunis in bullas erumpit, lavabis, & reſiccatos calidâ perlues aquâ. *Joan Bapt. Porta.*

Supercilia nigra tingere.

Sic nigreſcunt ſupercilia: Fringantur oleo gallæ, eas ſale ammoniaci quſillo tritabis: deinde aceto immiſcebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur ſupercilia, &

per

lia, & pernoctem immoraberis, inde ex aqua elevabis. *Idem.*

Ad pilos denigrandos.

Rec. Lixivii menſuras v.
Lithargyrii unc.vj.
Salviæ,
Foliorum fici nigræ, ſing.M.j.
Miſceantur, & coquantur uſq; ad conſumtionem quartæ partis, & fiat lixivium, quo caput bis in hebdomade lotum, deinde ſiccatum fuerit, ſequenti unguento utitor:
Rec. Succi ſalviæ quantum ſatis eſt,
Tartari nigri unc.j.
Lithargyrii, unc.ß.
Miſceantur, & fiat unguentum, quo plumbeo pectine ſæpiùs inuncto, capilli pectantur, & ſtatim nigri reddentur. *Alexius.*

Capilli ut nigri fiant.

Rec. ſucci corticum nucum viridium unc.iij.
Vini rubri menſuram dimidiam.
Coquantur ſimul uſque ad tertię partis cōſūmtionem: deinde addantur olei communis lib. v. Miſce bene, & unge capillos. *Marinellus.*

Aliud ad idem eiuſdem.

Rec. Myrobalanorum Indorum,
Gallarum ana unc.j.
Lithargyrij drach.j.
Salis petræ,
Aluminis rochæ,
Æris uſti, ana unc.viij.
Salis gemmæ,
Tragacanthi ana unc.j.
Omnia in pulverem redacta cum aqua, in qua nuclei dactylorum fuerint cocti, miſceantur, quâ capilli inungantur.

Aliud ejuſdem.

Rec. Succi papaveris rubri,
Succi corticum nucum viridium,
Olei myrthini,
Olei de coſto, ſing. ana q.ſ. eſt.
Coquantur aliquandiu ſimul, & ſervetur in vaſe aliquo ad uſum.

Lixivium capillos nigros tingens.

Accipe nuces cupreſſi, & coque in vino & aceto vini

rubri, fiatque lixivium, quo caput lavetur. *Marinellus.*

Unguentum capillos nigros tingens.

Rec. Gallarum in oleo communi frixarum unc.ij.
Aluminis rochæ drach.ij.
Salis gemmæ drach.j.
Olei de coſto q.ſ. eſt.

Miſce, & fiat unguentum, quo capilli inungantur. *Idem.*

Lixivium ad capillos nigros tingendos.

Rec. Spumæ argenti,
Aceti, vel ſucci citri, ana q.ſ. eſt.

Coquantur per ſemihoram, fiatque lixivium, quo caput lavetur. *Idem.*

Remedium capillos nigros tingens.

Rec. Foliorum capparorum q.ſ. eſt, coquantur in lacte uſque ad conſumtionem tertiæ partis, & capilli inungantur. *Idem.*

Unguentum ad capillos nigros tingendos, ejuſdem.

Accipe flores nucum, contunde optimè, & cum oleo communi miſceantur, fiatque unguentum, quo inungantur capilli.

Lixivium optimum ad tingendos nigros capillos.

Rec. Baccarum myrthi,
Sumach,
Salviæ,
Nucum Cupreſſi,
Myrobalanorum citrin.
Myrobal. chebulorum, ſing. ana q.ſ.

Coquantur omnia in lixivio, uſque ad tertiæ partis conſumtionem, fiatque lixivium, quo caput lavetur. *Idem.*

Aliud capillos nigros efficiens.

Rec. Lumbricorum terreſtrium, uſtorum vel foliorum ficus nigræ, in pulverem redactorum, Olei amygdalarum dulcium, ſingulorum quantum ſatis eſt. Miſceantur, fiatq; unguentum ad capillos. *Alexius.*

Aliud, quo matrona quadam Veneta eſt uſa.

Rec. Olei tartari calidi quantum ſatis eſt, inungatur ſpongia vel pecten, quo capilli pectantur ad Solem; capite prius loto. Quod cùm ter quotidie factum fuerit, fieri nequit, quin ſeptem diebus capilli nigri reddantur. Cæterùm

rum ſi odoratos eos facere voles, poſtremò capillos, oleo beniovino inungito: quoniam capillos non ſolùm odoratos, ſed etiam nigros reddit, & eſt rarum. *Alexius.*

Ad præcavendum canitiem.

Lacte canino caput & capillos inungito. Res experta eſt. *Noſtra damus.*

DE CAPILLIS AUGENDIS.

Ut pili renaſcantur citò.

Combuſtarum apium cinis, cum ſoricis ſtercore, ſi roſaceo illeveris oleo, naſcentur, & in manus palma: quibus & addere ritè poteris avellanæ, caſtaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renaſcendi vis deſtruitur, vel prodeunt molliores. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad barbam & capillos gignendos, qui poſteà non defluant.

Rec. Apes in cinerem combuſtas, quot volueris,
Semen lini uſti & triti tantundem,
Olei lacertarum viridium (fit autem hoc, ſi lacertæ virides vivæ in phialam aliquam vitream, olei communis plenam, ad ignem, uſque ad reſolutionem ponantur: deinde ad Solem per quindecim, vel viginti dies ſinantur) quantum ſatis eſt: miſceantur, & fiat unguentum, quo partes pilis nudæ, manè & veſperi inungantur, & ſic brevi renaſcentur capilli, & non decident. Verùm caput ſequenti lixivio priùs lavandum erit.

Rec. Lixivii ex cineribus quantum ſatis eſt,
Capillorum Veneris,
Agrimoniæ,
Hederæ arboreæ, ſing. M.V.
Miſceantur, & coquantur: deinde coletur & ſervetur ad uſum coopertum, quo cùm caput bis vel ter in ſeptimana lotum, deinde ſiccatum, mox leviter prædicto unguento illitum fuerit, fieri nequit, quin plurimi longiſſimique capilli generentur, firmiterque hæreant. *Alex.*

Ut barba, vel pili naſcantur.

Apes in caniſtro ad ignem exiccentur, dum in pulveres redigi poſſint: hos pulveres oleo contempera, & locum ubi producere pilos volueris, illinito: mira experieris. *Noſtra damus.*

DE CAPILLIS MINUENDIS.

Ad partem aliquam depilandam.

Ut pili cadant ex quocunque loco, nec ampliùs renaſcantur, efficiet ſtercus felis ſiccum, tritum, & forti aceto ita mixtum, ut fiat veluti ſpiſſamentum. Quo locus piloſus multoties in die defricabitur ac inungetur, & in pauco tempore glaber, depilisq; evadet *Experimentum à ruſtico.*

Aliud ad idem.

Urina multum, ſoricúmve, piloſum locum depilum reddit. Reſtituitur verò, ac emendatur talparum ſanguine, aut earundem pelle, ſi ei affricetur. *Mizaldus.*

Ad partem depilandam aliud.

Si ita glabram & depilem velis habere partem aliquam corporis, ut nunquam pilos redivivos emittat, tere formicarum ova cum hyoſcyami & cicutæ ſucco, aut veſpertilionis, & teſtudinis ſanguine, & eo linimento locum inunge. Sunt qui aureâ laminâ candente, pubeſcentem ſylvulam abſque ulla noxa ita perurant, ut pilorum, ne unum quidem, veſtigium ſuperſit. *Alexius.*

Pſilothrum, quo perlitus locus glabreſcit illicò.

Si vulgari decocto perunxeris, vivæ calcis auripigmenti tertio, fortique lixivio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. *Columella* verò jubet ranam luridam in aquam coquere, uſque dum ad tertiam partem decoxeris, eaq; corpus ungere, ſi quod glabrum facere voles. Sunt & finita, uti hederæ, & vitium lachryma, quæ veluti gummi eſt, & pſilothri effectum habent. Sed illud ut commodum ſatisfaciet. Et ſi nunquam redivivos quæris, glabras ritè partes tali radicitùserues illitu: uti formicarum ovorum hyoſcyami ſucci, cicutæ, & pſyllii ſeminis, veſpertilionis, & teſtudinis ſanguinis. *Porta.*

Pueri ne pubeſcant.

Ut pueri puellæq; non pubeſcant, ſanguine tynni illine pudenda: frigidus enim eſt, ac craſſus: & ſi alibi illinatur, idem præſtabit. Facit & ad hoc lomentum fabarum, ſi aſſiduè eo in loco laventur: detergit enim, atque ita prohibet, donec cutis ſolidetur humore glutinoſo: talia autem, ut omnia fermè alia, minimè ſunt perpetua.

Ad pilos expellendos.

Rec. Calcis vivæ recentis unc. iiij.

Auri-

Auripigmenti contriti unc.j.
Lixivii fortiſſimi, menſuras ij.

Miſceantur, & in olla coquantur, donec inſpiſſentur, vel anatis penna immiſſa ardeat, miſcendo continuè: deinde in vaſe aliquo vitreo, vitreatóve ſervetur. Quando autem uti voles, primò partes, oleo amygdalarum dulcium (quò minùs calor ſentiatur) deinde unguento leviter inungantur. Verùm ſi quis cutem ſubtiliorem habeat, ita ut ardorem aliquandiu ferre non poſſit, aquâ ſequenti partem illiniat, & ſtatim ardor ceſſabit:

Rec. Aquæ roſarum unc.ij.
Aquæ plantaginis unc.j.
Sacchari albiſſimi unc.ß.

Miſceantur, & fiat aqua. Poteris autem hac uti alternis tantùm diebus, prout videbitur, quòd ſi à tali unguento abhorrueris, ſequenti utitor:

Rec. Salis ammoniaci,
Fellis hircini, quantum ſatis eſt.

Miſceantur benè, & fiat unguentum, quo partes hirſutæ inungantur. *Alexius Pedemont.*

Aliud ejuſdem.

Rec. Succi radicis Chelidoniæ,
Auripigmenti,
Hederæ, ſingulorum quantum ſatis eſt,
Ovorum formicarum,
Aceti ſingulorum part.j.

Miſceantur optimè, fiatq; unguentum, quo ſi partes piloſæ ſæpiùs inunctæ fuerint, abſque dubio, capilli decident. Quòd ſi dolor poſtea ſucceſſerit, ſupradictâ aquâ loca affecta illini debent.

Ut pili cadant & non renaſcantur.

Rec. ſtercoris cati q.ſ. pulverizetur ſubtiliſſimè, cribretur, & cum aceto diſtemperetur ad formam unguenti, quo pili inungantur. *Ex lib. manuſcr.*

DE FACIE COLORANDA.

Roſeum faciei colorem conciliare.

Ex granis paradiſi, cubebis, caryophyllis, braſilii raſura, & ardenti aqua ſæpiùs exſtillata (ubi aliquantulum fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, quâ ſæpe facies madeat, dum operari incipit. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ad conciliandum faciei ruborem.

Radix polygonati, ſeu Sigilli Salomonis, pallentes virginum genas, ſolo affrictu rubicundas ac floridas efficit. *Mizaldus.*

Ad diluendum faciei nimium ruborem.

Accipe uncias quatuor nucleorum perſicorum & ſem. cucurbitę excorticatorum unc. ij. tere ac fortiter exprime, ut oleaginoſum liquorem elicias, quo mane & veſperi, faciei carbunculos ac rubores tange, & paulatim diſparebunt, vel ut plurimum emendabuntur. *Idem.*

Aliud eiuſdem.

Cepacei liliorum bulbi in aqua decocti, faciei ruborē tollūt, ſi matutinis & veſpertinis horis illinantur. Acceptū à quadam matrona mangoniorū artifice ad unguem facta.

Aquæ ad faciem mangonizandam, ut lævore ſplendeat.

Ovi albumina coquantur, & dureſcant, iis aquam exſtillabis eritque uſui apta, ſic roriſmarini, fabæque florum & limonum ſucco. Hac autem aqua omnium præſtantiſſima, ſolertique curâ excogitata: Talcum in minutiſſimū redigatur pulviſculum, & ollæ indatur, & item cochlearum multam immittes copiam, & operculato, ne fugiant, nam alimento fraudatæ, immiſſum vorant talcum, concoquunt, ubi omne voraſſe noveris, cum teſtis tuſas vitreo accomodabis organo, aquam exſtillabis, & ſervabis ad faciem. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua cutem ſplendidam reddens.

Accipe aquæ fontanæ deſtillatæ quantum voles, Myrrhæ, in ſing. hujus aquæ phialas, unc. j. cort. ovorum nōn coctorum n. iv. Gummi juniperi cochleare dimidiū, medullæ panis, in lacte caprino molliti M. j. Miſceantur, & deſtillentur, quouſq; omnis aqua exierit: quo facto, ſumito ſævum, quod Pomatam vocant, ſi haberi poteſt: ſin minus, adipem caprinum, vel gallinaceum, vel agninum, vel vitulinum, quæ tamen ſemel biſve in pura aqua ſunt percolanda: mox in ollam ad lentum ignem ponenda, ut liquefiant, addendo ſenſim ſupradictæ aquæ deſtillatæ tantum, ut frigefactum olei unguentive ſpeciem referat: verùm cùm aqua adipe permiſceri nō poſſit, ſed potiùs olei modo ſupernatet adeps, aliquantulum tartari uſti, ſed non multum, vel ſalis alcali, vel boracis in aqua diſſolvi oportet, quo exactè permiſceri queat. Quod cùm factum fuerit,

rit, unguentum in vaſis vitreis ſervetur. Quum verò odoratum efficere voles, addito caphuræ, benjovini albi, moſchi, vel ambiæ, quæ in aqua roſarum diſſoluta & percolata ſint, ſive oleum Jaſmini, quod idem erit. *Alexius.*

Oleum cutem pulchram, ſplendidamque reddens.

Rec. Tartari albi ℔.j.
Talci,
Salis ſing. lib. ß.

Miſceantur, & in fornace laterario, vel calcario ponantur, donec comburantur. Quo facto; ſuper marmore teratur materia, deinde in ſacculo aliquo, in conum, ſive acumen deſinente, in loco humido, ab aëreq; remoto, per quindecim vel viginti dies ponantur, ſupponendo vas aliquod, ut oleum diſtillans recipiat, & ſervetur tanquam res pretioſa. Quum autem uti voles, cutis prius lixivio lavanda, atque ſiccanda: deinde oleo prædicto, cum panno aliquo linteo inungenda & fricanda leviter erit: quoniam omnis generis maculas delet, cutem mollem nitidamque efficit. *Idem.*

Ad faciem purpurandam.

Ad purpurandam faciem pallidulam, & decolorem venuſtandam: ſume ſantali rubri, & aceti acerrimi bis diſtillati, utriuſque quantum voles, miſce & igni lento coque, addito aluminis momento, habebis rubricam tingendæ faciei perfectiſſimam. Quam ſi odoratam voles reddere, injice moſci tantillum, vel odoris alterius, qui tibi arridebit. *Mizaldus ex artificiis cujuſdam Itali.*

Ad faciem decorandam.

Alumen tritum, & cum albumine recētis ovi agitatum, fervefactum, & continuò motum, in unguenti ſpiſſamentum tranſit. Quo, ſi biduò, vel triduò facies mane & veſperi inungatur, non ſolùm emaculabitur, & erugabitur, ſed ſummè & pulchra, & grata reddetur. *Idem.*

Faciei decoratio.

Rec. Succi limoniorum unc. ij.
Aquæ roſaceæ unc. ij.
Argenti ſublimati drach. ij.
Ceruſſæ drach. ij.

In modum unguenti miſce, & line locum veſperi, mane butyro inunge. *Cardanus.*

Smegmata mulierum.

Smegmata mulierum, quæ nitorem, & lævorem facie-

bus inducunt: uti mica panis in caprinum lac aut ſerum injecta, exſtillata inde aqua faciem peniciſſabis, mirum admodum ad eam dealbādam, & nitorem cuti conciliandum valet. Nec minus aſininum candori confert; nam cutem erugat, polit & molliculam facit. Ideò non temerè Pompeja Sabina, Neronis uxor, quingentas habuit ſecum aſinas, ac balnearum ſolio lacte illo corpus totum macerabat. *Joan.Bapt.Porta.*

Aqua reddens faciem juvenilem.

Accipe ſulphuris vivi unc.j. Olibani albi unc.ij Myrrhæ unc.ij. Ambræ drach.vj. Redigantur ſingula in pulverem, deinde commiſceantur, & additā librâ unâ aquæ roſaceæ, deſtillentur in diplomate, ſeu balneo (ut vocant) Mariæ. Excepta aqua ſervetur in vaſe, ad unguem obturato. Cùm uti voles, tinge in ea linteolum album, quo faciem ablue ante ſomnum, & mane hordeaceâ aquâ, aut fontanâ deterge: adeò venuſta & limpida erit facies, ut omnes mirētur & exoſculari eam deſiderēt. *Ex quodam lib. decoris muliebris.*

Ut cutis candore præſtet.

Recipe aceti deſtillati lib.j.
Spumæ argenti unc j.

Miſce, & in phialam aliquam vitream, ſuper laterem ad ignem per horam unam, deinde ad Solem per dies octo ponantur, & ſervetur: deinde ſumito

Aquæ cucurbitæ lib.j.
Salis gemmæ unc.j.

Miſceantur, & in phialam aliam ſimiliter ad ignē per horam unam ponantur, ut ſuprà, & ſervetur. Quando autem uti voles, ſumito hujus aquæ cum ſale ſupradicti aceti cum argenti ſpuma, ſing. part.j. Commiſceantur, & fiat aqua lacti ſimilis, quâ cùm cutis, vel facies ſpongiâ fuerit ſubtiliter lota; alba, mollis, & lævis reddetur. *Alexius.*

Ut facies fucata palleſcat.

Crocum dentibus commanducabis, & ore propius mulieri inter alloquendum appoſito flatus deturbat faciem, & ſubcroceam reddit: ſi autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. *Joan.Bapt.Porta.*

Aqua faciem denigrans.

Juglandis calloſo, herbidoque putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymiſtarum organis clariſſima eliciatur aqua, quâ ſi facies, vel manus maduerint, nigreſcunt paulatim, ut Æthiopes videantur. Quod ſi abjicere, &

re, & priſtinæ albedini reſtitucre velis: Acetum, limonis ſuccum, & colophoniam exſtillabis, talisq; lotura nigrum illud abjicit, & propulſat. *Idem.*

Ad mulierum fucos deprehendendos.

Purpureus mulierum color ſi fucatus eſt, deprehenditur commanſis granis cymini, vel nucleolo allii demorſo ab ipſis. Nam ſi nativus eſt, durabit: ſi verò ceruſatus, hydrargyratus, aut citrini unguenti illitu conquiſitus, ſtatim obſoleſcet. *Langius.*

DE FACIE DETERGENDA & emaculanda.

Ad faciei maculas, & omnes lentigines.

Rec Myrrhæ contritæ q.ſ. eſt.
Ovorum alb. n.j.
Aquæ vitæ parum.

Miſceantur & contundantur optimè, deinde deſtillentur, donec aqua omnis emanârit: cui deinde tantum lactis virginei addatur, quantum dicta aqua appenderit, & ſervetur in vaſe vitreo. Lac autem virgineum fit, quādo Lithargyrium in aceto coquitur & colatur: deinde aliquid olei tartari additur, & erit aqua lacti ſimilis. Quando autem uti voles, faciem priùs aquâ, in qua furfur aliquandiu fuerit, abluito cum linteo, vel panno rubro, quod melius eſt, fricādo bene: deinde cùm linteo albo mundo, facies exiccata fuerit, ſupradicto unguento faciem ungito, manè & veſperi, & per ſe ſiccari permittito, atq; hinc rem, admiratione dignam, videre licebit. *Alexius.*

Aliud ad idem.

Si aurum candens, & ignitum in vino generoſo ſæpiùs extinguatur, & ſi cum tantillo tartari miſceatur, omnes maculas, quālibet fœdas, ex quavis parte corporis abſtergit, & cohoneſtat: imò verò faciem leproſam ac rubicundum naſum & verrucoſum emendat. *Lemnius.*

Aqua ad faciei ſerpigines, nævos aliasque hujusmodi maculas.

Rec. Salnitri,
Tartari albi, ſing. lib. j.

Terantur per ſe ſingula, deinde permiſceantur, cribrentur, & fiat pulvis ſubtiliſſimus. Quo facto, in cantinū aliquod collocetur pulvis, ex quo maſſa formetur, ſacchari modo alta; deinde carbo accenſus ſuper acumen ejus ponatur, &

ſic per ſe comburetur. Quoniam cùm ſal nitrum tenuium humidarumque ſit partium, tartarum verò craſſarum per ſe comburi, atque in maſſam quandam mutari neceſſe eſt. His ſic ſe habentibus, in ſcutellam aliquam, maſſa vel placenta illa immittatur, ſuperinfundendo aquam calidam, digitisq; frangatur, quouſque optimè diſſolvatur: deinde cùm per philtrum colatum, & in ollam novam ad ignẽ ut vix ferveat, poſita fuerit, donec ſiccetur, pulvis (in quo vis omnis continetur) in fundo relictus, ſervetur. Quo facto ſumito ampullam, cui indantur aceti deſtillati unc.iiij. aquæ vitæ ter deſtillatæ unc.j. mox pulvis ſupradictus infundatur, permiſceatur, atq; ad Solem per dies tres collocetur, vaſe optimè cooperto & ſervetur. Quum verò uti voles, mane & veſperi ſerpigines, aliaſque hujuſcemodi maculas lavato, & paucis admodum diebus integrè ſanabuntur, cutisque candida venuſtaq; reddetur. *Alexius.*

Aliud ad eaſdem maculas.

Rec. Feces vini albi, easque ſiccabis, & ſiccas in vaſe ferreo, in cinerem rediges. Quo facto, in ſacculo, in loco humido, per dies viginti, vel triginta, maneant, ſuppoſito vaſe aliquo vitreo, donec in oleum omnis commutetur, & ſervetur in vitreo vaſe. Quo cùm maculæ, vel ſerpigines inunctæ fuerint, citò evaneſcent, cutisque mollicula evadet. Quod ſi odoratum cupias, addito caryophyllos n.xx. *Idem.*

Ad maculas, pannos, lentigines, vitiligines, & incipientes impetigines.

Rec. Calchanti unc.iiij.
Halinitri unc.iij.
Scobis chalybis unc.j.
Camphoræ unc.ß.

Diſtilla. *Cardanus.*

Ad maculas & lentigines.

Maculas peculiari medicamento faciei ſic delebis: Ova recentia quindecim, aceto acerrimo cum cortice integra infunde, inde fracta excipe eodem aceto, & ſinapis unciâ additâ, vitreo vaſe deſtilla: aquam ſuperpone cotto dum dormitum vadis. Tolluntur maculæ, quas lentigines vocant. *Idem.*

Ad faciem lentiginoſam.

Albæ gallinæ ſanguis in faciem lentiginoſam effuſus, ibique

ibiq; reſiccatus, & deterſus, omnes ejus maculas obliterat. *Ex quodam Italo.*

Furfures à facie abſtergere.

Vaccinum, hircinum, & caprinum vel cum vitri pulvere immiſceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venuſtat: Draconteæ autem ſuccus maculas omnes emendat, præcipuè ſi eis os dehoneſtetur. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ad faciei tubercula.

Meminit *Conr. Geſnerus* ſe vidiſſe mulierem, quæ à tuberculis faciei liberata eſt, ſolâ lotione aquæ deſtillationis fragorum; cùm tamen illa, priuſquam deſtillarentur, ſub fimo in vitreo vaſe eſſent putrefacta.

Ad faciem detergendam, maculaſque omnis generis delendas.

Rec. Terebinthinæ venetæ lib.ij.
Ovorum recentium alb. n.xij.
Miſceantur, & in cucurbita vitrea bis deſtillentur, & fiat aqua, cui addantur caphuræ contritæ ſcrup.x. & diſſolvatur bene, ſerveturque. Quum autem uti voles, ſumito hujus aquæ unc.j. aquæ teſtudinum unc.j. miſce, ſæpiuſque faciem lava. *Alex. Pedemon.*

Genarum livorem abſtergere.

Genarum livorem abſtergere ſic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menſtrua patiuntur: Locus illinatur ceruſsâ, fabarum pulvere, aceto immixto, vel ovorum boletis melle mixtis. *Porta.*

Ad faciem elephanticam.

A' tuberculis elephantiæ, & faciei leproſæ multi liberati ſunt ſolâ lotione aquę deſtillationis fragorum, illis prius in vaſe vitreo ſub fimo putrefactis. *Geſnerus.*

Ad faciei puſtulas, ex hepatis calore venientes.

Rec. Axungiæ porcinæ mundatæ,
Sulphuris vivi ſing. part.j.
Aquæ perſici, & filicis deſtillatæ, ſing. q.ſ. eſt.
Miſceantur ad ignem lentum, & fiat unguentum, quo puſtulæ inunctæ ſanabuntur. Verùm à vino cæteriſq; rebus calidis abſtinendum. *Alexius.*

Mixtura odorata.

Rec. Moſch. drach.iij.

Am-

Ambræ drach.ij.
Zibeti drach.j.

Triturentur ſuper lapide porphyrio cum oleo amygdalarum dulcium, & fiat unguentum odoratum, & pretioſum. *Iſabella Corteſa.*

DE OCULIS COLORANDIS.

Oculorum colorem permutare.

Si oculorum colorem pueris permutare velis, ſic aſſequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo ſinciput illinatur. Puerorum albos oculos denigrari cõtingit, operationem iterato. Pleraque extant experimenta: albos & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: ſed hæc miſſa faciant, cùm non tam leviter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ uti quæritur, reſpondeant. *Joan. Baptiſta Porta.*

DE DENTIBUS ABSTERGENDIS ſive dealbandis.

Ad dentes dealbandos pulvis.

℞. Coralliorum rubrorum,
Balauſtiorum,
Pumicis,
Aluminis uſti,
Gallarum,
Acaciæ,
Galliæ moſchatæ, ſing. ana drach.iij.
Cyperi,
Spumæ maris,
Cardamomi,
Salis Ammoniaci,
Salis mineralis,
Salis gemmæ, ſing. ana drach.ij.
Spicæ nardi,
Ligni aloës,
Nucum cupreſſi,
Coſti,
Spodii, vel ſeminis myrtillorum,
Maſticis, ſing. ana drach.j.
Caryophyllorum, ana unc.ß.

Fiat pulvis. *Ex lib. manuſcripto.*

Pulvis

Pulvis ad conſervandam albedinem dentium.

Rec. Putamina trium ovorum,
Corallorum rubrorum drach. iij.
Fili ſerici albi, in olla nova in cinerem exuſti drach. ij.
Cinamomi drach. ij.
Caryophyllorum drach j.
Pirethri, drach. ij.
His ad ſubtiliſſimum pulverem contuſis, dentes ſingulis diebus veſperi & manè fricato. *Rantz.*

Aliud eiuſdem.

Rec. Cornuum cervi uſtorum in ollam novam ad cinerem redactorum unc. j. ſ.
Maſticis chiæ unc. ß.
Salis ammoniaci drach. vj. Miſce.

Alius pulvis dentifricius.

Rec. corallorum alborum, & rubrorum an. unc. j.
Pyrethri,
Maceris,
Maſticis, ſing. ana unc. j.
Pumicis,
Boli armen. ſing ana unc. j.
Fiat pulvis ſubtiliſſimus. *Henr. Rantzovius.*

Aliud.

Dentifricia optima parabantur antiquitùs, ex purpurarum, & buccinarum teſtis crematis, nunc autem citò poteris uti combuſti panis micis, punicis, polline, corallis rubeis, ſæpiarum teſtis, cervino cornu, & iis ſimilibus, quorũ unum quodque ritè expolit, & abſtergit. Sic cocci granulis ſi purpura perfricabis. Omnium tamen optimè ſulphuris oleo, nam expolit, lævigat, & maculas propulſat omnes. Fit quoque aleminis & ſalis aqua exſtillata. *Porta.*

DE DENTIBUS EXTRAHENDIS.

Vt abſque dolore dentes eradicentur.

Tradunt nonnulli, radices aſparagi ſiccatas, & dentibus infixas, illos abſque dolore eradicare. *Mizaldus.*

Ad dentes ſine dolore extrahendos.

Colocynthidem ſylveſtrem coque, priùs tamen tritam, & in

& in aceto infuſam, donec mellis acquirat craſſitudinem & ſcarifica gingivas circa dentem, & intinge hoc pharmaco circa dentem, & jube claudere os per modicum temporis: poſtea accipe dentem cum digitis, & ſequetur ſine dolore. *Alexius.*

Aqua dentes extrahens ſine dolore.

Accipe ſal Ammoniacum, & deſtill a per alembicum, tange cum ea aqua dentem, & cadet ſine dolore. *Idem.*

Pulvis ad idem.

Pulvis coralli rubri cōcavitati dentis immerſus, dentem eradicat. Diſſolve ammoniacum cum ſucco juſquiami, tange dentem, & cadet. *Idem.*

Dentes ut audire videantur.

Illud ſanè mirum, quod quiſque tamen poteſt experiri, lanceam ad lyram appoſitam, ut tangat vel ad hominis os, ſi quis caput lanceæ reliquum dentibus teneat, tanquam in dentibus ſit auditus, ſonum, voces, ac verba procul exaudiet, quorum nec ſonum ſecus audire poſſet. *Cardanus.*

DE MAMMILLIS MINUENDIS.

Mammillæ ne creſcant.

Meliſſa contuſa in emplaſtri formam, & mammis mulierum ſuperpoſita, earū incrementum prohibet. *Fallopius.*

Mammillarum incrementum.

Condurantur cicuta, eiusq; magmata cum aceto virginum uberibus imponatur, & ſic coërcet, ut creſcere nō patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam ſolito lac deneget tempore. Molles autem & relaxatas ſic coërces. Alba argilla, ovi albumen, omphacitis galla, maſtix, thus, tuſa omnia calido aceto immiſceantur, & illinantur mammæ, & integrâ nocte commorari oportet, & ſinito illic eſſe: ſi parum fuerit efficax, opus innovato. Juvant & ad hoc meſpili oſſa, immatura ſorba, ſylveſtria pruna, acacia, & malicorium, balauſtium, immaturę nuces, pineæ, ſylveſtria pyra, & plantago, ſi aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. *Porta.*

Ut mammæ mulierum mammis virginum ſimiles fiant.

Tradit *Rondeletius poſt Plin.* experimento compertum eſſe

eſſe ſquatinam piſcem mammis mulierum ſuperpoſitum, illas adeò conſtringere, ut virginum mammis aſſimilentur. Poterit & genitalibus partibus earundem ſimiliter facere. Arrigant aures cultui & voluptati ſtudentes.

Ventris rugas à partu abſtergere.

Diu aqua immatura coquantur ſorba, oviq; immiſcens alborem, nec deſit aquá, cui arabum gummi ſit ſolutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: vel combuſtum cervinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus ſal, myrrha, olibanum, maſtix, in pulverem redacta omnia, cum melle permiſceantur, & erugat omne. Sed quærens Naturæ oſtium reſtringere: ex partu enim relaxari ſolitum eſt, quod & ſi viro diſplicuerit, ſic reſarcies: Omphacites gallas tritato tenuiſſimè, quibus caryophyllorum pulveris parum admiſceatur, vino ebulliant, quo pannũ madeat, & loco applicetur. Vel ſic meretricum & popularium reſtringes & coarctabis. Gallis, gummi, alumine, bolo draconis ſang. acacia, plantagine, hippocyſtide, balauſtiis, lentiſco, ſymphyto majori minorique, cupreſſi nucibus, uvarum acinis, glandiũ coſtis, vel cavo illo, quo glans prorumpit, & dehiſcens nucleum oſtendit, maſtiche, & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino, vel aceto decocta ſint, & ſæpè madeat vulva, coarctatur & ſupprimitur valde. Vel hæc in pulverem redacta, intrò per arundinem trajiciatur, vel iis ſuffimenta ſubſtituantur. At ſi defloratam mulierem integræ virginitati reſtituere vis, tali pillulas cõſtitues pacto: Alumen combuſtum, maſtix, adjecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuiſſimum redigantur pulviſculum, ut ferè tactum effugiat: pluviali aqua pillulas ubi coëgeris, digitis comprimito, & tenuem reſiccari curato, ac naturalium oſtio hymenæi loco accommodetur, ubi priùs fuerit rupta, ſenis quibúſve horis immutando, pluviali, vel ciſterninâ ſemper aquâ fovendo, per naturalem id diem, & hinc inde veſiculas inferunt, quæ contactæ ſanguinis inducunt profluvium, ut ferè dignoſci nequeat. Hirundine aliqui locum mordicus capi curant, ſic cruſtulas inducunt, & fricatæ ſanguinem movent, ubi prius prælatis arctaverint.

Porta.

DE

DE MANIBUS DEALBANDIS.

Manus dealbandæ.

Rec. ſucci limoniorum q. ſ. Salis communis aliquantum. Miſce, quo manus inungantur: deinde per ſe ſiccari ſinantur: poſtea aquâ communi laventur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad manus denigrandas.

Pulvis ejus nucis, quam gallam vocant, projectus in aquam, manibus lavandis prolatam, illas ſummè denigrat, tantum abeſt, ut dealbare queat. Remedio erit cortex, aut ſuccus mali aurantii. *Mizaldus.*

Ad graveolentes alarum hircos.

Scolimi, ſeu cinaræ radix graveolentes alarum hircos, & reliqui corporis viroſum odorem cocta & emplaſtrata emendat. Idem etiam poteſt decocta in vino, & epota. Nam ita copioſam & graveolentem urinam prolicit: eoq; modo virulentæ & venereæ gonorrhoeæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus, & Langius.*

DE CIBO. CAP. VI.

Farina ut perennet.

FARINA, quæ Auguſto menſe molita eſt, perennare in Italia ſolet. *Cardanus.*

Cocta uva, ut ſervetur.

Quum vinum coctum erit, & quum legetur, facito uti ſervetur familiæ primum ſuiſque, facitoq; ſtudeas benè percoctum ſiccumq; legere, ne vinũ nomen perdat. Vinaceos quotidie recentes ſuccernito, lecto retibus ſubſternito, cribrum illius rei parato, eos conculcato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, jubeto oblini, quod des bubus hyeme. Indidem, ſi voles, lavito paulatim erit lorea familiæ, quod bibat. *Cato.*

Caro ut vermicularis videatur.

Liræ chordæ minutatim conciſæ, nuper excoctæ carni rejectæ, vermiculari videbuntur. *Porta.*

Caro ut ſanguinoſa videatur.

Leporis excoctum, & congelatum ſanguinem in pulverem verſum, ſuper carnem inſpergendo, ſanguinoſa videbitur caro, ut nauſeabundus ejicias, & multa, quæ guloſis relinquimus. *Idem.*

Ad

Ad facilè perferendam inediam.

Avicenna refert, quendam peregrè profecturum, libram unam olei violacei cum adipe mixti bibiſſe, & inediam abſq; ulla fame decem dierum ſuſtinuiſſe. Quod & oleum amygdalarum, ac adipem vaccinũ, ex viſcedine præſtare idem tradit *Avicenna*.

Contra famem.

Peregrinationes & bella ſæpe hominẽ in inopiam rerũ omnium conjiciunt, ita ut ingenti vehementique fame laborandum ſit. Quare non abs re fuerit, pauca contra hanc ſubjungere. Fame igitur dominante, omnium animalium jecur aſſatum, in penuria panis ſatiat magis. Item panis co-ctus ex amygdalis dulcibus & ſaccharo plurimum nutrit. Panis quoque nauticus, ſive bis coctus, eò quòd propter ſiccitatem ſitim minimè contrahat, & diutiùs reliquo incorruptus ſervetur, in hunc uſum circumferendus eſt. Legimus quoq; quendam ruinis ædificiorum obrutum, cùm nullam vitę ſpem reliquam haberet, ſeptem dies noctesq; ſolâ urinâ epotâ, famem ac ſitim tolerâſſe. *Rantzovius.*

Globuli contra famem.

Avicenna globulos contra famem compoſuit, qui ſunt conſervandi, ne Solis calore colliqueſcant.

Rec. Amygdalarum dulcium excorticatarum lib. j.
Adipis vaccini liquefacti lib. j.
Olei violarum unc. ij.
Mucilaginis,
Radicis altheæ unc. j.

Terantur omnia ſimul in mortario, & fiant pillulæ, ſicut globuli nucis inſtar Italicæ.

DE POTU. CAP. VII.

Vinum corruptum ut emendetur.

SOlent corruptum vinum in vas mundum transferre, lactisque partem decimam ſenſim adjicere; inde poſt octo, reſerato vaſe minutim vendere, cùmque clarum & bonum videatur, ſi tamen diutiùs moretur in calice, vel vaſe, denuò corrumpitur. Relinquit etiam, quod effuſum eſt in calicis margine butyroſam pinguedinem, ob quam fraus detegitur. Eſt tamen lucroſa fraus. Si tamen prohibere potiùs conſilium eſt, antequam conturbetur, ne putreſcat, decima pars ardentis aquæ immixta efficit: melius longè ſulphur, ſed odore prodit dolum. *Cardanus.*

Vinum corruptum ut emendetur.

Sed hoc loco in mentem mihi venit ſecretum multo argento œnopolis comparandum, quod gratis libenter illis impertiam. Si diſſectū in particulas raphanum dolio vini immergas, fœtorem omnē, ac graveolentiam (ſi quæ inſit) ad hæc acorem in ſe recipiet, ac contrahet. Qui ne ibi tabeſcat, & vitium trahet, confeſtim eximendus eſt: & ſi opus fuerit, recens injiciendus. *Mizald. de Secret. hort.*

Vinum ne corrumpatur.

Ne vina corrumpantur, cutis vitis, ſympathia, & quia exiccat: nec non alumen, dum novum eſt, & antequam ferveat, immixta, efficiunt. *Cardanus.*

Vinum corruptum ut reparetur.

Tacendum non eſt, quod ſicuti è braſſica vini ſapor in dolio facilè corrumpitur; ita odore betæ, foliis ejus demerſis, facilè reparatur. *Mizaldus in Horto medico.*

Vinum pendulum quomodo corrigatur.

Vinum pendulum ſic corrigitur. Sumito ceræ virgineæ lib. j. vel quantum ſufficit, incidatur minutim, & in vino ponatur, & brevi tempore priſtinam ſuam naturam acquiret. *Ex lib. manuſcript.*

Ad vinum reparandum.

Vinum vitiatum reparabis, ſi in aliud doliū illud transfundis, quod priùs deraſum, & à fecibus deterſum fuerit, nec non decocto calido foliorum lauri, myrti horminii hortenſis, quæ noſtra eſt orvalla, juglādis, aut radicis ireos, vel baccarum juniperi, probè ac diligenter elotum. Ubi in uſum voles depromere, colorem ac ſaporem ſanè quàm gratum, exhibebit. *Mizaldus.*

Aliud.

Vinum fœtidum & corruptum emendatur, ſi pro vaſis magnitudine, juſta portio mundi tritici ex ſacculo in eo ſuſpendatur, & exinde retrahatur. Nam quidquid erit fœtoris, ad ſe alliciet, ac ita vinum ſincerum & clarum reddet. *Pictorius.*

Aliud.

Vinum perverſum ac turbidum ſic emendabis. Accipe aliquot ovorum albumina, quæ ubi diu ac multum agitaveris, & deſpumaveris, in dolium projice, & move. Idem aſſequeris, ſi per vetuſtos juglandium nucleos duodecim filo transfixeris, ſub cineribus coxeris, & dū adhuc calent,

pendulos

pendulos in vino demerſeris, tandiuque demiſeris, donec ſolito colore accepto, vinum tibi arriſerit. Nam tum demum excludendi erunt. *Secretum hoc cujuſdam eſt œnopolæ.*

Ad tollendum vini acorem & corruptelam.

Acorem & corruptelam omnem ſic depones à vino. Accipe juſtam quantitatem cicerum, & ea oleo inunge, coque, tere, ut fiat craſſamentum, velut maza & paſta. Ex ea projice libram mediam in vinum, quod tendit ad acredinem, & ſapor ille intra diem naturalem emendabitur. *Mizaldus.*

Ad vini acorem.

Vino, quod acorem conceperit, medetur ollula aquæ bonæ plena, (ut tradit *Tarentinus*) modò operta ſit diligenter, & in dolium vini demergatur. Poſt triduum enim ſi priſtinum robur reſumſerit, aqua olebit, & vinum perplacebit.

Vinum acidum ut emendetur.

Si vinum vehementer aceſcat, triticum tam diu in aqua coquatur, donec criſpetur, inde poſtquam frigefactum fuerit, immittatur in vinum, concludaturque vas, modus eſt ex centeſima parte. *Card.*

Vinum ne pervertatur, præcantatio.

Si in vaſe hæc verba ſcribantur: GUSTATE, ET VIDETE, QUOD BONUS EST DOMINUS, vinum impoſitum, nunquam eo anno pervertetur. *Aphricanus.*

Vinum ne aceſcat.

Semen porri in vinum projectum, efficit ne aceſcat: imò verò, ut acetum in vinum redeat, hoc eſt, acorem omnem exuat. *Petrus Creſcentius.*

Vinum aſperum lene fieri.

Vinum aſperum quod erit, lene & ſuave ſi voles facere, ſic facito. De ervo farinâ facito lib. iv. & vini cyathos iiij. conſpergito ſapa: poſtea facito laterculos. Sinito combibant noctem & diem, poſtea commiſceto cum eo vino in dolio, & oblinito dies 40. Id vinum erit lene, & ſuave, & bono colore, & bene odoratum. *Cato.*

Ad gravem vini odorem.

Coci acetum ſuis obſoniis apio, & cellarii gravem odorem vino, in faccis eximere ſolent. *Plin.*

Vini pravus odor, ut emendetur.

Tegulæ craſſæ & puræ partem calefacito igne, ſiccatoq; inde reſti alligatam in vas immittito, concluſoque vaſe,

poſt biduum experieris an ſit emendatum: aliter repetes, donec oportuerit. Et odore enim & duplici calore nil mirum eſt, præſertim repetendo ſæpiùs emendari. *Cato.*

Vinum ſi voles experiri, an duraturum ſit.

Vinum, ſi voles experiri an duraturum ſit necne, polentam grandem dimidiam acetabuli in caliculum novum indito & vini ſextarium de eo vino quod voles experiri, eodem infundito, impone in carbones, facito bis, aut ter, inferveat, tum percolato, polentam adjicito. Vinum ponito ſub dio. Poſtridie manè guſtato, ſi id ſapiet, quod in dolio eſt, ſcitò duraturum. Si ſubacidum erit, non durabit. *Cato.*

Vinum ne aceſcat.

Lardum è vaſis operculo ſuſpende, pinguedine & ſalſedine prohibebit ſeparationem, & attenuationem, à quibus cauſis acetum generatur.

Ad vinum corruptum.

Vinum corruptum ac glutinoſum lacte bubulo modicè ſalito reſtauratur. Sunt qui calce, ſulphure, & alumine id moliuntur, quo ne homini infeſta ſint, ac noxam inferant, iridis radicem, & grana juniperi commiſcenda ſuadeo. *Lemnius.*

Vinum per totum annum ut duret.

Muſtum ſi voles totum annũ habere, in amphoram muſtum indito, & corticem oppicato, demittito in piſcinam, poſt xxx. diem eximito, totum annum muſtum erit. *Cato.*

Ut vinum album rubrum evadat.

Alba vina in rubra abſque ullo detrimento ſtatim convertes, ſi pulverem mellis ad lapideam conſiſtentiam decocti & ſiccati, in vinum album projeceris, & transfuſando miſcueris. Idem minore negotio præſtabit radix omnium lapathorum, ſi recens, vel ſicca in vinum mittatur. *Mizaldus.*

Vino ſapores, & odores diverſos quomodo concilies.

Herbæ ſemina, aut aromata quævis infunduntur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tum aquæ ſic imbutæ modicum vino bibendo miſcebitur. *Euonymus.*

Ut vinum palato arrideat, atque odore & colore gratum ſit.

Malum Medicum, ſeu malum Citrium caryophyllis undique

dique ſtipatum cado inſeras ita, ne vinū attingat: nullum nec vapidum nec mucidum ſaporem contrahet. *Alexius.*

Vinum novum turbidum, ut citò fiat clarum.

Raſuræ latæ ſubtiles, leves nemoris fagi, quæ fiunt cum aſcia, ſeu cum inſtrumento applanante lignorum inæqualitatem, ponantur in vaſe, & duobus diebus clareſcit. *Idem.*

Ut neque tonitrua neq; fulgura pervertant vina.

Ferri lamina, cum ſale, aut ſilicibus doliorum operculis impoſita, noxam à fulgure & tonitru detrahunt. *Idem.*

Muſtum ne ebulliat.

Ex pulegio, vel origano coronam confice, & collo vaſorum circumpone. Vel interiora doliorum labia lacte vaccino perunge, detinebit enim intus bulliens muſtum. *Idem.*

Ut vinum novum vetus fiat.

Rec. Meliloti unc. j.
Glycyrrhizæ,
Nardi Celticæ, ſing. unc. iij.
Aloës hepaticæ unc. ij.

Contundantur & miſceantur cum vino. *Euonymus.*

Vinum ne florem habeat.

Oenanthen ſiccatam in vinum inſpergito, aut farinam ervi vino admiſceto. Ubi verò infrà ſeceſſerint flos & farina, vinum in aliud vas transfundito. *Alexius.*

A' vino aqua quomodo ſegregetur.

Vas ex hedera conficiatur, vinum conjicies, & ſi qua miſta fuerit aqua, brevi tempore foras exſtillabit. *Idem.*

Vinum ab aqua quomodo ſeparetur.

Liquidum alumen in vini dolium mittito, deinde ſpongia uncta oleo vaſis os obſtruito, & inclinans effundi ſinito, & effluet ſolùm aqua. *Idem.*

Aliter.

Licia vel penicilli ex goſſipio, vel vinum dolio immergantur, ut ſuperemineant: ab ea enim aqua ſecernitur.

Vinum an habeat admixtam aquam.

Mala vel pyra ſylveſtria vino immergantur, ſi perfluitantia ſupernataverint, meri; ſi verò merguntur, diluti indicium eſt. Vel canna Græca, vel palea, vel ſimile aliquid oleo inungatur, deinde in vinum ponatur, & extrahatur, quod ſi guttæ aliquæ adhærent, aquam habet. *Democritus Florentinus, & Sotio.*

Vinum an aquâ ſit infuſcatum.

Si voles experiri an muſto remixta ſit aqua, ovum im-

ponito: ſi ſtatim deſcendit, aquoſum eſt: ſin contrà, purum. Præterea, ſi vini in dolio ferventis impetũ frangere voles, minimam caſei particulam in illud projice, vel immitte, videbis rem miram. Cur autem id fiat, docebit *Georgius Valla Placentinus.*

Ut aqua Vino mixta ſupernatet.

Sanguis gallinacei galli ſiccatus, pulveratus, & vino aquâ diluto mixtus, aquam ſupernatare cogit. *Ex relatione cujuſdam monachi.*

Ad aquam à Vino ſecernendam.

Scirpus ſiccatus & vino lymphato immiſſus, quidqnid ineſt aquoſi ad ſe rapit, relicto vino. Quod ad exploranda vina dilutiora pulchrum erit, ac utile. *Mizald.*

Ut vinum reddatur gratiſſimum.

Vinum palato arridebit, & cùm odore tum colore perplacebit, ſi malum medicum, ſeu citrium caryophyllis undiq; compunctum & armatum ita in dolio ſuſpendatur, ne vinum attingat. Sic enim nullum ſaporem vapidum, aut mucidum contrahet.

Ne vinum vapeſcat.

Oleum vino, vel alterius generis liquori ſuperinfuſum, præpedit ne vapeſcat, aut corrumpatur. Nam omnis halitus, qui putredinem inferre poſſet, unà cum externo aëre, veluti quodam tectorio, excludit. *Plin.*

Aliud.

Si deſit commoditas æſtivis menſibus vinum in ſubterraneas, & profundas apothecas mittere prohibebis ne vapeſcat, detrudendo in ejus doliũ lardi, & ſuillæ carnis ſalſę ſeſquilibram lino involutam, aut majorẽ capacitatem, pro vaſis capacitate. Sed ita, ut dũ unum depromis, id unà ad fundum uſq; deſcendere patieris, donec vas exhauſtum ſit. Fiet ita, ut nec vinum à ſe degeneret, nec vapeſcat. *Lemnius.*

Ad vini fervorem citò reſtinguendum.

Theophraſtus ſcribit, quòd ſi quis in bullientem vini urceum, punicem injecerit, illius fervorem ſtatim ſedabit.

Ad vinum refrigerandum.

Ne vinum æſtivis menſibus, & per Caniculæ incendia, citò in congiis & amphoris vapeſcat, ſed ſuave ſit, ac ſummè frigidum: collocentur vaſa œnophora in labro aquâ frigidâ oppleto, deinde ſalpetræ, aut nitrum illi inſpergatur. Tantâ frigiditate vinum imbui continget, ut vix dentes ferre poſſint. *Lemnius & Langius.*

Vinum

Vinum Græcum ut fiat.

Qui ager longè à mari aberit, ibi vinum Græcum ſic facito: Muſti quadrantalia 20. in ahenum, aut plumbeum infundito, ignem ſubdito, ubi bullabit vinum, ignem ſubdito, ubi id vinum refrixerit, in dolium quadragenarium infundito, ſeorſim in vas aquæ dulcis quadrantal. j. infundito, ſalis M. j. ſinito muriā fieri. Ubi muria facta erit eodem in dolio infundito Schœnum & calamum in pila contundito, quod ſiet ſextarium unum eodem in dolio infundito, ut odoratum ſiet. Poſt dies 30. dolium oblinito. Ad Ver diffundito in amphoras: Biennium in Sole ſinito poſitum eſſe; deinde in tectum conferto. Hoc vinum deterius non erit, quàm Coum. *M. Cato.*

Vinum Coum ut fiat.

Vinum Coum ſi voles facere, aquam ex alto marinam ſumito, mari, tranquillo, cùm ventus non erit, dies 70. ante vindemiam, quo aqua dulcis non perveniet. Ubi hauſeris de mari in dolium fundito, nolito implere, quadrantalibus quinque minus ſit, quàm plenum: operculum imponito, relinquito, qua interſpiret. Ubi dies triginta præterierint, transfundito in alterum dolium puriter & leviter: relinquito in imo quod deſederit, poſt dies viginti in alterum dolium idem transfundito: ità relinquito uſque ad vindemiam. Unde vinum Coum facere voles, uvas relinquito in vinea: ſinito, bene coquantur, & ubi pluerit, & ſiccaverit, tum deligito, & ponito in Sole biduum, aut triduum ſub dio, ſi pluviæ non erunt: ſi pluvia erit, in tecto in cratibus diligenter componito, & ſi qua acina corrupta erunt, depurgato. Tum ſumito aquam marinam q. ſ. in dolium quinquagenarium infundito aquæ marinæ Q. X. Tum acina de uvis miſcellis decerpito, de ſcopio, in idem dolium, uſque dum impleveris manu comprimito, ut combibant aquam marinam, ubi impleveris dolium, operculo operito, relinquito, quâ interſpiret Ubi triduum prætererit, eximito de dolio, calcato in torculario, & id vinum condito in dolia lauta, & pura, & ſicca. Ut odoratum bene ſiet, ſic facito: ſumito teſtem picatam: eo prunam levem indito ſuffito, ſerta, & ſchœno & palma quam habent unguentarii, ponito in dolio, & operito, ne odor exeat, antequam vinum indas. Hoc facito pridie, quàm vinum infundere voles, de lacu quàm primùm vinum in dolia indito, ſinito dies 15. operta antequam oblinas.

relinquito, quâ inſpiret vinum. Poſtea oblinito. Poſt dies xl. infundito in amphoras, & addito in ſingulas amphoras ſapæ ſextarium unum. Amphoras nolito implere nimium anſarum infimarum vini, & amphoras in Sole ponito, ubi herba nō fiet, & amphoras operito, ne aqua accedat, & ne plus quatriduū in Sole ſiveris. Poſt quatriduum in culleum componito, & inſtipato. *M. Cato.*

Ut vinum malvatici guſtum præ ſe ferat.

Flore hortēſis horminii, & ſemine in dolio vini poſito, dum adhuc fervet, tanta gratia ipſi vino conciliatur, ut Cretici, aut malvatici guſtum præ ſe ferat. Arrigite aures œnopolæ, ſed neminem obſecro veſtris improbis miſcellaneis defraudate. *Mizaldus in Horto medico.*

Vinum borraginatum utile melancholicis, & cardiacis lætitiam affert, amentiam tollit, &c.

Rec. Florum borraginis quantum volueris, ponantur in muſto novo uſque ad perfectam depurationem: deinde poſtquam conſederit, in aliud vas ſenſim fundatur, & ad uſum ſervetur. *Arnoldus Villanovanus.*

Vinum ex Halicacabi granis educit materiam calculoſam à renibus & veſica manifeſtè, & urinam retentam ducit.

Rec. granorum Halicacabi contritorum, quantum ſatis eſt, coletur vinum calidum, vel frigidum ſuper ipſa aliquoties, donec ſaporem & vim eorum recipiat, & ſaccharo vel melle condiatur. *Arnoldus & Dioſcor.*

Vinum Cidonites, prodeſt ſtomacho, dyſenteriæ, hepaticis, renum vitiis, difficultati urinæ adſtringit, &c.

Rec. malorum cotoneorum mundatorum, & inciſorum lib. xij. ponantur in muſti cadum per xxx. dies: deinde reponatur. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum.

Rec. Corticis cinnamomi interiorum drach. vj.
Zingiberis unc. dimidiam,
Nucis moſchatæ drach. ij.
Caryophyllorum,
Granorum Paradiſi, ſing. drach. j.
Cardamomi, ſcrup. j.
Piperis,
Calami aromat,
Coriandri præparati, ſing. ſcrup. j.

Vini

Vini optimi lib. iix.
Sacchari albi q.ſ.eſt.

Pulverizanda pulverizentur, deinde miſceantur, & colentur ſecundùm artem. Cæterùm hoc vinum lacte amygdalarum clarificari poteſt. *Euonymus.*

Aliud ad imbecillitatem ſtomachi.

Rec. Cinnamomi electi unc. ß.
Zingiberis albi drach. ij.
Caryophyllorum,
Piperis longi,
Nucis moſchatæ, ſing. ſcrup. ij.
Sacchari albi lib. dimidiam.

Omnia benè trita in meri albi menſuris tribus commiſceto, ac percolabis. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi electi unc. j. ß.
Zingiberis unc. dimidiam.
Caryophyllorum drach. ij.
Galangæ drach. j.
Granorum paradiſi drach. j.
Vini rubri menſuras ij.

Miſce, & coletur ſecundùm artem, lacte amygdalarum colando. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum facili ratione.

Rec. Cinnamomi electi unc. ij.
Zingiberis unc. j.
Carpeſii unc. dimidiam.
Sacchari albi ℔. ß.

Trita, hæc omnia in ſiſcum ponantur, & ex eo vini optimi menſuras duas, linquantur aliquoties, ut vinum tranſeundo qualitates eas combibat. *Idem.*

Vinum Hippocraticum laxativum, contra quartanam, quotidianam & tertianam notham, concoquit & preparat humores, & eoſdem mox per alvum educit.

Rec. Cinnamomi electi,
Paſſularum, ſing. unc. dimidiam,
Zingiberis,
Zedoariæ,
Caryophyllorum,
Maſticis, ſing. unc. j.

Polypodii drach. iv.
Epithymi drach. vj.
Eſulæ ℔. j.
Sacchari, quantum ſatis eſt.

Miſce, & confice ſecundùm artem, fiat potus & bene ſervetur ad uſum. *Euonymus.*

Vinum Hippocraticum cum aqua ardente.

Rec. Cinnamomi electi unc. ij.
Zingiberis, unc. dimidiam,
Granorum Paradiſi,
Piperis longi, ſing. drach. j. ß.
Caryophyllorum drach. j.
Nucis moſchatæ drach dimid.

Trita omnia in vas aquæ ardentis ter quatérve deſtillatæ, plenum & clauſum per quatuor dies ponantur, & bis aut ter quotidie agitentur, demum coletur, & ſervetur. Hujus mediocre cochleare plenum immittes in generoſi vini rubei menſuram & ſacchari libra addatur. Si tamen vinum dulce ſit, ſaccharo opus non eſt. *Euonymus.*

Malvatici apparatus.

Rec. Galangæ optimæ,
Caryophyllorum.
Zingiberis,
Macis, ſing. drach. j.

Hæc omnia craſſiuſculè trita in vaſe ligneo bene operculato, infuſa in aqua ardente relinquito horis 24. deinde in linteo ſuſpendito à filo in vas capax ſommæ ut vocant, aut dimidiæ ſommæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonum & forte, quàm ipſum nativum malvaticum. *Idem.*

Vinum malvaticum.

Rec. Moſchi,
Agallochi ſing. drach. j.
Cinnamomi,
Cardamomi,
Caryophyllorum, ſing. drach. ij.
Sacchari candidi unc. dimid.

Contundantur leviter, & in ſacculo in vino ſuſpendantur. *Idem.*

Vinum de Romania.

Rec. Cinnamomi electi,
Succi glycyrrhizæ, drach. ij.

Aniſi

Aniſi drach.j.
Macis drach.dimidiam.
Sacchari drach.iij.

Hæc omnia trita craſſiuſculè in ſacculo ſuſpende in vino.

Vinum Græcum.

Rec. Zingiberis,
Galangæ ſingul. lib. dimid.
Granorum paradiſi,
Caryophyllorum, ſing. unc.iij.

Redigantur in pulverem non tenuiſſimum, deinde in ſacculo ſuſpendantur in dolio vini mediocri (in ein Füder.) *Euonymus.*

Vinum muſcatellum.

Rec. Glycyrrhizæ,
Polypodii,
Aniſi, ſing. drach.ij.
Nucis moſchatæ, drach.iij.
Calami aromat, drach.j.

Terantur leviter, & in ſacculo ſuſpendantur in vino. *Idem.*

Vinum ſapore Rhætici.

Rec. Cinnamomi,
Zingiberis,
Caryophyllorum ſing. drach.dimidiam.

Craſſiuſculè trita miſceantur deinde linteolo illigentur, & in vaſe vitreo, aquæ ardentis pleno, atque optimè obſtructo, per horas duodecim ſuſpendantur. Cum uti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui infundendum eſt vinum, ita ut latera poculi aromatica illa aqua ardente conſpergantur, ut liquor in fundum expreſſus, inclinato poculo latera undique madefaciat. Deinde vinum infunde, quod habebit ſaporem Rhætici vini. *Idem.*

Vinum Zedoarticum.

Rec. Cinnamomi, unc.iij.
Caryophyllorum,
Nucis moſchatæ,
Granorum paradiſi,
Cardamomi, ſing. unc.dimidjam.
Zedoariæ, drach.vj.
Cubebarum,
Piperis longi, ſing. unc.ij.

Contundantur craſſiuſculè, & in ſacculo, in menſura vini,

vini, quæ vulgò Oma vocatur, ſuſpendantur. *Idem.*

Claretum.

Rec. Cinnamomi unc. ij.
Galangæ,
Zingiberis ſing. unc. j.
Granorum paradiſi,
Piperis longi, ſing. drach. j.
Caryophyllorum, drach. ij.
Mellis ℔. j. ß.
Sacchari lib. ij.
Vini albi menſ. iv.

Pulverizanda pulverizentur, deinde miſceantur, & aliquoties colentur cum albuminibus ovorum clarificando. *Idem.*

Claretum.

Rec Cinnamomi, unc. j.
Zingiberis,
Granorum paradiſi, ſing. drach. j. ß.
Caryophyllorum, drach. ij.
Coriandri præparati, drach. iij.
Sacchari albi, unc. iv.

Omnia trita & colata, reſerventur in vaſe ſtanneo. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi unc. dimidiam.
Caryophyllorum, drach. j.
Zingiberis unc. ij.
Sacchari albi lib. dimidiam.
Mellis unc. j.
Vini albi, menſ. iij.

Miſceantur, & fiat Claretum ſecundum artem. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinamomi electi unc. j.
Zingiberis unc. dimidiam.
Galangæ,
Caryophyllorum,
Granorum paradiſi; ſing. drach. ij.
Croci, drach. j.
Mellis opt. deſpumati ℔. ij.
Vini optimi menſ. ij.

Omnia trita per ſacculum colabis, cujus pars ſuperior linea ſit, inferior lanea. Hoc vino, ſi mulier uti debeat, aut delicatus aliquis, pro melle ſaccharum pones. *Idem.*

Claretum

Claretum laxativum.

Rec. Cinnamomi unc j.
Galangæ drach. vj.
Eſulæ,
Turbit,

Pillularum Hermodact. ſing. drach. dimidiam. Redigantur in pulverem, & fiat claretum cum melle, ſaccharo & vino ſecundùm artem. *Idem.*

Vinum ſaccharatum, ſenibus frigidis & debilibus convenit, & quibus humor nativus, & calor naturalis minuitur. Nutrit enim, & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus.

Rec. Vini Malvatici,
Sacchari albiſſimi, ſing. lib. iv.

Coquantur ad lentum ignem uſque ad ſyrupi conſiſtentiam: deinde ad uſum ſervetur. Uſus ejus eſt, cum duabus aquæ partibus. *Idem.*

Vinum ut alvum bonam faciat.

Vinum ſi voles concinnare, ut alvum bonam faciat, ſecundùm vindemiam, ubi vites ablaqueantur, quantum putabis ei rei ſatis eſſe vini, tot vites ablaqueato, & ſignato, earum radices circumſecato, & purgato. Veratri radices condito in pila, eas radices dato circum vitem, & ſtercus vetus, & cinerem veterem, & duas partes terræ, circumdato, radices vitis terram inſuper injicito. Hoc vinum ſeorſim legito. Si voles ſervare in vetuſtatem, ad alvum movendam ſervato, nec commiſceens cum cætero vino. De eo vino cyathum ſumito, & miſceto aquam, & bibito ante cœnam. Sine periculo alvum movebit. *M. Cato.*

Vinum ad alvum movendam.

Vinum ad alvum movendam concinnare ſi voles: vites cum ablaqueabuntur, ſignato rubrica, ne admiſceas cum cætero vino. Tres faſciculos veratri atri circumponito circum radices, & terram inſuper injicito. Per vindemiam de iis vitibus, quod delegeris, ſeorſum ſervato, cyathum in cæteram potionem indito: alvum movebit, & poſtridie purgabit ſine periculo. *Idem.*

Vinum ad alvum movendam.

In vinum muſtum veratri atri manipulum conjicito in amphoram, ubi ſatis efferbuerit, de vino manipulum ejicito. Id vinum ſervato ad alvum movendam. *Cato.*

Vinum

Vinum ad lotium.

Vinum concinnare, ſi lotium difficilius tranſibit, Capreidam, vel juniperum contundito in pila, libram indito in duob. congiis vini veteris: in vaſe aheneo vel in plumbeo defervefacito. Ubi refrixerit, in lagenam indito. Id mane jejunus cyathum ſumito, proderit. *Idem.*

Vinum ad tormina, ſi alvus non conſiſtat.

Ad tormina, ſi alvus non conſiſtat, & ſi tineæ & lumbrici moleſti erunt, 30. mala punica acerba ſumito, contundito, indito in urceum, & vini nigri auſteri congios tres: vas oblinito, poſt dies 30. aperito, & utitor: jejunus heminam bibito. *M. Cato.*

Ad dyſpepſiam & ſtranguriam.

Ad dyſpepſiam & ſtranguriam mederi malū punicum, ubi florebit colligito. Tres minas in amphoram infundito. Vini qu.c. veteris addito, & fœniculi radicem puram contuſam minam. Oblinito amphoram, & poſt dies xxx. aperito, & utitor. *M. Cato.*

Ad vinum ementiendum.

Flos amaranthi in aqua maceratus vinum ementitur, grata febricitantibus impoſtura. *Mizald. in Horto medico.*

Ne quis à vini potu oleat.

Iris troglodytis manducetur, & vinum potatum non exhalabit. *Alexius.*

Ut quis citò inebrietur ſine nocumento.

Lignum aloës Indum infundatur in vino, aut coquantur cortices mandragoræ in aqua, donec rubeat, & diluatur vinum ex eâ. *Alexius.*

Ut ex multo vini potu quis non inebrietur.

Rec. Succi caulium alborum,
Succi granatorum acrium, ſing. unc. ij,
Aceti unc. j.

Bulliant ſimul aliquandiu, & fiat ſyrupus, de quo ſumatur unc. j. antequam bibatur. Vel amygdalæ amaræ quinque vel ſeptem à jejuno comedantur. Pulmo caprinus vel ovis aſſatus, & commeſtus, & ſemen caulium, & abſynthium, & ſal naphticus, & amethyſtus geſtatus, omnia hæc ab ebrietate præſervant. *Idem.*

Vini hauſtu nimio ne inebrietur accumbens.

Potator vini non inebriabitur, ſi chamæpytios, vel hederæ ramulis fuerit coronatus: vel ſi initio cœnæ crudæ

braſſicæ

braſſicæ quatuor vel quinque cymata comederit. Hirundinis roſtri cinis, vel hirundinum combuſtarum pulvis in vino potatus cum myrrha, in æternum non ſinit inebriari. Idem facit ſuccus foliorum perſici expreſſus, & cyathus jejunè ſumtus. *Idem.*

Ut ebrii rurſum ſobrii ſiant.

Sobrios reddit ebrioſos acetum acervatim hauſtum, & braſſica comeſta, & dulciaria ex melle ac placentæ. *Idem.*

Ne quis ebrietatem ſentiat.

Qui caprinum pulmonem toſtum ederit, ebrietatē non ſentiet, etiamſi bibendi certamine provocetur. *African.*

Vinoſos abſtemios reddere.

Multi ſunt, cùm vinum liberaliùs hauriāt, ut nil eis pernicioſius ſit, in morbos, & denique in mortem incidāt: at eos aſpernari, & abhorreſcere ſi voles, & Clitorius fons longè abeſt: Anguillas tres, vel quatuor vino immerſas ſinito, dum emoriantur: ebrioſo vinum admoveto, & pertædeſcet, ſemperque oderit, nec ampliùs bibet, vel quam minimè modeſtius degens. Mullum quoque vino ſuffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) ſi protinus à viro abſumatur, Veneris impediendæ poteſtatem habere: ſi à muliere, nunquam eam concipere. *Porta.*

Vinoſos abſtemios reddere, aliter.

Obſervato, ubi noctua niduletur, illius ova præripias, elixata infanti in comeſſatione præbeto, ſemper inde vina peroſuro. *Jarcas.*

An futura ſit vini copia.

Upupa ſi cecinerit antè quàm vites germinent, futuram vini copiam præſagire ajunt. *Mizaldus.*

Cerevisia ut per totum annum incorrupta & integra maneat.

Cerevisia, apud Germanos, quæ Martio fit menſe, ſine vitio per totum ſervatur annum. *Cardan.*

Ad langueſcentem cereviſiam.

Cereviſiā ubi à genuino ſapore degeneravit, aut ubi lāgueſcit, medicatis odoratisq; rebus reſtituimus, ac ſaporis gratiam conciliamus, nempe iridis radice, zingibere, nuce myriſtice, ſeu moſchata, caryophyllis, lauri baccis, ejusque aridis foliis, calamo odorato, origano, betâ. *Lemnius.*

Aqua lactis fontanæ ſimilis.

Aqua lactis fontanæ perſimilis ſic habetur: fervefactæ veſperi acetum album, aut aurantii ſuccum, aut ompha-

cium

Cinnamomi unc.ß.
Sacchari unc.xij.

Fiat electuarium. *Ex lib.manuſcript.*

Ad venerem augendam.

Rec.Caſtanearum in vino optimo coctarum n.xx.
Piſtaceorum,
Pinearum mundat. ſing. ana unc.iv.
Schincorum n.ij.
Satyrionis n.x.
Cinnamomi electi unc.ß.
Sem.caulium drach,vij.
Cubebarum unc.j.
Sacchari albiſſimi, qu.ſufficit, fiat electuarium, de quo ſumat æger ad caſtaneæ quantitatem, ante vel poſt cœnam. *Roſcellus.*

Aliud ejuſdem ad idem.

Rec.Sacchari albiſſimi unc.iv.
Piſtaciorum unc.j.
Zingiberis drach.ij.
Piperis longi drach ij.
Schincorum drach,ij.
Pinearum mundatarum unc.v.

Contundantur optimè, miſceantur.& fiat electuarium.

Tabulæ ad idem.

Rec.Cinnamomi, zingiberis, piperis.
Sem.naſturtii, ſem.erucæ, ſinapis ſing. ana drach.ß.
Linguæ avis, ſem cœpæ, ſchincorum, ana ſcrup.j.
Sacchari albiſſ. in aqua roſ. diſſoluti unc.iv.

Fiat confectio in morſellis. *Roſcellus.*

Ut mares vel fœminæ gignantur.

Plantæ mercurialis maſculæ (nam in marem & fœminam diſcriminant) decoctum, vel ſuccus diebus quatuor à primo purgationis die mulieribus bibitus, procreandi maris vim utero confert: Fœminæ verò mercurialis, ſimilis ſuccus totidem diebus, parique modo aſſumtus gignendæ prolis fœminæ vires ſuppeditat, ſi ceſſantibus menſtruis, & compoſito utero, vir & mulier debitè congrediantur, & mutuo amplexu concaleſcant. *Dioſcor. & Plin.*

Ut mulieres pulchros pariant filios.

Hinc ſolerti evenit ex cogitatu, quònam pacto mulieres pariant filios: prodidit *Empedocles* mulieris in conceptione viſionem fœtum conformare; nam ſæpè imagines

& ſtatuas adamarunt mulieres, quibus ſimiles fœtus ediderunt, & ſæpè ſcriptis proditur, mulieres nigros & villoſos peperiſſe filios: & cauſam homines rimati, ubi multa divexarunt ingenia, picturas in parietibus reperière ex adverſo exiſtentes, quibus fœminæ, dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq; cogitatione animus affectus, ſimiles fœturas referebant. Unde quod uſu venit, memoriæ mandandum judico, & quòd maximè ſalutare remur eſſet, & ſæpè occurrens omnibus præcepi, ut in eorum conſpectu, Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia parentum ſolida, inde Venerem exercentes mulieres, animo verſent, ut fortiſſimâ imaginatione animus rapiatur, & gravidæ diutiùs contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur; quem iſſæ coëuntes, mente conceperint: nec parùm id profuturum ſcio. Cùm id ſæpiùs præcepiſſem, audivit mulier, ſtatimq; candidum marmoreum puerum, beneque formatum ante oculos ſibi propoſuit: talis enim exoptabat formæ puerum coëundo, & uterum gerendo, quàm ſæpiſſimè animo eum devolvebat, enatumque poſtea fœtum oſtendit mater obeſulum, nec à marmoreo ſimulachro diſſimilem, ita pallentem, ut verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit, aliquæ artificio ſunt laudatæ, ſucceſſusq; fovit. Ne ſint præterea inordinati coitus, néve in latera, ſurſumque fiant: pleriſque enim hoc in cauſa fuit, ut diverſa orirentur monſtra. *Porta.*

Quomodo diſcolores, & pulchri fætus gigni debeant.

Magnus eſt animi effectus, vel vis imaginationis: maximus verò dum ſui in exceſſum fertur, ut id aſſequi cogitatione minimè queas. Gerentes uterum mulieres, cùm aviđiſſimè cupiunt, vehementer excogitant, ſpiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ii ſanguinem movent, unde in molliſſima fœtus materia rei imagines exprimũt: ſic partus in perpetuum maculis variisq; notis inficiunt, niſi deſiderio refricato quieſcant. Ideò non impunè rerum exploratores exquiſivêre, ita ſignari fœtus, uti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, ut in maris congreſſu, ſpermatis ejectione, & aliis. Ideò homini cùm inſit cogitationis velocitas, animique celeritas, & ingenii varietas multiformes imprimit notas: plures idcircò in homine, quàm in cæteris ani-

ris animalibus differentiæ: aliis enim cùm immobiles ſint animi, ſingulis in ſuo genere ſimilia procreandi datur facultas. Hanc animi & cogitationis vim rectè novit Jacob uti ſacræ teſtantur literæ.

Monſtra quomodo gignantur, & de mira vi putrefactionis.

Nec ita facilior dabitur monſtra producendi modus, quàm è ſupradictis. Si quis autem id ſummoperè affectarit, multas patefaciamus talia producendi vias. Principiò putabat *Democritus* ex plurimorum commixtione ſeminum, cùm hoc antè, illud poſteà jactatum uteri partes ſubingreditur, & ſimul confunduntur, diſſidentque membris, ut biceps homo, & multi membra gignantur animalia. *Empedocles* autem reſponſa omnia præoccupando verum concepiſſe viſus eſt. Ipſe enim ob ſeminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura diſtributionem, aut ob impragnationem, monſtruoſa ait animalia gigni. *Straton* autem ab adjectione, ablatione, tranſpoſitione, aut ſufflatione id evenire tradit. At Medici quidam, id vulvæ adſcripſerunt, quæ ſæpè flatu imbuta, ſubvertatur. Natura ſagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinent: poſtea ex impedienti materie, nunc parciùs, nunc profuſiùs operatur, ut ſe ſibi ſuggerit: ſic defectu coërcita, vel redundantiâ ſuperata ab incepto impeditur opere, unde partus producit monſtrificâ labe affectos: ut in arte ſæpiùs perſpicitur: nunc mutilata, ut claudos, monoculos: nunc ſuperflua, ut hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachiis, totidemque pedibus: ſic quæ fortuitò, vel arte ordinantur, adjuvat ipſa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monſtra in lucem prodire deſideras, ut exemplis condiſces, multa horum *lib.* 6. & 8. trademus principia: cogitato & exoriri, quæ conſequi poſſibilia fuerint: ſubſcribet enim natura votis, opereque delectaberis, eaque evenient, quæ nunquam putaveris, anſamque præbent conficiendi, quæ vetitæ deſcriptionis, & potiùs admirandi, quàm profani ſunt operis. *Joan. Bapt. Porta.*

Utrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata ſit, noſcendi ratio.

Aliqua hujus rei experimenta attulit priſca ætas illa; aliqua verò & poſterior, paratu facilia, mirandaque: ut ho-

mines viſis potiùs ſenſum negare, & ſe ſtultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quique deſiderio hujuſmodi demulcentur, inveſtigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc avidiſſimè ſitiunt, capiant conficiendi normam, videantque experimentum: Gagatis lapidis (qui frequens eſt nobis, quo globulos effingimus in coralliis precariis, ad numerandas, vel explendas preces) raſura, vel ipſe pilâ tundantur, ac ſetaceo cribro transmiſſus, in tenuiſſimum redigatur pulviſculum: inde ex aqua vinóve hauriantur, ſi ciet illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eámque defloruiſſe prodit: ſi viri non adhuc congreſſus, vel puerperium paſſa fuit, eam compeſcit, & arctiùs cohibendi datur facultas. Nec minus invalidè id manifeſtat ſuccinū album, ſeu cryſtallum, quod electrum vocant, ſi in pulverem redactum jejunè ex vino ſorbeatur; & ad interiora feratur: nam ſi carnis ſenſerit maculam, movet urinam. Poſſumus ſic expeditius hujus rei capere experimentum idem ſuffitu: ſi portulacæ ſemen, vel perſonatæ folia, quàm vocant noſtrates lapathium, ardentibus prunis inſperſa, ad ſuffimenta ſubſtituantur, & virginitatis fumus proditor ſurgat, tunc infundibulo, alióve inſtrumento patulo vulvę ore ſurſum permeet, projiciet extemplò urinam, & mejet, nec retinere valet, ſi veneream paſſa eſt labem. Si veneris ignara, fumum irritè recipit, urinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem joci gratia, non mejere ſolùm, ſed ſemen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agalochum, quod xyloaloe dicunt, ferretur, vel præcidatur, ejuſque ſerraturam vivis carbonibus affatim inſpergito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vulvæ meatus ſubiens, effluet latè ſemen, nec injucundum erit ſpecimen. *Idem.*

Ad ligatos.

Ligatum à quopiam malefico ſanare creditur picus avis commeſta: adhæc ſuffitus ex dente hominis mortui: & ſi corpus totum inungatur felle corvino, & oleo ſeſamino. *Ex Cleopatra.*

Vel ſi argentum vivum in calamo, aut avellanæ nucleo vacuo cum cera occluſum ſub pulvinari maleficio læſi collocetur, aut ſub limite oſtii, per quod is in ædes, vel cubiculum intrat. *Hæc Vuierus.*

Ad

Ad ligatos ſolvendos.

Si ſponſus, inquit *Varignata*, *Nicolaus*, *&* *Arnoldus*, per nuptialem annulum mingat, ſolvi ab impotentia Veneris & faſcino. Quòd ſi in amantis calceum ſtercus amatæ ponatur, ubi odorem ſenſerit, ſolvitur amor: nam odioſa eſt hæc res, & ab Ovidio deducta in lib. I. de remedio amoris.

Illa tuas redolent Phineu medicamina menſas,
Non ſemel eſt ſtomacho nauſea facta meo.

Impotentium cura.

Quidam dum erubeſcũt aut timent, à Veneris uſu prohibentur, & ſe veneficiis petitos exiſtimant. Multa ſunt, quæ huic malo occurrere creduntur; & formicæ volantes oleo ſambucino, ut dicunt, exceptæ, & membro virili illitæ: multaque alia, de quibus ſuprà dictum. *Cardanus.*

Ut mulier à coitu abhorreat, virque ad Venerem excitetur.

Si tauri omninò rufi aridum genitale in pulverem convertatur, & ex eo pondus aurei unius mulieri in vino vel juſculo quopiam propinetur, faſtidium coitus illi adferet, ſicuti ſcripſit *Rhaſis*. Idem pulvis idoneis medicamentis commixtus, languidam ac ſopitam Venerem in viris excitat. *Marcello empirico autore.*

Homines & mulieres ligare, ut ad concumbendum ſint impotentes.

Si virgam lupi viri vel mulieris nomine ligaveris, adeò ad Veneris munus explendũ imbelles fieri, ut ferè videantur eunuchi, donec fuerit ſolutus nodus. *Albertus.*

Mulier ut alium virum non admittat præter ſuum.

Accipe fel hirci, & adipem & exſicca, utraque deinde tere, & calefac ambo cum puro oleo, priapumque cum eo illine in circuitu hora coitus, & nullum alium expetet præter te. *Albertus.*

Veneris deſideria obtundere.

Veneris deſideria obtundere ſic poteris: Rutam commanducato, & camphoram: deſtruit enim ſtatum, quo erigitur virga: ut eunuchus vir evadat. Sic deſtruit & inhibet Venerẽ, & ſi ſubſternatur, bibatur, vel manducetur, ſemen deſiccat. Unde matronæ in Thermophoris Athenienſium foliis iis, cubitus ſibi ſubſternebãt, nec minus lactuca, quibus cõtinuò comeditur, coeundi adimit facultatem: ideò

Pythagoras vocabat εὔνουν, quòd verborum involucris innuunt quoque Poëtæ: Callimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comediſſet, ab apro interemptum atque à Venere ſub lactuca conditum, quod olere tali (Atheneus ait) Venus elangueſcat, & impotentes viri ad concumbendum fiant. *Joan. Bapt. Porta.*

Ne quis illicitâ, Venere afficiatur.

Cor maſculinæ coturnicis à viro geſtatum, & fœminæ à fœmina, facit ut nec lites nec jurgia poſſint inter illos oriri, aut ſpargi. Et ſi in corio lupi deferatur cor turturis, geſtans non capietur illecebro appetitu rerum venerearum. *Mizaldus.*

An mulier ſit caſta.

Exploraturus an mulier ſit caſta, ſic fiat: Cùm caſtitatem conjugis prodat hic magnes lapis: diu enim ſeduli diuturna exploratione conquiſivimus, & experientiis clarè novimus, non eos temerè ſic protuliſſe, ut quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ ſæpè admirati ſumus, ſæpeque irriſimus. Magnes lapis, ſi dormientis conjugis capiti ſupponatur, ſi caſta eſt, dulcibus virum detinet complexibus, ſin minùs tanquam manu pulſa, è cubili projicitur. *Porta ex Alberto.*

Ut mulier cum aliquo adulterare non poſſit.

Mulier, ut cum aliquo adulterare non poſſit, incide de capillis ejus, & pulverem illorum tibi ſuper feretrum ſparge: antè tamen unge feretrum cum melle, & mox coëas cum muliere, & cùm volueris ſolvere ex tuis capillis, fac ſimiliter. *Albertus.*

Ut corruptæ ab incorruptis vix dignoſci poſſint.

Stillatitia aqua aſteris Attici, vel potius, actici epota, aut vulvæ indita, mulierum alba profluvia mirificè ſiſtit, Adeò ut ejus quoque diutinâ injectione, corruptæ, ab incorruptis vix dignoſci poſſint. Quod efficacius & celerius fiet, ſi eis decocto inſideant, ut mihi retulit, qui ſe expertum dicebat. *Mizaldus.*

DE SOMNO. Cap. IX.

Tabulæ ad ſomnum conciliandum.

Rec. Corticum radicis mandragoræ M. j.
Sem. hyoſcyami unc. j.
Sem. papaveris albi & rubri ana unc. j.

Omnia

Omnia trita coquantur in aquæ fontanæ lib.ij. uſque ad tertiæ partis conſumtionem, deinde coletur, addaturque

Sacchari albiſſimi lib.j.

& cùm iterum ad perfectam ferè ſacchari conſiſtentiam cocta fuerint, adde

Nucis moſchatæ,
Galliæ moſchatæ, } ana drach.ij.
Ligni aloës,
Corticum mandragoræ,
Seminis hyoſcyami, } ana drach.iij.
Sem. papaveris albi & rubri,
Opii drach.ij.

Fiant tabulæ ſecundùm artem *Roſcellus.*

Somnos conciliare.

Si quis ſomnos conciliare voluerit, ſic poterit: E recenti opio, nudisq; allii capitibus aquam vitreis organis ſtillatim accipias, permiſceatur aliis, ac dormituro detur, quantum capiet nucis teſta: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, ut in ſoporem cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, ferventi extracta aqua balneo, ne potator nidore offendatur. *Joan. Baptiſta Porta.*

Aliud ejuſdem.

Aliud ad ſomnos violentius ex his ſit. Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſcyami ſemen, diſſolvantur lactucæ ſucco, præſtantius autem aqua ſub fimo obruta aliquantulum dimiſiſſe oportet: inde vaſis deſtillationis aptis accommodato. Ubi autem incipiet fervere, aquam elicito, feces ſervato, calidisque cineribus exſiccato, ut in tenuem vertas pulverem, cribro excutiente, dulci aquâ: deinde lixivium acre conficito, inde omnis igne vapor evolet reſidens, cùm priùs reſervata immiſceatur aqua, & eſui vel potui accommodetur, non eâdem, ſed pauciori quantitate, quàm quæ ſuppoſita eſt abundè & ſumſiſſe, nec aliquibus exhibeatur, niſi magna neceſſitas urget. Vel mãdragoræ aqua, opium, & papaveris ſemen cum allio, vel rebus caput ferientibus remiſceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquat, ſatis eſt ſumſiſſe.

Pomum ſomnificum.

Fit quoque ſic ex omnibus pomum ſomnificum, quod conſtat ex his: Opio, mandragora, cicutæ ſucco, hyoſcya-

mi ſeminibus, vini fecibus quibus moſchum adjiciatur, ut odore electum olitorem feriat: in pilas cõglobato, quantum pugno quis prehendat, hoc ſæpius odorando lumina ſomno demulcet, ac ligat. Qui id autem ſtatis efficere certant horis, fruſtra conantur: variæ enim ſunt hominum temperies: qui verò affectarit, ſimilibus periculum captato, paremque operam impendendo inops fruaris. Ad retundendam eorum ſævitiem ſatis eſt præſidii, ſi tali ex aceto diſſoluto, vel deſtillato tempora, naſum, & teſticulos perunges, ut eorum vi ſomnos propellant, ac ſoporantem excitent. *Idem.*

Ut in ſomno mirabilia videas.

Referunt, ſi quis dormiturus tempora illiniat upupæ ſanguine, viſurum in ſomnis mirabilia, quod à ratione alienum minimè eſt *Cardanus.*

Ad ſomnum inducendum.

Somno conciliando auxilia phyſica hyoſcyamus ſub cervicali viridis. Fructus junci caulis pinguioris epotus. Oleum, in quo oculus ſiniſter eriti incoctus ſit, in aurem inſtillatum. Vel appoſita hirundine in angulis oculorum, atque abducta, meconium inſtilla, potens eſt. Validius adhuc, ſi ex eodem fiat ſuppoſitorium, ſed auferatur ſomno jam inchoato. Vel plantam pedem inunge pinguedine gliris, aut unguento ex aqua & aceto roſaceis atque argilla. Dicitur etiam, quod vix credi poteſt, dentes inunctos ex ſorditie aurium canis, ſomnum profundum provocare. *Cardanus.*

Inſomnia clara & jucunda, & obſcura, meticuloſaque inducere.

Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem ſolvitur, tabeſcitq; quem caliditate juncta in leve deſciſcere par eſt: cumque natura in ſublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, ubi natura cerebri perpetuo obrigans rigore, ad inſtar imbrium generationis, ut in majori mundo ſæpe viſitur, fit humificus, & nebuleſcit; ſic inteſtina reciprocatione denuò redditum incapeſcit: & ad cor defertur principis ſenſus domicilium: interim caput oppletur, gravedinoſum reddit, ut profundo demergatur ſomno. Quòd ſi noctis conticinio magis ſoporari contingit, imagines deſcendendo aliorum occurſu interpolētur: ut præpoſteræ monſtruoſæq; videantur: ſi matutino ubi excrementum, fæcu-

lentus-

lentusq; ſanguis, à puro, & frugi diſcretus, & ipſe refrixit, & deferbuit, meracæ, abſolutæque viſiones demonſtrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cùm immoderato tumefacta potu, virtus ſopita langueat, & naturâ edulii vapores attollantur, & ex iis, quæ corpore abundant, in ſomno exultari, & immoderatè jactari, ut diverſa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flava atraque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari ſanguinis abundantiam habere: imò temperiei ejuſdem præſagituram elici poſſe, Hippocrati & Galeno placet. Unde cibis veſcentes flatuoſis, eorum vi ſalebroſæ imagines, monſtruoſæque, quæ itidem attolluntur, ſi tenues modicæq; exhalationis, gratis animum exhilarant ſimulachris, & incolumes videntur. Sic extrinſecus applicando ſimplicia, ſecum illius rei phantaſmata infecta ſenſuum principi deferunt: arteriæ enim noſtri corporis *(inquit Galenus)* ad ſe intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuò dilatantur, ſic ea ſomniemus, quæ præoptabimus. *Joan. Bapt. Porta.*

Somnia grata excitandi ratio.

Ut non minus pervigiles, quàm ſoporantes lætemur, en ſomnia grata excitandi ratio. Cenæ ſomno, cùm cubitum pergimus, ſi leniter mandimus hippo gloſſum, meliſſam, iisque ſimillima, conſopiti variis illudimur imaginibus, quibus lætiora non perciperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem converſam cernet umbroſis operculis opacam, ac denique oculos circumluſtrando, vernat undiq; mundus, & arridet. Vel eleoſelini ſucco, populnearum novellarum frondium, acori vulgaris, ſolani hortenſis, ſtramonii, aconito, maximeq; viridantium tempora perunxeris, collũ vel jugulũ, per quem venæ adſcendunt ſoporariæ, loca ubi maximè venæ ſunt conſpicuæ, manibus pedibusque. Confert & jecur perungere: nam à ventriculo ſurſum evaporando, permeat ſanguis ad jecur: à jecinore ad cor ſubit: ſic reciprocantes tinguntur vapores ejuſdemque coloris imagines referentes. *Idem.*

Somnia obſcura & tumultuoſa excitare.

Si quærimus ſomnia obſcura & tumultuoſa: fabas edimus, quia ſiccæ ac flatuoſæ, & ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant inſomnia. Pleroſq; legiſſe memini, à fabis abſtinuiſſe, ejuſq; uſũ interdixiſſe, & ferè legumina

mina omnia, phaſeolos præcipuè quos ſmilaces vocant hortenſes, lenticulas craſſum & melancholicum humorem excitantes, allia, cepas capitata porra, braſſicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia ſpirituoſa, vaporulentaque ſunt, inflationem calidam, mordacem. & noxium humorem parientia, inſomnia ingerunt, in quibus phantaſmata deluxata, laceſſita, tortuoſa, turbida. Sic per aëra delatus, maria, fluentaq; tranſnare videberis, civitates multas luſtrare, caſus, mortes, tempeſtatum ſævitiam, nubilos dies, videre imbres decidere, Solis fulgorem infuſcari, cœlum hyemare. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni aduſto, acetoque (quod ideò addimus, ut penetrandi vim medicamentum adſciſcat) ignes, incendia, fulgura, coruſcationes, & omnia tenebris involuta. *Idem.*

Somnia tumultuoſa ſuffitu edere.

Interfecti recenter viri calcaneum in pulverem redigimus, cui magnetis parum addimus; porro ſimul commixta, ſi acceſſis carbonibus injeceris, ut locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes larvarum occurſaculis deterrimis ſpectris, horribilibusque afficies. Sic quoque ſi dormientis capiti vivæ ſimiæ nuper extractum cor ſuppoſueris, non niſi feras in ſomnis cernet, & ab eis dilaniari, ut terriculamenta, & timorem incutiant magnum. Idem præſtabit onyches, ſi collo ligaveris. *Idem.*

Inſomnia mala ut arceantur.

Referunt, dentes equi maſculi, ſeu collo appendantur, ſeu brachio ſiniſtro, eos, qui mala ſomnia videre ſunt ſoliti, curare. *Cardanus.*

Ut quis non dormiat.

Dicit *Pſellus Platonicus*, quod canes, & corvi, & galli conferunt ad vigiliam, etiam philomela, & veſpertilio, & noctua, atque ex his maximè caput, cor, & oculi. Ideò dicunt, ſi quis cor corvi, vel veſpertilionis ſuper ſe portaverit, non dormitabit, donec deponatur. Idem facit caput veſpertilionis aridum alligatum in dextro brachio vigilantis. Nam ſi ponatur ſuper dormientem, fertur non excitari, donec depoſitum fuerit. *Albertus.*

Ut quis dormire nequeat.

Oculus hirundinis poſitus in lecto, non permittit jacentem dormire, donec auferatur. *Albertus.*

DE

DE EXERCITIO.

CAP. X.

Ut homines longâ ſaltatione torqueantur.

Si vis homines longâ ſaltatione ut torqueantur, vel riſu, ploratione, cantu, aliiſque affectibus, ſic ritè poterit evenire, naturaleſque magis habet cauſas. Sed ut relinquere poſſit experimenti ratio, prius pauca dicenda ſunt.

Eſt Phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus Tarantula dicitur: univerſa enim regio ſic eis laborat, ut perpauci ſint qui evadant: eorum morſus acerbior eſt, quàm Veſpæ ictus; & homines, qui ab eis iciuntur, diverſis affligantur caſibus: multi enim perpetuò canunt, illachrymant, delirant: ſed omnes verè ſaltant. Meſſores enim dùm operi accumbunt, ignariq; doli, ſæpè acriter percutiuntur, muſicisque adhibitis modulis, animum delinientibus permulcentur, eisq; in ſanitatem reſtituuntur. In quibuſdam enim cavernulis vitam degunt, easque in ſegetibus condunt, ſic facilè capies: Arundinum foliis ora ſibilum effingas, ut mucæ voces imiteris; ubi illud animal ſenſerit, exit illicò: nam ſæpè eis depaſcitur, ut aranei, qui ampliſſimas ædificiis in noſtris telas contexunt, & muſcis pandunt. Captum in pulverem ritè vertas, illius puſillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, aliis remiſceto pulveribus, ne ſumentem offendat: venenum eſt enim: ubi illud abſorpſerit, ad tripudium ſaltationemque concitabitur, præcipuè ſi ſonis fuerit allectus. *Joan. Baptiſta Porta.*

Iter facientes ut non fatigentur.

Iter facientes, ſi ſecum portant arthemiſiam, ex itinere non fatigantur: & ipſa arthemiſia contuſa cum axungia, & applicata tollit dolorem pedum ex fatigatione itineris. *Petrus Bayrus.*

Malicorii tuſi, ſing. lib.
Piperis unc. iij.
Croci unc. iij.
Acaciæ,
Caſmiæ butyri,
Reſinæ uſtæ,
Abſinthii Pontici,
Pulveris ſerpilli,
Betonicæ,
Centaureæ,
Sagapeni,
Saxifragiæ,
Peucedani, ſing. ſemilibram.

Quæ omnia bene tuſa, & cribrata in mellis optimi ſextariis tribus miſces, & ad carbones leviter paululum coques, poſt in vaſe ſtanneo, vel vitreo condita, ſerves, ex qua confectione morbidis etiam ſi febriunt, ſingulis diebus cochearia ſingula majora cumulata cum hemina aquæ tepidæ & olei floris tribus unciis dabis. Quòd ſi abſque febre ſunt morbidi, vel convaleſcere etiam cœperint, cum vino & oleo plurimis diebus dabis, donec animal liberetur, quam validiſſimam & approbatam noverit potionem. *Publius Vegetius.*

Ut jumentorum urina reddatur.

Si allio trito jumentorum natura tangatur, urinam impeditam reddére, & nullo modo torqueri ajunt. *Mizáld.*

Si jumentum ſanguinem minxerit.

Si jumentum ſanguinem minxerit, vel adſellatum fuerit, hac ratione curabitur. De ſuperiori vena ſanguis auferatur, aphodilli quoque herbæ radix teritur, & cum vini albi dulcis duabus cotylis per os infunditur, quæ glutinoſa videatur. Prodeſt etiam farinam triticeam cum adipe ſuilla, & pulvere corticis mali granati decoquere, & non craſſas potiones, ſed liquidas per os fundere: & non ſolùm à curſibus, ſed etiam ab ambulatione abſtinendum eſt, ut glutinetur vena, quæ interrupta eſt. Contingit enim curſu, vel ſaltu, ut intrinſecæ venæ rumpantur: quapropter rebus ſtipticis, & his, quæ conſolidationem faciunt curentur. Super renes hoc anacollima oportet imponi: bulbos taſcedeas vivas contuſas, allia quinq;, anagallici libram quæ omnia pariter benè trita commiſces, & renibus ejus impones. Quod prodeſt etiam illis, quibus evulſi, vel

emoti ſunt renes. His autem, quibus per nares effluit ſanguis, poſca frigidiſſima caput ejus fovebis, modo cum ſalis adjicies, poſt anacollima in capite, & in temporibus oblinis, & in medicamento conſtrictis venis fluxum ſanguinis reprimis. *Publius Vegetius.*

De dyſenteria jumentorum.

Si Dyſenteria jumentum apprehenderit, reverſatur ejus extalis, quæ ut curetur, circumſecanda eſt cautiſſimè, ne inteſtinum, quod præpoſitum eſt extali, frangatur. Procidit inteſtinum à contactu, vitæ periculum facit ſi tangatur: quod ſemel non redit, ſed ſic remanebit, & paululum erit extalis ſupra. *Idem.*

Si animal ſanguinem vomat

Si verò ſanguinem vomat, oportet geneſtæ ſuccum cum vino, atque porri ſucco, lixivio, oleoque permixto faucibus infundere. Aliquando animalia ſanguinem vomunt, quibus hac potione ſuccurritur: abſynthium ponticum, & ſpicam nardi æquis ponderibus in cacabo novo cum aqua decoques, & dabis in potu. *Idem.*

Ad tuſſim animalium.

Tuſſim quoque inſanabilem, cura cum hemina paſſi, & tribus unciis olei, & ovo crudo, ſi per triduum defundis faucibus, addito fabæ polline, & fœnogræco binis cochlearis. Propterea valde tuſſientibus prodeſt fabæ frixæ ſextarius ſine ſale coctus, ſepi caprini unciæ tres, butyri unc. tres, allii purgati capita tria, decocta cum ſucco ptiſanæ, data per triduum. *Idem.*

Ad verrucas animalium ejuſdem.

Aliis quoque partibus corporis naſcuntur verrucæ aliquando, & vitium deformitatis imponunt, hac ratione curandæ. Lino ſubtili conſtringentur ipſæ verrucæ, in cauſticum crudum imponitur, & ſponte decidũt. Ferro etiam præcidunt, & de cauterio leviter aduſta, ſanantur.

Ad ſpaſmum animalium.

Spaſmum certum eſt animalia ſuſtinere, quæ neceſſitas his declaratur indiciis: ſubitò concident, & articuli eorum extenſi ſunt, & toto corpore palpitant; aliquando etiam de ore ſpumam emittunt. Quibus eſcam dabis poſcâ nitroque conſperſam, cucumeris quoq; ſylvatici pulverem, & nitrum tritum per ſeptem dies in potione dabis, ut purget. Sanguinis quoque marinæ teſtudinis dimidiam cotyjam, aceti tantundem, vini tantundem, laſeris aliquantulum

ſum pariter miſces & ſuffundes in nares. Utile dicitur terga eorum oleo & aceto, & nitro frequentiſſimè confricari. *Idem.*

De Podagra jumentorum,

Podagra nonnunquam ſolet occupare jumenta, cùm hominum vitium tranſit in pecudes: cujus paſſionis hæc ſunt ſigna: nec ſtare poteſt, nec ambulare, ſed ſi cogatur, claudicat, & ſæpè ſe projiciet, ſic ut indigeſta ex hordeo animalia faciunt, quæ propter dolorem non coquunt cibum, & ideò fit horridum, & corpus ejus calebit, venæ etiam extabunt, natura ſubmiſſa erit, in pedibus ſtercus hærebit propter nimium eorum calorem, ſicut ſubtritis ſolet evenire: cui proderit, ſi non ſinatur accumbere, ſed minutim deambulare, & loco ſicco, donec ſudet, multorum manibus confricandum eſt, ut vehementius ſudet: ſanguinem ei detrahes à capite, à ſuperioribus venis, ſed non multum ſequenti die de poſterioribus locis detrahes ſupra talos, tertio de gambis, vel de ſub ipſis dolorum locis. Memineris ſemper parum oportere detrahere. Aquam calidam dabis in potu, in qua adjicies pulverem nitri & triticeam farinam, pollinem quoq; thuris, acetabulum plenum in vino maceratum infundes, & triduo per nares ſingulas cotylas: betas etiam excoques, & aquam earū ad tres cyathos ſuffundes, & exercebis eum ſingulis diebus, ventrem quoque eodem expurgabis, ut auferatur humor peſſimus qui deſcendit in venas. Hoc genus purgationis adhibebis: thymi acetabulum plenum in vino veteri dulci macerabis, & ſingulas cotylas per nares eidem infundis, fœnum viride apponis. Quod ſi defuerit, ſiccum nitro aſperſum dabis. Si nihil profecerit, caſtretur, & vitio carebit: nam podagra raró vexat eunuchos. *Idem.*

Ad ſtrumas jumentorum.

Plerumq; ſtrumæ, vel parotides, aut ſcrophulæ jumentorum guttur infeſtant, & faucium tumorem producunt. Nam & ſubtecto ſunt capite, & tanquam ab ſtranguria præfocantur. Hoc primùm fomentis calidis, & cataplaſmate ex polline hordeaceo, & reſinæ unciis tribus mero valido coctis, curari expedit: & cùm collectio fuerit maturata, ſcalpello ſecari opus eſt, & quicquid collectum fuerit, emittere, & aceto & ſale & oleo infuſos lemniſcos ſubjicere: cæteris quoque diebus traumatico, & medicamentis aptis ſolerter curare, ſi vulnus pateat, dum ſanetur.

Nam in his locis ex præcluſione citò ſolet fiſtula fieri: quæ ſi evenerit, papyro, & collyrio poterit ſanari. *Idem.*

Ad faſcinatum animal ejuſdem.

Faſcinatum animal triſte eſt, gravatur inceſſu, marceſcit, & niſi ſubveneris, incidet in morbum. Bituminis igitur, & ſulphuris parum cum granis lauri ex aqua defundis per nares. Præterea coriandrum vel ſemen ipſius cum ſulphure & teda carbonibus circumferes, ex aqua ferventi animal conſperges, ſuffumigabis. Univerſis quadrupedibus remedium præſtat iſta ſuffumigatio: curat, atq; morbis reſiſtit.

Ad coſſos, vermes vel tineas.

Coſſos, vermes, vel tineas, cæteraque animalia ventris extinguit, ſi heminam cineris ex olivæ ligno arido collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoque confectio, ſed quæ ſæpè mortiferam liberat paſſionem: pulveris ſantonici, itemq; abſynthii pontici, nec non lupini crudi, & herbæ centaureæ, & ervi pollinis, & ſeminis raphani binas uncias mittis, addisq; cornu cervini unciam, ſem. apii unciam unam, ſinopidis pontici paſtillos tres, opopanacis ſemiunciam, vini tenetani, vel alterius auſteri ſextarios duos, olei viridis ſextarium, quæ tepefacta ita animali defundis, ut per os cornu accipiat, in clivo conſtitutum, quatenus ſuccus facilius ad interiora perveniat. Poſtero die idem animal conſtituatur in clivo & per clyſterem inteſtino illius tepidæ potionis ſextarius ingeratur, quatenus alternis diebus ex utraque parte injecta potio, coagulare quod appellatur poſſit infundere, in quo illæ noxiæ beſtiolæ coguntur, & pertuſo ventriculo excruciata doloribus animalia pereunt. *Idem.*

De impetigine animalium.

Impetigines quoque in articulis, vel genibus inter nervos commiſſuralibus locis aliquando naſcuntur, & fit vulnus ſimile ragadio, & non facilè ſanatur, niſi ſtalticis, vel ſtipticis rebus, non ſine alligatura, vel interdum aduſtione curetur. Malagmas quoque convenientes oportet imponi. *Idem.*

Ut pili jumentorum renaſcantur.

Quòd ſi pili tardiùs creſcunt, vivam teſtudinem ſupra ſarmenta combures, & cineres ejus in novum cacabum mittes, additis unciis tribus aluminis crudi, medullæ cervinæ quod ſufficit, & vino infuſo decoques, & diebus plurimis

rimis impones, revocare pilos creditur. Pulvis de fabis combuſtis vel de lupinis crudis, vel de foliis fici combuſtis ſevo commixtus ſuperponitur aſſidué. Quòd ſi nulla præcedente causâ decidunt pili; ſpica nardi, uvas paſſas pariter tundes, & ex aceto decoques, calidumque medicamentum glabro corpori impones. *Pub. Vegetius.*

Ad denigrandos pilos albos.

Si album pilum nigreſcere cupias, atramenti ſutorii ſcrupulos ſeptem; odolaphinis, aliàs rododaphnidis ſuccum ſcrupulos quatuor, ſepi caprini, quod ſufficit pariter temperabis, & uteris. *Idem.*

Ut pili nigri albeſcant, ejuſdem.

Si è diverſo albos pilos facere volueris, cucumeris ſylveſtris radicum libram unam, nitri ſcrupulos duodecim, in pulveres coges, heminam mellis adjicies, quibus permixtis uteris. *Idem.*

DE SECRETIS ANIMAlium in ſpecie.

DE SECRETIS EQUORUM.

CAP. II.

Ut ferox equus miteſcat.

EQuus calcitroſus, vel quodvis aliud animal, patienter ſinet ſe cicurari in ſtabulo, & ferreis apud fabrum calceari ſoleis, ſi exiguum & rotũdum ſilicem alterutri aurium immiſeris, & apprehenſam auriculam manibus perſtrinxeris, ac retinueris: ſic enim ſtabit immotus, & quantumvis ferox, quieſcet. Si in utramq; aurem ſingulos ſilices intruſeris, tam mitem habebis, quàm eſt ovis. Expertum accepit à quodam equiſone & ſtabulario Regis Navarræ *Mizaldus.*

Ut equi curſu non fatigentur.

Luporum dentes maximi, equis adalligati, infatigabilem curſum illis conciliare traduntur. *Plinius.*

Ad equum clamoſum.

Si nimis clamoſus erit equus, ligetur capiti ejus lapis perforatus, ſic enim emendabitur. Addo, quod equus aures retrò projiciens, plerumque eſt ſurdus, qui nunquam in turba aliorum hinnit, natus. *Autor Simoneta Cardinal.*

Equus ut fiat gradarius.

Equorum greſſum, quem aliqui vocant tolutarium, alii gradarium, ſeu aſturconem, qua ratione fiat fæcundum à Gallis, haud dubium eſt: cùm enim equus trivariam moveatur, vel extremam pedis juncturam flectendo, vel genu. Itali ligatis binis, & binis pedibus, dextris invicem, atq; ſiniſtris invicem, cogunt eos binos, & binos ſimul movere, ſpatula etiam mota, ſed genu præcipuè agitato, atque flexo. Galli ultimam pedis juncturam arcto vinculo omnium pedũ devinciunt: ita fit, ut cogatur equus genua movere. Atque ita patet ad Aſturconis diſciplinam pertinere, ut genua flectat. Nam ſi juncturam ſolam inferiorem moveat, etiamſi ambas dextras ſimul atque ſiniſtras, non perfici gradarium greſſum conſtat. Sunt igitur duo genera gradarii inceſſus equorum: Gallicus & Italicus. Mollior eſt inceſſus, quicunq; fit altiore junctura, quoniam modico intervallo mochlii multum ſpatii ſuperatur. Mularum molliter incedunt, mota inferiore junctura, vocatur que inceſſus ille Traina: cùm autem genu Aſturconius concutit, magis genu flexum, quàm pes, quod altius cadat, dum figitur. *Cardanus.*

Ut equi variis coloribus naſcantur.

Varii coloris naſcentur equi, ſi tantiſper, dum maſculus init fœminam, ſtragulo diſcolore illa operiatur Nam quales oculis equi ineuntis colores objeceris, tales proculdubio referet pullus. *Author Abſyrtus.*

Illud ipſum etiam in canibus experiri poterit, ac aliis animalibus.

Equos vel pecudes, diſcolores progignere.

Equos vel pecudes diſcolores progignere quærens, id effeci, quod imitari omnes jubeo, qui idem cupiunt: ipſe virgulta ac perticas populneas, amygdalinas, quæve facilè corticibus ſpoliari poſſunt, edolatas corticibus interſeptas, circulis redimitas & ſinuatas, uti colubros albo nigróve interſtinctas colore, in canalibus juxta aqũas in paſcuis, & præſepibus fixit, ubi grex ovilis pecoris ſtabulabatur, & coitum ineundo, & oculos circumluſtrando, nil niſi virgas aſpicerent, ut quos dabant fœtus, diverſè eſſent colorati, & paſſim candida vellera pullis infuſcarentur maculis, non injucundum viſu, ſic lanigera omnia animalia, vel univerſum pecus. Valet hoc in equis, idque plurimum obſervant, qui ejus curam habent, & ad coitum equas admittunt,

mittunt, & equilia, ubi coitum explent, tapetis & pannis, variis depictis coloribus exornant, unde diſcolores equos, ſcutulatos, ſpadices diverſeque coloratos efficiunt. *Porta.*

Equi, ut habeant parvum caput, & jubam pulchram.

Caput equi pulli, ſi ſæpiùs frigidâ lavetur, extenuatur & marceſcit. At contrà ſi collum calidâ, craſſeſcit, crineſq; creſcunt, jubaque pulchrior evadit. *Card.*

Ad equos obſtinatos.

Si equus, vel ſeſſorem reſpuat, vel navim ingredi nolit, vel timeat rotas, aut alia, idque maximè contingit caſtratis, & qui malè vident, & timidis, lapillum ex filo ſuſpenſum in aurem immittito: Si hoc non proſit, quòd illorum ſenſum perturbat, oculi vitta vinciantur: profuit hoc ſæpè. Virga etiam ſi cædantur crura; quæ retro agit vel elevat: ignis quoque caudæ ſubmiſſus, tum inſtrumentum ferreum, quod dum retrò cedit, illum pungit, & ſauciat: optimum enim hoc eſt: ita ſi in humum procumbat, infra ventrem ſint aculei. Quòd ſi moderatè ſolum obnitatur, non ſit autem reſes, leviter caſtigandus, & rei, quam timet admovendus: nam acriter ubi impellatur, durior ſæpè fit, quòd majus periculum ſubeſſe exiſtimet. *Idem.*

Ut equi ceu mortui procidant, & poſtea alacriores fiant.

Lingua ſerpentis virgineâ cerâ incluſa, & in aurem ſiniſtram cujuſcunque equi demiſſa, illum veluti mortuum humi procumbere cogit: ablatâ, non ſolùm eum expergefacit, ſed etiam multò alacriorem reddit, *ut retulit quidam Anglus.*

Equi ut in furorem agantur.

Certius quòd laſere equi naribus illitis, eum in furorem agerent, imò etiam homines. At noſtrum laſer imbecille eſt, aut aliud: nam laſerpitium herba olim erat. *Cardanus.*

Ne equi, vel oves tranſeant.

Si ex lupi inteſtino funiculum feceris, & illum ſub arena, aut terra ſepeliveris, equos, & ovile pecus hac tranſire prohibebis, etiamſi fuſte adigantur. *Albertus.*

Equi ne à muſcis moleſtentur.

Si quis ſucco foliorũ cucurbitæ pilos equorum & aliorum animalium æſtate mediâ intinxerit, & madefecerit, non parvo rei miraculo muſcarum tædiis, ac moleſtiâ carebunt. *Cardanus.*

Ad equos clavo læſos.

Cùm uſus equorum maximè ſit neceſſarius, contingit iter agentibus, præcipuè tædioſa jactura, ſi vel ferream ſoleam amittant, vel clavo pes lædatur. Afferre ſolent clavos, & malleolum, idem tenaculæ vices gerit. At ſi jam ex clavo equus claudicat, exemto illo, & ungula excavata molliter, ne corona lædatur, aut ſordes aliqua lateat, ſulphur liquefactum repurgato, ulceri indito: ſoleam exterius, ne locum læſum premat incurvato: reliqua pinguedine & cerâ oblinito, tum ſoleæ foramina, quæ clavis non complentur. Sic mihi contigit aſturconem Archiepiſcopi Amulthonis dono datum, confeſtim è claudo ſanum reddi, inquit *Cardanus.*

Ad equos clavatos, probatum.

Ferrea ſolea ab equo quamprimum auferatur affectusque vino optimè lavetur. Quo facto, ſumito ſambuci mediam pelliculam, quam ſupra affectū locum ponito, mox aliquot guttas ſevi, ferro calido liquefacti inſtillato ſupra pelliculam: & ſoleam ferream probè adaptato: & equita quò voles. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad cæcitatem equorum.

Rec. Vitrioli romani unc. ß. Salis ammoniaci drach. ij. zingiberis triti unc. ß. Camphoræ drach. ij. Caryophyllorum unc. ß. Aquæ roſar. unc. ß. Aquæ fœniculi unc. ß. Vini optimi drach. ij. miſce, & pone in vaſe vitreo ad Solem per dies triginta. Cùm uti voles, cum penna molli & parva in hac aqua intincta, equorum oculos inunge, & cura ne equi oculos fricent. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad equorum tuſſim.

Ova quinque ſub veſperam, in acerrimo & forti aceto macerata, & diluculo, ubi exteriorem putaminis callum intabuiſſe obſervabis, in fauces equi tuſſientis, linguâ exertâ, projecta & devorata, tuſſim illius curant. *Ex cujuſdam Hippiatri ſecretis.*

Ad ſcabiem equorum, probatum.

Rec. Axungiæ porcinæ lib. ß.
Olei laurini unc. j. ß.
Argenti vivi unc. ij.
Ellebori albi unc j.
Miſce benè. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad

Ad unguem oculorum pulvis, hominibus, & equis idoneus.

Rec. Ovum gallinæ, extrahe albumen totum, vitello adde tantum ſalis, quantum albuminis ſpacium continebatur, miſce bene: deinde accipe lignum alni viride brachii magnitudine, & dimidiæ ulnæ longitudine, facque in eo foramen ſecundum longitudinem ſatis longum, ut vitellum cum ſale imponi poſſit. Impoſito vitello, foramen clavo ligneo ejuſdem arboris obtura optimè, ne quovis modo expirare poſſit. Igni impone, & ure, donec in carbonem vertatur, vel donec mixtura, impoſita à carbone ſecernatur, quam aufer, & ſerva. Quod ſi uti voles, in tenuiſſimum pulverem redigito, & per cannulam pennæ ad ciceris magnitudinem in oculum inſufflari curato. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad equorum dyſuriam.

Si equi dyſuriâ, ſeu mejendi difficultate laborent, foliatis ſambuci ramis undique illorum corpus diu ac blande verbera, & tum demum folia ipſa collo eorum, & capiti, nec non corpori univerſo coapta. Nam jumentorum impedimentis arbuſcula hæc maximoperè confert. *Simoneta Cardinal.*

Ad urinæ difficultatem equorum.

Quidam cepam ablato cortice circum veſicam ponunt. Alii apii ſemen tritum cum vini heminis duabus, aut cepæ ſemen eodem modo cum vino, aut columbinum ſtercus, aut polii folia, aut ſmyrnii corticem ſiccum, aut nitri drachmam, cum allii capite contuſo, infundũt cum vino. Alii vino nigro ſolo utuntur. *Abſyrtus.*

Ad ſanguinis mictum.

Si ſanguinem mingat equus, lomento fabæ purgato, coƈto, adipem cervinum miſcebis, & cum modico vino per os ad triduum infundes. Aut laƈtis caprini hemina, amyli hemina dimidia, ova decem, olei cyathi tres, omnia mixta ſimul per cornu infundantur. *Idem.*

De pulmonis vitiis.

Vitia in pulmone hærentia, & conſiſtentia, acetum acre tepefaƈtum, & infuſum ſanat: aut urina hominis cum adipis ſuilli liquefaƈti drachmis xx. Cavendum autem, ne ex muliere ſit urina, cui naturales ſubeunt purgationes. *Idem.*

De tuſſi equorum.

Incipienti tuſſi, farinam hordeaceam immixtis fabis,

aut ervo, in potu exhibere oportet. Invaleſcente autem tuſſi mellis cyathos duos, picis liquidæ tantundem, olei tantundem, butyri drachmas xxiv. calefacies, & adipis ſuilli veteris modicâ parte adjectâ exhibebis. Quod ſi neque ſic detur, marrubium teres cum oleo & ſale, vinoque diluta infundes. Alii marrubii ſucco, & oleo, & rutæ ſylveſtris radice utuntur, quidam thus immiſcent, aut ipſo cum oleo utuntur. *Idem.*

Ad anhelos equos.

Agaricus pro medicamento maximè anhelofis equis convenit, & fœnogræcum: ſic equum meum curavi: laudant veteres ſanguinem catuli, qui decem dies non exceſſerit, in potu. Item potens auxilium: ex amaris nucibus, hydromelite & ſylveſtris cucumis radice fiant paſtilli, & cum melle dentur: radix quoque herbæ lanariæ pectori vel aurium, vel narium radicibus impacta, vel ex mori radice errhinum, & capitis frictio cum vino modico olei adjecto. Cæterùm familiaria auxilia acria, & valida eſſe ſolent, cujuſmodi ſulphur, nitrum, piper, caſtoreum: ruta quoque in plurimis morbis convenit, victus plerunq; abſtinentiam equi ſibi inſtituunt. Exhiberi debent omnia cum lacte aut vino. Sed & gentianæ radix utiliſſima eſt. *Cardanus.*

Ad equorum herpetem.

Herpeti verò, quem vermem vocant Veterinarii, vermiculum, qui in cardui fullonum vertice naſcitur pennæ anſeris incluſum abſq; offenſa, diſciſſa cute frontis, inſerito, conſuitoq; vulnus, ſolet viginti poſt dies emori, totidemq; diebus equus liberatur. Alii hellebori fructum recondunt: urtica fœtida in potu & cibo data (ſcrophulariam vocant) eſt proprium hujus morbi auxilium. Curant alii igne, alii ſectione venæ atq; purgationibus, quæ duo fermè omnibus morbis equorum conveniunt; cùm enim parum dormiant, plurimo verò cibo utantur, atq; exercitio, tum abſque ordine, utroq; auxilio indigent. Ex purgationib. maximè convenit medicamentum, quod ex myrrha, gentiana, ariſtolochia longa, radicibus ebuli, & baccis lauri conſtat. Curſu à purgatione exercentur, in aqua autem ab uſtione, liberis in paſcuis ab utroq; nutriuntur. Generaliter autem ſi in paſcuis non ſint, loco calido ægri equi alendi ſunt, boniſq; cibis. Sanguis caſtratis non adm odù minuendus, quia minus abundant: eo & plus etiam ſi abundent, læduntur. *Card.*

Ne

Ne equi aut boves morbis premantur.

Equi & boves aliquo morbo non premẽtur, ſi illis cornu cervinum appenderis. *Abſyrtus.*

Remedium contra omnes morbos equorum.

Adverſus univerſas infirmitates equorum vel boum, ubi primum cœperint ægrotare potio iſta ſuccurrit: Radix ſcillæ, radices populi, quæ Græcè appellatur ῥάμνος (nam eſt fuſcior, & nubellula) & ſales communes quãtum ſufficit mittes in aquam eamq; animalibus uſque ad ſanitatem dabis in potu. Quod ſi deſperatas valetudines præoccupare volueris, ne unquam accidant animalibus tuis, incipiente Vere ſtatim illis præparabis potionem, & per 41. dies continuos dabis in potu. *Pub. Vegetius.*

De oculorum inflammatione.

Si oculus qui ſit inflammatus thuris maſculi, ſive ut alii habent, medullæ agninæ utriuſq; drachmam unam, croci, oſſis ſepiæ, utriuſq; drachmam unam, olei roſacei drachmas decem, candidum ovorum decem, miſcebis ſimul, & ſublimes. Aliud ad oculum inflãmatum medicamentum, conſtat ex thure, amylo, melle attico. *Abſyrtus.*

De albugine equorum.

Sal ammoniacum tenuiſſimũ ad mel Atticum aut aliud bonum miſceatur & illinatur, aut butyri tantundem adjiciatur. Aut ſepiæ os tritum per arundinem inſuffletur. Aut ſilphii radix cũ oleo tuſa, bis in die ſublinatur. Aut erucæ ſemen integrum, velut eſt, inſuffletur in oculum, & ſinatur, donec ſemina attenuatoria ſuâ acredine extenuent & extergant ipſas albugines. *Idem.*

De profluvio alvi equorum.

Si alvus fluat, ſanguis ex venis in capite auferatur: bibat aquam tepidam farinâ hordeaceâ permixtam. Si inde nihilò mitius malum fiat, oleum per nares infundatur. Cohibent autem & mali punici putamina alvum profluam, unà cum rhoe ſyriaco contuſa, & per os exhibita. *Idem.*

De tormine equorum.

Equus torminoſus lavetur aqua calida, & contegatur. Deinde myrrhæ drach. v. vini veteris heminas vj. olei heminas iij. ſimul diluta, & in tres partes diviſa, infundito. Venter inſuper aqua calida marina, aut myrthi baccis, in aqua coctis, calefiat. Polii etiam folia, aut abrotanum, aut amygdalæ amaræ, immixto vino nigro auſtero infundantur, aut mali punici putamina cum aqua. Prodeſt & apii

ſemen,

ſemen, & cucumeris pari portione, utrumque cum mellis & vini pari menſura in potu datū. Aut cardamomi ſemen tritum cum aqua; Medica etiam herba madida objicitur, itemque hordeum. Volvuloſi porrò equi infuſo per ſedem immiſſo eluuntur, quod ex beta aquæ incocta, & nitri drach. 40. additis olei drach. 30. conſtat. Eodem modo & nitrum tritum cum vino infundere per anum potes. Similiter etiam ſi ad terram minxeris, & luto inde accepto ventrem illeveris, tormina ſedabis. *Idem.*

De febriente equo.

Febricitans equus calido lavacro curetur; hyeme verò foveatur, ut ne frigeſcat. Alimentum potiſſimum ervi, aut tritici farinæ exhibeatur. In potu aqua tepida offeratur, vino cum oleo tepefacto totum corpus inungatur, venterque purgetur, & ſanguis ex collo, aut venis circa guttur, ſive pectus, aut de pede detrahatur. Genua autem calido confricentur, ubi verò convaluiſſe videtur, aquâ calidâ, lavetur. Si verò ex laſſitudine febricitet, & macilentus reddatur, lactis caprini heminam, amyli menſuram, olei heminæ dimidiam, ova quatuor, ammixto portulacæ contuſæ ſucco, ad dies tres, aut plures infunde, donec ſanus fiat. Si verò ob humorum impreſſionem in tonſillas, aut partes circa caput factam, febrierit, confovendus eſt ipſe, & palatum ejus ſale cum origano tuſo, & per oleum excolato illinatur. Pedes & genua aquâ calidâ calefiant. Partes circa os ſolano trito, & vini fece confricetur. Algis aut viride gramine, ſeu fœno, abſq; bordeo nutriatur. Si verò ſanguis per nares ipſi feratur, coriandri ſuccus, aut laſeris ſuccus dilutus, per nares infundatur. *Idem.*

Ad impinguendos equos graciles.

Si gracileſcat equus, frumentum torrefactum, aut hordeum pinſitum dupla menſura ipſi objiciatur: ter in die potum ducatur. Si verò perſeveret macies, furfur frumento miſceatur, & levibus gymnaſiis exerceatur. At verò ſi non ſit edax, ſolani & polii folia aquâ potabili trita & diluta, naribus infundunt. Hordeum verò & ervum aqua macerata proponunt: aut melanthii cyathos duos terunt, & admixtis olei cyathis tribus, cum vini hemina faucibus infundunt. Nauſeantem curabis allio trito, & vini hemina affuſa, ac data. Si urinæ emittendæ teneatur, ovorum decem candidum ad prædicta ammixtum per os infundimus. *Conſtantinus Cæſar ex Abſyrto.*

Malagma

Malagma ad nervos claudos equorum.

Accipe Sepi hircini lib.
Mollicidinæ ſemi lib.
Reſinæ lib.
Æruginis ſemi lib. Miſce. *Pub. Vegetius.*

Compoſitio pulveris quadrigarii.

Quadrigarium pulverem vocant qui ex diverſo pigmentorum genere mixtus, & per ſe adjuvat equos, & alia animalia, & aliis potionibus pro modo, vel curatione miſcetur. Hujus Chiron talem compoſitionem ſaluberrimam credit:

Tragacanthi pondera iij.
Aloe unc. vj.
Myrrhæ unc. vj. & ſcrup. j.
Coſti unc. j. & ſcrup. j.
Armoniaci unc. j. & ſcrup. j.
Caſſiæ unc. j. & ſcrup. j.
Gentianæ,
Ariſtolochiæ longæ,
Centaureæ,
Betonicæ,
Saxifragiæ,
Sambuci,
Opii,
Abrotani, ſingul. lib. j.
Eupatoriæ unc. vj.
Cardamomi unc. vj.
Folii unc. iij.
Spicæ nardi unc. iij.
Spicæ Celticæ unc. vj.
Aſari lib. j.
Dauci unc. iij.
Caſtorei,
Opopanacis,
Galbani,
Strutii, ſing. unc. vj.
Panacis radicis unc. j.
Liquiritiæ unc. vj.
Abſynthii faſces iij.
Succi herbæ periſterei ſiccæ & cribratæ unc. v.

Hæc omnia pariter conteres, & diligentiſſimè in vaſe vitreo, vel ſtanneo ſervabis. Cùm opus fuerit ſingula cochlea-

chlearia, vel ampliùs, ſi vires patiuntur, equis vel jumentis ſingulis dabis, addito vino & oleo. Interdum aliis potionibus miſces, ſi ratio artis, vel cura mandaverit. *Publ. Vegetius.*

Ut equæ abortiant.

Ariſtoteles dicit, quod equæ, quando odorant fumum lampadis extinctæ, abortiuntur, & indignantur: ut ſimiliter hoc accidit quibuſdam mulieribus prægnantibus.

DE SECRETIS ASINORUM. CAP. III.

Ut Aſinus non rudiat.

Asinus lapidem habens caudæ alligatum rudere non poteſt. *Simoneta Cardin.*

Aſini animo delinquentes.

Illud ſilentio nequaquam involvam, quod Plutarchus tacitum noluit, quid illud, inquies? aſinos & equos linqui animo, qui ficos dorſuarii comportarint: ſed majore miraculo dignum eſt remedium, quo & ipſis, & hominibus quoque ſuccurritur. Exanimata ferè jumenta, extinctosq; penè deliquio virium homines objectus panis revocat: namque ſi pauxillum hujus voraverint, protinus cibo ſeſe recolligentes roborantur, & priſtinum iter proſequuntur. Nec ſecus in hominibus eveniſſe idē prodidit *Plutarchus*: Brutum, inquit, per altas nives in Apolloniam proficiſcētem cùm animus defeciſſet, panis ab hoſte muros urbis defendente projectus, ex tempore recreavit.

Claudicatio aſinorum ut ſanetur.

Cæterùm claudicantes aſinos curabis, ſi aquâ calidâ totum pedem circumlaveris, & ſcalpello expurgaveris: quod poſtquam feceris, urinam veterem calidam in qua adeps maximè caprinus eliquatus ſit, aut ſi is haberi nequeat bubulus, circumfundes, atq; hoc facies uſquequò ſanitatem adipiſcatur. *Conſtantinus Cæſar ex Abſyrto.*

DE SECRETIS BOUM. CAP. IV.

Boum cicuratio.

Novellos cùm quis emerit juvencos, ſi eorum colla in furcas deſtitutas incluſeris, ac dederis cibū, diebus paucis, erunt manſueti, & ad domandū proni. *Varro.*

Boves

Boves ne pedes ſubterant.

Boves ne pedes ſubterant, priuſquam in viam quôquam ages: pice liquida cornua infima unges. *M. Cato.*

Boves ut valeant.

Boves ut valeant, & curati benè ſitient, & qui faſtidient cibum, ut magis cupidè apetant, pabulum quod dabis, amurca ſpargito, primò paululum dum conſueſcāt, poſtea magis, & dato rai enter bibere commixtam cū aqua æquabiliter quarto quinto quôque die. Hoc ſi facies, ita boves, & corpore curatiores erunt, & morbus aberit. *Idem.*

Boves ut non fiant debiles.

Ervum maceratum tritum ſingulis menſib. in potu exhibe, plagam boum curabis malva ſylyeſtri trita. *Democr.*

Boves laborantes, ut non laſſentur.

Oleo & terebinthinâ coctis cornua illinito. *Idem.*

Boves ut à muſcis non infeſtentur.

Lauri fructum tenuiſſimè tritum, & ex oleo coctum bobus illinito, aut ex ſaliva propria ipſorum boum eos inungito. Tauri illinito naribus roſaceo, tenebris offuſis vertiginoſi fiunt. *Aphricanus.*

Boves ut pingues fiant.

Boves pingues facies, ſi redeuntibus à paſcuis primâ die braſſicam conciſam, & acri aceto maceratam objeceris: deinde paleas excuſſas, & furfuribus triticeis mixtas, ad dies quinque. Sexta autem hordei moliti heminas quatuor, & ſex ſequentibus diebus paulatim alimentum auxeris. Et hyeme quidem circa gallicinii horam nutries, deinde circa diluculum, & quando potum dabis. Reliquum alimenti circa veſperam. Æſtate autem primum pabulum ſub diluculum: ſecundum ad meridiem offeres, deinde potum exhibebis, & ſic tertium pabulum circa horam nonam dabis: & rurſus potum hyeme quidem aquam calidiorem, & æſtate autem tepidam. At verò ora ipſorum urina colluunt incumbentem pituitam extrahentes, & linguam à vermibus purgantes volſella exemtis. Naſcuntur enim vermes in linguis ipſorum, quos deinde ſale confricant. Sed & ſtramenti ipſorum curam habere oportet. *Sotio.*

Bos ſi ægrotare cœperit.

Bos ſi ægrotare cœperit, dato continuò ei unum ovum gallinaceum crudum, integrū facito, ut devoret. Poſtridie caput ulpici conterito, cum hemina vini, facitoq; ebibat, ſublimi-

ſublimiter terat, & vaſe ligneo det Boſq; ipſius, & qui dabit, ſublimiter ſtet. Jejunus, jejuno bovi dato. *M. Cato.*

Bobus medicamentum.

Si morbum metues, ſanis dato
Salis micas iij.
Folia lauri iij.
Porri fibras iij.
Ulpici ſpicas iij.
Allii ſpicas iij.
Thuris grana iij.
Herbæ ſabinæ plantas iij.
Rutæ folia iij.
Vitis albæ caules iij.
Fabulos albos iij.
Carbones vivos iij.
Vini ß. iij.

Hæc omnia ſublimiter legi, teri, darique oportet jejunus ſiet, qui dabit. Per triduum de ea portione unicuiq; bovi dato. Ita dividito, cùm ter unicuique dederis, omnem abſumas Boſq; ipſius, & qui dabit, facito, ut uterq; ſublimiter ſtent, vaſe ligneo dato. *Idem.*

Boves ut pingueſcant, eorumq; lectus.

Bobus ex equis roboreæ plantæ cum ſtramine ſupponantur: ſic enim jacentibus molle, ſtantibus durum fiet. Pingueſcunt boves dulcibus frondibus ulmi, Sole, & lotione aquæ. *Cardanus.*

De capitis dolore boum.

Dolorē capitis bovis priùs cognoſcere oportet. Quando igitur demiſſis auribus non comedit, capitis dolor adeſt. Lingua igitur ipſorum thymo trito cum vino & allio, & ſale tenui confricetur. Ptiſana etiam cruda vino diluta prodeſt. Quin & lauri foliis manus plenæ menſura acceptis, & in os immiſſis, aut mali punici putaminibus medeberis. Et myrrha magnitudine fabæ in duabus vini heminis diluta, & per nares infuſa curabis. *Democritus.*

De profluvio alvi boum.

Rhamni folia contuſa, & bitumine intecta edere dato. Alii mali punicæ folia tuſa, & polenta obducta in cibo exhibent. Alii farinæ frumenti ſive tritici torrefacti heminas duas, cum aquæ menſura dimidia ſubactas exhibent. *Idem.*

De tor-

De tormine boum.

Qui torminibus vexatur bos, in uno loco non perſiſtit, neque cibum attingit,ſed ſuſpirat,ac gemit. Modicum igitur alimentum ipſi objiciendum eſt, & caro circa ungues perpungenda, ut ſanguis inde promanet. Quidam circa caudam aperiunt, ut ſanguis effluat; & panniculo obligāt. Alii cepas,& ſalem ſimul uniunt,& coacta in ſedem,quàm penitiſſimè protendunt,& ad curſum cogunt. Alii nitrum tuſum per os ingerunt. *Idem.*

De febriente bove.

Bos febriens non admittit cibum, deorſum nutat, lachrymatur, ſordes in oculis habet, circa oculos cavatur. Eum curant hoc modo: Ex opacis locis gramen capito,& lavato, eiq; edendum præbeto,aut vitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidiſſima, verùm non ſub dio, ſed maximè loco umbroſo, aures verò & nares ſpongiâ aquâ imbutâ detergantur. Quidam cauterio faciem ipſius perurunt, & partes ſub oculis itidem, easque ſpongiâ urinâ veteri calidâ imbutâ bis per diem confricant, donec cruſtæ excidant, & vulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures, ut ſanguis effluat. Quidam polentam vino ſubigunt, & edendam præbent: alii muria diſſolvunt, & amiculis concalefaciunt: alii cytiſum præbent cum vino, id quod non bobus tantùm, ſed & alii pecori auxiliare eſt. *Didymus.*

De tuſſiente bove.

Hordeum molitum maceratum, & palearum tenerrimas partes repurgatas, & ervi moliti heminas tres in tres partes diviſas, ſingulatim edendas præbeto. Quidam artemiſiam herbam tritam, ac dilutam aqua exprimunt,& ante pabulum ad dies ſeptem infundunt. *Conſtant. Cæſar.*

De ſuppuratis bobus.

Si ulcus ſuppuratum collegerit bos, urina bovis veteri calida ipſum purgare,ac eluere oportet, & lanis extergere. Deinde emplaſtra ex ſale tenui, ac pice liquida imponere *Idem.*

Ad boves claudos.

Si ob perfrigeratam partem bos claudicet, pedem lavare oportet, & affectam partem ſcalpello aperire & urinâ veteri fovere: deinde ſalem inſpergere, & ſpongiâ aut panniculo extergere: poſtea adipem caprinum, aut bubu-

lum, ad ferrum calidum affrictum dolenti parti inſtillare. Si ex calcata ſpina, aut ejuſmodi quopiam claudicaverit, alia quidem ſimiliter facienda ſunt: Verùm cera cum oleo vetere, & melle, ervique farina colliquata, & refrigerata ulceri indatur, deinde teſta tenuis cribrata, ad ficus aut mala punica tuſa admixta imponantur, & panniculo integatur, obligeturque diligenter, ut nihil temerè ſubeat, donec ſtare potuerit: Sic enim ſanus evadet. Tertiâ autem die reſolve, eademque adhibe. Si verò ob influentis materię impetũ claudicarit, pars ipſa cum oleo & paſſo coꝣto calefiat: deinde cruda hordeacea farina calida imponatur. Quum verò matura facta fuerit, & mollis dividatur, ac eluetur: elotæ autem parti diviſæ lilii folia, aut ſcilla cum ſale, aut polygonum, aut marrubium tuſum imponatur, *Florentinus.*

De ſcabie boum.

Scabiem & eruptiones urinâ bubulâ veteri, & butyro quidam oblinentes; Alii reſinam aut picem liquidam cum vino cataplaſmatis modo imponunt, & ſic ipſos ſanant. *Conſtantinus Cæſar.*

De vermibus boum.

Aquâ frigidâ quidam irrorant ulcera, & ſic enecant vermes. *Idem.*

Ad pediculos boum.

Bovem ſupinum dejicere, ac proſternere oportet, & capite ſurſum ſpectante, linguam contemplari, an bullas habeat. Has autem ferramentis acutis & igniis inurere oportet, deinde ſylveſtris oleæ foliis contuſis cum ſale ulcera illinire, aut ſale tenui cum oleo, aut butyro cum ſale, aut cucumeris ſylveſtris aridi radix contuſa, ſimul cum ficubus ad edendum præbeatur. Aut polentæ heminæ duæ & farinæ frumenti torrefacti tantundem, vino madefacta exhibeantur. *Idem.*

Si bovem ſerpens momorderit.

Si bovem ſerpens momorderit, Melanthij cætabulum, quod Medici vocant Smyrnium, conterito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipſum morſum ſtercus ſuillum apponito. Et idem hoc (ſi uſu venerit) homini facito. *Marcus Cato.*

DE

DE SECRETIS TAURORUM.
CAP. V.

Ut tauri cicureſcant.

TAURI indomiti & feroces, fico alligati cicurantur, & immobiles conquieſcunt. Quod & caprifico illorum collis circundatæ, Plin. adſcripſiſſe mihi videtur.

Taurus ut manſueſcat.

Ælianus tradit taurum manſueſcere, ſi dextrum ipſius genu faſcia deligetur. Accedat ex Seneca, quod ſicuti tauros rubicundus color excitat, ita mappa alba urſos ac leones proritat.

DE SECRETIS OVIUM.
CAP. VI.

Ut oves aliquem ſequantur.

OVES eum ſequi ſolent, ut ſcripſit *Didymus*, qui vellere illarum aures obturaverit.

Ut aries non incurrat, ac impetat.

Cornua ipſius propè auriculas ejus perforato. *Conſtantinus Cæſar.*

Ut prægnante ove cognoſcatur qualem colorem habeat fœtus.

Aperito prægnantis os, & ſiquidem inveneris linguam ipſius nigram, nigrum agnū pariet. Si verò albam, album. Si autem variam, varius erit & partus. *Didymus.*

Ut agni non ægrotent.

Hederam ad dies ſeptem edendam exhibe, & non ægrotabunt. *Idem.*

Oves ne ſcabræ fiant.

Oves ne ſcabræ fiant, amurcam condito, puram benè facito, aquam ubi lupinus deferuerit, & fecem de vino bono inter ſe omnia commiſceto pariter. Poſtea cùm detruderis, ungito totas, ſinito biduum aut triduum conſudent: deinde lavito in mari: ſi aquam marinam non habebis, facito aquam ſalſam, ea lavito. Si hæc ſic feceris, neque ſcabræ fient, & lanæ plus, & meliorem habebunt, & ſicini non erunt moleſti. Eodem in omnes quadrupedes utitor, ſi ſcabræ erunt. *M. Cato.*

Oves ut à cibo deterreantur.

Lupi ſtercus in ſtabulis pecudum occultatum, non ſolùm eas à conſueto cibo deterret, ſed etiam veluti œſtro

quodam maleficii actas, ultrò citroq; exagitari, balare, & continenter trepidare cogit, ac ſi præſens eſſet, aut cum eis diverſaretur infenſiſſimus, ac voraciſſimus illarum hoſtis lupus. Quem vel ex ſolo odore latitantis ejus fimi ſibi inſidiari putant. Nec iis rebus faciunt, donec ablatum ſenſerit dictum ſtercus. Hoc ſanè aucupio vidi quoſdam impoſtores circumforaneos, jactitantes ſe pecoris ægrotantis, vel aliter affecti, ſummos eſſe Medicos, magna pecuniâ ſimplices ruſticos emunxiſſe, vel pro pecunia præpinguem oviculam ſecum aſportaſſe. Idem poſſe lupi caudam tradunt *Rhaſis & Albertus*, imò vero quidvis ex eo animali ad caudas translatum, tanta eſt ejus antipathia, & naturalis diſcordia cum ovillo pecore univerſo. *Mizald.*

Ad ovium morbos mirum remedium.

Ventriculum arietis in aqua & vino coctum, pleroſque ovium morbos ſanare in potu datum, haud immeritò proditum eſt: nam ſympathia eſt. *Cardanus.*

Quando, & quomodo oves tondendæ.

Neque frigore adhuc exiſtente, neque æſtatis tempore, ſed medio Vere oves tondere oportet. Vulnera quæ inter tondendum contingunt, pice liquidâ illinantur: reliquum corpus ex vino & oleo, aut ſucco lupinorum amarorum decoctorum. Præſtat tamen vinum pari amurca mixtum, aut oleum & vinum album, cera & adipe commixtis illini. Hoc enim & lanæ nocumentum non affert, & ſcabiem fieri non permittit, & ulcerationem fieri prohibet. Obſervare autem oportet, ut probe deterſæ, poſt primam diei horam, reſiccato rore per noctem in lanas illapſo, tondeantur, magis utique in Sole. Exundante enim dum tundetur, ovicula, ſudor lanis excipitur, lanaque coloratior & mollior redditur. *Didymus.*

Ut oves & capræ peſtilentiâ non laborent.

Si ciconiæ ventriculum aqua contritum, cochlearii unius menſura ſingulis infuderis, peſtilentia non tentabuntur. *Conſtantinus Cæſar.*

Ut pecora multum lac faciant.

Omnia pecora immenſum lac dabunt, unaque fœtum nutriant, ſi cytiſum comederint, aut dictamnum ventribus ipſarum alligaveris. *Aphricanus.*

Peſtilentiæ ovium medela.

Providere oportet, ut oves primùm in peſtilentem morbum nō incidant. Vere itaq; incipiente ſalvia montana, &

marrubium herba, ſimul tuſa in potu miſceantur, ad quatuordecim dies. Idem & autumno totidem diebus faciendum eſt. Si verò eas corripiat morbus, iiſdem remediis utendum. Cytiſi quoq; fœnum prodeſt in pabulo ſumtum, & arundinis radices tenerrimæ in potu maceratæ. Ægrotantes inſuper in aliam regionem transferendæ ſunt, ut neque ſanæ ipſis permiſceantur, & ipſæ aquâ & aëre alio participantes convaleſcant, & corroborentur. *Leontius.*

Ad ovium ſcabiem.

Scabies ne ab initio quidem acceſſerit, ſi quis poſt tonſuram ex his, quæ diximus, illinat. Si verò negligentiâ tuâ contingat, curabis ipſam hoc modo: Amurca inſulſa excolatur, & aqua in quo lupini amari macerati ſunt, & fex vini albi, ſingula pari copiâ mixta in vaſculo calefiant, & his illita ovis ad biduum permanet. Tertia deinde ex aqua marina calida lavatur, & poſtea etiam ex aqua potabili. Alii cupreſſi pilulas ſimul cum aqua affundunt. Alii ſulphur & cyperum, cum ceruſſa & butyro tuſa illinunt. Quidam mingente aſino in via, id quod conſiſtit lutoſum illinunt. Quidam adhuc diligentiores melius faciunt, & non prius quicquam prædictorum remediorum ſcabioſæ adhibent, quàm pars affecta ſit detonſa, & urinâ veteri confricta. Scabiem porrò ovium curabis etiam urina lavando, & ſulphur cum oleo illinendo.

Ad diverſos ovium morbos remedia.

Si Solis ardor oves læſerit, caduntq; aſſiduè, & nõ edunt, betæ ſylveſtris ſuccus exprimatur, & infundatur: coganturque etiam betas edere.

Si difficilem haberent ſpirationem, aures ferro incidantur, & in alios locos transferantur.

Si tuſſis vexet, amygdalæ purgatæ, & tuſæ, vini cyathis tribus mixtæ per nares infundantur.

Si ex nocentiore pabulo venter intumeſcat, ſanguinis detractione curabis ipſas, lancinatis & apertis ſupra labra venis, & his, quæ ſub cauda ſunt, juxta ſedem, ſed & hominis urinam ſeſquiheminæ menſura infundere oportet.

Si vermes cum herba comederint, idem faciendum eſt.

Si hirundinem glutiverint, acetum acre calidum, aut oleum infundatur.

Si abſceſſum in ſuperficie habeat, dividatur, & in vulnus ſal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur.

Si à reptili quapiam morſa ſit, aut percuſſa melanthium

cum vino præbeatur, fiantq́; & objiciantur ea quæ in bobus & fel quis prædiximus.

Lupi in pecora non faciunt incurſum, ſi ſcillam ei, qui dux gregis appellatur, alligaveris. *Anatolius.*

DE SECRETIS HIRCORUM, & Caprarum. CAP. VII.

Ne hirci fugitivi fiant.

HIRCI fugitivi non erunt, ſi barbas illis præcideris. *Florentinus & Zoroaſter.*

Ut capræ multum lac præbeant.

Herbam Quinquefolium, Pentaphyllū Græcis dictam, antequam bibant, ad dies quinque edendam præbe. Capræ multum lac faciunt, ſi dictamnum circum ventres ipſarum alligaveris. *Florentinus.*

DE SECRETIS PORCORUM. CAP. VIII.

Ad impinguandos porcos.

PINGUESCUNT porci furfuribus frumentaceis, & quiſquiliis arearum, & frumento. Hordeum autem ſupra hoc, quod pinguefacit, etiam ad generationem indifferens animal facit. *Florentinus.*

Peſtilentiæ Suum medela.

Porci peſtilentem affectionem non incurrent, aut illapſi ſanabuntur, ſi in aquam, unde bibunt, aſphodeli radices conjeceris, aut etiam ubi frequenter lavantur. *Idem.*

Sues ne ægrotent.

Sues non ægrotabunt, ſi novem cancros fluviales edendos præbueris. Cognoſcuntur ægrotantes ſues, evulſis è cervice pilis. Si enim ipſi pili puri fuerint, ſani ſunt. Si verò cruenti aut ſaniem quandam craſſiorem circa pilos habuerint, ægrotant. Democritus igitur Phyſicus aſphodeli radicis modicè tuſæ mnas tres, ſingulis ſuibus in cibo admiſcere jubet, & ante ſeptimum diem firmam ſanitatem inde recuperare teſtatur. Si febricitent, ſanguis ex cauda detrahendus eſt. Si tonſillæ infeſtentur ex ſcapulis ſanguis auferatur. Si verò ignotus morbus occupet, per diem & noctem totam includantur, neq; cibus neque potus ipſis offeratur. Verùm radices cucumerum ſylveſtrium tuſæ in aquam mittantur per diem ac noctem, ipſaq; aqua poſtridie in potu præbeatur: poſtquam enim largius biberint,

Digitized by Google

berint, paulò pòſt morbi cauſam ſimul evoment. Quandoquidem verò edax animal eſt, ſpleneque maximè ægrotat, prunas tamaricis in aqua extinctas in potu exhibe. Sed & homines vinum pro aqua ſupra miricæ prunas fuſum, ac potatum ſanabit. Cui rei evidens teſtimonium Democritus præbet. Idem Democritus hominis ſpleni medelam promittit, ſi ferrum prunis candefactum aqua extinguas, deinde aquam aceto miſceas, & bibendum dolenti ſplenem præbeas. Quum verò à reptilibus commorſæ fuerint ſues, iiſdem auxiliis, quę ad pecora prædiximus, curabuntur. *Didymus.*

DE SECRETIS CANUM.

CAP. IX.

Canis ut quemvis ſequatur.

PINGUEDINEM de matrice canis ſumito, & cum pane ad comededum cani dato; & ſequetur. Eadem ętiam pinguedine calceamenta inuncta, efficiunt, ut canes omnes ſequantur. *Fallopius.*

Canis ne te deſerat.

Cani, ſi ranam coctam dederis, efficies, ut nunquam à te diſcedat. Verùm ego ranas plures dediſſe canibus coctas obiter me exiſtimo, qui tamen mihi non paruerunt. Verùm ſi cum diſcedunt, ab alio verberantur: ſi cibum à te ſolum accipiunt, non deſerent. Exiſtimant quidam, exhibito pane ſub ala contento, ita ut ſudore maduerit, fieri obſequentiores amantioresque domini. *Cardanus.*

Canes ne latrent.

Si vis canes ne latrent: Nigri canis oculum viventi jam ipſi detrahatur, ſi tecum detinueris eum, alii canes tibi adhærenti, vel juxta eos ambulanti, nec allatrabunt, nec foras voces emittent: quod foitaſſe evenit odore oculi. Violentius operabuntur, & tutius deges, ſi oculis vel luporum corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyenæ lingua in manu detenta, nec ſolùm illa canes elingues, ſed geſtantem ab eis incolumem reddit. *Joan. Bapt. Port.*

Canes ut obtumeſcant.

Similis virtus eſt in oculis hienæ, quæ quodcunq; animal luſtraverit, è veſtigio hæret, ſtupeſcit, & movere ſe nō poteſt, ſimilis virtus eſt in oculis luporū quorundam, qui ſi quem prius viderint, ſtupeſcit, & rauceſcit adeò, ut ſi clamare voluerit, non habeat vocis miniſterium. *Agrippa.*

Ut aliquem canes fugiant.

Cor canis habentem fugiunt canes. *Idem.*

Canes ut quàm celerrimè venationi ſe accommodent.

Primum reſolvendum eſt, cuî generi eos applicare velis, & eorum animalium, quæ venationi ſunt deſtinati, ſanguinem cum oſſis ſtatim poſt ablactationem ſubminiſtres: nempe ſi ad cervos, & lepores, cervinum, vel leporinum: ſi ad apros & vulpes, aprum & vulpinum ſanguinem dabis. Si ad perdices cor, & inteſtina, & caput porriges. Hac ratione fiet, ut ſtatim horum animalium veſtigia inſequantur, nec aliis aviculis, aut animalibus obviis animum applicent, & à recta venatione avertantur. *Ex lib. manuſcripto.*

Canes ne rabie corripiantur.

Subeſt linguæ catellorum nervus, vermiculi effigiem præ ſe ferens, rotundâ & tereti formâ: qui ſi eximatur, eos à rabie immunes reddit, facitque ut minimo latratu ſint infeſti, nec quenquam lætali morſu impetât. *Colum. & Plin.*

Ad canum rabiem.

Rabientes canes concludantur, cibusque non præbeatur ad diem unum, deinde ex veratro quippiam in potum miſceatur. Quum fuerint purgati, hordeaceo pane nutriantur. Eodem etiam modo commorſos à rabioſis canibus curabis. *Theomneſtus.*

Canum morbi curatio.

Canum venena ſunt, ſpongia frixa cum adipe: devoratur enim: nec reddi poteſt (tumet enim) nec concoqui: (eſt enim contumax.) Eadem ratione, ſed minus occidunt, pelles animalium: nux illa, quam vomica vulgus vocat, levis atque duratum vitrum: nam reliqua venena vomere ſolent, curantur autem oleo copioſo ebibito, quod & in morbis ſponte naſcentibus, plerunque utile eſt. *Cardanus.*

Ad canum pulices ſcabiemque.

Pulices canum perdes aquâ marinâ & muriâ, deinde cyprino illito cum veratro, aquaque & cumino, & uva acerba. Aut cucumeris radice illita cum aqua. Præſtat autem amurca corpus illinire: ſcabioſis enim medebitur. *Theomneſtus.*

DE SECRETIS ANIMALIUM ſylveſtrium in genere.

CAP. X.

Animalium feritas ut mitigetur.

CRATEVAS Hippocratis herbarius, tradit aſperſu plantæ œnotheræ ex vino, omnium animalium feritatem, ne dum hominem mitigari. Quod de radice intellexit Theophraſtus. Sic Ælianus œnuttam cervos, & canes inebriare ſcribit.

Feras ut arceas.

Ut à feris tutus ſis, præter arma, hæc ſunt auxilia. Ignis, cum enim horrent: non ita ſerpentes, nam quædam ſeu ob lucem, ſeu ob calorem ſponte accedunt. Funis attractus: vel ſi deſit, figat lignũ in medio: nam ubi viderint, inſidias timent. Retro etiam euntes verſus illos, abſconſo capite, ſed jumenta præcipuè timent. Et cornu, ſi quis inſonet vehementiùs. Conſtat ergo machinas igneas quadrivariam illas arcere, aſpectu ignis, ſtrepitus auditu, fœtoris olfactu, tum demum ſi attingas. Odore etiam maximè tetro abigerentur, ſi vis odoris, aut ſonitus, aut lucis augeri adeò poſſet. *Cardan.*

Ut à feris tutus ſis.

Si quis leonis pinguedine perunctus ſit, à feris eſt tutus, cùm odorem illum ſeu viventis, ſeu mortui expaveſcant. Hoc autem maximè intrepidus obviam iveris: nam ſi fugam arripueris, vix odorem percipient. *Cardan.*

DE SECRETIS ANIMALIUM ſylveſtrium in ſpecie.

DE SECRETIS CERVORUM.

CAP. XI.

Cervi quomodo ſenectutem renovent.

NOTUM eſt, quòd cervi renovant ſenectutem ſuam comeſtione ſerpentum: eodem modo phœnix renovatur per rogum, quem ſibi conſtruit. *Corn. Agrip.*

Ad cervos fugandos.

Cervi formidant funiculum, qui pennas quaſdam circumſitas & appenſas habet, nimirum pennarum motum

imaginantes. Contemnunt autem ejuſmodi terriculamenta, ubi homines ipſis aſtantes viderint. *Democritus.*

Ad cervos alliciendos.

Cervi tibias, & fiſtulas concinnas audientes, non aufugiunt, ſed jucunditate tonorum capti permanent, atque ſic capiuntur. *Idem.*

DE SECRETIS APRORUM ſylveſtrium.

Cap. XII.

Ut quis à ſylveſtribus ſuibus ſecurus ſit.

SI velis ab incurſu ſylveſtrium Suum ſecurus eſſe, cancri ungulas, ac pedes pro amuleto, alligatos habeto. *Democritus.*

DE SECRETIS LEPORUM.

Cap. XIII.

Ætas leporum quomodo ſciatur.

ANNORUM quot ſint lepores, ſi quis velit ſcire, inſpicere oportet foramina naturæ: quòd ſine dubiò alius alio habet plura. *Archelaus.*

Lepores quomodo impinguandi.

Hos nuper inſtitutum, ut ſaginarent pleraque, cùm exceptos è leporario concludunt in caveis, & loco clauſo faciunt pingues. *M. Varro.*

Ad lepores congregandos.

Succus hyoſcyami cum ſanguine juvenis leporis mixtus, & in leporina pelle conſutus, fertur omnes lepores congregare, qui fuerint in eo tractu, ubi ſepultus jacuerit: non ſecus quàm matrix canis, alios canes. Ex vetuſtiſſimo commentario. Sunt qui mihi affirmarint id verum eſſe.

DE SECRETIS VULPIUM.

Cap. XIV.

Ne vulpes gallinaceos vorent.

VULPES gallinaceos non attingunt, qui vulpinum jecur comederint. *Corn. Agrippa.*

DE

DE SECRETIS LUPORUM.
CAP. XV.

Ad arcendos lupos.

QUòD ſi lupi cauda in villa ſepeliatur, prohibet ab introitu ejus lupos. *Rhaſis & Albertus.*

Lupi ut beſtiis non noceant.

Si cauda lupi ſupra præſepio vaccarum; aut pecudum ſuſpendatur, non appropinquabit lupus, donec auferatur. *Albertus.*

Ad lupos capiendos.

Lupos venaberis hoc modo. Blemmi piſces ſunt parvi marini, quos aliqui lupos appellant: hi venationem terreſtrium luporum perficiunt hoc modo. Vivos ipſos quàm plurimos piſcaberis; & conteres in mortario, aut pila, & prunam plurimam excitabis in monte, in quo lupi verſantur, vento videlicet ſpirante; accipiesque ex his piſcibus, & in ignem mittes, cruorem deinde, & carnes agninas tenuiter conciſas, probè permiſcebis, & ad contuſos piſces adjicies, ſecedesque ex illis locis. Poſtquam enim rogus graviter olere cœperit, lupi ejus regionis omnes congregabuntur. Ubi autem participaverint carnibus, aut odore, tenebris offuſis vertiginoſi redditi ſoporabuntur. Itaque velut torpentes ipſos reperiens mactabis. *Diophanes.*

DE SECRETIS ANIMALIUM.
CAP. XVI.

Animal è diverſis commixtum.

ANIMAL è diverſis commixtum ſic generare poſſumus: Animalia quære multipara, id eſt, quæ plures edant uno nixu fœtus, & quæ maximè ſalacia ſint, & in quibus vincat coëundi voluntas, mares fœminis obſequia ſollicitent, cõmiſcere inter ſe curabis, quibus par quoq; ſit corporis magnitudo, geſtationis tempus æquum, vel ſanè nõ longè diverſum: ſic ex alienigenorum inter ſe animalium congreſſu, diverſa prodeunt ſemifera monſtra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici ſolet, producendique ejus modũ docet *Ariſtoteles.* Leæna cũ pardis coit, unde ignobiles generantur leones, non jubati, & maculoſi fœtus, ut refert *Philoſtratus.* Cũ Pantheris quoq; coeunt lupi, ſic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculoſa pelle

le pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit *Oppianus*, ſic vulpe, lupo, & tygride, ſimiâ, leone & ſimilibus, ut crebrò græcè dici ſoleat: ſemper novi aliquid Africam afferre: ob aquæ enim inopiam egeſtatemque ſiticuloſis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratiâ in unum congregari, vi aut voluptate ad commiſcendum cogẽte, & inibi è varia ſeminum mixtura, varias ſubinde animalium naſci formas: nec tales fœtus Africæ in regionibus tam prodigioſi habentur, cùm familiaris ſit incolis eorum partus. In novis igitur procreandis exemplis utitor. Item in Æliano legi, apud Sybarim paſtorem fuiſſe nomine Crathin, qui cùm capellam omniũ formoſiſſimam deperire cœpiſſet, & libidinis œſtro acrius excruciaretur, eandem mirè inibat, ac uti amicam amplexabatur, nõ citra ſuaviationem crebram: idemq; capellarius amator, pabulum lætius amœniusq; objiciebat, ut illi ſuavior fieret anima: inde ex concubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS MURIUM.

Cap. XVII.

Mures ut necentur.

Mures necantur veratro cum polenta objecto aut ſylveſtris cucumeris ſemine cum veratro nigro, & colocynthide, & polenta. Si verò calcanthus, & origanum, & apii ſemen, & nigella ſuffumigetur, fugabuntur. Si verò cinerem quercinum cavernæ appoſueris, incinerati ſcabie infeſtantur, & necantur. Si ferri limaturam, hoc eſt, ramenta lima detrita, fermẽto immixto poſueris, ubi abundant, ea guſtata morientur. *Paxamus.*

Mures ut excæcentur.

Si libeat mures excæcare, tithymalum cõtuſum & cum polenta, & vino mulſo mixtum, ipſis appone: ubi enim ederint, excæcabuntur. *Idem.*

Mures ut fugiant.

Si unico mure apprehenſo caput ipſius excoriaveris & dimiſeris, reliqui fugabuntur. Item mures fugantur hæmatites lapidis ſuffitu, & myricâ viridi ſuffumigatâ. *Paxamus.*

Mures ut congregentur.

Anatolius amurcam in pelvim æream infundere jubet, & in

& in media domo noctu deponere, eoque pacto omnes mures etiam in aliis domibus congregari adſeruit.

Ad congregandum mures.

Habe duos mures vivos vel plures, quos in prælatum fictile miſſos, igni ex fraxineo ligno excitato expone. Ubi concaleſcet fictile, jucundo ſpectaculo videbis ad pippitum & ſibilum incarceratorum, mures è proximo omnes accurrere, & ſe in ignem rectà præcipitare, ac ſi obſeſſis auxiliares venirent. Quod fraxini fumo adſcribendum arbitrarer. *Mizald. ex Alberto.*

Adverſus agreſtes mures, nec non domeſticos, auxilia.

Mures jacta ſemina nullo modo perſequi tradit *Apulejus*, ſi bubulo felle macerata fuerint, antè quàm ſpargantur. Necabuntur ſi foliis rhododaphnes illorum aditus clauſeris. Non deſunt ex Græcis, qui ſylveſtris cucumeris, aut hyoſcyami, vel amygdalarum amararum, & veratri nigri pares portiones contuſas polentæ immiſceant, ac oleo ſubigant, agreſtiumq; murium, aut domeſticorum cavernis, & cuniculis apponant. *Plinius* abigi ſcribit cinere muſtelæ, aut felis diluto, & ſeminibus reſperſo.

Ut mures à cinaræ radicibus arceantur.

Cinaræ radices à muribus ſummè expetuntur: quarum voluptate allecti ſemel turmatim, vel è longinquo accurrunt: ſicut in ſuis agriculturæ ſelectis præceptionibus adnotavit Varro Græcus: ſed non abſq; auxilio, & remedio. Tradit enim inſultantem illorum aciem lana radicibus obvoluta arceri aut ſtercore ſuillo, vel cinere ficulneo eiſdem appoſito.

Ne quem mus araneus mordeat.

Ne mus araneus animal mordeat, mus ipſe vivus captus creta circumdatur: quæ cùm induruerit, ſuſpenditur in collum, & ſic non contingetur è morſu, certiſſimum eſt. *Vegetius.*

Ne caſeus à muribus edatur.

Si cerebrum muſtelæ coagulo addatur, negant à muribus attingi caſeos, nec corrumpi præterea vetuſtate: tantum inter mures & muſtelas eſt diſſidium. *Corn. Agrip.*

Mures, ut literas non vorent.

Atramentum librarium diluto abſynthii temperatum, literas à muribus tuetur. *Dioſcorides.*

DE

DE SECRETIS TALPARUM.
CAP. XVIII.

Talpæ quomodo capiendæ.

SI talpas capere voles, illorum foraminibus & oſtiolis porrum, aut cepam debes objicere. Nam foras ac ſi ſtupidi eſſent, confeſtim proſilient. *Albertus.*

Talpæ ut congregentur.

Talpa fictili incluſa cum accenſo ſulphuris pulvere, ſocias ad ſe evocat alias, ceu flebili voce illarum auxilium implorans. *Albertus. ſi rectè memini.*

Talpæ quomodo expugnandæ.

Paxamus nucem, aut vaſculum quodpiam anguſtum & ſolidum perforari jubet: ibiq; paleas & cedriam, vel (ut legit Palladius) ceram quantum opus fuerit, cum ſulphure includi: omneſq; talparum aditus, & ſpiramenta diligenter obſtrui, ne per eà fumus penetret. Ita tamen, ut unum tantum os, foramen relinquatur, quod amplum ſit: in cujus oſtiolo, dicta nux, aut vaſculum intus accenſum, ſic collocabitur, ut ab una parte flatum poſſit accipere, qui cedriæ & ſulphuris nidorem in talpæ tumulum diffundat. Eo artificio impletis fumo cuniculis, talpas omnes vel protinus fugere, vel enecari deprehendes. Sunt qui veratrum album, aut cynocrambes corticem tuſum, & cribratum, & cum polenta, & ovis rigatum, vinoq; & lacte ſubactum in offas, & paſtillos cogunt, ac eos talparum cavernis immittunt. Pleriq; ad has abigendas feles in hortis educant, ac muſtelas cicurant, ut ſuo venatu peſtem hanc arceant, cuniculorum faucibus ac ſpiraculis admotæ. Alii foramina earundem rubrica, & ſucco cucumeris ſylveſtris implent, ac ſaturant: vel captam unam cum accenſo ſulphure in ollam projiciunt, putantes eò convenire alias omnes. Non deſunt, qui illarum oſtiolis laqueos ſetaceos adhibent. Ruſticis ſatis eſt virgam, aut foliaceum ſambuci ramum defixiſſe. *Plinius* autem ſola amurcâ necat.

DE SECRETIS MUSTELLARUM.
CAP. XIX.

Ut muſtelæ & ſciuri cicures fiant.

MIRABILE quippiam occurrit, quod hoc loco non tacendum: mirum quòd muſtelæ & ſciuri tentato

allio

allio dentibus, vix audent in poſterum mordere, cicureſq; hoc modo fiunt. *Mizaldus.*

Muſtelæ quomodo necandæ.

Muſtelas vel occides, vel fugabis, ſi ſalem ammoniacũ, & frumentum, ſeu (ut alii legunt) fermentum commaceraveris, & ad locum, ut frequenter diſcurrunt, projeceris. Vel captam unam, cauda & teſticulis amputatis vivam demittunt: demitte, & reliquæ emigrabunt. *Africanus.*

Muſtelæ ne noceant.

Muſtelarum genus omne pellitur nidore felis exuſti, quâ ratione inſecta omnia à ſui generis. *Cardan.*

Ad muſtelas congregandas.

Fel ſtellionum in aqua tritum, fertur congregare muſtelas, ut inquit *Cornelius Agrippa.*

Feles ut ab aviariis arceantur.

Feles ab aviariis arceri traduntur pullis gallinaceorum ſucco rutæ perfuſis: aut illa, ut multis placet, undequaq; armatis. *Mizaldus.*

Felis ut ſine maſculo concipiat.

Non ſolùm animalium inter ſe amicitia eſt, ſed etiam cum aliis rebus, ut cum metallis, & lapidibus & cum vegetabilibus: ſic felis, ſive catus gaudet nepita herba, ad cujus affricationem concipere traditur, & defectum maſculi ſupplere. *Agrippa.*

DE SECRETIS FORMICARUM.
CAP. XX.

Ad formicas fugandas.

SI formicas captas uſſeris, reliquas formicas fugabis, quæ res experimento conſtat. *Diophanes.*

Formicæ ut expellendæ.

Expelles formicas ex cavernis ſuis, ſi cochlearũ tegmina, hoc eſt, tectas cum ſtyrace uſſeris, & contuſas in agmen ipſarum conſperſeris. Similiter expelles formicas origano, & ſulphure tritis, & circum acervos ipſarum adſperſis. Penitus autem intereunt formicæ, ſi ſuccum cyneraicum oleo diſſolutum, ipſis affuderis. *Idem.*

Formicæ ut plantas non contingant.

Formicæ non contingent plantas, ſi truncos obleveris lupinis amaris cum amurca tritis, aut coctis. *Idem.*

Formicæ ut mellarium vas non contingant.

Vas mellarium non contingent formicæ, etiamſi operculo

culo

culo caruerit, ſi albam lanam circumdederis, aut terra alba, aut rubrica circumſcripſeris. Quidam ſuccum, laſeris aceto dilutum truncis illiniunt, & in foramina ipſarum infundunt. *Idem.*

Formicæ ut interimendæ.

Intereunt penitus formicæ, radice ſylveſtris cucumeris ſuffumigatâ, aut Siluro, maximè Alexandrino ſuffitu ad lentum rogum.

Formicæ ut arceantur.

Arcebis formicas felle taurino & pice cum amurca mixtis, indeq; illito trunco. Idem facit & rubrica & pix, mixta & illita. Quidam piſcem appellatum coracinum ex arbore ſuſpendunt, atq; ſic formicas diſperdunt. Quòd ſi formicæ exurantur, aliæ odore ipſarum diffugient. *Idem.*

Formicæ quomodo abigendæ.

Palladius contra formicarum agmina hoc monſtrat propugnaculum. Si formicæ, inquit, habent in horto foramina, cor noctuæ admoveto: ſi foris veniunt omne horti ſpacium cinere, aut cretæ candore vel oleo obſignato. Et paulò poſt: Formicas abiges, ſi origanum & ſulphur trita, ad illarum foramina reſperſeris. At *Plinius* præſtantiſſimum adversùs formicas remedium eſſe ait, limum marinum, aut cinerem obturandis illarum foraminibus, ſi non ſint rigui. At omnium efficaciſſimè heliotrophio herbâ necantur. Quidam aquam diluto latere crudo eis inimicam putant.

Aliter.

Accipe ſulphuris libram dimidiam, liqueſcat ad ignem in vaſe terreo, adde ſalis tartari, vel ſalis cinerum unc.iij. vel iiij. miſce benè, agitando, donec ſubrubeum acquirat colorem, auferatur ab igne, & fundatur ſupra aſſerem prius aquâ humectatum: & cùm induratum fuerit, tere minutim, & ſuperfunde aquæ fontanæ quantum ſufficit, relinquaturq; in vaſe vitreo, donec aqua fiat colorata. Hac tincturâ acervi ipſarum aſpergantur, vel arborum trunci, & peribunt, vel diffugient. Probatum. *Alexius.*

Formicæ ut locum ſuum amittant.

Accipe origanum ſiccum, pulveriza ſubtiliter, & ſuper locum, ubi degunt formicæ, aſperge, & amittent locum ſuum. *Albertus.*

Formicæ ne arbores aſcendant.

Ne formica arbores conſcendat, lupinus cum fracibus teritur,

teritur, eoque ima linea circumlinitur. *Columella, Plin. & Palladius.* Simili modo formicæ fugiunt, ex corde upupæ, non ex capite, pede, vel oculis. *Agrippa.*

Aliter.

Lupinum cum oleo terito, arborum ac plantarum radices, ſive caudices illinito. Plurimi folâ amurcâ necant.

Adverſus formicas.

Cor veſpertilionis prohibere exitum formicarum affirmant, ſed ſulphur illas prohibet, credo odoris magnitudine & pravitate. Nihil, ut expertus ſum, in arboribus aqua tutius: circumdantur cera, illa aqua implentur. *Card.*

DE SECRETIS SCORPIONUM.

CAP. XXI.

Adverſus ſcorpiones.

SI ſcorpionem unum captum exuſſeris, etiam reliqui fugabuntur. Si quis autem raphani ſucco manus ſuas diligenter illinat, intrepidè & circa periculum ſcorpiones, & reliqua reptilia, apprehendere poteſt. Ipſi verò raphani ſcorpiis impoſiti, ſtatim ipſos interficiunt. Scorpii plagam ſanabis, argentei annuli ſigillo ad locum appreſſo. Sandaracha cum galbano & butyro, ſive adipe caprino ſuffita, ſcorpios & omnia reptilia fugat. Si quis ſcorpiones in oleo coquat & locum à ſcorpione percuſſum inungat, dolorem ſedabit, ictumque curabit. *Diophanes.*

Scorpiones ut domicilia non obrepant.

Scorpio in domicilia non obrepit, quoties coryli nucula laquearibus appenſa cohærebit. *Plutarchus.*

Ad ſcorpiones fugandos, & interimendos.

Si locum in quo verſantur, ſurculo aut ramulo veri heliotrophii circumſcripſeris, illos hinc egredi poſſe negat *Plinius.* Si verò herba ipſa imponatur, aut reſpergatur, protinus emori tradit. Idem fieri ajunt tractu radicis herbæ, quam *ſcorpionidem* dicunt: imò verò à ſcorpione minimè lædi, qui herbam geſtabit. Afri promittunt ad manipulum ocymi cum cancris decem marinis, vel fluviatilibus tritum, à proximo omnes convenire. Tradunt iidem, ſi à ſcorpione quiſpiam percuſſus, aſino inſideat, ſpectans ad ejus caudam, pernicioſum ſeſſoris virus in aſinum tranſire. Indicium erit, ſi deflaverit, & pepederit aſinus. *Mizaldus.*

q

Scorpiones ut innocenter tractes.

Si quis ſideritim, vel ſcorpium herbam tenuerit, ſcorpios innocenter tractare poterit. *Tarent.*

Ad ictus ſcorpionum.

Sic ſcorpionibus contrarius eſt ſtellio, in tantum, ut viſu quoque pavorem eis afferat, & torporem frigidi ſudoris: itaq; in oleo putrefaciunt & interficiunt, cum eo ictus inungentes ſcorpionum. *Corn. Agrippa de Philoſophia occulta.*

Crocodilus ut reddatur immobilis.

Si quis crocodilum ibidis penna tangat, immobilem reddet. *Idem Agrippa.*

DE SECRETIS CIMICUM.
Cap. XXII.

Cimices necantia.

PIx liquida, & ſylveſtris cucumeris ſuccus in lectos miſſa cimices necant. Similiter & ſcilla confecta, atq; aceto trita, ſi inde lectus per ſpongiam illinatur. Similiter citriorum folia cum oleo coquito, & lectorũ commiſſuras illinito. Aut fel tauri, aut hirci, acri aceto dilue, indeq; lectum & parietes illine. Idem contingit, ſi oleum antiquum, & ſulphur vivum triveris, ac lectis illeveris. Non erunt cimices, ſi gluten piſcium coctum, grabatis illeveris. Eos verò, qui jam ſunt perdes, ſi amurcam coctam felle bubulo mixtam cum oleo ipſis adſperſeris. Aut hederæ, aut capparis folia oleo diſſoluta lectis illeveris. Hoc medicamine, etiam qui in pariete ſunt cimices tollentur. Efficax autem pharmacum præparatur hoc modo: Staphidis ſylveſtris acetabulum, ſcillæ in tenues partes ſectæ tantundem, aceti acris cochlearium unum: ſimul teruntur hæc, deinde calefiunt, & ſic locus illinitur. Et cedriæ partem unam, paſſi partibus quatuor permiſces, ac illines. Idem facit, & capræ aut vituli fel, cum pari modo paſſi ac aceti. *Didymus.*

Ad cimices perimendos.

Cimices ſuffitu hirundinum necantur, ſi grabatum operimentis contegatur, ut vapor tranſpirare non poſſit, & viceverſa, hirundines interficiuntur cimicum ſuffitu. Scolopendra etiam ſiccata, & ſuffumigata idem facit. Et hederæ folia trita ammixtis hirundinibus decem. *Florentinus.*

Cimices ut perimendi.

Pedes leporis aut cervi circa fulcra lecti alligati, juxta dorſum,

dorſum, quo te reclinas non ſinunt cimices naſci. At verò in profectionibus, ſi vas aquâ frigidâ plenum ſub lectum poſueris, cimices te non contingent dum dormis. Etenim calidæ effuſio, qua omnes utuntur, eos quidem qui occurrunt, perdit: verùm non eſt impedimento, quò minus velociter regenerentur. *Democritus.*

Ad cimices.

Facias fumigium cum fimo bovino, & fugabit cimices *Innominatus.*

Ad cimices necandos probatum.

Accipe abſynthii, rutæ, olei communis, aquæ ſingulorum quantum ſufficit, coquantur omnia benè uſq; ad conſumtionem aquæ, deinde coletur oleum, cui miſceatur axungiæ quantum ſatis eſt, & fiat unguentum, quo lecticarum juncturæ inungantur. *Alexius.*

Aliud ad cimices interficiendos expertum.

Accipe axungiæ porcinæ, argẽti vivi, ſingulorum quantum ſatis eſt, miſceantur optimè, & fiat unguentum, quo lecticarum juncturæ & rimæ inungantur. Idem facit tinctura ſulphuris, de qua ſuprà in capite formicarum mentionem fecimus. *Idem.*

Ad cimices.

Recipe abſynthii M.j. ellebori albi unc.j. Coquantur in lixivio, uſq; ad tertiæ partis conſumtionem, quo juncturæ lectorum inungantur. *Roſcellus.*

DE SECRETIS PULICUM. CAP. XXIII.

Pulices quomodo perimendi.

SCROBEM facito, & rhododaphnes contuſas in ipſum mittito, iſticq; omnes concurrent. Abſynthium, aut cucumeris ſylveſtris radix, aqua marina irrigata, ac reſperſa, pulices necãt. Diſperdit autem ipſos penitus melanthium aqua maceratum, ac reſperſum. Aut conyzæ coctæ decoctum irroratum. Diſperdit eoſdem ſimiliter ſemen ſinapis, & rhododaphnes, ambo fervefacta, & in domo reſperſa. Calcẽ vivã cribrato, & poſtquã locũ verreris, inſpergito, indeq; necabũtur. Idẽ continget ex amurca pavimentis aſſiduè irroratis. Cyminum itẽ ſylveſtre tritum, ac aqua mixtum, & ſeminis cucumeris ſylveſtris drach.x. triti & in aquam demiſſi, indeq; domo reſperſa pulices cremare faciunt. Idem chamelæa radix, & populi nigræ folia tuſa, &

aquâ macerata, & tribulus ex aqua cocta. Pulices etiam muria acris reſperſa, & aqua marina enecat. Quòd ſi in medio domus quis pelvim deponat, & circulum machæra penitus ferrea circumſcribat (præſtat autem ad hãc rem machæra, quâ homo occiſus eſt) & reliquam domũ præterquam locum circumſcriptum cremore ſtaphidis ſylveſtris, aut lauri foliorum tuſorum conſpergat, aut etiam muria, aut aqua marina cocta, omnes pulices in pelvim congregabit. Fictile quoque vas defoſſum, ita ut labra æqualia pavimento habeat, & adipe taurino oblitum, omnes pulices in ſeſe congregabit, etiam eos, qui adhuc in palliis deliteſcunt. Sub lecto parvulũ ſcrobem facito, & in ipſum ſanguinem caprinum mittito, congregabitque pulices iſthic, & ex aliis veſtibus ad ſe alliciet, ac evocabit. Cæterùm ex amphimallis, & denſiſſimis tapetibus, in quibus plurimi pulices deliteſcunt eximi ac evocari poſſint, ſi ſic in urna aut dolio ipſe ſanguis caprinus deponatur. *Pamphilus.*

Ad pulices & cimices necandos.

Abſynthium, ruta, abrotanum, mentaſtrium, ſaturegia, juglandis folia, filix, pſeudonardus, quæ nobis lavendula dicitur, nigella, coriandrum viride, pſyllum, anagyris: omnia, vel aliqua culcitris ſupponantur: aut coquantur in aceto ſcillitico, ac inde toralia conſpergantur. *Alexius.*

Aliud ad pulices & cimices ejuſdem.

Decoctio tribulorum, aut perſicariæ, aut colocynthidis, aut rubi, aut foliorum caulium, ſparſa per domum, fugat eos.

Pulices omnes in unum locum ut conveniant.

Inunge parvum baculum ex pinguedine ericii, & planta eum in medio cubiculi, & omnes pulices baculo adhærebunt. *Alexius.*

Adverſus pulices.

Si ſanguis vel pinguedo urſi in ſcrobe aut vaſe ſub lecto ponatur, convenient in eo loco pulices, ac morientur. *Arnoldus de Villanova.*

Ad pulices.

Cum lixivio & lacte caprino ſimul mixtis, cubicula inſpergito.

Pulices quomodo depellendi.

Rec. Lupinorum fabas, & abſynthium, quæ duo in aqua coquantur, quâ cubicula inſpergantur. Idem præſtat aqua,

aqua, in aqua abſynthium, colocynthis, folia perſici, verbena, & coriandrum fuerint cocta. *Fallopius.*

Adverſus hortenſes pulices.

A pulicibus plantæ non læduntur, ſi naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiſcueris. Juvat etiam acre acetum, ſucco hyoſcyami contemperatum, & beſtiolis illis reſperſis. *Anatolius.*

DE SECRETIS PEDICULORUM.

CAP. XXIV.

Ad pediculos palpebrarum.

PALPEBRAE cum aquâ maris, vel aquâ ſalsâ, aut ſulphureâ fricentur, aut epithymentur: aut ex aceto ſcyllitico cũ alumine & aloe liniendo pilos palpebrarum. *Alex.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe pomum ad mollitiem coctum, & mundatum à corticibus ſeminibusque, argenti vivi parum; miſceantur ſimul ad formam unguenti, quo partes pediculoſæ inungantur, & morientur. *Ab Italo quodam.*

Ad pediculos & lendes capitis.

Interficit eos hoc unguentum: Accipe
Olei communis unc. iij.
Ceræ unc. j.
Staphiſagriæ,
Argenti vivi extincti cũ ſaliva jejuni, ſing. drach. iij.
Fiat unguentum, quo ungatur loco ſaponis, quando caput lavatur. *Bayrus.*

Aliud ejuſdem ad pediculos & lendes.

Accipe Sandarachæ nitri, ſingul. drach. j. ſtaphiſagriæ, drach. ij. cum aceto & oleo confice, & unge. Helleborus albus, & nitrum, & ſtaphiſagria, & oleum de ſerbin, & conjunctim & diviſim valent, & ſumach, radix lapathi acuti, & oleum.

DE SECRETIS COCHLEARUM.

CAP. XXV.

Ad limaces.

QUÒD ad limaces attinet, ſi vel amurcam recentem, vel ex caminis fuliginem illis reſperſeris, oleribus non minus cõmodabis, quàm ſi inter illa cicer conſeveris, ad hortenſium multa portenta utile. *Mizald.*

DE SECRETIS ERUCARUM.

Cap. XXVI.

Adverſus erucas.

Quòd ad erucas & campas attinet, ſunt nonnulli qui reſperſo ficulneo cinere illas perſequūtur; ſunt qui in hortis ſcillam areatim ſerant, aut hinc inde ſuſpendant. Alii fluviatiles cancros clavis, pluribus locis affigunt. Quæ ſi obſtinatè reſtiterint, & præſcriptis auxiliis pugnaverint, hâc oppones machinam. Urinam bubulam, & amurcam æqualiter miſta, igni, donec ferveant, admovebis, & ubi refrixerint, illorum imbre olera ac arbores conſperges: quod Anatolii eſt experimentum. *Plinius* virgis ſanguineis, quæ his ſunt obnoxia tangenda præcipit. *Palladius* fuſticulos, vel faſciculos, alliaceos ſine capitibus, per omne horti ſpacium comburit. Adhæc veſpertilionum ſtercora, ut nidor è fumo pluribus locis excitetur. Quæ res præſtantiſſimum habet miraculum. Eaſdem tradit *Plinius* ab oleribus arceri, ſi cicer unà ſeratur, & illis remiſceatur: aut cancri ramis arborum à cornibus locis pluribus ſuſpendantur. Naſci quoque prohibentur, imo verò præſentes collectim perduntur, ex Græcorum obſervatione, ſi aliquot de vicino horto ſublatas, in aqua cum anetho coxeris, eaque perfrigerata herbas aut arbores reſperſeris, quæ nidulantes erucas, & ad fotum incubantes, ſuſtinent. Sed valde cavendum erit, ne aqua illa faciem, vel manus contingat. Porrò remedium certum, ac paratu facile erit, ſi circa arborum crura, aut arborum brachia, bitumen & ſulphur incendas. Vel fungos ſub nucis arbore naſcentes, fumum dare ibidem cogas, galbanúmve aut caprarum ungulas, vel cervinum cornu, à venti flatu averſus, comburas. Sunt qui cinerem urtigineum per triduum in aquam mittant, quâ poſtea olera, & arbores copioſa aſpergine luſtrant. Multi in ficulneo lixivio projicienda ſemina præmacerant. Noſtrates hortenſium coloni, arte admodum facili eaſdem ſic hodie paſſim expugnant. Ubi apricis locis illæ poſt pluvias inceſſerunt, matutinis horis frutices olerum, aut ramos arborum ſuccutere ſolent: ſic enim dum adhuc nocturno torpent frigore, facilè decidunt, nec ampliùs ad ſuperiora perreptant: præbentque occidenti viam admodum pronam, ac præſentem. Cæterùm ſi cujuſcunque generis animalcula oleribus,

oleribus, & arboribus nocentia perdere voles, Diophanem Græcum auſculta. Ventriculum vervecis (inquit) recentiſſimè mactati, & ſuis adhuc ſordibus excrementitiis pleni, diligenter tibi comparato: eumque ſpatio illo, quo beſtiolis ſcatet hortus, terra leviter adobruito. Peracto biduo, ibi blatas, & animalcula alia gregatim cõgeſta reperies: quæ vel aliò deportabis, vel eo loco altiſſimè defodies, ne reſurgant: id cùm bis, vel tertiò feceris, genus omne, quod nocebat, extingues, ac verè perdes. Ruſtici apud nos paleis intortis arborum truncos armant, & crura coronant: quibus ſumma arborum petentes erucæ implicantur, ac veluti objectis laqueis, & compedibus, vel profligantur, vel ſic à cœpta via actutum revocantur *Hæc ex Mizaldo de Secretis hortorum.*

Adverſùs erucas.

Animalia noxia ab oleribus arcentur aquâ inſolationis dierum decem cancrorum, aut pagurorum. *Card. de Subtil.*

Adverſùs hortenſium animalcula.

Stercus omnium optimum herbis ac oleribus cenſetur eſſe cinis tenuiſſimus, natura calidus. Nã pulices hortenſes, vermes, erucas, limaces, ac animalcula alia, ſtirpes depopulantia, occidit, vel abigit. *Mizald.*

DE SECRETIS SERPENTUM.

CAP. XXVII.

Adverſùs ſerpentes auxilia & ſecreta.

FLorentinus rerum agri interpres, apud Græcos ſummus, & diligens, ſcribit, ſerpentes in hortis, aut alibi nequaquam ſtabulaturos, ſi abſynthium, aut arthemiſiam, abrotanumve per ambitum plãtaveris, vel in angulis commodè diſpoſueris. Qui ſi alicubi verſari fuerint aſſueti, ſuffitu radicis lilii, aut cornu cervi, vel ungulæ caprinæ actu tũ abigi tradit. *Palladius* omni auſteritate eoſdem fugari, nocenteſque ſpiritus, graveolentis fumi innocentiâ exagitari ſcribit. *Democritus* mori penitus affirmat, ſi quercina folia ſuperinjiciantur, aut ſi quis jejunus in illorum os expuerit. *Apuleius* arundine ſemel duntaxat percuſſos obſtupeſcere contendit: ſæpius verò roborari. *Tarentinus* Græcæ agricolationis peritus, eum à ſerpente affici poſſe negat, qui ſucco raphani oblitus fuerit, aut raphanum ipſum guſtaverit. Quòd *Athenæus* & *Galenus* cum pleriſque aliis, malo medico, ſeu citro aſcri-

bunt, & pulcherrimâ hiſtoriâ confirmant, Sed ſerpenticidam Florentinum rurſum audire moleſtum non erit. Serpentes (inquit) nunquam accedent, ubi cervi adeps jacuerit, aut centaureæ radix, aut gagates lapis, aut aquilæ, vel milvi ſtercus; fugabiturque omne reptile, ſi nigellam, pyrethrum, Galbanum, cervi cornu, hyſſopum, ſulphur, peucedanum, & caprarum ungulas miſcueris; deinde triveris, & acetum acerrimum fuderis; compoſitiſque ex ea miſcellanea ſphærulis, fumum ac vaporem excitaveris. Nam diffuſo per aërem rerum iſtarum nidore, reptile quodvis, ac ſi flagello ageretur, procul fugere, vel expirare animadvertes. Quidam prodiderunt, punicæ ramum venenata omnia, nedum ſerpentes, fugare. Quapropter ſtragulis conſultò imponi ſolet iis ædibus, in quibus verſari ſolent ſerpentes, & venenoſa quævis animalcula. Quorum agmina in unum locum, ceu piſces in naſſam, idem Florentinus cogebat, dolio à ſalſamentis inveterato, & circa hortum, agrum, aut locum alium, ſerpentibus ac venenatis beſtiolis obnoxium, defoſſo. Nam in id reptile omne confeſtim accedebat, accedenſque ultrò illabebatur. *Plinius* de ſilere loquens hæc tradit: Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt & circumferunt. Cæterum experimento certiſſimo probatum, & confirmatum eſt, uſtis & accenſis coriis, quæ veteramentorum ſunt, ſerpentes efficaciter fugari: neque eos modò, qui in hortis, agris, aut domibus oberrant, ſed qui in hominum corpora ingrediuntur, dum per æſtatem alto ſomno oppreſſi, aperto ore in campeſtribus obdormiunt. Quod Marcus Gatinaria Medicus celebris memorat accidiſſe cuidam homini, ſuo tempore. Cui cùm fruſtrà adhibita eſſent innumera medicamenta, & præſidia, alioquin efficaciſſima, de omnibus præſentiſſimum & mirabiliſſimum fuit veteramentorum fumus, & nidor infundibulo hauſtus, & exceptus. Nam cùm primùm immanis fera (erat enim vipera prægrandis) fumi nidorem præſenſit, viſa eſt à circumſtantibus egredi per anum, magnâ omnium admiratione, & incredibili ſtupore. Quod hic ſcriptum, & annotatum volui, ceu ſecretum magnum, & paratu facile multiſque profuturum. Sed hic non eſt omittendum, quòd ſerpentes ignem valdè oderunt: non ſolùm, quia oculos illorum hebetat, ſed quòd natura ignis veneno adverſatur. Oderunt etiam validum

validum odorem jaculantia, qualia ſunt allia & cepæ. Amant ſabinam, hederam, & fœniculum: ſicut biſontes ſalviam, & viperæ erucam. Omnium peſſimè, & infenſiſſimè avertantur ac oderunt fraxinum, adeò ut ne matutinas quidem occidentaléſve umbras ejus, quàm ſunt longiſſimæ, attingant, ſed procul fugiant. Quin experti prodimus (inquit Plinius) quòd ſi gyro ex fraxinea fronde claudantur ignis & ſerpens, in ignem potius, quàm fraxinum ſtatim fugiet ille: mirâ naturæ benignitate, quę priùs quàm ſerpentes prodeant, ſicuti florere fraxinũ permittit, ita ante cõditos folia nequaquam deponere ſinit. *Virgilius*, omnis eruditionis parens, cedro vel galbano incenſis, illos perſequitur & exagitat.

Diſce (inquit) *& odoratam ſtabulis incendere cedrum,*
Galbaneoque agitare graves nidore chelydros.

Hæc Mizaldus ex Priſcis ſuprà nominatis.

Ad ſerpentes ſtupefaciendos.

Ariſtolochia rotunda cum campeſtri rana diligenter trita, additâ atramenti ſcriptorii parte aliquâ, facit ut ſerpentes ceu mortui ilicò ſubſiſtant, & hæreant, ſi ex illa miſcellanea aliquid ſcribatur, & coram illis projiciatur. *Autor Albertus.*

Serpentes ut abſque periculo tractari poſſint.

Succus raphani, perunctis eo manibus diligenter, facit ut tutus tractare poſſis ſerpentes. *Cardanus ex Tarentino.*

Ad ictum ſeu morſum ſerpentum.

Si à ſerpente quiſpiam demorſus fuit, niſi febricitet, bibat ſuccum è foliis fraxini, vino albo generoſo exceptum: foliiſque ipſis tegat morſum: miraculum à multis felici ſucceſſu probatum & expertum demirabitur. Nec temerè: nam certam contra ſerpentes *antipathian* habet fraxinus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS OSSIUM.

CAP. XXVIII.

Oſſa ut molliantur.

REFERUNT, oſſa molliri ſuccis apii, millefolii, raphani, praſſii cum aceto, ſi in his immerſa, fimo obruantur equino. *Cardanus.*

Oſſa ut dealbentur.

Oſſa dealbantur mirum in modum decocta cum aqua

& calce, ſi perpetuò deſpumaveris. *Idem.*

Oſſa ut mollia reddantur.

Rec. Vitrioli Romani.
  Salis communis, ſing. ana quantum ſatis eſt.
Trita deſtillentur aquaq; ad uſum ſervetur. Cùm uti voles, oſſa in dicta aqua macerentur, & mollia reddantur. *Iſabella Corteſe.*

Oſſa viridi colore tingenda.

Rec. Aceti acerrimi menſuram j.
  Viridis æris,
  Limaturæ orichalci ana unc. iij.
  Rutæ M. j.
Terenda triturentur, contundẽda contundantur, & miſceantur: in quo oſſa per dies XV. macerentur. *Iſabella Corteſe.*

Oſſa alba nigro colore tingenda.

Rec Lithargyrii,
  Calcis vivæ ana unc. vj.
  Aquæ fontanæ quantum ſufficit.
Miſce. In hac aqua oſſa coquantur, & nigro colore tingantur. *Iſabella Corteſe.*

Ad tingenda oſſa quævis, & ligna, probatum.

Accipe acetum fortiſſimum, ponatur in vaſe vitreo, cui addantur limaturæ æris, vitrioli Romani, aluminis, floris æris, ſingulorum quantum ſatis eſt. Miſceantur, & relinquantur ſic per dies ſeptem: deinde ad ignem bulliant in vaſe recipiente oſſa, vel ligna, addendo parum aluminis, & quo volueris colore tingentur. *Alexius.*

Ad ebur emolliendum.

Si ebur molle ad omnem impreſſionem emolliendam vis facere, elixatur in aqua cum radice mandragoræ ſex horis ad minus, & fiet molle ſicut cera. *Idem.*

Ad ebora polienda.

Sed ne omittamus, quòd ebora perbellè expolire fertur, & ſalis cumulos in aqueam ſalſuginem tranſmutare, & redigere, ſi raphanis conſepeliatur. *Mizaldus.*

DE SECRETIS CORNUUM.

CAP. XXIX.

Cornua ut molliantur.

Eſt & chymicæ artis opus mollire cornua, quod longâ coctione fit, addito præſertim cineris modico in aquam:

aquam: contingit hoc non ante octavam horam, fiunt ex his capuli ac manubria gladiorum, pectines, latrunculi. Aromentariæ autem pyxides, thecæ, vaſaque alia etſi eodem modo fiant, aliud tamen eſt Gallorum hac in arte inventum, ac longè præſtantius. *Cardan.*

Cornua quomodo denigrentur.

Manifeſtum eſt, quod aceto & aquâ ardente, ac calchanto cornua frigida, vel molliter tepida denigrãtur. Adduntur etiam quæ coloris ſubſtantiam retineant. *Cardan.*

De Secretis Pilorum, vide ſuprà de ſecretis Equorum.

DE SECRETIS
LIBER VII.

De homine dictum eſt hactenus, quantũ ſecretorũ nobis exponendorũ ratio poſtulavit. Cùm itaq; de reliquis etiam animalibus nobis agendum ſit, hoc libro eorum animalium ſecreta proponemus, quæ in aquis degunt, ſed ſequenti volucrum, & eorum quæ aëris attractione, vitam ſuſtentant.

DE SECRETIS PISCIUM in genere. CAP. I.

ACCIPE Origani, thymbræ, ſambuci ſing. drach. iij. corticis thuris, myrrhæ, ſinopidis, ſing. drach. viij polentæ vino odorato diſſolutæ minam dimidiam, hepatis porci aſſati unc. iij. adipis caprini tantundem, allii tantundem. Singula ſeorſim tundito, deinde arenam tenuem ammiſceto, & horam j. aut alteram in locum antea immittito, retiaque circundato. Alii delphinium herbam maſculam contuſam & cribratam immittentes provocant piſces, ut manibus prehendant. Quidam allii minam dimidiam, & ſeſami torrefacti tantundem, pulegii, origani, thymi, ſambuci, thymbræ, ſtaphidis ſylveſtris ſing. drach. xxxij. polentæ minam alicæ tantundem, corticis thuris drach. xvj. cum terra & furfuribus commiſcent ac injiciunt. *Florent.*

Piſces

Piſces omnigeni, ut in unum locum miſcentur.

Accipe ſanguinis bovini, ſanguinis caprini, ſanguinis ovini, ſtercoris bovini tenuium inteſtinorum, ſtercoris caprini tenuium inteſtinorum, ſtercoris ovini tenuium inteſtinorum, thymi, origani, pulegii, thymbræ, ſambuci, allii, vini odorati fecis, ſing. part. j. adipis aut medullæ eorundem animalium, quantum ſatis videbitur. Omnia ſingulatim, aut ſimul contundito, in maſſas redigito, easque in locos ante horam injicito, retibusque eoſdem cingito. *Democritus.*

Fluviales piſces ut capias.

Accipe adipis ovilli, ſeſamini torrefacti, allii, vini odorati, origani, thymi, ſambuci aridi, ſingul. moderatas portiones tundito, & pane exceptas, injicito. *Didymus.*

Ad omnes piſces capiendos.

Accipe ſanguinem capræ nigræ, vini odorati fecem, polentæ maſſam, ſimul miſceto, & pulmonem capræ tenuiſſimè conciſum, ſimul ſubigito, ac utitor. *Democr.*

Piſces ne quis capiat.

Si circum funiculum piſcatorium ſalem aſperſeris, nemo piſcem venabitur. *Idem.*

Ad piſces capiendos ineſcatio.

Accipe ſiluri viroſi unc. j. paphorum fulvorum volatiliũ, aniſi, caſei, caprini, ſing. drach. iv. opopanacis, drach. ij. ſanguinis porcini, drach. iv. galbani drach. iv. Omnia diligenter terito, & ſimul mixtis vinum ſincerum auſterum affundito, & collyria inſtar ſuffimentorum formato, atq; in umbra ſiccato. *Tarentinus.*

Ad fluviales piſciculos capiendos ineſcatio.

Accipe ſanguinem vituli, & vitulinas carnes valdè conciſas, in vas fictile mittito, ac ſinito per dies decem, poſtea pro ineſcatione utitor. *Idem.*

Ineſcatio, quâ piſces in promtu habentur, ejuſdem.

Polentam ſubige, & maſſas inde factas, ipſis objice.

Ad piſces pelliciendos.

Semina roſæ cũ grano ſinapis, & pede muſtelæ circa retia poſita, aut his appenſa, piſces ad ſe pelliciunt. *Albertus.*

Ad piſces capiendos.

Cicindelas, id eſt, muſcas noctu lucentes in cucurbita vitrea igne lento deſtillato, donec aqua omnis exierit: deinde aquâ extractâ, unà cum argenti vivi unciis quatuor

in

in phialam, vel aliud vas vitreum rotundum, & optimè obturatum, ne aqua ingredi queat, ponatur. Quo facto, vas in rete aliquo collocetur diligenter, ne frangatur: deinde cùm in aquis demerſum fuerit, ita ſplendebit, ut piſces, lumine allecti, cumulatim concurrant. *Alexius.*

Ad alliciendos piſces.

Si urtica cum pentaphyllo teratur, & cum ſucco ſempervivi, ſeu aizoi, & ex eo manus inungantur, projiciaturq; magma in aquam piſcoſam, miſſæ manus in eam piſcium agmina ad ſe allicient. Idē fiet, ſi in piſcatoriam fiſcellam, vel ſagenam, aut reticulum imponantur hujuſcemodi miſcellanea. *Hermes.*

Piſces quomodo alliciendi.

Piſces agminatim confluent, pacato flumine, aut maris littore, ſi aquam decoctionis ariſtolochiæ rotundę admixtâ calce reſperſeris. Quod ſi ejuſdem pulverem deguſtent, velut exanimati ſupernatantes comprehendentur. *Plin.*

Ad piſces capiendos.

Si ex cocculis ab oriente allatis, cum cymino, caſeo vetuſtiſſimo, farina tritici & vino in ſpiſſamentum coactis, formētur ſphærulæ magnitudinis piſi, & piſcoſis omnibus quietâ aquâ, injiciantur, quotquot piſces deguſtabunt, earum illicò ſtupefacti, & velut inebriati ad ripas diſſilient, & ita manibus capi facilè poterunt. Experientiâ multoties probatum eſt. *Ex Mizaldo.*

Piſces ut facilè capiantur.

Piſces cibo capiūtur: cibus igitur quatuor debet habere conditiones: ut ſit odoratus: nam procul allicit eos; qualia ſunt aniſum, panacis ſuccus, & omnibus melius cyminum. Sit jucundi ſaporis, ut edentes invitet, & fallat: talia ſunt ſanguis, præſertim ſuillus: caſeus præcipuè caprinus: panis, maximè triticeus: papiliones, melioreſq; inter eos fulvi. Sit caput feriens, ut celeriter vim veneni ad illud ferat: ut aqua ardens, fex vini. Sit demum veneficum, quod attonitos reddat: ex quo genere eſt calthæ flos (calendulam vocāt) quòd ſingulo menſe floreat: nam herba hæc, cujus lutei ſunt flores in fruſta conciſa, prægrandes etiam horæ ſpatio reddit attonitos: Eſt calx, quæ etſi aquam corrigat, occidit tamen piſces. Eſt tithymali cujuſcunque ſuccus, eſt utraque nux vomica, & quæ *methel* ſeu *ſomnifera* dicitur. Sed nihil præſtantius eo fructu, qui ex oriente vehitur, *quem vocant cocculum*: nigra bacca eſt, perſimilis lau-

rina

rinæ, ſed minor ac rotundior. Compoſitio noſtra ad piſces capiendos experta. Baccarum orientalium, ſive coccularũ quadrans unciæ, cymini & aquæ ardentis, ſing. ſextans, caſei uncia, farinæ unciæ tres digerantur contuſa in paſtillos. *Cardanus de Subtil.*

De Naſſis.

Retrimentum, quod ab expreſſa myrobalano reliquum eſt, ſtercus humanum, panem purum, ſingula ſeorſim terito, indeque hæc tria ſimul miſceto, & in naſſam mittito, utitor & ſuccedet. *Tarentinus.*

Aliud de Naſſis.

Ineſcatio, velut ſcriptum reperi, Ichthyophagorum qua piſcantur, cape opercula ſive teſtas, & caruncuIas in petris naſcentes, & cum his venare. *Idem.*

Ad capiendos omnis generis piſces, omni tempore.

Accipe nardi celticæ folia iv. cyperi unum, ſmyrnii magnitudine fabæ Ægyptiæ, cumini, quantum tribus digitis prehendi poteſt, ſeminis anethi puſillum tuſa ac cribrata in harundinem indito. Viſu verò expetiente, lumbricum ſive inteſtina terræ ablue, & in vaſculum mitte, & ſoleam de loco humidam in manum exprime, & ex pharmaco, quod ſatis eſt, admiſce, & adjectis lumbricis ad maſſam tere, & ineſca. *Idem.*

Ut piſces in mari in unum locum conveniant.

Accipe teſtas marinas iij. quæ circa petras naſcuntur, & expreſſa ipſorum carne, in teſtam ipſorum inſcribe ſubſcripta, & è veſtigio videbis piſces in unum congregatos, ut admireris. Sunt autem nomina: Jao, ſabaoth, hoc nomine Ichthyophagi utuntur. *Idem.*

DE SECRETIS PISCIUM.

CAP. II.

Ad magnos piſces capiendos, omniaque marina, velut glaucos, orphos, & ſimiles.

GALLI teſticuli cum nucibus pineis torrefactis ac tritis commiſcentur, ita ut ſint teſticulorum drach. viij. nucum pinearum drach. xvj. teruntur autem in farinæ ſpeciem, fiuntque collyria, quorum eſca piſces illectantur. *Tarentinus.*

Ad mullos ſcaroſque magnos capiendos.

Accipe phlœni fluvialis carnis drach.viij. lentis integræ torrefactæ drach.viij. ſquillorum fluvialium drach.iv. malabathri drach.j. trita hæc, albumine ovi gallinacei excipe, & collyriis utere. *Idem.*

Ad murenas capiendas.

Accipe ſiluri fluviatilis drach.xvj. ſeminis rutæ ſylveſtris drach.viij. adipis vituli drach.viij. ſeſami unc.xvj. ex tritis collyria facito ac utitor. *Idem.*

Ad polypos ac ſepias capiendas.

Accipe ſalis ammoniaci drach.xvj. butyri caprini, drac. viij. terito, & collyria liquida facito, eaque ſeminibus, aut linteis non fimbriatis illinito. Sic circum depaſcent, & non diſcedent. Tu verò celeriter attrahe & locuſtas, & murices, & quæcunque habes in ſcapham mitte. *Idem.*

Teſtudines & teſtacea quomodo capienda.

Accipe ſalis ammoniaci drach.vj. cepæ drach.j. adipis vituli drach.vj. ferramenta forma fabarum facito, eaque pharmaco illita admoveto, & ſponte ad odorem progredientur, ſeque ipſa tradent. *Idem.*

Ad mugiles capiendos.

Accipe hepatis thymi drach.iv.
Squillorum marinorum drach.viij.
Seſami drach.iv.
Fabæ freſæ drach.viij.
Hamiarum crudarum drach.ij.

Trita hæc, ſapa adſtillata excipe, & collyriis inde formatis inescationis loco, utere. *Idem.*

Aliud, ad mugiles marinos capiendos.

Accipe arietis membrum, in ollam crudam mitte, & alia olla impoſita obturato, ut nullibi tranſpirationi ſit locus, & in fornacem vitriariam mitte, ut aſſetur, à matutino in veſperum, & reperies ipſum molle redditum velut caſeum, ex eo itaque ineſcabis. *Idem.*

Ad capiendos mugiles marinos, ſcaros, mulloſque ejuſdem.

Accipe ſepiarum teſtam cum ſiſymbrio viridi, quod eſt muſcus & aqua & polline, & caſeo bubulo, mixta, utere.

Ad mugiles marinos capiendos.

Accipe folii malabathri pilulam unam, piperis grana x. melanthii grana iij. floris junci odorati, allii internæ par-

tis

tis parum quid. Omnia trita miſceto, deinde medullam panis puri in vini Mareotici hemina una madefacito, aridaque eo excipito, unitisque ineſcato. *Idem.*

Ad mugiles capitoneſque.

Accipe panem ex polline, & caſeū caprinum, & calcem vivam, miſce ſimul, tundeque, ac marinam aquam affunde, collyriiſque inde formatis ineſca. *Idem.*

Ad pagros marinos capiendos.

Accipe melanthii decoctum cum locuſtis & lumbricis, tere, additoque polline frumenti, & affuſa aqua, ad mellis ſpiſſitudinem redige & utere. *Idem.*

Thynni quomodo capiendi, ex eodem.

Accipe nuces juglandes, ad cinerem exurito, & cum majorana terito, & cum pane puro aquā madefacto, ac caſeo caprino in maſſas cogito, atque utitor.

Ad cerros capiendos, ejuſdem.

Accipe allium tritum cum pane, & caſeo vitulino, ac caprino, & polline tritis ſimulq; mixtis, in maſſas redige, & locum ineſca.

Paſtinaceæ marinæ, ut capiendæ.

Accipe hirundinis fimum, & cum ſimilagine madefactum ſubigito.

Aliud.

Lactucæ ſemen coquito, affuſoq; butyro, & ſimilagine, ſimul terito.

Ad Salpas.

Accipe muſcum viridem ex petra, in oleo coquito, eoq; ineſcato. *Idem.*

Ad glaucos capiendos.

Amias & pulchros itemq; aloſas aſſato, ipſosq; exoſſato, & adjecto muſco, & hordei farina craſſiore, maſſas facito, eisque ineſcato. *Idem.*

Ad Trachuros, Malanurosque capiendos.

Aſininum ſtercus in coriandri ſucco madefacito, & cum ſimilagine maſſas ineſcatrices facito. *Idem.*

Ad polypodes ejuſdem.

Vocarim, mormyros, aradas, circumligato, & ineſcato.

Ad Sepias capiendas.

Fecem vini ſine aqua cum oleo terito, & ad locum progreſſus in mare mittito, ubi videbitur Sepia atramentum dimiſiſſe, & progredientur in locum, in quo apparuit oleum, & ſic ipſas prehende. *Idem.*

Ad

Ad Locuſtas capiendas.

Mormyrum ad robuſtum quiddam alligato, & puras numero decem terito, modicoque muſco admixto, in petram exponito, & ſic prehendes. *Idem.*

Ad capiendos Melanuros, ex eodem.

Hepar caprinum accipe, eoq; hamos tuos [illegible]ca. Si verò aliam quandã prædam in mari reperimus. Itemq; ad multos alios piſces, ungulâ caprinâ, aut aſininâ pro eſca uteris.

Ad gryten fluvialem capiendum.

Accipe furfuris hordeacei minas duas, lentis integræ chœnicem unam, miſce, & garo ſyncero ſufficienti macera, & ſeſami chœnicem adde, indeq; paululum diſperge, & circum circa objice. Simul enim ut diſperſeris, omnis tenuis gryte adveniet, imò etiamſi ſtadiis quinq; abſit in unum convenient omnes. Cæterùm magni piſces ab odore diffugient. Sic igitur utaris, & ſuccedet. *Idem.*

Ad porcos capiendos.

Accipe ſeſami drach. iv. capitum alliorum drach. ij. coturnicis ſalſæ carnis drac. ij. opopanacis drachmam unam, excipe parietum gymnaſiorum ſtigmentis, & collyriis inde formatis, utitor. *Idem.*

Ad capiendas anguillas.

Accipe ſcolopendræ marinæ drach. viij. ſquillorum fluviatilium drach. viij. ſeſami drach. j. excipe, utere. *Idem.*

Anguillæ ut reviviſcant.

Anguillæ defectu aquæ mortuæ reviviſcunt, ſi corpore integro exiſtente ponantur ſub fimo in aceto, & addatur de ſanguine vulturis, poſt paucos dies omnes recuperant vitam. *Cornelius Agrippa.*

Cancri quomodo capiuntur.

Cancri capiuntur virgulis diviſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſint, ordine diſpoſitis, juxta gurgites, aut loca quæ habitare ſolent, denis duodenìſve: inde reticulo circumit piſcator virgas ſingulatim elevans, ſubjectoq; reticulo, cùm cancer non adeò celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert domum bene robuſtos, & vivaces ac magnos: nam parvi ad eſcam ſublimem non tam facilè accedunt, ſed & quæ avertant. *Cardanus.*

Ad cancros capiendos.

Accipe ranas, in partes diviſas, quas in plures immitte

naſſas: colloca in loca, ubi cancri degere ſolent, & ingrediuntur naſſas. *A quodam piſcatore.*

Ad ranas congregandas.

Referunt ſepulto capræ felle, ranas ad illum congregari. *Agrippa.*

Ad moleſtum ranarum clamorem.

Ceſſabit ranarum garrula coaxatio, ac nocturnus ululatus, & clamor pleriſque ingratus ac moleſtus, ſi lacuum, & fluminum ripis, ubi inhabitant, accenſa adhibeatur una lucerna, vel plures, pro loci amplitudine, & ranarum copia, quemadmodum *Aphricanus* in Geoponicis teſtatur, & nos Pariſienſi cuipiam præſidi de illarũ moleſtia conquerenti, certo & optato experimento confirmavimus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS
ANIMALIUM AERIUM
ſeu volatilium.

LIBER IIX.

Secreta animalium volatilium, in
- *Genere,* De his, *Cap. I.*
- *Specie, vel*
  - *Integrorum*
    - *Terra contentorum*
      - *Domeſticorum,*
        - *Majorũ, videlicet*
          - Gallinarum, *Cap. II.*
          - Columbarum, *Cap. III.*
          - Pavonum, *Cap. IV.*
        - *Minorũ, ut*
          - Hirundinum, *Cap. V.*
          - Veſpertilionũ, *Cap. VI.*
      - *Sylveſtrium*
        - *Majorũ: ſcilicet*
          - Phaſianorum, *Cap. VII.*
          - Perdicum, *Cap. IIX.*
          - Turturum, *Cap. IX.*
          - Coturnicum, *Cap. X.*
          - Turdorum, *Cap. XI.*
          - Graculorum, *Cap. XII.*
        - *Minorum, Cap. XIII.*
    - *Amphibiorum: videlicet*
      - Anſerum, *Cap. XIV.*
      - Anatum, *Cap. XV.*
  - *Inſectorum, vide ſignum* A.

A. *Inſecto-*

A. *Inſectorum: ut*
- Apum, *Cap.XVI.*
- Fucorum, *Cap.XVII.*
- Veſparum, *Cap. XIIX.*
- Muſcarum, *Cap.XIX.*
- Curculionum, *Cap.XXI.*
- Locuſtarum, *Cap.XX.*

DE SECRETIS ANIMALIUM volatilium in genere.

Cap. I.

Ad aves congregandas.

Viscum quercinum ſylphio conjunctum, & ad arborem quampiam cum hirundinis ala ſuſpenſum, aves ad ſe congregat. *Albertus.*

Ut aves manibus comprehendas.

Accipe grana quævis in fece vini, & ſucco cicutæ imbibita, & avibus objice: omnis avis, quæ inde guſtat, inebriatur, & perdit vires. *Idem.*

Avicularum jucunda educatio.

Docentur mirum in modum aviculæ canere, & maximè carducles. Filum pedi annectitur, ſicque alligatur ſemicirculo ligneo, ſemicirculus ſpeculi tabulæ intruditur, alius infrà ambitu majore, ita ut aſcendere deſcendereque poſſit: ludit cum propria imagine, ſibi ſimilem in ſpeculo eſſe exiſtimans, à lateribus ſuperioris circuli, duæ parvæ ſitellæ altera milio vel panico, vel nucibus: altera aqua plena, eâque ratione conſtructæ, ut una dimiſſa altera trahatur: miraberis aviculæ induſtriam, cùm nunquam aliàs hoc ſtudio opus fuerit ei. *Cardanus.*

Aves ut capiantur.

Veratrum album cum cibis avibus conſuetis mixtum, atque eo cibo aves paſtæ, moriuntur, & ſic capiuntur, & tamen tutò edi poſſunt. Certius, quòd aviculæ ſi panicum, aut milium cum auripigmento albo coquatur, ſtatim intereunt: & tum tutò eduntur: bis enim infringitur vis veneni.

Ad aves à fructibus arcendas.

Allia arborum ramis ſuſpenſa, accedentes ad fructuum deprædationem aviculas longè arcent, ut in Græcorum georgicis adnotavit *Democritus.*

Ad alites à ſemente fugandos.

Magi putant rubetam fictili novo incluſam, medioque defoſſam agro, arcere alites à ſemente. Verùm inſtante meſſis tempore effodiendam eſſe volunt, & extra limites agri abjiciendam, ne fruges fiant amaræ. *Plin.*

Aves quomodo capiantur.

Nux vomica aves reddit attonitas, ſi cibis earum immiſceatur. Memini aliquando cornices manu cepiſſe, cùm inter carnes nucem illam tritam miſcuiſſem Aviculæ ſi edant grana, quæ vel in fece vini cum cicutæ ſucco, vel in aqua ardente, vel etiam in fece ſola potentioris vini, vel in decocto albi ellebori cum felle antiqui bovis, attonitæ redduntur. Quæ verò gregatim incedunt, gregatim etiam capiuntur: ut perdices, magis his anſeres, omnium maximè anates. Cicuratas enim ex ſuo genere præciſis alis juxta aquas vallo circumducto alere oportet copioſo jucundiſſimoq; illic cibo. Id anatibus inter reliqua eſt ſorgum incoctum aquæ: nocte cùm cicures clamant, agreſtes deſcendunt ad cibum: nam animalia omnia conſenſum habent in quatuor vocibus, cibi, venereorum pugnæ ac timoris, ſeq; mutuo intelligunt. Retibus igitur, quæ coopertoria vocant contractis, hærent enim palis involuta, clauduntur, ut quandoq; mille uno impetu anates captas referant. Et quanquam mirum videatur, certum tamen eſt, nullum eſſe felicius aucupium. Eliguntur verò è cicuribus, quæ colore agreſtibus ſint ſimillimæ. *Cardanus.*

Aves quomodo doceantur loqui.

Loqui docentur aves tenebris, ac lucerna, fame, ac vino, eliguntúrq; juvenculæ, & lingua latiore, & ex pſittacis, qui quinos habent in pedibus digitos: aptiores enim hi ad ſermonem. Porrò fames præcipuum eſt neceſſitatis diſcendi vinculum, ut Perſius dixit:

Quis expedivit Pſittacum ſuum χαῖρε,
Picaſq; docuit noſtra verba conari?
Magiſter artis ingeniiſq; largito.
Venter, negatus artifex edi voces.

Tenebræ aves magis reddunt ſolicitas, ac ſenſum & memoriam colligunt. Unde etiam homines melius in tenebris

bris recordantur & cogitant atque deliberant. Lucerna verò adhibetur, quia in exquiſitis tenebris aves dormiunt, timentq́;, ut ſenſus excutiatur, non augeatur. Tenui igitur lucernâ opus eſt. *Idem.*

Ad avium pediculos.

Si aves pediculis detinentur, oleo lini illito, curantur. *Idem.*

Avium voces ut intelligantur.

Si vis avium vocès intelligere, aſſocia tecum duos ſocios in quinto Calendas Novembris, & vade in quoddam nemus cum canibus, quaſi ad venandum, & illam beſtiam, quam primò inveneris, defer tecum ad domum, & præpara cũ corde vulpis, & ſtatim intelliges voces avium, vel beſtiarum, & ſi vis, ut aliquis intelligat, oſculare eum, & intelliget ſimiliter. *Albertus.*

Rapaces aves, ut pennas mutent.

Quòd ſi plumas mutare velis ac pennas, carnes muris cum pulvere piſciculorum dato; vel carnes gallinæ, ſerpentum carnibus nutritæ. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANIMALIUM *volatilium in ſpecie.*

DE SECRETIS GALLINARUM.

CAP. II.

GALLINAS ſic farcito. Gallinas teneras, quæ primùm parient, concludat, polline vel farinâ hordeacea conſperſa rotundas faciat, eas in aquam intingat, in os indat, paulatim quotidie addat, ex gula conſideres quod ſatis ſiet. Bis in die farciat, & meridie bibere dato, nec plus aqua ſita ſitiet horam unam. *Cato.*

Gallinæ ut pingueſcant.

In culina facias tibi fieri capſam, pluribus interſtinctam capſulis, ſingulis cũ ſuis foraminibus, per quæ capita foràs extrudere poſſint gallinæ, cibumq́; capere. His itaque capſulis gallinæ juvenes, vel pulli incarcerentur ſingulæ ſingulis: cibusq́; ſingulis horis offeratur, parum pro vice, potu interdicto. Cibus autem ſit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capſulas inferius eſſe pervias, ut excrementa permeare poſſint, quæ ſingulis diebus dili-

genter ſunt auferenda. Cæterùm ultra tres hebdomadas incluſas eſſe gallinas non oportet: præ nimia enim pinguedine interirent. *A quodam Holando.*

Gallinæ ut pingueſcant, aliter.

Pingueſcunt maximè gallinæ, & craſſiſſimæ fiunt, in domo tenebricoſa, & calida nutritæ, pennis præpetibus, quas Græci ὀκύπτερα vocant, evulſis, oblatoq; cibo farinæ hordeaceæ, aquâ ſubactæ. Alii hordeaceâ & loliaceâ farinâ utuntur. Aut hordei & ſeminis lini crudâ farina. Quidam etiam polentam admiſcent. Aliqui his & vinum affundunt. Quidam panem frumentaceum bonum, madefactum præbent. Plurimi milio enutriunt. *Florent.*

Ova ne comedant gallinæ.

Ovi candidum evacuetur, ad vitellum autem, hoc eſt, croceum ovi, gypſum liquidum infundatur, ut in teſtæ duritiem tranſeat. Etenim à guloſitate ſtimulabuntur, & ſi nihil ampliùs reperient, citò abſtinebunt ab ovorum vaſtatione. *Florentinus.*

Gallinæ ut magna pariant ova.

Si cupias ut gallinæ magna tibi pariant ova, rubricam diſſolutam cibo earum admiſceto, & majora ova gignent. Item magna ova parient tibi gallinæ, ſi teſtam laconicam tuſam furfuribus & vino admiſcueris, & ſubacta gallinis objeceris. *Leont.*

Gallinæ quomodo ſine ſtrepitu capiantur.

Sunt, veluti mendici Ægyptii, qui gallinas, anates, anſeres, cuniculos hamo ſuffurantur, dum ſtatim trahunt: neq; enim concutiendo, aut voce furtum prodere poſſunt, dum ſenſim ac celeriter ad ſe trahunt. *Cardanus.*

Gallinæ ut à pulicibus defendantur.

In cubilibus cùm pepererunt gallinæ, tollere ſubſtramen oportet, & recens aliud ſubjicere, ne pulices, & cætera animalia naſcantur, quæ gallinam conquieſcere non patiuntur. *Varro.*

Gallinæ ut ſint à vulpibus ſecuræ.

Referũt, decoctam vulpem, & in fruſta diviſam, datamq; in cibis gallinis, illas ſecuras reddere à vulpibus per bimeſtre temporis ſpatium: idemq; in anatibus atq; anſeribus: id verò expertũ in valle Anguſciæ nomine Glemores, in Scotia, cùm vulpium maxima ſit copia. *Cardanus.*

Gallina ut non ſit gravedinoſa.

Origanum madefacies, & cremorem in potu exhibebis,

aut

aut urinâ lavabis, aut allio nares illines, aut in aquam cõjectum allium potandum præbebis. *Leontius.*

Gallinæ ut non abortiant.

Gallinas non abortire facies, ſi ovi candidum aſſatum, & uvæ paſſæ toſtæ tantundem, ſimul triveris, & propoſueris ante alium cibum. *Pamphil.*

Gallinæ tenebris offuſis, ut fiant vertiginoſæ.

Laſer & mel miſceto, & in ipſis frumentum macerato, idq; gallinis objicito. *Berythius.*

Gallina ut à fele non lædatur.

Felis gallinam non continget, ſi ſub alam ipſius ruta ſylveſtris ſuſpendatur. Similiter autem neque vulpes, neque aliud aliquod animal ipſas continget, & multò magis, ſi vulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris. *Africanus & Democritus.*

Ad vitia oculorum in gallinis.

Oculum gallinæ curabis muliebri lacte, aut portulacæ ſucco, oculis forinſecus illitis. Aut ſalem ammoniacum, & cuminum, & mel æquis portionibus contuſa ſimiliter illinito. Ipſas verò ſub umbram deducito. *Paxamus.*

Ad gallinarum profluvium alvi.

Alvi profluvio medeberis, polentæ manus plenæ menſuræ, & ceræ pari copia, vino ammixtis, & in maſſas coactis, ſi has ante reliquum cibum præbueris. Aut malorum, ſive cotoneorum decoctum in potu exhibueris. Eadem etiam aſſata proſunt. *Idem.*

Ad gallinarum pediculos, ejuſdem.

A' morbo pediculari gallinas liberabis, cumino toſto, & ſtaphiſagriâ paribus portionibus tuſis, illita inde gallina ex vino: & ſi lupinorum ſylveſtrium decoctorum aquâ ipſas prolueris.

Ad gallorum gravedinem.

Gravedinem inducit eis ſordidus potus, quare porus exhibeatur. Medeberis autem gravedini ſive muco, ac pituitæ, allio in fruſta conciſo, & in oleum fervens conjecto, ita ut perfrigerato oleo os elevatur. Quòd ſi etiam ederint allium ipſum, magis ſanabuntur. Staphiſagria autem & per ſe, & eruo ammixta prodeſt. Item ſcilla purgata, & aqua macerata, deinde cum polenta objecta. Quòd ſi graviùs infeſtet gravedo, partes ſub genua ferro lancinantur, & partes circa oculos exprimuntur, & ſale tenui confricantur ipſa ulcuſcula. Quidam origanum & hyſſo-

pum, ac thymum ſuffumigant, caputq; gallinæ ſupra vaporem detinent, roſtrum item allio confricant. Alii in lotio hominis allia coquunt, & roſtra quàm acutiſſimè defricant, ut oculos non contingant. *Paxamus.*

Gallus ut non calcet gallinam.

Si quis inungat anum galli oleo, non calcabit gallinam, nec poterit. *Idem.*

Ut Gallus non vociferet.

Si quis vult ut gallus non vociferet, caput ejus inungat oleo, & frontem. *Idem.*

Ut pulli ſine gallinæ fotu excreſcant.

Pulvinaria duo reple ſtercore gallinarum tenuiſſimè trito, inde plumas gallinarum annecte conſuendo utrique molles ac denſas, ova verò capite, tenuiore ſupra extante, colloca ſuper alterum pulvinar, deinde reliquum ſuperpone in loco calido, permitteq; immota duobus diebus, pòſt verò ad vigeſimam uſq; diem illa ſic verte, ut undiq; æqualiter foveantur, inde ſtata die, quæ juxta vigeſimam primam eſt, pipillantes jam ex ovo ſenſim educito. Nec mirum, cùm Ariſtot. narret Syracuſis ſub terra foveri: in Ægypto verò nullo auxilio prorſus. Noſtrâ ætate compertum eſt, ſuppoſito igne levi atque fimo edi pullos, ſed è pluribus tamen paucos. Supponunt ignem, ne fimum refrigeretur. *Cardanus ex Democrito.*

Ovorum excubatio citra gallinam.

Ova tepido demergas fimo, ſeniſq; diebus recens ſubjicito, ne ſeneſcat, ſed tempore ſuo foveat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo ſemper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Joan. Bapt. Port.*

Utrum ex ovis mares, vel fœminæ ſint orituri, dignoſcendi ratio.

Si quis cognoſcere affectarit marem progigni, an fœminam, ſic cognoſcet. *Ariſtoteles* ait, & probat *Avicenna* ex orbiculari brevique ovo mas; ex oblongis acutiſq; fœmina progignitur: ſuffragatur ratio; nam virtutis perfectio in maſculis ovis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longius abit materia, in qua eſt vitalis calor. *Idem.*

Ut pullus fiat viſu jucundiſſimus.

Si palumbum marem cum gallina coire procurabis, aut perdicem, vel phaſianum, pullus emerget, non injucundus

dus viſu. Et albam ſobolem dabũt pavones, phaſiani, perdices & alites hujuſmodi, ſi aviaria, vel caveas, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubãt & excludunt, ſusq; deque, & ex omni parte albis velaminibus obtenderis, & ornaveris. Artificium hoc acceptum fero ornitotropho cujuſdam principis viri, licèt etiam à multis deſcriptum fuerit, ſed neſcio an probatum. *Mizaldus.*

Ut pullus quaternis pedibus & alis naſcatur.

Quónam fiat modo ut pullus gallinaceus quaternis alis enaſcatur, quaternisq; pedibus. Quod docet *Ariſtoteles.* Ova illa ſeligito, quæ bina comperies retinere boleta, pelliculâ quadam non tenui intercurſante, ſed albumina continentur, quæ fœcũdiores ſæpe gallinæ aſſolent párere, ex magnitudine cognoſces, patetque intuentibus Soli exponendo, exſuperante jam materia productũ, ex plurium ſeminum commixtu, ſemenque habeat pullorum, glocienti gallinæ jam excubanda ſupponas, ut ſuo inſeſſu foveat ea, elapſo jam debito tempore, tales excludet fœtus pedibus, alisq; quaternis, curabisq; ut commodè educentur. Si autem membrana diſterminabitur, gemini diſcreti pulli generantur, ſine ulla ſupervacua parte. Sic enim & biceps naſcetur ſerpens, & animal omne, quod ovo excluditur: ſi tale evenerit, non mediocris erit admirationis: ſæpius enim monſtra in prolificis animalibus & multiparis quàm in minus fœcundis & imperfectioribus animalibus, in aliis verò facilitas generationis prævalet: unde in vilioribus animalibus faciliùs monſtra prodeunt, quàm in nobilibus. *Porta.*

Animal viſu & tactu inficiens.

Nec inficior artificio ingenioque enaſci poſſe animal viſu & tactu inficiens, ac ſi regulus vel catoblepa eſſet, cavetoque, qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè eventurum judico, ſi illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem infecerit. Fœcunda mergito ova, ubi arſenicum, vel ſerpentum virus eliquaveris, venenaque cætera mala, per dies aliquos immorari ſinito: validius operatur intus, ſi ritè appoſueris, glocis ſubjicienda curato, manibus ne conquaſſes, ne inutile perdas, quod prævaliturũ ſperas. Nec dabitur occaſio major monſtra producendi diverſa, quam ovis: & hujuſmodi ſæpe gallinæ partus inter cætera efficiunt, atque etiam ex ſe fiunt: ideò *Leontius* ferri laminam aliquam, clavorum

capita,lauriq; ramulos,ubi nidiculantur,afferre jubet, ne prodigioſos & monſtruoſos edant partus. Fimo commodè uti poſſumus; eſt enim naturali calori ſimillimus, nec ſpernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totque genera ex putrefactione animalium proveniunt, quot ea, quæ putreſiunt: quod ſi quis rectè conſideraverit,& mente perpenderit, non minimum eliciet ſecretorum principia. *Joan.Bapt.Porta.*

Caporum mores ut variè mutentur, & pingueſcant.

Capos & gallos referunt, & jure edito allio ferociores reddi ad pugnam: capi etiam deplumati & urticâ tacti, pullos fovent, & curant: conſutis etiam oculis mirum in modum impinguantur. *Cardanus.*

Ut pullus etiam jugulatus ſanguinem non mittat.

Referunt,collo pulli cinerem bufonis ſuſpenſum efficere, ut jugulatus ſanguinem non mittat. *Idem.*

Ut pullus in menſa ſaltet.

Si vis ut pullus ſaltet in diſco: Accipe argentum vivum, & pulverem calamenthæ, & mitte in ampullam vitream ſigillatam,& illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum vivum incaleſcit, movet ſe, & faciet ipſum ſaltare. *Albertus Magnus.*

Ova ut ſerventur.

Ova ipſa ſervabis hyeme quidem in paleis, æſtate in furfuribus. Alii aquâ abluta ova ſale tenui integunt, & ſic conſervant. Quidam ad iij. aut iv. horas in muriam tepidam mergunt; deinde extracta in furfures,aut paleas deponunt. *Leontius.*

An ova ſint plena, vel vacua dignoſcendi modus.

Cæterùm plenum ovum,aut non plenum,cognoſces ex immiſſu in aquam, defectuoſum enim innatabit; plenum deorſum demergetur. *Idem.*

Ovorum excubatio citra gallinam.

At ſi defecerit matrix,ſic dabitur ovorum excubatio citra gallinam,ut docet *Democritus*: Gallinarum vel columbarum ſtercore tuſo, atque in cerniculo ſubtiliter ſuccreto obruantur ova,non irrita tamen, ne ſimul collidantur, ſubſtratis eorum pennis,& circumpoſitis cubilia extruantur: turbinatior ovorū pars ſurſum vergat, & vicenis quaternisque

ternisque horis, alternis vicibus innovato circumvolvendo, ut æquabiliter concalefiant, ſic effœtæ efficere ſunt ſolitæ, loco calido, & tepente ſerventur: ubi bis deni dies elapſi, & completi fœtus, & pulli roſtralis ova percutere incœperint, auſculta num pipiant: ſæpe enim propter eorum putaminum craſſitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiſcunt teſta tollito, & gallinam inducito. Et ſi collibuerit aliter potes: Ova tepido demergas fimo, feniſque diebus recens ſubjicito, ne ſeneſcat, ſed tempore ſuo foveat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo ſemper donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ova ut molleſcant, & ampullis includantur.

Ova acri aceto infunde tamdiu, donec cortex eorũ molleſcat, deinde cùm in anguſtum urceum fuerint immiſſa aqua frigida ſuperinfundatur, & priſtinam duritiem acquirunt. Acetum enim emollit ovi corticem, ut in anguſtum urceum immitti poſſit: aqua verò dureſcit. *Cardanus.*

Ova ut inſcripta facies.

Gallas & alumen cum aceto terito, donec atramenti ſpiſſitudinem habeant, & ex hoc quicquid libuerit, ovo inſcribito, & poſtquam Scriptura in Sole fuerit exiccata, ovum in muriam acrem demittito, & reſiccatum coquito, & decorticato, & reperies inſcriptionem. Si verò cera intexeris ovum, & ſtylo inſcripſeris, donec teſta apparuerit literas exarando, deinde permiſeris aceto macerari per noctem, & ſequenti die ceram abſtuleris, reperies literarum figuram de aceto conſpicuam, & tranſparentem redditam. *Africanus.*

Ovum ut hominis caput magnitudine ſuperet.

Decem vel plura boleta, & albumina invicem ſeparabis, boleta leviter commiſceto, & in veſicam immittito, rotundamq; ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cùm bullis intumeſcere cernis, vel cùm duritiem traxerint exime, & albumina addito accommodando, ut in medio inſideant, & iterũ coqui ſinas, ſi corticibus enudatũ habebis, quas ſic effinges. Ovorum cortices albas & elotas conteres, ut in tenuiſſimum pulviſculũ volent, forti aceto, vel deſtillato emacerari ſinito, dum molleſcant: nam ſi ovum in aceto diutiùs fuerit appoſitum, cortex ejus diſſolvitur, & tenereſcit, ut facilè per ſtrictum

os phialæ (ut antea dictum) poſſit immitti: ubi fuerit intromiſſum, clara aqua in priſtinam redit duritiem, ut demirari contingat. Cortices cum unguenti formam præ ſe tulerint diſſolutæ, penicillo aliquo ſuper excoctum ovum corticem inducas, & clara dureſcit aqua, tunc verum & naturale habebis ovum. *Joan. Bapt. Porta.*

Ovum ut in aërem aſſcendat.

In Majo menſe ovi corticem vacuum rore impleto, Soliq; in meridie apponito, & ab eo elevabitur; & ſi difficilis aliquando fuerit aſſcenſus, baculi vel tabulæ adminiculo dum aſcendere incipiat facilius elevabitur. *Idem.*

DE SECRETIS COLUMBARUM.

CAP. III.

Ut columbæ non fugiant, ſed ſobolem amore complectantur.

JANUAS & feneſtras, & angulos columbarii oleo balſamino illine, & manebunt. Non fugient columbæ, ſi cuminum & lentem in aqua mulſa macerata objeceris. Et ſi aquam mulſam dederis in potu, aut lenticulam per ſe paſſo coctam edendam præbueris, amorem prolis in ipſis excitabit. *Didymus.*

Columbarum philtrum, ut non fugiant.

Præparatur, ut columbæ non fugiant, ejuſmodi philtrum. Teſtæ tuſæ, ac cribratæ, & coſtus, & vinum vetus odoratum ſimul mixta exhibentur prodituris ad paſcua. Quidam farinam hordeaceam coctam ficubus aridis ammiſcent, & additâ mellis parte proponunt. Alii cuminum ad paſcua ituris offerunt. Columbæ permanent, ſi veſpertilionis caput ſupra turrem poſueris. At vitis ſylveſtris ramos unà cum floribus pro temporis occaſione in columbarium depoſueris. *Idem.*

Eſca ad alliciendas columbas, ut alias ſecum ducant ad columbarium.

Rec. Argillæ antiquiſſimæ & in furno piſtoris uſque ad rubedinem combuſtæ, vel luti antiqui ex furno unc. j.
Verbenæ fœminæ drach. iiij.
Tritici in vino ſublimato macerati & triti drac. iiij.
Cardopatiæ drach. vj.
Camphoræ drach. ß.
Cumini drach. iij.

Vini

Vini ſublimati unc.j.ß.

Mellis quantum ſatis ad formandas pilulas ad magnitudinem piſorum, quæ inter columbarum edulia ponantur. Quidam addunt urinam & ſanguinem humanum: deinde recipe herbæ verbenæ quantum volueris, & impendatur in domicilio columbino. *David Vezelius Pharmacopœus Colmarienſis.*

Ut multiplicentur columbæ.

Si cranium hominis ſenis in periſterotrophio, ſeu columbario ſuſpendatur, multiplicabuntur ibi columbæ, ac quietè vivent. Idem præſtabit lac mulieris puellam à bimatu lactantis, ſi in vitreo vaſe ibidem ſuſpendatur. *Albertus.*

Columbæ ut ad columbaria trahantur.

Columbæ alliciuntur hoc paſtillo: Maizi, ſeu ſorgi lib. 40. cymini lib.vj. mellis lib. x. coſti lib.j. ſeminis viticis lib.v. Coquantur omnia in aqua ad illius conſumtionem, inde additur vini odorati optimi quantum ſufficit, cum lib.xv. cæmenti vetuſti, & fiat tumulus in columbarii medio: columbæ aliæ cùm odorem ſenſerint, ad locum veniunt: ſentiunt autem cum ipſis commiſcentur indigenis columbis: cũ ſemel adierint locum, relinquere nequeunt, ſuavitate cibi allectæ. *Cardanus.*

Columbæ ut maneant, & alias peregrinas ſecum adducant.

Si unguento illeveris columbas, & alias externas inducent. Si verò cuminum objeceris ad paſcua exituris, tum ipſas retinebis, tum alias multas cum ipſis venire facies, unguenti odore ductas. Si verò viticis ſemen acceperis, & vino veteri per triduum maceraveris, deinde autem ervum vino illo rigaveris, & columbis objeceris, ipſaſque ſtatim evolare permiſeris, externæ columbæ ſpiritus fragrantia percepta, omnes in columbarium venient. Citiùs autem ingredientur, ſi ſalviam cum thure in columbario ſuffumigaveris. *Didymus.*

Feles ut columbas non infeſtent.

In feneſtras & ingreſſus, alioſque plures columbarii locos, rutæ ramulos deponito, & ſuſpendito. Habet enim ruta naturalem quãdam contrarietatem adversùs beſtias. *Idem.*

Serpens ut non accedat ad columbarium.

Serpentes non infeſtabunt columbarium, ſi in quatuor angu-

angulos columbarii inſcripſeris Adam. Quòd ſi feneſtras habuerit, etiam in ipſis ſcribes. Serpentes autem eliminabuntur peucedani ſuffitu. *Democritus.*

Feles ut columbas non lædant.

Neque feles, neq; aliud animal columbis inſidias ſtruere poteſt, aut aggredi, cùm non ſint domus in propinquo, è quibus inſidiari queant. *Quintiliorum.*

Reptilia ut columbarium intrare non poſſint.

Neque poſſibile eſt reptilia per columnas aſcendere poſſe, cùm ſint valdè diligenter oblitæ, tectorioq; inducto explanatæ. *Quintiliorum.*

Columbæ ut conſerventur adverſùs noxia animalia.

Lupi caput ſeu odore ſeu ſpecie creditur ſuſpenſum in columbario arcere viverras & muſtelas. *Card. & Agrip.*

Palumbum recentem ſic farcito.

Palumbum recentem ut prenſus erit, ei fabam coctam toſtam primùm dato, ex ore in ejus os flato item aquam, hoc dies ſeptem facito. Poſtea fabam freſam puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars, ut infervefcat, cùm far inſipiat, puriter facito, & coquito bene. Id ubi coxeris, depſito bene, oleo manum ungito. Primum puſillum, poſtea magis depſes, oleo tangito depſitoque, dum poteris facere turundas. Ex aqua dato eſcam temperato. *M. Cato.*

DE SECRETIS PAVONUM,

CAP. IV.

Pavones reliquique pulli ut albi generentur.

PAVONES reliquique pulli albi generantur, ſi aviaria vel caveas, quibus concluduntur, eorumq; cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur & exiguis cancellis præpediantur, quò minus iis locis fugiant: rectè pavimenta ſunt everrenda, ne niſi alba penitus conſpiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ovaque fovent, ſic albicantem dabunt ſobolem: idem in aliis facito. *Joan. Bapt. Porta.* Cæterùm natis pavonibus biduo cibus non eſt dandus. Tertia verò ex hordei farina vino ſubacta, & trito pinſito, zea pinſita, in aqua pura macerata, cibantur, & connutriuntur. *Didymus.*

DE

DE SECRETIS HIRUNDINUM.

CAP. V.

Hirundinum pulli ut albeſcant.

OVA hirundinum oleo illita, cùm quindecim diebus jam cubaverit hirundo, pullos edere albos: qui tamen proceſſu temporis mutatâ plumbâ, more aliarum hirundinum nigreſcunt. *Cardanus.*

DE SECRETIS VESPERTILIONUM.

CAP. VI.

Ad veſpertiliones.

IN viis publicis platani folia ſuſpendas, & veſpertiliones non ingredientur. Occidit ipſas hedera ſuffumigata. *Africanus.*

DE SECRETIS PHASIANORUM.

CAP. VII.

Phaſiani ut fiant pingues.

PINGUESCUNT incluſi, ita ut primâ die accipiant cibos, ſequenti verò aqua mulſa, aut vinum potens apponatur. Cibus ſit cruda hordeacea farina quâ ſubacta, particulàtim autem apponatur, & paulatim, deinde faba freſa molita, & ptiſana, & milium integrum, & ſemen lini coctum, & ſiccum cruda hordeacea farina mixtum. His etiam oleum adjicere potes, maſſaſq; ex ipſis facere, easq; cibi loco offerre, ut inde ſaturentur. Quidam etiam fœnum græcum ad dies quinque aut ſex objiciunt bilem purgare ex volucribus his cupientes. Pingueſcunt ut plurimum diebus ſexaginta. Curantur autem & hæc gallinarum genera, medelis ac remediis domeſticis gallinis relatis. *Varro.*

DE SECRETIS PERDICUM.

CAP. IIX.

Ad perdices capiendas.

PERDICES naturâ calidiſſimæ, ad coitum ferventiſſimę exiſtunt: unde mares ipſarũ zelotypiâ moti inter ſe decertant. Quandocunq; igitur fœminis præſentibus duo mares reperiuntur, ſtatim ad pugnam deveniunt, neq; prius

priùs certamen diſſolvitur, quàm alter ipſorum ſuperatus ſecedat. Qui igitur ſuperior apparuit, hunc omnes fœminæ de cætero ſequuntur, atque hic ſuperbiens victum velut fœminam ſalit, & de cætero ille in fœminarum ordinem redactus ſequitur victorem. Perdices facilè venaberis, ſi farinam vino madefactam objeceris. *Berytius.*

DE SECRETIS TURTURUM.

CAP. IX.

Ad impinguendum turtures.

PINGUESCUNT quidem turtures milio & panico, itemque largo potu. Gaudent autem & tritico, & purâ aquâ. *Didymus.*

DE SECRETIS COTURNICUM.

CAP. X.

Coturnices ut pingues fiant.

COTURNICES milio, frumento, lolio & aquâ purâ ſaginantur. Quandoquidem verò coturnices veratro veſcentes non tutè ſatis in cibo accipiuntur, quid earum eſus, & diſtentionem, & vertiginem inducat ea ſanè gratia milium cum ipſis concoquere cōvenit. Si verò quis ab earum eſu jam apprehenſus ſit his affectionibus, milii decoctum commodè biberit: eandem verò vim & myrti baccæ habent. Hæ etiam in lethalibus fungis acceptis magnificè proſunt. Verùm milium etiam aliam quandam virtutem habet naturalem. Si quis enim panem miliarem præſumſit, nunquam à veneno noxam incurret. *Idem.*

DE SECRETIS TURDORUM.

CAP. XI.

Turdi quomodo impinguentur.

TURDI in calida domo nutriuntur, perdicis domunculæ ejus partibus infixis, & lauri ramulis, aut etiã aliis in angulos poſitis. Verùm in pavimento puro cibus objiciatur, hoc eſt, ficus aridæ aquâ maceratæ & expreſſæ, tuſæque, & farinæ triticeæ, aut hordeaceæ admixtæ. Myrti etiam baccæ & lentiſci, & hederæ fructus, itemq; lauri & oleæ, & quæcunq; ejuſmodi. Pinguiores autem ipſos reddet milium, & panicum, & puriſſima aqua. *Idem.*

DE SECRETIS GRACULORUM. CAP. XII.

Ad graculos fugandos.

GRACULOS fugabis, ſi unum captum ſuſpenderis: reliqui enim eo viſo, fugient, laqueos in poſſeſſione ea eſſe putantes. Graculos, omnemq; aliam avem prohibebis accedere, ſi veratrum nigrum madefactum unà cum hordeo objeceris. Rectè facies, ſi priuſquàm deſidant graculi in arvo, ipſos ſtrepitu quodam propulſaveris. Sufficiẽs eſt autem ex crepitaculis & taurino tergore ſtrepitus ad has aves perterrefaciendas atq; abigendas. *Leontius.*

Accipitres quomodo capiantur.

Accipitres columbarii interficere ſolent, duabus virgis viſcatis defixis in terram, inter ſe curvatis, cùm inter eas poſuerint obligatum animal, quod idem petere ſoleant accipitres, qui ita decipiuntur, cùm ſe obleverint viſco. *Varro.*

DE SECRETIS PARVARUM avium. CAP. XIII.

Aviculæ ut pingueſcant.

PARVAE aviculæ milio & panico gaudent. Avicularum præcipuè philomelarum, & melanocephalarum cibus medicinalis, *Paſton* Italicè dictus, cicerum excorticatorum, nec ſubtiliſſimum in pulverem redactorum, lib.ij. butyri unc.v. mellis unc.iij. amygdalarum unc.vj, croci dimidium quadrantis: ſunt qui cũ ovorum luteo conficiunt. Si ægrotent, abſciſsâ puſtulâ albâ, quæ ſuper caudam jacet: ſi intumuerit, effluente ſanie, cibum oblatũ capiunt, debent autem loco ſatis libero, & calido emitti: ſic ſæpè ſum expertus. Calidum enim omnibus parvis animalibus ſanguineis, & præcipuè avibus utile. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANSERUM. CAP. XIV.

Anſeres quomodo saginentur.

Anſeres ipſi pingueſcunt in domibus calidis polentæ partibus duabus, & furfurum partibus quatuor aquâ calidâ ſubactis, & objectis, ut inde, quantum velint, edant. Ter in die cibum ſumunt, & circa mediam noctem. Bibunt largiter. Verùm poſtquam magni evaſerunt caricas ſiccas in

tenuia ſegmenta contiſas, & aqua ſubactas, per dies viginti in potu exhibe, ut magnum faciant hepar, ſitq; ipſe anſer pinguis, ſic nutriunt. Incluſo nimirum frumentum maceratum objiciunt, aut hordeum eodem modo. Frumentum enim citò pinguefacit. Hordeum verò carnem albam facit. Paſcatur autem prædictis ſpeciebus ſingulatim, aut etiam utriſq;, ad dies viginti quinq;, bis per diem oblatis collyriis inde factis, ita ut ſeptem collyria ſingulis primis quinque diebus offerantur, conſequenterq; paulatim numerus augeatur uſq; ad dies vigintiquinque, ut ſint dies ex toto triginta. Quibus impletis malvas fervefacias, & decocto ejus adhuc calido fermentum madefactum exhibebis, atq; id facies quatriduum. Iiſdem etiam diebus aquam mulſam offeres, ter ſingulis diebus ipſam permutans, & non eâdem utens, & ſic in ſequentibus uſque ad ſexaginta diebus, aridis ficis contuſis cum prædicto fermento uteris in eorum alimentum, contingetque tibi poſt dies ſexaginta, & ipſo anſere, & hepate ejus tenero ac albo uti, quod ſanè exemtum in vas amplum mittendum eſt, in quo calida ſit aqua, quæ etiam iterum atq; iterum eſt permutanda. Præſtant autem fœminarum tum corpora, tum jecinora. Sint verò anſeres non anniculi, ſed duorum annorum uſq; ad quatuor. Porrò ſtatim ut ex ovis prodeunt pulli, polenta & frumentum madefactum cibi loco objiciantur, & naſturtium viride. *Quintilii.*

Anſerum ſaginatio.

Eodem modo anſerem, quo gallinam farcito, niſi priùs dato bibere & bis in die, bis eſcam. *Cato.*

Ad ſaginandum eligunt pullos anſerinos circiter ſeſquimenſe qui ſint nati: eos includunt in ſaginario, ibiq; polentam & pollinem aqua madefactã, dant cibũ ita ut perinde ſe ſaturent. Secundum cibum largè ut bibant faciunt poteſtatem. Sic curati circiter duobus menſibus fiunt pingues. Quotieſcumq; ſumſerunt, locus ſolet purgari, quòd ipſi ament locum purum, neque ipſi ullum, ubi fuerint, relinquunt purum. *Varro.*

Anſer vivus excoctus.

Anſer, vel anas, vel aliud vivacius animal (ſed in hoc anſer omnibus antéſtat) ſit toto corpore implumis, capite colloq; relicto, ſit hinc inde invallatus igne, & circumſeptus non arctè, ne ſuffocetur fumo, néve igne torreatur citiùs: non largè, ne impunis evadat: intus paſſim pocilla &

ollulas

ollulas aquâ plenas, cui ſal & mel adjicias, ibique lances elixatis malis ſint plenæ, & teſſellatim diſco conciſis, ipſe totus liquamine obductus & laridatus, ut eſculentior ſit, & facilius decoquatur, ignem admove. Feſtinare nolito, ubi calore effervere cœperit, circumambulando & fugiendo præſepit ignis, & iter includit, ſic improbus aquam abſorbendo cōpeſcitur, cor, cæteraq; membra refrigerando, medicamenti vi laxat alvū, abſtergit, & exinanitur: & ubi inferbuerit, interiora decoquet, ſpongiâ continuo cerebrum, & cor humectato: ubi verò inſania ferri, & ceſpitare conſpexeris, deficit cordi humidum: remove, convivis appone, evulſis ſemper partibus vociferantem, ut ferè prius commeſſatus, quàm mortuus videatur. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ANATUM.
CAP. XV.

Anatum ſaginatio.

PINGUESCUNT anates largiore alimento, quemadmodum pleraque volucrum genera, frumento, aut milio, aut hordeo. Cæterùm aliqui magis cicures habere anates volentes, ova ipſarum circa ſtagna perquirunt eaq; gallinis ſupponunt, excluſosq; pullos educant, & manſuetos habent. *Didymus.*

Anates ut manibus facilè capiantur.

Si quis locum obſervet, ex quo potum ſumunt anates, & everſa aqua vinum nigrū, immittat, ubi id hauſerint cadent, & prehendi facilè poſſunt. Idē & vini fex facit. *Idem.*

DE SECRETIS APUM.
CAP. XVI.

De apibus, & morborum earum medelis.

LOcus in quo apes futuræ ſunt, ad hybernum, aut vernum Solis exortum converſus eſſe debet, quo & hyeme & æſtate calefiant, & auræ inſpirantes ipſas recreent. Aqua optima apū examinibus eſt, quæ per aſperos calculos defluit, incorruptaque ac minimè turbida exiſtit. Nam & ſanitatem, & bonum mel facit. Verùm petrarum ſaxa itemq; ligna collocare oportet, aquam paululum ſupereminentia, quibus inſidentes abſque labore bibant. Si verò non ſit fluens à terra aqua, à puteo exhauriatur, aut è fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi propè apes,

ne ex aquæ geſtatione ægrotent. Pabulo thymi maximè gaudent, & ex eo abundè paſtæ, & plurimum mel conficiunt & ſobolem pariunt. Salvia quoq; & thymbra, ac cytiſus, jucundiſſima ſunt apibus pabula, & recentia examina cytiſo maximè adhæret, eoq; minore labore fruuntur. At verò clauſtra, hoc eſt, vaſa, quibus excipiuntur, optima ſunt ex tabulis oxineis, aut ficulneis, ſimiliter & ex pineis, aut fagineis. Latitudo ſit cubitalis: longitudo duorũ cubitorum. Forinſecus autem calce, & bubuli ſtercoris tectorio oblinantur: minus enim ſic putreſcent. Perforantur ea ipſa obliquè, quo venti leniter inſpirantes, tum aranearum telas, tum alia marceſcentia reſiccent, & perfrigerent. Gaudet maximè quiete hoc animal, & ægrè fert hominum acceſſum. Quare oportet apum cuſtodem murum circum extruere ex raris lapidibus: quo ipſæ per cavernas involantes, tum aves inſidiantes, tum rorem effugere poſſint. Amant conſueta paſcua, & ſi habitationes innovent ac mutent, non volentes ad pabulum exeunt, & ob id in regione ipſas ſervare oportet. Porro tithymalum depaſtæ, & ſucco guſtato, ex alvi profluvio laborant. Quare ſi quis in vicinia naſcatur, extirpandus & evellendus eſt, ipſæq; curandæ mali punici tegmine, hoc eſt, cortica tuſo, & tenui cribro excuſſo ammixto melle, ac vino auſtero. Pedunculos autem ipſarum curabis, ramulis mali arboris & caprifici incenſis ac ſuffumigatis. Hebetudinem verò videndi, ſanabis foliorum origani ſuffitu. *Florentinus.*

Apium comparandarum formula.

Cùm examen exiturum eſt (quod fieri ſolet cùm adnatæ proſperæ ſunt multæ, ac progeniem veteres emittere volunt in coloniam: ut olim crebrò Sabini factitaverunt propter multitudinem liberorum) hujus quòd duo ſolent præire, ſigna, ſcitur. Unum, quòd ſuperioribus diebus maximè veſpertinis, apes multæ ante foramen, ut uvæ, aliæ ex aliis pendent conglobatæ. Alterum, quòd cùm jam evolaturæ ſunt, aut etiam interceperunt, conſonant vehementer, perinde ut milites faciunt, cùm caſtra movent. Quæ primò tum exierunt, in conſpectu volitant, reliquas, quæ nondum congregatæ ſunt, reſpectantes dum conveniant. Cùm à mellario id feciſſe ſunt animadverſæ jaciundo in eas pulverem, & circum tinniendo ære perterritas voluerit, perduret. Non longè inde ramum, vel quid aliud oblinunt erithace, atq; apiaſtro, cæteriſque rebus, quibus delectantur.

delectantur. Ubi conſederunt afferunt alvum propè eiſdem illiciis illitam intus, & propè appoſita, fumo levi circumeundo cogunt eas intrare ut in novā coloniam: cùm introierunt, permanent adeò libenter, ut etiam ſi proximam poſueris illam alvum unde exierunt, tamen novo domicilio potiùs ſint contentæ. *M. Varro.*

Apes quomodo transferendæ.

Si emptori cuipiam, aut etiam ob aliam cauſam neceſſe ſit apes transferre noctu & placidè, obligatis cum pellibus vaſis, eas tollat ante diem. Hac enim fallaciâ neque favos perturbabis, neque animalia contriſtabis ipſa moleſtando. *Florent.*

Apes ut non fugiant.

Apes non fugient, ſi vituli recēs nati ſtercus loculorum oſculis obleveris. Fixo autem, inhabitante adhuc examine regem leviter alis prehendito, ejuſque extrema infringito. Ipſo enim intus manente, non diſcedent. Non fugient apes, ſi ſylveſtris, & ſativæ oleæ folia ſimul trita alvearibus ad veſperam illeveris, aut aqua mulſa parietes & alvearia obleveris. Recens porrò editis, cibum in pelvibus apponere oportet, vinum mulſum, in quo ſint thymi, & thymbræ multum floridæ, ut ne ſuffocentur. Alii uvis paſſis contuſis, & modica thymbra admixta, maſſas faciunt, ex eisq; examina optimè enutriunt, quum propter hyemem, aut æſtum domi manentes famelicæ ſunt, prætergreſſis autem decem diebus vernis, fimi bubuli aridi fumo ipſas ad paſcua expelles, & purgabis atque evertes ipſa vaſa. Stercoris enim fœtor ſegnitiem eis inducit, & aranearum caſſes ipſas impediunt. Si verò multæ favorum ſtructuræ in vaſis fuerint, deteriores eximere oportet, ne ob loci anguſtiam ægrotent. Favos autem ex uno vaſe plures quàm duos auferre non oportet. Macilentæ enim & debiles erunt. *Didymus.*

Quo tempore apes vindemiare oportet.

Optimum tempus vindemiæ mellis & favorum eſt pleiadum ortus, ſecundū Romanos verò menſis Maji principium. Secunda vindemia eſt incipiente autumno. Tertia pleiadibus occidentibus circa Octobrem menſem. Non tamen definitis, ac certis diebus, ſed juxta favorum perfectionē. Si enim antequā perfectè concepti ſunt favi mella eximātur, ægrè ferūt, & ceſſant præ ſiti. Idem faciūt etiam ſi avarior omnem fructum ademeris, & alvearia penitus

evacuaris. Oportet enim decimam partem ipſis relinquere tum vere, tum æſtate: hyeme verò duabus relictis ipſis partibus, tertia tantùm eſt auferenda. Sic enim neque præ triſtitia animum deſpondebunt, & alimentum abundè ſuppetet. Cæterùm bubuli fimi fumo ipſas expellere oportet, aut malvæ ſylveſtris maſculæ ſuffitu quam *deudromalachen* Græci appellant. Ejuſdem ſucco vindemiatorem illini oportet, ob ipſarum morſus. Prodeſt & Melitteon, quæ & *melittena*, & *meliſſophyllon* vocatur illita, & flos lentici. *Idem.*

Ut mellis vindemiator ab apibus non pungatur.

Ad farinam fœnigræci torrefacti malvæ ſylveſtris ſuccum affundito cum oleo, factaque mellis ſpiſsitudine, faciē & nudas corporis partes largiter illine. Indidem etiam ſorbeto, & in alvearia ter aut quater inſufflato. Fimū item bubulum aridum in ollula accendito, & admodum feneſtellæ alvearii fumum ad dimidiam horam irrumpere ſinito, & poſtea elevatam ollam foris teneto, quo fumus foris redundet, atq; ſic vindemiam perfice. Similiter autem & fucorum nidos ac cellas extirpabis, ſi ad bubulum fimum farinam fabaceam admiſeris. *Paxamus.*

An mel ſit adulteratum, dignoſcendi ratio.

An adulteratum, aut integrum ſit mel, ipſo accenſo cognoſces. Quod enim adulteratum non eſt, pure ardebit. *Diophanes.*

DE SECRETIS FUCORUM.

CAP. XVII.

Ad tollendos fucos.

SI fucos tollere libeat, veſpere incipiente opercula vaſorum intrinſecus aquâ irrorato, & circa diluculum vaſa aperito, inveniesque fucos guttis operculorum inſidentes. Semper enim melle repleti ſiticuloſi ſunt, & aquæ appetentia inſatiabili ab humore operculorum non diſcedunt. Quare poſsibile fuerit ipſos omnes diſperdere, ita ut ne unus quidem aufugiat. Sunt autem magni, aculeoque carentes, & ignavi.

Democritus.

DE

DE SECRETIS VESPARUM.
CAP. XVIII.

A vespis ut non impetaris.

MALVAE ſylveſtris ſucco adversùs veſparum impetum illinaris. *Paxamus.*

Ne quis à veſpis pungatur.

Si quis ſylveſtris malvæ ſucco perunctus erit cum oleo, vel plantam ipſam ſecum habebit, à veſpis non pungetur. Quòd ſi recenter punctus fuerit, etiam infixo aculeo, idem opitulabitur ſuccus, aut oleum ſimplex. *Mizaldus.*

DE SECRETIS MUSCARUM.
CAP. XIX.

Ad muſcas.

MUSCAS *Berytius Græcus* hoc flagello procul arcere docuit. Si veratrum (inquit) addito auripigmento cum lacte maceraveris & illius rore ac imbre locum à muſcis obſeſſum reſperſeris, omnes vel fugabis, vel perimes. Quod etiam præſtabit alumen cum origano, & lacte tritum, quâ miſcellaneâ quæcunq; illita fuerint, à muſcis non contingentur. Prodeſt etiam laurus, cum nigro veratro tuſa & in lacte, aut aqua mulſa macerata: ejus enim aſpergine, ceu quodam toxico necantur, aut nunquam redituræ, alio confeſtim evolant.

Generalis ratio fugandorum, & arcendorum inſectorum.

In univerſum inſecta omnia quinque modis arcentur: aut prohibendo generationem; ſic in locuſtis ova conterere ſolemus: aut ad ventum, locis concluſis, clauſis feneſtris, quoniam muſcæ obſcuro loco non volant, ab earum tædio ſimus tuti. Quædam aperte inſecta pellunt, & occidūt, ut duo extremà illa, ignis & præſertim flamma, ac immenſum frigus. Inde ſapor acris, & amariſſimus, velut acetum, vel tauri, decoctum cucumis anguini, ellebori albi, colocynthidis, lupinorum. Quædam odoris propriâ quadam vi; ut ſulphuris, atramenti, calcanthive, florum & foliorum ſambuci, utriuſque coriandri, cornuum & ungularum. Quædam multiplici genere incommodi illa afficiunt: ut ruta, ærugo. Antiqui verò duobus maximè, quorum nunc obliti ſunt homines commodiſſime ad omnia ſervanda utebantur, pice atque amurcâ olei. Pix ab aere

tutatur, amurca ab animalibus. Invenio inter odorata, ſtyrace ſuffitu omnia fermè inſecta animalia pellere. *Card.*

Ad muſcas congregandas.

Si muſcas in unum locum congregare velis, ſcrobem facito, & rododaphnas contuſas in ipſum mittito, iſticque univerſas congregabis, *Anatolius.*

Ad muſcas, araneas, ſcorpiones aliarumque ſimilia, ædibus expellenda.

Pennas upupæ, quot volueris in cubiculo accendito, ita ut fumum ſentiant. Quæcunque enim fumum percipient, effugient, & nunquam redibunt. *Alexius.*

Contra muſcas.

Si vis ne approximent muſcæ domo, pone condiſim, & opiam cum calce, & inde albifica domum cum ea, & non ingredientur muſcæ. *Albertus.*

Muſcæ ut boves non infeſtent.

Muſcæ non infeſtabunt boves, ſi lauri fructum oleo incoctum ipſos illines. Ex toto autem brutis non inſidebunt, ſi leonino adipe illinantur. *Anatolius.*

Ad perimendas muſcas.

Veratrum cum lacte, aut ſapa, auripigmẽto addito, maceratum & reſperſum, muſcas perimit. Si verò alumen, & origanum trita illeveris, non inſidebunt. *Idem.*

Muſcæ ut equos & mulas non moleſtent.

Si quis ſucco foliorũ cucurbitæ, mularum aut equorum pilos intinxerit æſtate mediâ, non parvo rei miraculo muſcarum moleſtiâ carent. *Cardan.*

Ad culices.

Cuminum manſum probè in ore, ſuccum gignit, quo ſi facies, manus, totumq; corpus (ſiquidem fieri poteſt) inunctum fuerit, minimè tibi moleſti erunt. Nam hujuſmodi odor eis valdè adverſus eſt. Cæterùm, ſi vino, in quod cuminum contritum injectum ſit, feneſtræ, vel cubiculorum portæ, atq; etiam parietes aſperſi fuerint, cubicula minimè introibunt, odorem, ut antea dictum, vitantes. Quòd ſi muſcas quoque è domo depellere voles, ſumito ſaturegiæ, foliorum ſambuci, cumini ſing. quantum ſatis eſt, miſceantur & coquantur in aqua, qua, cùm domus, vel cubicula aliquantulum madefacta fuerint, muſcæ omnes evolabunt. Verùm nihil cibi eis permittendum, ne eo allectæ, odorem contemnant. *Alexius.*

Ad

Ad culices.

Si canabis humidæ ramum florentem juxta te pones dormiturus, culices te non contingent. *Democritus.*

Ad culices.

Culices perdit pilus equinus extentus juxta januam, & per mediam domum, & non permittit ipſis introire. Exigit eoſdem calcantha & nigella ſuffitu. Si ſpongiam acri aceto imbutam à capite ſuſpenderis,& ſub pedes, culices te non contingent. Fugabis eoſdem rutam madefaciens, domum reſpergens. Item conyza coſta, & domo ex decocto reſperſa. Aut galbani ſuffitu, aut ſulphuris, aut cymini. Fugantur item aceti ſimplicis, & origani vapore ac nidore. Stercus bubulum ſuffitum & muris ſublitum,culices eliminat. Idem continget ſi ex imulæ ſextante, & muricum uſtorum drachmis duabus, amicula ſuffumigaberis. Spongia aceto imbuta ſi ex vaſtigio domus ſuſpendatur, omnes culices illic congregabit. Culices moleſti non erunt ei, qui canabem in lecto ſubſtratum habet. Rutam aquam macerato, aut conyzam coquito, indeque domum irrorato, & culices exterminabis. Exiguntur item bdellii ſuffitu. *Democritus.*

Muſcæ & apes ſubmerſæ, ut reviviſcant.

Muſcæ ſubmerſæ ſi ponantur in cineribus tepidis, reviviſcunt: & apes ſubmerſæ ſimiliter vitam recuperant in ſucco nepetæ. *Corn. Agrip.*

DE SECRETIS CURCULIONUM.

CAP. XX.

Ad Curculiones perimendos, expertum.

ACCIPE ſalſuginis,allii,ſingul. quantum ſatis eſt, coquantur ſimul, & hac ſalſugine pavimenta ac parietes irrigentur. *Alexius.*

Aliud ejuſdem.

Accipe ſagapeni, amurcæ, caſtorei, ſavinæ ſulphuris, cornu cervini, hederæ,galbani, ſingulorum quantum ſufficit, ex quibus fiat ſuffitus.

Frumento ne curculio noceat, nève mures tangant.

Lutum de amurca facito, palearum parum addito,ſinito ut marceſcant benè, & ſubigito, eo granarium totum oblinito craſſo luto, poſtea conſpergito amurca benè omne quod lutaveris. Ubi aruerit, eo frumentum refrigeratum condito. *Cato.*

DE SECRETIS LOCUSTARUM.

Cap. XXI.

Adverſus locuſtas.

SI nebula locuſtarum accedat, omnes intus maneant, conſpicui, & deliteſcentes, & præteribunt regionem. Si verò antequam hoc obſervatum ſit derepentè inſtiterint, nihil omninò contingent, ſi lupinis amaris, aut cucumeribus ſylveſtribus in muria fervefactis conſpergantur. E veſtigio enim moriuntur. Similiter præteribunt ſubjectam regionem, ſi captas veſpertiliones, & ſublimibus regionis arboribus ſuſpenderis. Si autem captas locuſtas exuſſeris, ab odore vertigine afficientur, & partim moriuntur, partim demiſſis alis venatorem expectant, & à Sole corrumpuntur. Fugabis locuſtas, ſi confecto ex ipſis garo ſcrobes effoderis, eosq; garo reſperſeris, ac madefeceris. Antequam enim præterierit dies, ſi acceſſeris, reperies ipſas in ſcrobibus ſomno aggravatas, quomodo verò ipſas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino contingent locuſtas ex eis, quæ abſynthio, aut porro, aut centaureâ, aquâ tritis reſperſeris. *Democritus.*

DE SECRETIS PLANTARUM.

Liber IX.

Secreta plantarum, tũ in
- *Genere.* De his agit, Cap. I.
- *Specie: vel*
  - *Integrarum*
    - *Arborũ: in*
      - *Genere.* Cap. II.
      - *Specie:*
        - Hortenſium, Cap. III.
        - Sylveſtrium, Cap. IV.
    - Fruticum, Cap. V.
  - *Partium videlicet:* vide ſignum A.

A. *Partium*

A. *Partium: videlicet*
- Radicum, Cap. VI.
- Foliorum, in
  - *Genere*, Cap. VII.
  - *Specie*, Cap. IIX.
- Florum, in
  - *Genere*, Cap. IX.
  - *Specie*, Cap. X.
- Fructuum in
  - *Genere*, Cap. XI.
  - *Specierum*
    - Arborum, Cap. XII.
    - Fruticum, Cap. XIII.
    - Herbarum, Cap. XIV.
- Seminum in
  - *Genere*, Cap. XV.
  - *Specie*, Cap. XVI.
- Lignorum, Cap. XVII.

DE SECRETIS PLANTARUM in genere. CAP. I.

Plantæ ut majores evadant.

GENERALITER autem ſata ſœminâ Lunâ creſcente, robuſtiores plantas, & inſipidiores generare: ut contrà Lunâ lumine deficiente; id eſt, ab oppoſitione, tenuiores, & acriores: inde natum exiſtimo, ut magnî fructus, aut radices, ſeu herbæ, raro odore & ſapore præſtent. *Cardanus de varietate rerum.*

Plantæ ſteriles quomodo fructiferæ reddantur.

Si omninò ſterilis planta ſit, *Ariſtot.* conſulit, ut diviſâ radice lapis immittatur. Nam ſi denſus ſit cortex, temperato calore fructifera redditur.

Plantas ut à rubigine tuearis.

Cornu & ſtercus bubuli crematum, tuetur (ut dicunt) plantas à rubigine. *Cardan. de ſubtilit.*

Plantæ

Plantæ ut à vermibus tueantur.

Si plantæ vermibus laborent æneo clavo purgandæ: æs amarorem firmum in planta reliquit, ſimiliter fel bubulum ſuper radices ſparſum: vermes enim dulci aluntur, fel autem illud amariſſimum. *Idem Cardanus de Varietate.*

Plantas quæ occidunt.

Referunt nucis ramum, dentibus deroſum, ab eo qui prius lentes manderit, ſi floreat, totam arborem interimere. Etenim non alia eſt ratio, quàm ſi his temporibus planta violetur, aut cortex medulla vehementiùs lædatur: clara autem ratio eſt, cur ignitus calcis radicis trunco principaliori infigatur. Sunt qui fabarum putamina juxta radicem ſparſa, exitum arboribus pleriſque párere exiſtiment. Cæterùm arbores ſeu plantas occides ſi terebra ſub diebus caniculæ ad medullam perforaveris, petroleumq; cum ſulphure injeceris: nam æſtu ſauciæ facilius pereunt: quamobrem & cortice circumſecto, aliæ ſimiliter ſub eodem tempore intereunt. Certum eſt enim, animam vel in cortice, vel medulla contineri; hæc autem utraque, & in trunco, & in ramis, & in radice. Si ergo inutiles herbas exſecueris his temporibus, ſulphureq; ac cinere inſperſeris, morientur. *Idem.*

Ut planta fiat Draconi ſimilis.

Lini ſemen radicibus raphani immiſſum, & mox terræ optimæ ſtercoratæ mandatum, plantam Draconi ſimilem producit. Cujus guſtus acetum & ſalem præ ſe fert, & ob id mirè expetitur in acetariis. Nam eâ præſente nec aceto, nec ſale opus eſt; quemadmodum mihi retulit regiorum hortorum præfectus quidam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ARBORUM IN genere. Cap. II.

Arbores ut citò creſcant.

Circum arbores, quas ſeveris, quoties menſibus, uſq; donec trimæ erunt, fodere oportet, ſi voles ut citò creſcant, *Cato.*

Arbores ut reddantur fœcundæ.

Semina roſæ cum ſeminibus ſinapi, & pede muſtelæ ſuſpenſa inter ramos infœcundæ, & parũ feracis arboris, illam mirum in modum recreare, ac fœcundare traduntur. *Mizaldus.*

Ut omnes

Ut omnes arbores fructus multò majores ſolito ferant.

Sumito bracteam antiquam, & æruginoſam, hancq; in cornu bovis effigiem conformato, ita ut quâ parte acutum deſinit, parvum foramen habeat: quæ cùm intrinſecus muria lota fuerit, vel mali, vel pyri, vel perſici, vel alterius fructus, ſemen immittito, ſed ita, ut ea pars ſeminis, quâ germinare incipit ad foramen tendat: deinde in fundo alia bractea optimè claudito, ne alia ex parte, quàm foramine exhalare nequeat. Quibus factis, forinſecus quoque eadem muria irrigetur: deinde Septembri, vel Octobri plantetur, ut terra interim aliquo modo ferrum exedere poſſit: cùm enim ſemina incluſa humiditatem percipere incipiunt, ac deinde ſatis humecta fuerint: foris emittunt germina & radices, hinc inde per bracteam repentes ac flectentes tandiu, donec ipſam permeent. Quoniam radices naturâ duræ & acutæ, hinc inde repentes pungunt, donec (adjuvante etiam terra, quæ exedendo perforat, attenuatque) foramina aliquot, per quæ radices erumpunt, effecerint. Germen autem creſcendò, & circum oberrando ſaporem muriæ, tum etiam colorem ferri in ſe recipit. Cæterùm cùm germina egredi cogantur, ſimul in unum coeant, & agglutinentur neceſſe eſt, ut ex pluribus unum germen efficiatur maximum, & per conſequẽs fructus ſuos multò majores ſolitis perforat, quod viſu pulcherrimum erit. *Alexius.*

Ut arbores feraces fiant meliores.

Amurcâ cum aqua commixta arbores feraces circumfundito, & meliores fient. *Cato.*

De arborum inſitione, quæ fit ſub cortice & in trunco.

Tres ſunt modi inſitionis, & unus quidẽ ex eis propriè *Inſitio* appellatur: alter verò *Infoliatio*: tertius verò *Inoculatio.* Arbores igitur craſſi corticis, & humiditate refertas, quarum cortex multam humiditatem ex terra haurit, qualis eſt ficus & ceraſus, & oleæ planta, juxta corticem inſerere convenit. Oportet autem ante inſitionem paxillum ex forti ligno præparatum habere, ut eum inter corticem & lignum paulatim demittamus, ita ut infractus permaneat cortex. Hoc enim maximè obſervare neceſſe eſt: deinde ſenſim ablato paxillo, ſurculum ſtatim adhibere. Vocatur autem hic modus *Infoliatio.* In arboribus verò

tenuis

tenuis corticis, & ſiccis, nimirum quæ non in cortice, ſed intra medullam humiditatem habent, qualis eſt citrium & vitis, & quæcunque ejuſmodi, ipſam liquoſam partem mediam findunt, & ſurculos immittunt. Appellatusq; hic modus *Inſitio*. In utriſq; autem prædictis modis compendiariam inſitionem facere oportet, ne ſurculus, qui inſerendus eſt, dilatione factâ, reſiccetur. Oportet autem ſurculos ex generoſis, & vigoroſis, ac fructuoſis arboribus, acutis falcibus auferre à partibus Boream ſpectantibus, ſintque teneri, & leves, & denſis oculis, tria cacumina habentes, aut duo: ad fundum verò unimembres, habeantq; craſſitudinem digiti parvi, & ſint duorum annorum: anniculi enim promtè quidem excurrunt, verùm ſunt infructuoſi. Acuantur autem ſurculi acutâ falce ex una parte ad fundum, quemadmodum ſcriptorium calamum exacuere ſolemus, eo vitato, ut ne medullæ imminutio contingat. Adhibere autem ſurculum oportet eâ figura, ut lignoſum quidem ad lignum, corticoſum verò ad corticem vergat. Sitque deraſus & exacutus ſurculus paris magnitudinis ad fiſſuram, & cavitatem, in quam eſt immittendus. Sit igitur deraſus ad digitos duos. Poſt inſitionem verò, nihil de ſurculo auferendum eſt, ſed ſinendum, ut habet. Locus autem luto infarcto argilloſo integatur. Fulva enim terra ad hanc rem inepta eſt, truncos enim exurit. In tantùm verò utilis eſt inſitio, ut etiam ſi quis ipſas plantas in ſe ipſas inſerat, habitatiores, & præſtantiores fiant. Cæterùm ſurculi deſinente Luna accipiendi ſunt, decem aut pluribus diebus ante inſitionem, deponendique in vaſe cooperto, ac probè munito, ne perfluentur & tranſpirent. Oportet enim ſurculos quidem acceptos adhuc conqluſos eſſe. Id verò, in quo inſitio fit, jam ad germinationem feſtinare. Quapropter oportet decem, aut pluribus antea diebus ſurculos accipere. Cauſam verò ob quam non ſtatim, ut accepti ſunt ſurculi, ipſos inſerimus, diſcere convenit. Si enim adhuc fervens, & tumidus ſurculus, ſtatim in id, quod eum ſuſcipiet immittatur, neceſſe eſt, antequam unitio fiat, parum quid de ſurculo emaceſcere, & laxationem fieri inter immiſſum & ſuſcipiens lignum, & de cætero aër in locos intermedios cavos ingrediens, concretionem fieri non permittit. Si verò ad dies aliquot ſurculi in vaſe quopiam antea deponantur, in ipſo vaſe ſuſtinent, quod paſſuri erant poſt inſitionem, & de cætero ubi

jam

jam inſiti ſunt, neq; ampliùs laxatio fit vinculorum, neque aër ingreditur, ſed compendio coaleſcet. Surculi præterea non Borea ſpirante, inſerendi ſunt, ſed Auſtro. Atque illud quidem manifeſtum eſt, quòd imber inſitioni quidem commodus eſt: infoliationi autem inutilis. Noſſe item expedit, quòd poſt Æquinoctium autumnale, uſque ad Solſtitium hyemale, inſitio ritè fieri poteſt: item poſt Favonii flatum, hoc eſt, à ſeptima Februarii menſis die, uſq; ad Solſtitium vernum. Quidam verò optimum tempus inſitionis eſſe ajunt, ſtatim poſt Caniculæ ortum, & rurſus in æſtate poſt ſubcaniculares æſtus. At verò ſi ex longinqua aliqua diſtantia locorum afferantur ſurculi, portentur ſanè in vaſe aliquo in lutum infixi, ipſumque vas diligenter oblinatur, ne perflentur, & tranſpiret dum apportantur. *Florentinus.*

De inſitione, quæ fit per inoculationem, ſeu emplaſtrationem.

Inoculatio ante Solſtitium æſtivum commodè, & opportunè perficitur. Ego verò etiam circa Æquinoctium vernum in die ſerena, cùm in principio germinationis eſſent arbores, inoculavi, & vehementer ſucceſſit. Purganda eſt arbor, in quam inoculatio fit à ſobole, hoc eſt, propaginibus, & coma, relictis perfectioribus & adultioribus ramis, in quos infoliaturus eris; deinde accipienda arboris fructuoſæ progenies, & anniculum germen, ex eoque oculus inſerendus juxta exactam ſcalpturam præparati trunci. Ipſum autem corticem purum exactè excoriare oportet: lignoſum verò integrum, & intactum ſinere, ac ſervare. Hoc enim valdè neceſſarium habetur. Præſtat autem oculum, qui eſt in immittendo germine, in oculum, qui eſt in trunco, incidere. In ipſum enim poſitus omnino coaleſcit. Licet etiam citra oculũ in alteram trunci partem in loco levi infoliationem facere. Oportet autem & cortices utrorumq; truncorum æqualis craſſitudinis eſſe. Factâ autem concretione, ſtatim quod ſupra commiſſuram eſt, reſcindo, ne in hoc ipſum alimentum edat, ſed in id, quod eſt coaptatum. At verò ubi ſurculi inſiti tria folia adepti fuerint, vincula diſſoluta auferantur. Ego verò ſæpe numerò non ipſum oculum ex anniculo germine acceptũ ipſum per ſe ipſum infoliavi, ſed relicto oculo in ipſo germine illæſo, ex parte retro oculum ſita corticẽ deraſi, & conſpicuâ ligni parte, quemadmodum in calamo ſcriptorio fieri

ſolet,

ſolet, ſculpta, ſic oculum cum parte ligni reſidua infoliavi, & generoſiorem ex hujuſmodi inſitione arborem adeptus ſum. Cæterùm, ſi ſiniſtræ ramorum partes inoculationem ſuſceperunt, duplum fructum producent. *Didymus.*

Ad transferendas & tranſplantandas arbores.

Quòd ad arborum poſitionem attinet, raris intervallis ponendæ ſunt arbores, ac plantandæ: ut cùm creverint, ſpatium habeant, quo ramos extendant. Nam ſi ſpiſsè poſueris, nec infrà ſerere quid poteris, nec ipſę fructuoſæ erũt niſi intervulſeris. Dum transferre volueris, antequam id aggrediaris, ſedulò tibi notandum erit, quibus ventis expoſitæ erant, ut ſimili ſitu illas componas, & implantes. Quod dum facis, in imum uſq; ſcrobem ſarmentorum faſciculos craſſitudine brachii debes demittere, ita ut ſupra terram paululùm extent. Nam æſtate parvo labore aquam radicibus per illos ſubminiſtrare poteris. Sed optimum erit annum antè quàm plantare voles, ſcrobem fodere, ut terra Sole & pluviis opportunè maceretur, & quod poſitum eſt, citò comprehendat. Quòd ſi eodem anno & ſcrobem facere, & arbores ſerere voles, minimum ante menſes duos ſcrobem fodies, poſtea ſtramentis incenſis calefacies. Quem ſi latiorem patentioremque feceris, lætiores uberioresq; fructus percipies. Scrobem verò clibano ſimilem aperies: cujus imum ſummo patentius ſit, ut laxiùs radices vagẽtur: ac minus frigoris hyeme, minusq; æſtate calidi vaporis per os anguſtũ penetret. Generatim autem ſic arbuſculas, & arbores diſpones, ne imbecilla à valentiore prematur: quia nec viribus, nec magnitudine par eſſe poteſt, imparique temporis ſpatio adoleſcit. Porrò ſummè cavendum eſt, ne poſt rigidas tempeſtates, & violentas cœli injurias, arbores ferro vulneres, vel amputes, præſertim quæ fructiferæ ſunt. Cavendum præterea, ne una arbor alterius ſtillicidium quatiente vento excipiat, præſertim ſi diverſæ fuerint genere. Adhęc ne æſtate radices contra Solem nudẽtur, aut ab eo feriantur, & ne hominis manu cacumina duriter tractentur: aut à pecoribus prærodantur: nam in poſterum capere incrementum nequeunt, maximè ſi tenellæ fuerint. Arbuſculæ omnes priùſquàm transferantur, rubricâ ſunt notandæ: ut cùm ponentur, eaſdem cœli partes aſpiciant, quas in ſuo ſeminario videbant: alioqui frigore, vel calore laborabunt ab his partibus, quas præter conſuetudinem, ſub alio tractu

expoſitas

expoſitas habuerint. Erit ergo plaga cœli in translatis ſimilis retinēda, ne Aquiloniæ partes meridianis oppoſitæ Solibus findantur, aut algeant meridianæ aquilonibus obverſæ. Plerique arborem nec minorem bima, nec majorem trima transferri præcipiunt, cenſentq; non negligendum ne radices mora inareſcant: néve à Septentrionibus, aut ab ea parte cœli uſque ad exortum brumalem, vento flante, effodiantur arbores: aut iis ventis radices exponantur: nam ita emoriuntur, ignaris cauſæ agricolis. Proderit etiam quàm plurimum terræ, in qua vixerint arbores, radicibus cohærere: ac totas ceſpite circunligari. Rigari debebunt, quoties cœleſtis imbris negabitur profuſio, & ingens æſtus perſeveraverit: nam ita majoris incrementi fructus dabunt, ac vegetiores, lætioresque evadunt. *Mizaldus ex Columella, Catone & Plinio.*

Ad inſtantem arborum rubiginem & pruinam.

Si inſtanti & prævisǽ rubigini, ac pruinæ, obviam ire voles, paleas multas, ſi adſunt, aut horti, vel agri evulſas herbas, frutices, & ſpineta, pluribus locis combures: maximè quâ parte ventus ſpirabit: ita enim impendens malum averti ſcripſit *Diophanes*. Berytius in Græca geoponicon ſchola celebris, ubi illam in aëre congregari animadvertebat, bovis cornu ſiniſtrum cum bubulo ſtercore illicò incendebat, & fumū multum per horti vel agri ambitum excitabat, ventoque opponebat. *Apulejus* fumum trium cancrorum uſtorum cum bubulo vel caprino ſtercore, aut paleis, auxilium præſentiſſimum eſſe ſcripſit. Quòd ſi illa anticipaverit: rubigo inquam, damnum hoc modo reſarcies, ut tradit *Berytius*. Cucumerum ſylveſtrium, aut colocynthidis radices, vel folia contunde, & aquâ macera: indeque à rubigine prehenſa ante Solis exortum irrora, ac reſperge. Idem aſſequeris ficulneo aut quercino cinere, aqua infuſo, & quo dictum eſt modo, aſperſo. Proderit (eodem Apulejo teſte) ramos lauri multos per hortum, vel agrum defigere, ac plantare: nam in illos, ſicuti & plurivariam obſervavi, rubiginis noxa omnis tranſit, & abit. Quæ frequentiſſima ſolet eſſe in roſcido tractu, convallibusq; ac locis perflatum neſcientibus. *Mizaldus.*

Adverſùs carbunculum & pruinam arborum.

Adverſùs carbunculum, qui vitibus peculiares eſſe ſo-

let. *Plinius* tres cancros vivos cremari jubet, vitibus aut arboribus appenſos, Græci contra pruinam in horto, vel agros fabas intus & extra ſerunt. *Idem.*

Ad arbores ægrotantes.

Quòd ſi ægra fuerit arbor quævis, illius radicibus affundi debet amurca aquæ remiſta æqualiter: item ſummum præſidium eſſe ajunt, fecem vini aut aquam lupini decocti circumfundere, vel lupinum ipſum circa radices ſerere. *Didymus & Plin.*

Ad arbores emaciatas & languidas.

Si emaciata fuerit arbor, & languida, habitior fiet, ſi radices circunfoſſas, & item truncum, veteri urinâ humana, eaque vitili, vel pecorum lotio, imbueris. *Paxamus.*

Ut arbor ſtet illæſa.

Illæſam, & à vitiis arborariis immunem habebis arborem quamvis, ſi bubulo, taurinóve felle radices illius perfuderis, aut fabarum, vel aliorum leguminum paleis circumpoſitis, aceribúsve frumenti reſperſis, eaſdem radices veſtiveris, & regeſta terra adjuveris. *Mizaldus.*

Adverſus caniculæ æſtum, & ſiderationem.

Si caniculæ æſtu fatigatur arbor, & ob id ſiderari periclitatur, trium fontium ſingulos ſextarios poſt ſolis occaſum radicibus jube influere: ſed ita ne remedium Luna deprehendat. Vel herbam ſymphoniacam, (quæ Apulejo eadem eſt cum Apollinari, & hyoſcyamo) circa truncum arboris, coronæ modo intorque. Vel ex ea juxta imum caudicem cubile facito. Si fuerit ſiderata arbor, & veluti tabe ægrotans, unguento delibutam, quaſi reviviſcere obſervabis, ut ſcripſit Democritus. *Idem.*

Aves ne arborem impetant.

Arbor ab alitibus non impetitur, quæ alliorum faſciculum ſuſpenſum habet: aut falce putatoriâ allio perlitâ, expurgata eſt. *Democritus.*

Ad arbores infrugiferas.

Si florum largo proventu luxuriando nullum ferat fructum, querno, vel fagineo palo radicum foramini impacto, & terra occultato, velut inita fœcundabitur. Proſunt & fabaceæ paleæ trunco radicis circumjectæ, ut ſcripſit *Zoroaſter*. *Columella* arborem terebrare præcipit, & in foramen viridem oleaſtri taleam demitti: nam ita arbor velut inita fœcundo ſemine fertilior evadet. *M. Cato* amurcam æquis partibus cum aqua remiſcendam cenſet: deinde

deinde arbori circumfundendam. Quæ ſi maxima erit, commiſti amphora una ſatis erit: ſin minor, pro ratione fundendum erit. Si arbores etiam feraces fuerint, hac miſcellanea meliores quoq; fient. *Africanus* portulacam & tithymalum probè contuſa, & miſta, arborum truncis illinebat, ut fœcundiores adoleſcerent: hisque columbinum fimum nonnunquam addebat. *Mizaldus.*

Ad arbores habentes fructus defluos.

Quæ ſi, veluti ægrotantes arbores, fructuum defluxum habebant, nec retinere poterant, *Sotion* Græcorum hortulanus diligens & peritus lolium quod zizaniorum nomine venit, cum radicibus evulſum in coronæ figuram efformabat, & arboris trunco circumdabat: vel marinos cancros paguros nuncupatos, eodem circunligabat: aut plumbea coronâ amplexabatur. Præterea radicem ablaqueabat, eamq; perforabat, & cuneum ex corno immittebat, terra circumaggeſta. Quidam nudatas radices aliquot craſſiores ac majores findunt, & fiſſuræ cilicis fragmentū immittunt; deinde ligant, & accumulata terra rurſus adobruunt. *Palladius* rubrica, aut amurca inſulſa, aquæ remiſta arborem illinit. Vel cancrum fluvialem cum rutæ ramo, aut lupinorum faſciculum eidem ſuſpendit. *Idem.*

Ad arbores, quæ deciduos flores vel folia habent.

Arboribus ſi flores, aut folia decidant, hunc in modum auxiliaberis ex Quintilliorum Græcis Georgicis. Circunfoſſis radicibus, palearum fabearum, aqua temperatarum, & maceratarum menſuram magnam magnæ arbori, parvam verò parvæ circumpones, & ita defluvio laborantem curabis. *Idem.*

Adversùs vermes arborum.

Si à vermibus infeſtabitur arbor, de Florenti conſilio ſic illam defendes: Lemniam terram, quam ſigillatam vocant, & origanum cum aqua tere, eáque miſcellaneâ radices illine, aut ſcillam in circuitu planta. Si verò piceos paxillos circa arborem defixeris, tabeſcent vermes, ac decident. A quibus etiam ſuillum ſtercus vino dilutum illæſam ſervabit, ſicut ſcripſit in ſuis Græcis Georgicis *Didymus*, modò illud circa arborem frequenter injiciatur, quod etiam præſtare poteſt columbinum ſtercus, nudatis radicibus circumpoſitum. Adhæc taurinū fel, iiſdem frequenter ingeſtū: nam ita neq; citò ſeneſcet arbor, neq; vermes

facilè producet. *Palladius* feces veteris vini per triduum affundit. *Hæc ex Anton. Mizaldo. Auxilia verò contra arborum vitia lib.6. alia videbis.*

Arbores ne à jumentis lædantur.

Cancros & fortè etiam gammaros, ſalicibus ſuſpenſos, tum etiam aliis arboribus, jumenta ab illarum injuria arcere, pro conſtanti traditum eſt: id verò contingit partim formæ abſurditate, partim odoris fœditate: nam jumenta odorem omnem animalis mortui, plerunq; etiam viventis, ſi ejuſdem ſpeciei, refugiunt. *Cardanus.*

Ad arbores necandas.

Arbores necare ſi volumus, Corticem in orbem detrahamus, cortice enim ſpoliatâ, interit omnis arbor, ſed tardius & celerius, ut tilia, & robur ociùs, tardiùs autem infirmiores. Refert quoq; quibus fiat anni temporibus: Martio & Februario ſtatim emoriuntur: hyeme autem robuſtis arboribus diuturnior eſt interitus. At ſubere corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. Sic paſtinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occidit. Et menſtruatus pannus radicibus admotus, præſertim juglandi nuci, ut placet Democrito. *Porta.*

Ad arbores extirpandas.

In trajectam terebro arborem, puerile lotium, vel cepa, vel cuneus myrtæus immittatur, præſertim dum floret: vel radici ablaqueatæ dictamnus, faba vel pannus menſtruo muliebri imbutus admoveatur: nam ita arbor tabidâ ariditate conficietur. Sunt qui in terebratam medullam vivum argentum injiciant. Sylvæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in ſucco cicutę uno die macerato, & radicibus ablaqueatis reſperſo.

Arbores necare.

Oleum commune radicibus fundatur: & peribũt brevi. Vel fac foramen uſque ad medietatem, ſeu medullam, in quo infundatur argentum vivum & oleum, & obturetur cerâ & cretâ, & brevi temporis ſpatio ſiccabitur. *Fallopius.*

Arbores ut à pecoribus non lædantur.

Cancros, hoc eſt, paguros, fluviales, aut marinos, nõ pauciores quàm decẽ in aquã conjectos ad dies octo ſinito, & concluſos ſub dio exponito, ut ad dies decẽ inſolentur, & ex aqua inſtillato ſuper ea, quæ illæſa manere velis ad dies octo, & admiraberis efficaciam. Idẽ facit caninum ſtercus urinâ putridiſſimâ admixtâ, & circumſperſa. *Democritus.*

DE

DE SECRETIS ARBORUM HORtenſium. CAP. III.

Adverſus vermes arboris mali.

MALUS omnium maximè vermiculationem ſentit, hoc eſt, vermium eroſionem. A' quibus immunis erit, ſi ſcilla circumpoſita fuerit. Quos ſi hæreditarios habuerit, felle bubulo vel ſuillo ſtercore miſto humanæ urinæ, & radicibus affuſo extinguentur. Si verò negotium exhibere perrexerint, cortex æreo clavo, vel ſcalpro fodicandus, atq; vellicandus, donec mucrone vermes tacti radantur, & deturbentur: ſed ulceratum locum bubulo ſtercore obducere licebit. Porrò ſi generoſiſſimæ quæque malorum plantulæ, taurino felle radicibus admoto, ita ſcrobibus imponantur, ut cacumen tantùm ſuper terram extet, à vermibus immunes prorſus erunt, cum fructibus, qui inde naſcentur. *Mizaldus ex Palladio, & Anatolio.*

Ut malus ſobolem proferat numeroſam.

Si fructum multum eam parere cupis, & ſobolem numeroſam proferre, ſectum plumbei tubi ſeu canalis os patulum, ſic ut circulum ducat, caudici altitudine pedis à terra circunducito: & cùm mala cœperint adoleſcere, vel arbor ipſa floreſcere torquem illum, & circulum eximito: idq; quotannis facito, ut fœcunditatem arbor concipiat. *Mizaldus.*

Ne pomifera arbor rumpatur pondere gravata.

Quia pomiferis arboribus, uti etiam aliis, frequenter uſu evenire ſolet, ut degravatæ fœtuum pondere, laborare videantur, adeò ut nonnunquam rumpatur incurvati rami, furcis ſuppoſitis oneri impares fulciendæ erunt. *Idem.*

Ad mala caduca.

Si caduca fuerint mala, fiſſæ radici lapis impactus illa retinebit.

Ad pyros ſteriles.

Si ſterilis fuerit pyrus & languida, fœcundabitur eo artificio, quod ſuperius expreſſimus. Pleriq; ubi adoleverit arbuſcula, altè ſolent ablaqueare, & juxta radicem truncum findere, ac fiſſuræ cuneum tedæ pineæ, aut ex fago, vel quercu adigere, atque ita obruere. *Idem.*

Ne lapidoſos fructus pariat pyrus.

Si lapidoſos fructus emittit pyrus, jubet Quintilliorum

agricultura arborem ad imas uſque radices retegi, & quicquid lapidoſum invenitur, ſecerni ac excludi: altera terra cribro excreta, alterius loco ſuffuſa, & addito ſtercore repoſita, quod ſummè proderit; ſi rigare non ceſſaveris. *Idem.*

Ut pyrus copioſum & dulcem ferat fructum.

Si dulciora & copioſiora pyra arborem tibi exhibere voles, trunco proximè radicem terebrato, cuneum, ex fago, vel quercu, ut ſcripſit *Diophanes*, defiges, aut vini fecem, nudatis radicibus inſtillabis.

Remedium ægrotantis pyri in flore aut à vermibus infeſtata.

Si dum floret ægrotabit pyrus, curabis fece vini veteris affuſa radicibus ablaqueatis per triduum: regeſtatum demum terra. Si à vermibus infeſtentur arbor & fructus, radicibus felle bubulo, vel taurino frequenter imbutis & perunctis morientur omnes, ac in poſterum gigni prohibebuntur. *Mizaldus.*

Remedium pro ægra aut ſterili arbore cotonei, vel aliter laborante.

Si ægra fuerit arbor cotoneorum, amurca æqualiter aquæ remiſſa, radicibus affundatur. Aut calx viva cum creta & aqua temperetur, arborisq; trunco illinatur. Si ſterilis fuerit, infœcunda, vermiculoſa, aut aliter laborans, recurre ad ea, quæ ſuperius tam generali, quàm particulari ſecreto ſcripſimus.

Pruni languidæ, & minus feracis remedium.

Si languida fuerit prunus, & minus ferax amurca æqualiter cum aqua temperata radicibus infundi debet. Vel bubulum lotium ſolum, aut humanum, idq; vetus, miſtum æquis partibus cum aqua. Vel cineres è furno, maximè ſarmentorum. *Palladius.*

Adverſùs vermes prunum infeſtantes.

Prunus ſi à vermibus vel formicis infeſtatur rubricâ & pice liquidâ illini debet.

Ceraſi putreſcentis remedium.

Quòd ſi humore nimio concepto putreſcere obſervabitur, foramen in trunco excavari debet, quo ille poſſit educi. Si formicas patitur, ſuccum portulacæ licebit affundere, cum aceti media parte miſtum: aut fecibus vini truncum florentis arboris illinere. *Pallad.*

Ceraſa

Ceraſa ut fiant præcocia.

Præcoces fructus dabit, ſi ante florum exortum calx viva radicibus circumponatur, aut aqua calida ſæpius infundatur: ſed poſtea parvo temporis tractu inareſcit.

Ceraſus ut uvas ferat.

Si quis ceraſo nigrā vitem inſerat, verno tempore uvas proferet. *Florentinus.*

Morus ut fiat feracior, & candidos ferat fructus.

Nonnulli ſcripſerunt arborem mori feraciorem & proceriorem fieri, ſi forato prorſus trunco, cunei inſerantur terebinthi hinc, inde lentiſci. Eadem, ſi populo albæ inſeratur, vel inoculetur, candida mora proferet. *Berytius.*

Perſica malus, ut lætior evadat.

Habitu multò lætior evadet, ſi ſimulatq; poma perſica ederimus, illorum oſſa ponamus, & conſeramus, carnis parte aliquâ in eis relicta. *Florent.*

Languidæ & tabeſcentis perſicæ remedium.

Perſica ſi languida videbitur, veteris vini feces aquæ miſtas oportebit infundere: & frequenti aggeſtione cumulare, veſpertinoque humore juvare, ac objectis umbraculis defendere, ſi ardore Solis ſiccata cōtabeſcat. In quam rem etiam proderit ſerpentis ſpolium appendere. Si vermibus infeſtatur, cinere amurcæ miſto extinguentur: vel bovis urina cum aceti tertia parte confuſa. Si à pruinis periclitatur, ſtercus illi ingeratur, vel vini feces cum aqua permiſtæ. Vel quod magis prodeſt, aqua, in qua faba fuerit incocta. Contra vitia omnia proſpicit ſpartum alligatum: vel ſuſpenſa ramis ſpartea. *Mizaldus.*

Ne caduca & deflua ſint perſica.

Si caduca & deflua fuerint perſica, nudatis radicibus cunei lentiſci vel terebinthi adigantur: aut arbori terebratæ in medio, pales ſalicis imprimatur. *Idem.*

Ut è perſico, & nuciperſico malum componas.

E' perſico & nuciperſico malum componere: per inſitionem efficies, quam *emplaſtrationem* vocant agricolæ, ut ſi è perſico, & nuciperſico ramos abſtuleris novellos feraces, & qui adoleſcendi, magnumq; germinandi præſagiū dabunt, ipſis duobus digitis circumſignatis, gemmæ ut in medio collocentur, ſic cortices acuto ſcalpro à ligno

leniter, ne lædantur, evellas: has per medium findito, ut ſimul compactæ ritè coaleſcant, & cicatricis locus non appareat, ſed gemma una videatur, alterutrum inſerere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conſpicitur, reliquis amputatis, ne alimentum ſurripiant, ut omne inſito ſerviat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circumcidito ejuſdem gemmæ quantitates, ac ita gemmam aptato, ut circumciſæ parti par ſit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, ſupra aliquid imponendo, ne pluvia dilabatur, ſic germinabit, & ſobolem dabit mediam retinens ab utroque genitore naturam, quam nunquam arbores pepêrere: erit enim malum perſicum, & nuciperſicum æmula facilè repræſentans. Sic mala punica ex uno dulcia, ex alio latere acida videntur. Et mala pyris odoratis comprehendi jubet *Diophanes*, & ea *Mirapidia* nominari. Et mala cotoneis obſervantur, & pulcherrima eveniunt mala, apud Athenienſes *Melimela* vocata, ut *Diophanes* quoque ſcriptum reliquit. Et invicem diverſis generibus commixta, citromala limonibus, & medicamala cum acidis, ſic ſemiacida, & ſemidulcia. Perſicum ex ſanguineo, & albo ſic mellita mala, & reliqua multivario proventu eveniſſe conſtat. *Joan. Bapt. Porta.*

Amygdalo-perſicum.

Exoritur ſumma quoque cum diligentia malum, quod foris perſicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare poſſumus Amygdaloperſicum. E perſico arbore decerpas ſurculum, quem ſi dulci amygdalæ inſerueris, inde enatum germen, denuò inſerueris alteri, idq; ter, quatérvè effeceris, malum dabit intus dulcē nucleum continēs, pleraq; poterit ingenioſus artifex componere: mihi viam oſtendiſſe ſufficiat. *Idem.*

Meſpilus quomodo à vermibus ſit expurganda.

Vermibus in ſenecta crebrò infeſtatur Meſpili arbor: qui prægrandes, & quàm cæteris arboribus diverſis cernuntur: purgandi æreo ſtylo, atque amurca, vel humana urinâ veteri, aut vivâ calce perfundendi, ſed parcius, propter arboris noxam. In quàm rem plurimùm etiam proderit decocti lupini aqua. *Mizaldus ex Palladio.*

Ne labantur poma meſpili & moleſtæ ſint formicæ.

Si labuntur poma meſpili, fruſtum de ejus radice præciſum,

ciſum in media trunci parte figatur. Si moleſtæ ſunt formicæ, rubricâ cum aceto, & cinere temperatâ necabuntur. *Idem.*

Quomodo nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, ſuccurratur.

Quòd nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, ſi voles accommodare, lixivio per annum continuum ter in menſe rigabis. *Idem.*

Quomodo ex amaris dulces fiant amygdalæ.

Theophraſtus tradit, & poſt illum *Plinius*, ex amaris dulces fieri amygdalas, ſi ſtipite circumfoſſo, & ab ima parte perforato, defluens undique pituita detergatur. Quod *Africanus* in ſuis Georgicis Græcis etiam monuiſſe videtur, hunc in modum ſcribens: Ex amaris dulces fient amygdalæ, ſi circumfoſſo ſtipite quatuor digitis à radice cavernula imprimatur, per quam lachryma quotannis effluat, donec dulceſcit fructus.

Ut fructum copioſum ferat amygdalus.

Quòd ſi amygdalus perſeveraverit folia ferre, fructum verò nullum dare, partem trunci juxta terram forato, vel potiùs radicem, & pinguis tedæ cuneum in foramen transfigito, humanaq; urina affuſa obruito: aut ſilicem ſic inſere, ut libro tegente claudatur. Item copioſiorem fructum dabit, ſi ferreus palus arbori adigatur, impreſſoque foramini querneus inſeratur paxillus. *Mizaldus ex Palladio & Theophraſto.*

Adversùs pruinam amygdali.

Ubi à pruina metus erit, antequam floreat amygdalus, radices nudentur, & albi lapides minutiſſimi, arenis remiſti congerantur: atq; ubi jam tempus videbitur, ut debeat germinare, effoſſi ſubmoveantur. *Idem.*

Ficus ne fructus amittat.

Arietis cornua circa radices obturentur. Vel truncus ipſius arboris, quâ parte turget, ſcarificabitur, ut poſſit humor effluere. *Idem.*

Adversùs vermes ficuum.

Si vermibus laboraverit ficus, ramum terebinthi, vel lentiſci taleàm cum plantis fici, cacumine inverſo ponemus. Perdentur verò calce viva radicibus inſperſa, vel in cavas trunci partes miſſa. Sunt qui æreis uncinis illos tollant. Alii amurcam, alii veterem urinam ablaqueatis radicibus miſcent: ad hæc bitumen & oleum. *Idem.*

t 5

Fici ut groſſos teneant.

Fici ut groſſos teneant, facito omnia quo modo in olea dicetur, & hoc amplius: cùm ver appetet, terram adaggerato benè, & groſſi non cadent, & fici ſcabræ non fient, & multò feraciores erunt. *Cato.*

Olea ut fructum ferat.

Olea ſi fructum non feret, ablaqueato. Poſtea ſtramento circumponito. Ad hæc amurcam cum aqua commiſceto æquas partes. Deinde ad oleam circumfodito, ad arborem maximam urna commixti ſat eſt. Ad minores arbores pro ratione indito. Et idem hoc ſi facies ad arbores feraces, eæ quoque meliores fient. Ad eas ſtramenta ne addideris. *M. Cato.*

DE SECRETIS ARBORUM ſylveſtrium. Cap. IV.

Ad arbores ſylveſtres extirpandas.

Lupini florem in ſucco cicutæ uno die macerato, & ablaqueatis radicibus reſpergito. Vel ſub diebus caniculæ illas ad medullam perforato, & petroleum cum ſulphure injicito. *Democrit. & Plin.*

DE SECRETIS FRUTICUM. Cap. V.

De vitium inſitione.

Qui vitem inſerere velit, craſſum truncum deligat, qui unum atq; alterum ſarmentum ſuſcipere queat. Quidam in terra inſerunt, ad ſemipedis altitudinem deſcendentes, & ferè in vitis fundo inſitionem faciunt. Quidam in planicie inſerunt, id quod optimum exiſtit. Quod verò in alto inſeritur, difficulter coaleſcit, à ventis agitatum. Si autem neceſſitas cogat in alto inſitionem facere, propter levitatem exiſtentē in profundo, præparatum palum habeto, quoad ipſum deliges, quod in alto inſitum eſt, propter ventos. Quidam etiam in humeros trunci inſitionem faciunt. Quòd ſi in ceraſum vitem inſeras, valdè præcoces uvas habebis. Quo tempore enim ceraſus proprium fructū ferre ſolet, eodē & uvas dabit, hoc eſt Vere. Tempus inſitionis ver eſt, glacie jam ceſſante, quando dum inciditur vitis, humorem neq; multum, neq; aquoſum, ſed craſſum & glutinoſum remittit. Sarmenta ad inſitionē accipienda ſunt rotunda, ſolida, denſis oculis,

lis, maximè ex brachiis. Sufficiunt autem ſarmento oculi duo, aut tres. Si verò terra obruatur, tres aut quatuor. Cæterùm ab uno ſarmento plures quàm duos ſurculos ſecare ad inſitionem non convenit. Quod enim poſt primos ſeptem oculos ſupereſt, ſterile & inutile exiſtit. At verò firmiùs coaleſcent nova ſarmenta periſyni ſarmenti partem habentia. Neq; verò ſtatim, ut ablata ſunt, à vite ſarmenta inſeremus, ſed poſt ſectionem obtectâ plagâ, in dolio deponemus, ne tranſpirent priuſquam tamen germen fundere incipiant, & dum adhuc clauſa ſint inſeremus. Quæ igitur ad terram ad ipſum vitis fundum inſerimus, firmiùs utique inſerentur, elevata ſimul terra ad ipſorum enutriationem, verùm fructum tardiorem reddent, velut alia in terra plantata ſarmenta. Quæ verò in altiore parte inſita ſunt, difficulter coaleſcent à ventis conquaſſata: citiùs tamen fructum producent. Oportet autem ea, quæ in alto inſeruntur eſſe levia & plana, craſſitudine pollicari: aſpretudinem verò à ſerra, acuta falce lævigare expedit. Porrò ſarmentum, quod inſerendum eſt, ad duorum & dimidii digiti longitudinem ex una parte detrahere oportet, quemadmodum videmus ſculptos, & formatos calamos, cum quibus ſcribimus, ita ut ex una parte medulla appareat illæſa, ex altera verò ipſe cortex. Deponẽdum eſt autem ſarmentum totum quatenus deraſum eſt, ut ne, quod inter truncum & ſarmentum medium eſt, hiet, explendumque calce, aut argillâ. Prohibebitur enim ita ut humor, & is, qui in ipſo eſt humor, cuſtodietur. Cæterùm pars trunci, quæ ad plagam ſpectat, vinculo liganda eſt, ſimplici quidem, ſed infracto, deinde luto glutinoſo illinenda. Quidam etiam bubulum ſtercus ad lutum admiſcent. Quæ igitur hoc modo inſita ſunt, eorum vinculum aqua per ſpongiam irrigamus, ſub crepuſculum veſpertinum in æſtatis maximè vigore. Ubi autem jam germinans quatuor digitorum fuerit, ridicam juxta defigere oportet, & alligare, ut à ventis ſit ſecuritas. Quum verò germen auctum fuerit, vinculum falce diſſecare convenit, ut à coarctatione liberetur, & humor ex trunco in ſarmentum diſtribuatur. At verò Luna deſinente ſarmenta decidere oportet ad inſitionem. Ita enim robuſtiora erunt. Quidam non ſolùm Vere, ſed & poſt vindemiam inſitionem faciunt. Tunc enim vitis denſiorem impetum ac concitatiorem habet. *Florentinus.*

De inſitione per terebrationem.

Optima mihi eſſe videtur inſitio per terebrationem. Neque enim vitis, in qua inſitio fit, interim ocioſa manet, ſed ſimiliter fert fructum, & ſarmentum coaltum ſimul augeſcit, vite nihil offenſâ ex terebratione, neq; compreſſa ex coarctatione. Fit inſitio per terebrationem hoc modo. Truncum vitis terebra gallica appellata præforato & præſtantioris in proximo ſitæ vitis ramum attractum in foramen immittito, non ab antiqua matre deciſum. Sic enim ſarmentum vivet, tum à veteri parente nutritum, tum viti, quæ ipſum ſuſcepit coaltum & concretum. Intra duorum verò annorum ſpatium unietur. Tunc igitur poſt cicatricem inductam, ſarmentum decidere oportet, quod adhuc ex veteri matre detinetur, & truncum vitis, in quam inſitio facta eſt, quantum ſupra terebrationem extat, ſerra deſecare. Et de cætero ſarmentum inſitum principalis vitis pars exiſtat.

Ut idem racemus diverſos habeat acinos, hoc eſt, ſingulares uvas, alios albos, alios nigros, aut fulvos.

Accipienda ſunt duo differentia diverſi generis ſarmenta, eaque findenda per medium, cum animadverſione, ne in oculos fiſſura perveniat, neque quicquam de medulla excidat, atque ita alterius alterum adjungere oportet, & adglutinare ut oculi coincidant, & quantum poſſibile eſt ſe mutuò contingant, & duo oculi quaſi unus fiat. Inde verò validè conſtringere ſarmenta cum papyro oportet, & ſcilla integere, aut glutinoſiſſima terra, atq; ita plantare, & interjectis diebus tribus, aut quinque irrigare, uſque quò germen producant. *Didymus.*

Vitis ut ſerotinas uvas proferat.

Racemos qui primùm enati fuerint auferre oportet, rurſus enim alii pro ipſis naſcentur. Inſuper & plantę multam curam habeto, iterumque racemos producet, hi verò maturi facti ſerotini erunt. Eos itaq; racemos in vaſa fictilia infernè perforata imponito, & ſupernam partem diligenter contegito, ipſaque vaſa ad vitem alligato, quò à ventis immota permaneant. *Tarentinus.*

Uva ut abſque vinaceis generetur.

Uvam abſq; vinaceis quidam ſic faciũt. Sarmenti quod plantaturi ſunt tantam partem, quantam terra adobruere oportet, leviter ex æquo findunt, & auriſcalpio medullam

jam omnem eximunt; deinde papyro humida obligatum ſarmentum deponunt. Præſtabilius tamen fuerit, ſi totam ſarmenti partem, quæ in terram deponitur, ſcillæ inſertam depoſueris. Scilla enim tum ad naſcendum, tum ad uniendũ conducit. Alii ipſas vites jam fructiferas incidũt, & ſarmenti fructiferi medullã auriſcalpio eradunt, quantũ fieri poſſibile eſt, eam ex alto eximentes, ſarmento nõ fiſſo, velut eſt indicatum, ſed integro dimiſſo, & laſeris Cyrenaici ſuccum aquã diſſolutũ, aut ſapæ ſpiſſitudinem coctum infundunt, & erecta ſarmenta ad radices alligant, ne videlicet ſuccus effluere poſſit. Singulis autẽ deinde octonis diebus ſuccum eundem ſarmento infundunt, donec germen emittat. Idẽ facies & in punica malo, ac ceraſo, ſiquidẽ & harũ poma abſq; granis ac nucleis naſci velis. *Democritus.*

De vite Theriaca, & purgatoria.

Quòd ad multa conferat vitis Theriaca manifeſtũ eſt, & maximè ad ſerpentium plagas. Modum autem quo paratur nunc dicemus. Ramuli vitis, quẽ plantare volumus, inferiorem partem findimus ad trium aut quatuor digitorum menſuram, & exemta medulla, Theriacam antidotum in ipſum ſarmentum indidimus, deinde papyro obvolutam fiſſam partem plantamus. Qui diligentiores circa hanc parandam haberi volunt, etiam in radices antidotum diffundunt. Similiter autem & purgatoriam vitem eodem modo faciemus. Veratrum videlicet in fiſſum ſarmentum ſubdentes. Verùm noſſe oportet, quod ſarmentum à Theriaca vite ad plantandum acceptum, non eandem vim habet. Elangueſcit enim tranſplantatum, aut translatũ & inſitum, nimirum antidoto per tempus tranſpirante. Quapropter convenit antidotum opportunè radicibus illinire. *Florentinus in ſuis Georgicis.*

Ut vitis pedunculos aut erucas non faciat, neque à glacie affligatur.

Urſino adipe corticem illinito & vitis pedunculos non producet: aut adipe urſino falces ungito nemine ſciente, quibus videlicet vitem putaturus es, & neque pedunculi, neq; glacies vitem injuriâ afficient. At falces oleo, in quo allium contritum ſit illinito. Si verò erucas, quæ in roſis reperiantur, in oleo coxeris, & inde falces illeveris, neque ab alio animalculo, neque à pruina vitis injuriam perpetietur. Aut adipe hircino, aut ſanguine ranarum falces ungito. Aut coticula cinere cum oleo prælita falces acuito.

Vitis

Vitis ſarmenta uſta, & vitis lachryma permixta, cum vino in mediam vineam deponito, & vermes non enaſcentur, *Aphricanus.*

Vites, ut neque à pruina, neque à rubigine lædantur

Stercus aridum per diverſa ſpatia in vinea deponito, ſecundùm vineti ventum: & ubi incumbentem pruinam videris, ſtercus ſuccendito. Fumus inde elatus pruinam diſpergit. Quæ verò facilè à pruina aduruntur vites tardiùs putare oportet, quum ad germen fundendum concitantur. Sic enim tardius efflorelcent. Quemadmodum igitur & Hippuris, vitis credita eſt pruinam minus curare, quod ut opinor, tardè germinat, calido jam Sole exiſtente. Quidam fabam in vineta ſeminant, & vites à pruina illæſas futuras credunt. *Diophanes.*

Adversùs pruinam vitium, ejuſdem.

Si contigerit vites à pruina lædi, & manifeſtum eſt fructum periiſſe, incidendæ ſunt, & valde breviter præſecandæ, ut vis earum permaneat. Nam & ſequenti anno priorem fructum reddet. Quidam experientia in Bithynia edocti affirmant, quòd ubi ſuſpecta fuerit pruina, conveniet myricæ quidem maximè, aut ſi haberi non poſſit, cujuscunq; tandem ligni cinerem in vinea diventilare. Sic enim inſidens oculis vitis cinis illabentem pruinam depellit.

Adverſus rubiginem vitium.

Simul ut videris rubiginem in aëre congregari, ſtatim bovis cornu ſiniſtrum unà cum bubulo ſtercore urito, & fumum multum per ambitum arvi, ſecundũ ventum facito, quo ventus omnem fumũ ad rubiginem ferat. Diſperget enim omne aëris vitium fumus. *Apulejus* tradit trium cancrorum uſtorum cum bubulo ſtercore, aut paleis, aut ſtercore caprino, fumum ſufficienter juvare. *Berytius.*

Ad vites ſteriles.

Truncum ſcalpro, aut ſerra, aut quod melius eſt, cuneo quercino findito, & lapidẽ in fiſſurã indito, ut partes trunci invicẽ diſparentur, & in ipſum urinam humanã veterem infundito, ad mẽſuram heminarũ quatuor, ita ut eam ſenſim omni trunco circumfundas, ut etiã radices inde perfuſæ in integrũ reſtituantur. Deinde injice ſtercus terra mixtum. Oportet tamen eos, qui lapidem in truncũ imponũt, defodere, & vertere ea, quæ ſunt circa radicem. Hanc verò curam in autumno facere oportunum eſt. *Democritus.*

Ad

Ad vites ſideratas.

Sideratas vites cognoſces quidem ex eo quod folia valdè ſubrubra habent. Curabis autẽ, ſi terebro truncum valdè perforaveris, & per foramen quernum paxillum indideris, aut ſi parum de radice abruperis, ſimiliterq; palum intruſeris, & terrã circumaggeſſeris. Atq; ſic ſanè vitem curabis. Alii autem hujuſmodi vites marina aquâ rigant: alii & has, & quæ à quocunq; inſtrumento percuſſo ſunt, oleo cum bitumine coƈto oblinunt. Alii velut in Bithynia experimento deprehenderunt, quomodo ſideratis ſit ſubveniendũ, clavo nimirum truncos penetrantes. Alii verò urinam humanam trunco, & radicibus affundunt. *Caſſianus.*

Ad vites lachrymantes.

Ægrotantem vitem cinere ſarmentitio, aut quercino cum aceto mixto ad truncum conſperſo, curabis. Valdè prodeſt & urina hominis radicibus affuſa. Quidam verò ægrotas vites excindũt juxta terrã, deinde leviter obruunt terrã adjacente, modico ſtercore ipſi admixto, & quum turiones egerminaverint, debiles quidem extirpant, generoſos verò ſumunt, & rurſus ſequenti anno commodiorem ex relictis eligentes, reliquas tollunt. *Demageron.*

Ad vites ægrotantes.

Vites multam lachrymã emittentes, quantam vix credi par eſt, & in totum corpus vitis non diſtributum abjiciunt. Falce igitur truncum incidemus, & exulcerabimus ſinu videlicet in ipſo facto. Si verò nihil profuerit hoc factum, etiam radicũ craſſitudinem exſculpemus, aut aliquo modo ulcerabimus, & amurca ad medietatem cocta, ac perfrigerata plagas illinemus, Subjectum verò cæſuræ oculum foris inungemus, quod multò melius eſſe experimento conſtat. *Sotion.*

Ad vites defluas, quas Rhyadas Græci appellant.

Vites Rhyadas, quæ latinis defluę ſive fluxæ vocati poſſunt, ex foliis cognoſces ſubalbidis & ſubarefactis, ſed & ſarmentum latũ, & inſtar lori tractile, ac molle habẽt. Medeberis igitur cinere aceto acerrimo ſubacto illinens ſtirpes, & irrorans, quæ in ambitu ſunt trunci. Ipſæ etiã vites cinere liquido facto reſpergendæ ſunt. Quidam verò marinam aquam radicibus affundunt. Alii racemorũ ſummas partes auferre, & impedire ſtudio habent. Vocatæ autem ſunt Rhyades fructum non continentes, à defluxu. *Idem.*

Ad

Ad vites fructum putrefacientes.

Sunt quædam vites, quæ fructum recens productũ, putrefaciunt, priuſquã racemi connutriantur, & matureſcãt. Talibus igitur medeberis portulacæ folio. Alii autem polentam portulacæ folio; Alii polentam portulacæ admixtam trunco circumlinunt. Alii portulaca dimidiam racemi partem illinunt. Quidam cineris veteris heminas quatuor radicibus injiciunt, aut etiam arenam. *Varro.*

Ad præſciendum utrum vini ubertas, & bonitas, aut contrà pravitas futura ſit.

Acinum, hoc eſt, uvam particularem de racemo leniter per digitos detrahito. Siquidem igitur quiddam exilierit, ubertatem oſtendit. Quidam ſi multum fermentum provenit, etiam liquidum fructum abundaturum pollicentur. Cæterùm vinum bonum & potens futurum conjectamus, ſi per vernum tempus imbres plures fiant. Idem futurum indicant imbres oborti quum ervi magnitudinem uva habet, & adhuc acerba exiſtit. At verò quæ ad ipſum vindemiæ tempus oboritur pluvia, non ſolum aquoſum, ſed & depravatum vinum ac vappam faciet. *Democritus.*

DE SECRETIS RADICUM.

CAP. VI.

Rapæ ut maximæ fiant.

RAPAE maximæ evadunt, ſi profunditate digiti germen eruatur, inde ſulcis rariores obruantur, atque terra injecta calcabis. *Cardanus.*

Raphanus ut dulceſcat.

Si raphanos dulces habere cupis, ſemina mulſo, vel paſſarum uvarum ſucco, aut ſaccharatã aquâ biduo præmacerare debes, & ſiccata terræ committere. *Florentinus.*

Raphani ut majores fiant.

Si raphanos majores fieri peroptas, ſublatis foliis omnibus ſolo caule tenui demiſſo, terræ ſæpè operies. *Pallad.*

Ad agreſtes pulices raphanos infeſtantes.

Quia ab agreſtibus pulicibus infeſtantur plurimùm raphani, ne illis noceant, remedium eſt, eruum interſerere. *Theophraſtus.*

Allium ut dulceſcat.

Allia dulciora fient, ſi in plantando olivarũ nuclei illis commiſceantur, & conſerantur: aut fractæ leniter ſpicæ,

terræ,

terræ tradũtur: vel in pangẽdo, olearum fraces adhibeantur. *Sotion.*

Allium ut odoris virus deponat.

Si allia terræ committantur, & ex eadem eruantur, Lunâ cum horizonte latente, virus odoris exuent, & mandentium halitum nullo modo vitiabunt. *Sotion & Palladius.*

Tædium halitus è manducatis alliis conciliatum quomodo aboleatur.

Tædium halitus à manducatis alliis conciliatum, aboletur, ſi cruda faba illis ſuperaddatur. Alii betæ radicem prunis toſtam ſupermanducant. *Didymus.*

Porrum ut ad prodigium uſq; excreſcat.

Si porri caput acutâ arundine, vel ligneo ſtylo pupugeris, & raporum, vel cucumerum ſemen in foramine occultaveris, adeò intumeſcet porri caput, ut prodigium videatur. *Mizaldus.*

Ad tetrum porrorum odorem.

Qui cuminum prægustaverit, fœdum & tetrum porrorum odorem nunquam exhalabit, etiamſi largâ manu porrum ipſum manducaverit: nam ejus eſu gravis halitus extinguitur. *Sotion.*

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ ſæpè mulierculis ab impoſtoribus, & circulatoribus venditur, Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; ſcalpri acie fœminam vel virum effingito, adjectis genitalibus, cùm abſolutam noveris, inguina, vel pilorum loca ſtylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas projiciens, pilos imitetur, breviq; effoſſa ſcrobe, tam diu ibi ſinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas projecerit illas. *Joan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS HERBARUM in genere. CAP. VII.

Herbæ ut à pulicibus non corrodantur.

OLERA à pulicibus non corrodentur, ſi ſeminibus ipſorum parum ervi in ſeminando admiſcueris. Hæc verò vel maximè raphanis & rapis conveniẽs exiſtit. Alii magis naturali auxilio utuntur, erucam ſimul ſerentes, aut plantantes, & præſertim cum braſſicis. Hæ enim magis à pulicibus infeſtantur. *Anatolius.*

Adverſùs herbarum erucas.

Cinerem vitigineum per triduum in aquam mittito, & olera inde aſpergito. Aut bitumine & ſulphure vivo olera ſuffumigato. Similiter non erunt erucæ, ſi ſemen in lixivium cineris ficulnei miſſum maceraveris, & ita ſeminaveris. Cæterùm erucæ, quæ jam ſunt, perdentur urina, & amurca ex æquo mixtis, & igne fervefactis, deinde refrigeratis, & ſic oleribus adſperſis. Si verò etiam alterius horti erucas acceperis, & in aqua cum anetho coxeris, & refrigeratam aquam oleribus irroraveris, præſentes erucas perdes. *Anatolius.*

Ad herbas juvandas.

Omnia olera in univerſum juvantur, ſi eruca juxta ipſa conſeratur. *Fronton.*

Ad olera diſperdenda.

Anſerum ſtercus muria diſſolutum, oleribus aſpergito. Eſt enim anſerum ſtercus oleribus nocitivum. *Idem.*

DE SECRETIS HERBARUM in genere. Cap. IIX.

Lactuca ut lata fiat.

In latitudinem ſeſe diffundet ſi vel rarior pangatur, vel cùm caulem faciet, eo leniter inciſo, gleba, aut teſta prematur, quò minùs in ſcapum erumpat. Nam eo ponduſculo velut coercita, cùm non poſſint in altum ſurgere, in latum perreptare, effundique cogitur. *Mizaldus, Floren. & Columel.*

Lactuca ut fiat candida, & ſpecioſa.

Si lactucas bonâ ſpecie velis habere; duobus diebus antea, quàm eas ablaturus es, comas ipſarum, hoc eſt, ſupernam partem ligato. Sic enim albæ & ſpecioſæ erunt. Inalbat ipſas etiam arena ſupernè infuſa. *Florentinus.*

Lactuca ut ſeſſilis ſeu pomata fiat.

Seſſilem facies, quæ in caulem pomat, ſed convolutis foliis in globum extuberet, vel in orbem circumagatur (*pomatam* noſtrates nuncupant) ſi tranſlatæ radix, ubi in palmæ altitudinem adoleverit, ablaqueata, bubulo fimo recenti oblinatur, & congeſto aggere irrigetur; dumq; ad incrementum venerit erumpens germen, ferri acie præſcindatur: & ei fictilis teſta non picata, imponatur, ne longitudinis, ſed latitudinis augmentum capeſcat. *Idem.*

Lactuca ut fiat ſuavis.

Suaviores habebis lactucas, ſi coercitis caulibus, reſtibili pullulatu prodire compuleris. *Idem.*

Lactuca ut fiat odorata.

Odoratæ naſcentur lactucæ, ſi illarum ſemen in citrii ſemen imponatur, & ita terræ committatur. Quam rem etiam præſtabit lactucarium ſemẽ diebus aliquot in aqua odorata maceratum. *Florentinus & Mizaldus.*

Lactuca ut ſapore & formâ multiplici fiat.

Caprinum aut ovillum ſtercus accipito, & quantumvis parvum ſit, perforato, & induſtriè evacuato, ſemenq; lactucæ, naſturtii, ocymi, erucæ, raphani aut quæcunq; velis in evacuatam partem denſè indito, & in profunditatem non minorem duorum palmorum parvorum deponito, ſtercore tenero ac raro præſubſtrato, deinde tenui terra aggeſta, & ſenſim aquâ rigato, atq; etiam ubi enatum fuerit ſemen irrorato, aſsiduè ſtercus inſpergendo, & poſtquam in caulem excreverit, multò plus diligentiæ adhibeto, naſceturq; lactuca cum injectis ſimul ſeminibus concreta. Alii duas aut tres caprini aut ovilli ſtercoris pilulas confringunt, & ſemina ipſis admiſcent, eaq; ſimul in linteolum mittunt, & rigata defodiunt, aliâq; item curâ adhibitâ lactucam multiplicem, & variarum ſpecierum habent. *Didymus.*

Lactucam ſeminibus multis conſitam naſci.

Si lactucæ folia, quæ juxta radices ſunt, evellimus, ſingulisque gradibus ſemen condimus, ocymi ſcilicet, erucæ, naſturtii, & ſimilium, admixtaq; fimo obruimus: enaſcetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrſus. *Joan. Bapt. Porta, ex Palladio.*

Beta ut albior & major fiat.

Si majores & albiores facere betas velis, radices ipſarum fimo bubulo recenti intege, & quemadmodum in porro, germen finde, & lapidem latum, aut teſtam impone. *Sotion.*

Braſſica ut fiat ſapore & magnitudine inſignis.

Braſſicam & ſapore & magnitudine præcipuam reddes, ſi omnium primùm in paſtinaco ſeras: deinde ſi terram fugientes cauliculos ſeces & à terra proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerando aliam accumules: ita ne plus quàm cacumen emineat. Sæpius ſatrita, & ſtercorata meliùs convaleſcit, plenioriſq; incrementi cauliculum facit, & cymam. *Mizaldus.*

Apium ut folii latiſſimi fiat, & criſpum.

Magnum evadet apium, ſi ſeminis ejus, quantum tribus digitis apprehendi poteſt, in panniculum vetuſtum illigaveris: deinde ſtercore intectum ſtatim rigaveris. Similiter maximum erit apium, ſi circumfoſſis radicibus paleas adjeceris, & rigaveris. Criſpum autem erit apium, ſi ſemen ejus priusquam plantetur, in pila leniter tundatur, atque cylindrus ipſi inducatur. *Florentinus.*

Apium hortenſe ocyſſimè producere.

Sint ſemina hornotina, ac ætate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquantiſper tepente loco, ſubinde ſemina, in ſolutam terram convolve, cui combuſtorum fabalium cinerem admiſce: ubi verò levi imbre ardentis aquæ irroraveris, & crebris irrigationibus panno operi, ne calor evaneſcat: ſic pauculo temporis curriculo, paucis elapſis horis terram diſcutiet: amove pannum, irriga, & caulis elongabitur, maximamq; ſpectantibus admirationem ingeret. *Joan. Bapt. Porta.*

Aſparagi ut in magna copia proveniant.

Si velis aſparagum multum provenire, arietum ſylveſtrium cornua tenuiſſimè contuſa, ſulcis committito, & rigato. Quidam magis præter opinionem tradunt, quòd ſi integra arietum cornua non in tenues partes tuſa & ſecta, perforentur, & pangantur, aſparagum producent. *Didymus.*

Aſparagi ut toto anno edules inveniantur.

Si velis aſparagum per totum annum habere, cùm fructum adimis, ſtatim ſarrito in ſuperficie radices. Sic enim tractata planta rurſus, aſparagum rurſus emittet. *Idem.*

Convolvulus in vinea ne ſiet.

Convolvulus in vinea ne ſiet, amurcam condito, puram benè facito, in vas ahenum indito congios duos, poſtea igne levi coquito, rudiculà agitato crebrò, uſq; adeò dum fiat tam craſſum, quàm mel. Poſtea ſumito bituminis tertiarium, & ſulphuris quartarium. Conterito in mortario ſeorſum utrunque. Poſtea infriato quàm minutiſſimè in amurcam calidam & ſimul rudiculà miſceto, & denuò coquito ſub dio. Nam ſi in tecto coquas, cùm bitumen & ſulphur additum eſt, excandeſcet. Ubi erit tam craſſum, quàm viſcum, finito refrigeſcat. Hoc vitem circum caput, & ſub brachia ungito, convolvulus non naſcetur. *M. Cato.*

Gramen

Gramen ne germinet.

Referunt, bidente cupreo extinčto in ſanguine hirci, gramen erutum, non ampliùs repullulare. *Cardanus.*

DE SECRETIS FLORUM in genere. CAP. IX.

Flores & fructus temporarios adducere.

ELIGE florem, quem mavis: nam quod uni, omnibus convenire: ſi roſa, tempore anticipato circiter Octobrem, calcem inter fictilia vaſa ſerito in terram, cribro ſuccretam, & ſtercore admixto, liquidiorem factam, bis in die calidâ fovebis aquâ: & ſi aër vento exagitatus, vel im̃moderata pluvia erit, in contectam inferes domum, & noctu ſub dio relinque. Ubi verò gelicidia, & hyberni imbres ceſſavêre, & aëris evocatur mollities, Soli expone, ſi dies permittit apricitas. Hoc dum tempus expoſtularit, & primum ver affulſerit, & calice germinare incipiente, calidiori aqua infundatur: jugi enim & lentâ ſcaturigine gaudet. Sic prima erumpet, quę erat inter vernos flores noviſſima. Conſiderandũ præterea intempeſtivam fieri germinationẽ placida hyeme, auſtrove ſequente, non horrida & nivali, uti è Theophraſto elicitur, cùm vis generandi, humorq; fœcundus aggregatur, aliàs per ſe, aliàs ex parte reſidua humoris, quò fructus prodierant. *Porta.*

Flores ut vernos aut æſtivos ad brumam deferas.

Si florum plantulas cùm radicibus, in vinaceis, quibus cortices ſunt exemti, ſepeliveris, aut in fimo equino identidem reparato, flores pulcherrimos tibi edent ſub brumam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS FLORUM in ſpecie. CAP. X.

Ut roſæ vegetæ ſerventur.

LEGANTUR roſæ, reliquiq; flores, non jam ſativi, cùm jam patefacti perennãt, ſed flore jam dehiſcente, caſuram in liquidã picem immerge, & arundine fiſsâ condantur, rite picentur, & ſubdio obruantur acclivi loco, ne labẽs aqua pluvia noxã afferat. Vel arundinẽ jam viridem findito, roſam vel florem intus condito, & fiſſurã ut coeat, curabis, ſic ovans habebis quod optas. Vel ſic aliter: Vas fiat quernũ, floribus reple, & roſis, quæ nondum oſcitent,

benè operculato, & picato, ne intrò fortaſſe aqua permeet, putei vel ciſternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minùs putreſiant, ibiq; multum durabunt virides, occluſis cùm omnes dehiſcant, velis, pediculum in malum figito, aut aceto immergito, Soli oſtendendo. *Joan. Bapt. Porta.*

Roſæ ut vegetæ ad annum uſq; ſervari poſſint.

Roſas vegetas ſervabis hoc modo. Rec. vini & ſalis q. ſ. in ollam fundito, pòſt roſis, quas ſervare vis, eam impleto: (oportet autem ut colligas roſas adhuc concluſas) ollam operculo obturato, & in cellam reponito. Quibus cùm uti voles, eas vaſe detecto eximito, & ad Solem vel fornacem exponito, ut dehiſcant. Habebis autem roſas tam pulcras & odoratas, quaſi recenter eſſent decerptæ. *Caſpar Schvvenckfeld.*

Roſa ut odoratior fiat.

Roſæ odoratiores fiunt, ſi allium juxta eas plantaveris: nam quæ ex frigiditate langueſcunt, calore exacui ſolent. *Didymus.*

Roſa ut præcox fiat.

Si præcoces roſas habere velis, duobus palmis in gyrum effodies, & calida aquâ manè ac veſperi irrigabis. *Idem.*

Roſa ut omnibus menſibus comparetur.

Si menſibus omnibus roſam tibi comparaturus es, menſibus omnibus plantare, ſtercorare, & rigare debes. Verùm id in borealibus regionibus haberi non poteſt. *Idem.*

Roſa præcox.

Præcoces roſæ aliter fiunt, tum in cophinis, tum in fictilibus plantatæ, ſi eadem curâ tractaveris, quia præcoces cucurbitas ac cucumeres ſuo locò dicemus. *Idem.*

Roſæ ut recentes & virides ſerventur.

Conſervabis roſas recètes, & in vigore, ſi ipſas in amurcam immiſeris, ita ut liquor eis ſupernatet. Alii herbidam adhuc hordei ſegetem unà cum radicibus avulſam, in dolium non picatum mittunt, & roſas concluſas adhuc imponunt, teguntq;, ac conſervant. Alii viride hordeum in pavimentum conſternunt, & roſas ſuperinjiciunt. *Idem.*

Roſa ut Januario menſe fructum ferat.

Si roſa in æſtate media bis per diem rigetur, Januario menſe fructum ferre ait *Democritus.*

Roſa

Roſa ut tempore malorum fructum ferat.

Si roſa in corticem mali inſeratur, & inoculetur, tempore malorum roſas naſci ait *Florentinus.*

Roſæ ut albæ fiant.

Roſas dum aperiri incipiunt, ſulphure ſuffumigabis, & è veſtigio habebis. *Didymus.*

Roſa & Jaſmes ut flaveſcant.

Inſitione doceamus quomodo roſa & jaſmes flaveſcant: quia geniſtæ flos inter cæteros maximè flavus enitet: nos eū roſa & jaſmino æmulari quærimus, & ſociatio, cùm non ſit jugabilis per ſurculum, vel infoliationem, ideò roſam juxta geniſtam ſerimus, eam cū genitali terra transferimus, adeò & libentiùs in ſinu parentis, quàm novercæ adoleſcunt: ac terebramus plantam, cumque plagam purgavimus, ipſam undiq; abraſam inſerimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi creſcentis trunci vi fuerit coërcita, à radice ſeparabimus, & ſupra inſitionem truncum reſcindimus, ſic roſa non illepida venuſtate reflaveſcet, ſic jaſmes apud nos adeò eleganti, lucentique colore lucet, ut oculorum aciem perſtringat. Sic undique diverſis quibuslibet coloribus delectat, quibus ſcilicet adaptabitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Roſa ut fiat viridis, lutea, & cærulea.

Nunc perſcrutemur, an fieri poſſit roſa viridis, lutea, & cœrulea. Id ſic exequemur. Foris caudicem, uti roſæ juxta radices, & ramos omnes findimus, & colore ubertim infarcimus, ſi viridem ærugine, ſi cœruleum Indico, vel lapide ſic dicto, ſi flavum croco, priùs tamen in pollinem redactis, præcave tamen, ne auripigmenti, vel alterius rei hujuſmodi quidquam immiſceat: enecat enim virus plantam, mox ſtercora, & lina, & colore florem inficiet, ſecum ducens nutrimentum.

Ad roſas, vel caryophyllos, vario colore brevi tempore tingendos.

Sumito terræ pinguiſſimæ quantum volueris: ſiccetur ad Solem probè, donec in pulverem tenuiſſimum redigi queat, deinde cum in vas aliquod poſita fuerit, germē aliquod florum alborū implātetur. Verùm cavendū, ne terra aliâ aquâ, quàm ſequētibus madefiat. Itaq; ſi ex albis floribus rubros efficere voles, ſumito ligni braſilii, minutim inciſi, quantum ſufficiat, & coquatur in aqua, uſq; ad conſumtionem tertiæ, vel quartæ partis, & fiat aqua rubra,

qua terra bis in die, manè ſcilicet & veſperi, paulatim humectetur frigida. Hoc autem tamdiu faciendum, donec creſcere incipiat plantula: nempe per quindecim, aut viginti dies. Quod ſi virides cupis, ſumito loco braſilii, ſpinæ cervinæ acinos maturos: ſi flavos, ſpinæ cervinæ acinos immaturos: ſi nigros, gallas & vitriolum, & coquantur in aqua, quâ terra, ut jam antea eſt dictum, madefiat. Cavendum autem ne ſub dio noctu relinquatur, propter rorem, quem facilè imbibit. Verùm undequaq; flores non tinguntur, ſed partim naturali, partim eo, quo inficiuntur, ita ut duobus coloribus immerſi videantur. Quod ſi tribus coloribus eos tingi voles, manè altera pars terræ, aqua; colore aliquo infecta humectetur, veſperi altera eâdem aqua: ſequenti verò die, manè, rurſus altera aqua, alio quodam colore tincta madefiat: deinde altera veſperi, eadem idem ſic, ut manè & veſperi duobus coloribus madefiat, ſed ita, ut latera varientur: quod fiet, ſi quam tinctam, & manè poſitam in eodem latere veſperi non ponas, ſed aliam, & ſic planta hæc, unà cum proprio ſuo, tres acquiret colores: de qua deinde plurimæ aliæ poſſunt propagari. *Alexius Pedemontanus.*

Vetonicæ coronariæ flos, ut in cæruleum commeat.

Intubum, vel cyanum, ſed melius intubum eraticum, antiquum, craſſum, & pollicarem excedens latitudinem, radicem tenus ſecamus, ac per medium findimus, ut in excentriſmo, & ſobolem floris radice vulſam infigimus, vimine conſtringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, ſic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis viſitur. Sic ſi Anchuſæ radici album aliquem infiges, florem purpureum habebis, inde in puniceum vergentem. *Porta.*

Vetonica ut hyeme floreat.

Si ad Calendas Octobris, vetonicæ, violarum, & ſimilium plantulas cum radicibus, in vinaceis, quibus cortices ſint exemti ſepeliveris, aut in fimo equino identidem reparato, flores pulcherrimos tibi edent ſub brumam: atque ita de fragis ac melonibus. Sed à frigore externo ſervari debent: plurimum verò cum fœtibus emoriuntur. *Cardanus.*

Vetonica ut uno ramo diverſos flores emittat.

Vidimus ramum eundem niveum, purpureum, ac vermiculatum florem exprimere. Quod cultus ſtudio, aut
ſoli

ſoli commutati ubertate fieri ſolet. Quanquam multos id aſſecutos vidi, defixis in ovillam, aut caprinam baccam, vel cannulam fragilem, detritúmve linteolum, diverſis, vetonicæ ſeminibus arte compoſitis, & terrâ, ac ſtercore diligenter opertis. Nam ſemina illa in unam coaleſcunt radicem, quæ ramos florũ varietate illuſtres emittit. *Mizaldus.*

Unica violarum planta ut omnium colores referat.

Si omnes omnium colores unam plantulam violarum referre cupis, ſingularum ſemina confuſa, in tenuem cannulam, aut detritum linteolum include, & terræ optimæ ſubactæ, ac ſtercoratæ, ut fieri ſolet, depone. Experimentum mihi ſæpenumero probatum, ſumma cum voluptate, & pari admiratione miraberis. *Idem.*

Lilia, ut fiant purpurea.

Si lilia purpurea facere velis, dum florent, cauliculos ipſorum acceptos decem, aut duodecim ſimul colligato, & ſuper fumum ſuſpendito: remittunt enim ex caulibus radiculas parvas ſimilitudine bulborum. Ubi igitur plantandi tempus affuerit, cauliculos ipſos in fecem vini nigri immiſſos macerato, donec purpurea, & probè tincta apparuerint tibi ipſa diſtrahenti. Deinde hoc modo plantato ſingulis fece ſufficiente affuſa, hinc lilia producta purpurea florebunt. *Anatol.*

Liliæ rubra ut fiant.

Rubrum lilium facies, ſi intra cortices cinnabarim fundas, cavendo ne bulbos ſaucies. Si verò etiam alio colore ipſa oblinas, cujuſcunque coloris volueris lilia gignentur. *Florentinus.*

Lilia ut per annum recentia permaneant.

Lilia per totum annum recentia permanebunt hoc modo: Auferunt ipſa unà cum ramulis nondum aperta, ſed adhuc concluſa, imponuntque in vaſa fictilia nova non picata, deinde vaſa cooperta reponunt, atque ſic recentia totum annum durant. Si quando autem medio tempore quis eis uti velit, Soli exponat, quo concalefacta aperiantur. Quo verò alio atque alio tempore lilia florem producant, dum bulbos ipſorum plantas, alios in altitudinem digitorum xij. alios iix. alios iv. deponito & diu lilia habebis. Idem etiam in aliis floribus facere licet. *Anatolius.*

u 5

De secretis fructuum in genere. Cap. IX.

Fructus ut habeas præcoces.

Ut fructus habeas præcoces, irriga ſæpe calidâ aquâ, Soli expone, ſtercore columbino, equinoque fove, aut calce, quæ illam admittunt, ut ceraſia & inutiles ramos ſenſim ac inutilia quæq; præcide. *Cardanus.*

Fructus ut ſerotinos habeas.

At ſi ſerotina velis, contraria ratione ages, in umbra, & multis operta foliis ſinito, prædicito jam natos fructus cum ramis, antequam matureſcant; denuò enim florebunt, & alios fructus mittent: quos ut ad maturitatem deducas hyeme vaſis fictilibus, quæ ex arbore pendeant, includito. *Idem.*

Fructus ut ſuaviores odoratioresq; fiant.

Semina vel grana triduo mulſo, lacte ovillo, vel aquâ, ubi ſaccharum eliquaveris, quod veteres præſtare exiſtimarunt, ſunt maceranda, & inſolata ponenda, & majorem fructûs contrahent ſuavitatem. Si odoratiores quæris: Semina nardino oleo, ſucco vel ſtillatitio roſarum liquore, aqua deſolutis in ea moſchọ & Zibetto appellatis: ubi aliquantulum madefeceris, jam ſiccata ſerito, & ſuaveolentes fructus, mira quidem illius odoris frangrantia delibuti orientur, cujus ſemina combiberint. Sed ſi ſeminum cacumina confringes, pauculo ibi morētur tempore. *Porta ex Florentino.*

Fructus omnes ut augeantur.

Si fructus velis fieri majores: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo ſequaci flexu imponatur annexus, néve dimoveatur, arctè ligetur: ollam in terram conjicies; & obteres circa ramum, ne extrinſecus afflet ſpiritus: ſic completis fructib. elapſo tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & majoribus, quàm in arbore unquam pependerint, nimia corticis craſſitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo ſurripiũt, ſervat olla, & coercet, ſurgenteſq; vapores fructus incraſſant, & augeſcunt.

Fructus ut formam quam voles, aſſequantur.

Formam quā aſſequantur deſideras, finge in ligno magnitudine fructus perfecti: huic circũpone gypſum aquâ diſſolutum craſſitudine digiti minimi, bivariam diviſam.

Siccam hanc figuram (celeriter enim ſiccatur) auferes à ligno: id facilè fiet, ſi priùs lignum oleo illeveris. Detractam hanc formam cavam è gypſo bivariamque diviſam, fructui creſcenti, qui juſtæ magnitudinis medium exceſſerit, arctiſſimè circumligato. demittitoq; , donec fructus ad juſtam pervenerit magnitudinem. Habebis fructum formâ eâ quâ lignum dedolatum erat, liceat & inſcribere quæcunq; volueris: ut verè dicere poſſis:

Creſcite, & in titulos ſurgite ritè meos. Cardanus.

Fructus ut vim purgandi nanciſcantur.

Si ad radices helleborū, aut cucumerem ſylveſtrem, vel ſcammoneam poſueris, pruni aut ceraſi, magis etiam vitis cum ablaqueatur, fient fructus illarum purgantes. *Cato.*

Fructus è diverſis compoſitus, quomodo fiat.

In monſtrificis naturæ compoſitionibus, ac tranſmutationibus, haudquaquam alia, quàm inſitione ducitur via meliori, hâc ſatis laudavimus, longè ſecus laudaturi poſthac, mutuò poſtquam diverſorum complexu indiſſolubilem unum efficiat nexum, mirandiq; præbeat rationem: & ſi inſitiones laborioſas, ac impoſſibiles aliquis exiſtimabit, ſit effectus laboris levamen, & ferè impoſſibiles inſitiones ſolerti emendabis curâ; nec te ab eo rudis agricolæ, & inſcii artificis dimoveant dicta in eo, quod demonſtratur experientia: & animo obvolve, quæ à priſcis memoriæ prodita ſunt: ut ficum platano inſeri, & moro. Morum caſtaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba naſci mora. Caſtaneas nuci & quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immiſceri lætatur. Ceraſum perſico, & terebintho. Ceraſo terebinthum, & perſicum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleo fructus dare, & elæoſtaphylos appellari, quos *olivam* latinè dicimus: quam Florentinus ſe apud Marium Maximum vidiſſe perhibet fructum guſtâſſe, & æſtimâſſe, quod verè acinum & olei baccam ſimul guſtaret. Myrtum ſalici inſertam, & punica quoq; retuliſſe mala ferunt, & cæteris, quas intueri par eſt, longè tamen noſtris difficiliores: & tandem omne genus ſurculi omnibus arboribus inſeri poſſe autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuū compoſitio, hinc omnis eorum adoptatio, hinc inſuetos largiuntur fructus. *Joan. Bapt. Porta.*

Fructus creſcentes ut figuras omnes, vel impreſſiones ſumant.

Si humanum caput, equinum, aliorúmve animalium men-

mentiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypſo molli, ac ſiccеſcente formabis, & ſtyli acie findito, ut archetypum ejicias, ut iterum poſſit aptè conjungi. Si lignea erit perſona, ſit intus excavata, ſi ex argilla, ubi torrueris, & fructus validi ſint incrementi, fictilibus typis (aperto loco, qua petiolus intromittitur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipſis eorum incunabulis, & in eam adoleſcere, ubi impetraveris, & ad debitam fructus fuerit reſtitutus magnitudinem, figuras, & effigies dabit, quas effingere placuit, valetq; id maximè in cucurbitis, pyris, ſtrutheis, ut placebat Democrito, criteis, punicis, & malis inſanis. Ex Quintilianorum placitis ſcriptum video: ſi arundine in longum fiſſâ excavabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo creſcens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimirum protenſi. Quod ſi inter duos diſcos compreſſam appoſueris cucurbitam, in orbem planum excreſcit, & maximè figuras præſtat omnes, quibus cogitur. Si in victilem vaginam poſtquam defloruerit conjeceris revolutam oſtendet anguis figuram. *Joan. Bapt. Porta ex Aphricano & aliis priſcis.*

Fructus quomodo exos, & enucleatus evadat.

Vetus eſt Philoſophorum dictum: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidêre, ſi in ſerendis ſurculis, vel vivis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructum exoſſum, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni. Omnis enim ajunt, arbor, cui aliquatenus demta eſt, vivit: ſed omninò ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt, ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſſima, maximeq; vitalis ſit: alimentum enim quod à ſola miniſtratur, tranſcurrit, dum ad omne alimentum viventis, quaſi quædam anima, per trunci medullam, veluti per ſyphonem hauritur: id monſtrat materies expers medullæ quæ recurvatur, & in orbem redigitur, uſquequò omninò reſiccetur: idq; priſci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophraſti veritatis, experientiæ commovent placita, multum erit uſui, nec parum commoditatis affert. *Idem.*

DE SECRETIS FRUTICUM in ſpecie. CAP. XII.

Poma ut in vigore diu maneant.

PRAECOCIA pyra, mala, cotonea, ſed muſtea, ſpernēda, ficus, tuberes, & ziziphа, cum ſuis frondibus legito, omnia immatura, non tamen percruda, caduca ſunt ſeparanda, undique diligenter inſpiciendo ſint ne integra; nec manibus quaſſentur, inciſos eorum tenaces calida vires amburi pice, parum tangendo. nam facilius principium putrefactionis exhiberent, indè canabi ſtupâve involvendo, ferventi cerâ circumline, & circumlita melle demergantur, ut ſint omnia ſubmerſa, & ſeparata cuſtodi, ne ſimul commiſceas, ne ſe mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo impoſito; operculatumq; vas pellicolato, & per annum viridia ſemper habebis: & ſic omne pomum in melle ſervari poteſt, quod in vetuſtatem reponitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Mala ut diu conſerventur.

Mala in multum tempus durant, ſi in vigore ſunt decerpta, id quod manu faciendum eſt, & cautè, ut ne quaſſentur, ſingula verò in algas, hoc eſt, maris muſcum, ſeorſim involvantur, ut undiquaq; ſint cooperta & imponantur in ollas crudas, apponantur etiam algæ unà cum lignis malorum, ut ſe mutuò non contingant: deinde ollis opercula obdantur, & deponantur in loco ſublimi perfrigerato, extra fumum, & omnem graveolentiam. Si algæ non ſint, in valdè minutas ollulas crudas ſingula mala indantur & addito operculo reponantur. Quidam terrâ figulinâ ſingula mala oblinunt, ſiccant & reponunt. Servantur etiam integra mala, ſubſtratis ipſis nucum foliis. Melius autem feceris, ſi ſingula mala in folia nucis involuta repoſueris. Conſervabis etiam mala, ſi in ollas intrinſecus inceratas repoſueris, & diligenter ipſas cooperueris. Imputrida perdurant mala, ſi in hordeum immittantur. Conſervabis eadem & hoc modo. Accipe vas fictile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis, incolumibus, non inveteratis exple, & vas myacanthâ, aut aliquo alio ſecurè obtura, & in quacunq; arbore ſuſpende, & per totam hyemem ſine, & talia permanebunt, qualia ſunt injecta. Quod ipſum etiam experientiâ condidici. Servantur etiam mala ſic. Unumquodq; malum ficulneis foliis ſiccis involvito, inde luto argillæ albæ intege, & perfrigerata

gerata in Sole repone. Permanent etiam conſervata à vini fece, & ipſum quoque vinum conſervabunt omnium miraculo. Sed & in ollam novam immiſſa, & olla in dolium vini immerſa, ita ut ei innatet,& dolium oblinatur, recentia erunt mala, & vinum ipſum odoratum. Quin & in ſinuoſas capſas componuntur cum tomentis puris, & conſervantur. Hyemalia autem mala optimè in ſeminibus ſervantur. *Apulejus.*

Mala quomodo ſervanda & reponenda.

Mala circa autumnale æquinoctium ſunt legenda pro cœli, ſoli, & arboris cujuſq; natura, nec ante xv. Lunam, ut ſcribit *Plinius*: idque cautâ manu, ne contuſione, aut vulnere aliquo lædantur, ſeparatis cadivis, putreſcentibus, ac vermiculoſis, à præſtantibus & generoſis. Servabuntur optimè tabulatis extra fumum, & graveolentiam in loco frigido, & ſeptentrionalibus feneſtris aperto: quæ ſereno die patentes lucem accipere debent., excluſis auſtris: nam aquilonibus multo nocentiores fructibus eſſe ſolent: à quibus poma quæq; rugis deturpari certum eſt. Servantur præterea in frigido & arido loco ſupra paleas, ut ſcribit *Varro*. Ideò qui oporothecas faciunt, ad aquilonem, ut feneſtras habeant,& aere perflentur ſummè curare debent. *Mizaldus.*

Poma ut in arbore diu immorentur.

Ramulos intorqueri jube, ne matureſcens humor in ipſa dilabatur, ea incolumia ſervabuntur contra æſtiva caloris blandimenta: tali maximè pacto punica ſervantur, ne hiantia diſperdantur. *Joan. Bapt. Porta.*

Poma ut imaginem quamvis referant.

Gypſo, aut figulari luto, quamcunque voles inſculptam imaginem tege: & in duas partes apto inſtrumento, ea induſtriâ ſeca, ut iterum illæ ritè conjungi poſſint ac committi. Deinde in figulina excoque: cumq; malum, ad dimidium peculiaris incrementi pervenerit, hiſce formulis include, validiſque vinculis firmiter obſtringe, ne fictiles typi divellantur auctu obvoluti mali. Quod ubi capacitatem illorum expleverit tales animalium figuras repræſentabit, quorum & habitum & imaginem ibidem mentiri viſum tibi fuit. Quæ res in effingendis malis non ſolùm locum habebit, ſed etiam in pyris, cotoneis, perſicis, citriis, punicis aurantiis, & reliquis pomorum generibus. *Mizaldus ex Aphricano.*

Malis

Malis lineamenta imprimere.

Si ex coᶜto gypſo, ac liquidiore aqua redacto, ſupra mali cortices, notas graphio deſcripſeris, cùm ad debitam ipſa creverint craſſitiem, atque decerpſeris, gravidis veſtigia depreſſa extabunt ac refricata nobis erunt perſpicua. *Joan. Bapt. Porta.*

Mala ut fiant dulcia.

Si dulcia fieri deſideras, ſtercus caprinum urinâ humanâ diſſolutum cum veteris vini fece, radicibus infunde. *Mizaldus.*

Mala ut non putreſcant.

Si imputria mala habere voles, felle viridis lacertæ inungatur caudex: erit & hoc adverſus formicas remedium præſtantiſſimum. *Idem.*

Mala ut non ſint caduca.

Si caduca fuerint mala, fiſſæ radici lapis impactus, illa retinebit. *Aphricanus.*

Mala ut fiant rubra.

Arbor urinâ rigetur, & rubeſcet fructus. Quidam vero malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incurvatos ramos, qui fructum habent, citra conquaſſationem palis religant, & ſcrobes in propinquo ipſorum, aut alia vaſa aqua implent, conjectatione facta, ut in meridie Solis ſplendor in aquam illabens, calidumq; vaporem remittens, & per refractionem in fructum incidens, coloris bonitatem, & rubedinem operetur. Quidam roſas ſeminant ſub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes. *Berytius.*

Poma ut fiant rubra, aliter.

Si citri mali vel pyri ſurculum rubro inſeramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic rhodacena inſigni calore ſanguinea ex mori inſitu eveniſſe conſtat. *Porta.*

Pyra quomodo fiant rubicunda, & effigiata.

Pyrus moro inſita, rubicunda pyra feret, ut tradit *Tarentinus.* Modum effigiandi pyri, in quas volueris formas, requires ſupra ex pomis.

Pyra quomodo legendæ, & cuſtodienda.

Legenda ſunt pyra eo modo, quo mala, eaq; methodo, nimirum die ſereno, & blanda manu, ne vulnerentur, caducis & vitiatis, à ſanis & integris ſecluſis decreſcente Lunâ, & vegeto Solis calore. Quod ubi factum erit, in picato vaſe diligenter includetur: cujus os deorſum reclinabitur:

atque

atque brevi ſcrobe eo loco obruetur circa quem perennis aqua decurret. Alii optimè ſervari affirmant, ſi illitis pice ſurculis vel pediculis ſuſpendantur. Alii ſapâ, vel paſſo, aut dulci vino merſa, vaſis plenis cuſtodiunt. Sunt qui inter ſcrobes obruant. Plerique ſiccatis frondibus juglandis involuta reponunt. Nonnulli in vinaceis diſcreta, ne ſe contingant, ſepeliunt. Ruſtici inter paleas, aut frumenta ſervant. Alii ſtatim lecta cum tenacibus ſuis picatis urceis condunt, & oribus vaſculorum gypſo, vel pice clauſis, ſub dio obruta, ſabulóve tegunt. Servantur omnium optimè, ut reliqui fructus, melle, modò non ſe contingant. *Mizaldus ex Democrito & Palladio.*

Cotonea quomodo fiant effigiata.

Mala cotonea animalium ſpeciem præ ſe ferent, ſi in formas typorum indita, augeſcere ipſis permiſeris. *Democritus.*

Cotonea quomodo legenda, & conſervanda.

Imprimis cotonea mal. quàm maturiſſima & integerrima, ſine macula, ſereno cœlo, ac decreſcente Luna colligere debes: & in lagena nova, quæ ſit patentiſſimi oris, deterſa, quâ caneſcunt lanugine latè ac leniter componere, ne collidi poſſint. Deinde cùm ad fauces uſque fuerint compoſita, vimineis ſurculis, aut circulis ſic erunt arctanda, ut modicè premantur, ne cùm humore fuerint imbuta, ſuſtollantur. Tum quam optimo, & liquidiſſimo melle vas uſque ad ſummum ita replebitur, ut pomum quodvis ibi ſubmerſum videatur. Sed ſummopere tibi cavendum erit, ne immaturum illud & crudum reponas, alioquin ità indureſcet, ut uſui eſſe non poſſit Audio nonnullos cotonea oſſeo aut ligneo cultro (quod ferrum metuunt) aperire priuſquam melli ſervanda committant: adhæc ſemina eximere, à quibus pomum vitiari putant. Res ridenda potiùs quàm audienda Alii lecta cotonea doliis muſti ad fecem uſq; mergebant atque ita claudebant, vinum hinc odoratius reddi promittentes. Alii in novam ollam dolio vini innatantem illa recondunt, & dolium oblinunt. Sunt qui foliis fici obvoluta cuſtodiant. Pleriq; ſtupis, tomentóve mũdo veſtita, in ciſtis concinnant, & diſponũt. Multi in ſcobe, vel milio, hordeo, aut avena longo tempore incorrupta ſervant. Sed in domo nec ſunt condenda, nec reponenda, ubi reliqui fructus fugaces, vel alii quiq; tenelli cuſtodiri ſolent. Nam illos ſuo acerrimo odore vitiant,

ac labefactant. Non deſunt, qui ficis, aut nucis foliis involuta ſervent. Alii cretâ figulinâ illinunt, ſiccataque in Sole, ſuſpendunt, & dum uſus poſtulaverit cretam diluunt. Plerique arculis ligneis ſeparatim includunt,& in tabulato ſicciſſimo, ac frigidiſſimo loco,ubi neq; fumus, neque teter ſit odor,collocant: ita ut floſculi ſurſum, pediculi verò deorſum ſpectent, nec alterum ab altero corrumpatur: deinde ſcrobe populneâ,vel abiegna interpoſita,luto paleato opercula munita ſuperponunt, ne introire poſſit ſpiritus. *Mizaldus ex Democrito, Catone, Varrone, Columella, Palladio & Plinio.*

Pruna ut ſine oſſiculis naſcantur.

Prunum abſque oſſiculis tibi comparabis, ſi tenellam arborem ad binos pedes reciſam uſque ad radicem findas, abraſaq; & excavata ſcalpro utriuſq; partis medulla confeſtim ſejunctas partes vinculo conſtringas, ſuperioremque partem ac diviſuras laterum fimo, vel argillâ, ceráve obducas, ac chartâ madidâ munias: elapſo anno obfirmatâ cicatrice omnia coaluiſſe perſpicies. Hanc deinde arborem ſurculis,,qui fructum non tulerunt inſeres & ſine oſſiculis poma proferet: ſive illa fuerint pruna,ſive ceraſia, perſica, meſpila, palmulæ, lapidosáve corna. *Idem.*

Ceraſia quomodo oſſiculis carentia fiunt.

Si exoſſata habere cupis ceraſia, teneram adhuc arborem ad binos pedes recides, & uſq; ad radices findes, abraſaque ferro partis utriuſque medulla, illicò ſejunctas partes vinculo perſtringes: & ſummitatem ac diviſuras laterum fimo oblines: poſt annum ductâ cicatrice dum divortia coaleſcent: eidem arbori ſurculos, qui adhuc fructum non tulerunt, inſeres, & hinc ſine oſſibus ceraſa recipies. *Idem.*

Mora ut fiant alba.

Mora ipſa ſi alba reddere optabis, in albam inſerantur populum, vel inoculentur, & albeſcentia dabunt poma. *Berytius.*

Mora ut reponenda, & ſervanda.

Mora in vitreo vaſe diligenter condita plurimo tempore durant, proprio ipſorum juſculo, & vino demerſa, ac diligenter operta: modò non fuerint nimium matura, vieta, & flaccida ſeu languida. *Idem.*

Perſica ut inſcripta & figurata naſcantur.

Perſica inſcripta ſic faciemus. Poſtquam perſici fucturm

[illegible] eres aqua macerato. [illegible] amygdalam ſi[illegible] ſtylo æreo inſcri[illegible] infunde, deinde pa[illegible] [illegible] in amygdala [illegible]. Quidam etiam hoc [illegible] ſucceſſu. *Democr.*

[illegible]

[illegible] conſitis. Fa[illegible] fructum. Si enim [illegible] In his enim [illegible] intra oſſiculum [illegible] cura & diligentiâ [illegible] Fortaſſis etiam [illegible], eundem quoq; ſimi[illegible] *Idem.*

[illegible]

[illegible] compares, amygda[illegible] accipies tres, vel quatuor nu[illegible], ut corpus unum conſti[illegible] & ſi opus fuerit, colligatos, [illegible] plenum immittes, planta[illegible] illud foramen habeat in o[illegible] germen exire cogatur. Sic [illegible] in unam coaleſcant arborem, quæ ſuo [illegible] magnitudinis ac pulchritudinis [illegible] nucleos non in vas, ſed fiſtulam, [illegible] Sed id multò levius, [illegible] diligenter interlegenda [illegible], quæ parva & languida apparebunt, ni[illegible]: ut arboris ſuccus ad [illegible] convertatur. Sic enim ſalivæ co[illegible] ſe conferens, illos altili ſaginabit [illegible] ac [illegible] reddet. *Mizaldus.*

Perſica [illegible] ſine oſſe [illegible].

[illegible]e oſſe producere poſſemus, novo inſitio[illegible]ca ſalicem perſici plantam ſerimus, loco [illegible], & ſuperfœtante: ſin minus aquationibus [illegible]gnum turgeſcat, & ſibi, & advenis ſurculis [illegible] ſufficientem. Si ſalix brachii magni[illegible] in medio [illegible]tur, perſici capite relicto, ramos [illegible] per foramen ſaligni trunci inducimus:

ducimus: foramen luto diligenter operimus, ac vinculis aſtringimus: anno ſubinde elapſo, ubi jam cohæſerunt, ut è duabus arboribus una fiat, quantum mox prominet ſupra terebrationem, & compagem, reſecamus, ne eò feratur alimentum: & ab inſitionis coalitu ſuccus evocetur, & arbos alia gravata ſtirpe adaptatis frugibus incurvetur. Vel capite ſalicis in terram demerſo, in arcus ſimilitudinem flectatur, & coalitis perſicum ſucciditur, transfertur, & in terra exaggeratur, ſic perſicus ſalici nupta, & maritata, mirâ jucunditate ſine oſſibus fructus pariet. *Joan. Bapt. Porta.*

Perſica ut ſine oſſe proveniant, aliter.

Truncum arboris infernè perforabis, & medulla exciſa, ſalicis, aut corni paxillum impinges. *Aphricanus.*

Nux ne lignoſum fructum progignat.

Si prædurum & lignoſum fructum nux progignat, cortex in orbem vulnerandus erit, ut noxii humoris virium deducatur. Alii radicum ſumma præcidunt. Pleriq; terebratæ radici buxeum cuneum imponunt, aut cupreum, ferreúmve clavum. *Mizaldus.*

Nuces ut abſq; putaminibus gignantur.

Nuces nudas ſine putaminibus facies, ſi contracta nucis teſta, internoque nucleo illæſo conſervato, ei ipſi lanam, aut recentia vitis ſeu platani folia circumdederis, ut ne nudus exiſtens fructus à formicis corrodatur, & ſic plantaveris. Idem in amygdala *Florentinus* tradit. ſi cinis aſſiduè trunco & radicibus circũfundatur. Imò & in reliquis fructuum generibus, quæ teſtam forinſecus habent, ſi juxta eundem modum fuerint plantata. *Aphricanus.*

Aliter.

Loco, quo juglandem plantare deſtinaveris ſcrobem defodito, & pulveratam imponito terram, ac ferulę ſemen pangito: cùm enata increverit, aperi, & in ejus medullam nudæ nucis nucleum cælato, & ſic habebis longo tempore præoptatos fructus. Sic poſſumus & Tarentinam efficere, alii *Moluſca* vocant: Nam & Tarentinam dicunt, quæ eſt molli ac fragili putamine, ac manib. attrectata, facilè fran-. Hanc lixivio per annum ſæpe irriga, cinerem radiinjice: ut prodidit *Damageron.* Et arborem quoque is perforans, duras, & maſculas nuces friabiles facies, avellana nuce, & amygdala: antequam florem pro-t, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida in-

benè operculato, & picato, ne intrò fortaſſe aqua permeet, putei vel ciſternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minùs putreſiant, ibiq; multum durabunt virides, occluſis cùm omnes dehiſcant, velis, pediculum in malum figito, aut aceto immergito, Soli oſtendendo. *Joan. Bapt. Porta.*

Roſæ ut vegetæ ad annum uſq; ſervari poſſint.

Roſas vegetas ſervabis hoc modo. Rec. vini & ſalis q. ſ. in ollam fundito, pòſt roſis, quas ſervare vis, eam impleto: (oportet autem ut colligas roſas adhuc concluſas) ollam operculo obturato; & in cellam reponito. Quibus cùm uti voles, eas vaſe detecto eximito, & ad Solem vel fornacem exponito, ut dehiſcant. Habebis autem roſas tam pulcras & odoratas, quaſi recenter eſſent decerptæ. *Caſpar Schwenckfeld.*

Roſa ut odoratior fiat.

Roſæ odoratiores fiunt, ſi allium juxta eas plantaveris: nam quæ ex frigiditate langueſcunt, calore exacui ſolent. *Didymus.*

Roſa ut præcox fiat.

Si præcoces roſas habere velis, duobus palmis in gyrum effodies, & calida aquâ manè ac veſperi irrigabis. *Idem.*

Roſa ut omnibus menſibus comparetur.

Si menſibus omnibus roſam tibi comparaturus es, menſibus omnibus plantare, ſtercorare, & rigare debes. Verum id in borealibus regionibus haberi non poteſt. *Idem.*

Roſa præcox.

Præcoces roſæ aliter fiunt, tum in cophinis, tum in fictilibus plantatæ, ſi eadem curâ tractaveris, quia præcoces cucurbitas ac cucumeres ſuo loco dicemus. *Idem.*

Roſæ ut recentes & virides ſerventur.

Conſervabis roſas recẽtes, & in vigore, ſi ipſas in amurcam immiſeris, ita ut liquor eis ſupernatet. Alii herbidam adhuc hordei ſegetem unà cum radicibus avulſam, in dolium non picatum mittunt, & roſas concluſas adhuc imponunt, teguntq;, ac conſervant. Alii viride hordeum in pavimentum conſternunt, & roſas ſuperinjiciunt. *Idem.*

Roſa ut Januario menſe fructum ferat.

Si roſa in æſtate media bis per diem rigetur, Januario menſe fructum ferre ait *Democritus.*

Roſa

Roſa ut tempore malorum fructum ferat.

Si roſa in corticem mali inſeratur, & inoculetur, tempore malorum roſas naſci ait *Florentinus.*

Roſæ ut albæ fiant.

Roſas dum aperiri incipiunt, ſulphure ſuffumigabis,& è veſtigio habebis. *Didymus.*

Roſa & Jaſmes ut flaveſcant.

Inſitione doceamus quomodo roſa & jaſmes flaveſcant: quia geniſtæ flos inter cæteros maximè flavus enitet: nos eũ roſa & jaſmino æmulari quærimus,& ſociatio, cùm non ſit jugabilis per ſurculum, vel infoliationem, idcò roſam juxta geniſtam ſerimus, eam cũ genitali terra transferimus, adeò & libentiùs in ſinu parentis, quàm novercæ adoleſcunt: ac terebramus plantam, cumque plagam purgavimus, ipſam undiq; abraſam inſerimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi creſcentis trunci vi fuerit coercita, à radice ſeparabimus, & ſupra inſitionem truncum reſcindimus, ſic roſa non illepida venuſtate reflaveſcet, ſic jaſmes apud nos adeò eleganti, lucentique colore lucet,ut oculorum aciem perſtringat. Sic undique diverſis quibuslibet coloribus delectat, quibus ſcilicet adaptabitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Roſa ut fiat viridis, lutea, & cærulea.

Nunc perſcrutemur, an fieri poſſit roſa viridis, lutea, & cœrulea. Id ſic exequemur. Foris caudicem,uti roſæ juxta radices, & ramos omnes findimus, & colore ubertim infarcimus, ſi viridem æiugine, ſi cœruleum Indico,vel lapide ſic dicto, ſi flavum croco, prius tamen in pollinem redactis, præcave tamen,ne auripigmenti, velalterius rei hujuſmodi quidquam immiſceat: enecat enim virus plantam, mox ſtercora, & lina, & colore florem inficiet,ſecum ducens nutrimentum.

Ad roſas, vel caryophyllos, vario colore brevi tempore tingendos.

Sumito terræ pinguiſſimæ quantum volueris: ſiccetur ad Solem probè, donec in pulverem tenuiſſimum redigi queat, deinde cum in vas aliquod poſita fuerit, germẽ aliquod florum alborũ implẽtetur. Verùm cavendũ, ne terra aliâ aquâ, quàm ſequẽtibus madefiat. Itaq; ſi ex albis floribus rubros efficere voles, ſumito ligni braſilii, minutim inciſi, quantum ſufficiat,& coquatur in aqua, uſq; ad conſumtionem tertiæ, vel quartæ partis, & fiat aqua rubra,

qua terra bis in die, manè ſcilicet & veſperi, paulatim humectetur frigida. Hoc autem tamdiu faciendum, donec creſcere incipiat plantula: nempe per quindecim, aut viginti dies. Quod ſi virides cupis, ſumito loco braſilii, ſpinæ cervinæ acinos maturos: ſi flavos, ſpinæ cervinæ acinos immaturos: ſi nigros, gallas & vitriolum, & coquantur in aqua, quâ terra, ut jam antea eſt dictum, madefiat. Cavendum autem ne ſub dio noctu relinquatur, propter rorem, quem facilè imbibit. Verùm undequaq; flores non tinguntur, ſed partim naturali, partim eo, quo inficiuntur, ita ut duobus coloribus immerſi videantur. Quod ſi tribus coloribus eos tingi voles, manè altera pars terræ, aqua, colore aliquo infecta humectetur, veſperi altera eàdem aqua: ſequenti verò die, manè, rurſus altera aqua, alio quodam colore tincta madefiat: deinde altera veſperi, eadem idem ſic, ut manè & veſperi duobus coloribus madefiat, ſed ita, ut latera varientur: quod fiet, ſi quam tinctam, & manè poſitam in eodem latere veſperi non ponas, ſed aliam, & ſic planta hæc, unà cum proprio ſuo, tres acquiret colores: de qua deinde plurimæ aliæ poſſunt propagari. *Alexius Pedemontanus.*

Vetonicæ coronariæ flos, ut in cæruleum commeat.

Intubum, vel cyanum, ſed melius intubum eraticum, antiquum, craſſum, & pollicarem excedens latitudinem, radicem tenus ſecamus, ac per medium findimus, ut in excentriſmo, & ſobolem floris radice vulſam infigimus, vimine conſtringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, ſic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis viſitur. Sic ſi Anchuſæ radici album aliquem infiges, florem purpureum habebis, inde in puniceum vergentem. *Porta.*

Vetonica ut hyeme floreat.

Si ad Calendas Octobris, vetonicæ, violarum, & ſimilium plantulas cum radicibus, in vinaceis, quibus cortices ſint exemti ſepeliveris, aut in fimo equino identidem reparato, flores pulcherrimos tibi edent ſub brumam: atque ita de fragis ac melonibus. Sed à frigore externo ſervari debent: plurimum verò cum fœtibus emoriuntur. *Cardanus.*

Vetonica ut uno ramo diverſos flores emittat.

Vidimus ramum eundem niveum, purpureum, ac vermiculatum florem expromere. Quod cultus ſtudio, aut ſoli

ſoli commutati ubertate fieri ſolet. Quanquam multos id aſſecutos vidi, defixis in ovillam, aut caprinam baccam, vel cannulam fragilem, detritúmve linteolum, diverſis, vetonicæ ſeminibus arte compoſitis, & terrâ, ac ſtercore diligenter opertis. Nam ſemina illa in unam coaleſcunt radicem, quæ ramos florũ varietate illuſtres emittit. *Mizaldus.*

Unica violarum planta ut omnium colores referat.

Si omnes omnium colores unam plantulam violarum referre cupis, ſingularum ſemina confuſa, in tenuem cannulam, aut detritum linteolum include, & terræ optimæ ſubactæ, ac ſtercoratæ, ut fieri ſolet, depone. Experimentum mihi ſæpenumero probatum, ſumma cum voluptate, & pari admiratione miraberis. *Idem.*

Lilia, ut fiant purpurea.

Si lilia purpurea facere velis, dum florent, cauliculos ipſorum acceptos decem, aut duodecim ſimul colligato, & ſuper fumum ſuſpendito: remittunt enim ex caulibus radiculas parvas ſimilitudine bulborum Ubi igitur plantandi tempus affuerit, cauliculos ipſos in fecem vini nigri immiſſos macerato, donec purpurea, & probè tincta appaRuerint tibi ipſa diſtrahenti. Deinde hoc modo plantato ſingulis fece ſufficiente affuſa, hinc lilia producta purpurea florebunt. *Anatol.*

Liliæ rubra ut fiant.

Rubrum lilium facies, ſi intra cortices cinnabarim fundas, cavendo ne bulbos ſaucies. Si verò etiam alio colore ipſa oblinas, cujuſcunque coloris volueris lilia gignentur. *Florentinus.*

Lilia ut per annum recentia permaneant.

Lilia per totum annum recentia permanebunt hoc modo: Auferunt ipſa unà cum ramulis nondum aperta, ſed adhuc concluſa, imponuntque in vaſa fictilia nova non picata, deinde vaſa cooperta reponunt, atque ſic recentia totum annum durant. Si quando autem medio tempore quis eis uti velit, Soli exponat, quo concalefacta aperiantur. Quo verò alio atque alio tempore lilia florem producant, dum bulbos ipſorum plantas, alios in altitudinem digitorum xij. alios iix. alios iv. deponito. & diu lilia habebis. Idem etiam in aliis floribus facere licet. *Anatolius.*

u 5

DE SECRETIS FRUCTUUM in genere. Cap. IX.

Fructus ut habeas præcoces.

UT fructus habeas præcoces, irriga ſæpe calidâ aquâ, Soli expone, ſtercore columbino, equinoque fove, aut calce, quæ illam admittunt, ut ceraſia & inutiles ramos ſenſim ac inutilia quæq; præcide. *Cardanus.*

Fructus ut ſerotinos habeas.

At ſi ſerotina velis, contraria ratione ages, in umbra, & multis operta foliis ſinito, prædicito jam natos fructus cum ramis, antequam matureſcant; denuò enim florebunt, & alios fructus mittent: quos ut ad maturitatem deducas, hyeme vaſis fictilibus, quæ ex arbore pendeant, includito. *Idem.*

Fructus ut ſuaviores odoratioresq; fiant.

Semina vel grana triduo mulſo, lacte ovillo, vel aquâ, ubi ſaccharum eliquaveris, quod veteres præſtare exiſtimarunt, ſunt maceranda, & inſolata ponenda, & majorem fructûs contrahent ſuavitatem. Si odoratiores quæris: Semina nardino oleo, ſucco vel ſtillatitio roſarum liquore, aqua deſolutis in ea moſchq & Zibetto appellatis: ubi aliquantulum madefeceris, jam ſiccata ſerito, & ſuaveolentes fructus, mira quidem illius odoris frangrantia delibuti orientur, cujus ſemina combiberint. Sed ſi ſeminum cacumina confringes, pauculo ibi moretur tempore. *Porta ex Florentino.*

Fructus omnes ut augeantur.

Si fructus velis fieri majores: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo ſequaci flexu imponatur annexus, néve dimoveatur, arctè ligetur: ollam in terram conjicies; & obteres circa ramum, ne extrinſecus afflet ſpiritus: ſic completis fructib. elapſo tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & majoribus, quàm in arbore unquam pependerint, nimia corticis craſſitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo ſurripiūt, ſervat olla, & coercet, ſurgenteſq; vapores fructus incraſſant, & augeſcunt.

Fructus ut formam quam voles, aſſequantur.

Formam quā aſſequantur deſideras, finge in ligno magnitudine fructus perfecti: huic circūpone gypſum aquâ diſſolutum craſſitudine digiti minimi, bivariam diviſam.

Siccam

Siccam hanc figuram (celeriter enim ſiccatur) auferes à ligno: id facilè fiet, ſi priùs lignum oleo illeveris. Detractam hanc formam cavam è gypſo bivariamque diviſam, fructui creſcenti, qui juſtæ magnitudinis medium exceſſerit, arctiſſimè circumligato, demittitoq;, donec fructus ad juſtam pervenerit magnitudinem. Habebis fructum formâ eâ quâ lignum dedolatum erat, liceat & inſcribere quæcunq; volueris: ut verè dicere poſſis:

Creſcite, & in titulos ſurgite riſè meos. Cardanus.

Fructus ut vim purgandi nanciſcantur.

Si ad radices helleborū, aut cucumerem ſylveſtrem, vel ſcammoneam poſueris, pruni aut ceraſi, magis etiam vitis cum ablaqueatur, fient fructus illarum purgantes. *Cato.*

Fructus è diverſis compoſitus, quomodo fiat.

In monſtrificis naturæ compoſitionibus, ac tranſmutationibus, haudquaquam alia, quàm inſitione ducitur via meliori, hāc ſatis laudavimus, longè ſecus laudaturi poſthac, mutuò poſtquam diverſorum complexu indiſſolubilem unum efficiat nexum, mirandiq; præbeat rationem: & ſi inſitiones laborioſas, ac impoſſibiles aliquis exiſtimabit, ſit effectus laboris levamen, & ferè impoſſibiles inſitiones ſolerti emendabis curâ, nec te ab eo rudis agricolæ, & inſcii artificis dimoveant dicta in eo, quod demonſtratur experientia: & animo obvolve, quæ à priſcis memoriæ prodita ſunt: ut ficum platano inſeri, & moro. Morum caſtaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba naſci mora, Caſtaneas nuci & quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immiſceri lætatur. Ceraſum perſico, & terebintho. Ceraſo terebinthum, & perſicum. Cotonea Oxyacanthæ. Vitem in oleo fructus dare, & elæoſtaphylos appellari, quos *olivam* latinè dicimus: quàm Florentinus ſe apud Marium Maximum vidiſſe perhibet fructum guſtâſſe, & æſtimâſſe, quod verè acinum & olei baccam ſimul guſtaret. Myrtum ſalici inſertam, & punica quoq; retuliſſe mala ferunt, & cæteris, quas intueri par eſt, longè tamen noſtris difficiliores: & tandem omne genus ſurculi omnibus arboribus inſeri poſſe autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuū compoſitio, hinc omnis eorum adoptatio, hinc inſuetos largiuntur fructus. *Joan. Bapt. Porta.*

Fructus creſcentes ut figuras omnes, vel impreſſiones ſumant.

Si humanum caput, equinum, aliorúmve animalium men-

mentiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypſo molli, ac ſiccescente formabis, & ſtyli acie findito, ut archetypum ejicias, ut iterum poſſit aptè conjungi. Si lignea erit perſona, ſit intus excavata, ſi ex argilla, ubi torrueris, & fructus validi ſint incrementi, fictilibus typis (aperto loco, qua petiolus intromittitur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipſis eorum incunabulis, & in eam adoleſcere, ubi impetraveris, & ad debitam fructus fuerit reſtitutus magnitudinem, figuras, & effigies dabit, quas effingere placuit, valetq; id maximè in cucurbitis, pyris, ſtrutheis, ut placebat Democrito, criteis, punicis, & malis inſanis. Ex Quintilianorum placitis ſcriptum video: ſi arundine in longum fiſſâ excavabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo creſcens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimirum protenſi. Quod ſi inter duos diſcos compreſſam appoſueris cucurbitam, in orbem planum excreſcit, & maximè figuras præſtat omnes, quibus cogitur. Si in victilem vaginam poſtquam defloruerit conjeceris revolutam oſtendet anguis figuram. *Joan. Bapt. Porta ex Aphricano & aliis priſcis.*

Fructus quomodo exos, & enucleatus evadat.

Vetus eſt Philoſophorum dictum: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidêre, ſi in ſerendis ſurculis, vel vivis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructum exoſſum, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni. Omnis enim ajunt, arbor, cui aliquatenus demta eſt, vivit: ſed omninò ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt, ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſſima, maximeq; vitalis ſit: alimentum enim quod à ſola miniſtratur, tranſcurrit, dum ad omne alimentum viventis, quaſi quædam anima, per trunci medullam, veluti per ſyphonem hauritur: id monſtrat materies expers medullæ quæ recurvatur, & in orbem redigitur, uſquequò omninò reſiccetur: idq; priſci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophraſti veritatis, experientiæ commovent placita, multum erit uſui, nec parum commoditatis affert. *Idem.*

DE

DE SECRETIS FRUTICUM in ſpecie. CAP. XII.

Poma ut in vigore diu maneant.

PRAECOCIA pyra, mala, cotonea, ſed muſtea, ſpernēda, ficus, tuberes, & zizipha, cum ſuis frondibus legito, omnia immatura, non tamen percruda, caduca ſunt ſeparanda, undique diligenter inſpiciendo ſint ne integra, nec manibus quaſſentur, inciſos eorum tenaces calida vires amburi pice, parum tangendo. nam facilius principium putrefactionis exhiberent, inde canabi ſtupáve involvendo, ferventi cerâ circumline, & circumlita melle demergantur, ut ſint omnia ſubmerſa, & ſeparata cuſtodi, ne ſimul commiſceas, ne ſe mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo impoſito, operculatumq; vas pellicolato, & per annum viridia ſemper habebis: & ſic omne pomum in melle ſervari poteſt, quod in vetuſtatem reponitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Mala ut diu conſerventur.

Mala in multum tempus durant, ſi in vigore ſunt decerpta, id quod manu faciendum eſt, & cautè, ut ne quaſſentur, ſingula verò in algas, hoc eſt, maris muſcum, ſeorſim involvantur, ut undiquaq; ſint cooperta & imponantur in ollas crudas, apponantur etiam algæ unà cum lignis malorum, ut ſe mutuò non contingant: deinde ollis opercula obdantur, & deponantur in loco ſublimi perfrigerato, extra fumum, & omnem graveolentiam. Si algæ non ſint, in valdè minutas ollulas crudas ſingula mala indantur & addito operculo reponantur. Quidam terrâ figulinâ ſingula mala oblinunt, ſiccant & reponunt. Servantur etiam integra mala, ſubſtratis ipſis nucum foliis. Melius autem feceris, ſi ſingula mala in folia nucis involuta repoſueris. Conſervabis etiam mala, ſi in ollas intrinſecus inceratas repoſueris, & diligenter ipſas cooperueris. Imputrida perdurant mala, ſi in hordeum immittantur. Conſervabis eadem & hoc modo. Accipe vas fictile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis, incolumibus, non inveteratis exple, & vas myacanthâ, aut aliquo alio ſecurè obtura, & in quacunq; arbore ſuſpende, & per totam hyemem ſine, & talia permanebunt, qualia ſunt injecta. Quod ipſum etiam experientiâ condidici. Servantur etiam mala ſic. Unumquodq; malum ficulneis foliis ſiccis involvito, inde luto argillæ albæ intege, & perfrigerata

gerata in Sole repone. Permanent etiam conſervata à vini fece, & ipſum quoque vinum conſervabunt omnium miraculo. Sed & in ollam novam immiſſa, & olla in dolium vini immerſa, ita ut ei innatet, & dolium oblinatur, recentia erunt mala, & vinum ipſum odoratum. Quin & in ſinuoſas capſas componuntur cum tomentis puris, & conſervantur. Hyemalia autem mala optimè in ſeminibus ſervantur. *Apulejus.*

Mala quomodo ſervanda & reponenda.

Mala circa autumnale æquinoctium ſunt legenda pro cœli, ſoli, & arboris cujuſq; natura, nec ante XV. Lunam, ut ſcribit *Plinius:* idque cautâ manu, ne contuſione, aut vulnere aliquo lædantur, ſeparatis cadivis, putreſcentibus, ac vermiculoſis, à præſtantibus & generoſis. Servabuntur optimè tabulatis extra fumum, & graveolentiam in loco frigido, & ſeptentrionalibus feneſtris aperto: quæ ſereno die patentes lucem accipere debent., excluſis auſtris: nam aquilonibus multo nocentiores fructibus eſſe ſolent: à quibus poma quæq; rugis deturpari certum eſt. Servantur præterea in frigido & arido loco ſupra paleas, ut ſcribit *Varro.* Ideò qui oporothecas faciunt, ad aquilonem, ut feneſtras habeant, & aëre perflentur ſummè curare debent. *Mizaldus.*

Poma ut in arbore diu immorentur.

Ramulos intorqueri jube, ne matureſcens humor in ipſa dilabatur, ea incolumia ſervabuntur contra æſtiva caloris blandimenta: tali maximè pacto punica ſervantur, ne hiantia diſperdantur. *Joan. Bapt. Porta.*

Poma ut imaginem quamvis referant.

Gypſo, aut figulari luto, quamcunque voles inſculptam imaginem tege: & in duas partes apto inſtrumento, ea induſtriâ ſeca, ut iterum illæ ritè conjungi poſſint ac committi. Deinde in figulina excoque: cumq; malum, ad dimidium peculiaris incrementi pervenerit, hiſce formulis include, validiſque vinculis firmiter obſtringe, ne fictiles typi divellantur auctu obvoluti mali. Quod ubi capacitatem illorum expleverit tales animalium figuras repræſentabit, quorum & habitum & imaginem ibidem mentiri viſum tibi fuit. Quæ res in effingendis malis non ſolùm locum habebit, ſed etiam in pyris, cotoneis, perſicis, citriis, punicis aurantiis, & reliquis pomorum generibus. *Mizaldus ex Aphricano.*

Malis lineamenta imprimere.

Si ex cocto gypſo, ac liquidiore aqua redacto, ſupra mali cortices, notas graphio deſcripſeris, cùm ad debitam ipſa creverint craſſitiem, atque decerpſeris, gravidis veſtigia depreſſa extabunt ac refricata nobis erunt perſpicua. *Joan. Bapt. Porta.*

Mala ut fiant dulcia.

Si dulcia fieri deſideras, ſtercus caprinum urinâ humanâ diſſolutum cum veteris vini fece, radicibus infunde. *Mizaldus.*

Mala ut non putreſcant.

Si imputria mala habere voles, felle viridis lacertæ inungatur caudex: erit & hoc adverſus formicas remedium præſtantiſſimum. *Idem.*

Mala ut non ſint caduca.

Si caduca fuerint mala, fiſſæ radici lapis impactus, illa retinebit. *Aphricanus.*

Mala ut fiant rubra.

Arbor urinâ rigetur, & rubeſcet fructus. Quidam verò malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incurvatos ramos, qui fructum habent, citra conquaſſationem palis religant, & ſcrobes in propinquo ipſorum, aut alia vaſa aqua implent, conjectatione facta, ut in meridie Solis ſplendor in aquam illabens, calidumq; vaporem remittens, & per refractionem in fructum incidens, coloris bonitatem, & rubedinem operetur. Quidam roſas ſeminant ſub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes. *Berytius.*

Poma ut fiant rubra, aliter.

Si citri mali vel pyri ſurculum rubro inſeramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic rhodacena inſigni calore ſanguinea ex mori inſitu eveniſſe conſtat. *Porta.*

Pyra quomodo fiant rubicunda, & effigiata.

Pyrus moro inſita, rubicunda pyra feret, ut tradit *Tarentinus.* Modum effigiandi pyri, in quas volueris formas, requires ſupra ex pomis.

Pyra quomodo legenda, & cuſtodienda.

Legenda ſunt pyra eo modo, quo mala, eâq; methodo, nimirum die ſereno, & blanda manu, ne vulnerentur, caducis & vitiatis, à ſanis & integris ſecluſis decreſcente Lunâ, & vegeto Solis calore. Quod ubi factum erit, in picato vaſe diligenter includetur: cujus os deorſum reclinabitur: atque

atque brevi ſcrobe eo loco obruetur circa quem perennis aqua decurret. Alii optimè ſervari affirmant, ſi illitis pice ſurculis vel pediculis ſuſpendantur. Alii ſapâ, vel paſſo, aut dulci vino merſa, vaſis plenis cuſtodiunt. Sunt qui inter ſcrobes obruant. Plerique ſiccatis frondibus juglandis involuta reponunt. Nonnulli in vinaceis diſcreta, ne ſe contingant, ſepeliunt. Ruſtici inter paleas, aut frumenta ſervant. Alii ſtatim lecta cum tenacibus ſuis picatis urceis condunt, & oribus vaſculorum gypſo, vel pice clauſis, ſub dio obruta, ſabulóve tegunt. Servantur omnium optimè, ut reliqui fructus, melle, modò non ſe contingant. *Mizaldus ex Democrito & Palladio.*

Cotonea quomodo fiant effigiata.

Mala cotonea animalium ſpeciem præ ſe ferent, ſi in formas typorum indita, augeſcere ipſis permiſeris. *Democritus.*

Cotonea quomodo legenda, & conſervanda.

Imprimis cotonea mal. quàm maturiſſima & integerrima, ſine macula, ſereno cœlo, ac decreſcente Luna colligere debes: & in lagena nova, quæ ſit patentiſſimi oris, deterſa, quâ caneſcunt lanugine latè ac leniter componere, ne collidi poſſint. Deinde cùm ad ſauces uſque fuerint compoſita, vimineis ſurculis, aut circulis ſic erunt arctanda, ut modicè premantur, ne cùm humore fuerint imbuta, ſuſtollantur. Tum quam optimo, & liquidiſſimo melle vas uſque ad ſummum ita replebitur, ut pomum quodvis ibi ſubmerſum videatur. Sed ſummopere tibi cavendum erit, ne immaturum illud & crudum reponas, alioquin ità indureſcet, ut uſui eſſe non poſſit Audio nonnullos cotonea oſſeo aut ligneo cultro (quod ferrum metuunt) aperire priuſquam melli ſervanda committant: adhæc ſemina eximere, à quibus pomum vitiari putant. Res ridenda potiùs quàm audienda Alii lecta cotonea doliis muſti ad fecem uſq; mergebant atque ita claudebant, vinum hinc odoratius reddi promittentes. Alii in novam ollam dolio vini innataturam illa recondunt, & dolium oblinunt. Sunt qui foliis fici obvoluta cuſtodiant. Pleriq; ſtupis, tomentóve mũdo veſtita, in ciſtis concinnant, & diſponũt. Multi in ſcobe, vel milio, hordeo, aut avena longo tempore incorrupta ſervant. Sed in domo nec ſunt condenda, nec reponenda, ubi reliqui fructus fugaces, vel alii quiq; tenelli cuſtodiri ſolent. Nam illos ſuo acerrimo odore vitiant,

ac

ac labefactant. Non deſunt, qui ficis, aut nucis foliis involuta ſervent. Alii cretâ figulinâ illinunt, ſiccataque in Sole, ſuſpendunt, & dum uſus poſtulaverit cretam diluunt. Plerique arculis ligneis ſeparatim includunt, & in tabulato ſicciſſimo, ac frigidiſſimo loco, ubi neq; fumus, neque teter ſit odor, collocant: ita ut floſculi ſurſum, pediculi verò deorſum ſpectent, nec alterum ab altero corrumpatur: deinde ſcrobe populneâ, vel abiegna interpoſita, luto paleato opercula munita ſuperponunt, ne introire poſſit ſpiritus. *Mizaldus ex Democrito, Catone, Varrone, Columella, Palladio & Plinio.*

Pruna ut ſine oſſiculis naſcantur.

Prunum abſque oſſiculis tibi comparabis, ſi tenellam arborem ad binos pedes reciſam uſque ad radicem findas, abraſaq; & excavata ſcalpro utriuſq; partis medulla confeſtim ſejunctas partes vinculo conſtringas, ſuperioremque partem ac diviſuras laterum fimo, vel argillâ, ceráve obducas, ac chartâ madidâ munias: elapſo anno obfirmatâ cicatrice omnia coaluiſſe perſpicies. Hanc deinde arborem ſurculis, qui fructum non tulerunt inſeres & ſine oſſiculis poma proferet: ſive illa fuerint pruna, ſive ceraſia, perſica, meſpila, palmulæ, lapidosáve corna. *Idem.*

Ceraſia quomodo oſſiculis carentia fiunt.

Si exoſſata habere cupis ceraſia, teneram adhuc arborem ad binos pedes recides, & uſq; ad radices findes, abraſaque ferro partis utriuſque medulla, illicò ſejunctas partes vinculo perſtringes: & ſummitatem ac diviſuras laterum fimo oblines: poſt annum ductâ cicatrice dum divortia coaleſcent: eidem arbori ſurculos, qui adhuc fructum non tulerunt, inſeres, & hinc ſine oſſibus ceraſa recipies. *Idem.*

Mora ut fiant alba.

Mora ipſa ſi alba reddere optabis, in albam inſerantur populum, vel inoculentur, & albeſcentia dabunt poma. *Berytius.*

Mora ut reponenda, & ſervanda.

Mora in vitreo vaſe diligenter condita plurimo tempore durant, proprio ipſorum juſculo, & vino demerſa, ac diligenter operta: modò non fuerint nimium matura, vieta, & flaccida ſeu languida. *Idem.*

Perſica ut inſcripta & figurata naſcantur.

Perſica inſcripta ſic faciemus. Poſtquam perſici fuctum

comederis, oſſiculum ad dies duos ſive tres aqua macerato, & leniter aperito, & repertam intra os amygdalam ſive nucleum accipito, in ejusque cortice ſtylo æreo inſcribito, quicquid tandem libuerit, non profundè, deinde papyro involutum plantato. Quicquid ſanè in amygdala inſcripſeris, hoc ipſum fructu reperies. Quidam etiam hoc ipſum in vera amygdala faciunt eodem ſucceſſu. *Democr.*

Perſica ut fiant rubra.

Rubra facies perſica, roſis ſub ipſas plantas conſitis. Facies & juxta alium modum rubicundum fructum. Si enim obrutum perſici os poſt dies ſeptem detexeris. In his enim diebus ſua ſponte aperitur, & cinnabarim intra oſſiculum infuderis, & hoc ipſum rurſus obrutum curâ & diligentiâ dignatus fueris, inde rubra perſica habebis. Fortaſſis etiam alium colorem ſi infundere libuerit, eundem quoq; ſimiliter fructui affricabis. *Idem.*

Perſica ut fiant miræ magnitudinis.

Ut perſica miræ magnitudinis tibi compares, amygdalas item & nuces, & ſimilia, accipies tres, vel quatuor nucleos ex illis, quos ita coaptabis, ut corpus unum conſtituere videantur. Hos junctos, & ſi opus fuerit, colligatos, in vas aliquod terrâ ſtercoratâ plenum immittes, plantabis, ac ſepelies: ſed ita ut vas illud foramen habeat in operculo, per quod nucleorum germen exire cogatur. Sic fiet, ut nuclei illi in unam coaleſcant arborem, quæ ſuo tempore fructus eximiæ magnitudinis ac pulchritudinis edet ac proferet. Sunt qui nucleos non in vas, ſed fiſtulam, aut tubulum terra ſaturatum mittant. Sed id multò levius, & facilius tibi ſi comparare ſtudes. diligenter interlegenda erunt perſica illa, quæ parva & languida apparebunt, nimiaque ubertate matrem onerabunt: ut arboris ſuccus ad reliquorum nutrimenta convertatur. Sic enim ſalivæ copia in pauciores fœtus ſe conferens, illos altili ſaginabit incremento, ac majores reddet. *Mizaldus.*

Perſica ut ſine oſſe producantur.

Perſicum ſine oſſe producere poſſumus, novo inſitionis modo. Circa ſalicem perſici plantam ſerimus, loco riguo, humido, & ſuperfœtante: ſin minus aquationibus adjuva, ut lignum turgeſcat, & ſibi, & advenis ſurculis, ſuccum porrigat ſuperfluentem. Si ſalix brachii magnitudine, in medio terebretur, perſici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen ſaligni trunci inducimus:

ducimus: foramen luto diligenter operimus, ac vinculis aſtringimus: anno ſubinde elapſo, ubi jam cohæſerunt, ut è duabus arboribus una fiat, quantum mox prominet ſupra terebrationem, & compagem, reſecamus, ne eò feratur alimentum: & ab inſitionis coalitu ſuccus avocetur, & arbos alia gravata ſtirpe adaptatis frugibus incurvetur. Vel capite ſalicis in terram demerſo, in arcus ſimilitudinem flectatur, & coalitis perſicum ſucciditur, transferrur, & in terra exaggeratur, ſic perſicus ſalici nupta, & maritata, mirâ jucunditate ſine oſſibus fructus pariet. *Joan. Bapt. Porta.*

Perſica ut ſine oſſe proveniant, aliter.

Truncum arboris infernè perforabis, & medulla excisa, ſalicis, aut corni paxillum impinges. *Aphricanus.*

Nux ne lignoſum fructum progignat.

Si prædurum & lignoſum fructum nux progignat, cortex in orbem vulnerandus erit, ut noxii humoris virium deducatur. Alii radicum ſumma præcidunt. Pleriq; terebratæ radici buxeum cuneum imponunt, aut cupreum, ferreúmve clavum. *Mizaldus.*

Nuces ut abſq; putaminibus gignantur.

Nuces nudas ſine putaminibus facies, ſi contracta nucis teſta, internoque nucleo illæſo conſervato, ei ipſi lanam, aut recentia vitis ſeu platani folia circumdederis, ut ne nudus exiſtens fructus à formicis corrodatur, & ſic plantaveris. Idem in amygdala *Florentinus* tradit, ſi cinis aſſiduè trunco & radicibus circũfundatur. Imò & in reliquis fructuum generibus, quæ teſtam forinſecus habent, ſi juxta eundem modum fuerint plantata. *Aphricanus.*

Aliter.

Loco, quo juglandem plantare deſtinaveris ſcrobem defodito, & pulveratam imponito terram, ac ferulę ſemen pangito: cùm enata increverit, aperi, & in ejus medullam nudæ nucis nucleum cælato, & ſic habebis longo tempore præoptatos fructus. Sic poſſumus & Tarentinam efficere, alii *Moluſca* vocant: Nam & Tarentinam dicunt, quæ eſt molli ac fragili putamine, ac manib. attrectata, facilè frangatur. Hanc lixivio per annum ſæpe irriga, cinerem radicibus injice: ut prodidit *Damageron.* Et arborem quoque penitus perforans, duras, & maſculas nuces friabiles facies. Sic de avellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida in-

fundetur aqua, & teneras dabunt nuces, ut *Africanus* ait: fit priori modo, ut nudum nucleum, & friabilem teſtam afferat, ut non putamine, ſed verius integatur cute adeò tenella, ut ſimul mandatur, & tandem de fructibus omnibus qui teſtâ integuntur. *Joan. Bapt. Porta.*

Amygdalæ amaræ ut fiant dulces.

Dulces autem facies amarulentas amygdalas antea, ſi forato trunco in quadrangulo palmi parvi altitudine lachrymam quotannis effluere ſinas, donec dulceſcant. Quidam melius faciunt, & circumfodiunt ſuillum ſtercus, & urinam affundentes, deinde aggeſta terra rigant ſingulis annis, donec dulces fiant. Omnis autem truncus amygdali exciſus fructum abjicit. Teneram verò & dulcem ex dura, & amara facies, ſi truncum uſque ad radices in ſuperficie exiſtentes nudaveris, & aquâ calidâ aſſiduè rigaveris, antequam flores emittant. *Aphricanus.*

Amygdalæ inſcriptæ, ut fiant.

Amygdalæ teſtam induſtriè confringito, ita ut internum nucleum integrum conſerves, apertaque teſta in nucleum quodcunq; libuerit ſcribito, rurſusque colligatam papyro plantato, lutoq; circumlitam ac intectam, ſtercore ſuillo aggeſto obruito. *Idem.*

Punica mala, ut non hient.

Dum Punicas plantas, ſilices in ſcrobem præmitte. Si verò prius plantatæ fuerint, ſcillas juxta plantato. Hæ enim contrarietate naturali ipſa mala hiare non permittunt. Similiter autem ſi ſecundum caput plantatæ fuerint, non hiant. *Aphricanus.*

Punica mala ut dulceſcant.

Radices arboris circumfodito, & ſtercus ſuillum aggerito, & ſuperingeſta terra, cum urina hominis rigato. Vel mala ſic dulciorem efficiunt fructum, ſi urinâ aſſiduè, caprino ſtercore, & vini veteris fece radices plantæ rigaveris. *Paxamus, & Anatolius.*

Malum punicum, ut ſine granis facias.

Si exemeris quemadmodū in uva, conſpicuam medullæ partem, & fiſſum lignū obruas, & poſt tempus recideris ſupereminentem plantæ partem, quæ jam germen emiſit, fructum ipſum ſine granis punica producet. *Aphricanus.*

Punica mala, ut fiant rubicundiora.

Si punicum malum rubicundius efficere velis, plantam aquâ cum lixivio balnearum permixtâ rigabis. *Idem.*

Ut

Ut ſciatur, quot grana habeat malum punicum.

Unum punicum malum aperias, & numeres,& quot in ipſo grana reperies,tot in ſingulis eſſe judica. *Idem.*

Punici mali acinos augere.

Punici mali acinos augere ſic poſſumus, ut nimio videantur mirabiles incremento.Punicam juxta cornum ſerito, cornisq; truncum terebrato, ac per foramen immittito punicam: ubi autem trimatum expleverit,è radicibus ſeparabis, inde cornum juxta coalitum reſecabis,ne advenæ arbori ſuccum adimat,& evocare poſſit, ut ne cui magis,quàm inſito ſerviat: ſic enim fructum præbebit, cujus acini, corni fructus æmulabuntur, ſaporeque inſignes, ut ſpecioſiores videri nequeant. *Porta.*

Punica quomodo in miram magnitudinem excreſcant.

Tradunt, in miram magnitudinem punica mala protuberare, ſi ollâ fictili circa arborem obruatur, vel ita aptetur,ut ramus cum flore in illa claudatur, ad palum, ne reſiliat, illigatus, ipſaq; olla contra aquarum incurſus operta muniatur: nam ſuo tempore poma ejuſdem magnitudinis quâ fuerit, opportunè reddet; imò verò ad illius rei figuram efformata, quam ollæ aut vaſculo impreſſeris. *Mizaldus ex Gargilio Martiali.*

Punica, ut in arbore ſerventur viridia.

Cùm matura fuerint punica,antequam rumpantur, petioli, quibus dependent ſunt intorquendi, toto anno viridia in arbore ſervantur. *Pallad. & Plin.*

Punicorum multitudo quomodo comparetur.

Punicorum multitudo comparabitur, ſi tithymali & portulacæ ſuccus æqualiter miſtus, trunco arboris, antequam geminet, illinatur. *Palladius.*

Punicorum acini, ut candidi fiant.

Candidi fient punicorum acini, ſi argillæ & cretæ miſcueris quartam gypſi partem, & toto triennio hoc genus terræ radicibus inſperſeris. *Gargilius Mart.*

Punica ut ad hybernos uſus ſerventur.

Punica ad hybernos uſus ſervabuntur, ſi leni manu decerpſeris, ne tactu aſperiore vitientur, aut vulnus ſentiant, deinde pediculis incoctam & liquidam picem demerſis, refrigerata ex ordine ſuſpenderis. Sunt qui tota in picem mergant,& ubi refrixerint,ſuſpendant. Itē ſi integra collecta in aqua marina, vel fervente muria tamdiu demergan-

tur, ut liquorem combibant, & madeſcant: deinde Sole triduo reſiccentur (ſed ita ut nocte ſub dio non maneant) poſtea loco frigido ſuſpenduntur: cùm volueris uti, aquâ dulci macerabis. Alii argilla, vel figulari creta induunt, & ſiccata, loco frigido ſuſpendunt: atq; cùm uſus exegerit, in aquam demittunt, & cretam reſolvunt. Alii fœno, vel culmo ſingula involvunt, & inſuper luto paleato craſſè linunt: atque ita majoribus ramis alligant, ne vento commoveantur. Alii in ſiccam arenam diſtincta, & ſecreta deponunt: aut in frumentario acervo ad umbram, donec rugoſa fiunt, diligenter condunt. *Mizaldus ex Berytio, & aliis.*

Malum citrium, ut effigiatum naſcatur.

Citrii fructum ſimulachri formam reddere facies, vel humanæ faciei, vel alterius animalis, hoc modo. Gypſo aut luto quicquid voles integis, & per frigeratum in duas partes inſtrumento quopiam acuto ſecas, ita ut anterior, & poſterior pars coaptari & committi queant, indeque ſiccatum in figulina torres. Quum verò fructus ad dimidiam partem ſui augmenti pervenerit, formas illas circumdatas vinculis diligenter munies, ne ab augmento ejus, quod circumdatum eſt, divellatur, & ſuſcipiet omnino circumdatas formas. *Aphricanus.*

Citria quomodo fiant rubra, & medium illorum dulce.

Si rubra citri poma voles efficere, ſurculum moro inſerito, & rubrum pomum dabit. Medium pomi dulce fiet, ut tradit *Palladius*, ſi truncus obliquo foramine ab imo terebretur, ut alterâ parte non exeat: ſic humor effluere permittetur donec poma formentur: mox foramen luto replendum erit. Idem fieri affirmant, ſi ſemina priuſquam ponantur, ovillo lacte, aut mellita vel ſaccharata aquâ maduerint. *Mizaldus.*

Citria mala quomodo conſervanda.

Si citrii fructum gypſo ſubacto probè illeveris, illæſum, & per totum annum integrum conſervabis. Citria in hordeum occultata, & obruta non putreſcunt. *Sotion.*

Citria mala ut per totum annum habeas.

Citria ſi toto vis habere anno, eum ſervabis morem, qui in Aſſyria peculiaris, multiſq; etiam locis frequens eſt. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali reſcindes ſtirpe, & luxuriem ferro corripies: partem relinques,

qua

qua parte ſtrinxeris genuina arboris ferocitate, alia ſubſtituet, eisq; adultis, poterunt & priora illa decerpi, atque nova fœtura invitari. *Porta.*

Ficus ut inſcriptæ fiant.

Oculum fici, quem infoliaturus es, inſcribito, quomodocunq; velis, & ficus inſcriptæ germinabunt. *Democritus.*

Ficus quomodo fiant præcoces.

Matureſcent ficus ante tempus, ſi columbæ ſtercus, & piper, & oleum juxta adjeceris. *Idem.*

Ficus ut fiant purgatoriæ.

Quum ficum plantas, ad ſummas radices veratrum nigrum contuſum ſimul cum tithymalo mittes, & habebis ficus ventrem emollientes. *Idem.*

Ficus quomodo æquè alba & nigra fiat.

Diverſa ſarmenta accipito, & priùs colligatos ramos ejuſdem temporis ac ætatis exiſtentes, in ſcrobe deponito, ſtercoratoque & rigato. Cum verò germinaverint, rurſus utroſque oculos in idem colligato, quo in unum truncum coaleſcant, & poſt duos annos, ſi ita viſum fuerit, tranſplantato, & gemini coloris ficus habebis. Quidam majori ſecuritate idem faciunt hoc modo: Duorum ficorum diverſorum ſemina ſive grana linteolo illigata plantant, & tranſplantant. *Leontius.*

Caricæ ut durent.

Ad multum tempus bonæ perdurant, ſi in ſportis in clibanum ſuſpendantur, ubi panis eſt extractus, & in fictile novum non picatum indantur. Oportet autem ficus decerpere unà cum fundo & pediculo, ex quo dependent, & muriam cum oleo fervefactam in Sole irrorare, & in vas mittere, idque luto oblinere. Noctem tamen unam antea rori exponere, & poſtea vaſi committere. *Paxamus.*

Ficus ut virides ſerventur.

Ficus ſervari poſſunt virides, ſi in melle ita diſponantur, ut neq; ſe invicem, neq; vas contingāt: quod operculo diligenter tegi debet. Idem continget, ſi ſingulæ intra cucurbitam viridem claudantur, loculis unicuiq; cavatis, & ſuſpensâ in umbroſo loco cucurbitâ, ubi nec ignis, nec fumus inſpiret. Verùm cum petiolis legi debent: nam ſic diutiùs integræ durant. *Aphricanus & Palladius.*

Olivæ ut dulceſcant.

Accipe cineris querɩcini ſextarium unum: calcis vivæ recentis tertiam ſextarii partem, miſceantur benè, adden-

do aliquãtulum aquæ ut humectentur nonnihil, coeantq; in unum: deinde cùm ſic per horas duas relictum fuerit, in vas aliquod ligneum cum foramine in fundo ponatur, ſubigendo benè,& ſuper infundendo ſitulas tres, vel quatuor aquæ, & per foramen coletur lixivium. Quòd ſi ad duas ſitulas non pervenerit lixivium,alias duas aquæ ſuperinfundito, ut duas lixivii colligere queas. Quibus ſic ſe habentibus, olivas virides recentes, & incorruptas ſumito: deinde cum lixivio tandiu,donec fundum petant, vel dentibus caro ab oſſibus flavis ſecernatur, fuerint, in aquam frigidam injicito, mutando aquam ter quaterve. Cavendum omninò, ne abſq; aqua remaneant: quoniam ſubitò nigreſcunt, coloremque illum ſuum nativum cum ſapore amittunt. Præter naturam enim videtur, atque idcircò jucundiſſimùm eſt videre, ut tam folia, quàm fructus, naturalem colorem conſervent. Cæterùm per tres, aut quatuor dies in aqua recenti ſinendæ ſunt. Quòd ſi autem aqua quotidie quater, aut quinquies mutentur, biduo dulces evadent,ita ut cum ſale & aceto edi queant. His peractis,muria erit ſuper infundenda,& ſic quoque bidui ſpacio eſui erunt aptæ. Verùm hoc notandum, olivas,quæ aquam non tetigerint,pelliculam tenuiorem obtinere,eſuique jucundiores eſſe. Si verò tetigerint diutiùs erunt macerandæ, nec tamen unquàm adeo erunt delicatæ, propterea quòd pelliculam ſive corticem habebunt aſperiorem,etiamſi virides pulchræq; exiſtant. Porrò aliter etiam olivæ parari poſſunt. Olivæ ſiccæ, aquam nunquam ingreſſæ, in muriam per menſem unum ponantur: deinde in aliam per dies xv. vel xx. poſtea rurſus in aliam efficaciorem, & erunt dulces: ſed modus hujuſmodi rarus eſt. *Alexius.*

DE SECRETIS FRUTICUM.

Cap. XIII.

Uvas Vere producere.

SI verno tempore ceraſum arborẽ ſua gerere mala conſpicimus, nos tunc uvas optamus,ſic non deerit copia, uti è *Tarentini* & *Pamphili* elicitur dictis. Quando ab iis gummi effluere deſiit, ne putreſcat, & vermiculetur, emuſcari jube lanuginem quandam, quæ obvallat arborem: officiet enim inſitis multum. Sit inſitio,quam *emphyliſmon* vocãt: ſic enim faciliùs coaleſcit: Arboris inde cortex relaxetur,

laxetur,& tenuis,& validus cuneus inter lignum & librum adigatur, ſed ſenſim levi manus libramento, ne corticis faſcia laxatur cuneo ſubducto ſurculus præacutus nigræ, & feracis vitæ immergatur, & ligetur: ſic Vere, conſueto ceraſorum tempore,fœnerabitur uvas,cùm cogatur ſubjecti trunci alimoniam ſurripere. *Joan.Baptiſta Porta,ex Tarentino & Pamphilo.*

Uvas vinaceis vacua.

Sarmentum & flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque diſcuneabis à ſummo capite; hinc inde medullam omnẽ oſſeo ſtylo erodendo in parte illa, vel quam abſcondet terra: vel quantum fieri poſſit altè excavato: ſubinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui ſolo unam defodito ſcrobem, & deponito,illudque fixo ligetur calamo,ne poſſit intorqueri, ſic compages una, ut priùs coagmentatur: & præſtabilius fuerit,ſi quantum ſarmentum erit excavatum, intus ſcillæ bulbum demerſeris: veluti enim glutino quodam adjungit, humore humectat, & calore fovet,ut inſitio quædam, vel idem etiamnum evenier, ſi inſerendo ſurculo univerſa medulla ſubtrahatur. *Idem ex Democrito.*

Vitis ut bothryones albos afferat, & nigros acinos.

Palmes idem, ut uvam candidam ſimul, & nigram afferat, & in eadem uva,acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diviſa appareant: Malleolos tres,quatuor, vel plures diverſorum generum & colorum ſumito, facileque auctiles,,quos æqualiter compoſitos, atque arctiſsimè colligatos, in tubulum,vel arietinum cornu inſerito, ut ab utraq; parte ſupereminéant,ſubter ſarmenta reſolvito, ac in ſcrobe ſtercorata terra obruito,dum germina agant,rigato: at biennio vel triennio exacto, cùm una compages ex illis coagmentata fuerit,tubulum frange, ſi cornu jam emarcuit: ubi maximè cohæſerunt,ſerra præcidito, ac pulveratam terram ſupra exaggerato, terraque pinguis truncum operiat, & cùm coles germinaverit, unum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus, ſarmenta ſuccum miniſtrare nequeant: tunc ex compoſitarum virgarum coitu, arbor una exurgit, verſicolores uvas præbens. *Joan. Bapt. Porta.*

Aliter.

Sint ſarmenta,ut nigrum alterum, candicans verò alte-

X 5

rum: & cùm putantur, per medium ſunt findenda, præcavendo, ne quicquam de medulla excidat, & ſic inter ſe junges diviſa, ut utriuſq; oculos æquando coincidant, ut duo ferè unum fiant: indè arctiùs ligabis, & glutinoſa terra adlinire curabis, terniſque diebus crebra ſibi ſuccedat irrigatio, donec ex utroque unicum erumpat germen, uvasque producat, in quibus diverſi generis, & coloris ſint acini. *Didymus.*

Uvæ ut ad Ver uſq; ſerventur in vite.

Circa ipſam vitem, quæ fructu plena eſt, loco umbroſo ſcrobem fodies, altitudine trium pedum, latitudine duorum, & mittes arenam, & ibi calamos figes, in quibus tecoques aſſiduè ſarmenta fructibus plena, & illæſis botryonibus alligabis, ut ſolum non contingāt, cooperies, ut imber eò penetrare poſſit. *Berytius.*

Uva ut fiat odorata.

Si odoratam uvam facere volumus, Sarmentum obruendum ac odoriferum omne conjicimus, vel unguentum quo volumus uvam olere, & aliquantulum maceratur ejuſdem odoris aqua, & uvam dabit abſorpto humore olentem. *Paxam.*

Uvas ut ab avibus & gallinis tuearis.

Ut gallinæ atque ejuſmodi aves uvis abſtineant, labruſcæ acinos edendos dato: idē enim fermè contingit, quòd hominibus qui acerbos fructus devoraverint; obſtupeſcūt enim dentes. *Cardanus.*

Uvas & alios fructus ne veſpæ contingant.

Oleum ſorbeto, & velut inſufflans ad vites, & uvas atq; alios fructus accedito. *Democritus.*

DE SECRETIS FRUCTUUM herbarum. CAP. XIV.

Cucurbitæ quomodo fiant longæ, & vaſtæ & craſſæ.

SEMINA de collo cucurbitæ ſumta recto cacumine ſeres, ſtercorabis, ac rigabis. Si vaſtioris incrementi optas, de medio ventre extractum ſemen, inverſo cacumine, telluri depone. *Columella, Palladius & Plinius.*

Cucurbitæ ut latæ & amplæ fiant.

Si latas & amplas habere tibi cordi fuerit, ſemina quæ in fundo latitant, inverſis cacuminibus terræ mandabis. *Iidem.*

Cucur-

Cucurbita ut ſine ſemine naſcatur.

Non habebunt ſemen cucurbitæ intra ſe, hoc modo: Sarmentum, aut virgultum, primum mox ubi increverit, cucurbitæ, ſive cucumeris in terram defodito, quemadmodum vitis ſarmenta ſolent, ut ſumma pars tantum virgulti emineat, & poſtquam auctum fuerit, rurſus idem iterum ac tertio defodito, & exortus juxta medium, & ſuper terram extantes ſecato, ſolumq; poſtremum tertium videlicet relinquito, & habebis tum cucurbitas, tum cucumeres ſemine carentes. Similiter ſine ſemine eadem facies, ſi triduo antequam ſemines, ſemen ipſum oleo ſeſamino maceraveris. *Quintilius.*

Cucurbitæ ut fiant præcoces.

Præcoces cucurbitas & cucumeres ſic reddes: In cophinos, aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, ſtercore admixto liquidiorem factam, & anticipato conſueto tempore. Vere videlicet inchoante ſemina implantabis, & cùm ſol fuerit, & calor, & moderata pluvia, cophinos ſub dio expones, circaque Solis occaſus eos in domum contectam inferes. Atq; hoc aſſidue facies, aquam irrorans, quando uſus poſtularit. Poſtquàm vero perfectè ceſſabunt frigora, & glacies, cophinos, ſive dolia in locum ſubactum & excultum deportatos defodies, ità ut labra æqualia ſint terræ, & deinde reliquam curam adhibebis. Si verò abſtuleris ipſorum virgulta, citiùs fructum producent. *Quintilius.*

Cucurbitæ, aut cucumeri quomodo formæ variæ & characteres imprimantur.

Transfigurabuntur cucurbitæ in quamcunq; velis figuram, ſi teſtacea feceris vaſa, eaque parvis adhuc circumpoſueris, & obligaveris: formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longum ſectâ, excavataque & compoſita, ac coarctata, ſi in eam cucurbitam, aut cucumerem, dum adhuc parva eſt, immiſeris, augeſcens per omnem longitudinem arundinem explebit. *Quintilius.*

Cucurbitæ quomodo fiant purgatoriæ.

Purgatorias facies, & dejectorias, ut alia pleraque ſi illarum ſemen noctem ac diem, cum rhabarbaro, agarico, ſcammonia, colocynthide, aut aliis purgantibus medicamentis ſimplicibus præmaceraveris, deinde ſeminaveris. *Idem.*

Cucur-

Cucurbitæ quomodo conſerventur.

Cucurbitas ſervabis ſic: Has teneras acceptas concide: deinde aquam fervefactam affunde, & per totam noctem ſub dio perfrigera indeque in muria acri compone, & diu permanebũt. Hodie per hybernos mẽſes omnes, laquearibus & tabulatis ædium appenſę, virides & cibis non ingratæ à noſtratibus ubique cuſtodiuntur: maximè quæ *citrulli* nuncupantur. *Quintilius & Mizaldus.*

Cucumeres ocyſſimè producere.

Si eorum ſemina recentia, æſtivo tempore humano cruore immerſeris, nõ infirmi, ſed ſani, adulti, & fulvi fieri: retinet enim in ſe calidiorem efficacioremq; vim, crebrò permuta, ne contabeſcat, ſed immarcidus maneat oportet, morentur per hebdomadam, ſic inſolata ſemine ſcrobiculis effoſſis, in fœcundam & pulveratam terram pangantur: & cave ne inverſa: nec obſuerit, ſi viva calx ſubſternatur: ſubinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus evolet, cum ſerpere ſpectabis, ſi propiùs non admiſeris, cui caducus hæreat, & in immenſam monſtrificè creſcet magnitudinem: quanquam brevi temporis proceſſu vitam aſcititiam expirabit. Idem de peponibus & melonibus faciendum eſt. *Ioan. Bapt. Port.*

Cucumeres & fructus omnes ſerotinos facere.

Si velimus cucumeres & fructus omnes ſerotinos efficere: ſcimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere ac frigora pertimeſcere: vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſic frigori maximè obſtabũt, nec ab eo necabuntur. Aliter quoque vegetes perdurare valent: apud puteum ſerantur, & tam tempeſtivos in puteos dimitte, ac ſuprà rectè operi, ne Sol, ventique noxã exſiccando deferant: juvant & aquæ ſurgentes vapores ut diu viridi maneant habitu. Vel ſtercoroſo loco, & aprico, ubi ſemina poſiturus eris. Si rubos aut ferulas habere volumus poſt autumni æquinoctium his juxta terram reciſis, excavatis, & ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus, qui poſſit & inter frigora non necari. *Idem.*

Melones quomodo dulces & odoratos reddes.

Melones roſarum fragrantiam ſpirare facies, ſi ſemen ipſum cum roſis aridis poſueris, & mixtim plantaveris.

Dulces

Dulces verò efficies, ſi ſemen ipſorum lacte & melle maceraveris, & refrigeratum ſeminaveris. *Florentinus.*

Cinara ut ne ſpinis horreat.

Eveniet cinaræ, ut ne ſpinis horreant, ſi pungenda ſemina lapidis attritu retundantur cacumina. Vel ſi lactucam ſcindamus in partes, & ſingulis ſingula condantur, ſic non hiſpidæ naſcentur cinaræ. *Varro.*

Cinaræ quomodo fiant odoratæ.

Suaves & odoratas habebis cinaras, hac videlicet viâ ac modo: ſi ſemina in odorato liquore aliquo, aut ſucco triduo præmaceraveris, & ſiccata terræ commiſeris: nam ſaporem eum referent, cujus humorem combiberint. Vnde laurum redolebunt, ſi illa cum lauri foliis maceraveris, aut in lauream baccam intruſeris, & ita plantaveris. Simile erit experimentum in reliquis. *Miizaldus.*

Cinaræ quomodo fiant dulces.

Dulces provenient cinaræ, ſi ſemina in lacte, melle, aut aqua ſaccharata, vel vino aromatite maduerint, & ſiccam tellurem intraverint. *Idem.*

DE SECRETIS SEMINUM in genere. CAP. XV.

Semina quomodo à frigore, pruina, & ardore defendenda.

SI timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur ſemina, paleis contegi poterunt: qui transverſæ virgæ imponentur, & virgis arundines, aut ſarmenta. *Idem.*

Semina quomodo innoxia in terra ſerventur.

Si ſemina terræ mandanda ſucco ſempervivi paulò ante ſationem madefacta fuerint, ab avibus, formicis, agreſtibus muribus, & aliis hortorum prædonibus non ſolùm illæſa ſervabuntur, ſed quæ inde naſcentur, etiam præſtantiora evadent. *Aphricanus.*

Sata ut incolumia ſerventur.

Satis omnibus incolumitatem tueri licebit, ſi collecta fuligine, quæ ſupra focos hæret, pridie quàm ſatio fiat, cum ſeminibus miſceantur: vel portulacæ aquâ ſemina ipſa conſpergantur, ut totâ nocte ſuccum trahant, ac ebibant. *Mizaldus.*

Semina ne ab avibus depopulentur.

Ait *Plin.* eſſe allium in arvis, *alum* nuncupatum, quod adver-

adverſùs improbitatem alitum ſemina eruentium ac depopulantium, coctum (ne poſſit renaſci) utiliter objicitur: Hoc quæ devoravêre, ſtupentes manu capiuntur. *Aphricanus* ad eam rem modicū frumentum, vel hordeum vino incoctum, aut infuſum veratro admiſcet: ac foris per arearum horti ambitum diſſeminat: ſata quævis ab avium injuria hoc modo vindicans. Sed eas mortuas, vel inebriatas arundini ex pedibus ſuſpendi jubet. Nec omittit cancrorum fluvialium decoctum, quo ſi ſemina conſperſeris, ab alitibus (res mira) nunquam aggredientur: imò verò, quæ ex his naſcentur, durabunt ſalva & immunia ab omnibus beſtiolarum injuriis. Sunt qui plantas ſolâ decocti hujus aſpergine, felici ſucceſſu tantùm perfundunt. Quæ res mihi & amicis plus millies fuit probata, ſed certâ lunari periodo. *Mizaldus.*

Semina ut ab omni corroſione liberentur.

Nonnulla contuſa cypariſſi folia ſeminibus remiſcent, eamque miſcellaneam ſubactæ & ſtercoratæ terræ committunt, & ita ab omni corroſione inde naſcentia liberant. Alii cervi, aut elephantis cornu ſiccum & conciſum, vel deraſum, aut elimatum, ſeminibus remiſcent: vel aqua madefactionis illorum ſpargenda ſemina imbuunt. Sunt qui cucumeris ſylveſtris radices totam diem & noctem aquâ macerant, eamque ſeminibus, repetitâ aſpergine ſuffundunt, & poſtridie, pallio velata ſemina illa terræ committūt: hinc arbitrantes meliora evaſura, & à malis omnibus certò eripienda. *Idem.*

Sata ne à jumentis & pecore lædantur.

Paguros, ſeu marinos cancros, vel fluviales, non pauciores quàm decem, in vas aliquod aquâ plenum miſſos, legito, & ſub dio exponito, ut diebus decem inſolentur: poſtea ſemina, quæ voles in terra illæſa permanere, aqua illa ad dies octo perfundito, idq; octonis diebus peractis repetito, donec quæ optaveris ſolidi adoleſcant: experimentum miraberis. Nam ex ſeminibus illis quæcunque naſcentur, non ſolùm à ſe jumenta & pecora arcebunt, ſed etiam beſtiolas quaſvis. *Mizaldus ex Palladio & Aphricano.*

Fertilitatis prædictio.

Quod attinet ad prognoſticon fertilitatis, aut ſterilitatis ſeminis cujuſq;, tam ſati, quàm ſeminandi, hac via procedes ex Zoroaſtris, & veterum Ægyptiorum experimento.

Diebus

Diebus xx. aut xxx. ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligenter ſubacto, de uno quoque ſemine legitimo & recenti, probationis gratiâ, diviſis ſpaciis, ac ſignatis paulum ſeres, & ſi aëris urgebit incendium, opportunè rigabis: projectum in arridam commodiùs pullulet, & ante coſmicum dicti ſideris exortũ tempeſtivè ſe prodat. Hoc peracto, ſedulus obſervabis, exorto Procyone, quodnam è jactis ſeminibus incolume, vegetum ac illæſum emerſerit, & duraverit: atque illud fertile ac fœcundum evaſurum prædices: reliquum verò, quod non prodiit, aut vietam, languidamq;, & flaccidam plantulam emiſit, inutile ac ſterile futurum tibi perſuadebis. Nam certo certius eſt, inſanum & æſtuans Caniculæ ſidus per illa ſua canina incendia, quædam ex ſatis lædere, alia minimè. Ex quo noxæ, vel beneficii indicium per annum futurum unicuiq; ſementis generis ſidus natura aridum ac fervens, præſenti exitio, vel ſalute nunciabit, ac præmittit. *Zoroaſter.*

Fertilitatis præſagium.

His utcunque poſitis non prætermittam pulcherrimum fertilitatis, vel ſterilitatis præſagiũ, & prognoſticon, quod ex nucis arbore *Virgilius* poſteritatem latere noluit: licèt amygdalæ adſcribant:

Contemplator item (inquit) *cum ſe nux plurima ſylvis*
Induet in florem, & ramos curvabit olenteis.
Si ſuperant fructus, pariter frumenta ſequentur
Magnaq; cum magno veniet triturа calore.
At ſi luxuria foliorum exuberat umbra:
Nequicquam pingueis palea teret area culmos.

DE SECRETIS SEMINUM in ſpecie. CAP. XVI.

Frumentum ut valdè excreſcat.

FRUMENTUM ſupra menſuram augmentum ſumet, hoc modo: Nitrum & ſpumam nitri terito, & ad tenuem terrã admiſceto, & ſic acervis adjicito. Eadẽ res etiam integrum & illæſum frumentum ſervabit. *Aphricanus.*

Farina ut incolumis ſervetur.

Farinæ incolumes perſeverant ad tempus, tædis pinguibus contuſis, & in ipſas injectis. Quidam verò cuminum & ſalem ex æquo terentes, & maſſas aridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

Hordeum quomodo incolume ſervetur.

Hordeum incolume ſervabunt lauri fertilis folia ſicca; & omnis cinis, præſertim à lauri ligno impoſitus. Similiter ſervat hordeum ſemper vivum herba ſiccata cum calamentha, & unà cum gypſo hordeo admixta. Quidam vas aceto plenum & contectum operculo in medio hordei ponunt. *Damageron.*

Faba ut incolumis ſervetur.

Fabæ marinâ aquâ rigatæ, & reſperſæ, integræ, & illæſæ permanebunt. *Didymus.*

Fabæ ut ad coctur am commodæ fiant.

Quò ad cocturam fabæ commodæ fiant, pridie quam conſeras ipſas, in aqua nitroſa macerato. *Idem.*

Cicera ut majora fiant.

Quorundam ſupervacanea cura eſt, qui majus cicer eſſe volentes, cum corticibus ipſum ſimiliter præmaceratum addito nitro in aquam ſerunt. *Florentinus.*

Cicer præcox.

Quòd ſi præcox cicer facere velis, ipſum circa hordei tempus ſeminato. *Idem.*

Lentes ut citiùs melioresq; naſcantur.

Lentes bubulo ſtercore arido ante ſementem oblitæ, meliores, & citiùs naſcentur. *Idem.*

Lentes ut majores naſcantur.

Lenticula in vaginulis major fit, ſi aquâ tepidâ, addito nitro, macerata ſeratur. *Idem.*

Lupini ut dulceſcant.

Lupinum dulce fit aquâ marinâ, & fluviali, ad triduum maceratum. Ubi verò cœperit dulceſcere, ſiccatur & deponitur, pecoribusq; cum paleis pabuli loco exhibetur.

Legumina ut facilè coquantur.

In ſeminando unà cum ſtercore & nitrum admiſcebis. Sic enim parata ipſa ad cocturam facies. Quod ſi non ſuccedat, ubi hoc feceris velisque legumina brevi percoqui, parum ſinapis in ollam injice, & ſtatim quæ coquentur, diſſolventur, ſive carnem, ſive legumina coxeris. Si verò ampliùs quid de ſinapi injeceris, penitus diſſoluta evaneſcent.

Democritus.

DE

DE SECRETIS LIGNORUM.

CAP. XVII.

Ne ligna igne ardeant.

LIGNA & tabulat a alumine illita, nõ ardeſcunt, ut nec poſtes, fores aut lacunaria ære viridi imbuta, modò cruſta durior iis obducatur, & alumen, plumbique albi cineres, pigmentis copiosè miſceantur. Cujus rei ſpecimen edidit *Archelaus Mithridatis præfectus* in lignea turri contra Syllam, quam fruſtra incendere conabatur, eo modo quo Cæſar caſtellum ex larigna materia conſtructum circa Padum, ut tradit Plinius.

Pulcherrima ad ligna tingenda variè, quibus fabri lignarii utuntur ad menſas conficiendas variis teſſellis, & figuris inſignes.

Manè ſumito ſtercoris equini recentis, & adhuc humidi, cum ſtramine, quantum ſatis eſt, ſupra quod ligna aliqua tranſverſa collocentur, cui ſubjicito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd ſi uno die tantum, quantum ſatis eſt, extrahi non poſſit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec ſatis eſſe videatur: deinde coletur addaturque in ſingulas menſuras ejus liquoris, aluminis, & gummi Arabici, ſingulorum fabæ inſtar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaq; vaſa facies, ſi varios colores habere velis. His comparatis, fruſta lignorum in vaſis, ut lubet condes, eaque ad Solem, vel ignem pones: poſt ubi uti voles, fruſta aliqua extrahito, reliqua ſinito. Nam quod diutius in vaſis manent, eò magis colorem mutant. Et ſic habebis ligna variè colorata, alia reliquis clariora & dilucidiora, alia magis fuſca, alia media, qui colores nullâ unquam elui ratione poſſunt. *Alexius.*

Modus conficiendi Hebeni, ut videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formã acquirere poſſunt, præſertim dura, quæ ſunt lucidiora, ut buxus, cedrus, morus tam albus, quàm niger: quæ ligna omnium ſunt ad hoc opus præſtantiſſima, quámvis niger morus aptior. Sumito itaque hujus generis ligna, atque in aqua aluminoſa per tres dies, vel ad Solem, vel propè ignem ponito, ut tantum calefiat: deinde in oleo communi, vel Seſamino, in quo vitrioli Romani, ſulphuris, ſingulorum tantum, quantum avellanæ reſpondeat, coquito aliquandiu: nam quo ma-

gis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimium coquantur: Nam tunc & ambuſta, & fragilia fiunt. Ritè autem cocta ſi fuerint, nihil pulchrius deſiderari poſſe videtur. *Idem.*

DE SECRETIS METALLORUM.

LIBER X.

Metalla in
- *Genere.* De quibus Cap. I.
- *Specie: vel*
  - *Metalla verè: atq; hæc vel*
    - *Liquida:* ut argentum vivum, Cap. II.
    - *Dura & vel*
      - *Pura ſive perfecta: ut*
        - Aurum, Cap. III.
        - Argentũ, Cap. IV.
      - *Impura ſive (vide A.)* *Duriora: ut*
        - Æs, Cap. V.
        - Ferrũ, Ca. VI.
  - *Metallica & hæc vel*
    - A. *Minus perfecta & vel* *Molliora: ut*
      - Plumbum, Cap. VII.
      - Stannum, Cap. IIX.
      - Stybium, Cap. IX.
    - *Ardent: ut*
      - Sulphur, Cap. X.
      - Cinnabaris, Cap. XI.
      - Auripigmentum, Cap. XII.
    - *Non ardent: cujuſmodi ſunt*
      - Chryſocolla, Cap. XIII.
      - Sal, Cap. XIV.
      - Vitrum, Cap. XV.

DE

DE SECRETIS METALLORUM in genere. CAP. I.

Metalla ut in calcem & aquam tranſmutantur.

QUAE metalla in aquam tranſmutantur, primò in calcem reducta (deducuntur autem igne in fornacibus, ſolo velaceio ſuperinfuſo ardenti materiæ, vel ſale juncto, dũ coquitur) inde aqua ſublato ſale, vel liquido æri trita, & infuſa, ſed & metalla ſale, & igne in calcem tranſeunt, vel aqua ſeparationis, vel attenuata, & hydrargyro copulata, poſt trita cũ ſale, inde igne ſublata hydrargyro & ſale cum aqua. *Cardanus.*

Metallo quomodo friabile adimitur.

In calcem redigito, ſub fimo condito: poſt hæc facito, cùm incanduerit igni, ut reſtinguantur, vel liquata projiciantur, ut ardens aqua ſæpè purgata, terebinthina reſina ipſius oleo, cera, ſepo, euphorbio, myrrhâ, factitiâ chryſocollâ quâ utuntur aurifabri, ut celeritatem dent fundendo, auriq; ferrumini: nam ſi inhabile metallũ fuerit tundendo, quia unctuoſa ſæpè corpora præmollire ſolent: ſi omnibus, vel aliquibus iis liquore ſubacto in paſtillos digerimus, & ubi metallum vi follium ignibus cedit, intus projiciemus. Vel hæc limi modo craſſeſcant, & uti luculenta reddantur, metallum igni apponito, ut accenſis carbonibus igneſcat, & exemtum reſtinguatur, ac ſinito ſemiſſem horæ combibere. Vel canicula perungantur, illaque infundantur, & ſupprimentfragilitatis multum, & hujus adminiculo malleo cedunt. & ſub eo extenduntur, ubi prius tacti in partes diſſiliunt multas. *Joan. Bapt. Porta.*

Metalla in corpus reducere.

At ſi volueris metalla in corpus reducere, quia in calcem verſa, non denuo levi junguntur artificio, conſentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in noſtris operationibus uſu veniat. Hæc hujuſmodi retinent vim: chryſocolla, tartarum, alumen, ovorum vitella, ſal, alchali, ammoniacum, ſalnitrum, & quem ſaponem vocant, omnibus iis, vel eorum quibuſdam globulos effingimus, ac fuſorio in vaſe, ubi calces liqueſcunt igni projiciuntur, & in priſtinum revertuntur ſtatum; cùm hoc probè noveris extrahito. Id tamen animadverſione dignum eſt, ſi calx auri fuerit, cum ovorum vitellis & ſimilibus: cum albumine & tartaro ar-

gentum: amurca verò olei maximè in hoc prævalet,id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, ſed magis concinnum præbeant. *Idem.*

Metallum nobilius in cutem trahere.

Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo poſſit quis nobilius metallum in cutim trahere,quod idiotæ dicunt Chymiſtæ: putant enim partes in meditullio poſitæ, ſe impoſturis foràs allicere, ac extrahere,& internatas partes ſolis vilioribus conſtare.Sed à veritate diſcedunt, quia in ſuperficie tantùm remiſſiores exeunt partes, & aliquantulum vivum argentum foràs allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum ſubintrant, duriores relinquuntur, expoliunt, & dealbant: antiquorum fortaſſe numiſmatum fide ducti,intus meracum, æs, foras autem ſimplex argentum conſpicientes: ſed hæc ſimul ferruminata ſunt malleis tuſa, tum demum typis excuſa, id tamen artificio ſimili ſic fieri poſſe penitus eſt arduum, nec fieri poſſe judico. Quæ tamen expoliunt, hæc ſunt: communis ſal,alumen, calcanthum, ſulphur vivum, & pro auro tantùm ærugo,& ſal ammoniacum: cùm opus obeundum eſt, eorum partem in pulverem redigunt, & cum metallo vaſe aliquo immittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili pervio ſpiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulveres peruſti reſident, quod fumo dignoſcunt, laxato obtuberamento viſunt,ſed metallum igni acceditur,donec igneſcat, & ignitum iis immergunt. Vel aliter: Aceto accommodant dum ſtrigmentoſum fiat, & ubi circumlitum opus linteaminibus involveris,conjectum in fictile acetum continent, diu decoquetur, extractum in urinam conjicies, ſale, & aceto ebullire ſinito,donec nulla prorſus ſordes emergat, & fœdæ medicamentũ maculæ aboleantur: & ſi cãdidiſſimum non deprehẽderis, idem munus rurſus obeas, dum perficitur. Vel ſic aliter ſeriatim procedas: opus cum ſale,alumine, & tartaro ex aqua in olla ſinas ebullire, quum tota ſuperficies inalbuerit,ſinito pauliſper: inde ſulphuris, ſalnitri, ſalis,æquis portionibus ebulliant tribus horis ut in eorum pendeat medio, nec vaſis latera contingat, eximito: & cum arenula perfricabis,dum ſulphuris virus evanuerit: demũ ut prius ebullias denuò, & ſic inalbeſcit, ut ab igne ſe tueatur, nec uti vitioſum improbabitur, utile reperies, ſi

rite

ritè peregeris, & gaudebitis, niſi in veſtram pernitiem eritis abuſuri. *Idem.*

Ad metalla inauranda.

Aureum colorem metallis ac lapidibus ſic induces. Accipe ſalis ammoniaci, calcanthi albi, ſingulorum partes quatuor æquales, ſalis lapidei, & æruginis partes tres ex unoquoque. His in tenuiſſimum pulverem redactis, annulum, lapidem, aut metallum quodvis ita obrue, ut à dicto pulvere circumtegatur. Poſtea ſic in ignem per horam impone, & extractum recenti urinâ immerge, ablue & deterge. Ex cujuſdam ingenioſi artificis experimento. *Cardanus & Mizaldus.*

Ceratum ſeu elixir ad metalla transmutanda.

Sume inprimis de ſulphure extracto à ſpecie quantum vis, albificato, vel rubificato, & tere ipſum bene in tabula vitrea die uno, aut duobus, & imbibe ipſum ex oleo illius ſpeciei deſtillato & albificato quatuor diebus, quinq; cum deſiccabitur: tere & imbibe ipſum, & aſſa inter duo vaſa, & ita facias donec fiat ſicut cera. Deinde ſume ipſum ſicut ceratum, & pone ſuper omnes duas partes ejus, & mediã, quatuor partes argenti vivi de lapide, ex quo extraxiſti ſulphur, & fac unamquamque ſpeciem cum ſua ſpecie, & quodcunque genus cum ſuo genere, neq; diverſifices ea, quoniam errabis. Tuum quoq; argentum vivum ſit congelatum cum aqua lapidis: Ambo verò cerata ſimul junge, & tere bene ex oleo, & diu tere, & aſſa ea cum igne parum fortiori: fient enim dura. Deinde tere ea benè, & pone ſuper ea ſalem ammoniacum, qui fuit rubificatus cum igne lapidis, & imbibe poſtea bene, & renova quaque die ſtercus inhumando, ſolvetur enim, & fiet aqua rubicunda, ſicut ſanguis, fac ipſum congelari in vaſe vitreo cum tenui igne, & quum congelabitur, tere ipſum benè & imbibe ipſum ex aqua ſedine, & diſſolve ipſum, & poſtea congela ipſum, & ita facias ter: proveniet enim tibi ceratum, quod ſuper Lunam projice, quoniam ipſa fiet Sol, aut projice ſuper duo plumba aut ſuper ferrum, & convertet ea in Solem. Et hæc quidem eſt via, quod colorat rubificando. Scias ipſum. Via autem ejus quod albificando colorat eſt hujus converſa: Et hoc eſt, ut ſumas de ejus argento vivo albo ſublimato quatuor partes, & de ſulphure albo partes tres, & tere eas benè, & pone ſuper eas de ſale ammoniaco albo extracto ex lapide partes duas, & te-

re hoc totũ benè, & imbibe ex aqua ſalis ammoniaci ſoluti benè, & aſſa ipſum levi aſſatione, & hoc fac ter, ſed qualibet vice ſit aſſatio vehementior. Deinde poſt hæc tere ipſum bene, & imbibe ex aqua ſalis ammoniaci, & dimitte ſtare cum ſuo humore, & pone in vaſe vitreo, poſt inhuma & muta ſtercus quoquo die, & fac ſic, donec ſolvatur. Poſtea tere ipſum & congela: ignis verò ſit tenuis, donec congeletur, & fiat album, ſive cineritii coloris. Et ſi color ille fuerit in eo, redi ad terendum, ad aſſandum, & congelandum, donec congeletur, & ſit album: prius tamẽ ipſum ſolve, ut fiat aqua currens, & non ſit maſſa, neq; turbidum, & egredietur ceratum, & multũ album. Cujus unam partem ſuper decem millia veneris rubeæ projice, & ſit Luna. Hæc eſt ſententia eorum, qui operati ſunt cum argento vivo & ſulphure. Eorum verò, qui cum argento vivo ſolùm operantur, operatio talis eſt, ut ſequitur. Sume de argẽto vivo ſublimato fixo, & de argento vivo ſoluto partes æquales, fixum verò tere, & imbibe ipſum ex ſoluto, & tere ipſum benè, & aſſa leviter. hoc fac donec bibat illud ſolutum totum: deinde tere ipſum, & imbibe ex ſoluto terendo, donec fiat ſicut medulla, & tãdiu imbibas ipſum donec tantum bibat, quantum ipſe eſt, & aſſa ipſum inter duo vaſa cum igne forti: & ſi emiſerit fumum, redi ad terendũ ipſum, & reduc ipſum ad opus ſublimationis, donec fundatur in vaſe inferiori: fiet enim rectum, & non emittet fumum. Ex ipſo projice, quoniam colorem bonũ efficiet: poſtea imbibe ipſum etiam ex ſua aqua, & tere benè, & ſolve. Solvetur parvo tempore, poſtea congela ipſum: & projice ex ipſo ſuper quodcunq; corpus volueris: faciet enim mirabilia, & præcipuè ſuper ferrum: ipſum enim mollificabit & convertet in Lunam rectam. Eorum verò, qui cum ſolo ſulphure operantur, operatio eſt talis: ſume de albificato & ſublimato quatuor partes, & imbibe ipſum ex ſua aqua, aut ex aqua argẽti vivi. Quod ſi volueris, ut ipſum ſolum ſit ex ſua aqua ſolummodo: fac de ipſo ſicut feciſti, & non diverſifices: ipſum enim faciet plumbũ, & ſtannum, & æs, Lunam, & ipſum ſimiliter facit argentum vivum. Lunam in ſua hora. Scias autẽ quòd argentum vivum congelatur in duobus plumbis, videlicet congelatur ſulphur præparatum in ferro. Scias ergo quomodo, quia eſt magnum arcanũ, modus autem operandi cum ſale ammoniaco eſt, ut ſumas ex eo deſtil-

lato & cerato partem unam, & imbibe ipſum ex ſua aqua fortiter terendo: ſolve ipſum, & ſi ejus ſolutio difficilis fuerit, imbibe ipſum ex ſua aqua, & tere benè: ſolvetur enim; & quum factum fuerit aqua clara, fac ipſum congelari in vaſe vitreo cum igne debili in Sole, aut cineribus calidis, & hoc eſt maximum ſecretum. Et iſti ſunt quatuor modi albificandi. Quòd ſi rubificare volueris, ponas pro quaque re alba rem rubeam, terere verò & imbibere & aſſare, & ſolvere, & congelare eſt in hoc unum, ut in alio. Et ſi conjunxeris argentum vivum & ſulphur, & præparaveris ea cum ſale ammoniaco, erit optimum. Et ſi conjunxeris argentum vivum & ſulphur, atq; ſalem ammoniacum, & præparaveris cum ſuis aquis, erit bonum. Lauda ergo Deum. *Hæc Rhaſis in libro experimentorum.*

Ad quævis metalla inaurunda.

Accipe vernicis liquidæ libram j. terebinthinæ, olei lini, ſingulorum unc. j. Miſceantur omnia optimè, & ſerventur ad uſum. *Alexius.*

Theſaurorum inventio.

Referunt, candelam ex ſævo humano accenſam, delatamq; loco, ubi theſauri reconditi ſint, ſtrepitu illos detegere: inde etiam dum proxima fuerit extingui. Quod ſi verum eſt, ex ſympathia contingit: ſævum enim ex ſanguine, ſanguis autem ſedes animæ atque ſpirituum, quæ ambo cupiditate auri & argenti, dum homo vivit, tenentur, & ob id etiam ſanguinem perturbant. Itaq; velut in coriis arietis atq; lupi antipathia viget, quanquam mortuis: ita hic ſympathia. Melius tamen Hiſpanus quidam abſq; candela, theſaurum reconditum invenit. Itaque nulla certior ratio rerum, quàm quæ principiis prudentiæ conſtat: proxima naturalibus à longè petita: reliquæ, quæ à proprietate ſumuntur, aut falſæ omninò, aut raræ: velut illud, quod panis fruſtum in aquam projectum, è directo cadaveris humani conquieſcat, ſi id ſub aqua lateat. Sed ad priorem hiſtoriam redeamus. Oportet autem generali methodo perquirere veritatem. Si igitur candela hæc ob aurum, & argentum ac gemmas ſepultas agitatur, par eſt etiam ab inſepultis hoc fieri, itaq; hac ratione talia quærãtur. Eſt autem Magnetis quoddam genus, quod argẽtum trahit: ergo tenuis virgula argento eo infecta fuerit, ubi verſatilis conſtiterit, ad argentum, præſertim multum, licèt ſepultum,

convertetur. Oportet autem optimum eſſe lapidem, qualem nondum vidi. Alius modus ſumitur à ſonitu. Subſidet enim plerunq; & maximè ubi vacuum relictum fuerit, reſonat. Et rurſus ubi murus plus æquo craſſus eſt: nam ibi abſconditum aliquid eſſe ſignificat: atq; hoc facilè animadvertentibus, aliis incomprehenſibile. Item terebris prælongis chalybeis loca prætentantur, talia candelæ præſtant. *Cardanus.*

Modus veræ artis proplaſtices, ad Numiſmata, aliaſq; omnis generis mediocriter extantes formas, ex metallo quovis, aut etiam cryſtallo, vitro, marmore, fingendas.

Ante omnia terram, in qua formæ imprimuntur, in promtu eſſe oportet: quæ cùm variè conficiatur, nos tantùm varia genera, eaque omnium optima ponemus: ut ſi unum haberi non poſſit, his quæ haberi poſſunt utamur. Illud tamen primùm ſciendū eſt, ex iis, quæ hic ponemus, ſingulis per ſe, aut ex aliquot miſtis, aut omnibus ſimul, nos uti poſſe. Sunt enim omnes optimæ. Caput totius artis eſt, ut materia in qua formæ imprimuntur, ſit ſubtiliſſima, & ferè impalpabilis: quoniā effigies in ea exprimuntur nitidiùs: deinde etiam facilius in ſe omnis generis metalla recipit abſq; corruptione, optimeq; cū magiſtra permiſcetur, ita ut ſiccata durior evadat. Poteſt denìq; ad plurimas fuſiones ſufficere, ita ut non ſtatim à prima fuſione frangatur, ſitq; alia materia paranda. Cæterum ad plumbeas formas fingendas, quælibet terra cōmoda eſt: modò tenuiſſima, beneq; cum magiſtra ſubacta ſit, ut dicetur.

Terra prima, in fundendis Metallis apta.

Recipe lapidis Smyris, quo omne armorum genus extergitur, quantum ſatis eſt, conteratur optimè, & igni candeat, ut inferius docebitur: deinde madefiat ad modū paſtæ, fiant typi ad fingenda numiſmata. Poſſunt autē hi typi in multos annos incorrupti eſſe, ſi diligenter conſerventur: qui ſi tandem frangerentur, rurſus conteri debent atque cum magiſtra miſceri: eâ enim ratione ſubinde meliores evadunt.

Secunda.

Sumito fruſta vaſorum, ex argilla Valentina, vel Treguendana, quibus vaſis vitriarii, vitrum liquefactum in fornace continere ſolent. Erit autem melius, ſi quis eorum vaſorum fundum, aut vas ipſum à medio ad fundum, abjecto

abjecto tamen priùs vitro circumhærente: vel ſi hæc haberi non poſſint, ſumantur ea, quæ poſſunt. Sumito igitur aurificum crucibula nova, tot, ut eorum vaſorum, quæ dixi, fruſta, pondere æquent: hæc omnia ſimul in æneo mortario conterentur: deinde ſuper lapide porphyrite, ut colores ſolent, cum aqua molantur: & ſubinde recoquendo attenuetur pulvis, ut infrà dicetur, ſervetur in ſcorteis ſacculis, aut ligneis arculis concluſis, ne ſuà tenuitate in aërem volet.

Tertia.

R. Teſtarum tellinarum, vel chamarum marinarum.
Corticum ovorum, ſing. tantundem.

Accendâtur ut igni candeant, & ut priùs dictum eſt, de alia argilla, terantur ſæpius, & eodem modo ſerventur.

Quarta.

Ferri ſcobem, aut ſquamam, aut utramq; puram & mundam in ferrea caſſide, alióve firmo vaſe, ad ignem collocato, acetum optimum ſuperinfundito, ad ignem per horas octo habeto. Quo facto, rurſus acetum infundito, igni accendito ut incandeat, molatur pôſt, atq; eadem iterentur, ut in aliis eſt dictum, & ſerventur.

Quinta.

R. Punicis igni candentis, quaterque in aceto extincti, part. j. ſcobis ferri, part. ij. miſceantur, & igne candeſcant ut ſuprà: deinde trita aliquoties, recondantur ut alia.

Sexta.

Sumito oſſa vervecis, præſertim capitis quæ meliora ſunt, combuſta: deinde trita, & cribrata, quantū ſatis eſt, ponantur in vaſe aliquo ferreo ad ignem tandiu, donec optimè candeſcant, tum addito tantū ſævi, quantum manu comprehendi poteſt: miſce benè ferro aliquo, ut ſævum unà cum pulvere comburatur: deinde ſic ad ignem relinquatur, per horam dimidiam. Quibus factis auferatur ab igne, conteratur, igne candidum fiat, humecteturq; ; quibus ſæpiùs iteratis, ſubtiliſſima perfectiſſimaq; evadet.

Septima.

Rec. Oſſium ſepiarum uſtorum, tritorum, & cribratorum, quantum ſatis eſt, & fiat modo quo jam dictum eſt, de vervecis oſſibus. Fit præterea argilla hæc, ex quadam terra, quæ Tripoli affertur: item ex vitium cineribus, ex charta combuſta, ex equino ſtercore arido, atque uſto, ex lateribus, bolo armeno, terra rubra, atque bujuſmodi

rum: & cùm putantur, per medium ſunt findenda, præcavendo, ne quicquam de medulla excidat, & ſic inter ſe junges diviſa, ut utriuſq; oculos æquando coincidant, ut duo ferè unum fiant: indè arctiùs ligabis, & glutinoſa terra adlinire curabis, terniſque diebus crebra ſibi ſuccedat irrigatio, donec ex utroque unicum erumpat germen, uvasque producat, in quibus diverſi generis, & coloris ſint acini. *Didymus.*

Uvæ ut ad Ver uſq; ſerventur in vite.

Circa ipſam vitem, quæ fructu plena eſt, loco umbroſo ſcrobem fodies, altitudine trium pedum, latitudine duorum, & mittes arenam, & ibi calamos figes, in quibus recoques aſſiduè ſarmenta fructibus plena, & illæſis botryonibus alligabis, ut ſolum non contingăt, cooperies, ut imber eò penetrare poſſit. *Berytius.*

Uva ut fiat odorata.

Si odoratam uvam facere volumus, Sarmentum obruendum ac odoriferum omne conjicimus, vel unguentum quo volumus uvam olere, & aliquantulum maceratur ejuſdem odoris aquâ, & uvam dabit abſorpto humore olentem. *Paxam.*

Uvas ut ab avibus & gallinis tuearis.

Ut gallinæ atque ejuſmodi aves uvis abſtineant, labruſcæ acinos edendos dato: idē enim fermè contingit, quod hominibus qui acerbos fructus devoraverint; obſtupeſcūt enim dentes. *Cardanus.*

Uvas & alios fructus ne veſpæ contingant.

Oleum ſorbeto, & velut inſufflans ad vites, & uvas atq; alios fructus accedito. *Democritus.*

DE SECRETIS FRUCTUUM herbarum. Cap. XIV.

Cucurbitæ quomodo fiant longæ, & vaſtæ & craſſæ.

Semina de collo cucurbitæ ſumta recto cacumine ſeres, ſtercorabis, ac rigabis. Si vaſtioris incrementi optas, de medio ventre extractum ſemen, inverſo cacumine, telluri depone. *Columella, Palladius & Plinius.*

Cucurbitæ ut latæ & amplæ fiant.

Si latas & amplas habere tibi cordi fuerit, ſemina quæ in fundo latitant, inverſis cacuminibus terræ mandabis. *Iidem.*

Cucur-

Cucurbita ut ſine ſemine naſcatur.

Non habebunt ſemen cucurbitæ intra ſe, hoc modo: Sarmentum, aut virgultum, primum mox ubi increverit, cucurbitæ, ſive cucumeris in terram defodito, quemadmodum vitis ſarmenta ſolent, ut ſumma pars tantum virgulti emineat, & poſtquam auctum fuerit, rurſus idem iterum ac tertiò defodito, & exortus juxta medium, & ſuper terram extantes ſecato, ſolumq; poſtremum tertium videlicet relinquito, & habebis tum cucurbitas, tum cucumeres ſemine carentes. Similiter ſine ſemine eadem facies, ſi triduo antequam ſemines, ſemen ipſum oleo ſeſamino maceraveris. *Quintilius.*

Cucurbitæ ut fiant præcoces.

Præcoces cucurbitas & cucumeres ſic reddes: In cophinos, aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, ſtercore admixto liquidiorem factam, & anticipato conſueto tempore. Vere videlicet inchoante ſemina implantabis, & cùm ſol fuerit, & calor, & moderata pluvia, cophinos ſub dio expones, circaque Solis occaſus eos in domum contectam inferes. Atq; hoc aſſiduè facies, aquam irrorans, quando uſus poſtularit. Poſtquàm verò perfectè ceſſabunt frigora, & glacies, cophinos, ſive dolia in locum ſubactum & excultum deportatos defodies, ità ut labra æqualia ſint terræ, & deinde reliquam curam adhibebis. Si verò abſtuleris ipſorum virgulta, citiùs fructum producent. *Quintilius.*

Cucurbitæ, aut cucumeri quomodo formæ variæ & characteres imprimantur.

Transfigurabuntur cucurbitæ in quamcunq; velis figuram, ſi teſtacea feceris vaſa, eaque parvis adhuc circumpoſueris, & obligaveris: formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longum ſectâ, excavataque & compoſita, ac coarctata, ſi in eam cucurbitam, aut cucumerem, dum adhuc parva eſt, immiſeris, augeſcens per omnem longitudinem arundinem explebit. *Quintilius.*

Cucurbitæ quomodo fiant purgatoriæ.

Purgatorias facies, & dejectorias, ut alia pleraque ſi illarum ſemen noctem ac diem, cum rhabarbaro, agarico, ſcammonia, colocynthide, aut aliis purgantibus medicamentis ſimplicibus præmaceraveris, deinde ſeminaveris. *Idem.*

Cucur-

Cucurbitæ quomodo conſerventur.

Cucurbitas ſervabis ſic: Has teneras acceptas concide: deinde aquam fervefactam affunde, & per totam noctem ſub dio perfrigera indeque in muria acri compone, & diu permanebũt. Hodie per hybernos mẽſes omnes, laquearibus & tabulatis ædium appenſę, virides & cibis non ingratæ à noſtratibus ubique cuſtodiuntur: maximè quæ *citrulli* nuncupantur. *Quintilius & Mizaldus.*

Cucumeres ocyſſimè producere.

Si eorum ſemina recentia, æſtivo tempore humano cruore immerſeris, nõ infirmi, ſed ſani, adulti, & fulvi fieri: retinet enim in ſe calidiorem efficacioremq; vim, crebrò permuta, ne contabeſcat, ſed immarcidus maneat oportet, morentur per hebdomadam, ſic inſolata ſemine ſcrobiculis effoſſis, in fœcundam & pulveratam terram pangantur: & cave ne inverſa: nec obſuerit, ſi viva calx ſubſternatur: ſubinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus evolet, eum ſerpere ſpectabis, ſi propiùs non admiſeris, cui caducus hæreat, & in immenſam monſtrificè creſcet magnitudinem: quanquam brevi temporis proceſſu vitam aſcititiam expirabit, Idem de peponibus & melonibus faciendum eſt. *Ioan. Bapt. Port.*

Cucumeres & fructus omnes ſerotinos facere.

Si velimus cucumeres & fructus omnes ſerotinos efficere: ſcimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere ac frigora pertimeſcere: vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſic frigori maximè obſtabũt, nec ab eo necabuntur. Aliter quoque vegetes perdurare valent: apud puteum ſerantur, & tam tempeſtivos in puteos dimitte, ac ſuprà rectè operi, ne Sol, ventique noxã exſiccando deferant: juvant & aquæ ſurgentes vapores ut diu viridi maneant habitu. Vel ſtercoroſo loco, & aprico, ubi ſemina poſiturus eris. Si rubos aut ferulas habere volumus poſt autumni æquinoctium his juxta terram reciſis, excavatis, & ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus, qui poſſit & inter frigora non necari. *Idem.*

Melones quomodo dulces & odoratos reddes.

Melones roſarum fragrantiam ſpirare facies, ſi ſemen ipſum cum roſis aridis poſueris, & mixtim plantaveris.

Dulces

Dulces verò efficies, ſi ſemen ipſorum lacte & melle maceraveris, & refrigeratum ſeminaveris. *Florentinus.*

Cinara ut ne ſpinis horreat.

Eveniet cinaræ, ut ne ſpinis horreant, ſi pungenda ſemina lapidis attritu retundantur cacumina. Vel ſi lactucam ſcindamus in partes, & ſingulis ſingula condantur, ſic non hiſpidæ naſcentur cinaræ. *Varro.*

Cinaræ quomodo fiant odoratæ.

Suaves & odoratas habebis cinaras, hac videlicet viâ ac modo: ſi ſemina in odorato liquore aliquo, aut ſucco triduo præmaceraveris, & ſiccata terræ commiſeris: nam ſaporem eum referent, cujus humorem combiberint. Unde laurum redolebunt, ſi illa cum lauri foliis maceraveris, aut in lauream baccam intruſeris, & ita plantaveris. Simile erit experimentum in reliquis. *Mizaldus.*

Cinaræ quomodo fiant dulces.

Dulces provenient cinaræ, ſi ſemina in lacte, melle, aut aqua ſaccharata, vel vino aromatite maduerint, & ſiccam tellurem intraverint. *Idem.*

DE SECRETIS SEMINUM in genere. CAP. XV.

Semina quomodo à frigore, pruina, & ardore defendenda.

SI timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur ſemina, paleis contegi poterunt: qui tranſverſæ virgæ imponentur, & virgis arundines, aut ſarmenta. *Idem.*

Semina quomodo innoxia in terra ſerventur.

Si ſemina terræ mandanda ſucco ſempervivi paulò ante ſationem madefacta fuerint, ab avibus, formicis, agreſtibus muribus, & aliis hortorum prædonibus non ſolùm illæſa ſervabuntur, ſed quæ inde naſcentur, etiam præſtantiora evadent. *Aphricanus.*

Sata ut incolumia ſerventur.

Satis omnibus incolumitatem tueri licebit, ſi collecta fuligine, quæ ſupra focos hæret, pridie quàm ſatio fiat, cum ſeminibus miſceantur: vel portulacæ aquâ ſemina ipſa conſpergantur, ut totâ nocte ſuccum trahant, ac ebibant. *Mizaldus.*

Semina ne ab avibus depopulentur.

Ait *Plin.* eſſe allium in arvis, *alum* nuncupatum, quod adver-

adverſùs improbitatem alitum ſemina eruentium ac depopulantium, coctum (ne poſſit renaſci) utiliter objicitur: Hoc quæ devoravêre, ſtupentes manu capiuntur. *Aphricanus* ad eam rem modicū frumentum, vel hordeum vino incoctum, aut infuſum veratro admiſcet: ac foris per arearum horti ambitum diſſeminat: ſata quævis ab avium injuria hoc modo vindicans. Sed eas mortuas, vel inebriatas arundini ex pedibus ſuſpendi jubet. Nec omittit cancrorum fluvialium decoctum, quo ſi ſemina conſperſeris, ab alitibus (res mira) nunquam aggredientur: imò verò, quæ ex his naſcentur, durabunt ſalva & immunia ab omnibus beſtiolarum injuriis. Sunt qui plantas ſolâ decocti hujus aſpergine, felici ſucceſſu tantùm perfundunt. Quæ res mihi & amicis plus millies fuit probata, ſed certâ lunari periodo. *Mizaldus.*

Semina ut ab omni corroſione liberentur.

Nonnulla contuſa cypariſſi folia ſeminibus remiſcent, eamque miſcellaneam ſubactæ & ſtercoratæ terræ committunt, & ita ab omni corroſione inde naſcentia liberant. Alii cervi, aut elephantis cornu ſiccum & conciſum, vel deraſum, aut elimatum, ſeminibus remiſcent: vel aqua madefactionis illorum ſpargenda ſemina imbuunt. Sunt qui cucumeris ſylveſtris radices totam diem & noctem aquâ macerant, eamque ſeminibus, repetitâ aſpergine ſuffundunt, & poſtridie, pallio velata ſemina illa terræ committūt: hinc arbitrantes meliora evaſura, & à malis omnibus certò eripienda. *Idem.*

Sata ne à jumentis & pecore lædantur.

Paguros, ſeu marinos cancros, vel fluviales, non pauciores quàm decem, in vas aliquod aquâ plenum miſſos, legito, & ſub dio exponito, ut diebus decem inſolentur: poſtea ſemina, quæ voles in terra illæſa permanere, aqua illa ad dies octo perfundito, idq; octonis diebus peractis repetito, donec quæ optaveris ſolidi adoleſcant: experimentum miraberis. Nam ex ſeminibus illis quæcunque naſcentur, non ſolùm à ſe jumenta & pecora arcebunt, ſed etiam beſtiolas quaſvis. *Mizaldus ex Palladio & Aphricano.*

Fertilitatis prædictio.

Quod attinet ad prognoſticon fertilitatis, aut ſterilitatis ſeminis cujuſq;, tam ſati, quàm ſeminandi, hac via procedes ex Zoroaſtris, & veterum Ægyptiorum experimento. Diebus

Diebus xx. aut xxx. ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligenter ſubacto, de uno quoque ſemine legitimo & recenti, probationis gratiā, diviſis ſpaciis, ac ſignatis paululum ſeres, & ſi aëris urgebit incendium, opportunè rigabis: projectum in arridam commodiùs pullulet, & ante coſmicum dicti ſideris exortū tempeſtivè ſe prodat. Hoc peracto, ſedulus obſervabis, exorto Procyone, quodnam è jactis ſeminibus incolume, vegetum ac illæſum emerſerit, & duraverit: atque illud fertile ac fœcundum evaſurum prædices: reliquum verò, quod non prodiit, aut victam, languidamq; & flaccidam plantulam emiſit, inutile ac ſterile futurum tibi perſuadebis. Nam certo certius eſt, inſanum & æſtuans Caniculæ ſidus per illa ſua canina incendia, quædam ex ſatis lædere, alia minimè. Ex quo noxæ, vel beneficii indicium per annum futurum unicuiq; ſementis generis ſidus natura aridum ac fervens, præſenti exitio, vel ſalute nunciabit, ac præmittit. *Zoroaſter.*

Fertilitatis præſagium.

His utcunque poſitis non prætermittam pulcherrimum fertilitatis, vel ſterilitatis præſagiū, & prognoſticon, quod ex nucis arbore *Virgilius* poſteritatem latere noluit: licèt amygdalæ adſcribant:

Contemplator item (inquit) *cum ſe nux plurima ſylvis*
Induet in florem, & ramos curvabit olenteis.
Si ſuperant fructus, pariter frumenta ſequentur
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuria foliorum exuberat umbra:
Nequicquam pingueis palea teret area culmos.

DE SECRETIS SEMINUM in ſpecie. CAP. XVI.

Frumentum ut valdè excreſcat.

FRUMENTUM ſupra menſuram augmentum ſumet, hoc modo: Nitrum & ſpumam nitri terito, & ad tenuem terrā admiſceto, & ſic acervis adjicito. Eadē res etiam integrum & illæſum frumentum ſervabit. *Aphricanus.*

Farina ut incolumis ſervetur.

Farinæ incolumes perſeverant ad tempus, tædis pinguibus contuſis, & in ipſas injectis. Quidam verò cuminum & ſalem ex æquo terentes, & maſſas aridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

Hordeum

Hordeum quomodo incolume ſervetur.

Hordeum incolume ſervabunt lauri fertilis folia ſicca; & omnis cinis, præſertim à lauri ligno impoſitus. Similiter ſervat hordeum ſemper vivum herba ſiccata cum calamentha, & unà cum gypſo hordeo admixta. Quidam vas aceto plenum & conteĉtum operculo in medio hordei ponunt. *Damageron.*

Faba ut incolumis ſervetur.

Fabæ marinâ aquâ rigatæ, & reſperſæ, integræ, & illæſæ permanebunt. *Didymus.*

Fabæ ut ad coĉturam commodæ fiant.

Quò ad coĉturam fabæ commodæ fiant, pridie quam conſeras ipſas, in aqua nitroſa macerato. *Idem.*

Cicera ut majora fiant.

Quorundam ſupervacanea cura eſt, qui majus cicer eſſe volentes, cum corticibus ipſum ſimiliter præmaceratum addito nitro in aquam ſerunt. *Florentinus.*

Cicer præcox.

Quòd ſi præcox cicer facere velis, ipſum circa hordei tempus ſeminato. *Idem.*

Lentes ut citiùs melioresq; naſcantur.

Lentes bubulo ſtercore arido ante ſementem oblitæ, meliores, & citiùs naſcentur. *Idem.*

Lentes ut majores naſcantur.

Lenticula in vaginulis major fit, ſi aquâ tepidâ, addito nitro, macerata ſeratur. *Idem.*

Lupini ut dulceſcant.

Lupinum dulce fit aquâ marinâ, & fluviali, ad triduum maceratum. Ubi verò cœperit dulceſcere, ſiccatur & deponitur, pecoribusq; cum paleis pabuli loco exhibetur.

Legumina ut facilè coquantur.

In ſeminando unà cum ſtercore & nitrum admiſcebis. Sic enim parata ipſa ad coĉturam facies. Quod ſi non ſuccedat, ubi hoc feceris veliſque legumina brevi percoqui, parum ſinapis in ollam injice, & ſtatim quæ coquentur, diſſolventur, ſive carnem, ſive legumina coxeris. Si verò ampliùs quid de ſinapi injeceris, penitus diſſoluta evaneſcent. *Democritus.*

DE

DE SECRETIS LIGNORUM.

CAP. XVII.

Ne ligna igne ardeant.

LIGNA & tabulata alumine illita,nō ardeſcunt, ut nec poſtes, fores aut lacunaria ære viridi imbuta, modò cruſta durior iis obducatur, & alumen, plumbique albi cineres, pigmentis copioſè miſceantur. Cujus rei ſpecimen edidit *Archelaus Mithridatis præfectus* in lignea turri contra Syllam, quam fruſtra incendere conabatur, eo modo quo Cæſar caſtellum ex larigna materia conſtructum circa Padum, ut tradit Plinius.

Pulcherrima ad ligna tingenda variè, quibus fabri lignarii utuntur ad menſas conficiendas variis teſſellis, & figuris inſignes.

Manè ſumito ſtercoris equini recentis, & adhuc humidi, cum ſtramine, quantum ſatis eſt, ſupra quod ligna aliqua tranſverſa collocentur, cui ſubjicito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd ſi uno die tantum, quantum ſatis eſt, extrahi non poſſit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec ſatis eſſe videatur: deinde coletur addaturque in ſingulas menſuras ejus liquoris, aluminis, & gummi Arabici, ſingulorum fabæ inſtar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaq; vaſa facies, ſi varios colores habere velis. His comparatis, fruſta lignorum in vaſis, ut lubet condes, eaque ad Solem, vel ignem pones: poſt ubi uti voles, fruſta aliqua extrahito, reliqua ſinito. Nam quod diutius in vaſis manent, eò magis colorem mutant. Et ſic habebis ligna variè colorata, alia reliquis clariora & dilucidiora, alia magis fuſca, alia media, qui colores nullâ unquam elui ratione poſſunt. *Alexius.*

Modus conficiendi Hebeni, ut videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formā acquirere poſſunt, præſertim dura, quæ ſunt lucidiora, ut buxus, cedrus, morus tam albus, quàm niger: quæ ligna omnium ſunt ad hoc opus præſtantiſſima, quámvis niger morus aptior. Sumito itaque hujus generis ligna, atque in aqua aluminoſa per tres dies, vel ad Solem, vel propè ignem ponito, ut tantum calefiat: deinde in oleo communi, vel Seſamino, in quo vitrioli Romani, ſulphuris, ſingulorum tantum, quantum avellanæ reſpondeat, coquito aliquandiu: nam quo ma-

gis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimiùm coquantur: Nam tunc & ambuſta, & fragilia fiunt. Ritè autem cocta ſi fuerint, nihil pulchrius deſiderari poſſe videtur. *Idem.*

DE SECRETIS METALLORUM.

Liber X.

- *Metalla in*
  - *Genere.* De quibus Cap. I.
  - *Specie: vel*
    - *Metalla verè: atq; hæc vel*
      - *Liquida:* ut argentum vivum, Cap. II.
      - *Dura & vel*
        - *Pura ſive perfecta: ut*
          - Aurum, Cap. III.
          - Argentũ, Cap. IV.
        - *Impura ſive (vide A.)* *Duriora: ut*
          - Æs, Cap. V.
          - Ferrũ, Ca. VI.
    - *Metallica & hæc vel*
      - *A. Minus perfecta & vel*
        - *Molliora: ut*
          - Plumbum, Cap. VII.
          - Stannum, Cap. IIX.
          - Stybium, Cap. IX.
      - *Ardent: ut*
        - Sulphur, Cap. X.
        - Cinnabaris, Cap. XI.
        - Auripigmentum, Cap. XII.
      - *Non ardent: cujuſmodi ſunt*
        - Chryſocolla, Cap. XIII.
        - Sal, Cap. XIV.
        - Vitrum, Cap. XV.

DE

DE SECRETIS METALLORUM in genere. CAP. I.

Metalla ut in calcem & aquam tranſmutantur.

QUAE metalla in aquam tranſmutantur, primò in calcem reducta (deducuntur autem igne in fornacibus, ſolo vel aceto ſuperinfuſo ardenti materiæ, vel ſale juncto, dũ coquitur) inde aqua ſublato ſale, vel liquido æri trita, & infuſa, ſed & metalla ſale, & igne in calcem tranſeunt, vel aqua ſeparationis, vel attenuata, & hydrargyro copulata, poſt trita cũ ſale, inde igne ſublata hydrargyro & ſale cum aqua. *Cardanus.*

Metallo quomodo friabile adimitur.

In calcem redigito, ſub fimo condito: poſt hæc facito, cùm incanduerit igni, ut reſtinguantur, vel liquata projiciantur, ut ardens aqua ſæpè purgata, terebinthina reſina ipſius oleo, cera, ſepo, euphorbio, myrrhâ, factitiâ chryſocollâ quâ utuntur aurifabri, ut celeritatem dent fundendo, auriq; ferrumini: nam ſi inhabile metallũ fuerit tundendo, quia unctuoſa ſæpè corpora præmolliūt ſolent: ſi omnibus, vel aliquibus iis liquore ſubacto in paſtillos digerimus, & ubi metallum vi follium ignibus cedit, intus projiciemus. Vel hæc limi modo craſſeſcant, & uti luculenta reddantur, metallum igni apponito, ut accenſis carbonibus igneſcat, & exemtum reſtinguatur, ac ſinito ſemiſſem horæ combibere. Vel canicula perungantur, illaque infundantur, & ſupprimunt fragilitatis multum, & hujus adminiculo malleo cedunt. & ſub eo extenduntur, ubi prius tacti in partes diſſiliunt multas. *Joan. Bapt. Porta.*

Metalla in corpus reducere.

At ſi volueris metalla in corpus reducere, quia in calcem verſa, non denuo levi junguntur artificio, conſentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in noſtris operationibus uſu veniat. Hæc hujuſmodi retinent vim: chryſocolla, tartarum, alumen, ovorum vitella, ſal, alchali, ammoniacum, ſalnitrum, & quem ſaponem vocant, omnibus iis, vel eorum quibuſdam globulos effingimus, ac fuſorio in vaſe, ubi calces liqueſcunt igni projiciuntur, & in priſtinum revertuntur ſtatum; cùm hoc probè noveris extrahito. Id tamen animadverſione dignum eſt, ſi calx auri fuerit, cum ovorum vitellis & ſimilibus: cum albumine & tartaro ar-

gentum: amurca verò olei maximè in hoc prævalet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, ſed magis concinnum præbeant. *Idem.*

Metallum nobilius in cutem trahere.

Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo poſſit quis nobilius metallum in cutim trahere, quod idiotæ dicunt Chymiſtæ: putant enim partes in meditullio poſitæ, ſe impoſturis foràs allicere, ac extrahere, & internatas partes ſolis vilioribus conſtare. Sed à veritate diſcedunt, quia in ſuperficie tantùm remiſſiores exeunt partes, & aliquantulum vivum argentum foràs allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum ſubintrant, duriores relinquuntur, expoliunt, & dealbant: antiquorum fortaſſe numiſmatum fide ducti, intus meracum, æs, foras autem ſimplex argentum conſpicientes: ſed hæc ſimul ferruminata ſunt malleis tuſa, tum demum typis excuſa, id tamen artificio ſimili ſic fieri poſſe penitus eſt arduum, nec fieri poſſe judico. Quæ tamen expoliunt, hæc ſunt: communis ſal, alumen, calcanthum, ſulphur vivum, & pro auro tantùm ærugo, & ſal ammoniacum: cùm opus obeundum eſt, eorum partem in pulverem redigunt, & cum metallo vaſe aliquo immittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili pervio ſpiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulveres peruſti reſident, quod fumo dignoſcunt, laxato obtuberamento viſunt, ſed metallum igni accēditur, donec igneſcat, & ignitum iis immergunt. Vel aliter: Aceto accommodant dum ſtrigmentoſum fiat, & ubi circumlitum opus linteaminibus involveris, conjectum in fictile acetum continent, diu decoquetur, extractum in urinam conjicies, ſale, & aceto ebullire ſinito, donec nulla prorſus ſordes emergat, & fœdæ medicamentũ maculæ aboleantur: & ſi cādidiſſimum non deprehēderis, idem munus rurſus obeas, dum perficitur. Vel ſic aliter ſeriatim procedas: opus cum ſale, alumine, & tartaro ex aqua in olla ſinas ebullire, quum tota ſuperficies inalbuerit, ſinito pauliſper: inde ſulphuris, ſalnitri, ſalis, æquis portionibus ebulliant tribus horis ut in eorum pendeat medio, nec vaſis latera contingat, eximito: & cum arenula perfricabis, dum ſulphuris virus evanuerit: demũ ut prius ebullias denuò, & ſic inalbeſcit, ut ab igne ſe tueatur, nec ūti vitioſum improbabitur, utile reperies, ſi

ritè

ritè peregeris, & gaudebitis, niſi in veſtram pernitiem eritis abuſuri. *Idem.*

Ad metalla inauranda.

Aureum colorem metallis ac lapidibus ſic induces. Accipe ſalis ammoniaci, calcanthi albi, ſingulorum partes quatuor æquales, ſalis lapidei, & æruginis partes tres ex unoquoque. His in tenuiſſimum pulverem redactis, annulum, lapidem, aut metallum quodvis ita obrue, ut à dicto pulvere circumtegatur. Poſtea ſic in ignem per horam impone, & extractum recenti urinâ immerge, ablue & deterge. Ex cujuſdam ingenioſi artificis experimento. *Cardanus & Mizaldus.*

Ceratum ſeu elixir ad metalla tranſmutanda.

Sume inprimis de ſulphure extracto à ſpecie quantum vis. albificato, vel rubificato, & tere ipſum bene in tabula vitrea die uno, aut duobus, & imbibe ipſum ex oleo illius ſpeciei deſtillato & albificato quatuor diebus, quinq; cum deſiccabitur: tere & imbibe ipſum, & aſſa inter duo vaſa, & ita facias donec fiat ſicut cera. Deinde ſume ipſum ſicut ceratum, & pone ſuper omnes duas partes ejus, & mediã, quatuor partes argenti vivi de lapide, ex quo extraxiſti ſulphur, & fac unamquamque ſpeciem cum ſua ſpecie, & quodcunque genus cum ſuo genere, neq; diverſifices ea, quoniam errabis. Tuum quoq; argentum vivum ſit congelatum cum aqua lapidis: Ambo verò cerata ſimul junge, & tere bene ex oleo, & diu tere, & aſſa ea cum igne parum fortiori: fient enim dura. Deinde tere ea benè, & pone ſuper ea ſalem ammoniacum, qui fuit rubificatus cum igne lapidis, & imbibe poſtea bene, & renova quaque die ſtercus inhumando, ſolvetur enim, & fiet aqua rubicunda, ſicut ſanguis, fac ipſum congelari in vaſe vitreo cum tenui igne, & quum congelabitur, tere ipſum benè & imbibe ipſum ex aqua ſedine, & diſſolve ipſum, & poſtea congela ipſum, & ita facias ter: proveniet enim tibi ceratum, quod ſuper Lunam projice, quoniam ipſa fiet Sol, aut projice ſuper duo plumba aut ſuper ferrum, & convertet ea in Solem. Et hæc quidem eſt via, quod colorat rubificando. Scias ipſum. Via autem ejus quod albificando colorat eſt hujus converſa: Et hoc eſt, ut ſumas de ejus argento vivo albo ſublimato quatuor partes, & de ſulphure albo partes tres, & tere eas benè, & pone ſuper eas de ſale ammoniaco albo extracto ex lapide partes duas, & te-

re hoc totũ benè, & imbibe ex aqua ſalis ammoniaci ſoluti benè, & aſſa ipſum levi aſſatione, & hoc fac ter, ſed qualibet vice ſit aſſatio vehementior. Deinde poſt hæc tere ipſum bene, & imbibe ex aqua ſalis ammoniaci, & dimitte ſtare cum ſuo humore, & pone in vaſe vitreo, poſt inhuma & muta ſtercus quoquo die, & fac ſic, donec ſolvatur. Poſtea tere ipſum & congela: ignis verò ſit tenuis, donec congeletur, & fiat album, ſive cineritii coloris. Et ſi color ille fuerit in eo, redi ad terendum, ad aſſandum, & congelandum. donec congeletur, & ſit album: prius tamẽ ipſum ſolve, ut fiat aqua currens, & non ſit maſſa, neq; turbidum, & egredietur ceratum, & multũ album. Cujus unam partem ſuper decem millia veneris rubeæ projice, & ſit Luna. Hæc eſt ſententia eorum, qui operati ſunt cum argento vivo & ſulphure. Eorum verò, qui cum argento vivo ſolùm operantur, operatio talis eſt, ut ſequitur. Sume de argẽto vivo ſublimato fixo, & de argento vivo ſoluto partes æquales, fixum verò tere, & imbibe ipſum ex ſoluto, & tere ipſum benè, & aſſa leviter. hoc fac donec bibat illud ſolutum totum: deinde tere ipſum, & imbibe ex ſoluto terendo, donec fiat ſicut medulla, & tãdiu imbibas ipſum donec tantum bibat, quantum ipſe eſt, & aſſa ipſum inter duo vaſa cum igne forti: & ſi emiſerit fumum, redi ad terendũ ipſum, & reduc ipſum ad opus ſublimationis, donec fundatur in vaſe inferiori: fiet enim rectum, & non emittet fumum. Ex ipſo projice, quoniam colorem bonũ efficiet: poſtea imbibe ipſum etiam ex ſua aqua, & tere benè, & ſolve. Solvetur parvo tempore, poſtea congela ipſum: & projice ex ipſo ſuper quodcunq; corpus volueris: faciet enim mirabilia, & præcipuè ſuper ferrum: ipſum enim mollificabit & convertet in Lunam rectam. Eorum verò, qui cum ſolo ſulphure operantur, operatio eſt talis: ſume de albificato & ſublimato quatuor partes, & imbibe ipſum ex ſua aqua, aut ex aqua argẽti vivi. Quòd ſi volueris, ut ipſum ſolum ſit ex ſua aqua ſolummodo: fac de ipſo ſicut feciſti, & non diverſifices: ipſum enim faciet plumbũ, & ſtannum, & æs, Lunam, & ipſum ſimiliter facit argentum vivum. Lunam in ſua hora. Scias autẽ quòd argentum vivum congelatur in duobus plumbis, videlicet congelatur ſulphur præparatum in ferro. Scias ergo quomodo, quia eſt magnum arcanũ, modus autem operandi cum ſale ammoniaco eſt, ut ſumas ex eo deſtillato

lato & cerato partem unam, & imbibe ipſum ex ſua aqua fortiter terendo: ſolve ipſum, & ſi ejus ſolutio difficilis fuerit, imbibe ipſum ex ſua aqua, & tere benè; ſolvetur enim; & quum factum fuerit aqua clara, fac ipſum congelari in vaſe vitreo cum igne debili in Sole, aut cineribus calidis, & hoc eſt maximum ſecretum. Et iſti ſunt quatuor modi albificandi. Quòd ſi rubificare volueris, ponas pro quaque re albarem rubeam, terere verò & imbibere & aſſare, & ſolvere, & congelare eſt in hoc unum, ut in alio. Et ſi conjunxeris argentum vivum & ſulphur, & præparaveris ea cùm ſale ammoniaco, erit optimum. Et ſi conjunxeris argentum vivum & ſulphur, atq; ſalem ammoniacum, & præparaveris cum ſuis aquis, erit bonum. Lauda ergo Deum. *Hæc Rhaſis in libro experimentorum.*

Ad quævis metalla inauranda.

Accipe vernicis liquidæ libram j. terebinthinæ, olei lini, ſingulorum unc. j. Miſceantur omnia optimè, & ſerventur ad uſum. *Alexius.*

Theſaurorum inventio.

Referunt, candelam ex ſævo humano accenſam, delatamq; loco, ubi theſauri reconditi ſint, ſtrepitu illos detegere: inde etiam dum proxima fuerit extingui. Quod ſi verum eſt, ex ſympathia contingit: ſævum enim ex ſanguine, ſanguis autem ſedes animæ atque ſpirituum, quæ ambo cupiditate auri & argenti, dum homo vivit, tenentur, & ob id etiam ſanguinem perturbant. Itaq; velut in coriis arietis atq; lupi antipathia viget, quanquam mortuis: ita hic ſympathia. Melius tamen Hiſpanus quidam abſq; candela, theſaurum reconditum invenit. Itaque nulla certior ratio rerum, quàm quæ principiis prudentiæ conſtat: proxima naturalibus à longè petita: reliquæ, quæ à proprietate ſumuntur, aut falſæ omninò, aut raræ: velut illud, quod panis fruſtum in aquam projectum, è directo cadaveris humani conquieſcat, ſi id ſub aqua lateat. Sed ad priorem hiſtoriam redeamus. Oportet autem generali methodo perquirere veritatem. Si igitur candela hæc ob aurum, & argentum ac gemmas ſepultas agitatur, par eſt etiam ab inſepultis hoc fieri, itaq; hac ratione talia quærãtur. Eſt autem Magnetis quoddam genus, quod argẽtum trahit: ergo tenuis virgula argento eo infecta fuerit, ubi verſatilis conſtiterit, ad argentum, præſertim multum, licèt ſepultum,

convertetur. Oportet autem optimum eſſe lapidem, qualem nondum vidi. Alius modus ſumitur à ſonitu. Subſidet enim plerunq;, & maximè ubi vacuum relictum fuerit, reſonat. Et rurſus ubi murus plus æquo craſſus eſt: nam ibi abſconditum aliquid eſſe ſignificat: atq; hoc facilè animadvertentibus, aliis incomprehenſibile. Item terebris prælongis chalybeis loca prætentantur, talia candelæ præſtant. *Cardanus.*

Modus veræ artis proplaſtices, ad Numiſmata, aliasq; omnis generis mediocriter extantes formas, ex metallo quovis, aut etiam cryſtallo, vitro, marmore, fingendas.

Ante omnia terram, in qua formæ imprimuntur, in promtu eſſe oportet: quæ cùm variè conficiatur, nos tantùm varia genera, eaque omnium optima ponemus: ut ſi unum haberi non poſſit, his quæ haberi poſſunt utamur. Illud tamen primùm ſciendũ eſt, ex iis, quæ hic ponemus, ſingulis per ſe, aut ex aliquot miſtis, aut omnibus ſimul, nos uti poſſe. Sunt enim omnes optimæ. Caput totius artis eſt, ut materia in qua formæ imprimuntur, ſit ſubtiliſſima, & ferè impalpabilis: quoniã effigies in ea exprimuntur nitidiùs: deinde etiam facilius in ſe omnis generis metalla recipit abſq; corruptione, optimeq; cũ magiſtra permiſcetur, ita ut ſiccata durior evadat. Poteſt denuq; ad plurimas fuſiones ſufficere, ita ut non ſtatim à prima fuſione frangatur, ſitq; alia materia paranda. Cæterum ad plumbeas formas fingendas, quælibet terra cõmoda eſt: modò tenuiſſima, beneq; cum magiſtra ſubacta ſit, ut dicetur.

Terra prima, in fundendis Metallis apta.

Recipe lapidis Smyris, quo omne armorum genus extergitur, quantum ſatis eſt, conteratur optimè, & igni candeat, ut inferius docebitur: deinde madefiat ad modũ paſtæ, fiant typi ad fingenda numiſmata. Poſſunt autem hi typi in multos annos incorrupti eſſe, ſi diligenter conſerventur: qui ſi tandem frangerentur, rurſus conteri debent atque cum magiſtra miſceri: eâ enim ratione ſubinde meliores evadunt.

Secunda.

Sumito fruſta vaſorum, ex argilla Valentina, vel Treguendana, quibus vaſis vitriarii, vitrum liquefactum in fornace continere ſolent. Erit autem melius, ſi quis eorum vaſorum fundum, aut vas ipſum à medio ad fundum, abjecto

abjecto tamen priùs vitro circumhærente: vel ſi hæc haberi non poſſint, ſumantur ea, quæ poſſunt. Sumito igitur aurificum crucibula nova, tot, ut eorum vaſorum, quæ dixi, fruſta, pondere æquent: hæc omnia ſimul in æneo mortario conterentur: deinde ſuper lapide porphyrite, ut colores ſolent, cum aqua molantur: & ſubinde recoquendo attenuetur pulvis, ut infrà dicetur, ſervetur in ſcorteis ſacculis, aut ligneis arculis concluſis, ne ſuâ tenuitate in aërem volet.

Tertia.

R. Teſtarum tellinarum, vel chamarum marinarum.
Corticum ovorum, ſing. tantundem.

Accendâtur ut igni candeant, & ut priùs dictum eſt, de alia argilla, terantur ſæpius, & eodem modo ſerventur.

Quarta.

Ferri ſcobem, aut ſquamam, aut utramq; puram & mundam in ferrea caſſide, alióve firmo vaſe, ad ignem collocato, acetum optimum ſuperinfundito, ad ignem per horas octo habeto. Quo facto, rurſus acetum infundito, igni accendito ut incandeat, molatur pòſt, atq; eadem iterentur, ut in aliis eſt dictum, & ſerventur.

Quinta.

R. Punicis igni candentis, quaterque in aceto extincti, part. j. ſcobis ferri, part. ij. miſceantur, & igne candeſcant ut ſuprà: deinde trita aliquoties, recondantur ut alia.

Sexta.

Sumito oſſa vervecis, præſertim capitis quæ meliora ſunt, combuſta: deinde trita, & cribrata, quantū ſatis eſt, ponantur in vaſe aliquo ferreo ad ignem tandiu, donec optimè candeſcant, tum addito tantū ſævi, quantum manu comprehendi poteſt: miſce benè ferro aliquo, ut ſævum unà cum pulvere comburatur: deinde ſic ad ignem relinquatur, per horam dimidiam. Quibus factis auferatur ab igne, conteratur, igne candidum fiat, humecteturq;: quibus ſæpiùs iteratis, ſubtiliſſima perfectiſſimaq; evadet.

Septima.

Rec. Oſſium ſepiarum uſtorum, tritorum, & cribratorum, quantum ſatis eſt, & fiat modo quo jam dictum eſt, de vervecis oſſibus. Fit præterea argilla hæc, ex quadam terra, quæ Tripoli affertur: item ex vitium cineribus, ex charta combuſta, ex equino ſtercore arido, atque uſto, ex lateribus, bolo armeno, terra rubra, atque hujuſmodi

aliis, quæ nunquam igne liqueſcunt, neq; diſſiliunt, neque ſquamas, ſive cruſtas faciunt, ſed perpulchrè quaſvis formas recipiunt.

Modus reducendi prædictas terras ad tantam ſubtilitatem, ut fermè tactum ipſum non recipiat.

Sumito pulveres prædictos, ſive terras, quas primò optimè conterito, & cribrato; deinde in vaſe aliquo firmo ad ignem ponito, tandiu donec candeſcant, rurſusque conterito ut priùs, cum aqua vel aceto. Quod cùm ſexies factum fuerit, ponatur in catino vitreato, ſuperinfundendo tantum aquæ, ut ad quatuor digitos emineat: miſceantur parum baculo aliquo mundo, ut turbida fiat aqua: deinde pauxillum ſic relicta, aqua auferatur ſenſim, ponaturq; in alio vaſe mundo. Quo facto, recens aqua ſuper materiam infundatur, miſceaturq; ut priùs donec turbida reddatur: deinde cùm rurſus aliquantulum quieverit, ſenſim auferatur, priorìq; aquæ ablatæ addatur. Hoc autem tamdiu faciendum, donec tenuiores pulveris partes, aqua fuerint omnes ablatæ. Quòd ſi quid in primo catino craſſioris pulveris fuerit relictum, conteratur rurſus, ut priùs, atq; ſupra dictæ aquæ depoſitæ jam addatur. His omnibus factis, relinquantur aquæ tamdiu, donec ſcrobem reſiduum fecerint: deinde aquâ ſenſim ablatâ ſiccetur pulvis, mox ſemel tantùm, ſed optimè conteratur, cribroq; ſetaceo, vel etiam ſerico denſiſſimo transfundatur, & habebis pulverem omnium ſubtiliſſimum, quem in vaſe aliquo optimè clauſo recondes: ne quo modo in auras evaneſcat.

Aqua, quam Magiſtram appellant ad prædictos pulveres contemperandos.

Ut prædictæ terræ formentur, & formatæ, ſiccatæ cohæreant, nec diſſiliant, aut reſolvantur in pulverem, talis aqua, quam Magiſtram vocant, componenda erit, quæ in hunc modum ſe habet:

R. Salis communis quantum ſatis eſt, eumq; lineo panno, aquâ imbuto, involutum, vel in crucibulo inter carbones, vel in olla parva bene lutata, in loco, ubi follibus per horam ignis probè poſſit excitari, ponito: mox ubi refrixerit, teratur, tritum olla vitreata collocetur, deſuperq; tantum aquæ communis effundatur, ut ad quatuor, vel ſex digitos emineat, miſceaturq; tamdiu ad ignem, quouſq; diſſolutum & frigefactū eſt, coletur bis per pannum è lana, quem filtrum vocant, optimum. Hujus aquæ uſus

eſt

eſt ad humectandam, tenacemq; faciendam terram, ut inferiùs dicetur. Fit quoq; hujuſmodi aqua vel magiſtra, ex ovorum albis, ſiquidem optimè baculo aliquo ex fici arbore concutiantur, donec ſpumam reddant: deinde cum ſic per noctem unam fuerint, coletur aqua ſub ſpuma contenta, ſervetur ad pulveres, in paſtæ formam redigendos. Eſt quidem hæc aqua melior: quoniam argilla fit tenacior, & formæ expreſſiores, nitidioreſque fingentur. Unde quidam prædictæ aquæ, ex ſale confectæ, aliquantulum hujus aquæ addunt. Quidam verò aquam è gummi addunt, prout judicio, & uſu edocti, magis expedire exiſtimant.

De rebus, quæ ad fundendi artem in promtu eſſe debent.

Cùm quodlibet boni artificis opus abſq; inſtrumentis ſuis propriis perfici nequeat, opere pretium eſſe videtur, ut ea, quæ huic arti inſtrumenta ſunt neceſſaria doceamus. Itaque primò diligentiam adhibere oportet, ut carbones ex lignis recentibus, duris, ſiccis habeantur, quemadmodum & crucibula abſq; fractura neq; alba, neq; nigra, ſed cinericii coloris eſſe oportet. Præterea charta aliqua craſſior non deſit, ad ventilationem crucibulorum: ita quoq; vacua harundo, ad exſufflandas ex crucibulis ſordes. Inſtrumentum quoque aduncum, ad extrahendos carbones ex crucibulis: & prælum quo formæ ipſæ, quas etiam ſtaſetas vocant comprimentur, ut injici metalla fuſa commodiùs poſſint. Ad hæc tabulæ binæ, vel plures, politæ, & leves, ex nuce, robore, vel buxo, vel ære, inter quæ formæ conſtringantur, vertiq; valeant. Duæ aut plures plagæ laneæ, ad manus ſint, quibus vacua illa ſpacia, in comprimendis formis, impleantur. Opus præterea eſt circino, & regulâ ad partiendum, & ad certam menſuram, exigendas formas, & canales per quos metalla decurrunt. Ferrum inſuper, ligonis forma, ſed in acumen tendens, ac utrinq; ſcindens, ut typorum viæ, per quas metalla fuſa ingrediuntur, expediantur: quòd ſi hoc deſit, fiat cultello aliquo, magna cum diligentia. Olei quoque & terebinthinæ parum, quo charta, vel bombycis fila imbuta, & accenſa, ut intrinſecus ſiccati jam typi optimè fumo afflentur, quò metalla meliùs fluant. Quoniam vero aliquando nimium loca cava fumo implentur, ita ut inæqualia reddantur, leporinus pes appoſitus erit, cùm ad alia, tum ad

fuli-

fuliginem detergendam. Duæ quoq; ſcopæ, altera filis æneis condenſatis, altera ex ſetis, cujuſmodi ſunt illæ, quibus ad pectines tergendos utuntur, quibus opus ante informationem, & poſt tanquam pectatur & extergatur.

Ratio numiſmata conflandi, & exprimendi.

Primò ſumito numiſma illud, quod exprimendum eſt, atq; in aceto, cui aliquantulum ſalis, paleæq; uſtæ additũ fuerit, immittito: dei de lavato. fricatoq; bene ſupradictis ſetaceis ſcopis, tum aquâ abluito, & panno aliquo mundo ſiccato. Quo facto alteram formæ partem, nempe fœminam, ſuper tabulam, vel è robore vel ex ære, ut diximus, collocato: atq; ita, ut pars media, quæ ſcilicet alteri formæ conjungitur prona, deorſumq; ſpectet, numiſmata, aut quicquid fingere paras, prius purgatum, ut eſt dictum ponito recto tramite ad viam, per quam metallum liquefactum decurrit, præſertim ſi unicũ fuerit numiſma. Quòd ſi duo ſint, ponantur ad alteram formam, ita ut iter in medio, per quod metalla fundi poſſint, relinquatur. Si verò numiſmata plura duobus fuerint, ſui ſint ſingulis canales, qui ab ore ſive medio canaliculo, metallum ad ſingula numiſmata deferant. Nam illud cavendum eſt, ne à numiſmate in aliud numiſma metallum tranſeat. Quibus factis, ſumito prædictæ terræ, optimæ cribratæ quantum volueris, ponatur in catinum maximum, ſuperinfundẽdo ſenſim aquam magiſtram, donec tantum humeſcat, ut inter manus compreſſa, minimè adhæreat, ſed ſiccæ farinæ inſtar, pugno compreſſæ remaneat. Hanc in hunc modum ſubactam, ſuper numiſma in ipſis typis ponatur, comprimendo optimè digitorum parte carnoſâ: deinde manibus id, quod melius fiet, ſi alteram quoq; tabulam ſuperimponas: deinde inſtrumento aliquo ſcindente & regula, terra circa formam adhærens, & redundans, æqualiter, diligenterq; auferatur. Quo facto, pannus è lana ſuperponendus: deinde tabula. & ſic ſtrictè ambabus manibus typi invertendi: deinde ablatâ tabulâ ſuperiore, ſi quid adhæſerit, pede leporino, probè & leviter eximendum. Poſt altera formæ pars ſumenda; atq; eadem terra implenda, comprimenda optimè, ut priùs, ferroque ad æqualitatem reducenda. Deinde ferri acumine ſuperior formæ pars, parum attollatur, manibuſque dextrè auferatur, ita ut numiſma eximi poſſit. Quòd ſi facilè auferri non poſſit, ſubtili pennæ aculeo circum leviter attollatur, vel etiam cultelli

telli acumine decuſſatim percutiatur, quo obverſo typo auferri queat. Si verò numiſma perfectè expreſſum non videretur, rurſus ſub prælo, inter duas tabulas, ut priùs, comprimatur. Quibus omnibus factis, ferro aliquo curvo ſcindente, circino & regulâ, canalibus diſpertitis, ad ignem ſiccentur, mox bombyce, oleo, & terebinthina imbuto, atque accenſo afflentur fumo: poſtea ſi quid fumi ſuperflui relictum ſit, leporino pede tollatur. Quòd ſi metalla infundere voles, inter duas tabulas unà cum pannis ſub prælo ponito, comprimendo aliquantulum: deinde metallum liquatum injicito, ſi fuerit argentum, vel æs albũ, cognoſcitur ex ſuo ſplendore, & claritate: ſi verò ſtannum, ſtuppa, vel charta injecta comburitur, & optimè hinc inde fluet, niſi ſtannum fuerit: tunc enim ſublimati centeſima, & antimonii octava pars injicienda erit: ſic enim nõ ſolùm optimè fluet, ſed durius quoq; metallum efficitur. Porrò frigefactis typis, numiſma dextrè eximatur, ac ſervetur. Quòd ſi alia efficere voles, iterum formæ fumo erunt afflandæ: deinde ſub prælo comprimendæ, ut antea jam eſt dictum: hocq; faciendum toties, quoties alia numiſmata efficere voles. Cæterùm ſi formæ nondum videantur fatigatæ, ſed alia metalla infundenda aptæ, in loco aliquo ſicco conſervari debent. Si verò fractæ, rurſus conteri, pulviſque melior, ut ſuperiùs eſt dictum, fiet. Porrò numiſmata, ſive recentia, ſive vetera, tum coqui, tum in aqua alba poni debent: præſertim ſi non fuerint ex ſtanno, ut infrà docebitur.

Ad numiſmata ex creta liquida, penicillo formanda, quod multò facilius eſt, quàm typis ſuperioribus, ſed formæ ſemel tantùm utiles ſunt: nec res paulò ſubtiliores his effinguntur: quæq; penicillo denuò tangi non poſſunt.

Sumito numiſma nitidum, beneque ablutum & ſiccatum, ut priùs eſt dictum: deinde oleo illitum ſequenti ungito miſturâ, quæ ſic ſe habet: Recipe ſupradicti luti ſapientiæ ad Solem, vel ad ignem ſiccati, atque in pulverem tenuiſſimum redacti, cibratiq; quantum ſatis eſſe videatur: quo deinde aquâ communi liquefacto, altera numiſmatis pars illinatur: deinde ſiccata rurſus prædicto luto, ſed ſpiſſiore, inungatur, ſicceturq;. Quod cùm quater vel ſæpius fuerit factum, altera ſimiliter pars oleo prius illita inun-

inungatur, ita ut totum numiſma luto obducatur, maximè ſi ad auferendũ numiſma per mediam formam ſcindere noles. Sin minus, antequam altera numiſmatis pars inungatur, prius lutum numiſmati adhærens cõtritis carbonibus aſpergendum, quo altera pars ſuperaddita minimè adhæreſcat, ſed facilè removeri poſſit. His factis, altera quoque numiſmatis pars, ſupradicto luto humectato, penicillo illinatur, & iterum ſiccata, ſpiſſiore luto liniatur, & ſiccetur, hocq; quater, vel, ut voles, quemadmodum feciſti, quum primam formâſti. Verùm antequam benè ſiccetur lutum, partes cultello aliquo ſemper oportet leviter redundantes reſecare, ne coaleſcant: ejus inquam, partes, quæ carbone aſperſæ fuêre. Cùm autem jam probè fuerit ſiccatum, commiſſuræ illæ cultello leviter tractentur attollendo, ut altera formæ pars à numiſmate extrahi queat. Qua ablatâ, altera quoque auferatur, quod fiet, ſi lutũ modicè cultello percutiatur, numiſmate deorſum tendente. Quibus omnibus factis, ſumito ambas luti partes, atque primo foramen, per quod liquefacta metalla decurrere debent, ad latera utraque fingito: deinde filo aliquo ferreo, partes ſimul colligato probè, coquitoque in fornace, vel ſub carbonibus accenſis, donec conſumentur carbones. Quòd ſi coquantur, antequam conjunctæ fuerint partes, non erit abſurdum, modò poſtea filo ritè colligentur. Cùm autem metalla liquefacta infundere voles, inter duas tabulas, vel ſub prælo ponito, metallumq; infundito: deinde frigidum exigito, & invenies numiſma egregiè formatum. Verùm ſi ex argento fuerit opus aliquod, erit dealbandum, ut deinceps dicetur. Si ex ſtanno, dealbare nihil opus erit: ſi verò ex auro, æris flore, & urinâ eſt colorandum, ſed neq; ex argento, neque ex auro numiſmata, non in his cretaceis formis, ſed in ſuprà dictis fundenda ſunt. Hoc luto ſic parato, aliter, & quidem faciliùs conflari numiſmata poſſunt, nempe hoc modo. Sumatur id quod formandum eſt, atque id ex cera, & terebinthina commiſta conſtet: mox ea cera, hac creta, ſive luto congeratur, ut antè diximus: deinde foramen inducatur: pòſt ad ignem ponatur, ita ut foramen in ima ſit parte, per quod cera omnis liquefacta exeat. Quo facto metalla liquefacta infundantur. Illud ſemper tenendum eſt, ut formæ, quocunq; modo ſint, cùm eſt fundendum, caleant.

Album

Album ad numiſmata, aliaq; opera dealbanda, etiam ad argentea opera antiqua expolienda, & tanquam renovanda.

Sumito numiſmata, vel aliud quodvis opus antiquum, vel novum, & ponito ſuper carbones accenſos, tamdiu verſando, donec cineris colorem ſuſcipiant: deinde extergente ex æris filis ſcopa, cùm optimè exterſum fuerit, in ſequentem ponatur aquam, quæ hujuſmodi eſt:

Rec. Aquæ marinæ, vel communis q.ſ. eſt.
Salis albi M.j.
Tartari,
Aluminis ſing. q.ſ. eſt.

Miſceantur, & coquantur in vaſe aliquo vitreato. Quod ſi opus ex ære, ſophiſticâ ratione dealbatum fuerit, ſumito argenti, in tenuiſſimas bracteas deducti, ſive foliorum argenti denarium unum,
Salis Ammoniaci unc.j.ß.
Salnitri drach.ij.ß.

Miſceantur, & ponantur inter carbones accenſos, in vaſe aliquo cooperto, ſed cum operculo in medio perforato, tamdiu, donec vapores omnes evanuerint; deinde frigida conterantur optimè, & fiat pulvis. Cùm autem uti voles, hujus pulveris unc. j. prædictæ aquæ addito, & per octavam horæ partem coquito: deinde numiſmata, vel alia opera immittito. Quo facto, aquam, & opera ipſa in aquam claram, tepidamq; effundito; tartaroque & aliis in fundo reſiduis opus optimè fricato, demum aquâ frigidâ abluito & ſiccato.

DE SECRETIS METALLOrum in ſpecie.

DE SECRETIS ARGENTI VIVI.

CAP. II.

Argenti vivi congelatio cum odore Metallorum.

ARGENTI vivi congelatio cum odore metallorum, & præcipuè plumbi, fit hoc modo. Purgetur plumbum, & à ſcoriis ſeparetur, liquatum in foveam projicito: ubi

ubi jam frigeſcere incipiet, ligni præfixa cuſpide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pilâ tundito, & multoties reiterabis, ubi durum jam habes, ſæpiùs colliquato, & in claram aquam immerſo, tandiu opus iterabis, donec durum, & ſub malleo ductile habes, nec tamē inutile fore cenſeas. *Joan. Bapt. Porta.*

Argenti vivi congelatio cum caſſide ferrea, vel patina.

Fit & alia argenti vivi congelatio cum caſſide ferrea, vel patina, projiciendo cum eo aquam, quâ fabri ignitum extinguunt ferrum ac illo duplum immittatur ammoniaci ſalis, calcanthi, & æruginis: vehementique igne ſinat ebullire, ferrea ſemper ſpatula verſando: & ſi abſumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & projiciatur, ne ſinat ebullire: ſic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fiſco, vel corio ſtrictè manibus congelatum exugito, ut exudet quantulumcunq; habet expreſſum denuò congeletur, dum omne perficiatur, ſic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua detractis, quod peſſum ierant ſordibus, in eandem fideliam miſceto, & confundito, donec lotum clarum habeas, ſub dio tribus noctibus apponito, & in teſtæ duritiem craſſeſcit. *Idem.*

Mercurii coagulatio lutea, auri Rhenani colorem induens.

Rec. Æruginis, ſalis communis ana drach.ij. quæ conterendo miſce diligenter, pone in lebetem ferreum ſuperinfunde aquā ac tamdiu bullire ſine, quoad aqua fiat purpurea. Tunc lebeti immitte Mercurii unc.j. ebulliant rurſus ferreâ ſemper verſando ſpatulâ, quæ exemta & probè abluta exſicca. Poſt accipe tutiæ partem unam, & curcumæ radicis partem unam cum ſemiſſe, contundantur diligenter, & in pollinem tenuiſſimum, donec nigreſcant, redigantur. Quo facto, pulverem nigrum cum Mercurio coagulato fac ſtratum ſuper ſtratum, vaſe obturato, & luto obducto, igni ad horas vj. rurſus apponito, ita ut ignem carbonibus ſemper exaggeres, quo lebes totus incandeſcat. Tandem liqueſcant, & ſic habebis Mercurium, auro Rhenano ſimilem. *Ex lib. quodam Germanicè manuſcripto.*

Argentum vivum congelatum in aurum tingere.

Illud autem argentum vivum congelatū in aurum tingere

gere ſi vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cum Cadmiæ terræ pulveribus alternis fuſorium vas, & teſtaceū compleas, quibus mixtura mediet, è ſcidiis, & paſſis uvis, & cyperi radice Indica illa, quam Officinæ *Curcumam* dicunt, contuſis & involutis expletum vas luto circumlinias, & Sole exſiccabis, vel igni, ut Solis vicem penſet, ſic igni appones, ut ferveat horis vj. & incandeſcat, inde vi follium perfletur, & maximè vexetur, ut fluxum faciat: & ubi fluxerit, frigeſcat carbonibus tumulatum: ſic aurum coloratum, & ſplendidiſſimum reperies. *Porta.*

Argentum vivum cum æneis pilis fixum reddere.

Et aliter argentum vivum cum æneis pilis fixum reddere poſſumus, & congelare: Ærea duo hæmiſphæria fabricemus, ut ſe invicem penetrent, ne exſpirare poſſint: intus vivum argentum cum cryſtallini arſenici æquali portione, & tartari ritè contuſorum, & cribro ſucci etorum immittantur: luto foràs commiſſuræ perlinantur, ne reſpirent: ſic reſicceſcant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quartâ diei parte, poſtremò incandeſcat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vaſis concavo coalitum inhæreſcere videbis, malleo percuſſum decidet, liquato, & projicito, & optimum dabit argenti colorem difficileque ab eo ſecernitur. Si æri immiſcere placet, cum eliquato æris triplo immiſceas, & ſine argento optimum oſtēdet album, dulce, & malleabile. Vel aliter: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accenſo igne mirè vivum argentum in operculo congeſtum reperies, & mirabilius congelabitur: alii è ferro, chalybe, argento, ac denique auro conficiunt, diverſiſque utuntur modis, in aliquibus utile fuerit ſciſſe, nec meminiſſe obfuerit. *Idem.*

Argenti vivi congelatio cum oleo.

Fit & argenti vivi congelatio cum oleo alia, & ſic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingenioſa eſt valdè. Ex argento, rubro arſenico & aurichalco, vas efformetur in ſcyphi ſpeciem, quod ritè operculum cooperias, ne reſpiret, vivo argento reple, & juncturæ luto muniantur aliquo ovi albumine, vel reſinâ pini, ut fit, & in ollam ſuſpendantur, lini oleo plenam, & naturalis diei medietate ſinas ebullire, extrahe, & exemptum corio vel ſtramine exprimito, & ſi quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet,

quantum ponderis amiſiſſe vides, ex aurichalco, & arſenico rependas: è pondere enim dignoſcere nos poſſumus & utere. *Idem.*

Argenti vivi coagulati fixatio.

Jam poſcit ordo fixationes aliquas apponere, cùm ſemper coagulationibus ſubſequantur, quæ plus aliquando, minúſve retinent partium. Unde argenti vivi coagulati fixatio hæc ſic procedit, nec abſque ratione: Teſtaceũ vas, quod igni reſiſtat, parato, cujus fundo, ſambuci radicum raſuram ſubſtern s, manibus calcando, & accommodando, aliud deinde -ternito pavimentum è cryſtallino vitro, pila tuſo, & per incerniculum trajecto, & ſubtiliſſimo: inde piperis, zingiberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum vivum imponas: inde vas reple pulveribus eiſdem ordine præpoſtero, operculum imponito, ac luto munito, Soliq; interdiu credendum, ut ad candorem reducatur. Si vas invertas, & levibus ſubjectis prunis ſupra primam incandeſcat per horam, inferius poſtea, & colliquetur, & purum reperies argentum, ſi quid remanet alienum, omne non congelatum evolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri feliciſſima hæc ſucceſſit, omnibus uti poteris, vel in corpus illuc fixat, quo fuerit congelatum. Eſt & alia argenti vivi fixatio, non utilitate inferior, & uti poteris, ſi placuerit: ſal nitrum & tartarum triturentur, in pollinem redigantur: igne intus admoto, flãmam erigens comburitur, remanens in aquam vertatur, & levi flamma evolet humidum, & ſal remanens cum chryſocollæ factitiæ combuſtæ (comburitur enim ut alumen) triplo permiſceatur, ſalis alcali duplo, hoc congelatum involve vaſe duro, ignis ſupra admoveatur, inde circum, tandem inferius ſenis quibúſve horis, & partes retinent congelati aliquas. *Joan. Bapt. Porta.*

Argentum vivum ut cogatur.

Fumus metallorum, præcipuè plumbi, cogit argentum vivum. *Cardanus.*

Modus Mercurium præparandi indurandiq́ue, ut ſub malleo ductilis & fluidus fiat, variisq; modis elaborari poſſit. Ex quo argento innumeræ ſtatuæ Viennæ & Neoſtadii in Auſtria confectæ ſunt.

Liquefac Saturnum, quem adhuc calidum in vas rotundum ponito, lapillum imprimito rotundum, ut foveam nanciſca-

nanciſcatur, tinge linteolo, ſuper quod collocetur Mercurius, & in cineribus calidis, donec dureſcat, relinquatur: infractis dein particulatim Mercurii partibus in acetum fortè conjicito, coquito ad horæ quadrantem: vel partes Mercurii confractas cum ſucco Bugloſſæ, pauxillo aceti, & olei ebullire ſinito, ut ſuprà dictũ. Nam hac ratione mortificatur. Quibus factis, adde ſalis Ammoniaci drach. ij. aceti menſuram ſemiſſem: Mercurium in vaſe operculo obducto & probè lutato ad octo aut decem dies relinque, quo acetum Mercurio ſurditatem adimat omnem: poſtea Mercurium vaſe circumlutato ad ignem ponito, donec ſenſim incandeſcat, & fragorem edat. Tandem Mercurium in ollam cujus fundus ſulphure tectus ſit, ſuſpendito, eamque luto munito lento igni apponendo, ut ſenſim caleſcat, & Mercurius à ſulphure fumum recipiat. Hoc fac per menſem ſemel in die, & Mercurius fuſilis ductiliſq; erit. *Wilhelmus & Martinus Friderici Imp. Chymici.*

Ex plumbo argentum vivum ut fiat.

Sumito plumbum in tenues laminas redactum: ponantur in vaſe vitreo, unà cum ſale cõmuni interpoſito; deinde cooperiatur optimè, & ſub terra relinquatur per dies novem: & argentum vivum reperies. *Fallopius.*

Modus ſublimati Mercurii, ſive argenti vivi, quo utuntur chymiſtæ & aurifices.

Accipe argenti vivi libram unam, ponatur in ſcutellam ligneam, addito aceti & ſalnitri puſillo, miſcendo benè, atque mortificando, quibus factis addito ſalis communis contriti libram ſemiſſem, ſalnitri in pulverem redacti drach. iv. aluminis uſti, & triti libram j. cum dimidia. Miſceantur bene, & ponantur in cucurbitam lutatam, ad collum uſque, & alembico ſuperaddito diſtilletur in cineribus, primò igne lento, quouſque humiditas omnis exierit, quæ conſervanda erit. Valet enim ad multa & varia, præſertim ad macerandum argentum vivum. Humiditate exemtâ, augeatur ignis continuè, donec argentum vivum conſpiciatur album, id eſt, donec videatur ſupra feces manare, ut albus panis. Quòd ſi velis ut plus aſſcendat ad collum uſque, papyrum circum eam partem, quæ foris nuda apparet ponito: deinde igne plus aucto, videbis paulatim aſſcendere ad ſuperiora Mercurium ipſum, ad formam campanæ. Quibus deinde frigefactis, atq; alembico ablato, eximatur cucurbita, atque mundetur forin-

ſecus, ne fracta aliquo modo argentum vitietur: demum frangatur cucurbus, ut argentum colligi queat, verùm ita ut à fumo non lædatur. Cæterùm hac ratione poſſunt fieri maſſæ ducentarum librarum in una cucurbita, modò debita materiarum proportio ſervetur. Porrò materia in fundo relicta, nempe feces terantur, & in aqua ferventi diſſolvantur, colenturque; deinde coquantur & ſiccentur. Remanebit enim in fundo materia ſali ſimilis, ex ſale & aluinine mixta. Valet enim hoc ſal nitrum ad ſublimandum argentum vivum recens, addito aceto, vel loco aceti, àqua per ſublimationem deſtillata. Porrò ſupradictum argentum vivum ſublimatum, cum alumine, vel vitriolo denuò & facilè ſublimari poterit, ſi modò pro qualibet libra ſublimati argenti, addantur ſalis, vel aluminis uſti, vel calcis vivæ libra ſemiſſis, deinde in cucurbitam ponantur ad ſublimandum ut priùs. Nam ſi citiùs ſublimabitur, pulchrius meliusq; evadet: quanto enim ſæpius ſublimatur, tantò citiùs pulchrius evadit. Alchimyſtæ præcepta Geberis, D. Thomæ, aliorúmque philoſophorum ſequentes, tantum ſæpè laboris in ſublimando ſumunt, ut id fixum reddant: ſuntq; qui centies, atque etiam ducenties ſublimarunt: quorum omnis labor irritus tamen fuit: quod quidem certum eſt evenire, quòd ſemper feces nempe alumen, vel ſal, vel vitriolum, ut dictũ eſt, addiderint: & cùm ignis natura ſit, volitantia ſiſtere atque conſtringere, conſtat, quò ſæpiùs ſublimata fuerint, eò etiam duriora effici: Verùm ea pars, quæ paulatim conſtricta erat, cum ferè fecibus permiſceretur, nuſquam apparebat. Quare hi, cùm cauſas, & modos, ut par eſt, non conſiderarent, viderent autem ſublimatum paulatim deficere, aut evolaſſe, aut igne conſumtum credebant potiùs, quàm fecibus eſſe permixtum. Itaq; cùm philoſophicè quis fixando ſublimato. progredi vult, oportet ut ter vel quater, cum ſale, vel alumine uſto, vel calce vivâ, vel calco, ut antea dictum eſt, ſublimetur. Nam ſic, non ſolùm ab omni terreſtri materia, verùm etiã à qualibet redundanti humiditate purgabitur. A materia quidem terreſtri expurgatur: quoniam remanent in fundo cucurbitæ unà cum reliquis fecibus, id eſt, cum ſale, alumine & vitriolo. Ab humiditate verò ſuperflua, quoniam partim per evaporationem, unà cum aceto reſolvitur, partim per iteratam ſublimationem ignis naturam aliquo modo aſſumit: quæ cauſſæ potiſſimùm ſunt,

ut

ut fixus reddatur, quæ duo fixionis præcipuè ſunt partes, aut potiùs ſolæ. Neque quicquam in hoc propoſito, rem eſſe fixam intelligimus, quantum excoctam eſſe, tantamq; cum igne habere ſocietatem, ut neq; fugiat ampliùs, neq; quovis modo igne abſumatur. Quare cùm ter quatérve ſublimatum fuerit, ut dictum eſt, ſublimatur per ſe, abſque reliquarũ additione, toties, donec in fundo fixum remaneat, neque ignis ulla jam vi fugiat, & minuatur. Verùm ſi citiùs, faciliusq; parare voles, hac ſecuriſſimâ, ac philoſophicâ viâ procedito: nempe ter, aut quater ſublimatis, ut dictum eſt, adjungatur quarta pars argenti puriſſimi calcinati, ut ſuo loco docebitur: quib. deinde optimè mixtis, & ſublimatis, miſceantur ſimul: nempe illud, quod ſublimatum eſt, cum illo, quod in fundo relictum eſt, & conterantur: deinde ruiſus ſublimentur. Hoc quidem toties faciendum, quoties non ampliùs aſcendat, ſed in fundo maneat, etiam igne vehementi. Atque ſic erit perfectum, album, mundum, fuſile, & penetrabile. Quòd ſi quis majorem copiam facere velit, neque argenti optimi, quartam partem addere poſſit, ſumat partem aliquam ter, aut quater ſublimati; cui addatur deinde quarta argenti puri pars, & ſublimetur, ut dictum eſt. Quibus factis, ſumatur hoc argentum fixum, cui addantur argenti vivi, priùs ſublimati, non fixi, partes tres, miſceantur, & ſublimentur, ut ſuprà dictum eſt, donec fixum remaneat. Quòd ſi adhuc majorem copiam facere voles, rurſus partes tres non fixi, huic addito, atque rurſus, ut priùs facito, donec fixum evadat, atque ſic deinceps procedendo, donec ſatis magnam habueris copiam. Modus autem hic melior eſt quàm ſi ſemel totum ſublimetur. Quoniam ſæpius volatile fixum redditur & fixum volatile, id quod Philoſophi commendant: nam fuſibilius, penetrabilius, & majoris virtutis efficitur. Atque omne ſecretum conſiſtit in hac via ſublimandi, ut nunc diximus, quam primi Philoſophorum, & excellens ille *Geber*, ſequuntur, niſi quod occultè admodum teneant, utrum ſublimari debeat, quámvis argentum vivum dicat, tamen aliud quiddam intelligit, quòd etſi ſimilitudinem cum argento vivo habeat, tamen natura ad perfectiorem gradum adductum eſſe conſtat: quemadmodum exempli gratiâ, paſtâ ex farina conſtat, non prima ratione, ſed ad perfectius reducta. Cæterùm hæc alta ſcientia aliunde eſſe non poteſt, quàm à ſolo Deo, qui non

omnibus, quibus vult (ut omnes teſtantur Philoſophi) eam largitur, & ſubtrahit. *Alexius.*

Hydrargyrum ut ex corpore foràs evocetur,

Oleum ſulphuris demerſum corpori hydrargyrum foràs allici volunt, ſtatim illito à balneis. *Hollerius.*

Cæterùm admiratione dignum eſt, quod ex morbo Neapolitano inunctus, ſi aureum annulum, vel numiſma in ore teneat, & lingua hinc inde volutet, argentũ vivum, quod corpori ex illitu & unguine inhæſerat, ab auro rapitur, & in annulum devolvitur: nec priſtino reſtituitur nitori, niſi igni admotus. *Lemnius.*

Argentum vivum è plumbo extrahere.

Poſſumus quoque argentum vivum è plumbo extrahere, in hunc modum. Tenuiſſima plumbi ramenta in ardentem aquam, nullo phlegmate redundantem projiciantur, adjecto tartari, & ſalis momento, vel quòd medietatem æquet, & aqua ſuper plumbum quadrante ſupereminear, os operculato, & per menſem ſub fimo obruito, poſt detrahe. & vitreo in vaſe obtorto, ne multum aſcendendo laboret, ignis ſubjiciatur, & aquam extillans vivum argentum in guttulas verſum aſcendere conſpicies: ubi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. Vel aliter argentum vivum è plumbo uberiùs faciliori ſic detrahes viâ. Sit fictilis ollæ fundum crebris foraminibus laceſſitum, & exiguis, in aliam ſubintret ollam ac tenaci luto commiſſuras ſtipabis, brevi, ejuſdemque capacitatis effoſſa ſcrobe obruatur, ſola undiq; terra pedibus conculcata, ſuperiorem vacuam medio tenus vivâ repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæſitum plumbum, & tenue tritum diſſeminabis, vivâ calce reple totam denuò, ut in medio collocetur plumbum, & puerorum urinam expergificabis, ſupra ſic operculo impoſito, omniq; oblinito ſpiramento, ignem adhibe vehementem: & undiq; tumulabis, & per diem immoretur, fortiſſimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in ſubjectum vas vivum decidit argentum, ſextæ illius reſpondens parti. *Porta.*

Ad tingendum & figendum Mercurium.

Mercurium, vel ſi mavis argentum vivum, unâ eâdemque viâ fixum & tinctum ſic habebis. Sume ſalis nitri & vitrioli Romani, utriuſq; drach. iij mitte in vas diſtillatorium, ſeu chymicum organum, ut aquam elicias: priorem abjice, poſteriorem ſerva. Ea eſt, quæ ſtillabit dum alembicum,

bitum, ut vocant, rubeſcere incipiet. Hæc abſque ulla diſſtillatione ſedulò tibi cuſtodienda erit. Uſus ſic erit, Accipe Mercurii optimi, & ut par eſt, purgati unc. j. ſulphuris unc. ij. & aquæ prædictæ uncias tres: permitte omnia ſimul ſtare, donec aqua limpida evadat. Hanc cum ſua hypoſtaſi & ſedimento rurſus deſtilla, & in fundo alembici reperies Mercurium extinctum, fixum, rubrum, & completum. Audivi à quodam, quem hujus ſecreti participem feceram, ſe abſq; ſecunda deſtillatione Mercurium reddidiſſe, qualem hic proponimus, niſi quòd plus ſatis rubicundo tingebatur colore: erat nihilominus corpore adeò duro & fixo, ut nec igni, nec malleo vinceretur, quibus illum examinandum præbuerat. At ſi bonus iſte vir me ſeriò conſuluiſſet, & rogaſſet, ſaturatum, ac profuſum colorem cum unâ & ſolâ coctione facilè emedaſſet, ac diluiſſet. Hic qui habet aures audiendi eas arrigat, & pro tam gratuito arcano mihi gratias ſaltem agat, pártemque lucri hinc emerſuri, in pauperes libenter eroget. *Mizaldus.*

Argenti ex vivo argento faciendi modus.

Argentum vivum purgatum, cum ſale ammoniaco & urina bis, aut ter ſubigatur & fricetur, optime, deinde cum ſalina inferius dicenda: poſtea iterum bis aut ter cum urina fricetur, ſingulis vicibus per pannum linteum colando. Quo facto, argentum vivum ſic præparatum in crucibulum ponatur ad ignem temperatum: & cùm incaluerit, carbones candentes imponito: & cùm ignis flammam, colorem mutare perceperis, ignem paulatim augeto, donec flamma apparuerit cœrulea; tum ignem plurimùm augeto cum folle aliquo diligens pro more in hac arte artificium. Quod verò ſi firmum ſeu fixum, & minimè fumoſum conſpexeris, ab igne auferatur, & habebis argentum optimum Salina conficitur hoc modo.

Rec. Salis communis q. ſ. diſſolvatur in aqua fontana; deinde coletur per filtrum: demum coquatur, donec in fundo ſalina apparuerit, quâ ad ſuprà dicta utere. *Fallop.*

Argentum vivum ut in calcem, ſive pulverem rubrum redigatur (præcipitatum *vocant.*)

Hydrargyrum repurgatum à ſordibus ampullæ inditur, & in æquali aquæ validæ pondere ſupra cineres modicè ſolvitur: deinde per arenam paulatim evocatur, dum

pulvis rubicundus in fundo remaneat. Is poſtea catillo imponitur, & leviter incaleſcere ſinitur: vel in patella fictili vitreata, vino ſubtiliſſimè deſtillato aliquoties perfunditur incenditurque: hoc exuſto, pulvis aquâ roſaceâ diluitur, exiccaturque, tandem iterum vinum admiſcetur, accenditur, collocaturque in locum calidum, donec ſiccus evaſerit. Quidam unc. iv. hydrargyri, in unc. vj. aut octo aquæ validæ deſtillatæ ex ſalis nitri & aluminis pari menſura, ſolvūt: mox aquam ad pulveris ſiccitatem extillant, & in catillo modicè exurunt, reſervantq; in loco calidiore: ne humore infectus, tādem in priſtinam ſuam formam convertatur. *Andernacus.*

Oleum hydrargyri, ſive balſamum.

Fit autem, dum hydrargyrum in calce feculárum vini exiccatarum purgatur: deinde per calcanthum, ſalem nitri, & alumen in altum elevatur: poſtea vini ſpiritu correcto digeritur, donec in mucoſam pinguetudinē tranſeat: hinc liquor extrahitur, & in arena igne fortiſſimo urgetur quoad humor lactis inſtar exſtillet: hinc iterum affunditur, & oleum albiſſimum ſuaviſſimumque, omnis erodentis facultatis expers provenit: quod omnium metallorum olea præſtantiſſima ſuperat. Ex eodem ſi cum auro digeratur, congeleturque poſtea, ſummum artis magiſterium, ſive elixir confici tradunt. *Paracelſus.*

DE SECRETIS AURI.
Cap. III.

Aurum excreſcere & augere.

SI optabis aurum excreſcere plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliúdve, ſi ponderi magnitudo non reſpondet: Aurum fluido argento manibus digitíſve perfricabis, dum illud bibat, donec quæſitū expleat pondus ſuperficiei cohæreſcens: deinde validum parato lixivium ex ſulphure & calce vivis, & cum auro in ollam patentioris oris conjice, levibus ſubjectis prunis tamdiu indeſinenter bulliat, dum ſuum jam colorem contraxiſſe perſpexeris: ſic eximito, & habebis. Vel ex ovorum bolethis, lythargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem unumquodque excreſcere volueris, ſic habes aliud optimum: ſi ritè peregeris aurū ſatis ponderoſum reddes, nec cælaturæ formæque erit impedimento: ſedulus tamen eſto. Antiquorum laterum

rum ruberrimi ſalis nobis ubiq; venalis ac flagrantiſſimus calcanthi pulvis paretur, aptoq; inſpergas vaſe: Argētum pulverabis, vel forti aquâ, vel ex calce, vel levi artificio aliquo: inde aurum viciſſim cum pulvere inſpargendo accommodabis, ac præpoſterè vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem follium vexes ſpiritu, detrahe, & ſolis pulveribus ſine argenti calce innovabis & explebis. Si aurum colorem deperdet, ſic reſarcies: ſalnitra, ammoniaco ſale, calcātho, & laterculorum pulvere, cum urina ſtrigmentum facies aurum operi, & lento condes igni. Eſt & loturæ genus aliud, uti fieri conſuevit: Aceto ebullire curabis, ſale ammoniaco, ærugine, tartaroque, dum amiſſum recuperet colorem. Si fulgentiſſimum nitet, & remiſſius optas, remedio eſt, ut urina madefactum incandentem laminam refrigerari ſinas. Sic calcanthū concremabis, ut flagrantiſſimum reddas: in vas conjectum, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentiſſimum & flagrantiſſimum colorem permutetur, ex invito & recondito, nec in malum ſuſcipies uſum. Poſſumus æris ramentis aliter opus explere, argenti vicem explens, nimiumque ponderis ſuſcipiet. Et fit aliter: Antiquos lateres ignitos in oleo reſtingues, inde terito, & cum vivo argento remiſto, marmore ſimul lævigato, ac vitreo in vaſe ad ignē imponito: eliciatur oleum, cujus igniti operis extinctione augeſcit pondere. Aliter autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac parvulas. Parato interea è fortis aquæ fecibus pulverem ſalnitri ſcilicet, & calcanthi, & forti in vaſe fuſorio lamella, pulvis, inde augendum aurum accommodetur, & præpoſtero ordine vas explebis, poſtremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe, ſemper idem innovando, dum ad ſtatum pervenerit pondus. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad auri & argenti pondus augendum.

Aqua ex ſtercore humano chymicis organis deſtillata, auro & argento pondus adauget. *Mizaldus.*

Aurum ex argento extrahere.

Quæritur & apud Chymiſtas aurum ex argento extrahere: nec tam parum, quin ſumtibus reficiens, multū non ſuperlucreris, hæc eſt ejus conficiendi norma: Tenuis elimata ferri ſcobs in fuſorium vas, & durum igni tandiu in-

candeſcat, dum ſolvatur: inde factitiā chryſocollam, quâ auri ferrumini utuntur aurifices, & rubeum arſenicū paulatim inſpergito, & poſtquam inſperſeris, æquali argenti pondere injecto, exquiſitè purgetur, vaſe cineribus parato & forti, jam excluſis ſordibus omnibus auri in ſeparationis aquam immergito, & aurum deorſum vaſis fundo procumbit, colliges, nec veredicum magis è multis, & peculioſum, & laborioſum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè miniſtrato, ne tempus & oleum teras. *Porta.*

Ad faciendum Solem.

Accipe ſulphuris vivi & Salis nitri ana, tere omnia ſeorſim: poſtea miſce pulveres, & pone in bocia vitrea benè lutata, ad ignem lentum appone per horas duas, poſtea ignem auge, donec fumus ceſſet: poſt fumum veniet flamma extra collum bociæ, & aſcendet per ulnas, ſeu brachia duo, vel tria: & ceſſata flamma remanebit ſulphur in fundo, quaſi albus & fixus, tunc extrahe, ac recipe dictum ſulphur fixum, & tantundem ſalis ammoniaci, & tere omnia, & benè in pulverem redige, ac commiſce: deinde omnia pone ad ſublimandum, dando primitùs ignem lentum, deinde fortiorem, donec aſcēdat per horas quatuor, ſublimatum extrahe, & omnia nempe tam ſublimatum, quàm feces ſimul incorpora, & iterum ſublima, ut primò uſque ad ſex vices, & ſulphur remanebit in fundo vaſis: quod accipe, & tere, ac ſuper marmor, aut vitrum in loco humido pone, & convertetur in oleum: de quo pone duas vel tres guttas ſuper uno ducato in crucibulo liquefacto, & fiet oleum, quod pone ſuper marmor, & congelabitur: de quo pone partem unam ſuper quinquaginta Mercurii purgati, & fiet Sol optimus. *Carvan. Hiſpanus.*

Pulcherrimum opus ad multiplicandum Solem.

Ad honorem & laudem Dei tractetur hoc, quod ſequitur, de aliquibus metallorum transmutationibus. Et primò dicimus, quòd Luna de ſe eſt verum Sol, & illi aliud non convenit, quàm perfecta decoctio. Et ideò fac, ut habeas uncias tres Lunæ finæ, & fiat cineritium ex duabus partibus cineris vitis, aut lignorum benè recoctæ, & lotæ, & unâ parte oſſium equi, vel bovis, benè combuſtorum, ut alba ſint, & in pulverem redacta ſubtilem, & miſce cum dictis cineribus, & irroretur aqua, pòſt fac tuū cineritium in patella terrea forti, aut in fovea, in terra, juxta quod debet eſſe

bet eſſe magna benè æqualis, & benè lævigata, & benè exſiccata. Poſtea fundatur tua Luna in dicto cineritio, & ſit benè purgata, & affinata, ita ut tua Luna ſit ut copellata. Poſtea cape tuam Lunam ita mundificatam, & percute in laminas tenues, ſpiſſitudinis albi duplicis, vel circa. Poſtea habeas de ſale communi præparato per modum qui ſequitur. Capies poculum terreum & impleas ſale, poſtea detine in tuo hypocauſto, & facies circumcirca, & uſque deſuper fortem ignem carbonum, per ſpacium quatuor, aut quinque horarum. Et cùm terminus dictus præterierit, permitte quieſcere quantùm vis, vel coagulari, extinguendo tuum ignem. Poſteà cape tuum ſalem, quando eſt benè albus, & pone in uno alio vaſe, cum aquæ mundæ magna quantitate, & permitte totum liqueſcere circiter per diem unum, & move ſæpiùs, ut citiùs fundatur. Poſtea cape linguas filtri, & deſtilla paulatim dictam diſſolutionem in aliud vas, poſtea cape patellam terream plumbatam, & intus pone aquam deſtillatam, ſuperiùs dictam, & pone ſuper parvum ignem, & coagula paulatim, poſteà habeas palettam ſtanneam planam & mundiſſimam, cum qua colliges tuum ſalem eâ menſurâ, quâ congelabitur, & ſerva tuum ſalem, quoniam eſt præparatus, poſtea cape tuam Lunam ita purgatam & percuſſam, ut ſuperiùs dictum eſt, & habeas duos *gliodes de Barbier* (Gallicè) & in uno fac unum ſtratum tui ſalis, poſtea unum laminarum: poſtea ſalis, & ita alternatim, donec duo tua vaſa ſint plena, poſtea conjunge unum alteri, & luta juncturas, poſtea habeas furnellum ventoſum, factum ad tuam diſcretionem, qui habeat craticulam ferream, ſuper quam pones tuum vas infoſſum, in bonum ignem carbonum, ita ut ſit ſemper ut rubeum, per ſpacium v. horarum. Et ſupra tuam fornacem erit cappa, vel tegumentũ terreum, quod tuum furnellum totum teget, & in fundo (aut ſuperiùs) habebit unum parvum ſpiraculum. Et cùm terminus tuæ materiæ tranſierit, remove vas, & permitte frigeſcere, poſtea cape tuam materiam, & pone tuum ſal ad ſiccandum, & cape tuas laminas, & videbis, quod erunt ex imperfectione ſua nigræ factæ. Ergò frica eas benè, de tuo poſſe, ut prohibeas eorum obſcuritatem, poſtea repone in novo ſale in tuo vaſe, ut antea feciſti, poſtea in tuo furno, ut ſuprà: & ita toties fac, ut invenias, quod tua Luna nil plus nigredinis teneat. Et tũc habebis tuã Lunam præparatã, ut facias opus

tuum

tuum. Tunc ergo funde, & facias virgam rectam, & politam, & pondera, ut ſcias juſtè quantum habeas. Et facias inde ſexaginta partes æquales: poſtea habeas de fino Auro quantum de Luna, & purga per modum qui ſequitur. Cape de craſſo ſale aliquantum ſicco ad ignem, ſed non nimis, poſtea cura ut habeas mortarium æris, aut aliud benè lævigatum, & intus tere dictum ſalem & extenuandum: poſtea habeas ex magis vetuſtis tegulis, & magis rubeis, quàm ſit poſſibile: & tere benè minutum, & cribra optimè, & mundè, poſtea cape duas partes tuarum tegularum ita præparatarum, & unam partem tui ſalis antedicti, & benè ſimul miſce, poſtea cape aurum ſuperius dictum, & percute in laminas tenuès, ut feciſti de Luna, & cape duo vaſa, ut feciſti cum Luna, & intus facies ſtratum tui cementi, & poſtea ſtratum tuarum laminarum, &c. quouſque totum ſit plenum utrumque vas, poſteà junge ſimul, & luta, poſtea pone in tuo furno ardente cum bono & forti igne per ſpacium xxiv. horarum. Et in octo primis horis dimittes tuum ignem tectum ſuo coopertorio, ut moderetur calor ignis: & aliis octo horis removebis cooperculum: & ultimis octo horis facies ignem fortiſſimum, qui fieri poſſit. Et in omnibus ſupradictis terminis tenebis tua vaſa rubefacta, ut de Luna feciſti, poſtea cape tuum aurum, quoniam eſt præparatum, & pondera, & fac ut tantum habeas, quantum de Luna æqualiter, poſtea habeas vas factum ex optima terra, benè politum, & funde tuum aurum intus, poſteà da illi ad comedendum peciam unam, vel fructum argenti tui ſupradicti. Et ad primum fructum quod dabis, habebis peciam nigri ſmalti, vel encauſti (eſmail) latitudinis tui crucibuli, quam pones intus, tenendo tuam materiam in fundo, & ſtatim fundetur, & cuſtodiet tuam materiam ut nihil diminuatur, poſtea habebit tuum vas unum cooperculum, quod teget, & tegumentum pyxidis. Et in fundo dicti cooperculi erit foramen (buhat) parvum, quod ſuperabit, aut ſupereminebit igni, per quod ſcies num tua materia ſit fuſa, & per quod tu illi dabis quotidie, id eſt, ſingulis vigintiquatuor horis ſtructum tuæ Lunæ, poſtea claude, vel obtura cum parvo cuneo, vel obturaculo terreo. Et non eſt oblivioni tradendum, quòd oporteat, ut tua materia ſemper ſit fuſa die noctuque. Et ſcias, quod tota Luna præparata, ut dictum eſt, quam intus projicies, convertetur in purum Solem.

lem. Et ita potes projicere uſque ad numerum infinitum; & probatum eſt. Et ne obliviſcaris, quòd ſub tuo vaſe oportet ponere ſub craticula tui furni parop ſidem, ſive ſcutellam terream, ne ſi tuum vas frangeretur, tua materia nimis amitteretur. *Raymundus Lullus.*

Alio modo ſubtilius ejuſdem.

Capiatur Luna affinita, ut ſuprà dictum eſt, & limetur limatura benè mundè, poſtea miſceatur cum ſui ponderis ſale communi præparato, ut ſuprà, poſtea pone in crucibulo clauſo, & lutato in uno furno, ut ſuperiùs dictum eſt, per quatuor dies (fortaſſe horas) poſtea extrahatur aqua, & lavetur cum dulci aqua calida: fundetur ſal, & ita toties lavetur, ut aqua exeat dulcis, & clara: & ſingulâ vice permitte tuam Lunam reſidere, antequam aquam extrahas, & ſalem, poſtea exſicca: poſtea iterum miſce cum ſui ponderis novi ſalis præparati, ut ſuprà, & coque per terminum, ut ſuprà, poſtea lava ut dictum eſt. Et ita habebis tuam Lunam præparatam & albam: quam pone in uno perot, (vas eſt) benè polito ad furnum tanquam ad minium faciendũ, & calcina per ſpacium ſeptem dierum, per modum faciendi minium ex plumbo, & octodecim horas pro quolibet die, faciendo ignem cum flamma benè clara deſubtus ſine fumo Et ſæpiùs converte dictam calcem Lunæ cum cochleari ferreo parvo, & qualibet vice claude & obtura os tui vaſis cum ſuo cooperculo benè juſtè: & quolibet die irrora tuam calcem Lunæ cum aqua ſequenti: Et ita tua calx fiet admodum pulchra & naturæ Solis. Et tunc habeas tuum fermentum ex fino Sole, & imbibe, & coque in furno ventri, ut dictum eſt ſuperius, præterquam quòd iſtud nutritur ad trigeſimum, & aliud ad ſexageſimum. Et nota, quòd ſuper tuo fermento fuſo ad furnellum ponatur parũ vitri, aut nigri ſmalti (eſmail) ut ſuperiùs dictum eſt, & non decreſcet aliquid. Et reverſio, ſeu recurſio, ſeu recurſus tui operis eſt, quòd quando converteris tantùm pondus Lunæ in Solem, ut tuum fermentum ponderat, capiatur tua maſſa, & funde pro Marcha v. eſtrelius (Gallicè) finiſſimi æris cum tua maſſa, poſtea fac accudere in tenues laminas, & pone in cemento ſtratum ſupra ſtratum alternatim per placentulas craſſas, ſicut panis denarii, vel oboli (in Picardia vel Gallia) & nutrias in igne rubeum, ut eſſe poteſt ſine fuſione, & per integrum

tegrum diem,& ita erit ſinum,& admodũ bonum: poſtea permitte frigere,& aperi. Et cementum ita fiat. Recipe partem ſalis communis præparati, partes duas tegularum veterum, & magis rubearũ, quàm inveniri poſſint: poſtea terantur in mortario æneo, cum piſtillo ferreo, & fac tanquam lutum cũ aceto fino, & utere ut vis. Et tua crucibula ſint fortia, benè polita, & ex forti terra macinata; ex aliis crucibulis, aut ſimilibus, & oſſibus uſtis, albis, tritis in tenuem pulverem: Cementum Solis aliter etiam ſic fit (ut in margine erat) Duæ partes tegularum ſarracenicarum, tertia ſalis miſta in fundo crucibuli poſitæ, auri tenues laminas ſuperpone, iterum pulverem ſuperponens, ſic donec fuerit crucibulum plenum, pone ſuper tripodem in olla perforata, & imple ollam carbonibus prius in loco, ubi non ſit ventus: & ſic affinabit aurum.

Aurum & argentum quomodo clàm deferatur.

Aurum & argentum aquà ſeparationis ſolve, aut ſolutum denigra, inde aurum plumbo, argentum pice liquefactis immiſce, aut arenæ: & ſic occultè deferes. *Cardan.*

Aqua aurum ab argento ſeparans.

Rec. Salis petræ unc. viij.
Vitrioli unc. iv.
Sulphuris unc. j.

Trita, & deſtillata, aqua ad uſum ſervetur. Cùm uti voles, argentum cum auro imponito, & argentum in aquam reſolvetur; aurum verò in cineres redigetur. Coletur aqua à cineribus. *Fallopius.*

Aqua aurum ab argento ſeparans, aliter.

Accipe halinitri partem unam, liquidi aluminis, quod *nochæ* vocant, partes tres, arenæ mediam, ſiccata diligenter, & purgata igne diſtillatur vitreis vaſis. Colligitur autem ſeorſim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vaſis facies: auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerumque. Separatur autem ſic: Aquæ extractæ partem modicam accipe, cui argenti puriſſimi pondus oboli, id eſt, xij. granorum impone, ac impoſitam cineribus tandiu permitte, donec diſſolvatur argentum. Hæc purgamenti calci tenui ſimilia in imum vaſis demittet: quibus ſublatis, quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquæ, à qua jam detraxeras addes, quæ ſimili exemplo, & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet: quibus ſublatis aquam totam puriſſimam, ac magis habebis ad argentum,

gentum, ac cætera metalla, præter aurum, diſſolvendum efficacem. *Cardanus.*

Ut aurum ab argento ſeparetur.

Solem, ſeu aurum, ſic à Luna, ſeu argento ſeparabis. Corpus rei deauratæ oleo lini inunge, & pulveres aluminis rochæ vocati, ac ſalis ammoniaci deſuper inſperge: deinde calida omnia in aquam extingue, remanebit in eis aurum ſeparatum. Ex quodam perito aurifabro. *Mizald.*

Liquor ſive aurum potabile.

Auri per regale cementum, ſive ſtibium purgati lamellæ, ex viridi ſalis liquore in pulverem reſolvuntur: is deinde aquâ pluviali diſtillatitiâ tamdiu abluitur, donec nulla ampliùs ſalſedo ſubeſſe percipiatur. Aut ſi celeriùs idem expedire cupias, auri laminæ cum plumbo in lamellas redacto obteguntur, & per horas 24 cementantur ut vocant, læviganturque, dum calx auri ſubtiliſſima fiat. Poſtea tantum ſpiritus vini ſuper elotum pulverem, vel calcem repurgatam funditur, quantum ſex digitos tranſverſos ſupereminent: ac juncturis vaſis probè oblitus, macerantur in aqua temperatè calida, ſive balneo Mariæ, diebus viginti, aut triginta. Tum liquor citrinus, relicto in fundo vaſis pulvere candido effunditur, & ſpiritus vini ex ampulla vitrea per operculum à flavo auri liquore modicè ex balneo ſeparatur. Poſtremò idem liquor auri extractus, ad ſummum gradum uſque elevari, hoc eſt, quinquies per ampullã incurvatam (*retortulam* appellant) urgeri debet: atque tunc quinta auri eſſentia abſolutè parata dicitur, ſummum Chymicorum myſterium. *Paracelſus.*

Aurum potabile.

Aurum in folia redactum, cum aceti ſpiritu diſtillatur, ſeparaturque, & ex aqua vitæ præparata menſem digeritur, dum ſuccus appareat, cujus ſcrupulus ex ſpiritu, vel humore alterius rei propinatur. *Andernacus ex Paracelſo.*

Aurum diaphoreticum.

Vas vino rubro nigroque optimo repletur, & in aquam frigidiſſimam collocatur: dein duæ habentur patellæ aureæ, quarum uni, quæ alteram excipere poteſt, linteola rara, & exigua induntur: atq; ſic illa vino imponitur: poſtea his incenſis, altera alteri ſtatim immittitur, finiturq;, dum omnia comburantur. Vaſculis jam refrigeratis, ſemotoq; cinere, oleum colligitur: idque toties repetitur, dum ſatis collectum fuerit. Tandem omnis liquor ampullæ inditur,

& ex

& ex cineribus calidis per operculum ſtillatur: hoc multi pro auro potabili utuntur, & ſecreti loco habent, atque hunc in modum ex aliis etiam metallis olea elicere poſſumus, ut ex argento ad oculorum affectus: ex ære, ad cutis vitia. *Paracelſus.*

Auri balſamum.

Sic oleum, ſive balſamum auri paratur, quod *Paracelſus* butyrum & axungiam Solis nominat: quod tum intrò ſumtum, tum foris inunctū, quævis ulcera maligna, etiam elephantiaſim, ejusque ſpecies curare, & (ut ſummatim dicam) plus præſtare ſcribit, quàm humana mens comprehendere poſſit: habet hoc modo. Auri in lamellas tenuiſſimas redacti drachma, cum olei è pino ſemuncia miſcetur, inditurque vitro, & digeritur per menſem: deinde oleum abluitur, & pulvis, qui in fundo vaſis remanet, ex melle adhibetur. Vel ſi rectius: foliorum auri drachma, olei maſtichini deſtillati drachmæ ſex miſcentur, macerantur que in fimo equino diebus triginta, deinde oleum ex calida aqua abluitur, & aurum ſpiritu vini perfunditur, digeriturque diebus duodecim: poſteà per balneum extillatur, dum oleum in fundo butyri inſtar remaneat, quod ter in ſeptimana ulceribus inungitur: quin etiam membris convulſis, & quovis modo debilitatis ſubvenit illud. *Andernacus ex Paracelſo.*

Aurum vitæ ſive præcipitatum cum auro.

Hydrargyri per acetum & ſalem purgati unc. ij. auri orientalis optimi, in lamellas tenuiſſimas redacti drachma, in catino triangulari calido ad mixturam ſubiguntur (Barbari *amalgana* appellant:) hæc in aquam frigidam funditur, & ſi quid ex hydrargyro reliquū fuerit, illud per corium exprimitur, ipſaque ex ſale, & aceto lavatur, donec nullæ appareant ſordes, curâ interim adhibitâ, ne hydrargyri quantitas imminuatur. Quòd ſi accidat, augeri ea debet ita, ut auri drachmam illius drachmæ ſeptem vel octo remaneant: deinde ampullæ luto obductæ induntur, affunduntur que aquæ calidæ unc. ij. & operculo ſuperimpoſito, eadem rurſus evocatur per arenam calidam: omnibus refrigeratis aqua protecta iterum infunditur, deſtillaturque, ut anteà: idque repetitur quinquies: atque tunc pulvis rubicundus provenit, quem *aurum vitæ*, & *aurum præcipitatum* vulgò nuncupant: poſtea idem in catillum ponitur, cooperiturque, & inter carbones candentes

candentes ſinitur, dum excandeſcat: mox idem eximitur, & ubi refrixerit, aqua roſarum humectatur, rurſusq; exſiccatur. Junioribus denarii dimidii, adultis verò integri pondere datur; peſti medetur; morbum gallicum curat; elephantiaſim, aquam intercutem, aliosq; morbos difficiles abigit; viſcerũ obſtructiones reſerat; iis qui venenum hauſerunt, opitulatur; ulceribus malignis curandis tum intrò ſumitur, tum extrinſecus unguẽtis, & emplaſtris quæ purgant, feliciter ad ſordida cavernoſaq; non autem ſerpentia curanda admiſcetur. *Andernacus ex Paracelſo.*

Modus terendi auri.

Sumito foliorum auri tantum, quantũ volueris ponantur in crucibulũ, vel teſtam ad ignem: deinde ſumito argenti vivi quater tantum & ſimiliter in alium crucibulum, vel teſtam ponatur ad ignem, ſed non prope, ut tantùm caleſiat. Auri verò folia iamdiu ad ignẽ relinquenda, donec rubeſcere incipiant, ſed non liqueſcant. Quibus factis auferantur ab igne crucibula, & miſceatur argentum vivum cum auri foliis, miſcendo aliquantulum ſimul ligno aliquo: deinde ſubitò in ſcutellam aquæ plenam injiciantur, & fiat malagma. Verùm ſi aliter facere voles, folia auri, cũ argento vivo, ſuper lapide porphyrio conterantur, donec optimè fuerint mixta, atq; contuſa: deinde bis, térve aquâ communi laventur, quòd ſi parùm aceti, vel ſucci limoniorũ addas, optimè feceris: nam meliùs citiusq; permiſcentur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, ſumito, atq; per pannum lineum non rarùm exprimatur, ut pars aliqua argenti vivi exeat: vel exprimatur per damæ, ſiveagni candidam pellem, quod melius eſt: deinde quod in pelle hæſit, conteratur cum ſulphure vivo optimè priùs contrito, tãto, ut dimidiam maſſæ menſuram nõ excedat. Quibus factis, ponatur in vaſe aliquo ferreo ad ignẽ, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totum ſulphur combuſtum, & quod relictum, flavum fuerit: deinde frigidum in ſcutella aquæ plena, toties lavetur, donec auri colorem ſumat, & ſervetur ad uſum. Quando autem quis uti volet, addat tantum aquæ roſarũ, vel communis, in qua gummi Arabicum diſſolutum ſit, quantum ſatis eſt, hæc miſce, & fiat liquor aureus ad ſcribendũ & pingendum. Quod cùm ſcriptum pictumq; fuerit, fricentur literæ dente aliquo leniter, quod cum alio mollito auro, quo omnes ferè pictores utuntur, fieri nequaquam poteſt. *Alexius.*

A

Modus terendi ſive molendi auri, aliter.

℞ Sumito folia auri, quæ in ſcutella aliqua vitrea cũ julapio roſaceo conterito, & miſceto digito medio, ut optimè miſceantur: deindè ſuper lapide porphyrite, aut marmoreo poſitis, rurſus probè conterantur, addendo aquam ſenſim: poſtea auferatur, atq; in ſcutellam colligetur, lapide bene loto aqua, ut ritè colligi poſſit. Quibus ſic ſe habentibus, aurum benè digito lavetur: deinde cùm in fundo reſiduum fecerit, aqua ſenſim auferri debet, aliaq; ſuperinfundi calida, ac denuò lavari, hocq; toties faciendum, donec julapium, lavando probè ablatum fuerit, aquaque dulcis ampliùs non apparuerit. Poſtea exiccatum aurum, in vaſe aliquo vitreo ſuper cinerem calidũ poſitum, tamdiu ſinendum erit, donec optimè calefiat: atque colorem ſuum naturalem recipiat: quo facto, contemperetur aqua gummi: & fiat liquor ad uſum. *Idem.*

Ad reparandum auri colorem.

Si aurũ à ſuo colore degeneraverit, ſic illud emendabis ac reparabis. Ex ſale ammoniaco, calcantho, nitro, & laterculorum pulvere, fac cum urina ſpiſſamentum, & ex eo obductum, opertumq; aurũ lento igni impone. Idem fiet, ac multò levius, ſi cum ſale ammoniaco, ærugine & tartaro, tam diu in aceto ferveat aurum, donec deperditum colorem recuperet. Gratis mihi nequaquam acceptum, tibi tamen gratis, ut alia multa exhibeo. *Mizaldus.*

Cimentum optimum ad aurum expurgandum.

℞. Laterum pulveriſatorum & ſalis nitri ana partem j. humectatis aceto q. ſ. pone in crucibulum ad medietatem, deinde aurum laminatum, eumque replendo fac ſtratum ſuper ſtratum, cavebis tamen ne ſe invicem attingant. Quo facto, vas totum obſtrue lutatoque benè, ne vapor evolet, crucibulum ſuper lapidem palmæ altitudinem non excedentem locato, ita ut cum lapillis nõ duris admodum totum circumdes, donec crucibulum nullos ampliùs capiat. His factis ſubſternito ignem validum per horas xxiv. Et habebis aurum repurgatum. *Ex libro Germanico.*

DE SECRETIS AB ARGENTO ſumtis. Cap. IV.

Hiſtoria antiqua de argento in aurum verſo.

Quidam Maurus in terra Maurorum acceſſit ad quendã fabrum,

ſabrum, & eidem portavit xx. argenteos, ut eos ad ignem in cruſolo mitteret: quibus fuſis, faber ærarius ſuper ipſis projecit pulverem, quem dedit ſibi Maurus. Erat autem pulvis viridis, fumum citrinum in igne faciens, argentum converſum eſt in aurum; & illud aurum ærarius vendidit aurifici ad precium auri precioſiſſimi. Ærarius inde rediens dedit precium Mauro: tādem Maurus, miſericordiâ motus erga ærarium, dixit ei: Hanc confectionem pulveris te docebo: Recipe auri calcinati, vel pulverizati, æris uſti, croci ferri, ſingulorum unciam unam, ſalis ammoniaci rubificati unc. tres, alibi additur vitrioli rubificati uncia: ſolvatur ſal ammoniacum, & eo ſoluto in cera, id eſt, cum ſua aqua imbibe dictos pulveres auri; æris, vitrioli & croci, ferri, ſuper porphyrite aut marmore, molendo, & terendo per longam contritionem. Poſtquam pulveres biberint totam iſtam aquam ſalis, pone in phiala vitri habente collum longum ſub fimo equino calido per dies xxj. mutando fimum calidum de quatuor in quatuor diebus. Poſtquam ſolutum bene fuerit, & in aquam converſum, congela in ipſum in aliqua phiala ſuper ſutnello ſuper cineres calidos. Quo congelato, pone partem unam ſuper decem partes argenti fini præparati. Nota quod ſi aliqua pars remanſerit inſoluta, mollias adhuc cum aqua ſalis ammoniaci, quouſque ſit totum ſolutum: hoc fac ut non perdas aurum tuum, ſemper reiterando imbibitionem cum aqua ſalis ammoniaci. Si autem dictam congelationem reſolveris iterum, & omnia per ordinem, ut ſuperiùs feceris, una pars tinget viginti: & ſic multoties multiplicare poteris: augebis enim decem ſingula vice. Illum ærarium vidi in Toleto, qui mihi iſta retulit, & cuidam conſanguineo ſuo ſeni: & ærarius ille erat ſenex, & ego, & Magiſter operati ſumus ſecundùm modum prædictum. Aurum ſic debet pulverizari cum odore plumbi, vel cum aqua, in qua ſæpiùs ſit extinctum plumbum. Vel fac aliter: Solvatur plumbum in vaſe, quod ſuperius habeat foramen modicum, ad quantitatem unius aurei, & ſuperponatur aureus ita, ut recipias odorem plumbi ex illa parte, deinde verte & aliam, & cùm ſic factum erit aliquoties, aurum poteris conteri. Æs uſtum autem cum ſulphure vivo calcinari debet: & antequam in illis miſceatur, debet ablui cum aqua pura, vel aqua & ſale, donec ab eo exeat a-

qua limpida. Crocum ferri fiat cum aceto, ad ignem lentum, ut fiat rubrum, ſic verò fit: Limaturam ferri aceto forti imponas, & ſit acetum rubrum & clarum, & ponatur ad Solem duobus vel tribus diebus: poſtea effundatur leniter acetum, ac ſervetur, & aliud acetum limaturæ ſuperponatur ad Solem: & fiat ita, donec tota limatura ſolvatur, vel redigatur in pulverem tenuiſſimum: & iterum totum acetum deſiccetur ad Solem. Sal ammoniacus ſolvatur per frigidum & humidum, vel per calidum & humidum.

Rec. Solutionis ejus partes ij. æris uſti partem j. croci ferri partem j. ſalis ammoniaci ad quantitatem omnium: ſolvatur ſal ammoniacum, & ex eo imbibantur pulveres, per longam contritionem, illa poſtea ponantur in fimo equino calido ad ſolvendum quidecim diebus, potes iſta reſolvere in fovea mutando ſæpè fimum calidum: deinde coagula ſuper cineres ad lentum ignem. Hujus coagulationis, ſeu congelationis pars una tingit decem de Luna præparata. Et ſi ſolveris ſecundò, modo prædicto omnia faciendo, pars una tingit viginti, & ſic augmentare potes. *Hæc ex practica Magiſtri Odomari.*

Argentum in aurum tingere.

Argentum in aurum tingere dabitur ſic facultas: lixivium primò tale parabis acre. Calx immittatur in ollam, cujus fundum crebris foraminibus ſit ſolutum, tenuibusq; pervium ſupra lignũ, vel tegulam accõmodabis: inde pulverem, & aquã paulatim infunde calidã, ac per arcta fundi foramina in ſubjectã fideliam mũdam defluat, ac iterabis, ut acerrimũ fiat, in hoc tritũ immittas ſtibiũ, ut in tenues auras evolare poſſit, otioſo igni ebullire ſinas: nam ubi inferbuerit, purpuraſcet aqua, tunc per lineam laciniam, in purũ vas exprimito, in reſidentes pulveres denuò lixivium immittas, & in prunas ſuffervefacias tantiſper, donec non ampliùs cruentata videatur aqua, coloratũ lixivium confervefacito ſubjectis ignibus, donec evanuerit aqua, reſidentem verò reſiccatum pulverem, cũ tartari oleo deſiccato, & diſſoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fuſorio vaſe viciſſim inſpargito, carbonibus cælato tantiſper & opus innovato, donec perfecti coloris prærogativâ aurum æmulari videbitur, *Joan. Bapt. Porta.*

Argentum ut in aurum tingatur, tam complete, ut verè credatur aurum.

Ex argenti climata ſcobe, cum argenti vivi triplo igni malagma

malagma cõfice, ac vitreo in vaſe carbonibus infervescat, dum illud argenti vivi evolet, quo argentum ſuperatur, inde ſal ammoniacum, & vivum ſulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vaſe aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dum ejus vis ſalem ammoniacum, ſulphur inde vivum argentum ſublimet, & vaſis collo inhæreat: vas frange, & argentum aureo colore inſignitum, ſuiq; ponderis vel majoris ſervato, talemq; illicò parato aquam: Romanum calcanthum cum duplo rubei cyprii calcanthi ſtillatitii, quod vocãt coparoſam, & optima ſit (nam hinc omne dependet) ſic ſalnitri triplo ærugi nis parte tertia, ac cinnabaris ſexta, & vitreis organis aquã ſtillatim exugito: cujus partes duæ cũ ſervato argento per naturalem diem lento igne bulliant, inde aucto diſtillationis igne aqua omnis evaporet, & quod in fundo remanet, cum chryſocollæ calce teſtaceo in vaſe fuſorio accommodetur, ore aperto, & luto obſtructo colliquationis ignem adhibeto, & habebis: luteſcit enim argentum maximè colore nunquam cariturum, vel eum permutaturum, ut examinibus omnibus auri expoſitum, coloris parum, vel nil amittat. Sic aliter colorem auri æmulabitur perfectè, & peculioſè. Meminiſſe jam debes è ſtibio confecti æris uſti, id cum argenti medietate colliquatum, perfecti auri dabit colorem, ut videri poſſit. Si auro commiſces, meliorem dabit, ut aliquorum patiatur examen. Aliter quoq; fit optimè: ſi argenti vivi congelationem, quam cum caſſide diximus, tertiæ argenti parti remiſcebis, argentum aureo colore inſignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones & peracre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire ſinas, & colore augebitur magis: hoc autem extremo impones auri examini, ex communi ſcilicet ſale, & laterum pulvere, addito tamen calcantho, aurumque ſic purgatum accipies, & examinibus obſtat omnibus, ac non ſolum in ſecundum, ſed etiam tertium migrat ordinem. *Idem Porta.*

Coloratio Lunæ.

Rec. Acetum bonum, factum ex vino rubeo, & habeas limaturam ferri, & pone in vaſe terreo de Raviax: poſtea habeas acetum, in quo ſit ſoluta ſua ſexta pars ſalis ammoniaci: deinde pone ſuper dicta limatura, ut ſupereemineat unum, aut duos digitos. Poſtea obtura tuum vas, & pone

ſuper cineres tenues per ſpacium octo dierum, & move quotidie bis, aut ter cum virgula lignea, & fiet totum rubeum, aut vermilium, ut ſanguis, poſtea cola, & munda benè, & adjice acetum novum pariter ut ſuprà: & ita toties fac, ut de hoc aceto ſatis habeas, & antequam hoc facias, vel hoc facto, habeas libram argẽti vivi ſublimati, & libram ſalis ammoniaci, & tere in pulverẽ, & miſce ſimul, & ter ſublima ſimul & qualibet vice miſce: quod aſcenderit, cum eo, quod in fundo remanet, & tuus Mercurius manebit niger in fundo tui vaſis: & tum ſal ammoniacum adſcendet altè ad vas. Poſtea miſce tuum dictũ Mercurium cum tantundem ſui ponderis limaturæ ferri, & pone ſuper marmor, & fundentur in aquam: quam materiam ita fuſam projice totam in acetum ita rubeum in vaſe clauſo, & poſito per tres dies ſuper calore tenui. Poſtea purum deſtilletur per filtrum, & ponatur in alembico, & per balneum Mariæ ſeparetur humiditas. Poſtea ſuper cineribus in fornace recipe in alia phiala, per modum aquæ fortis oleum, vel aquam exeuntem vermiliam, & ſerva ſeorſum: & ſuper feces ponatur de aceto novo, & ſolvantur, poſtea deſtilletur per filtrum, & congelentur per balneum, poſtea per cineres ſepara oleum rubeum, & poſtea pone cum alio, & ita fac toties, ut totum habeas ſeparatum, poſtea reſervetur. Et ne obliviſcaris, quod hoc facto miſceatur tuum ſal ammoniacum cum tantundem calcis vivæ, & ponatur ſuper marmor, infundetur in aquam, quam recipe & pone cum ſua quarta parte, aut tertia ſalis petræ. Sic facias aquam fortem, & per alembicum in cineribus ſuper furnello deſtilla aquam: in qua aqua forti ſolve puriſſimum Solem in foliis, quantum ſolvi poterit. Poſtea cape tuum oleum rubeum, & ſi eſt libra una, pone libram ſemis tuæ aquæ ſolaris ſimul Et pone in phiala ſuper cineribus tenuibus per vigintiquatuor horas, poſtea per alembicum in balneo congeletur, & poſtea pone ad putrefaciendum in fimo equino calido in phiala vitrea benè firmata, & clauſa per quindecim dies: poſtea congela, ut ſit tanquam mel. Et habeas Lunam finam albam, & cementatam, & unge hoc unguento ab utroq; latere, & pone in uno crucibulo ſtratum ſupra ſtratum, quo ad ſit plenum, & ad decem uncias ſit hujus unguinis uncia una, & clauſo, & lutato tuo crucibulo pone in calore quatuor dierum: poſt fac ignẽ fuſionis, ut totum fundatur,

fundatur, & habebis Solem ad vigintiquatuor caratos, qui ſi tibi non placet, recude tenuiter in laminas, & unge ut ſuprà. Et ſi nimium colorem habebit, noli tantum apponere, & ita erit tua Luna perfecta (additio in margine) Rec. unam quantitatem limaturæ ferri, & unam æris uſti, & benè loti. & cape de ſale ammoniaco ad quantitatem omnium dictarum rerum, & fac omnia ſimul benè bullire, poſtea deſicca ſuper cineribus calidis, aut ſuper prunis, vel ad Solem, & fac pulverem, & projice unum eſtrelin illius pulveris ſuper tres eſtrelins argenti fini fuſi, & hoc videbitur Sol. Item una fini auri, una fini argenti, una fini æris fuſi ſimul faciunt aurum octodecim carati cum una æris uſti fuſi. Æs uſtum ſic fit. Limaturæ cupri unum pondus & quartam partem ponderis ſulphuris vivi, & miſce, deinde pone hoc in crucibulo, & cooperi cum tegula, & luta cum luto ſapientiæ, ne aliquid vaporis inde poſſit exire. Deinde pone os crucibuli inferius, & cooperi ipſum cum carbonibus, & ita dimitte per aliquas horas, deinde extrahe ab igne, & invenies æs uſtum, quod lava, ut decet. *Raymundus Lullus.*

Argentum in aurum commutare.

Rec. Argent. vivi unc. iij. ponatur in ampullam vitream optimè perlutatam ad ignem, donec ferveſcat, cui cùm auri foliati uncia una permixta fuerit, ab igne auferatur, & addatur

Salis ammoniaci unc. j.
Salis ellebrot unc. ß.
Boracis drach. ij.
Argenti vivi purgati unc. ij.

Quo facto, ſigillo Hermetis ampulla claudatur optimè, ne quovis modo exſpirare poſſit, & ponatur ad fornacem ignis per tres dies continuos: poſtea ab igne auferatur: & cum frigidũ fuerit, ampullà, ſive cucurbita aperiatur: materia eximatur, & in pulverem ſubtiliſſimũ redigatur, qui Philoſophis dicitur *Elixir.* Et cùm auru facere voles, ſumito argenti finiſſimi unc. v. & cùm ad ignem liquatũ fuerit, ſupradicti Elixiris unc. j. addito; & in aurum optimum commutabitur. Sal autem Elebrot ſic conficitur.

R. Salis communis purgati,
Salis gemmæ, } ana unc. j.
Salis alkali,

Quibus tritis addantur ſucci menthæ, ſucci caryophyllo-

rum an. unc.ij. aquæ fontanæ libras ij. miſceantur omnia optimè, & erit factum. Lutum verò ſapientiæ fit è luto optimo ſicco, & cribrato, & cũ albuminibus ovorũ mixto. Argentum denique vivum cum aceto acerrimo purgatur, lavando ter aut quater, deinde per linteum colando. *Fallop.*

Argentum ut inauretur.

Argentea vaſa auro incruſtari, & obduci nequeunt, niſi argenti vivi miniſterio, cui uni ſe obſequioſum præbet, ac tractabile. Nam cùm omnia metalla reſpuat, ſoli tantùm auro, ceu amico, & familiari libenter ſociatur, maritatur, & agglutinatur. Hinc argento ægerrimè adhæreſcit, ægrè plumbo, difficillimè ferro, æri mediocriter. *Lemnius.*

Argentum in calcem vertere.

Si vis argentum in calcem vertere vel aliud, ſic fiat: ex argenti ramentis, & vivo argento triplicato malagma confice, inde communi ſale porphyretico marmore multùm lævigabis, ubi ad perfectam unionem perveniſſe ſcies, in obtorto vitreo vaſe locato, quòd facilior ſit adſcenſus: igni appone, ejusque vigore vivum argentum per fiſtularum colla in receptaculum dilabatur, quod vaſis imo remanet fundo, dulci aquâ confricato, novam ſubinde affundens, dum nullum ſalſuginis veſtigium excernatur, & amarorem amiſerit omnem, dulceſcente aquâ in calcem habebis. Eſt & parandi ratio alia: Argentum forti aquâ ſolvatur, ut aſſolent aurifabri, & fontis immiſceas aquam, quæ communem ſalem exceederit, ſic argentum ad imas vaſis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem teſtaceo vaſe, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulcique aqua ſalſedinem amoveas, quod denuò ſemper exercebis, dum totum abiiſſe cernes, & modus lavandi ſit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram vertes. Ejus ramenta cùm ſublimato vivo argento permixta vitreo apto condantur vaſe, & flagrantibus prunis exponantur, ut vis ignis vivum argentum expellat, & in ima vaſis parte fixum argentum, uti ceram reperies, gemmis aptum, pyxidiculâ ſervetur. *Joan. Bapt. Porta.*

Argenti liquefaciendi mira ratio.

Illud mirum eſt, quod referunt, quoddam genus argenti minimè liqueſcere follibus: cumque omnem circa hoc curam expoſuiſſent, edocti piorum principum exemplo, vaſa illa, in quibus argentum liqueſcere conſueverat, cum argento

argento ſupra, & carbonibus in imo perforata, à lateribus montium cacuminibus imponebant vento flante, atque ita liquefactum, denuò poſtmodum, cum follibus in parvis vaſis repurgabant. *Cardanus.*

Argentum excreſcere, vel ponderoſius reddere.

Sale aliqui, & antiquis teſtis, argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, ut ibi ab humiditate vindicent aliqua, & denſentur partes, quæ pondus abducunt. At ſic expeditiùs idem efficies: Argentum in ſubtiles lamellas ductum cinnabari, ac ſublimato vivo argento viciſſim inſpergunt, in vaſe igni contumaci, & ſupra luto, & vinculis munito, ne vim ſuſpiret, carbonibus circumſeptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemtas laminas in cineritium alveolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod peſſum it, plumbum ad receptaculum foras expellunt, ut ſecum contrahat ſordes, & purgatum relinquat argentum: quæ ſolet probatio commentitia, vel capellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd ſi ponderoſum non reperies, multum denuo rem perage, dum auri expleat pondus. Poſſumus ſic & aliter argentum augere: Stillatitium & forte acetum in labellum infunditur, confractum ſtibium, ac lima quæſitum plumbum tundantur, & ſuccernantur, quidquid non tranſmeat, denuò in pilam rei petitur, & molitur, ut ſic tenuius cribretur, in diſtillatum acetum injicies, & ſub fimo conditur, dum ſoluta conſpicias omnia, igni poſtea demittito vas, & opus intus extinguito ſæpe. Vel ex iis aquam extrahito, & idem præſtabit. Cum ſulphure, ut docet *Geber*, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. *Joan. Bapt. Porta.*

Argentum vel aurum diminui.

Nunc verò reſtat, quomodo poſſit, & ſine forma quoq; accelatura argentum, vel aurum diminui. Forti aqua aſſolent multi, opus autem tuberculis, & depreſſionibus ſcabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris pulvere aſperges opus, & circumundique candelam admoveto, vel ſub opere incendes: paulatim exardeſcens conſumitur, malleo decute in adverſam partem, & ſuperficies cadet, quantitatis ejuſdem, cujus volueris, uti ſulphure, uteris. *Idem.*

Ad lunam dealbandam.

Lunam ſeu argentum ita dealbabis: Accipe ſalem ammoniacum, alumen rochæ vocatū, & plumæ, ſalem gemmæ, tartarum, & vitriolum Romanum, ſingulorum partes æquales. In pulverem redacta ſimul miſce, & in aqua limpida diſſolve: deinde Lunam quandiu viſum erit, ibidem fervere permitte, videbis eam ad miraculum uſq; dealbari. *Ex ſecretis & experimentis cujuſdam Chryſopœophili Mizaldus.*

Vaſa ut argenteis ſimilia reddantur.

Hydrargyrum forti aceto remixtum, vaſa argenteis ſimilia reddit, ſi eo illinantur. *Mizaldus.*

Aqua argentum colore aureo tingens.

Rec. Salnitri libras ij.
Aluminis rochæ libras v.

Trita & mixta deſtillentur, aquaq; ad uſum ſervetur. Cùm uti voles, argentum igne liqueſcat, in dicta aqua fundatur, & extinguatur, & auri colorem acquiret. *Fallopius.*

Aqua argentum diſſolvens.

Rec. Vitrioli Romani libram j.
Salis Ammoniaci libras v.
Salis nitri unc. iv.
Cinnabari unc. iij.

Trita diſtillentur ſecundùm artem.

DE SECRETIS AB ÆRE SUMPTIS,

Cap. V.

Æs coquere, ſive urere.

Remanet, ut doceamus & æs coquere, quod à multis traditur: ſtibium tamē nullibi, quod ſciam, traditum eſt, taliq; expedies pacto: Æs fuſoris in vaſe liquato, cùm æquis ſtibii portionibus ſimul colliquatis, tantundem ſuperaddito ſtibii, & ſuper planū marmor projicias, ut in ejus ſuperficie frigeſcat, ut aptius in lamellas ducantur: duos deinde excavabis lateres, ut intus commodè accommodari poſſint laminæ: ubi accommodaſti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto ſtipetur, reſiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq; per hebdomadam immorari ſinito, ut perfectè comburatur, detrahe, & ad uſum accommodato. *Joan. Bapt. Porta.*

Æs aureum reddere.

Ære combuſto ſic aureum colorem affinges. Si ex calcantho,

ſantho, ſalnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facias aquam ac ſolutum fatiſcat in ea combuſtum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoque cyano ſæpiùs argentum inſpargendo, & ignibus committendo. *Idem.*

Æs argenteum reddere.

Si verò quæris æs argenteum reddere, vel cyprium, uti ſæpe pueri, & circulatores aſſolēt, ut illicò vaſa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc eſt ratio: Ammoniacum ſal, alumen, & ſalnitrum pari pondere miſceantur, & modica argenti ſcobe lima quæſita igni admoveto, ut inferveſcant, & ubi fumare deſierint, reſperſa pulvere, vel ſaliva oris madefacta, vel paulatim adjecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. *Idem.*

Aliter.

Argenti puſillum forti aquâ ſolvatur, tartari tantùm mergito, & ammoniaci ſalis, dum ſtrigmenti craſſamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inareſcant: ſic eis æs, vel aliud conſimile genus digitorū tractatione crebrâ, ac ſalivæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus idem evenit argento vivo, mireq; dealbabitur. Serventur hæc argentata, ne ab acribus noxam ſuſcipiant, veluti urinâ, aceto, limonum ſucco, & ſimilibus: de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. Sic quoque ſi æs ſolvatur aqua forti, vel ejus ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, ſic idem in auro & argento, & metalla diverſimodè colorabimus, & fricabimus. Sic tactu argentum poſſumus inficere, ut infectum rejiciatur; Manibus ſublimatum argentum vivum pertractato, inde argentum vel argentea numiſmata manibus verſans inficies, ut nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis eſt, ut ſint ea ſæpiùs defecata, elota ac recrementis omnibus expurgata, & præſtantiora erunt: uti aceto æs extinctum, in calcem cum ſale redactum, ut defœdantes tollantur partes, quouſq; eorum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: ſit vaſis fundum crebris foraminibus laceſſitum, & per ea colliquatum metallum deſcendat, ut recrementa, & ſpurcitias ſuprà relinquat, nullaq; extet ſcoria, eoq; præſtantiora fuerint, quò minùs excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cujus tamen meminiſſe ſemper oportebit. *Porta.*

Æs

Æs eximiè dealbare.

Si ſalem ammoniacum, & ovi cortices ſimul trituraveris, ſi ex iis aquam chymico organo exceperis, in eaque æs ignitũ extinxeris, miram ſuſcipiet albedinem. Adde quod ex antimonio extractum hydrargyrum, ſeu vivum argentum, æs eximiè dealbat, ſi ſuper eo projiciatur, vel defricetur. Quod non facit foſſile, & metallicum, à Plinio *vomicæ perpetui liquoris* nuncupatum. *Mizaldus.*

Ut æs, vel cuprum argenti nitorem induat.

Si ſal ammoniacum, alumen & nitrum pari pondere miſceantur, additaq; argenti pauca ſcobe, igni admoveantur, ut ferveſcant, ubi fumare deſierint, pulvere illorum aſperſo, vel ſaliva oris madefacto, confricetur æs, vel cuprum, illicò argenti nitorem induet. *Joan Bapt. Porta.*

Ad æris metalla colore argenteo tingenda.

Rec. Aquæ fortis unciam unam, in ea denarium optimi argenti, priùs malleo attenuatũ, deinde in partes minutas conciſum injicito, & ad ignem in vaſculo idoneo, donec in aquam reſolvatur, argentum ponito. Quo facto auferatur ab igne, addaturq; tartari albi, contriti tantum, ut totam aquam imbibere queat, & fiat maſſa, quâ cùm opus aliquod æreum confricatum fuerit, album, & argento ſimile reddetur. *Alexius.*

Cuprum ut citò fundatur.

Qui cuprum citò fuſibile, & ductile habere volunt, equi ungulas inter eliquandum, & fundendum unà ei addunt. *Ex Italo, & quodam experto fuſore accepit Mizaldus.*

Æruginis parandæ modus.

Rec. Scobem orichalci vel cupri in pulverem tenuiſſimum redactum qu. volueris, humectetur urinâ veteri, & Sale Ammoniaco, Aſcia Soli ſiccandum exponetur, madefac eum rurſus, ut antea donec viridis appareat, idque iterando, donec ſufficientem æruginis copiam habeas. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Laminas cupri melle illinito, ſaleque uſto ſalito, poſtea in acetũ ſuſpenſo ſub fimo ad duas ſeptimanas relinquito. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Vel accipe laminas cupri perpulcrè politas; dein atramentũ ſutorium cum urina in lapide porphyrio tere, cum quo line undiq; cuprum, & in Sole exſicca. Laminis exſiccatis

catis & in ollam vitro obductam poſitis igni valido apponito ad ſpacium duarum horarū, ut benè incaleſcat. Operculo interdum detecto vaporem evolantem conſidera, quem cum deprehenderis nigrum, vas remove ab igne, ut infrigidetur, laminas cupri exime, manibus contere, & ſi quas conterere non potes, opus iterato, & ut quoq; pulveriſentur, cogita. His factis abluatur pulvis aqua calidâ vel urinâ in pelvi, & cùm in fundo materia reſederit, atramentum effunde, quod ei cupro innatat, reliquum à Sole exſicca. De hoc pulvere accipe libram unam & tartari in calcem redacti unc. ij conterendo invicem benè miſce & exſiccari ſine. Ponatur tandem in ollam antè dictā ignem ſubſternendo, & carbonibus exaggerando, donec fumum deprehendas viridem. Infrigidetur olla detecta, ærugo optima extrahatur. *Ex lib. Germânico.*

Modus cuprum ita præparandi, ut auri colorem referat, & optimè elaborari poſſit.

Rec. Cupri lapidis calaminaris anà unc. ß. tutiæ drach. ij. incandeſcat cuprum, extinguatur in urina iterando bis. Idem facies de lapide calaminari, & tutia. De ſoluto cupro accipe unc. ß. addendo mellis unc. j. decoquantur adinvicem, donec mel nigreſcat, & ſiccum fiat, ut contundi poſſit, pòſt melle cum lapide calaminari & tutia contuſo, ad ignem ebulliant rurſus, quoad cuprum liquefactum fuerit, & habebis. *Ex lib. Germanico.*

Aurichalcum argenteo colore tingere.

Rec. Argenti vivi ſublimati,
Salis ammoniaci, ſing. ana q. ſ.
Coquantur in aceto, in quo aurichalcū priùs calefactum extinguatur, & argenti colorem adipiſcetur. *Fallopius.*

Æs ut fiat dulce ut argentum.

Rec. Æs uſtum, & funde cum borace in crucibulo: poſtea extingues in oleo *de peintre* (Gallicè) & ponatur ſuper incude, & ſenſim, & lento modo planetur, & iterum coquatur in crucibulo, & extinguatur in oleo *de peintre*, & ita fac quater, vel quinquies, ita ut ſit dulce ſatis: & illud æs uſtum & finum æs ad alligandum aurum, & poni poteſt medietas plus quam alterius æris, & erit inde aurum pulchrius, quàm alterius æris.
Raymundus Lullus.

DE

DE SECRETIS FERRI.

Cap. VII.

Ferrum auri colore tingere.

FErri laminas fictili in olla, vivo intermiſſo ſulphure & luto munita, igni concremabis, deinde extrahe, & friabiles reperies: tertio,& in vas patuli oris ponito, ubi diſtillatum acre acetum infundatur, ſub Caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborem nondum pervenerit, rurſus ſub Sole habendum: vel ferventis aquæ balneo, dum rubeſcat, finito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſolvatur totum: per vitreum vas evaporet humidum, & reſidens pulvis ſuper argentum, vel aliud album projectus auri colorem imitabitur. *Porta.*

Ad ferrum inaurandum.

Accipe Aquæ communis libras iij.
 Aluminis unc.ij.
 Vitrioli Romani unc.j.
 Floris æris denarium j.
 Salis gemmæ unc.iij.
 Auripigmenti unc.j

Miſceantur, & coquantur. Quando autem bullire incipiunt, addito tartari è vini fecibus, ſalis communis unc. dimidiam, ferveant aliquantulum: deinde auferantur ab igne: atque ea aqua ferrum pingito, mox igne calefacito probè: deinde lævigetur. *Alexius.*

Ad ferrum aureo colore tingendum.

Accipe olei lini unc.iij.
 Tartari unc.ij.
 Vitellorum ovorum, ad duritiem coctorum & conſutorum unc.ij.
 Aloës unc.dimid.
 Croci grana v.
 Curcumæ grana ij.

Coquantur omnia aliquandiu in olla nova, & fiat oleum ad ferrum pingendum. Quòd ſi jam dictæ ſpecies, oleo non benè cooperirentur, adde ut cooperiantur, priùs diligenter lævigatum,& erit aureus color. *Idem.*

Aqua

Aqua ad ferrum auro foliato obducendum; vel auro, argento vivo reſoluto, quo aurifices ad argentum inaurandum utuntur.

Accipe Vitrioli Romani unc. j.
Aluminis unc. ij.
Salis ammoniaci unc. j.

Redigantur in pulverem tenuiſſimum, coquanturque in aqua communi, quâ cùm ferrum prius mundatum, lævigatumq;, deinde intinctum fuerit, ſuperaddantur auri folia, deinde ſiccetur ad ignem, lævigeturq; lapide hematite, ut mos eſt. Si verò auro, argento vivo reſoluto, ferrum inaurare velis aurificum more, adde ſupradictæ aquæ floris æris drachmam j. ſublimati unciam dimidiã: miſceantur, & cùm aliquandiu efferbuerint, ferrum in dicta quoque aqua ferveat. Quòd ſi præ magnitudine ferrum aquâ tegi non poſſet, optimè cum dicta aqua fervente fricetur, & ſic ad aurum argento vivo diſſolutum, accipiendum accendetur. Hoc autem quomodo fiat, in libro præcedente, capite de Auro conterendo, docuimus. Cæterùm ferrum jam auro obductum, ad ignem lucernâ, vel ſulphure, more aurificum, vel cerâ, ut in Germania fit (quod longè melius eſt) infumetur. *Idem.*

Ad ferrum argentumq; æris colore tingendum, quod ad inaurandum multò melius eſt, diutiusque auri colorem retinet.

Certiſſimum eſt, aurum in album ferrum argentúmve inductum non ita benè apparere, quàm in æs: propterea, quòd ubi vel tantillum ferrum detegi, ſive aurum abſumi incipit, illicò ferri argentíve color apparet, in rubro autem colore non ita detegitur. Itaque quidam periti, & judicio præditi, lignum, aut hujuſmodi materiam non rubrica, ut plerique omnes faciunt, ſed fulvo quodam, auteóve colore ſolent contegere. Nam tametſi aurum tempore aliqua in parte vaneſcat, non ita ut in rubro, multò etiam magis in albo facilè dignoſcitur. Hoc quoq; ipſum in ferro, argentóve inaurando commodè fieret. Verùm ut hæc nunc miſſa faciam, ad æris colorem ferro argentoque inducendum, fiat hoc modo: Accipe floris æris, vitrioli, ſalis ammoniaci, ſingulorum quantum ſatis eſt. Redigantur in pulverem ſubtiliſſimum: deinde in aceto forti coquatur per ſemihoram, mox ab igne auferatur, immittaturque ferrum, vel argentum, vaſe optimè cooper-

to,tamdiu donec frigeſcat: atq; ſic habebit ferrum æri ſimile,aptiſſimum ad aurum recipiendum. *Idem.*

Ferrum quomodo molleſcat.

Ferrum molleſcit ſucco corticum fabæ,aut malvæ, ſi in his, non aqua extinguatur. Ut verò cùm foditur ductile fiat, torretur gleba, ac ſub dio exponitur: imbribus molleſcit, quod terreum eſt, Sole colliquatur, quod eſt humidum, ignibus acrior pars,& quæ quaſi illi venenum eſt, abſumitur. Ita dum ſæpius torretur, dio exponitur, molle fit,ac quantũ vis tractabile. Fila etiam ferrea, ſi ignita per ſe refrigerari permittantur,adeò ductilia evadunt, ut vice lini ad vinciendum uti poſſis. *Cardanus.*

Ferrum quomodo cæletur.

Molle itaq; ferrum hoc modo cælatur: pingitur quod fingere cupis in ferro, ex adverſo pila plumbea ſubjicitur, inde malleolo tunditur pars, quã compreſſam cupis: quæ prominere debet, plumbo excepta non ſubſidet: ita animalium & plantarum ſubtiliter imagines referunt, ut cera expreſſas & elaboratas acutis ſcalpellis diceres. Si verò aquâ frigidâ ferrum,dum candet,extinguatur, & durum & minime ductile,& fragile evadere neceſſe eſt. Nam aquæ frigore cogitur ignis, qui intus eſt, humidumq; innatum ferri celeriter abſumit: quo, cũ ductile eſſet, ac ob id molle,ſublato,fragile & durum evadere neceſſe eſt. *Idem.*

Ad rubiginem ferro eximendam.

Ferro rubiginem è veſtigio adimit, illique ſplendorem conciliat oleum tartari, quod ipſum etiam lẽtigines emaculat in facie,omnesq; puſtulas fœdas, quæ frontem mentumque deformant, abolet vi abſterſoriâ. *Alexius.*

Ferrum ut purgetur.

Arte ferrum repurgari, & nobile reddi, *Ariſtot.in Meteoris* docet, dicens: Ferrum ſæpiùs excoctum repurgatur: & quod illi ineſt terrei,tranſit in ſquama,ipſum vero tranſit in chalybem.

Ferrum in æs commutare.

Si ferrum in æs commutare deſiderabis,ut nil ferri prorſus retineat, alumine & atramento ſutorio tingi poteſt: in Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido, fertur puteus eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum vertitur in æs,& ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum tranſeunt, quod ignibus excoctũ, in puriſſimum æs tranſit. Sed ſic faciliter commutatur:

Fuſorium

Fuſorium in vas ferrum conjicito dum vehementi occanduerit igne & fluxum fieri incipiet, vivi ſulphuris aſpergine ſaturabis, paulatim remove, & in virgas projice, & teratur: facilè enim friatur, forti demum ſolvatur aquâ, ex ſalnitro, alumineque confecta, calidis infervefcat cineribus, dum in vapores ſoluta evaneſcat, remanens pulvis in corpus redigatur, & habebis. *Joan. Bapt. Porta.*

Ferrum ut in chalybem mutetur.

Cortex mali punici, ferrum mutat in chalybem. *Cardanus.*

Ut ferrum ita induretur, ne aliud ferrum facilè ſcindat.

Terræ lumbricos diſtilla: ſeorſim rapas etiam & radices peponum diſtilla. Miſceantur pari menſura. In his aquis ferrum madefiat. Durius evadet ferrum, ſi bis id infuderis. *Noſtradamus.*

Crocus ferri ſeu Martis.

Scobs chalybis ſubtiliſſima, aqua fontana primùm à ſordibus repurgatur, & exſiccatur: deinde in aceto fortiſſimo maceratur diebus tribus aut quatuor, poſtea exſiccata patinis fictilibus imponitur, & in fornace flammis flagrantiſſimis lævigatur, dum croci detriti inſtar ſubtilis evaſerit. Interea verò patinam eximere, & quod jam lævigatum ſuprà apparet, pennâ modicè auferre: mox illam iterum fornaci immittere convenit. *Innominatus.*

Ferrum ut dureſcat, & molle rurſus fiat.

Sumito verbenam cum cauliculis & foliis conquaſſato, ſuccum per lineum pannum exprime, eumque in vitro reſerva ad uſum. Quando ferrum durum reddere voles, ſuccum verbenæ pari portione cum urina humana, eaq; virili miſceto. Poteris etiam addere ſuccum curculionis, Germani vocant Engerling: incandeſcat ferrum eâ parte, quam vis dureſcere, in ſuccis his immergito, donec maculæ aureæ appareant. Et ſi multum coloris cærulei deprehenderis, nondum ſatis durum eſſe ignoſcas. Vel in aqua ſtercoris extracta ferrum extinguitur. Quidam diſtillant aquam ex teſtudinibus rubeis, & in ea ferrum extinguunt. *Ex lib Germanico*

Ferrum ut molleſcat.

Excipe vaſe quodam, vel pelvi ſanguinem humanum, ſeponatur, donec ſanguis craſſus ſubſideat, ſerum ſan-

guinis effunde & uſui diligenter ſerva. Poſt arma calefacta ſero hoc obline penicillo, ut imbibat ſerum, & mollia fiant arma. *Ex lib. Germanico.*

Aliud.

Sume mel deſpumatum, recentem urinam hirci, alumen, borram, olivum, Baumöl & ſalem ana q.ſ. His invicem ſingulis commixtis immergito ferrum & extinguito. *Idem.*

Aliud.

Sterne ſuper corium ramenta cornu & ſal ammoniacum lotio aſpergendo, involve corio ferrum, quo corium à ferro comburatur & ſic molleſcat. *Idem.*

Chalybs quomodo indureſcat.

Chalybs dureſcit aquâ frigidâ, ſi in hoc extinguatur, & ſi aciei color eſt cæruleus, chalybem calorem ſuum naturalem adeptam ſcito. *Idem.*

Chalybs quomodo molleſcat, ut cælari poſſit.

Chalybem mollem redde lixivio ex cinere roboris & calce non extincta para, & cola per horas duas. In hoc lixivium chalybs conjiciatur & diebus quatuordecim relinquatur: ſin verò vis, ut rurſus eam duritiem, quam antea habuit, recipiat, in aquam frigidam pone. *Idem.*

Aliud.

Rec. Salis Ammoniaci, calcis vivæ ana qu. ſ. his adde ſaponis veneti paulo plus, miſce benè agitando, chalybem cum moſcho omitte, ut ab his humectetur, relinquatur ibi tribus vel ad ſummum quatuor horis, effundatur paulatim. Hic modus duntaxat pertinet ad particulas chalybis. Potes autem magna fruſta mollia reddere ſi immiſeris ſtercori vaccino, albumini & glutini aceto humectatis, ut antea dictum. *Idem.*

Cultrorum aciem duram ac denſam reddere.

Aqua ex contuſis lumbricis per pannum expreſſa, & ſucco raphani æquis portionibus mixta, uſque adeò duram & denſam reddit aciem cultrorum, enſium, & aliorum inſtrumentorum, quæ bis aut ter, dum cuduntur in illa extincta fuerunt, ut ferrum aliud, ac ſi plumbum eſſet, facilè incidant. *A' quodam Pariensi Macheropæo accepit Mizaldus.*

DE

DE SECRETIS PLUMBI.

CAP. VII.

Plumbum in aurum tingere.

PLUMBUM in aurum ſic facilè tingere poteris: Combuſtum æs lapidea prius pila ſubtiliter pinſito, & tenuiter cribrato, identidem chryſtallinum vitrum inde plumbi bracteis, alternis his inſperſis repleatur fictile fuſorium vas, ut utrinque combuſtum æs contingat, adhibe paulatim ignem, inde follium flatu liqueſcat: ubi autem refrixerit, adhærentias ſeparabis, & ter quaterque eandem operam impendas, & colorabitur, inde cadmiam terram tenuiter tuſam, & rubeam habeas, ac paſſis uvis, aridis ficubus, & dactylis remiſtis in vaſe ſubſternito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictam adhibeto: ſemicoloratas bracteas viciſſim inſpergito, ac operculo inhibeto: tenui tamen foramine pervio, tandiu lentum adhibendo ignem, donec humiditatem exhalaverit, inde vi follium ignem vexando colliquetur, & in virgam projiciatur: nec auri patitur ſocietatem. Cadmia autem terra ſic purpuraſcet: Ferri ramentis cum lebete igneſcunt, ammoniacum ſal inſpergito, remiſceto, & in pilam projice, & contere, deinde in ignem quater revoca, & in vas demum projicito, deſtillatum per acre acetum infundendo per menſem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus in cadmiam terram ſæpius imbibas, & rubeſcet: in aliis utitor. Alius extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcāthi par pondus injicito hæmatitis lapidis & ſulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmentum ſeſquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ ſextū, omnia in minutiſſimas partes concidito, aptoq; vaſe ignibus indito, dum evolet humiditas: vigorato poſtea, & vis ea ſublimet omnia, cujus pars una ſuper plumbi quatuor in auri colorem convertet. *Porta.*

Arcanum Philoſophorum, ut ex Saturno facias aurum perfectum.

Rec. Libram ſemis Mercurii Philoſophorum, & uncias duas ſulphuris eorundem: amalgama utroſque ſimul, ita quòd de alterutro nil appareat, ſed remaneat pulvis, niger ex his duobus: quem recipe, & pone in phiala ſtricti oris, & pone ſuper fornaculā, ſeu furnellum olla mediante cum cineribus cribratis, ut ſcis: & fac, quòd cineres non

aſcendant ad materiam, & da in principio ignem levem per octo dies, ad hoc ut ſpiritus non aſcendant, & ſi quid aſcenderit in illis octo diebus, reduc cum illo, quod in fundo vaſis remanebit, frangendo vas ſingulis octo diebus poſt primam materiam factam, quæ erit nigra & ſic frangendo vitrum, tere materiam tuam, & repone in alio vitreo vaſe: & ſic facias omni octavo die, donec videas materiam tuã, in colore cineris: tum diminue cineres per unum digitum, ita quòd non remaneat de cineribus niſi per duos digitos, & ſuperpone igni, & tandiu permitte, donec materia ſit rubea. Et quando videris eam rubeam, diminue iterum de cineribus per digitum, & ſic per conſequens, quouſque ſit albiſſima ut nix, & quod poſteà revertatur in colorem rubeum, de qua medicina recipe unciam unam, & projice ſuper octo Saturni præparati, & fiet Saturnus niger, & durus ut ferrum: de quo ita duro & nigro, projice unciam unam ſuper uncias octo Saturni, & fiet rubeus: de quo rubeo projice unciam unam ſuper octo libras Saturni præparati, & habebis aurũ perfectum. Laus Deo. *Magiſter Odomarus.*

Aurum ex plumbo.

Rec. Plumbi purgati libram j.
Salis Ammoniaci pulverizati unc. j.
Salis Elebrot triti drach. ij.
Salis nitri in pulverem redacti unc. ß.

Ponantur omnia in crucibulum ad ignem vehementem per horas duas: poſtea auferatur, & habebis aurum ſyncerum. *Fallopius.*

Aurum ex plumbo facere.

Calcanthi Cypriani libra una cum aquæ fontanæ libra commiſceatur: deinde per filtrum, poſtea per alembicum deſtilletur, & ſerva aquam in vaſe vitreo ad uſum, poſtea uncia una argenti vivi in crucibulum ponatur ad ignem, & cùm fervere incipit, adde auri foliati optimi unciam unam, & ab igne ſemove. Quo facto, ſumito plumbi optimi purificati atque liquefacti, libram j. cui præſcriptum aurum cum argento vivo miſceto ad ignem bene cum ferro aliquo: & cùm omnia optimè permixta fuerint, adde ſupra dictæ aquæ vitrioli unc. j. & refrigerari permittito, & habebis aurum optimum. Plumbum autem hoc modo purificatur. Plumbum liqueſcat ad ignem, & in aceto

funda-

fundatur, & extinguatur acerrimo: iterum liqueſcat, & in ſucco Chelidoniæ: poſtea in aqua ſalſa: mox in aceto, cui ſal armonicum fuerit permixtum: demum in cineribus fundatur, priùs ſemper ad ignem liquefaciendo: & optimè purificatum erit. *Fallopius.*

Saturnus & Jupiter ita transmutantur.

Primò fundatur in crucibulo, & ſuper pone tãtum Mercurii vivi, quantum ponderat, & erit tanquam pulvis. Poſtea bene lavetur cum ſale & aceto, poſtea cum aqua, quoad nigredo ſit tota remota, poſtea exſicca: & miſce, cum ſuo ſale communi arſo, & calcina per quatuor dies, & noctes ad ignem, cum clara flamma: poſtea lava ut antea cum illis, ita ut nigredo tota removeatur. Poſtea funde, & deduc in corpus per deſcenſorium, ſic ſunt purgata ab eorum ſordicie. Pòſt ad hunc Saturnum ita purgatum debes addere ad marcham quinq; eſterlins fini Solis: & ad Jovem duo cum dimidio finæ Lunæ. Et opus eſt, ut illud fermentum ſit amalgamatum cum vivo argento, & factum ita ſubtile, ut queat tranſire per medium panni duplicis. Poſtea pone ſuper igne in crucibulo, & calefac paulatim, donec totum receperit. Poſtea pone in uno thes (vas puto) ad bonum ignem movendo cum virga ferrea, quod ad vivum argentum diſcedat, & Saturnus maneat: calcinetur ita ut ſit ita vermilium, ut ſcarlatum, aut album, & tunc eſt rubouſſez: poſtea habeas pro libra Saturni unum quartum vitrioli rubificati, dimidium quartum ocreæ (doccre) unciam unam tutiæ Alexandrinæ, & dimidiam libram calcis vivæ, & omnia ſimul pulverizentur terendo tenuiter. Poſtea calcina ſeptem dies ad flammam, poſtea reduc in corpus cum ſale petra, & euphorbio, & reſina, & cape quod finum erit: ita Solem, aut Lunam habebis. Et pro Jove cape dimidiam libram calcis, unum quartum calaminæ albæ alumen (aëreum) unum quartum, fac ut dictum eſt anteà, & erit perfectum. Item nota quod fieri poteſt ſpecialiter Saturnus, ſine levamento, vel fermento Solis. Et ita fit. Capiuntur laminæ ferreæ, ſubtiliter cuſæ, vel fabricatæ, & toties calefac rubeas, & extingue in aceto rubeo, & in vino, ſemel in uno, & ſemel in alio, ut relinquat ſuas ſquammas, & mundetur, ut Venus & Vermilium. Poſtea amalgama cum argento vivo, & fac ut dictum eſt ſupra de Sole ex Luna, & perfectũ eſt. *Raymundus Lullus.*

Plumbum in ſtannum vertere.

Tantam plumbum cum ſtanno affinitatem habet, ut facilè poſſimus vertere plumbum in ſtannum, quod ſimplici evenit lavacro; dum enim ſæpius lavabitur, ut pars illa aboleatur terrea, in ſtannum transmutari vidimus: argentum enim vivum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fœdam, ſemper in plumbo remanet, vel ejus pars, unde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum convertet. *Porta.*

Plumbum & ſtannum in calcem vertere.

At plumbum & ſtannum in calcem vertere ſi volumus: ſtannum vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſſimum ſalem projicito, corili caudice vertendo, ut adhærentes partes ſeparentur, & granulis milio proximis vertantur. Vel eliquatum per arcta cribri foramina trajicito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuiſſimum efficias: inde pulverem in ferventem aquam mergito, tantiſper mutatâ aquâ, & colatâ, donec victo ſale dulceſcat, & ſalſilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum, vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel alio modo, ut granulorum vicem expleat, ut docet *Geber*: Aperto liqueſcat cratere oris ampli, unco ferro ſuperficiem erodendo, ut cutim detrahat ſuperficialem, excoriando ſemper, donec omne cinefactum, vel pulveratum habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento viſitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel aliter: Fictili cratere amplo, lutoq; munito colliquetur plumbum, ferrea ſpata verſando, per diei quadrantem, nulla dum in pulverem vertatur, interpolatione, quod in ollam injice: ac forti reverberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, ſetaceo cribro tranſmiſſum ſervetur. *Idem.*

Ad plumbum liquefactum manibus tractandum.

Si ſucco malvæ, aut mercurialis manus oblinas inoffenſè citraque læſionem plumbum liquefactum tractare poteris, modò celeri motu id perficias. *Alexius.*

DE SECRETIS STANNI.
Cap. IIX.

E ſtanno ſpiritum elicere.

Stanni elimata ſcobs cum ſalnitri æquali pondere, ollæ inditur,

inditur, cujus ſuperius ſeptem, vel multas pertuſas accommodabis ollas, ac ſpiramenta luto claudas, & munias: ſupra vitreum vas inverſo ore accommodabis, vel aperto canali cum ſubjecta paropſide: inde ignem adhibe, & incandeſcentis rumorem audies, evolat in fumo ſpiritus, & ollarum cameris, & vaſis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in elimando ſtanno, in liquatum ſtannum medietas vivi mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illicò: & citiùs evolat ſpiritus, & fixum argentum vivum habes. Organum ſi terreum à latere perforabis, commodius paulatim injicies, & obturabis. *Joan. Baptiſta Porta.*

Stanni ſtridorem tollere & mollitiem.

Stannum eſt & argenti æmulum, ſimulque multum colore communicant, hærentq; ſuapte naturâ ſtannum talem ſortitur colorē, ut alia maximè dealbat corpora, ſed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates abolèſcimus, ac funditùs eruimus ſtridorem, videlicet ſurditatem, livorem, & mollitiem: non enim prius ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio conjunctæ, ſed uti adv[illegible]itiis illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus ſtanni ſtridorem tollere, & mollitiem. Non deſunt, qui id evenire tradant cineribus, calce, oleis, & deſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus. At ſic perfectiùs, & commodiùs expedias. Igne ſtannum poſtquam fuerit ſolutum, argentum vivum injice, amove, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atq; curvetur, inferveſcat igni, ejuſque vi argentum vivum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendet ſtillatim ut prorſus abſumatur: remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quaterq; efficito, dum penitus, uti glacies, nullum exhibeat ſtridorem Sic verò aliter rectiùs expedies: In calcem redigito, uti ſuprà docuimus, ut fugitivam illam, & non fixam argenti vivi ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potius illius cauſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eveniet, viciſſim tertiò proſequere,

Ad lunam dealbandam.

Lunam ſeu argentum ita dealbabis: Accipe ſalem ammoniacum, alumen rochæ vocatũ, & plumæ, ſalem gemmæ, tartarum, & vitriolum Romanum, ſingulorum partes æquales. In pulverem redacta ſimul miſce, & in aqua limpida diſſolve: deinde Lunam quandiu viſum erit, ibidem fervere permitte, videbis eam ad miraculum uſq; dealbari. *Ex ſecretis & experimentis cujuſdam Chryſopœophili Mizaldus.*

Vaſa ut argenteis ſimilia reddantur.

Hydrargyrum forti aceto remixtum, vaſa argenteis ſimilia reddit, ſi eo illinantur. *Mizaldus.*

Aqua argentum colore aureo tingens.

Rec. Salnitri libras ij.
Aluminis rochæ libras v.

Trita & mixta deſtillentur, aquaq; ad uſum ſervetur. Cùm uti voles, argentum igne liqueſcat, in dicta aqua fundatur, & extinguatur, & auri colorem acquiret. *Fallopius.*

Aqua argentum diſſolvens.

Rec. Vitrioli Romani libram j.
Salis Ammoniaci libras v.
Salis nitri unc. iv.
Cinnabari unc. iij.

Trita diſtillentur ſecundùm artem.

DE SECRETIS AB ÆRE SUMPTIS,
Cap. V.

Æs coquere, ſive urere.

Remanet, ut doceamus & æs coquere, quod à multis traditur: ſtibium tamẽ nullibi, quod ſciam, traditum eſt, taliq; expediespacto: Æs fuſoris in vaſe liquato, cùm æquis ſtibii portionibus ſimul colliquatis, tantundem ſuperaddito ſtibii, & ſuper planũ marmor projicias, ut in ejus ſuperficie frigeſcat, ut aptius in lamellas ducantur: duos deinde excavabis lateres, ut intus commodè accommodari poſſint laminæ: ubi accommodaſti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto ſtipetur, reſiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq; per hebdomadam immorari ſinito, ut perfectè comburatur, detrahe, & ad uſum accommodato. *Joan. Bapt. Porta.*

Æs aureum reddere.

Ære combuſto ſic aureum colorem affinges. Si ex calcantho,

cantho, ſalnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facias aquam ac ſolutum fatiſcat in ea combuſtum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoque cyano ſæpiùs argentum in ſpargendo, & ignibus committendo. *Idem.*

Æs argenteum reddere.

Si verò quæris æs argenteum reddere, vel cyprium, uti ſæpe pueri, & circulatores aſſolēt, ut illicò vaſa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc eſt ratio: Ammoniacum ſal, alumen, & ſalnitrum pari pondere miſceantur, & modica argenti ſcobe lima quæſita igni admoveto, ut infervelcant, & ubi fumare deſierint, reſperſa pulvere, vel ſaliva oris madefacta, vel paulatim adjecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. *Idem.*

Aliter.

Argenti puſillum forti aquâ ſolvatur, tartari tantùm mergito, & ammoniaci ſalis, dum ſtrigmenti craſſamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inareſcant: ſic eis æs, vel aliud conſimile genus digitorū tractatione crebrâ, ac ſalivæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus idem evenit argento vivo, mireq; dealbabitur. Serventur hæc argentata, ne ab acribus noxam ſuſcipiant, veluti urinâ, aceto, limonum ſucco, & ſimilibus: de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. Sic quoque ſi æs ſolvatur aqua forti, vel ejus ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, ſic idem in auro & argento, & metalla diverſimodè colorabimus, & fricabimus. Sic tactu argentum poſſumus inficere, ut infectum rejiciatur; Manibus ſublimatum argentum vivum pertractato, inde argentum vel argentea numiſmata manibus verſans inficies, ut nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis eſt, ut ſint ea ſæpiùs defæcata, elota ac recrementis omnibus expurgata, & præſtantiora erunt: uti aceto æs extinctum, in calcem cum ſale redactum, ut defœdantes tollantur partes, quouſq; eorum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: ſit vaſis fundum crebris foraminibus laceſſitum, & per ea colliquatum metallum deſcendat, ut recrementa, & ſpurcitias ſuprà relinquat, nullaq; extet ſcoria, eoq; præſtantiora fuerint, quò minùs excrementi in eis fuerit, infra purum dilabatur, cujus tamen meminiſſe ſemper oportebit. *Porta.*

Æs

Æs eximiè dealbare.

Si ſalem ammoniacum, & ovi cortices ſimul trituraveris, ſi ex iis aquam chymico organo exceperis, in eaque æs ignitū extinxeris, miram ſuſcipiet albedinem. Adde quod ex antimonio extractum hydrargyrum, ſeu vivum argentum, æs eximiè dealbat, ſi ſuper eo projiciatur, vel defricetur. Quod non facit foſſile, & metallicum, à Plinio *vomica perpetui liquoris* nuncupatum. *Mizaldus.*

Ut æs, vel cuprum argenti nitorem induat.

Si ſal ammoniacum, alumen & nitrum pari pondere miſceantur, additaq; argenti pauca ſcobe, igni admoveantur, ut fervescant, ubi fumare deſierint, pulvere illorum aſperſo, vel ſaliva oris madefacto, confricetur æs, vel cuprum, illicò argenti nitorem induet. *Joan Bapt. Porta.*

Ad æris metalla colore argenteo tingenda.

Rec. Aquæ fortis unciam unam, in ea denarium optimi argenti, priùs malleo attenuatū, deinde in partes minutas conciſum injicito, & ad ignem in vaſculo idoneo, donec in aquam reſolvatur, argentum ponito. Quo facto, auferatur ab igne, addaturq; tartari albi, contriti tantum, ut totam aquam imbibere queat, & fiat maſſa, quâ cùm opus aliquod æreum confricatum fuerit, album, & argento ſimile reddetur. *Alexius.*

Cuprum ut citò fundatur.

Qui cuprum citò fuſibile, & ductile habere volunt, equi ungulas inter eliquandum, & fundendum unà ei addunt. *Ex Italo, & quodam experto fuſore accepi Mizaldus.*

Æruginis parandæ modus.

Rec. Scobem orichalci vel cupri in pulverem tenuiſſimum redactum qu. volueris, humectetur urinâ veteri, & Sale Ammoniaco, Aſcia Soli ſiccandum exponetur, madefac eum rurſus, ut antea donec viridis appareat, idque iterando, donec ſufficientem æruginis copiam habeas. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Laminas cupri melle illinito, ſaleque uſto ſalito, poſtea in acetū ſuſpenſo ſub fimo ad duas ſeptimanas relinquito. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Vel accipe laminas cupri perpulcrè politas; dein atramentū ſutorium cum urina in lapide porphyrio tere, cum quo line undiq; cuprum, & in Sole exſicca. Laminis exſiccatis

catis & in ollam vitro obductam poſitis igni valido appoſito ad ſpacium duarum horarū, ut benè incaleſcat. Operculo interdum detecto vaporem evolantem conſidera, quem cum deprehenderis nigrum, vas remove ab igne, ut infrigidetur, laminas cupri exime, manibus contere, & ſi quas conterere non potes, opus iterato, & ut quoq; pulveriſentur, cogita. His factis abluatur pulvis aqua calidâ vel urinâ in pelvi, & cùm in fundo materia reſederit, atramentum effunde, quod ei cupro innatat, reliquum à Sole exſicca. De hoc pulvere accipe libram unam & tartari in calcem redacti unc. ij. conterendo invicem benè miſce & exſiccari ſine. Ponatur tandem in ollam antè dictā ignem ſubſternendo, & carbonibus exaggerando, donec fumum deprehendas viridem. Infrigidetur olla detecta, ærugo optima extrahatur. *Ex lib. Germanico.*

Modus cuprum ita præparandi, ut auri colorem referat, & optimè elaborari poſſit.

Rec. Cupri lapidis calaminaris ana unc. ß. tutiæ drach. ij. incandeſcat cuprum, extinguatur in urina iterando bis. Idem facies de lapide calaminari, & tutia. De ſoluto cupro accipe unc. ß. addendo mellis unc. j. decoquantur ad invicem, donec mel nigreſcat, & ſiccum fiat, ut contundi poſſit, poſt melle cum lapide calaminari & tutia contuſo, ad ignem ebulliant rurſus, quoad cuprum liquefactum fuerit, & habebis. *Ex lib. Germanico.*

Aurichalcum argenteo colore tingere.

Rec. Argenti vivi ſublimati,
Salis ammoniaci, ſing. ana q. ſ.
Coquantur in aceto, in quo aurichalcū priùs calefactum extinguatur, & argenti colorem adipiſcetur. *Fallopius.*

Æs ut fiat dulce ut argentum.

Rec. Æs uſtum, & funde cum borace in crucibulo: poſtea extingues in oleo *de peintre* (Gallicè) & ponatur ſuper incude, & ſenſim, & lento modo planetur, & iterum coquatur in crucibulo, & extinguatur in oleo *de peintre*, & ita fac quater, vel quinquies, ita ut ſit dulce ſatis: & illud æs uſtum & finum æs ad alligandum aurum, & poni poteſt medietas plus quam alterius æris, & erit inde aurum pulchrius, quàm alterius æris.

Raymundus Lullus.

DE

DE SECRETIS FERRI.

Cap. VII.

Ferrum auri colore tingere.

Ferri lamiñas fictili in olla, vivo intermiſſo ſulphure & luto munita; igni concremabis, deinde extrahe, & friabiles reperies: tertio, & in vas patuli oris ponito, ubi diſtillatum acre acetum infundatur, ſub Caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborem nondum pervenerit, rurſus ſub Sole habendum: vel ferventis aquæ balneo, dum rubeſcat, ſinito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſolvatur totum: per vitreum vas evaporet humidum, & reſidens pulvis ſuper argentum, vel aliud album projectus auri colorem imitabitur. *Porta.*

Ad ferrum inaurandum.

Accipe Aquæ communis libras iij.
Aluminis unc. ij.
Vitrioli Romani unc. j.
Floris æris denarium j.
Salis gemmæ unc. iij.
Auripigmenti unc. j

Miſceantur, & coquantur. Quando autem bullire incipiunt, addito tartari è vini fecibus, ſalis communis unc. dimidiam, ferveant aliquantulum: deinde auferantur ab igne: atque ea aqua ferrum pingito, mox igne calefacito probè: deinde lævigetur. *Alexius.*

Ad ferrum aureo colore tingendum.

Accipe olei lini unc. iij.
Tartari unc. ij.
Vitellorum ovorum, ad duritiem coctorum & conſutorum unc. ij.
Aloës unc. dimid.
Croci grana v.
Curcumæ grana ij.

Coquantur omnia aliquandiu in olla nova, & fiat oleum ad ferrum pingendum. Quòd ſi jam dictæ ſpecies, oleo non benè cooperirentur, adde ut cooperiantur, priùs diligenter lævigatum, & erit aureus color. *Idem.*

Aqua

Aqua ad ferrum auro foliato obducendum, vel auro, argento vivo reſoluto, quo aurifices ad argentum inaurandum utuntur.

Accipe Vitrioli Romani unc. j.
Aluminis unc. ij.
Salis ammoniaci unc. j.

Redigantur in pulverem tenuiſſimum, coquanturque in aqua communi, quâ cùm ferrum prius mundatum, lævigatumq; deinde intinctum fuerit, ſuperaddantur auri folia, deinde ſiccetur ad ignem, lævigeturq; lapide hematite, ut mos eſt. Si verò auro, argento vivo reſoluto, ferrum inaurare velis aurificum more, adde ſupradictæ aquæ floris æris drachmam j. ſublimati unciam dimidiã: miſceantur, & cùm aliquandiu efferbuerint, ferrum in dicta quoque aqua ferveat. Quòd ſi præ magnitudine ferrum aquâ tegi non poſſet, optimè cum dicta aqua fervente fricetur, & ſic ad aurum argento vivo diſſolutum, accipiendum accendetur. Hoc autem quomodo fiat, in libro præcedente, capite de Auro conterendo, docuimus. Cæterùm ferrum jam auro obductum, ad ignem lucernâ, vel ſulphure, more aurificum, vel cerâ, ut in Germania fit (quod longè melius eſt) infumetur. *Idem.*

Ad ferrum argentumq; æris colore tingendum, quod ad inaurandum multò melius eſt, diutiusque auri colorem retinet.

Certiſſimum eſt, aurum in album ferrum argentùmve inductum non ita benè apparere, quàm in æs: propterea, quòd ubi vel tantillum ferrum detegi, ſive aurum abſumi incipit, illicò ferri argentíve color apparet, in rubro autem colore non ita detegitur. Itaque quidam periti, & judicio præditi, lignum, aut hujuſmodi materiam non rubrica, ut plerique omnes faciunt, ſed fulvo quodam, aureóve colore ſolent contegere. Nam tametſi aurum tempore aliqua in parte vaneſcat, non ita ut in rubro, multò etiam magis in albo facilè dignoſcitur. Hoc quoq; ipſum in ferro, argentóve inaurando commodè fieret. Verùm ut hæc nunc miſſa faciam, ad æris colorem ferro argentoque inducendum, fiat hoc modo: Accipe floris æris, vitrioli, ſalis ammoniaci, ſingulorum quantum ſatis eſt. Redigantur in pulverem ſubtiliſſimum: deinde in aceto forti coquatur per ſemihoram, mox ab igne auferatur, immittaturque ferrum, vel argentum, vaſe optimè coopertO,

to, tamdiu donec frigeſcat: atq; ſic habebit ferrum æri ſimile, aptiſſimum ad aurum recipiendum. *Idem.*

Ferrum quomodo molleſcat.

Ferrum molleſcit ſucco corticum fabæ, aut malvæ, ſi in his, non aqua extinguatur. Ut verò cùm foditur ductile fiat, torretur gleba, ac ſub dio exponitur: imbribus molleſcit, quod terreum eſt, Sole colliquatur, quod eſt humidum, ignibus acrior pars, & quæ quaſi illi venenum eſt, abſumitur. Ita dum ſæpius torretur, dio exponitur, molle fit, ac quantũ vis tractabile. Fila etiam ferrea, ſi ignita per ſe refrigerari permittantur, adeò ductilia evadunt, ut vice lini ad vinciendum uti poſſis. *Cardanus.*

Ferrum quomodo cæletur.

Molle itaq; ferrum hoc modo cælatur: pingitur quod fingere cupis in ferro, ex adverſo pila plumbea ſubjicitur, inde malleolo tunditur pars, quã compreſſam cupis: quæ prominere debet, plumbo excepta non ſubſidet: ita animalium & plantarum ſubtiliter imagines referunt, ut cera expreſſas & elaboratas acutis ſcalpellis diceres. Si verò aquâ frigidâ ferrum, dum candet, extinguatur, & durum & minime ductile, & fragile evadere neceſſe eſt. Nam aquæ frigore cogitur ignis, qui intus eſt, humidumq; innatum ferri celeriter abſumit: quo, cũ ductile eſſet, ac ob id molle, ſublato, fragile & durum evadere neceſſe eſt. *Idem.*

Ad rubiginem ferro eximendam.

Ferro rubiginem è veſtigio adimit, illique ſplendorem conciliat oleum tartari, quod ipſum etiam lẽtigines emaculat in facie, omneſq; puſtulas fœdas, quæ frontem mentumque deformant, abolet vi abſterſoriâ. *Alexius.*

Ferrum ut purgetur.

Arte ferrum repurgari, & nobile reddi, *Ariſtot. in Meteoris* docet, dicens: Ferrum ſæpiùs excoctum repurgatur: & quod illi ineſt terrei, tranſit in ſquama, ipſum vero tranſit in chalybem.

Ferrum in æs commutare.

Si ferrum in æs commutare deſiderabis, ut nil ferri prorſus retineat, alumine & atramento ſutorio tingi poteſt: in Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido, fertur puteus eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum vertitur in æs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum tranſeunt, quod ignibus excoctũ, in puriſſimum æs tranſit. Sed ſic faciliter commutatur:

Fuſorium

Fuſorium in vas ferrum conjicito dum vehementi occanduerit igne & fluxum fieri incipiet, vivi ſulphuris aſpergine ſaturabis, paulatim remove, & in virgas projice, & teratur: facilè enim friatur, forti demum ſolvatur aquâ, ex ſalnitro, aluminéque confecta, calidis infervescat cineribus, dum in vapores ſoluta evaneſcat, remanens pulvis in corpus redigatur, & habebis. *Joan. Bapt. Porta.*

Ferrum ut in chalybem mutetur.

Cortex mali punici, ferrum mutat in chalybem. *Cardanus.*

Ut ferrum ita induretur, ne aliud ferrum facilè ſcindat.

Terræ lumbricos diſtilla: ſeorſim rapas etiam & radices peponum diſtilla. Miſceantur pari menſura. In his aquis ferrum madefiat. Durius evadet ferrum, ſi bis id infuderis. *Noſtradamus.*

Crocus ferri ſeu Martis.

Scobs chalybis ſubtiliſſima, aqua fontana primùm à ſordibus repurgatur, & exſiccatur: deinde in aceto fortiſſimo maceratur diebus tribus aut quatuor, poſtea exſiccata patinis fictilibus imponitur, & in fornace flammis flagrantiſſimis lævigatur, dum croci detriti inſtar ſubtilis evaſerit. Interea verò patinam eximere, & quod jam lævigatum ſuprà apparet, pennâ modicè auferre: mox illam iterum fornaci immittere convenit. *Innominatus.*

Ferrum ut dureſcat, & molle rurſus fiat.

Sumito verbenam cum cauliculis & foliis conquaſſato, ſuccum per lineum pannum exprime, eumque in vitro reſerva ad uſum. Quando ferrum durum reddere voles, ſuccum verbenæ pari portione cum urina humana, eaq; virili miſceto. Poteris etiam addere ſuccum curculionis, Germani vocant Engerling: incandeſcat ferrum eâ parte, quam vis dureſcere, in ſuccis his immergito, donec maculæ aureæ appareant. Et ſi multum coloris cærulei deprehenderis, nondum ſatis durum eſſe ignoſcas. Vel in aqua ſtercoris extracta ferrum extinguitur. Quidam diſtillant aquam ex teſtudinibus rubeis, & in ea ferrum extinguunt. *Ex lib Germanico*

Ferrum ut molleſcat.

Excipe vaſe quodam, vel pelvi ſanguinem humanum, ſeponatur, donec ſanguis craſſus ſubſideat, ſerum ſan-

guinis effunde & uſui diligenter ſerva. Poſt arma calefacta ſero hoc obline penicillo, ut imbibat ſerum, & mollia fiant arma. *Ex lib. Germanico.*

Aliud.

Sume mel deſpumatum, recentem urinam hirci, alumen, borram, olivum, Baumöl & ſalem ana q.ſ. His invicem ſingulis commixtis immergito ferrum & extinguito. *Idem.*

Aliud.

Sterne ſuper corium ramenta cornu & ſal ammoniacum lotio aſpergendo, involve corio ferrum, quo corium à ferro comburatur & ſic molleſcat. *Idem.*

Chalybs quomodo indureſcat.

Chalybs dureſcit aquâ frigidâ, ſi in hoc extinguatur, & ſi aciei color eſt cæruleus, chalybem calorem ſuum naturalem adeptam ſcito. *Idem.*

Chalybs quomodo molleſcat, ut cælari poſſit.

Chalybem mollem redde lixivio ex cinere roboris & calce non extincta para, & cola per horas duas. In hoc lixivium chalybs conjiciatur & diebus quatuordecim relinquatur: ſin verò vis, ut rurſus eam duritiem, quam antea habuit, recipiat, in aquam frigidam pone. *Idem.*

Aliud.

Rec. Salis Ammoniaci, calcis vivæ ana qu. ſ. his adde ſaponis veneti paulo plus, miſce benè agitando, chalybem cum moſcho omitte, ut ab his humectetur, relinquatur ibi tribus vel ad ſummum quatuor horis, effundatur paulatim. Hic modus duntaxat pertinet ad particulas chalybis. Potes autem magna fruſta mollia reddere ſi immiſeris ſtercori vaccino, albumini & glutini aceto humectatis, ut antea dictum. *Idem.*

Cultrorum aciem duram ac denſam reddere.

Aqua ex contuſis lumbricis per pannum expreſſa, & ſucco raphani æquis portionibus mixta, uſque adeò duram & denſam reddit aciem cultrorum, enſium, & aliorum inſtrumentorum, quæ bis aut ter, dum cuduntur in illa extincta fuerunt, ut ferrum aliud, ac ſi plumbum eſſet, facilè incidant. *A' quodam Pariensi Macheropæo accepit Mizaldus.*

DE

DE SECRETIS PLUMBI.

CAP. VII.

Plumbum in aurum tingere.

PLUMBUM in aurum ſic facilè tingere poteris: Combuſtum æs lapidea prius pila ſubtiliter pinſito, & renuiter cribrato, identidem chryſtallinum vitrum inde plumbi bracteis, alternis his inſperſis repleatur fictile fuſorium vas, ut utrinque combuſtum æs contingat, adhibe paulatim ignem, inde follium flatu liqueſcat; ubi autem refrixerit, adhærentias ſeparabis, & ter quaterque eandem operam impendas, & colorabitur, inde cadmiam terram tenuiter tuſam, & rubeam habeas, ac paſſis uvis, aridis ficubus, & dactylis remiſtis in vaſe ſubſternito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictam adhibeto: ſemicoloratas bracteas viciſſim inſpergito, ac operculo inhibeto: tenui tamen foramine pervio, tandiu lentum adhibendo ignem, donec humiditatem exhalaverit, inde vi follium ignem vexando colliquetur, & in virgam projiciatur: nec auri patitur ſocietatem. Cadmia autem terra ſic purpuraſcet: Ferri ramentis cum lebete igneſcunt, ammoniacum ſal inſpergito, remiſceto, & in pilam projice, & contere, deinde in ignem quater revoca, & in vas demum projicito, deſtillatum per acre acetum infundendo per menſem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus in cadmiam terram ſæpius imbibas, & rubeſcet: in aliis utitor. Alius extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcâthi par pondus injicito hæmatitis lapidis & ſulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmentum ſeſquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ ſextũ, omnia in minutiſſimas partes concidito, aptoq; vaſe ignibus indito, dum evolet humiditas: vigorato poſtea, & vis ea ſublimet omnia, cujus pars una ſuper plumbi quatuor in auri colorem convertet. *Porta.*

Arcanum Philoſophorum, ut ex Saturno facias aurum perfectum.

Rec. Libram ſemis Mercurii Philoſophorum, & uncias duas ſulphuris eorundem: amalgama utroſque ſimul, ita quòd de alterutro nil appareat, ſed remaneat pulvis, niger ex his duobus: quem recipe, & pone in phiala ſtricti oris, & pone ſuper fornaculã, ſeu furnellum olla mediante cum cineribus cribratis, ut ſcis: & fac, quòd cineres non

B 2

aſcendant ad materiam, & da in principio ignem levem per octo dies, ad hoc ut ſpiritus non aſcendant, & ſi quid aſcenderit in illis octo diebus, reduc cum illo, quod in fundo vaſis remanebit, frangendo vas ſingulis octo diebus poſt primam materiam factam, quæ erit nigra & ſic frangendo vitrum, tere materiam tuam, & repone in alio vitreo vaſe: & ſic facias omni octavo die, donec videas materiam tuã, in colore cineris: tum diminue cineres per unum digitum, ita quòd non remaneat de cineribus niſi per duos digitos, & ſuperpone igni, & tandiu permitte, donec materia ſit rubea. Et quando videris eam rubeam; diminue iterum de cineribus per digitum, & ſic per conſequens, quouſque ſit albiſſima ut nix, & quod poſtea revertatur in colorem rubeum, de qua medicina recipe unciam unam, & projice ſuper octo Saturni præparati, & fiet Saturnus niger, & durus ut ferrum: de quo ita duro & nigro, projice unciam unam ſuper uncias octo Saturni, & fiet rubeus: de quo rubeo projice unciam unam ſuper octo libras Saturni præparati, & habebis aurũ perfectum. Laus Deo. *Magiſter Odomarus.*

Aurum ex plumbo.

Rec. Plumbi purgati libram j.
Salis Ammoniaci pulverizati unc. j.
Salis Elebrot triti drach. ij.
Salis nitri in pulverem redacti unc. ß.

Ponantur omnia in crucibulum ad ignem vehementem per horas duas: poſtea auferatur, & habebis aurum ſyncerum. *Fallopius.*

Aurum ex plumbo facere.

Calcanthi Cypriani libra una cum aquæ fontanæ libra commiſceatur: deinde per filtrum, poſtea per alembicum deſtilletur, & ſerva aquam in vaſe vitreo ad uſum, poſtea uncia una argenti vivi in crucibulum ponatur ad ignem, & cùm fervere incipit, adde auri foliati optimi unciam unam, & ab igne ſemove. Quo facto, ſumito plumbi optimi purificati atque liquefacti, libram j. cui præſcriptum aurum cum argento vivo miſceto ad ignem bene cum ferro aliquo: & cùm omnia optimè permixta fuerint, adde ſupra dictæ aquæ vitrioli unc. j. & refrigerari permittito, & habebis aurum optimum. Plumbum autem hoc modo purificatur. Plumbum liqueſcat ad ignem, & in aceto funda-

fundatur, & extinguatur acerrimo: iterum liqueſcat, & in ſucco Chelidoniæ: poſtea in aqua ſalſa: mox in aceto, cui ſal armonicum fuerit permixtum: demum in cineribus fundatur, priùs ſemper ad ignem liqueſaciendo: & optimè purificatum erit. *Fallopius.*

Saturnus & Jupiter ita tranſmutantur.

Primò fundatur in crucibulo, & ſuper pone tãtum Mercurii vivi, quantum ponderat, & erit tanquam pulvis. Poſtea bene lavetur cum ſale & aceto, poſtea cum aqua, quoad nigredo ſit tota remota, poſtea exſicca: & miſce, cum ſuo ſale communi arſo, & calcina per quatuor dies, & noctes ad ignem, cum clara flamma: poſtea lava ut antea cum illis, ita ut nigredo tota removeatur. Poſtea funde, & deduc in corpus per deſcenſorium, ſic ſunt purgata ab eorum ſordicie. Poſt ad hunc Saturnum ita purgatum debes addere ad marcham quinq; eſterlins fini Solis: & ad Jovem duo cum dimidio finæ Lunæ. Et opus eſt, ut illud fermentum ſit amalgamatum cum vivo argento, & factum ita ſubtile, ut queat tranſire per medium panni duplicis. Poſtea pone ſuper igne in crucibulo, & calefac paulatim, donec totum receperit. Poſtea pone in uno thes (vas puto) ad bonum ignem movendo cum virga ferrea, quod ad vivum argentum diſcedat, & Saturnus maneat: calcinetur ita ut ſit ita vermilium, ut ſcarlatum, aut album, & tunc eſt roboufſez: poſtea habeas pro libra Saturni unum quartum vitrioli rubificati, dimidium quartum ocreæ (docere) unciam unam tutiæ Alexandrinæ, & dimidiam libram calcis vivæ, & omnia ſimul pulverizentur terendo tenuiter. Poſtea calcina ſeptem dies ad flammam, poſtea reduc in corpus cum ſale petra, & euphorbio, & reſina, & cape quod finum erit: ita Solem, aut Lunam habebis. Et pro Jove cape dimidiam libram calcis, unum quartum calaminæ albæ alumen (aereum) unum quartum, fac ut dictum eſt anteà, & erit perfectum. Item nota quod fieri poteſt ſpecialiter Saturnus, ſine levamento, vel fermento Solis. Et ita fit. Capiuntur laminæ ferreæ, ſubtiliter cuſæ, vel fabricatæ, & toties calefac rubeas, & extingue in aceto rubeo, & in vino, ſemel in uno, & ſemel in alio, ut relinquat ſuas ſquammas, & mundetur, ut Venus & Vermilium. Poſtea amalgama cum argento vivo, & fac ut dictum eſt ſupra de Sole ex Luna, & perfectũ eſt. *Raymundus Lullus.*

Plumbum in ſtannum vertere.

Tantam plumbum cum ſtanno affinitatem habet, ut facilè poſſimus vertere plumbum in ſtannum, quod ſimplici evenit lavacro; dum enim ſæpius lavabitur, ut pars illa aboleatur terrea, in ſtannum transmutari vidimus: argentum enim vivum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fœdam, ſemper in plumbo remanet, vel ejus pars, unde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum convertet. *Porta.*

Plumbum & ſtannum in calcem vertere.

At plumbum & ſtannum in calcem vertere ſi volumus: ſtannum vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſſimum ſalem projicito, corili caudice vertendo, ut adhærentes partes ſeparentur, & granulis milio proximis vertantur. Vel eliquatum per arcta cribri foramina trajicito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuiſſimum efficias: inde pulverem in ferventem aquam mergito, tantiſper mutatâ aquâ, & colatâ, donec victo ſale dulceſcat, & ſalſilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum, vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel alio modo, ut granulorum vicem expleat, ut docet *Geber*: Aperto liqueſcat cratere oris ampli, unco ferro ſuperficiem erodendo, ut cutim detrahat ſuperficialem, excoriando ſemper, donec omne cinefactum, vel pulveratum habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento viſitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel aliter: Fictili cratere amplo, lutoq; munito colliquetur plumbum, ferrea ſpata verſando, per diei quadrantem, nulla dum in pulverem vertatur, interpolatione, quod in ollam injice: ac forti reverberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, ſetaceo cribro tranſmiſſum ſervetur. *Idem.*

Ad plumbum liquefactum manibus tractandum.

Si ſucco malvæ, aut mercurialis manus oblinas inoffenſè citraque læſionem plumbum liquefactum tractare poteris, modò celeri motu id perficias. *Alexius.*

DE SECRETIS STANNI.
Cap. IIX.

E ſtanno ſpiritum elicere.

Stanni elimata ſcobs cum ſalnitri æquali pondere, ollæ inditur,

inditur, cujus ſuperius ſeptem, vel multas pertuſas accommodabis ollas, ac ſpiramenta luto claudas, & munias: ſupra vitreum vas inverſo ore accommodabis, vel aperto canali cum ſubjecta paropſide: inde ignem adhibe, & incandeſcentis rumorem audies, evolat in fumo ſpiritus, & ollarum cameris, & vaſis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in elimando ſtanno, in liquatum ſtannum medietas vivi mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illicò: & citiùs evolat ſpiritus, & fixum argentum vivum habes. Organum ſi terreum à latere perforabis, commodius paulatim injicies, & obturabis. *Joan. Baptiſta Porta.*

Stanni ſtridorem tollere & mollitiem.

Stannum eſt & argenti æmulum, ſimulque multum colore communicant, hærentq; ſuapte naturâ ſtannum talem ſortitur colorē, ut alia maximè dealbat corpora, ſed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates aboleſcimus, ac funditùs eruimus ſtridorem, videlicet ſurditatem, livorem, & mollitiem: non enim prius ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio conjunctæ, ſed uti adv[illegible]itiis illud ſpoliare poſſumus; & primò docebimus ſtanni ſtridorem tollere, & mollitiem. Non deſunt, qui id evenire tradant cineribus, calce, oleis, & deſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus. At ſic perfectiùs, & commodiùs expedias. Igne ſtannum poſtquam fuerit ſolutum, argentum vivum injice, amove, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atq; curvetur, inferveſcat igni, ejuſque vi argentum vivum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendet ſtillatim ut prorſus abſumatur: remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quaterq; efficito, dum penitus, uti glacies, nullum exhibeat ſtridorem Sic verò aliter rectiùs expedies: In calcem redigito, uti ſuprà docuimus, ut fugitivam illam, & non fixam argenti vivi ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potius illius cauſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eveniet, viciſſim tertiò proſequere,

in corpus eum debitis reducens, voti fies compos, & ſic durеſcit, ut priùs igne candens videatur, quàm ſolvatur: nam vehemens ignis vivi argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſionem, ut durius igne ſolvatur, ut igniantur, ſed manifeſtius in ſtanno, quàm in aliis metallis id experitur. *Idem.*

Stanno ſurditatem adimere.

Si vis ſtanno ſurditatem adimere Quia per ſe molle eſt ſurdum: cedit enim percutienti; metallis verò reliquis aſſociatum, fit magis durum, & ſonorum. Sed hoc opus, hic labor erit: conſortium enim pervicax omniũ reſpuit, niſi plumbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio. Forti aqua ſolutum fatiſcat, ſic argentum ritè purgatum plumbo aliúdve unà miſceatur aquæ, & levi igne vas inferveſcat, & vi redundantis caloris in vaporem ſoluta ad ſumma elata devolet aqua: reſiccatam extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infuſa tantiſper aqua donec conjuncta, ac per minima complexata videantur: vel utrumque in aquam ex calce redigatur, & permiſceatur: ſpirituum enim (ut ajunt) corporumq; fit mixtio. Si contingat ipſius lucem hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: ſic dulce, ſonorum, fulgens, & optimum quod vocant, habebit album. Commiſceri quoque poterit argento, & aliis ſtannum, per vivum argentum, quod aliquos ſen ſiſſe video, & optimum parant pſeudargyron: In liquatum cum vivo argento ſtannum immiſcent argentum, & diutius igne detinent, detrahunt, & ſic fragile in figulariæ cretæ pilam involvunt, & per diem ſub igne detinent, vel calidis cineribus. *Idem.*

Stannum in plumbum vertere.

Facilè quoq; ſtannum in plumbum vertere quiſque poterit, ſi ſæpius in calcem reducet, & præcipuè, ſi convenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur. *Idem.*

DE SECRETIS STIBII.

CAP. IX.

E ſtibio ſpiritum elicere.

E Stibio poſſumus extrahere ſpiritũ hoc modo: ſtibiũ, quod ſeplagariis antimonium dicitur, tenuiſſimè manualibus molis ſubigitur, & triratur: inde nova olla carboni-

carbonibus accēſis condita rubeſcat tota, cui ſtibiū, tartari duplum, ſalnitri quadruplum optimè tuſa paulatim injicies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne ſurgens fumus evolet: tollito demum, & aliud projicito dum totus comburatur pulvis, igni poſtea aliquātiſper proroget moras, extracta refrigerari ſinito, & ſuper extantes tollito feces, & in fundo inſidens vivum argentū reperies, quod vocant Chymiſtæ *Regulum*, & plumbum præ ſe fert, facileq; in hoc transformatur. Si enim (*Dioſcorides ait*) paulò magis crematur, in plumbum vertitur. *Porta.*

Vitrum antimonii.

Accipe antimonii crudi libras duas, vel tres, contere ſuper lapide minutiſſimè: contritum immitte in patellam non vitreatam, atque admove ad ignem lentum, ut ita mundificetur, continuè agitando cum ſpatula ferrea, vel cochleari ferreo, donec incipiat veluti conglebari, tum removeatur, & rurſus ſuper lapide, ut anteà comminuatur, iterumq; igni admoveatur, fiatq; hoc per decem, vel duodecim vices, calcinando & terendo, donec pulvis cineris ſubalbidi formam adipiſcatur. Poſtea immittatur in crucibulo, una cum uncia ſalis ammoniaci, & cooperiatur, inque copioſum ignem immittatur, atq; obruatur, ita ut carbones trium digitorum altitudine excedant ipſum crucibulum: ita liquabitur, & coquetur ſufficienter intra dimidiæ horæ ſpatium, poſteà eximatur, & in pelvi auricalcea tenuiter diffundatur, & refrigeretur, & habebis vitrum antimonii, quod hyacinthi inſtar pellucet. Datur à granis tribus uſq; ad novem cum æquali menſura gummi tragacanthæ, & ſacchari ſufficiente quantitate, in forma vel tabularum, vel electuarii, vel pulveris. Hoc in colicis, & febricitantibus ſæpiſſimè feliciter ſum uſus.

Oleum ſtibii.

Antimonium in tenuiſſimum pulverem redactum, ac cucurbitæ vitreæ impoſitum, aceto acerrimo, & diſtillato maceratur ſuper levi ignis calore, tantiſper donec rubro colore acetum inficiatur. Coloratum in aliud vitrum transfunditur, novumque fecibus ſuperaffunditur, donec rurſum ruſum colorem concipiat. Iſtæ autem transfuſiones, & additiones novi aceti ſuper feces, toties ſunt repetendæ, donec nullam ampliùs rubedinem pulveres ex ſe emittant. Acetum verò collectum levi igne deſtillari de-

bet, donec rubedo paulatim condenſari incipiens, alembicum petere videatur. Tunc refrigeranda ſunt vaſa, ac liquor rubeus, quadraginta diebus fimo calido macerari debet, donec perfectam olei formam acquirat. *Quidam ad Geſnerum.*

DE SECRETIS SULPHURIS.

Cap. X.

Sulphur ſublimatum.

Sulphur à ſordibus probè repurgatum, chalcantho in calcem redacto, & ſale torrefacto commiſcetur, inditurque vaſi, & ex arena calida urgetur, dum flores appareant citrini. Quod ſi aliquoties iteretur, flores tandem album acquirent colorem: qui per ſe, vel in oleum reducti, & exhibiti, plurimorum morborum medicina exiſtunt. *Innominatus.*

Tinctum ſulphuris.

Accipe oleum terebinthinæ claræ & albæ, cum aqua fontana diſtillatæ, vel per balneum, vel per veſicam, quantum ſatis eſt, ſulphuris ſublimati, ſuper lapide optimè triti, tantum, ut oleum terebinthinæ per digitos duos emineat: miſceantur in vaſe vitreo bene, deinde ponatur ad Solem, vel fornacem, vel in balneo Mariæ per dies aliquot, vel donec oleum tingatur. Quo facto, ſenſim oleum effundatur in phialam: rurſus aliud oleum terebinthinæ ſuperfundatur ſulphur: iterumque in balneo digeratur, & effundatur. Quod cùm quater, quinquies, vel toties factum fuerit, donec oleum non amplius tingatur: collectum oleum omne in balneo Mariæ deſtillandum eſt, & remanebit tinctura in fundo cucurbitæ, plurimorum morborum medicina.

Oleum ſulphuris.

Si vis autem ſulphuris oleum, ſic extrahes: vas vitreum habeto oris ampli, & concavum, in campanæ formam: ubi luto illeveris, pede ferreo ſuſpendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, ut è marginibus campanæ, extillans oleum recipias, cujus medio terreum, vel ferreum accommodetur vas ſulphuris conditum: ignem tunc ſuccendito, & dum comburitur, aliud recentius ſuperindatur. Nam dum uritur conſumeretur erigens ſe fumus, vaſiſque ferens fundum, humectis exhalationibus corpo-

corporeſcit, & reciprocans in oleum coaleſcit, ac inde dilabitur.

Aliud ignem admittens, & detinens.

Vivum cape ſulphur, non ignem expertum, ac juniperi oleo portionibus æquis remiſceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito, in neceſſariis utitor. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS CINNABARIS.

CAP. XI.

Modus parandi cinnabaris.

OMNES, qui ſecretis, & rebus metallicis delectantur, artem conficiendi cinnabaris agnoſcunt, ſed in parva admodum copia, ut duarum aut trium librarum. In Germania vero & Gallia quidam, grandes facientes maſſas, quas in Italiam advehunt. Quare cùm ipſi occultum hoc teneant, nos ad communem utilitatem, in publicum edere voluimus. Sumito argenti vivi partes novem, ſulphuris citrini partes duas, quidam ſumunt tres, alii quatuor, alii cum argento vivo æquant pondera. Nam ad pingendum, ſulphuris copia abeſſe nihil poteſt, quin potius cinnabaris accendit ruborem: ad alia verò, tres aut quatuor unciæ ſulphuris, in ſingulas argenti vivi libras ſatis ſunt. Sulphur in patella, ſive olla aliqua ampla ad ignem ponatur, ut liqueſcat, liquatum ab igne removeatur paululum: deinde poſito argento vivo in panno aliquo addatur ſulphuri, ſenſim comprimendo pannũ, & continuò miſcendo donec optimè permiſtum, frigidumque fuerit. His optimè miſtis, & frigefactis, materia eximatur, contundatur, atq; ſubtiliter cõteratur: deinde cribretur, & fiat pulvis, de quo ſumito tantũ, quantum volueris, & ponatur in amplam cucurbitam vitream, luto ſapientiæ obductam. Verùm cucurbitam plenam eſſe non oportet, ſed ad quartam ſolum partem. Quibus factis, ponatur cucurbita in fornace ſuper cineribus, & coquantur primò igne lento per horas tres, deinde aucto. Verùm ſi magnam copiam efficere voles, adde ſenſim pulverem alium, miſcendo ſemper baculo aliquo, cucurbitâ continuè ſuper igne ſtante. Sed ut res perfectè fiat, infundibulum in cucurbita ſitum eſſe oportet, per quod baculus in ſuprema parte circum luto obductus, ita ut infundibuli os, cum demittitur baculus obturet, quò continuè materia permiſceri queat.

Quibus

Quibus factis ac primò pulvere ad ignem per horas quinq; cocto, donec vel omninò, vel pars aliqua ejus ſublimata fuerit, addantur duo cochlearia recentis pulveris calidi, attollendo baculum, ut injici queat: deinde rurſus demittendo. Ponitur autem baculus ut alius pulvis injici valeat: nam niſi poneretur, cucurbitæ os ita à pulvere adhærente obſtrueretur, propter ſublimationem, ut alius addi non poſſet. Atq; in hoc tota ars conſiſtit, ad conficiendas maſſas quantumvis magnas. Si enim materia ſimul injiceretur, tunc antequam materia ſublimaretur, cucurbita ipſa fornaxque liqueſceret. Quare per partes ponenda erit, ut cùm prima pars cocta, atque cucurbitæ circumadhæſerit, alia addatur, atque in fundo cucurbitæ coquatur, donec itidem ut prima adhæreat, atque rubeſcat. Atque ſic continue addendo pulverem, fiet maſſa cinnabaris inſignis, cujus in medio foramen erit, à baculo contractum. Quod ſi foramen quoque obturare voles addito pulverem, baculo prius extracto; deinde ore cucurbitæ obſtructo, coquito tandiu, donec pulvis in medio quoq; ſublimetur, adhæreat & obſtruat foramen. Atque hic eſt modus conficiendi cinnabarem optimus, atque in Italia huc uſque incognitus. Cæterùm hoc animadvertendum videtur, ut baculus aliquando moveatur: attollaturque ne pulvis adhereat, obſtruatq; infundibuli foramen, præterea ſi ignis quoque magnus atq; continuus ſit, nihil nocebit, *Alexius.*

Cinnabaris quomodo fixus reddatur.

Jam tertii ordinis medicinas aggredi opportunum fuerit: ſiquidem ſcio multum animos ab hujuſmodi lectione detinuiſſe, cùm à libri initio nil aliud concupierint, ſic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ myſteria panduntur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, ſi ferè aliquis eſt qui eos non depereat. Et ſi alias ab antiquis tertii ordinis medicinas tradimus, cùm nobis non ſit eorum copia, in aliud tempus fortaſſe differre cenſuimus. Multi ſunt, qui multa periclitavêre experimenta: quorum ea, quæ lucroſiora, & expeditiora ſunt, trademus. Et ex iis primò cinnabarim fixum reddere, qui id facere quæſierit, ita faciundum eſſe cenſeo: cinnabaris confractæ partes ad magnitudines juglandii vitreo in vaſe capacitatis ejusdem argenti pondere jam triplicato, vel majori diſſeminatas condito, & viciſſim inſperſas, luto munias, & reſiccasi

tari finito, ſin minùs in Solem, ut repetas oportebit: inde cineribus immerſum tandiu lento igne decoquas, quouſque infractum plumbeo colore liveſcit, quòd ſi nec ſic quidem, jugem operam impendas, dum ad id pervenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expoſitum, pertinacius obſtabit, majoris ponderis & virtutis: & quò leviori uteris igne, tantò felicius res peragetur. Sic verò animatur argentum, & amiſſum reſarcietur. Sublimato vivo argento ex aceto diſtillato bulliat, inde vivum argentum remiſcebis, & vitreo recurvo vaſe vivum argentum in ignem infervefacto devolet, & in receptaculum dilabatur, & ſervetur: ponderis (ſi ſapis) parum amiſiſſe comperies. Aliter ſic & citius; & lucroſius ſic facies. Infractas cinnabaris partes ad teſſerarum magnitudinem in oblongum linteum ſacculum accommodabis, ollæ lateribus undique diſtantem, inde lixivium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplò, vivæ calcis quadruplo, & cineribus roboris æquali portione, confectum, uti fieri ſolet, vel ratione aliqua parandum: per diem ebullire ſinas, exime, & ebulliat cum oleo, jugem operam impendes, & integram cum noctediem finito quoque illic eſſe, & exemtas ex oleo cinnabaris partes, ovi albumine ſubacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti ſcobis revoluto, in fundo apti vaſis ſubſternito, ritè figularia creta munitum, ut diximus, ignem adhibe diebus tribus & tam poſtremò augeſcat, ut igni cedat, & ferè liqueſcat, detrahe, & ex fecibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & aliter fixum reddere poſſumus: ſi teſtaceo in vaſe rotundo undiq; clauſo, ubi exili ſpiramento cinnabarim immiſeris, glutino ex ovi albore illinas, ne vi ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorum ferratura, quouſq; eundem contraxiſſe colorem cernes: ne feſtines: opus enim omne corrumpit, & ſæpè à Philoſophis præceptum noſces: ſed hoc miniſterium quærit majus. Nec aliter inutiliter fixum additur, uſto ære inſparſo fictili in olla, prius tamen calcantho diſſeminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, ſi rectè hæc animadvertes non parum nanciſceris lucri: omnibus enim anteſtat, qui tali parantur arte, facultate, & fructu: nec pauca dixiſſe pœniteat. Id autem ingenioſorum reperit diligētiâ,

unius Pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argentum caſu optimè verſum invenit. Utilius fixum redditur, ſi cinnabaris arte conficitur, ſulphure non aduſtibili, ac maiori parte. *Ioan. Bapt. Porta.*

Cinnabaris parandi modus, ad ſcribendum.

Cinnabaris, cum ſuper lapide porphyrite optimè aqua communi contritum, deinde exſiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum, vel vitreum, urinaque ſuperinfundatur, relinquaturque ſic aliquandiu: nam fundum materia petet, poſtea auferatur ſenſim urina, atque rurſus recens addatur. Quod cum octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ovorum alba, optimè agitata, & in aquam puram diſſolvantur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, ut tranſverſum digitum emineat, rurſusque ſimul agitato: deinde cùm reſiduum fecerit, auferantur ovorum alba ſenſim, rurſusq; recentia addantur, fiatq; hoc toties, quoties cum urina factũ fuit. Hoc quidem nulla alia ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum recentia, miſceantur optimè, & fiat liquor ad ſcribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor, in vaſe aliquo obturato ſervandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet, ligno aliquo miſcendus, ſervatur etiam diutiſſimè incorruptus. *Alexius.*

DE SECRETIS AURIPIGMENTI.

CAP. XII.

Auripigmentum ſublimare.

PRIMÒ teratur auripigmentum, ut tenuius poterit, fictilem in ollam intus vitream conjicies, & oleum infundatur, quod non minus dodrante ſupereminneat, lignea rude miſcendo ſemper, ne fundo inhæreſcat, reſiccatum terito, ſimilemq; impendas operam aceto & acri lixivio, pulvis demum cum tartaro, viva calce, æriſve ramentis in vaſe claudatur vitreo oblongo, & concamerato, non ad ſummum uſq; labrum replendum, ſed medio tenus ritè venter foras luto muniatur, & ad Solem conferto; ſinitoq; in Sole eſſe uſq; dum reſiccatum fuerit, & igni reſiſtere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluſo ſpiritu ſtranguletur, coërcitumq; ſuſpiret auram, levis verberet ignis fundum vaſis, inde paulatim ſenis con-

creſcens

creſcens horis igne tandem candeat, ejusq; vi petat fugitiva pars vaſis cameras, ibiq; in argentum album congeſtum inſideat, vas frange, detrahe, ad uſum recondito. Evenit idem in deſcenſu, nam in præceps facilius fertur. Si verò fuerint corpora & gravia, aliis adjungantur levioribus, ut faciliùs aſcendat. Ad hunc modū cætera etiam metalla ſublimari poterunt. *Joan. Bapt. Porta.*

Oleum auripigmenti ſive arſenici.

Auripigmentum cum duplo ſalis nitri pondere conteritur: deinde carbonibus ſub dio accenſis catinis imponitur, ſiniturque dum excandeſcat, hujus poſtea Chymicus aſſidens, auripigmentū immittit: quod lento igne liqueſcere ſinit, donec nō ampliùs ebulliat: mox rurſus tantum injicit, idemq; ut priùs exurere permittit. Hoc tandiu agit, uſque dum ſatis injectum fuerit: atq; tunc conſumto jam ſale nitri, igne vehementiore per horas quatuor, aut quinque urget, quo ad auripigmentum in fundo butyri inſtar liquefactum reſideat, refrigeratumque aërio nitore albeſcat, poſt conteritur, imponiturq; marmori, & in loco humidiore ad liquorem reſolvitur: qui tandem ſingulari artificio ex ampulla deſtillatur. Hoc auripigmenti oleum cum melle illitum craſſitiem extenuat: terebinthinâ exceptum elephantiaſim abigit: ani ulceribus, & iis, quæ cicatricem ægrè ducunt, prodeſt. *Paracelſus.*

DE SECRETIS CHRYSOCOLLÆ.

CAP. XIII.

Chryſocolla, quam Boracem *vocant, quomodo purganda, & multiplicanda.*

QUAM nunc *Boracem* appellant, ab antiquis chryſocolla dicebatur, cujus duo genera fuêre, & naturale, & artificiale, ut ex Dioſcoride, Plinio, aliisq; conſtat. Eâ utebantur in quibuſdam medicinis, atq; ad aurum conſolidandum, qua etiam hodie utuntur. Ineſt enim ei vis quædam, liquefactionem metalli ad conſolidandum aptè accelerandi. Utuntur etiam hac noſtri, ad auri & argenti ſcobem liquefaciendam, atque in unum corpus cogendam. Præterea & mulieres quædam ad faciem dealbandam, & cutem mollē, venuſtamq; reddēdam, propterea quòd neq; dentibus, neq; cuti ullam perniciem afferat. Apud veteres reperiebatur viridis chryſocolla, quæ hodie neq; inveniri, neque

neque parari poteſt. Habetur quidem à noſtris alba una, altera nigra, quæ fortaſſis nonnihil ad veterum viridem alludit. Alba, in fruſtula longa formata, & nervoſa, aluminis ſimilis eſt, ita, ut vel plurimi decipiantur, vel alios decipiat. Nam ſuper ignem depoſita ebullit, atq; inflatur, remanet poſtea alba, ſpongioſa, & fragilis, aluminis inſtar. Cognoſcitur autem differentia à peritis inter alumen & chryſocollam tribus modis: quorum primus eſt ex ſapore ſumtus: ſiquidem aluminis ſapor quodammodo ſubacris, & aſtringens eſt, cùm neutrum horum chryſocollæ inſit, ſed ferè ſaporem inſipidum contineat, ut medius ſit inter oleum & lactis ſerum. Quare plurimi impoſtores, cùm alios decipere volũt, ponunt aluminis fruſta in oleo amygdalino, & lactis ſero. Sunt præterea ex iis, qui addunt mel, vel ſaccharũ, ut ſapor acris, aſtringensq; aluminis obtundatur. Reperiuntur & alii, qui ad ignem liquant res prædictas, addendo ſalnitrum, ſodam herbam, ex qua alumen catinum conficiunt, vel ſal alkali, tartarum alumen ex vini fecibus: deinde in loco frigido formant lapillos, ſimiles chryſocollæ, ſed aliquo modo differentes. Nam chryſocollæ lapilli ſunt longi, aluminis verò quadrati. Secundus modus, alumen cùm uſtum ad ignem fuerit, plurimùm materiæ relinquit uſtæ, ita, ut plus quàm antea eſſe conſpicitur, minimùm enim, quòd ab uſtione relinquitur, exiſtit. Tertius denique modus, quo alumen à chryſocollâ dignoſcitur eſt, quòd metalla alumen neque liquet, neque ita bene conſolidet, ut chryſocolla. Nam quòd etiam aliquo modo liquefaciat, id accidit virtute ſalnitri, ſalis alkali, & tartari, quæ aliqua ex parte colliquationem juvant. Cæterùm cognoſci poteſt ex hoc, quòd ſalnitrũ ad ignem poſitum ſtridet, & ſcintillat. Quidam ex prædictis miſturis in ſero lactis diſſolutis, & in lapillos congelatis, componunt lapides, verùm ſapore ſalſos, lucidos, & in liquando nimis vehementes. Quare volentes aurum conſolidare, aut argentum, ipſum aurum, vel argentum unà diſſolvũt. Quæ ſaccharum in ſe continet, auro vel argento ſemper inducit maculas. Fiunt etiam compoſitiones quædam, quæ etiamſi vim, ut chryſocolla, conſolidandi, & colliquandi obtineant, tamen formâ & ſapore differunt, quarum aliquas paulò poſt recenſebimus. Sed ut ad veram, & perfectam veniamus chryſocollam, quæ noſtris temporibus invenitur, dicimus, ſuperioribus annis conſueviſſe ex

Alexan-

Alexandria advehi doliola quædam, adipe quodam plena, in medio lapides parvulos continente, quod *paſtam chryſocollæ* nominant, quam Arabum ſcriptores quidam veteres *nitrum Alexandrinum* appellant. Hiſce verò temporibus ex occidente quoque advehitur, neſcio qua de cauſa, an ſcilicet ibi facta ſit, vel aliunde, nempe ex India apportetur, propter quod magnam ſuperioribus annis hic fuiſſe penuriam intelligerent. Eo enim tempore, unc. j. vendebatur coronato uno, quo nunc libra facilè haberi poteſt. Modus autem parandi iis locis ſic ſe habet: In auri & argenti, atq; etiam æris fodinis aquam quandam inveniunt, quæ (quemadmodum ego ipſe vidi, & expertus ſum) per ſe ipſa eſt apta, atque perfecta ad conſolidandum, liquandum vel aurum vel argentum, id quod etiam in Germaniæ quadam parte ſuperiore comperi, ubi ſimilis aqua invenitur, omnibus adhuc incolis incognita. Sumunt hanc aquam unà cum fecibus, quã coquunt ad certum ſpacium; quæ ſic colata, ſpacio temporis in lapides parvos, ſalnitro haud abſimiles, cogitur. Quoniam autem hi lapides conſiſtere ſic nequeunt, ſed diſſolvuntur, fit, ut his lapidibus, unà cum ſuis fecibus in fundo relictis, tanquam nutrimento, axungiam porcinam, vel alterius animalis pinguedinem addunt. Hoc facto, ad fodinas ſeſe conferunt, ibique foſſam amplam faciunt, cujus fundum & materiam inſternunt, & ſuper hanc lapillos, quos diximus, collocant; deinde rurſus adipis maſſam, mox iterum lapillos, atque ita pergunt ad eam, quæ placet, altitudinem, alterum ſuper altero collocantes, ſic tamen, ut extremum ſtratum ſit ex illa pingui materia: ibi per menſes aliquot apertam relinquunt: quanquam pleriq; hæc omnia domi in terra, aut in amplis vaſis faciunt. Cùm autem libet vendere, atque aliò mittere dolia, vel parva, vel magna, ut videtur, eâ materia unà cum lapidibus replent, & hoc paſtam chryſocollæ, ſive boracis appellant. Mittunt etiam ex jam dictis locis chryſocollam & lapillos abſque jam dicta paſta, ſed eo paratos modo, quo jam diximus: quoniã ab hinc triginta annos major copia factitii, quàm ejus pinguis maſſæ afferebatur: propterea quòd in Italia ea uti neſciebãt, nec reparare, aut purgare lapillos norant; itaq; nullus erat ferè ejus uſus, præterquam in quibuſdam diſtillationibus, ad fucos muliebres eliciendos. Verùm tandem quidam Venetus, & mulier quædam ab ipſo edo-

ćta, id refringere & conficere cœperunt, atque inde magnum quæſtum fecêre, donec paulatim conficiendi modus & aliis cœpit innoteſcere: quámvis aliis magis, aliis minùs, fortè pauci ſunt, qui eâ facilitate, & bonitate facere nôrint, quam nos hic perfećtè tradęmus. Sumito itaque hanc maſſam, eam inquam, quæ plurimos in ſe lapillos continet, & rancida minimè eſt: quoniam indicat eſſe veterem, & lapillos eſſe comminutos, atque magna ex parte conſumtos: deinde in libras decem paſtæ, aquæ tepidæ mediam ſitulam miſce, & pone in vaſe aliquo teſtaceo, manibus benè pinſando, & miſcendo, panis in morem. Quod cùm factum fuerit, coletur optimè, lapideſq; in cribro relicti eximantur, ponanturque in catinum, ſuperinfundendo oleum olivarum, ut in acetariis conficiendis fieri ſolet: deinde cùm ad Solem benè purgati, & uncti manibus fuerint, ponantur in ſacco, miſceanturque probè, ſicut ſacchari confećtiones ſolent, & ſerventur in ligneis vaſis, tanquam optima chryſocolla. Quòd ſi reficere, & multiplicare voles, ſumito aquam illam colatam, atque ad ignem lentum coquito, ad perfećtam uſque confećtionem, ſpumando tam feces, quàm ſpumam accuratè. Coćtionem autem eſſe perfećtam, tribus modis licet cognoſcere: primò ſi aquæ gutta ſuper unguem poſita non diffluit: ſecundò ad modum ſyruporum, ſi in charta hæreat: aut, (quod eſt tertium,) ſi funiculus in ea extinćtus, & inter digitos dućtus, aſperitate quâdam digitos tentavit: ſi cocta fuerit, cacabus ab igne auferatur, & operculo ad hoc aptè parato, ne quid ſordium ingredi queat, operiatur: mox in fuſoris cumulo ſepeliatur, ſuperque furfur, craſſioribus pannis, aut lodice, aut culcitra, preſsè admodum contegatur: poſſes etiam fimo calenti, per ośto vel decem dies condere. Quod cùm factum fuerit, auferatur, & invenies pinguedinem quandam, ſive cruſtam in ſuperficie, quam deſumtam ſeponens, invenies præterea tanquam glaciei fruſtula quæ pariter exemta, inque alio vaſe poſita, aqua diligenter elues, & in umbra ſiccabis. Quo facto, illos lapillos, qui in ſetaceo cribro manſerant, cum his noviſſimis miſceto: inde aluminis ex vini fecibus albi, ſed non ex eo, quod pro ſpecimine proponi ſolet (nam id inutile eſt) ſed ex optimo, libras tres, ſalnitri uncias ośto, aquæ communis ſitulas tres miſceantur, & ponantur ad ignem lentum, deſpumando benè, donec perfećtè,

fectè, ut priùs, cocta fuerint. Quo facto, auferatur ab igne, & reponatur donec optimè reſideat, tum ſumito hujus aquæ ſitulam unam cum dimidia, ponatur ad ignem lentum, & cùm fervere incipit, addito prædictæ pinguedini, vel cruſtæ, ſive cutis, ſuperius exemtæ libras vij. cum dimidia, coquantur, quantum ſatis eſt, ut prius. Tum ab igne removebis, ponesque in ligneo vaſe aliquo, ſupraque vas duos baculos, decuſſatim collocato, è quatuor baculorum angulis ſingulos funiculos alligato, ſed ut funiculi tendantur ad ſingula capita, plumbi fruſtum appendito, ac ſic in materiã demittito, ita tamen, ut à fundo digitos quatuor abſint: hoc autem fit, ut materia ad funiculos adhæreſcat. His rebus adminiſtratis, eo modo condes, ut aliud ſupra feciſti. Hoc autem in ſacco, id eſt, fovea non ponitur, ſed ubi eximendum erit, quod funiculis adhæſit, penna oleo imbuta linitur, reliquum verò cacabo adhærens, oleo erit conſpergendum. Cæterùm lapilli, qui eximentur, non ſint minores avellanis: qui autem minores ſunt, relinquantur in aqua, ac rurſus coquantur ut ſuprà: atque ſic continuando, donec omnis aqua in chryſocollam convertatur. Verùm hoc notandum videtur, ut primę maſſæ in aqua tepida diſſolvendæ addatur, ciceris inſtar, coaguli leporini, quò meliùs reliquæ chryſocollæ partes coagulentur. *Alexius.*

DE SECRETIS SALIUM.

CAP. XIV.

Sal alkali.

FIAT foſſa, cui tranſverſim imponantur ligna, quibus ſupponantur acervum herbæ kali, & accenſo igne, fiat ut in foveam ſtillet liquor ex herba: qui liquor tandem cõcreſcit, & fit ſal alkali, coloris partim nigri, partim cineritii, valde acris & ſalſus, ut etiam corrodat. *Joan. Bauhinus.*

Sal ammoniacum quomodo ſublimetur.

Sal ammoniacum ſublimatur, vel ex ſquama ferri, vel ex arena repurgata, vel per feculas vini exſiccatas, & in ſalẽ redactas, hoc modo: Sal ammoniacum cũ æquali ſquamarũ ferri pondere conteritur, inditurq; vaſi, & igne primùm exiguo, poſtea adauctiore urgetur, donec excandeſcat: in eo caloris gradu ſervatur horis duodecim: deinde refrigeratis omnibus, eximitur id quod elevatum eſt,

& cum pari ſalis præparati pondere rurſum in altum pellitur, ut antea: idque toties reiteratur, donec ſal nivis inſtar albeſcat.

DE SECRETIS VITRI.

Cap. XV.

Vitri elaborandi modus.

Modus elaborandi vitrum conſtat hoc modo: Fruſta vitri excocta, ex omni genere colorum (hæc autem Venetiis, ut pleraque alia pulcherrima fiunt) candelæ exponuntur: & ut in tenuitatem quam volueris, atq; mollitiem devenerint, confeſtim admota loco, annexaque franguntur, aut extenduntur: & ob celeritatem hæc ambabus manibus fiant. Difficilius eſt in his, non ut in aliis initium aſſequi, quàm ex initio exactam artem. *Cardanus*,

Vitrum fictitium.

Fit etiamnum pro adulterandis gemmis vitrum fictitium, & illud ex vitri albumine parant, quod alii ex arena fluviorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, ſic efficies. Multa ovorum albumina ſimul exagitabis, iis veſicam impleas: inde in ollam aquæ plenam ferventis immittas, ac diu coqui ſinas, detrahe, & per multos dies reſiccari curabis, loco tamen non pulverulento: nam non relucens vituperatur, & ſic lapideſcet, ut in vitri duritiem tranſeat. Si autem coloratum reddere quæſieris coloratis aquis ebullire ſinas, ſi topazion, aqua croco in ea diſſoluto, ſi pyropum, braſilis raſura: ſic alios tingito. At ſi nitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderoſos immiſceto colores: uti cinnabarim, argenti vivi ubertate non levem; ſic vitri pondus imitabimur, non tamen duritie tum robuſtiſſimâ, ut ſcalpturis pertinaciter reſiſtat, nec radi abnuat lima. *Joan. Bapt. Porta.*

Vitrum ut molleſcat.

Vitrum molleſcit maximè plumbo; tenax fit diuturnâ coctione, plumbum metallaque in calcem priùs redigere oportet: abſumitur enim pars impurior, & opaca, & vis illius tamen in vitro manet. *Cardanus.*

Vitrum ut dividas.

Ut vitrum dividas, filum ſulphure & oleo imbue, locum circunda, accende, repete, donec locus optimè incaluerit, inde ſtatim filo alio, aquâ frigidâ madefacto, rurſus circunda-

cundabis: frangitur enim eo loco, ac ſi diviſum fuerit adamante. Namque ex adamante certius & exactius dividitur, ſed longiore tempore opus eſt. Et rurſus rotâ æneâ & ſmiride. *Cardanus.*

Vitrum quomodo molleſcat, aliter.

Si in ſanguine hirci & ſucco ſenecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle quam eſt cera, vel argilla: ſic ut quidvis ex eo fingi poſſit. Priori verò naturæ reſtituetur, ſi in frigidam aquam demergatur. *Geber & Albertus.*

Aliter ut molleſcat.

Si ſanguis hirci, & cineres vitri æquis portionibus mittantur in acetum; deinde chymico organo diſtillentur, & in acceptam aquam vitrum maceretur, plicatile, cereum, ac ductile evadet. Indurabitur verò, ac priori naturæ reddetur, ſi in frigidam mittatur, vel eâdem lavetur. *Ex ſecretis cujuſdam ingenioſi vitriarii. Mizaldus.*

Vitrum viride ut fiat.

Vitrum viride fit ex cinere ſilicis: ſalſum enim aliquid continet, & chali ſimile: unde melius redditur. *Cardan.*

Chryſtallus ut fuſilis fiat.

Chryſtallum terito, & in cerniculo in tenuiſſimum pulverem ſubcernito, cum tartari ſalis medietate, ex qua orbiculos effingas, & crudo fictili validiſſimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liqueſcat, aptè deinde vaſe colliquetur, ſed omnibus longè à ſordibus: ſi enim fœtulentus fortaſſe fuerit, arguitur, & dolus detegitur, ſed inoffensâ interniteat perſpicuitate, quod ſi ſalis pluſculum ſuggeratur, celeriùs liquefit. Aſſolent multi chryſtallum præparare aliter, ut facilius liquetur, ſic & operi aptior eſt. Ferreum cochlear capitur magnum, luto muniunt, & in fractas cryſtalli partes igni committunt, dum illæ incandeſcant, inde tartari oleo reſtinguunt, id multoties innovant, & æreo mortario terunt, ut faciliùs pulvis colliquetur. Hoc in adulterandis utimur gemmis. *Joan. Baptiſta Porta.*

Ad vitrum ferruminandum.

Albumen ovi conquaſſatum, calcique vivæ admiſtum vitri fragmenta ferruminat, ac teſtacea quæque ita glutinat, ut diſſolvi nequeant, propter lentorem ac tenacitatem glutinoſam. *Mizaldus.*

Ad vitri fragmenta conglutinanda.

Accipe Vernicem liquidã, craſſam, & inveteratam, cum qua fragmenta vitri conglutina, conjunge benè & liga, ne quovis modo disjungantur: deinde pone ad Solem, vel fornacem per multos dies, donec optimè ſiccetur vernix: quæ demùm circum hærent cultello dextrè abradantur: & erunt optimè glutinata, ita ut neque liquore, neque aliâ aliqua re unquam à glutine liberentur. Cavendum tamen, ne liquor calidus ſeu fervens infundatur. *Alexius.*

Vitra quomodo conglutinanda.

Accipe viridis æris q. ſatis eſt, incorporetur bene cum vernice liquida, & utere. *Roſcellus.*

Gluten ad vaſa lapidea.

Rec. Minii, ceruſſæ, calcis vivæ, vernicis ſcriptoriæ ana unc. ß. omnia in tenuiſſimum pulverem redacta, cum quatuor ovorum albuminibus incorporentur. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Vernicis liquidæ,
Ceruſſæ,
Boli armeni ſing. an q. ſufficit.

Aliud ad idem.

Rec. Vitellorum ovorum q. ſ.
Viridis æris, parum.
Miſce. *Idem.*

Aliud ad idem.

Rec. Viridis æris,
Minii,
Vernicis liquidæ ſing. ana q. ſufficit.
Miſce. *Idem.*

Gluten ad vitra.

Rec. Salis communis in aqua diſſoluti,
Cineris cribratæ ana unc. j.
Farinæ ſiliginis drach. ij.
Miſce, & utere. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Cornu cervi,
Laterum tritorum,
Picis Græcæ,
Spumæ ferri,
Albuminum ovorum ſing. ana q. ſatis eſt.
Miſce. *Idem.*

Aliud

Aliud ad vitra, & vaſa terrea.

Rec. Calcis vivæ,
Oſſium animalium,
Ceruſſæ ana unc. j.
Minii unc. ij.
Viridis æris,
Tartari ana unc. ij.

Omnia in tenuiſſimum pulverem trita, cum vernice liquida commiſceantur. *Idem.*

Aliud ad idem.

Rec. Calcis,
Ceruſſæ,
Albuminum ovorum ana q. ſufficit.

Miſce. *Idem.*

Gluten ad vitrea vaſa conjungenda.

Rec. Vitellorum ovorum,
Fabarum recentium,
Calcis vivæ ana q. ſufficit.

Miſceantur. *Roſcellus.*

Aliud ad vitra, & lapides.

Rec. Vitri nitri,
Calcis vivæ,
Lactis ficuum ana q. ſufficit.

Miſce. *Roſcellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Ceræ novæ,
Picis Græcæ,
Maſticis,
Olibani,
Laterum tritorum ſing. ana part. j.

Terenda triturentur, & ad ignem miſceantur. *Idem.*

Aliud ejuſdem.

Rec. Sulphuris,
Maſticis,
Olibani,
Picis,
Ceruſſæ,
Cineris parum ſing. ana part. unam.

Miſceantur omnia benè ad ignem, & utere.

Aliud ejuſdem, ad Idem.

Rec. Calcis vivæ tritæ,
Vernicis liquidæ,

Albuminum ovorum ana q. ſufficit.
Triturentur ſimul ſuper lapide porphyrite & fiat gluten pro lapidibus.

Aliud ad idem.

Rec. Maſticis unc. ß. ceræ albæ, Vitri triti, Laterum tritorum ana unc. ß. miſceantur optimè ad ignem, & fiat gluten pro lapidibus. *Roſcellus.*

Speculorum compoſitio.

Specula chalybea vocata, fiunt ex æris partibus tribus, ſtanni & argenti parte una, antimonii decimaoctava parte. Aliqui, imò plures, argentum compendii cauſa relinquunt. Sunt, qui ex ſtanni libra, æris triente, colliquatis jam, ac tartari uncia, auripigmenti albi ſemiuncia additis, ac donec fumum emittant ſuper prunas decoctis, laminas conficiant. Denique exceptum metallum liquatum denuò tabulis ad rectitudinem formatis, calefactis, & fundo lachrymæ laricis, & vitis cinere lævigatis, in ſpeculi figuram deducunt. Pòſt aqua, & arena tabulæ glutino annexum lævigant: inde ſmeriglio, aut punice lævi, quartò ſtanni calce. Argentea verò ſpecula minore negotio miſcentur, quandoquidem ipſum per ſe ſolum argentum, quaſi id præſtat, quod à ſpeculis requirimus, verùm & illuſtrius, & minore ne frangantur periculo. *Cardanus.*

Specula quæ juniores homines efficiunt.

Specula, quæ juniores homines repræſentant, ſunt quæ rugas non oſtendunt, & rubri aliquid immiſſum habent. Porrò rugas non oſtendunt, quæcunque non ſunt omninò exquiſita, ſed tamen ſplendida, itaq; & talia vidimus, & caſu & arte fiunt, ut quædam decennio juniores redderent homines. *Idem.*

Quomodo res multiplicata videri poſſit.

Inter ludos, qui circumferuntur, non parum jucunditatis eſt ſpecillum, inſtrumentum vitreum illud, quod oculis apponimus, ut commodiùs aliquid intueamur: neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm in medio (eo enim permutato, permutantur omnia) illud ergo à ſolidiori vitro majoriq; craſſitie paretur, ut aptius in facies, & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, ut diſgregetur viſus, ne verum conſpicere poſſit. E pluribus ergo ſuperficiebus jam paratis, oculis apponi, & ſi alicujus faciem

faciem intuebimur, Argentum vel oculatum totum: ſi naſum: non niſi naſum: ſic manus, digitos, & brachia, ut non hominem, ſed Poëtis fictum Briareum; ſi nummum videre contigerit, multos non unum conſpicies, ut nec manibus tangi valeat, ſed tangentem ſæpè ludat, meliusq́; fuerit cum eo dare, quàm accipere: ſi in trireme longius intuearis, armata videbitur claſſis. Si in ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens fitq́; ut res geminari videatur, & duplices cernes hominum facies, binaque corpora: & hinc fiunt diverſi conſpiciendi modi, ut res una alia videatur, quæ omnia quærentibus, & explorantibus patefiunt. *Joan. Bapt. Porta.*

Speculis planis, ut caput deorſum, pedes ſurſum videantur.

Si quis planis ſpeculis, ſurſum pedes, caput verò deorſum ſpectare conſpiciat (quanquam id repræſentandi proprium concavis ſpeculis ſit) planis tamen ſic efficere conabimur: Specula plana bina ſecundum eorum longitudinem collocabis, ut ſimul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoveri poſſint, rectumq́; efficiant angulum: ubi ritè paratum fuerit, ſecundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, ut in uno media: in alio reliqua videatur facies, tunc ſpeculo lævo, vel dextro inclinabis latere rectius inſpectando, & caput intorqueri videbitur, cùm ſecundum eorum latitudinem faciem diſſecabunt, fiet imago hujusmodi, ut caput infrà, pedes verò ſuprà locati videantur: quòd ſi amplum fuerit, totus ſpectabitur inverſus homo, id autem mutuâ, & multiplici evenit reflexione: ex uno enim in aliud reſilit, ut obtortum videatur. *Idem.*

Speculum occulta detegens.

Speculi, quo occulta videamus talis eſt compoſitio. Plana duo ſpecula ex cryſtallo factitia, qualia Venetiis fiunt, qui non adeò ut chalybea vitiantur, æqualia ad unguem junge ita, ut alterius longitudo longitudini reliqui ad amuſſim hæreat, & ut circa axem poſſit velut integumentum circumvolvi, ſicut ſuperficies unius cum alterius ſuperficie quandoque unum planum efficiat: quandoque ſolidum, rectum, obtuſum, acutumq́;, ut libuerit. Tunc in ſublimi ſpeculum immobile è directo loci ſuſpendes latentis, ita ut ſpeculi facies plano tuo perpendicularis immineat: ſpeculi autem mobilis facies longitudinem loco-

quem deſideras, oppoſitam habeat; tunc quicquid geretur in cubiculo illo, modò lux adſit, circumvoluto mobili ſpeculo, donec æqualem angulum faciat, quod oculus tibi declarabit, dum quod quæris vides, ſpectabis omnia. Quòd ſi locus, quem videre deſideras ſublimior ſit, quàm ille, in quo es, editiore loco ſuſpende. *Cardanus.*

Speculum, in quo ea cernuntur, quæ longè alienis in locis geruntur.

Eâdem ratione, ſi velis quod procul fit, quinque millia paſſuum videre, & interjectis muris, ut in hoſtili civitate, edito loco ſpeculum ad perpendiculum ſeu finitori æquidiſtans quam maximum ſuſpende, aliud verò in manu habens, ut illius facies reſpiciat (non prorſus ſupina, neq; ad perpendiculum exquiſitè erecta) ſpeculum quod ſuperius collocaſti demum ſenſim te è directo, primi ſpeculi elongabis, paulatimq; ac alternatim, mòdò dextra, modò ſiniſtra inflectes, donec locum planè cōſpicias in ſpeculo tuo, tunc illud vix movens à ſitu, videbis quæcunq; illic aguntur, & fiunt: nec aliud eſt hujus rei, ut dixi, quam machinarum hoſtilium ignearum impedimentum. *Idem.*

Speculum è planis, in quo unius rei imagines plures appareant.

Speculum autem è planis compactum, cui ſi una res demonſtrabitur, plura illius det ſimulachra, prudens invenit vetuſtas, ut è Ptolomæi ſcriptis percipitur, cujus talis eſt compoſitio. Plana tabula, vel loco, quo tale erectum quæris, hemycyclus diſponatur, & hanc ſecundum imaginum merum æquè dividas punctis: iis chordas ſubtendas, & apſides abſcindatur: inde ſimilis latitudinis paralelogramma erigas plana ſpecula & altitudinis, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne convelli poſſint, ſecundum longitudinem adjuncta, & ſuper planam ſuperficiem erecta, poſtremò ſpectantis oculus circuli locetur centro, ut uniformem ad omnia viſum habeat, ſingulis ſingulas ſpectabis facies, & in circulum diſpoſitas, uti in choreis ſæpè viſitur, vel theatrali ſpectaculo: Ideò ab eis *Theatricum,* vel *Theatrale* dicitur: è centro enim faceſſentes lineæ perpendiculares omnes, ſuper eorum ſuperficiem incidunt: in ſe ipſas ergo reflectuntur, ſic oculo imagines afferunt, depromens unaquæque ſuam, ſic devolvendo diverſæque ſitum

ſitum evariando, varios & diverſos monſtrat ſimulachrorum ſitus. *Joan. Bapt. Porta.*

Speculum multividum conſtituere.

Speculum conſtituitur, quod *polythaton*, id eſt, multorum viſibilium dicitur: Illud enim aperiendo, & claudendo ſolius digiti viginti, & plura demonſtrat ſimulachra, ſic igitur id parabis. Aerea duo ſpecula, vel cryſtallina rectangula ſuper baſin eandem erigantur, ſintque in hemiola proportione, vel alia: & ſecundum multitudinis latus unum ſimul colligentur, ut libri inſtar aptè claudi, & aperiri poſſint, & anguli diverſentur, qualia Venetiis factitare ſolent: faciem enim unam objiciens, in utroq; pluſa cernes ora, & hoc quanto arctiùs clauſeris, minorique fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtuſiori cernes angulo pauciora conſpicientur numero. Sic digitum oſtendens, non niſi digitos cernes, dextra inſuper dextra, & ſiniſtra, ſiniſtra conviſuntur, quod ſpeculis contrarium eſt, mutuaque id accidit reflexione, & pulſationes, unde imaginum viciſſitudo eſt. *Idem.*

Speculum, in quo dorſum tuum videas.

Quòd ſi dorſum tuum videre velis, ſpeculis duobus planis id commodè aſſequeris, quæ quantum majora fuerint, eò erunt etiam meliora. Primùm retrò collocabis medio ſitu inter ſupinum, & rectum, alterum ſublimiore loco, quàm tu ſis medio ſitu inter pronum, & erectum ante oculos tuos, optimeque quæcunque in tergo habes, videre poteris. Memineris etiam ſi, gratia exempli, annulum ex adverſo ſpeculo collocaveris, annulus verò & ipſe ſpeculum ſit, velut incluſo Saphiro, videbis in ſpeculo imaginem annuli, cujus gemma imago tua apparebit: hoc autem ex multiplici reflexione continget. Idem in duobus continget ſpeculis, & multò majore miraculo in tribus. *Cardanus.*

Speculum, ut uterum, & gulam videas.

At ſi profunda obſcuraque, ut uterum, gulam cubiculum tenebroſum videre propoſitum ſit, amphoram magnam aquâ plenam vitream collocato è directo loci, & lumen poſt amphoram, ut amphora media ſit in recta linea inter lumen, ac locum, quem videre deſideras: inde omni alio ſublato lumine, oculum tuum colloca, ubi amphoræ lumen non impedias, locum tamen inſpicere poſſis, videbisque cuncta, ut in luce clara *Idem.*

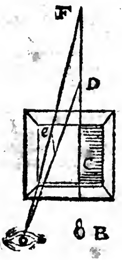
Specu-

Speculum è planis componere, in quo imago una veniens, in altero recedens conſpiciatur.

At ſpeculum in quo imago una veniens, in altero recedens conſpiciatur, è planis componere ſic facilè poteris. Plana duo ſumes ſpecula, quorum longitudo latitudini dupla, vel ſeſquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: ſint tamen longitudinis ejuſdem & paria, & ſuper ſtylum invicem inclinata uniantur, eriganturq; ſuper planum aliquod perpendiculariter, unde ſuper mobile latus fixa moveantur ſpecula, non dubium ſanè eſt, quin & in uno accedi, & regredi in altero inſpicias: & quantò hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, ut ſimul hoc veniens, in altero diſcedens videatur. *Joan. Bapt. Porta.*

Speculum plures repræſentans unius rei effigies.

Sunt & ſpecula, quæ multas facies oſtendunt, ut quæ è planis multis conſtant. Sed hæc notiſſima, illa admiratione digna, quæ unica ſuperficie plures reddunt imagines. Erat mihi ſpeculum quadratum, è vitro planum, quod utramque aurem geminatam referebat, quaſi ſecunda primæ eſſet imago: erat & remotior. Id effecit, ut crederem, ſpeculum fuiſſe in Hiſpania, & ipſum planum, quod duplicem referret imaginem, faciei alteram atque propinquiorem ſimillimam veræ, reliquam quaſi mortui: nam eadem ratio in utriuſque. Demonſtremus autem cauſam hujus, ut rem ſciamus, & cõficere doceamus. Nam qui vident talia, perterrentur non ſolũ miraculo rei, ſed etiam imagine ipſa. Nam & aures illæ poſteriores pallidæ admodum videbãtur. Quia igitur pallidiores hæ figuræ & minus efficaces, ac conſpicuæ, ac ſimiles

les primis imaginibus, manifeſtum eſt, quod velut in iride duplici, poſterior ex priore fit. Sed ex quo reflexio? Videtur etiam non ſemper duplex iris, nec niſi in paucis ſpeculis duplices imagines. Sit igitur oculus A. quod videtur B. ſpeculum C. concurſus ad angulos æquales in C. puncto, concurſus cum recta & B. ad perpendiculum in D. ubi videbitur & B. Cùm igitur inclinantur B. & A. valde quia A.B.C. parum diſtant à ſpeculi ſuperficie, refrangitur ex C. quia non ad unguem planum eſt ſpeculum, in E. Altius igitur E. quam C. altius igitur F. videbitur ſupra D. Quod verò altius videtur, & ſub æquali angulo, & longius eſſe exiſtimatur: quare F. poſt D. etiam eſſe videbitur. *Cardanus.*

Speculis planis, ut ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur.

Sic ſanè poterit quis occultè, & ſine ſuſpicione ea intueri, quæ longè, & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non poſſet: ſedulus tamen eſto in ſpeculorum ſitu. Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid ſpectare libeat, & è feneſtra, vel foraminis regione ſpeculum accommodetur, quod faciem ſpectet tuam, & bene erectum, ſi fuerit opus, vel parietibus figatur, undiq; movendo, & inclinando, quouſq; quæſitum imaginet locum, quod oculis admovendo, & accedendo aſſequeris: & ſi arduum fuerit, Dioptra, vel alio inſtrumento minimè falles, & ſuper lineam perpendiculariter erigatur, angulum ſecantem, & reflexionis, & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. Sic & in diverſis eveniet locis. Hinc evenit, quod ſi uno minùs fuerit commodum ſpeculo, idem pluribus ſpectare poteris: vel ſi diſtantia nimia viſile deperdatur, vel parietibus & montibus interjectum dirimatur, Speculum ſuper accommodabis, & alterius regione ſuper lineam erectam, quæ angulum dividat rectum: ſin aliter, neutiquam eveniet, & locum conſpicies optatum: unum enim in aliud imaginem remittens, per decem & multis eliſa imago oculo evolat, eaq; cernes, quæ primùm offenderint: dum imago per rectas profertur in lineas, nec locorũ, vel parietum anfractum cohibetur viſile: facilisque fuerit conſtructio. Sic ſæpè ſimulachra transferre conſuevit. At ſi aliter faſtigioſum aliquod, vel erectum ſpectare quæſieris, quod neutiquam viſus cernere poſſit; ſecundum longitudinem bina adjun-

adjunges ſpecula, ut diximus, è ligno, vel parietis culmine firmiter alterũ ut promineat, & rem habeat objectam: reliquum verò funi, ut aptè dimoveri poſſit, quando libuerit, & cùm primò nunc obtuſum, nunc acutum cauſet angulum, uti uſus expoſtularit, dum viſæ rei linea ſecundi ſpeculi medio viſus refringatur, & incidentiæ, & reflexionis pares ſint anguli, & ſi alia videre quæris, erige: ſi infima deprime, donec refringatur viſui, tum demum ſpectabitur: ſi manibus alterum habebis, inſpecto illo faciliùs eveniet. *Joan Bapt. Porta.*

Speculum horas oſtendens.

Sunt & qui ſpecula finxerunt tot facies, quot horæ diei ſunt oſtendentia, cujus rei teſtis eſt Ptolomæus. Sed & pars imaginis partem cujuſcunque horæ declarabat. Sit igitur quadrilaterum, rectangulum, tertiâ parte, longius, quàm latum: diviſum autem in duodecim quadrata æqualia A B C D E F G H K L M & N: conſtituatur ſpeculum juxta eandem rationem diviſum totidem intervallis, atque ſuper ea velamen altius in A. B. & in B. quàm C. & in C. quàm D. ita ut D. ſpeculum tangat. Eadem ſit proportio E. ad F. & K. ad L. quæ A. ad B. & F. ad G. & L. ad M. quæ B. ad C. atq; G. ad H. & M. ad. N. quę eſt C. ad D. Sint verò velaminis partes ita diſtinctæ, ut altiores poſſint ſenſim trãsferri ſuper humiliores, ita ut primo ex A. in B. inde utraque velaminis pats ex B. in C. inde partes omnes in D. quo fit, ut cùm gravius fiat pondus, eo breviore rota circumferatur, ut tempore translationum fiant æqualia.

A	E	K
B	F	L
C	G	M
D	H	N

Addantur igitur horologiorum rotæ ſingulis terramorphis, ut ſint tres rotæ, atque in ſingulis diſcrimina æquationum, vel in Planetis ut motus ſit eò velocior propter rotam breviorem, quò pondus magis augetur: ita fiet, ut cùm poſt primi terramorphim ſecunda, inde tertia detegatur, atq; in ſingulis facies ſingulæ, ut pro horarum numero ac partium, facies ac partes facierum in ſpeculo videantur. Hæc autem omnia facilè in horologiis horarum inæqualium, quibus Romani utebantur, perſpiciuntur. Cùm enim rota, quæ volvitur axem habuerit, ſuper quo movetur extra centrum ejus, tantò celerius movebitur in parte

in parte propinqua axi, quò axis ab eadem parte à centro rotæ removebitur *Cardanus*.

Speculum quomodo conſtituatur, ut nil imaginet, niſi quæ volueris.

Conſtituit ſic quoque ſpeculum, ut eo inſpecto aliquis imagine non viſâ ſuâ, alienam videat rei ſpeciem nec undiq; circumſpectam: Planum ſpeculum in pariete firmabis ſuper planum perpendiculariter erectum, & ſub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cujus parietem ſcindas, ſub certam picturę, vel idoli alicujus quantitatem: eamque ei apponas ſecundum portionis quantitatem, ac operias, ut ſpectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere poſſit. Speculum conſtituto loco imaginem refringet, ut viſu & viſibili per ſpeculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, ut ſuperius docui. Incedens ergo inſpector, nec ſui imaginem, nec quicquam cernet unquam, cùm ei opponitur, & ad ſtatuum pervenerit locum, picturæ vel alterius rei ſimulachrum cernet, quod nec alibi ſpectare valet. *Joan.Bapt.Porta.*

Speculum è planis quomodo conſtituatur, quo imaginem in aëre volitantem aſpicias.

Nec erit minoris conſtructionis, & voluptatis ſpeculum illud è planis compoſitum, quod humi jacens homines volitantes oſtendit, nec ſine miraculo intueberis. Si quis id aſſequi velit, facilis ſic erit conſtructio. Bina jungantur ligna, ut gnomonis figuram imitentur, & fixa undequaque conſtituant angulum, ut orthogonii trianguli, & iſoſcelis figuram habeant, firmiter: inde in unoquoque pede ſpeculum magnum unum æquè ſibi è regione adverſans, & æquè ab angulo diſtans, proſternatur eorum alterum, jaceatque: quorum medio locetur ſpectator è terra elevatus aliquantulum, ut faciliùs calcanei formam accedendo, & recedendo cernat: illicò enim cernes, ſi in recta linea te conſtitues angulum illum ſecante, ſitque horitonæi æquidiſtans. Sic imagines ſpeculo illud in aliud tranſverberat, quod ſpectat intuitor: manus & pedes agitet, & jactet, ut volantes plumigeræ ſolent, ſic videbit ſuam imaginem in altero volitantem, ut ſemper moveatur, dum modò è reflexionis loco non faceſſat, nam vetaretur.

Idem.

Specu-

Speculo cylindrico convexo quis intuens, alterius rei penſilem imaginem in aëre ut videat.

Habet & columnare ſpeculum convexum, vel ejus hemycylindrum (quod parum referre arbitror) talem ſitum in domicilio, vel loco alio conſtitutum, ut claræ rei ſimulachrum in aëre non ſine miraculo pendulum imaginet. Quod ſi videre affectabis, ſic parabis. Cylindricum ſegmentum, mediâ domo ſupra tabulam, vel tripodem erectum firmetur, ut perpendiculariter ſolum feriat, inde è foramine aliquo, vel rimula, à ſpeculo aliquantulum diſtanti oculus collocetur: & ſit fixus, ne hinc inde moveri poſſit: è ſpeculi deinde regione rumpatur paries, ac feneſtrę inſtar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò baſis exiſtat, uti fieri ſolet, ubi pictura vel imago aliqua collocetur, ut oculo ſpectari poſſit, ſed à ſuperficie columnaris ſpeculi reflectatur: ut pictura illa extrà collocata, quæ ex oculi foramine videri non poteſt, in aëre penſilis videatur, quod non ſine admiratione quis intuebitur: efficit id quoq; ſpeculum pyramide convexum: ſi ſic accõmodabis, ut eandem referat imaginem. Fit quoq; eo modo quem inferiùs explorabimus. *Idem.*

Sphærico concavo, ut penſilis quoque imago videri poſſit.

Poteſt & facilius ejuſdem rei imago reflexa in aëre videri, quam convexo cylindrico, & clarius concavo eveniet ſpeculo ſphærali, mirabilius tamen in ejus ſegmento: à ſpeculo enim longè videbitur, cùm in ſphæræ centro appareat. Illud obſcuro aliquo conſtitues loco, & ubi aliquantulum ab eo diſtabis, inverſum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniventibus centrum aſpicias, donec ad tuas devenerit acies ultra ſpeculum in aëre reflexa ſpecies, ſemota penitus, dummodo oculares radii per ſpeculi centrum acti, ſpectrum ſimulachrumq; in ſpeculo quoq; videas, inde viciniùs viſum appropinquando major fit, ut manibus tangi videatur. Quod ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt qui non miretur: nam ſi propiùs accedet, ab imagine terretur, & videbitur naſus naſo obviare, & diſrumpi: ſi quis verò ſtricto mucrone invaſerit, videbitur ab altero invadi, manus perfodi, ut retrò manus agat, & ſi quis dum aliquis inflexerit, pugnum retrò demonſtraverit, videbitur & inſpector colapho affici, ut timeat faciem retor-

retorqueat, & inclinet. Ut tandem faciliùs centrum noſcas, hac utere normâ, ne ad Mathematica divertaris. Pagina, vel cera portionis arcum capias, ut utrinq; chordam inducas, & perpendiculariter bivariam ſecato, & in concurſantibus lineis, vel hemidiametris neceſſariò centrum reperies, quod in concavis omnibus cognoſci poteſt. Sunt & concavorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus trademus. *Idem.*

Speculi concavi imaginationes & operationes.

Centro concavi hemicycli jam invento, diverſitates omnes cognoſcere facile erit, cùm ex eo omnia regulentur, & noſcantur. Si vis ergo inverſum ſpectare caput, extra ſpeculi centrum, caput habeto & inverſum ſtatim inſpicies & pedes ſurſum. Si perfectum non fuerit hemiſphærium, ſed ejus ſegmẽtum, intra caput faciliùs accommodare poteris, & ingentes conſpicies facies immanis Bacchi, & digitum brachii craſſitudine reddet. Talia fecit concava ſpecula *Aoſtius* (ut refert Seneca) ut redderent majorem juſto imaginem, qui quadra fuit libidinis magna, ſic ſpecula diſponens, ut dum draucum pateretur, ſui admiſſarii motus omnes averſus videret, talique falsâ membri craſſitie ſeipſum fallens oblectaretur. Sic iis omiſſis, dextra ſiniſtra videbuntur: & paulatim caput elongando, major efficitur facies cum centro vicinum fuerit, facies binas & quaternos cernet oculos, qui latius ſpeculum movendo videbuntur, vel caput: ſpeculi enim pravitate ſimul videri non poſſunt. Cùm oculus in centro fuerit, non niſi ſeipſum cernet, eo tranſacto, & duplicatas facies, & inverſa bina cernet capita, dummodo linea per centrum acta oculorũ intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariam partem moveri videbuntur, inſpector foris cernat intuitu per oculares duos axes, ut geminata videat omnia, quemadmodum ſæpè & ratione accidit, ut res plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque ſpeculum in terra, vel tabula aliqua jaceat, & æquè ab eo diſtent, & invicem intueantur: os ſtrictũ & longum, & deformis compreſſa multum apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet ſpeculum, quod eminus ignem jaculatur, nec combuſtionem cauſſatur parvam. Qui verò periculum facere concupierit, ſplendentis Solis radiis ſpeculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri foco collocet, quod accedendo, & removendo invenies,

luciſq; conus oſtendit, & inducit illicò flammam. Quòd ſi diu perſeverarit, plumbum, vel ſtannum colliquefacere poteſt, quanquam aurum, & argentum radios colliquaſſe, me legiſſe memini. Si verò majoris ſphæræ fuerit ſegmentum, per majorem accendit diſtantiam. *Idem.*

De parabolæ ſegmento, & de ſpeculis aliis uſtoriis.

Quod ſpeculum valdè perurat, ſæpiùs retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem jaculetur, ſpeculum conſtruere fuerit opportunum: poſtquam horum meminimus, quale Galeni, & multorum teſtimonio, Archimedem conſtruxiſſe legimus, & hoſtium triremes incendiſſe. Scito paraboleam ſectionem inter cæteras maximè perurere; radios enim violentiùs congregat, & in unum coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Ut verò cupientibus pateat fabrica, ſpeculum tale conficiendi cape normam. Sit diſtantia nota, ad quam radios emittere, & comburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: commoditatis gratiâ è cera, vel creta fiat, inde plana ſuperficiei axi æquidiſtans pyramidis abſcindatur portio, & parabolica dicetur: ſi verſus faſtigium in amblygonio hyperbolem; verſus baſim in oxygonio ellipſim habebis, nos parabolam quærimus: ſit tamen portio minor, ut faciliùs excavetur ſpeculũ, & mirabilior res videatur: abſciſſæ portionis ſuperficiem, plana tabula, vel ferri lamina (ut inferius docebitur) figuram imitaberis, inde per faſtigium, & baſis medium axem inducito fixum, & materiam aliquam excavabis chalybeam, vel ferream, vel (ſi mavis) mixturam aliquam, quâ parabis archetypum: tale ſic efformatum ſpeculum parabola dicitur, ſed ſecũdum datam diſtantiam violenter Soli appoſitum, ut ipſius axis ſit cõtra Solem, comburet: incidentes enim radii ſpeculo & perpendiculariter ferientes, ſimul in unum reflectuntur, & coincidunt, ut omnes unius radii vicem gerant comburentis multũ: ideo nulla eſt inter ſectiones alia, quæ longius & valentius ignem immittat, quàm parabola. Aliter, quæ accendunt, multa ſpecula parantur, nec ſine ignitione forti, uti ex planis multis ſimul coordinatis: ex uno enim hoc fieri non poſſet, ut conſtat geometricæ rationis examine. Sic tamen è planis uſtorum fabricabis ſpeculum. Sphæricum aliquod concavum materiâ paretur qualibet, & ſimul in cava ſuperficie

perficie ordinentur, ut ſe invicem tangant, nec vacuum relinquant; ſintque ſpeculi ſegmenta hexagona quadrangula, vel trigona: & fuerit præſtantius, ut multarum ſuperficierum numero radii numerentur, ſic Soli oppoſitũ, circa centrum accendit ignem. Referebat Attenius ex ſeptem hexagonis ſpeculum in unum colligatis ignem accendi, nec experientia ſuccedit, niſi aliquantulum inclinetur; & ex omnium reflexione ignis accendatur. Nec aliter ex pluribus quoq; globoſis tumentibus ſpeculis ignem accendi poſſe inficior, ut multorum numero fiat in unoquoq; radiorum congreſſus: ex uno tamen impoſſibile nec ſine labore hujuſmodi talium compoſitio fieret. Poteſt quoq; idem fieri, multorum ſpeculorum concavorum compoſitione, & interſecatione, nec ſine laborioſa operantis induſtria, ſed opus efficacius expedirent, nec minus interſectione multorum ſpeculorum pyramidalium. *Idem.*

Speculum conſtruere, quo multæ imaginum diverſitates videantur.

Nunc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diverſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diverſitate, & occurrentia rependet, ut ad ejus fabricam accedatur. Circulum capies arctæ, vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculum volueris, & hinc inde apſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quantitate una, altera ex hexagono, quo patuit modo in Mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadã, vel ferro intus excavetur, ut ſuo gremio perfectè recipiat, ut ex ea reſecatus videatur, contrariæ autem diſpoſitionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas convexa excipiatur tabula, ut inſtar illius arcus promineat, inde cerea, vel plumbea accipiatur bractea convenientis ſoliditatis, latitudine arcum hexagoni; & longitudine utroſq; ſuperans, ſic deinde incurvetur lamella ut ritè in excavato inſideat ligno, ne intercapedo, vel rimula relinquatur ulla, & convexa ſuperficies ſervata prominens, tunc intrinſecus applicetur ſecundum ejus latitudinem, ne concavitatis forma adverſetur convexitati: ſed lamella eadem utraque ſine impedimento recipiat portiones; ſic parato archetypo chalybis, vel alterius rei mixtura ſpeculum conſtruatur, uti docebimus, & perpolitum multas oſtendet imaginum diverſitates. Primò dextra dextra videbuntur, & ſiniſtra ſiniſtra, cùm planorum omnium ſpeculorum

paſſio ſit, ut oculus, qui fuerit dexter, hic lævus: & è lævo mutuò fiet dexter. Si verò retrogradus tuleris, commenſuratum videbitur idolum, & imago anterius prominebit, ſi convexæ magis accedes ſuperficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæret, eò fiet deformior, & equino capiti magis aſſimilare videberis, quod ſi ſpeculum inclinabis, inclinabitur & ipſa, & variando ſitum & ſpeculum, variationes conſpicies diverſas, nunc caput deorſum, & pedes ſurſum, & multa conſpicies, quæ in præſentia recenſere opus eſſe non cenſui: nam ſuper volubilem ſedem locatum, ut utraſque poſſit facies oſtendere, antè & retrò per ſe omnia intuitor cernet. Speculum quoq; ex omnibus dictis componimus, ut eo ſolo imagines videantur, quæ in omnibus plura ora, nunc majora, nunc minora, nunc dextra, nunc ſiniſtra: hæc propius, illa remotius, & æqualia: ſi loco uno ſinuoſum, alio convavum, in medio planum locetur, magna imaginum diverſitas ſpectabitur. Speculo cylindrico convexo ore oppoſito, quantò longitudine deformis, eò gracilitate turpis videbitur, ſi ejus longitudo faciem tranſverſam ſecet, humilem vultum, & compreſſum, uti rana, demonſtrat, ut non niſi dentes ſpectentur, eodē fermè pacto, qui in enſe ſpectabitur, vel ferro alio polito, & longo, ſi illum inclinabis antè, frons maxima, mentum verò parvum, & gracile equi effigie. Contra verò retro, ſi in cavo intus inſpicies, plures unius rei conſpiciuntur idoli vicem gerentes prælati ſpeculi. Si centro oculum appoſueris, tota cernes cum ſpeculi latitudine, ſic frontem, os, & reliqua: ſi tale invertes ſpeculum, ut latè facie ſecet, inverſum caput cernes illicò, & cætera, quæ in concavo retulimus. Si convexum pyramidale inſpicies, acuta frons, largum verò mentum, longiſſimus verò naſus. Multa autem concavo inſpicies ora, ſi ſecundùm cavum illud plures planorum ſpeculorum portiones accommodaveris: intuens enim aliquis ſecundum ſpeculorum numerum numerabit ea, ejuſdemq; motus omnia, & tandem qualecunque fuerit ſpeculum: utpote non planum, ſemper diverſum ab idolo ſpectabitur. *Idem.*

In ſpeculum excavatum idolum quòmodo foràs emineat.

Recentiorum quoq; induſtria nactum eſt, ut ſpeculo in eodem plura cernantur ora, vel unius rei ſimulachra, ſine primi impedimento: retro enim excavant ſpeculum, & concavum

concavum parvum effingunt, unde foliolo inducto, uti docebimus,& ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optimè inventum provenit, ut ſpeculo quis intuens, alterius rei imaginem erectam cernat, ut non ſine ſpectantis admiratione, manibus corripiens nihil, niſi aërem tangat: ſæpè vidiſſe memini,& ſic res ſe habet. E' cryſtallo in ſpeculum paratum, ſed melius ex iride gemmâ, uti ſemper vidi, retro idolum, vel imaginem excavant, quâ potuerint diligentiâ, ſolium inde accommodant ſupra, & in ſede locant; quantum enim profunditatis habebit, tantum extra ſuperficies eminebit, nec tibi ſatisfacies, niſi manibus tetigeris, an verè promineat, ſic literæ ritè leguntur, ut argento fictæ videantur, nec tanta erit viſûs acies, quin reſpiciendo hallucinetur. *Idem.*

Speculis bracteola, quomodo inducatur, & vitrea terminetur.

Jam apparitiones omnes in ſpeculis quas novimus narrâſſe viſus ſum: nunc autem reſtat, ut pauca & non prætereunda dicam, ut perfectam tradam eorum ſcientiam. Primò ſpeculorum terminatio, quæ è cryſtallo, & vitro parantur, inde aliorum mixturas, & polituras ut ſciens artifex & noſcère, & componere ſciat: nam quamquam inter multa, quæ rerum referunt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam; politumque metallum, nil æquè perſpicuè reddit ſimulachra, quàm plumbum vitro ſublitum. Perſpicua ſpecula, aut cryſtallo, aut vitreo parantur, cryſtallinis planis folia quædam retrò inducuntur: cavis verò & convexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perliniuntur. Cryſtallina ſpecula, ubi plana, & adæquata ſunt, quantitatis ejuſdem artifex ſtanneam efficiat bracteam planam,& tenuem, quâ poterit diligentiâ. Si enim cryſtallum, vel vitrum nõ ſublimeretur plumbo, ob ſui vigorem, naturæq; denſitatem, non ſiſteret impreſſam imaginem, ſed dilabi ſineret, quia vitrum rarum, & pellucidum, ob ſui pellucentiam non contineret, unde evaneſceret in eo ſimulachrum, ut in Sole lumen: Inde ſupra hanc bracteam vivum argentum digitis extricabis, ut ea totum combibat, & ubi in ſuperficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hanc manibus capies, & ſpeculi à parte aliqua inducere incipies paulatim toto occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non ſine parva, ne aciem intrò concipiens, irritum faciat laborem, ne ejici ampliùs poſſit.

Ubi hoc accommodaveris, ſuper planum aliquod locato ac ſupra pondus inducit, & per diem ſic requieſcat. Hinc natura rerum omnium parens, oculum ſpeculi inſtar compoſuit, quippe à tergo pellucentibus partibus nigrorem quendam appoſuit, quo ſublato, tolleretur & videndi facultas. Aliter poſſumus convexa ſpecula terminare ſic. Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ inſtar, uti vitrariorum fornacibus fieri ſolent: & igne candens in ventre perforetur, vel apto inſtrumento, vel aliter colliquato jam vitro vas tangat & inflatur, ſuo fungatur munere in locum illum rumpitur inflatum foramineque illo projicitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus ſcilicet ſtibii & ſtanni contuſi & elimati, undique operator per ſpaciolum revolvat permovens opus, ubi circumlitum fuerit concavum omne, eodē foramine ſuperfluum emanet, & frigeſcat: inde bina, vel plura ſecabis ſpecula, quod rectè perficies ſmiri lapide: talē enim ſortitur naturam, ut vitrum tactu & cryſtallum ſecet, perlucida, & terminata habebis ſpecula. *Idem.*

Specula quomodo conflentur, & ſpeculorum mixtura, & politura.

Si concavum, convexum, diverſeque efformatum ſpeculum formare quæſieris, & parabolam & ſectionē, quam antea retulimus, cera archetypū parabis: aptius enim manibus accommodatur, in diverſam reducitur formam, & aptius erit operi, ubi quæſita ſpeculi figura cereum archetypum habes, ſequenti terra ritè præparata, tenui penicillo illinas, dum aliquā habuerit craſſitiem, inde ſupra craſſius tritum aliud manibus accommodabis, talisq; ſoliditatis, fuſum ſuſtinet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures diſſiliat, parvo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas. Soli reſiccandum committas: nam igni infervescens fluitat cera, ſic in calidum cavum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari ſinito, & quæſiti ſpeculi habes formam. Terræ enim, quibus uti poterimus multæ ſunt, uti, ſmiri, tripoli vocato, pumiæ, lapillis, ſæpe teſtib. antiqui taleris pulvere, dum mutuo perfricantur, hirci combuſtis oſſibus, ferri rubigine, & multis. Hæc ritè tundantur tenuique ſuccernantur incerniculo,, ſic denuo in pilam repetantur, & tritentur: igni deinde vaſe incandeſcere ſinunt, & porphy-

reo

reo lævigant marmore, & tamdiu operantur, quamdiu in tenuiſſimum vertatur pulverem, ut ferè tactum effugiat, & in auras evolare poſſit: inde aquæ, vel cerio ſubtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menſtruum vocant, vivis carbonibus ollam ſale plenam exaggerant: ubi ſal crepitare deſierit, in aquā diſſolvunt. Si ardenti aquā madefacies, in frigidam adhuc terram projicere metallum poteris: id enim maximè refert, ut terra colliquatum recipiat metallum, uti tripoli vocatum aurum ſubſtinet, lapilli plumbum, & argentum æs molarum pulvere, iis non ſolùm in ſpeculis uti poteris, ſed in aliis. Mixtura quā in ſpeculorum efformatione utimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur. Æs cum ſtanni triplo, tartari paululum, & arſenicum, ut fluat, & inſimul adcorporentur: alio cum ſtanno æris triplum, & ſtibii tantillum argentum, vel pyriten album adjungunt: alii ex plumbo cum argenti duplo aliiſque efficitur metallis, ſed ubi in teſtaceum vas, igni contumax fuerit fuſum, in typos immittunt, ſic & aliter ſpecula temperantur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. Jam ſpeculorum conſtructiones retulimus, nunc polituras ſupereſſe video, ut poſtquam conflata, & conſtructa fuerint, lævigentur, & præpoliantur, ut ex eo reſiliens radius ſimulachrum redundet, fluat, & imaginet ſpeculum, multumque lævor, & partium concinnitas refert. Si verò læve minimè fuerit, ſcinditur ſimulachrum, & ut hinc major, minor appareat figura, & diverſa. Rude autem poſtquam fuerit ſpeculum, rotæ accommodetur, ubi arma expoliuntur, & ad partium lævitatem, & æqualitatem reducatur omnium, ſi concavum, vel convexum polies, ne rotæ motus ſpeculum frangat, lignum dolabis, ea ad ſpeculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moveatur, inde liniri ſubtiliter, infracto panno, vel corio valdè perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim púlveraſcit) ritè pumicabis, ut accommodetur, & lævorem inducas, vel ubi fixum adhæreat tabulæ, ſtanni calx tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, ſalicis vel juniperi cineribus uti poteris, & maximè prænitebit.

Smiris autem ſic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & pannum incernes, aqua madeat. *Joan. Bapt. Porta.*

Cryſtallini priſmatis mira facultas.

Cryſtalli priſma verò multas ſpeculorum vires habet, ut quod multas formas referat, tum etiam averſas capitibus in imo, & pedibus ſuprà, ut cava ſpecula, tum monoculos, & quatuor oculis. In ea etiam colores, maximè dum adverſus Solem ſecundum longitudinem collocatur, pulcherrimos, & inimitabiles apparent: verum oculis applicatum, tum maximè ubi arbores ſint, & prata, pulchritudinem cœleſtem refert, coronas, irides, tapeta ubiq; ſparſa coloris ſplendidiſſimos, roſeos, candidos, virides, puniceos, cœruleos, aureos, mixtoſque omnes ac gratiſſimi aſpectus: aliam in ſublimi atque adverſam effigiem rerum oſtendit, quaſi planis in montes aſſurgentibus. Finitorem etiam, ac regiones fingit, cum diſtantia maxima, atque jucundi viſus, ut quæ illum non labefactet, ſed recreet. Oportet autem magnum eſſe priſma, puriſſimumque cryſtallum.

DE SECRETIS
Lapidum & Gemmarum.
Liber XI.

- *Lapides tũ*
  - *Precioſi in*
    - *Genere*, De his, Cap.I.
    - *Specie, & diſtinguuntur vel*
      - *Viſu ſive colore*
        - *Extremo: ſic alii*
          - Candidi, Cap.II.
          - Nigri, Cap.III.
        - *Medio: ſic alii*
          - Rubri, Cap.IV.
          - Virides, Cap.V.
          - Cœrulei, Cap.VI.
      - *Tactu: ſic alii ad ſculpturam*
        - Apti, Cap.VII.
        - Inepti, Ca.IIX.
  - *Minus precioſi*, Cap.IX.

DE

DE LAPIDIBUS PRECIOſis in genere. CAP. I.

Gemmarum fraudes.

ADULTERANTUR Gemmæ miris modis, qui tamen in tres deducuntur. Horum autem primus eſt vulgaris, ut inter duas planas tabulas cryſtalli color cum glutine perſpicuo ponatur, inde coaleſcentibus his, gemma annulo clauditur, ut rima conjunctionis lateat: atque hic modus vulgaris ac vilis eſt. Peſſima eſt fraus, quæ ſubjicitur, nec vulgaris ad fallendum, cujus author *Zecolinus Medulanenſis*, qui tabellam ex vero lapide, veluti pro Carbunculo ex Carbunculo, pro Smaragdo, ex Smaragdo nitidam, ac vilem ob tenuitatem coloris diluti, quarum maxima erat copia eritque ſemper, ut & hominum ejus conditionis, accipiebat, cui coæqualem ac craſſam ex cryſtallo ſubjiciebat, glutinoq; quàm tenuiſſimè poterat jungebat, interpoſito colore proprio, ut rubro ſplendido pro Carbunculo, viridi pro Smaragdo, cœruleo pro Sapphyro, utq; rima lateret, auro claudebat, quò etiam ſuſpicio doli tolleretur. Vetitum enim eſt in urbibus nobilioribus gemmam adulterinam auro claudere. In hac fraude nihil præter venditoris autoritatem deſideratur. Rima latet auro abdita, & ob tenuitatem color illuſtrem facit: ſumma ſuperficies, cùm ex genere ſit, veræ gemmæ nitorem proprium reddit. Ita mirificus hic artifex gemmariis etiam ipſis imponebat, donec agnitâ fraude cum fuga ſibi conſuleret, exilio ab omnibus nobilioribus urbibus damnaretur, atq; ſic nimia auri quantitate pudorem urbis noſtræ proſtituit undiq;: nec tamen ſpernendũ latrocinium gemma trium aureorũ coronatorum, trecentis periæpè, etiam longè pluris vendebatur. Tertius gemmas adulterãdi modus longè nobilior, ac minùs damnatus eſt, arte cum natura luctante. Gemma in gemma mutatur ignis ope. Sapphyrus nitidus, ſed alioqui diluti coloris, cùm auro jungitur, apponitur ignis ſenſim, donec liqueſcat, fervet aurum horis tribus, aut quatuor, inde gemma tollitur, & ſenſim refrigerari permittitur, invenies Adamantem: gemma enim manet: nec lima tangitur: quicquid autem eſt coloris cœrulei perit. Ideo coloris dilutiſſimi Sapphyros quærimus: ſunt enim viliores, & celerius in Adamãtem tranſeunt, atque perfectius mutantur. Qui primùm invenit

hoc ditatus eſt valdè, breviq́ue tempore. Inde detectâ re, adhuc lucrum arte relictum eſt, nitet enim plurimum, ob Sapphyri duritiē. Sunt qui ex aqua marina gemma viliore, & molliore faciant Adamantes pulchros. Sunt & qui Sapphyrum non incoquant auro, ſed cretâ involutum in igne tantum, eodemq; modo res ſuccedit. Obſervandum tamen eſt, ut gemmæ frigidæ ignis ſenſim circumdetur, & rurſus ut peracto opere permittatur refrigerari ignis extinctione, nam detrahere ex igne haud tutum eſt. Vitium eſt, ſi quicquam remanſerit veſtigii de colore cœruleo. *Cardanus.*

Ad conficiendos lapides precioſos.

Materiam effingendis lapidibus precioſis ſic præſtrues. Impletur veſica multis ovorum albuminibus, ſimul dilutis, & agitatis: tum demum in ferventem aquam diu excoquenda committitur, & detracta loco minimè pulverulento, tanto tempore exſiccatur, donec vitri conſiſtentiam induiſſe videatur. Poſthæc in particulas dividitur, quæ paulò poſt aquis, quo viſum erit colore intinctis & ſaturatis, injiciuntur, ut ibi deferveant, & colores propoſitos imbibant: croceum, ſi topaſium habere voles & crocum in aquam diſſolveris: pyropum, ſi braſilii ramenta, & ſcobem: & ita de reliquis. Pulchrum ſanè inventum, & paratu facile, quod ab experto accepi, & tibi commune eſſe volui, ſed eo animo, ne quem decipias. *Mizaldus.*

Ad fingendos lapides precioſos.

Lapides precioſos cujuſcunque coloris ad hunc finges modum: calidiſſimi corporis ſilices, tandiu in figulorum, aut vitriariorum fornace torrentur, donec in pulverem atteri poſſint. Cujus pars una per ſetaceum ex creta, vel aliter, miſcetur partibus trib. minii, plumbi, à ſordibus repurgati, & vaſculo aurifabrorum, crucibulo dicto, imponitur, ſed non ad ejus complementum. Additur nonnihil limaturæ auri puri, vel foliorum ejuſdem, ſi topaſium, vel hyacinthum fingere voles: aut tantillum raſuræ chalybis, ſi Smaragdum: vel quippiam azuri legitimi, ſi Sapphirum, aut amethiſtum: & ita de aliis coloribus. Tum demùm forti, & valido igni, reverberationis nuncupato, omnia confuſa, & mixta tamdiu exponuntur, dum colliqueſcant, & mellis ſpiſſamentum induant. Ubi in ipſomet igne ſponte vaneſcente refrixerint, effracto vaſculo, lapidum

lapidum materia ſanè quam elegans ſeſe prodet, à perito lapidario, in quas tibi viſum erit formas incidenda, expolienda ac tractanda, & poſtremo per ſolertem artificem annulo inſerenda. Sunt qui uſtos. & torrefactos ſilices atterant piſtillo ferreo in mortario ejuſdem metalli, pro Smaragdo fingendo: & cupro pro topaſio, abſque alia colorum mixtura. Si pro ſiliceo pulvere, cryſtalli calcinati pulviſculo uti voles, omnia habebis multo elegantiora, precioſiora, duriora ſicuti plus centies ſum expertus. *Mizaldus.*

Gemmæ fictitiæ.

Sic quoq; fiunt omnes gemmæ fictitiæ, primò cryſtallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis lævigāt, lateribus æqualiter quadris, vel quam quærunt inducunt formam, inde tincturam parant. Smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari, & braſile, Sapphyrum cyano, chryſolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perſpicuitatem arceant, iis maſtiches lachrymā, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diviſam lento igni ſuper laminam accommodant, taliq; inficiunt, & ceu glutinum quoddam unit, & ſic tenaciter adcorporantur, ut dimoveri non poſſint, quòd ſi meracius rubent, aquam, ſi dilutiùs colorem addunt, & ad decorem proficit, ſubtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumq; annulo inſignita eſt, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum ſubdolet: varioque hujus colore mirè variatur gemmæ color. *Joan. Bapt. Porta.*

Modus conficiendi Gemmas duplices, cujuſmodi Mediolani fiunt.

Sumito maſticis lachrymam, & cum colore aliquo contrito cum oleo, & pauca cera, & aqua etiam, ſi opus fuerit tingito. Quod cùm factum fuerit, ſumito duo paria fruſtula cryſtalli, ad rotam expolita, qua voles forma, & magnitudine, ita tamen, ut ſuperius fruſtū, ſit inferiore tenuius: ſintq; non ſecus adglutinata, & ab omni parte conjuncta, quàm cum digito unguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea ſuper carbones poſito, donec calefiat, deinde prædicta tincta lachryma, in ſtylo poſito, & calenti, ut fluere poſſit, tingito quantum ſatis eſſe videtur: mox alterā partem, nempe ſubtiliorem calidā, alteri ſuper impo-

imponito, & ſic agglutinabitur perfectè, abſq; denſitate aliqua,& erit ab omni parte pellucida. Quibus factis gemmæ annulis ligentur, auri folio rubenti rubinis, virenti Smaragdis ſuppoſito. Folia autem omnis generis & coloris quomodo conficiantur, ſuo loco docebimus. *Alexius.*

Gemmæ ut niteſcant.

Si vis ſplendentem gemmis inferre nitorem:
Partem quære tibi tantummodò marmoris æqui,
Gemma ſuppoſita petræ ſed flumine pauco:
Sed ne lædatur, tractu leviore limetur:
Quanto dureſcit tantò magis ipſa nitebit.
Arnoldus de Villa nova.

Gemmarum ſectio, ejuſdem.

Præduros lapides ſi ferro rumpere tentes:
Qui cupit egregio lapides irrumpere ferro:
Quos dilexerunt Reges nimium ſuper aurum,
Urbis Romanæ qui celſas jam tenuêre
Arces, ingenium quod ego ſub mente profunda
Inveni, capiant quoniam nimis eſt precioſum:
Urinam mihi quæſivi pariterque cruorem
Ex hirco magno, modico ſub tempore paſto
Herba, quo facto, calefacto ſanguine gemmas
Incidi, veluti monſtravit Plinius *auctor,*
Artes qui ſcripſit quas plebs Romana probavit:
Atque ſimul lapidum virtutes ſcripſit honeſtè,
Quorum qui noſcit vires, plus diligit illos,
Primus ait verſus quot habet ſententia ſenſus.

Gemmarum ſculptura.

Sic gemmis durum ſculpendis effice ferrum:
Quiſquis vult ſolito lapides irrumpere ferro,
Hos habeat ritus, ut acumen temperet ejus
Tempore, quo ſolito magis utitur hircus amore.
Solus adeps hujus ſit ad iſtos aptior uſus,
Hujus enim candens ſi quis pinguedine ferrum
Extinguit, ſubitò dureſcit acumine firmo. Idem.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus.

Cùm conſpicerem, quos demonſtrant effectus gemmæ, na-

mæ, naturali evenire virtute, horis, configurationibus, & cœleſtibus characteribus adjutæ, corroboratæque cum lapidum virtuti conformibus, ſignis deſcribantur. Jam ab antiquis multæ poſteritati relictæ ſunt, & prætermiſſæ, nec minimum in monſtris interpretandis earumq; virtutibus intelligendis recentior inſudat ætas, ſed ante quàm quæ dicenda ſunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. *Ptolemæus* affert, hujus ſeculi facies cœleſtibus vultibus ſubjectos eſſe, quibus mira ſapientes operabantur, imagines conſtruentes, & deſcribentes: & Halyaben Rhodam Sapientem quendam Ægyptium Scorpionis ſigillo thure impreſſo ſanaſſe, qui Scorpionis morſu afflictaretur, ille annulo Scorpionis imaginem deferebat, & inſculpi juſſerat cœli medium, vel ortus cardinem, occupante, & cum Luna juncto, quod & à Serapione ſimile narratur. Utilem quoque adverſus ſerpentes imaginem effici poſſe *Porphyrius* autumat, cùm Luna cœleſtem intrat ſerpentem, vel cùm feliciter aſpicit, & multa, quæ brevitati parentes omittimus. Hic breviter recenſebimus operationes, configurationesq; debitas. Ut rem igitur exordiamur, multiplici de cauſa ab antiquis ſcriptas reperimus, uti noſtra ſe extendi potuit cognitio. Primò annulis claudebantur, ut tali literæ clauderentur ſigillo, atque ex eo, qui literas dabat, facies agnoſceretur: quod *Suetonius Tranquillus* de Auguſto protulit, qui in diplomatibus libellisq; & epiſtolis ſignandis uſus eſt Sphynge, mox Magni Alexandri imagine, noviſſimè ſua Dioſcoridis manu ſculpta, qua ſignare inſequuti quoq; principes perſeveraverunt. Idem *Ovidius* quoque retulit in Triſtibus: Et ſæpè, quæ apud nos reperiuntur & in manus incidunt, diverſis hominum faciebus ſcriptæ viſuntur, atque è Sardoniche potiſſimùm fieri conſueverunt, quòd ſolus ceram non convellat. Reperiuntur quoque contra diverſa accidentia ſcriptæ, & lapidum virtuti decentibus figurationibus corroboratæ, ut potior vividiorq; exiſtat lapidis operatio: inter cætera enim, quæ cœleſtes influxus recipere poſſent, idoneæ ſunt gemmæ, nam quanquam cœleſtibus muneribus capiendis duriores videantur, ubi tamen accipiunt, tenaciùs, & diutiùs retinent, quod Jamblico quoque placitum video. Sic ſæpè annulis, quibus inſigniuntur, & decorantur, obverſas invenimus gemmas, intus enim, quod nudam tangebat digiti carnem, literarum

rum notæ verbaque conſpiciuntur, ſtatis horis, opportuniſq; temporibus conſcripta, quorũ figurandi & ſcribendi modum latè in ſequentibus intelliges. *Ioan. Bapt. Porta.*

De Cœli & Planetarum imaginibus.

Hæc ſunt Cœli, Planetarumq; imaginum figuræ, quas ſæpè intuens, lapidum virtuti conformes inſcriptas reperies, uti Mercurium gracilem juvenem caduceum ferentem, capite pedibusq; talaria. Martem autem loricatum, militem bellicoſum, vexillum, haſtam vel ſcutum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, ſpeculum, & ſecum Cupidinem puerum habentem laſcivo actu: ſic Jovem ſolio ſedentem virga imperantem: falciferum ſenem Saturnum: radiis inſignitum Solem. Nec minus octavæ ſphæræ configurationes crebriùs in lapidibus iis perſpicere licet, ſimiæ, urſæ, coronæ, cygni, aquilæ, alati equi, ſerpentarii reliquorumque. Sic ſigna omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera: & ex ſtellarum naturis Planetis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginum configurationes, quibus lapides veteres effigiabant, juxta Indorum, Ægyptiorum, Magorum, & aliorum Aſtrologorum ſententias; non tam viſibiles, quàm imaginabiles, ut in prima Arietis facie, hominem ajunt adſcendere nigrum, corporis ingentis, rubeos habẽs oculos, pannoque præcinctus albo: aſcendit in ſecunda mulier chlamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, unum retinens pedem. In tertia verò aſcendit homo rubeis indutus veſtibus, armillam habens manibus auream, cupiens & bonum facere, nec poteſt: ſic in cæteris aliis ſunt adſcriptæ, quas qui quæſierit, eorum quærat libros: longum enim, & nimis faſtidientis eſſet lectionis eorum opiniones recenſere, quæ & inter ſe diverſantur, ideò diverſis, & variis inſculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alii aliter operantes, rem enim hominibus, & geſtubus exprimunt, ut ſi, (gratiâ exempli) amorem inducere cupiunt, dulces complexus, geſtus, & loquelas exprimunt, & oſculantes. At ſi odium vel iracundiam, terga obverſantes, ſe inſimul fugientes, & abhorrentes, ſic animi paſſiones omnes, quas inducere exoptant, figuris exprimunt, ſed lapidum virtuti conformibus, aptis quoq; inſculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeant, in ſequentibus reperiuntur. *Idem.*

Quibus

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ.

Quæ ſunt configurationes inſcribendæ ad cœleſtem favorem aucupandum, reliquum eſt doceamus, ipſis aptari quomodo debeant, ac opportunum tempus eligendi normam Amethyſto ſæpè inſculptus juvenis reperitur caduciſer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando ſiniſtrâ gallum tenens, quem Mercurium eſſe nôrunt omnes, nec a lapidis virtute diſcordat, unde ſapientiam, & intelle-ctum geſtantibus pollicetur, multa cum verſatilis ſit ejus natura. Achati ſcripti Scorpiones reperiuntur, aranei, ſerpentes, animalia cætera venenoſa, nunc hominem ſerpentibus inſidentem, quem ſerpentarium cœleſtem Æſculapium eſſe noſcunt, unde veneno, & Scorpionum morſibus medetur, & Siculo naſcitur Achate flumine, ubi maximi gignuntur Scorpiones, & per eos Scorpionum ejus provinciæ peſtis extincta eſt, horumque virtute natura defectum rependit. Inſcribitur & angifer in hæmatite: legi enim Magos Perſarum Regi ſuo conſuluiſſe, ut hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, ut Haly ſcribit. Jaſpidi ſæpè leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nunc Martem, nunc armatum militem ſerpentes pedibus conculcantem, & in collo ſcutum inſculpût, & lapidis duritiei & virtuti reſpondentem hominem, ſæpè victorem, belligerum, & invictum reddunt. Nechepſos autem Rex ad ſtomachi remediū, hujus enim virtute vegetatur, Draconem radios emittentem inſcribi juſſit. In Magnete ſæpè Cynoſuræ figura viſitur, cùm maximè illius ſideris amore detineri videatur: contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virū illius virtutis efficit, utpote Saturnalis. In Selenite lapide ſemper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circumdatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, ut horum morſus ſanet. Hyacintho fulgura, ut ab eorum fragore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ diverſæq; ob variam, & diverſam ejus virtutem & operationem, qui lapis facilis eſt ſculpturæ, & inventionis, unde filios Iſraël in deſerto horum multitudinem ſculpſiſſe fertur. Jam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, aptæ cœlorum configurationes ſcribi debeant. Sunt quoque qui annulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingunt, addictis Planetæ illi, ut faciliorem contrahant operandi fa-

di facultatem: uti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ ex argento, ut Saturnus generis ſolaris, vel lunaris evadat, quod non niſi profuturum exiſtimo.

Electiones in ſcribendis lapidibus neceſſariæ.

Sed majorem è cœlo virtutem ſuſcipere, & præcipere dicunt, ſi ſtatis temporibus, & opportunis inſcribantur: ſic enim animantur magisq; iis influunt ſidere configurationes: & hoc fundamentū & radicem ſtatuunt omnium: nam ſi amorem excitare cupis aptis & benevolis aſpectibus: ſi odium accendere, iniquis & deſtruentibus utere, affectuq; cognito tempus præparatur: nam ſi Veneris, vel Saturni imagines facere conſtituunt, hanc taurum, libram, alterum aquarium, vel capricornum ſubire expectant, & veritas pateat, in eorum ſculpturis in leone Solem, in cancro Lunam, in gemino & virgine Mercurium reperimus. Sic in Leonis, vel Cancri figuram inſcribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illico inſcribunt, præcipuè id tamen cavent; ut Luna immunis, & ab omni ſit impedimento libera, utpote Martis, Saturnique: ſic Solis combuſtionis. Præterea mentem adhibent, nec curſu vacuo, ſed creſcens, & velox, nec inſigni calce reperiatur (ſæpè enim infortunarum termini ſunt) in felici ſede conſpiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono aſcendens in ortus cardine, vel cœli culmine, non in cadentibus: non ſit declinans, dolet enim tunc Planeta, & torpet aſcendentia ſigna diurna die, noctu verò nocturna, ut facilius repotiatur, nec impedimentum afferre poſſit. Contra præpoſterè procedas, ſi odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm ſignorum figuram inſcribere quærunt, non minus per triplicitates ſequentes invenies. Nam ex Ariete, Leone & Sagittario prima conſtat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Jupiter, in crepuſculis autem frigorificum Saturni ſidus: & talibus ſignis, & ſculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropiſi & paralyſi: ſic ſecundum reliquas triplicitates reliqua inſcribunt ſigna, aliis medentia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod teſtantur omnes ſeculorum turbæ, eorum virtutem elangueſcere, & extingui. Ideò quæ à majoribus factitata, nunc irrita prorſus, & varia conſpiciuntur.

Idem.

DE

DE GEMMIS IN SPECIE & primò de gemmis candidis.

CAP. II.

Adamantis proba.

ADAMAS in tantum diſſidet cum Magnete, Indico præſertim, ut juxtà poſitus, vel ſecundum Albertum, ſuppoſitus, aut ſuperpoſitus, ex quorundam ſententia ferrum non patiatur ab eo attrahi, & rapi: vel ſi apprehenderit, auferat. Quo argumento probari poterunt veri Adamantes ab adulterinis, qui hodie multi ſunt. Sed eam antipathiam hodierna negat experientia: niſi omninò falſi ſunt Adamantes. *Mizaldus.*

Adamas quomodo fingatur.

Primum omnium parabis cryſtallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam reſtingue tum minutiſſimè commolito, & terito, & cum tartari ſale remiſceto & ex aqua pilulas digerito per noctem ferventiſſimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius ignis vas dimittantur, binisq; immorentur diebus, & optimum habebis. *Porta.*

Tinctura Adamantibus tam veris quàm adulterinis ſubjicienda.

Accipe fumum ex candela, ſub pelvi contectum, & cum oleo maſtichino fiat mixtura, quę in annuli pala Adamanti ſubjiciatur. *Alexius.*

Adamas quomodo expoliatur.

Non ab alio fermè, quàm à ſua ſcobe atteritur, & expolitur Adamas, ob duritiem. *Cardanus.*

Ad fingendas Margaritas.

Margaritas & Uniones ſic finges. Accipe candidos lapillos ex capitibus, vel oculis piſcium: quos munda, ſicca, pulvera, & agitatis, deſpumatisque ovorum albuminibus excipe, miſce, ac tamdiu move, donec fiat velut maſſa, & ſpiſſamentum: ex quo Unionum corpuſcula, dum recens, & tractabilis eſt materia, effinge, & ſera ſuilla fiat foramen, transfige Tum demum reſiccata coque in lacte vaccino, & ſecreto loco procul, à Sole & pulvere iterum ſicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quod placuiſſe queat.

Mizaldus.

E

Modus conficiendi Margaritas naturalibus conglobare.

Accipe cretæ mundæ ejus, quâ vaſa confici ſolent, formentur orbiculi perforati, magni vel parvi, ut tibi videbitur, deinde ſiccentur ad Solem, vel quod melius erit, in fornace aliqua: quoniam ſic duriores efficiuntur. Quo facto, bolo Armeno, ex ovi albo leviter admodum tingatur, deinde argenti foliis obducantur, ubi priùs aquâ maduerint, ſiccatæ autem dente lævigentur, & ſplendorem aſſument. Hoc facto ſumito fruſtula membranæ candidæ, eaq; aqua tepenti lavato, donec aliquantulum aqua ſpiſſetur, deinde ſubtiliter percolato - qua cùm uti voles, tepida ſit, oportet. His peractis, ſingulos uniones acu ſive alio ſtylo tenuiſſimo per ſuum foramen figito, ſic tamen ne foramen obturetur: mox in illa aqua, in qua mẽbrana diſſoluta eſt, immergito, atq; illicò extrahito, atque in omnes partes verſato, ut glutinoſus ille liquor æqualiter circa unionem diffundatur. Quod ſi non ſatis magnus videtur, immerſionem iteratò, ſic candor ille argenteus per hujus liquorem tenuiſſimum melius pellucebit, ita ut naturalis prorſus Margarita eſſe videatur. Quod ſi etiam cum naturali conferantur, ſemper pulchriores conſpicientur, quoniam nitidiores rotundioresq; ſunt. *Alexius.*

Margaritas itidem confractas in unam conglobare.

In margaritis adhibenda eſt non parva diligentia, ſi maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, uti luxus & deliciarum irritamenta, & collo magnitudine inſignes, & ſemiuncialis lapillorum orbiculi, uti crotala geſtentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, ut tales Indicus non mittat Oceanus, nec quæ in conchis naſcuntur proximis. Ut inſtitutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua, vel ſordibus deturpentur, ſic exluminatos reddes. In ſacculo cum ſmiri pumicis, ſepiæ oſſis pulveribus injiciatur, & ex aqua manib. tractentur, dum elotas & politas cognoveris, reſiccato, & in pollinem redigito, & diſſolvantur, vel limonum ſucco vel hujuſmodi vapore ſurgenti, pendentes è vitrei vaſis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergò ſub fimo condito, quinis ſemper diebus innovando, dum

dum ſolutas noveris, & pingue quoddã; velut oleum per humoris ſuperficiẽ enatare videbis, optimè excipiatur, vel veteris foramine, vel argenteo cochleari: inde remollitum pulverem manibus ſubmittes, & tractando in orbes digere, & uti pyra turbinata: ſique tua non reſpondet ars ex argento pacato typos, vel alio metallo àuratos & ſi pertuſas velis porci ſetas, vel argentea acu perforentur ſervatâ ſemper pinguedine, perungendo è filo pendentes, tereti vaſe vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, ut aſſentur, ne latera contingant, ut à venti, pulveris, aliorumq; injuriis vindicemus, ne innubilentur, & variis obnoxium maculis Margaritum reddant, cùm duritiem contraxiſſe vides, ex milii, vel hordei pinſita farina piſtorio opere in paneficio ducta, circumlita, & condita furno coqui ſinito, vel palumbis Margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata ſint viſcera, & ventriculum, vel jejuni ſint, vel iis alvus ſit ſubducta, ubi deglutierint, ſinito aliquantiſper: tum è ventre trahito, vel filo ſuſpenſos, vel interficito; Vel lacte ficus ebulliant, & precioſum habebis Margaritum. Si aliter placuerit, ubi ſucco limonum, vel forti aqua ſunt diſſoluta, clara lavabis lympha, vel diſtillata: lotiſq; manibus, ne tractando ſordeſcant, & palleant, ſic lacteo fici ſucco cochlearum aqua, ferventi balneo diſtillata aut ovi albore glutinabis, perforabis & reſiccare curabis, argenteâ lavando ſemper aqua, & commiſcendo. Aquam argenti ſic parabis. Forti aqua ſolutum fatiſcat purgatum argentum, levibus prunis evolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, deinde ſub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentum in cryſtallini lapilli ſpeciem reperies: ritè ablues fontis aqua, ut lucidiores conſpiciantur, quos vitreo condes vaſe, ac putri fimo ſolvere ſinas, quo mergas factitios uniones, & immorari ſinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. Eſt artificium, quo maculæ ab unionibus abolentur, & inter multa facilè, & præſtantiſſimum reperi. Majo menſe in lactucis rorem accipias ſparſum, quo uniones immergas per diem, & perlinito, & fulgidum evadet Margaritum, non abſque ratione inventum reor: rore enim naſcuntur. Nam certo anni tempore luxuriantè conceptum ſitiunt rorem, veluti maritum, cujus deſiderio hiant, & cum maximè lunares liquãtur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem cupitũ, ſic conci-

piunt, gravidæq; fiunt, ac de ſaginæ qualitate reddunt habitum unionum; nam ſi purum fuerit, candicant lapilli, ſi turbidum, pallore languent, & rubeſcunt. *Joan. Bapt. Porta.*

Margaritæ quomodo diſſolvantur.

Ut Margaritas diſſolvas, ipſas integras lava, ſuccumque limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, ut mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Poſſunt etiam aceto ſtillatitio liquari. *Cardanus.*

Calcedonius quomodo fingatur.

Cùm igni ad colliquefaciendum cryſtallum immittes, argenti calcis parum remiſceto per diem fornaci immorari ſinito, ſic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMARUM nigrarum.

Cap. III.

Ad ſuccinum fingendum.

Succinum, ſeu Ambram hunc in modum finges & ſimulabis. Accipe cryſtallum in tenuiſſimum pollinem redactũ, & ovorũ albumina, excluſis germinibus, tam diu agitata, & deſpumata, donec in aquam ſolvantur. Illis ſupradictum pulverem immiſce, & coagita, addito momento croci ſubtiliter pulverati, ſi luteam ambram tibi comparare ſatagis. Tum demum omnia hæc in fiſtulam arundinaceam, vel inteſtinũ aliquod, ſeu ampullã vitream injice, ac ferventi aquæ tantiſper cõmitte, dum ſolidam & duram conſiſtentiam, adepta fuiſſe deprehendes. Extracta, ſuper marmore expoli, & in quam viſum erit formam effinge. Si ſphærulas precarias habere ſatagis, aut gladii capulum, perfora antequam ſicceſcat, poſtea Soli expone. Poteris pro concepto voto, & arbitrio alios colores miſcere, & ita lapides precioſis affines perbellè mentiri. Sed tum ante coctionem percolanda erit materia, ut corpus gemmæ diaphanum ſit, ac pellucidum. *Ex ſecreto artificio cujusdam ingenioſiſſimi amici mei. Mizaldus.*

Ad ſuccinum fingendum, aliter.

Sic Succinum imitaberis, ſi maſtichen in olla liquidam per colũ trajeceris, ut ſordibus expurgetur, & lucidior interniteat: parum deinde radicis curcumæ dictæ, cũ ea remiſceto,

miſceto, & imagines efformato. Sic ſi in cryſtallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. *Joan. Bapt. Porta.*

Succinum quomodo liqueſcat.

Succinum ſeu ambra digitis, ac ſi eſſet lutum facilè tractari poterit ac fingi, ſi in ceram efferveſcentem, & deſpumatam projiciatur. Nam illinc adeò mollis, & tractabilis reduceretur, ut etiam in ſigillis commodè uti poſſis, aut rebus aliis, quas formare tibi viſum erit. *Accepit à quodam ingenioſo plaſte & lapidario Mizaldus.*

DE SECRETIS GEMMARUM rubrarum.

CAP. III.

Ad rubinum fingendum.

SUNT qui rubinum ad hunc fingant modum: accipiunt ſalis alkalis vocati uncias quatuor, pulveris cryſtalli uncias tres, batturæ æris ſic nuncupatæ in officinis Italicis, unciam ſemis & foliorum auri grana ſex. Miſcentur omnia, & fuſorio aurifabrorum vaſculo deliqueſcunt ad ignem reverberationis appellatū. Ubi in ipſomet igne elangueſcente refrixit vaſculum, frangitur, & materia ex eo ſecluditur, lapidarioque artifici formanda, & expolienda traditur, ac poſtremò includenda auro celebri gemmario, committitur. De quovis alio lapidis colore idem licebit tibi experiri, tantiſper dum variam rerum iſtarum methodum; & ſylvam à nobis aliquando accipies. *Mizald.*

Carbunculus quomodo fiat.

Si autem Carbunculus, vel, quem vocant, rubinum, placuerit, ſic mentieris, ludi gratiâ: friabiles enim ſunt, multumque cedunt, & particulas diſſiliunt. Tritum auripigmentum in rotundâ immittes phialam & igni accommodato, ejusq; vaſis collo reperies optimos, & colore flagrantiſſimos, multumque ſuffunduntur cocci rubore, rutilos emittens ex ſeſe radios. *Joan. Bapt. Porta.*

Modus efficiendi Rubinos.

Quòd ſi Rubinos efficere voles, ſumito gummi Arabici, aluminis Zuccharini, aluminis rupini, ſingulorum partem unam, miſceantur & coquantur, in aqua communi addendo aliquantulum verzini, minutatim inciſi, aluminis

catini, quantum ſatis eſt (quantò enim plus ponitur, eò etiam obſcurior redditur color) quo maſticis lachrymâ tingatur. Quod cum factum fuerit, ſumito duo paria fruſtula cryſtalli ad rotam expolita, quâ voles formâ, & magnitudine, ita tamen ut ſuperius fruſtum ſit inferiori terminus: ſintque non ſecus agglutinata, & ab omni parte conjuncta, quàm cum digito unguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea ſuper carbones ponito, donec caleſiat: deinde prædicta tincta lachryma in ſtylo poſita, & calenti, ut fluere poſſit, tingito quantum ſatis eſſe videtur: mox alteram partem, nempe ſubtiliorem calidam, alteri ſuperimponito, & ſic agglutinabitur perfectè abſque denſitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida gemma. *Alexius.*

Pyropus quomodo fingatur.

At Carbunculi ſpeciem, quæ Græcis *Pyropus*, nobis *Rubinus* dicitur, & magis fuſci, quæ Granatæ dicuntur, ſic efficimus, & ut purpuream emicet alacritatem, aut vivaciore ſuffunditur cocceo rubore per omnem intimam ſui partem & ſi puram feceris, inoffenſam admitti perſpicuitatem. Chryſtallum fuſorio in vaſe forti ad colliqueſaciendum fornaci imponimus: cui minii parum addimus, & per diem immorari ſinimus, poſtero die detrahe, & refrigerari ſinito: tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti æris addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum hujus pulveris parum addimus. Igni fuſum ſtannum triduo detineatur, & croceum quod peſſum ierit, ne ampliùs eluvies illa innatet, remiſceto, & per naturalem diem ferro verſato, & nunquam ceſſa, quin verſes, quouſque refrixerit, ſic languidiùs, & lividiùs omnes rutilabunt, uti libuerit. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad fingendum lapidem Amethiſtum.

Si Amethiſtum lapidem velis fingere: accipe ſalis alcali vocati, uncias tres, chryſtalli pulverati uncias quatuor, & limaturæ æris unciam ſemis. Liqueſcant omnia forti igne in vaſculo aurifabrorum, & ubi perfrixerit materia, fracto vaſculo educatur. *Mizaldus.*

Hyacinthus arte quomodo fiat.

Fictili ollâ & durâ plumbũ immittatur, ac vitrariorum fornacis igni accommodetur, immoriturque per menſem & dimidium, ſic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur

bitur naturalem, multumque gloriaberis, nec faſtitia dignoſcitur, locoque inter has habetur principe. *Joan. Baptiſta Porta.*

Chryſolitus quomodo fingatur.

Chryſolitus ſic fiet. In colliquatum chryſtallum ſexcuplum ferri ſtercoris, vel excrementi permiſceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. *Idem.*

Ad Balagios ſubtiles denſandos.

Balagii æquè ſubtiles, ut charta, in hunc modum augeri poſſunt: Sumito cryſtallum optimum colore Balagii tinctum, granum maſticis unum, & in cultelli, lignive mucrone ad ignem ponito, donec lachrymam Margaritæ ſimilem reddet, qua cum Balagio cryſtallum agglutinato. Nam ea lachryma cõglutinat ſine corpore, nec colorem mutat. Hunc expoliendum, & illuſtrandum, atque demum in annulo fingendum tradito: & erit pulcherrimum, ac ſi totum Balagium eſſet. *Alexius.*

Ad Corallium ementiendum.

Corallium ingenioſo artificio ad hunc mentieris modum. Cornua hirci deraſa in pulverẽ & ſcobem converte, eaq; forti lixivio ex lignis fraxini compoſito, diebus quindecim infunde. Poſtea extrahe, & cinnabari in aqua ſoluto miſce, & lento igni committe, ut fiat ſpiſſamentum. Id ſi veri corallii præ ſe feret colorem, in quas viſum erit formas effingere, ſicca, & ſecundum artem expoli. Experimentum conſtat. *Mizaldus.*

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis unum efformare.

Sæpè uſu venit, ut multa fingantur ex corallio gemmina, & nonnunquam ex aſſulis in plures formas digeſtum reddatur, ut vaſa efformentur, cæteraq; concretitia, ut in teſtæ duritiem tranſeant, nec minimi conſurgunt pretii, ideò ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis hujuſmodi compoſitiones flagitentur, ſi optimè curabis, à marino parum differre ſcito. Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel ſcidia pila tundantur, vel mola, incerniculo ſuccreta, quæque non tranſmeant, denuò in pilam repetantur dum in tenuiſſimum redigantur pulverem, ut ægrè tangantur, & in auras evolent, quàm diligentiſſimè valebis, & docebimus: ut autem abſtergatur ſpurcitia, ferventi in aqua ſal alcali demergatur, ut liqueſcat, & in humorem tranſeat, in aquam crate-

re effuſa aqua, ubi pulveres injeceris, diligenter manibus exagitātur, ac probè verſentur: & ubi conſidere deſierint, excolato, & priore effuſâ, alia ſuperinfundatur, manuque expanſa denuò exagitentur, uſq; dum ſordes omnes abierint; deinde copioſa aqua perfuſa, ſimplici tractentur tamdiu, donec ſal abeat totum, & aqua ſalſilaginem non reſipiat: cùm hoc agnoveris, abeuo transferas rebus unà maximè tingentibus, ut proniores ad colorandum reddantur, qualis eſt cinnabaris, ſanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus Baphica, ſantalum, braſile, eritrodani radices, & iis ſimilia, vel quæ hujus vicem exhibeant, largè effuſa limonum ſucco, quem priùs parato, & purgato, vel penicillis, vel vitreis Chymiſtarum organis coquito dum aliquid habuerint humoris, ſæpè rudiculâ, vel cochleari vertendo, ut permiſceantur in vitrum: deinde transferto vas, cum reliquo ſucco, ut ipſius acrimonia ſolvatur, longo collo, lato alveo, ut promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam rectè permiſcendo, vas fimo condito, ac innovato, dum diſſolvantur, quod hujuſmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundiſſimum emergere conſpicies indies: ubi abundaverit vas inclinando oleum decapulatur, ſervato & mixturam manibus tractabilem, & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhæreſcens pertinaciter vix convellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramoſiſſimum effinge, primoq; ruderatum deformatum calenti Soli expone, caveto, ne pulvere ventoque infeſtentur, vel ſuperficiem deturpent, vel phialis fimo condito, ſervato ſemper oleo perungendo: puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapideſcens, in duritiem redit priſtinam, & ſonum, nitorem induces expoliendo, vel leviter lævigando, ſic facilè peculiari, nativæque conſtitutioni reſtituimus. *Joan. Bapt. Porta.*

Corallium ut liqueſcat.

Corallium berberorum ſucco, ut uniones aceto, colliqueſcit. De cujus liquore cochlear aſſumtum, dyſenteriam curat. Utrunq; aſtringit, & refrigerat, ſanguinis excretiones coërcet, & ſtomachum laxum, languidumq; roborat, ut *Dioſcorides*, Galenus, & medici omnes teſtantur.

DE SECRETIS GEMMARUM viridium. CAP. XV.

Smaragdus quomodo fingatur.

SMARAGDUS effingitur, ſi tali eum parabis opere. Æs optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & ſuccernitur, vaſe oleo iterum fornaci imponatur: igni verò imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ, ex qua vitrum conficitur, duro vaſe remiſſiori igne detineatur per diei medietatem, & craſſius virentem reperies, viſu jucundiſſimum, ut ſuaviter oculos alliciat. *Porta.*

Smaragdi aliique lapides precioſi quomodo conficiendi.

Accipe ſalis alcali quantum ſatis eſt, diſſolvatur in aqua: deinde coletur per pannum è lana confectum, & ſiccetur, & poſtea ruſus prius in aqua diſſolvatur, ac ſiccetur. Quod cùm tertiò factum fuerit, fiat pulvis, cui addatur cryſtalli in pollinem redacti, & à pharmacopolis cribrati unc. duas & ſemis, ſalis alcali unc. duas, floris æris in aceto infuſi, & colati unc. unam, ponantur in vas aliquod vitreatum, novum, optimè luto obductum, clauſumque, ne quovis modo reſpiret: deinde cum in fornace figuli, vel vitriarii, per horas vigintiquatuor fuerint, auferantur, fientque gemmæ ſecundum artem, precioſis ſimiles. *Alexius.*

Topazion quomodo fingatur.

Si vis componere Topazion: Arenam ſumito, & cum ſui quadruplo combuſtum immiſceas ſtannum, & teſtaceo duro vaſe lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indeſinenter: valdè enim arena fuſibilis eſt. *Porta.*

Ad Topazium ementiendum.

Ovorũ albumina vivæ calci admixta, cum croci pulvere diu agitata adeò dura evadunt intra menſem, ut Topazii gemmam ementiri poſſint, ſi orbiculari incluſa typo ſiccentur, excluſa perpoliantur & annulo accuratè committantur. Ex Italo quopiam. *Mizaldus.*

Praſius quomodo fingatur.

Sic quoque Praſius mentitur. Cryſtallus colliquetur, cui duodecima immiſcetur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferreâ rudiculâ permiſceto ſine intermiſſione, & ſmaragdo eveniet ſimilis,

ſi dilutioris peroptas coloris, ſextum immiſceas plumbo calcis & ſtanni: poſt verſato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, ubi refrixerit praſium dabit. *Joan. Bapt. Porta.*

Cyanus quomodo fingatur.

Lapis autem Cyanus ſi effingi velis: In liquefactū cryſtallum terræ illius puſillum immittas, quam in Sapphyro dicemus, ritè firmâ rudiculâ permiſcendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remiſceto, per conſimile tempus igni detinendo. *Idem.*

DE SECRETIS GEMMARUM cœrulearum. CAP. VI.

Turcheſia Lapis.

TURCHESIA referunt, quæ annulo geſtata, ſi ex equo cadat homo, excipere omnem ictum creditur, atque frangi etiam in fruſta ſervato homine: adjiciunt, oportere dono eſſe acceptum. Lapis hic calore cœli conſpicivus eſt, nitetque. Probatur autem, quod nocte ſubviridis videatur, quod pars averſa, & quæ in imo eſt, nigra ſit, quod venas ex inferiore parte recipiat, quod levis ſit, nec admodum frigidum, quod denique diluta calx & ei ſuperpoſita cœrulea videatur, coloremque gemmæ excipiat. Et cùm talis etiam fuerit, nec perſpicuus, nec gemma: lima enim tangitur. Quinetiam ignibus prope admotus effloreſcit color, & ſolo manuum udo flacceſcit, & diluitur. *Cardanus.*

Saphyrus quomodo fingatur.

Saphyri facilis eſt tinctura talis. Si vitri pulvis cum cœrulea terra illa, quam figuli *Zapharum* vocant, portionis ſemiſſe mixtus, fornaci inditur, & triduo requieſcere pateris vaſe forti, perficitur. *Porta.*

Saphyrus ut in Adamantem commutetur.

Hoc Secretum gemmarum commune eſſe videtur: nam uno tantùm modo ferè omnes utuntur, qui quidem mihi non improbatur. Verùm ubi eum, quo utuntur ipſi, poſuero, alium multò præſtantiorem apponam. Primum omnium ſcobem ferri, aut ive ſumunt: major tamen pars auri ſcobe utitur: credunt enim ad hoc aptiorem eſſe quòd majoris ſit pretii, ſed falluntur cum ferri ſcobs longè ſit aptior. Hanc ſcobem in crucibulis ad ignem ponunt, donec

nec non liqueſcat quidem, ſed candère rubere've incipiat. Deinde Saphyros diluti coloris, & albicantes in ea ſepeliunt, ſinuntque non diu: mox exemtos (ſiquidem verum Adamantis colorem nondum attraxerunt) rurſus imponunt: hocque toties faciunt, donec verum perfectumque acquirant colorem. Quo facto, in annulis ligant, ubi priùs pala eorum ſupradicta tinctura illita fuerit. *Alexius.*

Aliud ad idem, multò perfectius.

Accipe Enchauſti albi, quod *Smaltum* vulgò vocant, ſubtiliſſimè contriti; ſcobis ferri aurive, ſingulorum partem unam, miſce: deinde Saphyrum ſumito, & Smalto puro, cum ſaliva in paſtæ formam redacto, obducito, beneque ad ignem exiccato. Hoc facto, filo ferreo tenui, & recocto, Saphyrum vinciunt, ut ex igne manu filo capto, extrahi poſſit: & ſic vinctum in dicta ferri ſcobe, enchauſtoq; rubenti condunt, ſinuntque ad ignem aliquandiu, ut ſuprà eſt dictum; deinde eximunt, & ſi colorem verum nondum aſſumſerit, rurſusq; condunt, donec perfectum, ac verum acquirat colorem. *Idem.*

Saphyrum in Adamantem vertere.

Si placeat Saphyrum in Adamantem vertere: Saphyrum eum invenito dilutioris coloris, ut ferè albedinem retineat, in ferri elimatà ſcobe, fuſorio in vaſe obruito, ac validiſſimo igne ubi excanduerit, ne tamen colliquetur viſere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detinetur, ubi perfectum recepiſſe colorem, ac de Adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in uſum transferto. *Porta.*

Adamas quomodo molleſcat.

Adamas, qui etiam incudes (*Plinio teſte,*) reſpuit, molleſcere ac ſolvi fertur ſanguine calido hirci, modo aliquãdiu antè vinum biberit, ac petroſelinum, vel montanum ſiler comederit. *Albertus.*

DE SECRETIS GEMMARUM ad Sculpturam aptarum.

CAP. VII.

Sardonix albus, quomodo fiat.

ALbus Sardonix, quem alii *Cameum* vocant, ſi cordi fuerit, imitariq; eum vis, cape modum. Conchas terito multas, parvas illas, quibus mulieres facies fucant,

cant, & expoliunt ornamenti cauſa, & limonum purgato ſucco impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam ovi albore porphyrite teres, & quamvis imaginem effingito, & reſiccari curato, eam quoq; annulo inſignire poteris, uti libuerit. *Porta.*

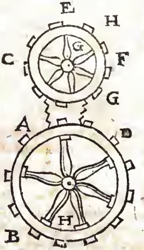
Ad formandos Cameinos lapides.

Accipe cochleatum marinarum albarum optimè tritarum quantum volueris: ponantur in ſucco malorum limoniorum, quinquies vel ſexies, per pannum è lana, quem filtrum vocant, colato ut ad digitos tres, vel quatuor emineat, & relinquatur ſic per dies decem in vaſe probè cooperto. Quo facto, ſuccus ſenſim effundatur; & reſiduum in fundo aqua fontanâ lavetur: deinde ſuper lapide porphyrite conteratur optimè, cum ovorum albis prius diligenter contuſis. Quum aut materia, ut voles, liquida fuerit, ut ad formas recipiendas apta eſſe videatur; ſumito typos concavos, eosque dulcium amygdalarum oleo inungito, atque in eos typos materiam efformato, haud ſecus, ac ſi cera eſſet. Verum antequam ex typis eximatur, typi ſunt diligenter componendi, illâ præſertim parte, in qua imaguncuIi in plano collocantur: cultelli igitur acumine poſtquam erit efformata, erit eximenda, inq; papyro ad Solem ponenda, donec ſicca fuerit. Quum verò cryſtallo nigro, ſive corneolæ alióve lapillo affigere voles, granum maſtiches ſumito, cultello aut ligneo ſtylo granum affigito, ad ignem admoveto: ubi verò lachrymam ſtillare videbis, eâ ſic fervente imagunculam & lapillum eâ parte, qua agglutinantur, calefacta eſſe oportet: nam frigida non rectè adglutinari poſſent. Quòd ſi dictam materiam aliquo colore tinctam eſſe volueris, poſtquam è ſucco limoniorum exemeris, quemvis cum ovi albo colorem ſimul terendo admiſcere poteris, ſed colores oportet eſſe tenuiſſimos, alioqui materia neque ſolida eſſet, neque ad formas effingēdas apta. Qui autem in hac materia ſe exercere probè noverit, res pulcherrimas conficiet, non modo in Carmenis aliiſve annulorum lapillis, verùm etiam in omni alio imaguncularum genere, tam eminētium, quàm concavarum. *Alexius.*

Gemmæ, quâ arte cælentur.

Gemmæ cælantur & terebrantur mirâ arte. Hæc autem eſt. Rota magna lignea funiculo circumambitur, eodemque rurſus parva quæ magnæ ſuperſtat, eâ ratione, quâ à latere

lateɾe deſcriptas vides. Cùm igitur tanta portio A. B. C. quæ ſit A.B. quanta eſt D.E.F. tota circumagitur, vertitur G. parva rota. Quoties igitur A.B. cōtinetur in A.B.C toties in una cōverſione rotæ majoris, quæ vocetur H. parva rota D.E.F. circūverſabitur. Igitur qualis proportio magnitudinis ambitur H. vel axis ad ambitum G. vel axem, talis erit numeri revolutionum G. ad revolutiones H. igitur G. maximo impetu circūagetur, quia in breviſſimo tēporis ſpacio: quare axis G.K. terebrabit & cōminuet gemmas. Ea ratione factis in G. denticulis, qui axeam alterius rotæ circumagant dentibus illius implicati, quò rota major eſſet, eò velociùs revolvetur. *Cardanus.*

Smaltum quomodo fingatur.

Si vis lapidem, quem vocant vulgò Smaltum, & album ſic fiat. Plumbi cinis cum cryſtallini pulveris duplo permiſceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcave tamen, ne res inhæreat vaſi, ferri ſpathâ permiſceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc verò albeſcat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vaſe liquetur, rude aliquando ferrea permiſcendo, ſic translucidæ partes, & hebetes parvo ejus orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo ſolent parietes incruſtari, ubi album effeceris, cum terræ cœruleæ illius puſillo miſceas, & colliquetur, rude ferrea verſato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo Marte effingere poteris, ut ſi Jaſpidem, antiqui lateris pulvere: ſi lacteo colore, calce & gypſo. Omnes hæ tamen gemmæ ſi languidiùs micant, vel nube aliquâ circumfunduntur, angulis atterantur pluribus, ut nubilus color angulorum repercuſſu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMARUM ad Sculpturam ineptarum.

Cap. IIX.

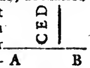
Adamas ut fiat ex Saphyro.

SAPHYRUM coloris dilutioris in adamantem convertes, ſi ſcobe, ſeu limatura ferri obrutũ, in vaſe fuſorio tamdiu validiſſimo igni exponas, donec incandeſcat. Ubi perfectum admiſerit colorem, & ab Adamante plurimum fuerit mutuatus, tum demum extrahetur, repolietur, ac annulo affabrè inſeretur. A` quodã aurifabro accepi. *Mizald.*

DE SECRETIS MINUS PRECIOSORUM. Cap. IX.

Lapides duri, ut pugno frangantur.

LAPIDEM frangimus palmi craſſitudine, quem malleo fruſtra quando tentare licet, ſolo pugno. Ea res ſic ſe habet: Lapis extenditur ſuper planum ligneum, melius ſuper lapideum elevatur ab altero capite, ſic ut ſolum ſuſtinetur, nullâ vi adhibitâ, inde pugno elata percutitur, quo ictu alliditur ſimul plano, & in multa fruſta frangitur. Quod ſi celerius feriat pugnus, aut ſeriùs, quàm extremam lapidis tabulam tetigeris, irrita evadit percuſſio, nec frangitur. Ita etiam levi ictu lateres fregimus. Cum enim extremum ſimul cum vi ictus tabulæ illiſum fuerit, pondus jungitur cum impetu, & fit non ſecus, ac malleo ictu vehementi percuteretur. Sed jam placet hoc demonſtrare. Sit planum A. B. lapis in eo erectus C. D. impellaturq; adeò violenter hic ſuper A. B. ut aër, qui eſt medio è directoque ſub E. dilabi nequeat. Omnis enim motus tempore indiget. Cùm igitur non dilabitur, neceſſariò lapidem franget: quia duo corpora penetrare ſe nõ poſſunt, niſi quod ſolidum eſt ſcindatur. Manifeſtum igitur ex hoc, quod quanto lapis latior fuerit, & planum utriuſque æquales, & quanto magis lapidem elevamus, & celerius erit ictus, eò facilius frangetur. Vidimus autem, qui ſuper fune poſitum frangerent. *Cardanus.*

Ut lapides quivis molleſcant.

Lapides quivis facilè molleſcunt, ſi illos in ſanguine calido bovis, & pinguedine vervecis, cum forti aceto pernoctare dimiſeris. *Mizaldus.*

Ad frangenda ſaxa.

Refert *Olaus Magnus*, nõ alia re magis ſaxa frangi, quàm lardo accenſo. Quod veriſimile eſt, quoniam pingue humidum ſaliq; admixtum ſit, & ob id flamma diu maneat, atque acris.

Lapis ignem humido quovis excitans.

Magnetum lapidem in ollam, vel aliud conſimile vas conjice, vivâ calce immerſum: meliusque fuerit, ſi colophoniam adjeceris cum calce pari: cùm vas expleveris, figulari cretâ circumlito ſpiramẽto, fornaci alternis eadem proſequendo, dum vehementer inalbuerit, & torrefiat: cùm opus fuerit, aqua vel ſaliva ſuperinfuſa flammam elevabit, quâ ſopitâ, loco calido ad uſum recondito. *Joan. Bapt. Porta.*

Lapidis conficiendi ratio, qui ſputo madefactus flammam edat.

Accipe calcis vivæ ſalnitri puriſſimi, tutiæ Alexandrinæ non præparatæ, calamitæ ſingulorum partem unam, ſulphuris vivi, caphuræ ſingulorum partes duas: rediganturin pulverem tenuiſſimum omnia, cribrenturque, deinde pulvis in panno linteo novo, probè conſtringatur, atque in crucibulo ponatur, mox aliud crucibulum ſuperaddatur, atque filis ferreis, & luto ſapientiæ optimè concludatur, ne ullo modo reſpirare poſſit, & ad Solem ſiccetur. Quibus factis, ponantur crucibula in fornace lateraria, vel figulina, donec comburatur materia: quibus deinde ablatis, invenies materiam lateritio colore, & perfectam. Quæ cùm gutta aquæ, vel ſputo madefacta erit, ſtatim ſulphure adhibito, flammam edit, quæ flatu deinde extinguitur. *Albertus.*

Alia faciendi ratio.

Sic aliter idem hoc efficies. Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, ſalnitri ſæpè purgati quadruplum, æquali pondere camphora, vivi ſulphuris ignem nondum experti & terebinthinæ reſinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas ſemper tartarum vocabimus, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta ſuperſunt, denuò terantur, cribrenturque, inſuper auſteri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, ut ſupereminceat: vitreo vaſe condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo ſupponatur duobus vel trib. menſibus, denis viciſſim dieb. innovando, donec mellis craſſamentum imitetur, nec ullum divi-

diviſionis judicium præbeat, flagranti inde carbone inferveſcat, dum humiditas omnis evolet, & penitus ſiccata in lapidem coeat. Si hoc cognoveris, vas frange, & exemtam iterum terito compoſitionem, aquâ vel humore aliquo leviter ſuperinfuſo, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc ſibi vendicat locum. *Porta.*

Lapis qui ſalivâ accenditur.

Conſtat ex libris tribus calcis vivæ, picis græcæ unciis tribus, & Herculei lapidis uncia: coquuntur trita in olla fictili lateribus concluſa, inde ſepelitur in oleo laurino per dies quindecim, inde ſervatur in ſicco. *Cardanus.*

Aliter.

Si vivi ſulphuris, ſalnitri vocati repurgati pari pondere, căphoræ duplum, novæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur, uſque adeò tenuia, ut in auram evolare poſſint, ſimul ſtrictè linteolo deligata, convolvantur, teſtaceo vaſe clauſa, ſuperillita argilla, ferventi deſiccentur Sole, figulorum imponatur fornaci, cumq; figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima eſt adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & rediguntur: extracta ad uſum miniſtrantur. *Porta.*

Lapis Bufonis ut eliciatur.

Lapidem ex bufone (qui Gallis *crapaudina* vocatur) ad hunc modum eliciunt nonnulli, Bufo in quampiam caveolam cum panno puniceo detruditur, Soli ardentiſſimo dies aliquot exponitur, ibique tantiſper retorretur, ac ſiti excruciatur, donec onus capitis per os deponere, & evomere cogatur: quod per medium caveæ foramen, vaſculo ſuppoſito, excipi debet, vel aliter detrahi, idq; celeriter, ne ab eo reſorbeatur. Sunt qui paulò tutius ac facilius rem eam exequuntur, bufonem pertuſo multis locis, fictili immittendo, & formicis depaſcendum in myrmecia exponendo. Sic enim fit, ut exesâ ejus carne, lapis ipſe cum oſſibus relinquatur: ſicuti frequenter à nobis, & aliis pleriſque expertum fuit. *Mizaldus.*

Bufonis lapidis proba.

Crapaudinem, ſeu Bufonium lapidem, de quo ante legitimum experieris eſſe, ſi in illum præoſtenſum vel objectum, ſe ita attollat bufo, ac ſi vellet contingere & ſaltu præripere: uſque adeò lapidem eum homini invidet. *Ex relatione cujuſdam Medici Regii, qui id vidiſſe nobis affirmabat. Mizaldus.*

Marmo-

Marmoreæ formæ variæ ut fiant.

Imagines & ſtatuas marmoreas ſic effinges: Cortices ulmi & populi cacumina decoque, & dum fervet, calcem puriſſimam immittito, donec formam coagulati quaſi lactis acceperit: inde marmor candidiſſimum tritum, ac cribratum adde, & in formas injice: ſiccatoque in umbra. Sic vaſa etiam fingere licebit eximiâ pulchritudine, impenſa exigua. *Cardanus.*

Cryſtalli ſectio.

Cryſtallus tali durus valet arte ſecari.
Opportuna tibi quæretur lamina plumbi,
Huic etiam bini clavi jungantur utrinque,
Qui ſolito medium conſument undique plumbum:
Nam plumbo ſoli tribuetur cura ſecandi:
Ipſi cuſtodes laminæ ſint exteriores,
Ut ſibi dent rectum recto conſumere curſum:
Sed nec duritiem poteris prærumpere tantam
Mollitie plumbi, niſi quædam junxeris illi
Tanquam pulvereas fornacis fragmine mittas
Quæ teneræ poſſit laminæ connectere plumbi.
Æquum rurſus habent lateris fragmenta vigorem
Concidis adjuncta paulatim fluminis nuda:
Si vim cryſtalli cruor antea temperet: hirci
Sanguis enim facilem ferro facit hic Adamantem.
Arnoldus Villanovanus.

Silices fluviales, quomodo fiant.

Lapides aquæ curſu atteruntur, atque ideò rotundos fieri. *Scaliger.*

Gluten pro lapidibus.

Rec. Vitrioli libram ß.
Gallarum tritarum unc. ij.
Aceti acerrimi Menſ. j.

Ponantur ad ignem, donec diſſolvatur vitriolum, poſtea addatur
Limatura ferri Menſ. j.
Arenæ ſcriptoriæ, pars tertia.

Miſceantur bene: quo rimæ lapidum conjunguntur. Quo facto, ſumito Vernicis liquidæ, Olei lini ana part. j. miſceantur ad ignem, quo junctæ forinſecus obliniuntur. *Ex lib. manuſcripto.*

Modus occultandi res, in ſolidis corporibus.

Ex Onychis fragmentis, ceruſſa, ovi cortico ac cera glu-

ten ſit, quod fiſſuras & rimas occultat in marmoribus, parietibus, ovis, atque aliis rebus albis: addi poteſt gypſum & pro ſubjecti ratione variari, quoniam ex his quædam candidiora, quædam minùs candida. Eadem quoq; ratio ſili cum, lignorum & metallorum. *Cardanus.*

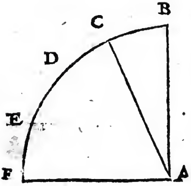
DE SECRETIS LIBER XII.

Effectrices variorum operum cauſæ ſunt ars, natura, Deusq; De naturalibus. Divinis operibus à nobis libris præcedentibus actum eſt: Jam ergo res artificiales aggrediemur, quæ ſedulâ manûs dexteritate, ſolerti hominum induſtriâ exſtruuntur, qua les domus, fontes, pannus & varia veſtimentorum, & aliarum rerum genera, quarum ſecreta huc quoq; transferenda duximus.

DE SECRETIS DOMORUM, CAP. I.

Ædificia quæ multùm excalefacere aërem poſſunt.

Liquet autem ædificia poſſe fieri, quæ etiam hyeme non parum aërem excalfacient. Hæc verò non ad terræ centrum erecta rectè eſſe oportet, ſed ut Solem hyemalem ad perpendiculum excipiant. Itaque ut exemplum rei præbeam, ſit habitatio noſtra in A. ſuper plano A. F. perpendicularis è noſtro vertice ad centrum terræ A. B. quam conſtat

diſtare ab æquinoctii circulo partib. XLIV. & media: ab hyemali

hyemali igitur diſtabit partib. L X V I I X. fiat igitur circuli pars quarta B.C.F. & fiat B.C. partium X X I I. ex his quib. B.F. eſt nonaginta, diſtabit igitur punctus. C. partibus nonaginta ab hyemali tropico: quare cum Sol ibi erit, erecta plana, aut cava cylindrica ſuperficie A.C. in meridie radios perpendiculares excipiet. Fiat etiam arcus C.E. partium X L V I I. & juxta declinationē cujuſq; diei Solis deſcribātur partes, & moles A.C. retrò agatur: ſicq; perpetuo anno radios perpendiculares excipiet, ut ante tēpus olera & fructus habere poſſit, reddaturq; jucunda manſio. *Card.*

Cubicula quomodo elegantia fieri debeant.

Contra ventorum injuriam, maris halitum imbriumq; damna, pice parietes, Carthaginenſium more illinantur: non negligendum conſiliū, neq; dubium, quámvis Plinii ſit. Meliores tamen ſunt cruſtationes, quæ inter delicias cubiculorum etiam adnumerari poſſunt. Fiunt autem parva impenſa jucundiſſimæ, marmor ipſum æmulantes, atq; diuturnæ, hoc modo: Calcem candidiſſimam, aquaque maceratam ſubigito: ejus verò ſpumam, quæ cruſtæ inducendæ aptiſſima eſt, mortario marmoreo diutundito, diluito, compingito, ut ſerum nō detineat, tunc enim aptiſſima eſt: cruſtam inducito, dum vireſcit planatoriis bacillisque fundito verberatoque, donec denſetur: ſi rimas induxerit ſparti aut ibiſci manipulis virgularum fiſſuras caſtigato: ſic enim optimè conſtat experimento emendari poſſe: nam nec veſtigium ullū manet: ſiccata igitur denſataq; cruſta, ceram maſtichen pari pondere, adjectoque olei modico, colliquefacito, ac illo, carboneque igitō ex pelvi concalefacito, donec murus plenè unguentum ipſum combibat, ſic enim ſplendorem dabit ſpeculi: marmora vincet candore, quod ſi caniculæ ardoribus, cruſtam contingat inducere, rudentes vetuſtos minutiſſimè concidito, calciq; admiſceto: ſic enim immunius à fiſſuris evadit, quod ſi ſculpturas, aut ſigna, ſive retonſa, ſive prominentia, parieti adjicere libuerit, ſigillis ex gypſo celeriter perficies: materia quidem cerea, ceruſſa denſata, aut calce demum unguento prædicto illita, decorem & integritatem ſervabunt per ſecula. *Idem.*

Habitationem delutare.

Si habitationem delutare velis, terram quam maximè cretoſam, vel rubricoſam ſumito, eo amurcam infundito, paleas indito, ſinito quatriduum, fraceſcat, Ubi benè fa-

cuerit, rutro concidito, ubi conciderit, delutato. Ita neq; abſtergo nocebit, neque mures cava facient, neque herba naſcetur, neque lutamenta ſcindent ſe. *M.Cato.*

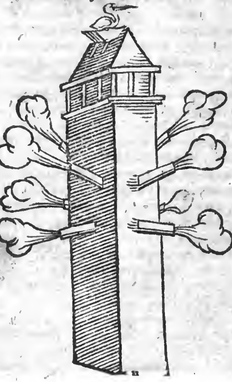
Areæ quomodo faciendæ.

Ubi aream facias, ſternito ſolum, non ad libellam, ſed leviter caſtigatum, & confodito: poſtea amurca conſpergito benè, ſinitoque combibat: poſtea comminuito benè glebis, deinde cylindro, aut palmicula coæquato, & paliculis verberato: poſtea denuò amurca conſpergito: cùm aruerint, neque mus, neque formica nidum faciet, neque luteſcet, neque herba naſcetur: creta huic operi plurimum afferet ſoliditatis. *Cardanus ex Catone.*

Area quomodo fiat.

Aream ubi frumentum teratur, ſic facito: confodiatur minutè terra, amurca benè conſpergatur, ut combibat quàm plurimum, comminuito terram, & cylindro aut pavicula coæquato. Ubi coæquata erit, neq; formicæ moleſtæ erunt, & cum pluerit, lutum non erit. *Cato.*

Caminus fumum non remittens.

Venti repellũt fumum, & anguſtia camini prohibet exitum, vel ſi anguſtior ſit in imo, ut non recipiat. Maxima autem cauſa eſt à ventis. Nam fumus altius ſemper aſcendit, tum ob levitatem. Ubi ventis occurrat maximè ubi copia viridium lignorum adſit, retrogreditur: qui ex quatuor partibus foramina habet, ab

ab omni vento impeditur: nam undiq; patet auxilium à nobis ratione excogitatum. In quatuor partibus Oriente, Occidente, Meridie, Septentrione binos colloca canales fictiles ex adverſo poſitos, ita ut alter ſurſum feratur, reliquus deorſum: nam impoſſibile eſt octo ventos, quatuor inferius tendentes, quatuor autem ſuperius, à quatuor cœli principalib regionibus ſpirare. Quod ni fiat, fumus minimè poteſt retrò pelli: atque id etiam experimento ad amuſſim comprobatum eſt. Adjuvat autem non parum latitudo faucium in imo. Plerunq; etiam tutiores canales declives tantùm. Sed tutior omnibus eſt, qui vagina circumcingitur, quæ inferius non cohæret tecto. *Cardanus.*

Cubiculum ut viride videri poſſit.

Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, ut pertranſeuntes radii medii colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo vivit, humido, immiſceatur ærugo, unà ritè terantur, ut humor fiat viridis, lichnis ex linteo coloris ejuſdem, vel goſſipio paretur uncto lampade in illâ peruratur, oppoſitum feriens lumē, viride omne, & irruentium vultus oſtentat. *Porta.*

Cubiculum aliaq; omnia, ut nigra videantur.

Atramentum immiſce oleo, fuliginem, vel ſimile: melius autem è Sepiis immiſſum atramentum: nam lucernis admotum, ſi accenditur, atra lucet flamma. Sic *Anaxilaus* ex atramento Sepiæ aſtantes, Æthiopes reddebat, & nigros. *Idem.* Plura de his quære ſup. lib. 3.

DE SECRETIS HORTI.
CAP. II.

Hortus ut viridis & floridus fiat.

FLORIDUS evadet hortus, ſi loto tuſa, & in aquam conjecta, eum reſperſeris: aut fœno græco in aqua trito ſulcus irroraris: aut aſini calvariam in medium hortum depoſueris. *Vindanionius.*

Vivæ ſepis extructio.

Opportuno tempore colligito rubi vaſtiſſimi, quem caminum vocant, nec non paliuri ſemina maturiſſima: ad hæc acanthæ fructus, & cum erui farina ex aqua ad mellis craſſitiem omnia macerato: eaque miſcellanea puteales, vel nauticos funes, aut alios veteres, detritos, ac jam putreſcentes imbuito, & ita inducito, ut intra illorum fibras, & capillamenta recepta ſemina ſervari poſſint, uſque

ad verni temporis initia. Quo tempore ubi ſepes futura erit, duos ſulcos à ſe duobus, tribúsve pedibus ſeparatos, ſeſquipedali altitudine inſtitue: prædictos funes cum impreſſis ſeminibus levi terrâ ibi adobrue, & ſi opus fuerit, identidem irriga. Ita fiet ut intra menſem, plus minus tenella ſentes ſurgat, ac procedat. Quæ adminiculis adjuvanda erit: quibus inter ſe per vacua ſulcorum ſpatia, enata conjungentur ſpineta, futura horti vel agri validiſſimum munimentum, & adverſus externas injurias tutiſſimum propugnaculum. Alii virgeam ſepem ſpatio quod ſulcis interjacet erigendam præcipiunt: quam ſuperſcendant utriuſq; ſulci ſentes, & habeant, priuſquam roborentur, in quo conquieſcant. Alii vivam ſepem hunc in modum erigunt. Virgas rubi craſſiores in ſegmenta, & particulas proſcindunt, easque ſcrobibus palmari altitudine apertis ſedulò obruunt, ac quotidie donec germen erumpat, & frondere conſpiciantur, foſſione ac rigatione, ſi tempus invitet, nutriunt, ac refocillant: & ita ſepem validam, tutam ac perennem conſtruunt, & ædificant. *Democritus, Columella, & Diophanes.*

Ad mirabiles extruendas ſepes.

Si plura diverſi generis ſemina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longitudinem tenuiter protenſæ incluſeris, ea ſolo optimè ſtercorato ac ſubacto commiſeris, mirabilis ex ea congerie pullulabit ſepes. Regii olitoris hoc artificium & experimentum. *Mizaldus.*

Clepſydra ad hortos irrorandos.

Inter vaſa tàm admiratione dignum, quàm vulgatum eſt clepſydra, noſtris œnopho, magnitudine amphoris forma perſimilis: gracileſcit enim in collo, fundus perforatus, ut cribrum, ſuprema pars oſculum tantùm habet, fit ex argilla figulino opere: poteſt & ex quacunque alia materia confici: aperto ſuperiore oſculo vacua, demittitur in aquam, impleturque ad certam menſuram: inde obducto pollice, extrahitur ab ea, retineturq; irrigatur horti pars, & cùm ceſſare licet, obducto pollice aqua continetur. *Cardanus.*

Secretum pro hortis ſiticuloſis.

Quòd ſi puteo, vel fonte, vel piſcina caruerit hortus, hortum tribus vel quatuor pedibus altius fodies, ad ſimilitudinem paſtini: nam ita cultus ſiccitates negliget. In quo idquoq; obſervabis, ut quem humoris natura non adju-

vat,

vat, per partes dividas: & hyeme ad meridiem, æſtate verò ad ſeptentrionem ſpatia colenda convertas. *Mizaldus.*

Terræ hortenſis probatio.

Terram hortis accommodatam deprehendes, ſi aqua lotum ac diſſolutum limum multum habere videbis. In quo ſi ſuperaverit aquoſitas, ineptam ac infœcundam judicabis. Si manu ac digitis illam contrectando valdè glutinoſam, ac tenacem repereris, ac ſi eſſet cera, prorſus inutilem cenſebis. Oportebit autem ante omnia elapidatum eſſe horti ſolum, ad hæc quàm minimè rimoſum, ne Sol penetrans, plantarum radices exurat. Erit autem terra illa temperatæ ubertatis, & culturæ facilis, quæ nec madida eſt valdè, nec ſities: adhæc, quem recenter effoſſam alites quærunt, maximè corvi, foſſoris veſtigia comitantes. Si improba fuerit, quidam emendari dixerunt, ſi ſuper tenuem pinguis injiciantur, aut gracili, aridulæque, humida ac præpinguis miſceatur. *Mizaldus.*

Quænam obſervanda ſunt in ſtercorando horto.

Quocunque tempore hortu, vel agrum ſtercorare, libuerit, valde curandum eſt, ut ab occaſu æquinoctiali ſpiret ventus, ſitq; Luna decreſcens, ac ſicca. Nam obſervatione tali mirum in modum augetur ubertas. *Plin.*

Hortus quando ſeminandus.

Non ſum neſcius quoſdam præcepiſſe hortum vel agrum non eſſe diſſeminandum, niſi cùm terra pluviis permaduerit. Quæ ſi tempeſtivè & opportunè deſcendant, non improbo. Si quod nonnunquā evenit, tardè labantur, quantumvis ſitienti horto, vel agro ſemen committi poterit ex Columellæ ſententia. Quæ res in quibuſdam provinciis, ubi cœli ſtatus talis eſt, uſurpari ſolet. Nam quod ſicco ſolo ingeſtū eſt, perinde ac ſi eſſet domi repoſitum, non corrumpitur. Atque ubi redit imber multorum dierum ſementis uno die ſurgit: ſed ab avibus & formicis interim periclitatur: niſi ante ſationem ei ſuccuratur illis auxiliis, quæ ſuo loco exponetur. Utut fuerit, dabitur opera, ut hortus, vel ager qui Vere conſeri debet, ſub finem autumni ante gelicidia paſtinetur. Et qui autumno oleribus, aut herbis veſtiendus erit. æſtatis initio convertatur: ut hybernis frigoribus, vel æſtivis Solibus (de magnis hortis loquor) gleba ſolvatur. Ad hæc ut pravarum herbarum radices necentur. Cumq; ſationis appetet tempus,

quod unicuique regioni ſuum eſt ac proprium, runcandus erit, ac prorſum exherbandus hortus: deinde ſtercorandus. His peractis, in areas digeretur: quæ ita informandæ erunt, ut runcantium manus ad dimidiam latitudinis partem facilè pervenire poſſint: ne dum herbas inutiles illæ perſequuntur, ſemina pedibus interim conculcet olitor. Verùm ſummè adnitendum erit, ut ſationi ſerenitas, & temporis clementia ſuccedat. Nam favente cœlo, tepentibus locis, & à Sole illuſtratis citiſſimè prorumpunt, ac pullulant ſemina: quibus ætas etiam nonnihil conferre ſolet. Quapropter videndum erit, ne vetuſta, exuſta, miſta, emaciata, languida, aut adulterina ſint ſemina. Quæ dum projicientur, boreales dies, ac valdè frigidi vitabuntur. Nam in his, terram veluti horridulam & occluſam, ſemina ægre recipere, ac fovere manifeſtum eſt: diebus ſerenis ac temperatè calidis, contrà. Si verò timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúſve perurantur, paleis contegi poterunt: quibus tranſverſæ virgæ imponentur: & virgis arundines, aut ſarmenta. Sunt apud Græcos rerum agri ſcriptores, qui ſementem, augeſcente Luna, à quarta ſcilicet uſque ad plenam facere conſulant, dum ſub terra eſt. Alii ſecuriorem viam excogitantes, ſationem præcocem non probant: quare in duo & tria, & quatuor tempora illam partiuntur: futuri temporis incertitudinem hoc modo vitare ſatagentes: & ruſticanum *Columellæ* adagium in memoriam revocantes. *Serere ne dubites.* Oportebit igitur eum, qui ſeriam olerum plantationem inſtituit, videre, ut proba ſint ſemina, terra apta, ſtercus bonū, & aqua prompta. Nam proba ſemina, quæ inde generabuntur ſimilia efficient: terra apta, ſic credita optimè ſervabit, ac fœcundabit: ſtercus ſucculentiorem reddet terram, ad hæc laxiorem, ut aquam facilius admittere poſſit, quæ radicibus impertiatur: aqua verò, quaſi ex ubere omnia alet, ac fovebit. *Mizaldus.*

Secretum pulcherrimum pro ſervandis in terra ſeminibus abſque noxa.

Si ſemina terræ mandanda ſucco ſempervivi paulò ante ſationem madefacta fuerint, ab avibus, formicis, agreſtibus muribus, & aliis hortorum prædonibus, non ſolum illæſa ſervabuntur, ſed quæ inde naſcentur, etiam præſtantiora evadent.

Aphricanus.

Auxilium

Auxilium adverſus mala omnia & monſtra hortenſia.

Græci à malis omnibus & hortenſibus monſtris tuta ſervari tradunt, ſi equæ aut aſinæ calvaria, ſed non virginis, intra hortum ponatur, vel in ejus medio, affixa palo erigatur. Nam quæcunque ſpectabit, ſuâ præſentia fœcundabit, & illæſa cuſtodiet.

Ad tuendos hortos.

Uva intorta ſi ſeponibus apponatur, non ſolum alienorum ingreſſum prohibet, verum etiam maleficia ab hortis propulſat. *Dioſcorides.*

Rigationis opportunum tempus, & qualis debet eſſe aqua.

Rigatio, quæ Solibus æſtivis, & maximè circa exortum Caniculæ, ſummopere ſolet prodeſſe ac probari, hora matutina, & veſpertina, ne à Sole inferveſcat aqua, & radices adurat. Sed ne tum quidem nimiæ debent eſſe rigationes, quoniam inebriatis radicibus nocent. Pro quibus non haurienda eſt aqua putei altiſſimi: ne nimia frigiditate, & cruditate radices percellat. Quod ſi alterius præſens non adfuerit facultas, horis aliquot antè haurienda erit, & ſub dio exponenda, ut tepeſcat. Rigationis modum ſtirpium ætas temperabit. Novellæ enim plantæ minùs ſitiunt, & quæ aſſuevêre, ſummè rigari deſiderant. Idque leviter ex clepſydra, ut æqualiter bibant radices, & non immergantur: nam ita animam terræ exhalatione vaneſcentem retinent. Ergo non univerſum ingurgitabuntur plantæ, ſed quomodo ſitient, ita ſtillabitur aqua, vel ex ubere alent, & non inundans. *Mizaldus.*

Adverſus tonitrua, fulmen & grandinem.

Nolarum, & campanarum tinnitus (amotâ ſuperſtitione,) aut bombardarum longè lateque reboantes crepitus ut clamor eat cœlo auxilium præſentiſſimum adverſus tonitrua, fulmina, & nubes grandinem horrendam minantes. Nam vi ſoni moventis aërem ſurſum & ad latera exhalationes ad tertiam aëris regionem expelluntur. Item quicunque tergore fluvialis equi, quem *Hippopotamum* nuncupant, circumſepti fuerint nequaquam à fulmine tanguntur. Quin & noxiæ non erunt tempeſtate ut Archibius ad Antiochum Syriæ regem ſcripſit, ſi objecta fictili

novo rubeta, in medio horti, vel agri defodiatur. Per cujus ambitum plerique etiam laurum multam, eam in rem plantant. Alii aquilæ pennas, aut vituli marini pellem in medio horti, vel per quatuor ejus angulos ſuſpendunt. Bulbus non ſui corporis exiguitate fulminis impetum evadit, ſed adverſam & fulminis ictum retorquentem natura poſſidet. *Ex Mizaldus.*

Aliud.

Ferunt lapidem, qui cum fulmine cedit (ut aliquando contingit) ſi in oſtio ſuſpendatur, domum à fulmine præſervare. *Guliel. Gratar.*

Adverſùs inſtantem pruinam, & rubiginem.

Si inſtanti & prævisæ rubigini ac pruinæ obviam ire voles, paleas multas, ſi adſint, aut horti vel agri evulſas, herbas, frutices, & ſpineta, pluribus locis combures: maximè quâ parte ventus ſpirabit: ita enim impendens malum averti ſcripſit *Diophanes*. Porrò fumum trium cancrorum uſtorum cum bubulo vel caprino ſtercore aut paleis, auxilium præſentiſſimum eſſe ſcripſit *Apulejus*. *Plura de his vide lib. 9.*

Prognoſticum fertilitatis, vel ſterilitatis ſeminum quorumcunque.

Quod attinet ad prognoſticon fertilitatis, aut ſterilitatis ſeminis cujuſcunque, tam ſati, quàm ſeminandi, hac via procedes. Diebus viginti, aut triginta ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligenter ſubacto, de unoquoque ſemine legitimo, & recenti, probationis gratiâ, diviſis ſpatiis, ac ſignatis, paululū ſeries: & ſi aëris urgebit incendium, opportunè negabis: ut projectum in aridam commodiùs pullulet, & ante coſmicum dicti ſideris exortum, tempeſtivè ſe prodat. Hoc peracto, ſedulus obſervabis, exacto Procyone, quod nam è jactis ſeminibus incolume, vegetum ac illæſum emerſerit, & duraverit: atq; illud fertile ac fœcundum evaſurum prædices: reliquum verò, quod non prodiit, aut victam, languidamq; & flaccidam plantulam emiſit, inutile, ac ſterile futurum tibi ſuadebis. Nam certo certius eſt, inſanum & æſtuans Caniculæ ſidus per illa ſua canina incendia, quædam ex ſatis lædere, alia minimè. Ex quo noxa, vel beneficii judicium per annum futurum unicuiq; ſementis generi, ſidus natura aridum ac fervens præſenti exitio vel ſalute nunciabit ac præmittet.

mittet. *Mizaldus ex Zoroaſtre, & eſt verum ex Ægyptiorum experimentis.*

Adverſus horti erucas.

Veſpertilionis ſtercore, & allii lignis exemtis capitibus ſuffitis, ita ut vapor per omnem hortum diſpergatur, erucæ necabuntur. *Anatolius.*

Ad blattas horti.

Ventriculum ovillum recentem ſtercore plenum & illotum defodito, non in profundum, ſed in ſuperficie. Invenies enim ipſum blattis praſocoridibus apprehenſas perdes. *Dioph.*

Adverſus hortenſes pulices.

A pulicibus non lædentur plantæ, ſi naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiſcueris.

Adverſus grandinem irruentem.

Si voles grandini irruenti occurrere, vituli marini pellem, vel hyænæ, aut crocodili, per horti vel agri ſpacia circumferes, & in eorum congreſſu ſuſpendes, quemadmodum ſcripſit *Philoſtratus.*

Aliter.

Sunt qui grandinem inſtare animadvertentes, oblato ingenti ſpeculo imaginem nubis accipiunt: eoque remedio nubem, ſeu ſibi objectâ deſpiciat, vel diſpliceat: ſeu tanquam geminata, alteri cedat, exemplo avertunt & amoliuntur. Plerique alii hac ſuperſtitione imbuuntur, ut plurimum domorum clavibus de funiculo pendentibus, omne horti ſpacium in orbem cingant, exiſtimantes grandinem ſine damno hac arte alio cum ſua nube migraturam. Sunt qui dextrâ manu teſtudinem paluſtrem ſupinam ferentes hortum vel agrum perambulent: & reverſi unde exierant eâdem figurâ illam humi ſtatuant, ac glebas curvaturæ dorſi ejus objiciant, ne obverti poſſit, ſed ſupina permaneat, nubemque grandine prægnantem rectâ intueatur. Quod quidam fieri præcipiunt horâ diei, vel noctis ſextâ. Non defuerunt apud priſcos qui eam in rem omni horti, vel agri ſpacium albâ vite cingerent: aut noctuam alis patentibus extenſam in illo ſuffigerent. *Mizaldus ex Columella, Philoſtrato & aliis priſcis.*

DE

DE SECRETIS VESTIUM.

CAP. III.

Ad maculas omnis generis ex veſtibus, panniſque delendas.

ACcipe ſalis communis optimè triti, ſaponis nigri, ſingulorum quantum ſatis eſt: quibus optimè miſtis, maculæ inungantur: deinde cum ſiccatæ fuerint primo lixivio, deinde aquâ tepidâ lavent ur & evaneſcunt. *Alexius.*

Ad maculas pannorum ſericorum, & aliorum delendas.

Vervecis pedes anteriores in cinerem redigito; ut fiat pulvis, quo panni priùs aquâ madefacti aſpergãtur, poſtea cùm ad Solem ſiccati fuerint, iterum aqua humectentur, pulvereque, ut priùs aſpergantur. Quibus ſæpius iteratis, pulvis optimè aqua abluatur, &c. abſque dubio maculæ evaneſcent. *Idem.*

Smegma, ad omnis generis maculas ex pannis delendas.

Accipe dimidium fel bubuli; albuminum ovorum n. j. vel ij. miſceantur benè, addendo aluminis uſti libram unam, pulveris ireos unc. vj ſalis contriti parum, & miſce. Quo facto addatur tantum ſaponis albi, inciſi, vel raſi, quantum ad globos effingendos ſatis eſſe videatur, & ſiccentur in umbra: quoniam Sol iis adverſatur. Quæ ſi vendere volueris, æquali pondere eas conficito. Cùm autem maculas delere voles, pannum priùs aqua frigidâ humectato, fricando optimè jam dicto ſapone; deinde aquâ frigidâ abluatur. Quod ſi adhuc comparuerint maculæ, ſiccetur pannus: deinde rurſus, ut priùs, lavetur, & prorſus abſtergentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe Smegmatis albi Veneti libram unam, Vitelli ovorum n. vj. Salis triti cochleare dimidium, ſucci betæ quantum ſatis eſt. Miſceantur & fiat maſſa ad globos conformandos, qui in umbra ſiccentur. Quando autem uti voles, pannum aquâ priùs abluito: deinde dicto ſapone fricato, mox aquâ abluito, & adimentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe Smegmatis albi, raſi libram unam, fellis hircini, vel bubuli, aluminis catini, ſingulorum unc unam, vitelli,

ovorum

ovorum n.iij. cineris parum: miſceantur in mortario benè,fiantq; pilæ,quibus,ut jam dictum eſt,utitor. *Idem.*

Aliud.

Accipe fellis veteris bovis, quantum ſatis eſt, fœniculi græci in pollinem redacti libram j. ſmegmatis albi lib unã & dimidiam, lixivii fortis menſuras tres: miſceantur, & coquantur ad ignem,uſq; ad conſumtionem medii, & ſervetur ad maculas delendas. *Idem.*

Aliud ad maculas unctuoſas.

Accipe aluminis rochæ, calcis vivæ, ſingulorum libram unam, aluminis ex vini fecib. unc. ſex. ſmegmatis albi raſi, libras tres, aquæ fontanæ libras quatuor. Miſceantur, & aliquandiu ad ignem coquantur, deinde percoletur, & ad uſum ſervetur. Quando autem uti voles, maculas unctuoſas ex utroq; latere calido, bene confricato, mox aquâ purâ abluito. Quo facto, bis aut ter ſapone & aquâ abluantur maculæ & abſq; dubio adimentur. *Idem.*

Aliud ad eaſdem maculas.

Accipe aquæ fluvialis menſuras duas, fellis bubuli n.j. aluminis uſti unc. quatuor, aluminis ex vini fecib. uſti unc. tres, camphoræ ſcrupulos duos, miſceantur & coquantur uſque ad conſumtionem medietatis; deinde coletur, quo maculæ lotæ bis, tèrvè delebuntur. *Idem.*

Ad maculas ex panno purpureo, ſive è lana ſit, ſive ſerico, ſine coloris detrimento delendas.

Accipe ſucci ſaponariæ quantum volueris, & ſuper maculas ponito, ac ſic per horas duas, vel tres ſinito: deinde aquâ calida diligenter eluito. Quòd ſi nondum macula prorſus deleta ſit, iterato. Quòd ſi pannus grano tinctus non fuerit, dicto ſucco aliquantum ſaponis adjungito, & permiſceto diligenter, atque iterum eluito, & macula evaneſcet omninó. *Idem.*

Ad maculas delendas ex pannis ſericis albis, & chermeſinis.

Aquâ vitæ ter diſtillatâ, maculæ prius humectentur, deinde ovi album ſuperaddatur, & ſiccetur ad Solem, aquaq; frigida abluantur probè. Quod cùm bis factum fuerit, maculæ extinguentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe aquæ aluminis quantum ſatis eſt, quã maculas eluito

eluito bene, confricando pannum; deinde aquâ frigidâ abluito, & delebuntur, maximè ſi ſecundo factum fuerit. *Idem.*

Aliud.

Accipe lixivii quantum ſufficit, ponatur in ollam aliquam mundam ad ignem, donec ferè bullire incipiant; deinde addatur aluminis contriti, tartari in pulverem redacti, ſmegmatum albi, raſi ſingulorum unc.iij. fellis bubuli n.ij. Commiſceantur & coquantur ad conſumtionem tertiæ vel quartæ partis, & fiat aqua qua cum maculæ bis, aut ter lotæ, deinde ſiccatæ, denique aquâ frigidâ ablutæ fuerint, evaneſcent. *Idem.*

Ad maculas panni.

Rec. Cineris fragi q.ſ. cum aqua frigida fiat lixivium, cui adde parum amurcæ vini, & parum luti uſti ex clibano, miſce, fiat lixivium, quo panni maculati laventur. *Ex lib. Germanico.*

Modus parandi aquam maculato linteo candido colorem reſtituentem.

Poteris autem hac ratione parare, ſi recipiatur aluminis fecum unc.iiij. pelviculæ æquæ n.ii. ebulliant ad quartæ partis conſumtionem, cui dein adde ſmegmatis albi fruſtulatim ſecti, nec non aluminis unc.j. relinquatur per dies duos. Utere tandem, uti ex præcedentibus didiciſti. *Ex lib. Germanico.*

Ad vinum ex panno quovis tollendum.

R. lixivii ex cineribus fagi parati & fecum vini albi ana q.ſ. His immerge pannum & per noctem relinque. Tandem abluatur, & Soli ſiccandum exponatur. *Idem.*

Modus tollendi omnes maculas ex ſerico Carmeſino.

Paretur lixivium ex cineribus vitis: in hujus lixivii pelviculos duos conjice aluminis de fecibus unc.ß. & relinque aliquandiu. Poſt per linteum coletur addendo ei aluminis, & ſaponis duri ana drach.ij. ſaponis mollis drac.ß. communis ſalis unciæ partem quartam totidem ſalis Ammoniaci, ſucci chelidonii dimidium, pellis vitulini unciæ partem quartam. Hæc omnia invicem commixta per pannum lineum colabis. At ſi opus fuerit oportet ut ſumas ſuccida lanarum coccini, quibus adde lignum braſilium minutim inciſum; decoquantur ad ignem paululum, & per lineum pannum rurſus exprimantur, ſic habes aquam rubram, quæ delebit omnes maculas.

Ad

Ad maculas holoſeri.

Rec. ex cineribus vitium facti quantum ſufficit.
Aluminis fecis unc. ß.
Aluminis rochæ drac. j.
Saponis Veneti drac. j.
Saponis liquidi drac. ß.
Salis communis drac. ij.
Salis armoniaci drac. ij.
Succi chelidonii drac. j.
Fellis Vituli drac. ij.

Miſceantur omnia, & colentur per pannum linteum. Cùm uti voles, ſumito lanam tonſam ejuſdem cum holoſerico coloris & in ſupradicto liquore intinctam, cum qua maculæ holoſerici fricentur. *Ex lib. Germanico.*

Atramenti maculæ quomodò ex panno adimendæ.

Pannum priùs aceto acerrimo lavetur exprimendo benè cum manibus & fricando, deinde cum aqua & ſapone, & delebuntur. *Iſabella Corteſe.*

Ad maculas panni.

Rec. Aluminis rochæ drach. iij.
Aluminis fecis libram j.
Saponis albi unc. j.
Aquæ fontanæ.

Contundantur, & in vaſe vitreato coquantur ad ignem leviter; deinde per filtrum colentur, quo panni laventur. *Roſcellus.*

Pannus, ut priſtinum colorem acquirat.

Rec. Calcis vivæ unc. ij.
Cineris Cerri unc. j.
Aquæ fontanæ unc. ij.

Miſce. *Roſcellus.*

Ad delendas maculas atramenti vel vini, ex pannis lineis, vel è lana confectis.

Accipe Succi malorum limoniorum, vel aurantiorum vel citriorum quantum ſufficit, quo maculæ humectentur, & ſiccentur ſæpiùs; deinde aquâ frigidâ abluantur, & delebuntur. Quòd ſi ex atramento fuerint maculæ, ſapone albo & aceto laventur. *Alexius.*

Ad

Ad colorem delendis maculis imminutum pannis reſtituendum.

Rec. tartari in cinerem uſti unc. unam, aceti albi fortis menſuram unam: miſceantur & ad ignem ponantur tamdiu, donec bullire incipiat, deinde ab igne auferatur, & fiat aqua, quâ panni ſenſim & ſæpius humectati, priſtinum colorem recipient. *Idem.*

Aqua ad maculas delendas, ex pannis quovis colore tinctis.

Accipe fel bubuli n. ij. aluminis, aluminis ex vini fecibus, ſingulorum ſcrupulos duos, tartari albi unc. iiij. camphoræ ſcrupulum unum, aquæ communis menſuras duas. Conterenda conterantur, miſceantur, & coquantur, donec ſpumare deſinant; deinde addantur aquæ vitæ ter diſtillatæ unc. quatuor, & ſervetur ad uſum. Quòd ſi pannus fuerit purpureus, ſumito panni fruſtum aliquod ejus panno ſimile in prædicta aqua madefactum, quo maculæ bis vel ter fricentur optimè, deinde aqua communi abluantur. Si verò alterius coloris fuerit pannus, ejuſdem quoque coloris fruſtum aliquod ſumito, fiatq; ut jam dictum eſt. *Idem.*

Ad oleum aliudve pingue ex pannis ſine lotione tollendum.

Rec. oſſa recta pedum vervecis, quot volueris, in figulina, vel lateraria fornace comburantur optimè, fiatque pulvis ſubtiliſſimus, qui priùs calefactus ſuper maculas ponatur ad Solem donec nigreſcat, quod ubi fieri videris, illicò abjicito, novumque imponito: idque toties facito, quoad videris pulverem non jam nigreſcere, atq; ſic maculæ abſq; coloris detrimento delebuntur. *Idem.*

Cuilibet panno colorem amiſſum reddere.

R. cineris roboris libram j. ſuperfunde menſuras aquæ quatuor, & relinque ſic per noctem, lixivio dein ſeparato, adde fellis tauri n. 2. & foliorum betulæ exiccatorum M. j. ſimul bulliant ad horam ſemis, quoad folia fundum petierint, frigeſcant. Poſtea ejus coloris lanam, quo tingere vis pannum in lixivio coquito ad ebullitionem uſq; & ad dies quatuordecim ſeponito, ita enim lixivium colorem lanæ adſciſcit. Tandem expreſſa lana pannum in lixivio tingito, & colorem priſtinum recuperabit. *Ex lib. Germanico.*

Maculæ

Maculæ ex laneis pannis quomodo delendæ.

Accipe lixivium ex cineribus fagi paratum, cui adde inſuper fæcum vini, & luti uſti ex fornace piſtoris ſing. pauxillum. His immerge pannum, quouſque maculatum eſt, & extrahet omnes maculas. Abluito tandem aqua pura & ad Solem relinquito, ut ſicceſcat. *Idem.*

Aliud.

Rec. Aluminis fecum unc. vj. tartari crudi unc. iiij. aluminis unc. ij. camphoræ, ſanguinis Draconis ana drach. ß. Terendo hæc tenuiſſimè commiſceantur diligenter, his addes felles taurini Movi & pelviculos aquæ fontanæ totidem, invicem cum prædicta materia in lebete miſceantur, igniq; appoſita ad conſumtionem tertiæ partis ebulliunto, & per pannum exprimunto: ſi verò non habueris mel & camphorã nihil refert, ſufficit enim aqua. Ad uſum autem accommodabis hac ratione. Panno lineo novo in aqua hac immerſo, frica maculas, & hoc iterando fac, donec evaneſcat. Quibus deletis, pannum in eo loco antea maculatum aqua calidâ ablue. Sin autem volueris delere maculas in panno candido, recipe aquæ jam dictæ addendo ſmegmatis portiunculam, deſtilla & fac de cæteris, ut prioribus. *Idem.*

Veſtimenta ne tineæ tangant.

Veſtimenta ne tineæ tangant, amurcam decoquito ad dimidium, ea ungito fundũ arcæ, & extrinſecus, & pedes, & angulos. Ubi eaadaruerit, veſtimenta condito. Si ita feceris, tineæ nonnocebunt. *M. Cato.*

Ad maculas nigras pellibus albis inducendas, ut Leopardi, vel Pantheræ referant pelles.

Accipe lithargyrii unciam unã, calcis vivæ uncias duas, aquæ menſuras tres. Miſceantur ; & ponantur ad ignem lentum donec caleſiant tantùm, & non efferveſcant, deinde ab igne auferantur, & miſceantur, & fiat tinctura, qua pelles penicillo, ſetis ſuillis confecto, maculæ inſpergantur. Quo facto, ſiccentur ad Solem, deinde virga aliqua percutiantur, & erit factum. Quòd ſi maculæ non probè conſpiciantur rurſu: eadem maculæ tingantur, ut priùs, & compos fies. Hic color perſtat, ac pelles coloratas reddit. Quòd ſi & capilli, vel barba tingantur, venuſti reddentur. *Alexius.*

Calcei incorruptibiles.

Albertus tradit ad compendium rei familiaris calceos

optimos, & penè dixerim incorruptibiles fieri ex corio aſinino ea parte tergi, quâ onera bajulare ſolet aſinus. Nã nullo temporis tractu atteruntur: neq; ſi per lapides quis perpetuò ambulet, aut per ſpinas: nimiò tamen vetuſtate adeò dureſcunt, ut fieri non poſſit, quemadmodum ſcripſit *Cardanus.*

DE SECRETIS FONTIUM.

Cap. IV.

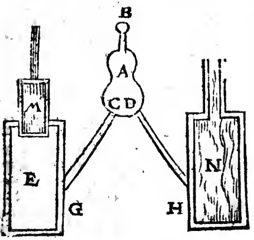
Putei in locis maritimis, ut aquas dulces reddant.

Muniendа ſunt putei latera perpetuo opere: quemadmodum ubi pilas ſtruimus ad pontes ſuper fluviis fabricandos. Defixis namque ſublicis materiam circumponimus, ultra quam humorem exantlamus. Ita fabris cementa, & lapides, mediis unciis circumfluentibus, in ſicco ponere licet. Operis igitur ratio erit hæc. Latiſſima primum foſſa fiet: puta ad demetientem lineam pedum centũ, palis prius defixis quàm longiſſimis. Quod limi intra valli ambitum fuerit, extractũ batillis, aut arutænis, aut aliis machinis trans palos jacetur. Ita mare ſubmovebitur, & ab ejus aſſultibus coronа munietur. Ubi id ſpatii exhauſto humore aut ſiccum, ut propemodum tale fuerit rurſus intra munimentum alium palorum ordinem quam longiſſimorum inſtituemus: qui ordo à priorum ordine denum pedum ſtabit intervallo, quod ejecto limo interiore complebitur. Idem tertiò ac quartò fiet: quoad aquæ dulces hauriantur. *Scaliger.*

Machina Cteſibica.

Ratio conſurgit machinæ Cteſibicæ: quæ ſic conſtat, ut etiam *Janellus Turrianus* Cremonenſis, vir magni ingenii in omnibus quæ ad machinas pertinent, opere ipſo expreſſit. Catinus æreus, cujus ſummum os, per quod effundi aqua debet B. in imo ejus duo foramina C. & D. ſuper quibus axes aut coria ita collocentur ut in follibus: quæ ex inferiore parte eleventur verſus A. ſed ſi comprimantur occludant oſcula illa: hæreantq; Carino ex oſculis C. & D. fiſtulæ duæ, dextra ac ſiniſtra producantur E. & F. & modiolis inferãtur in G. & in H Modioli inanes ſunt, & in aqua merſi, in imo habentes foramina K & M. in medio ſupra quæ axes cum corio ut in catino, qui elevari poſſint ad ſuperius cùm verè premuntur oſcula, ad unguem

con-

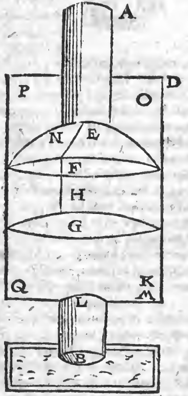

concludât. In modiolis autẽ emboli maſculi M & N. torno politi & oleò ſubacti, ut modiolos ad amuſſim impleant: inde vectibus & regulis ita ſint aptati ut ultrò citroque permeantes, cùm M aſcendit exinaniturq; ſubjectum vas, alterna vice N. deſcendat, & impleat embolum, exprimatque quicquid in eo continetur. Hac ratione parata cũ ex N trahitur M. embolus Maſculus, locus Q. modioli exinanitur: quare elevatur axis & corium ſupra K. aquáque B. aſcendit, donec impleatur modiolus ex primi motus ratione: interim verò cùm N preſſus ſit incipiat ex imo trahi alterno motu, deſcendetque M. embolus, cumq; aqua quæ in ſpacio Q continebatur non poſſit effluere, M concludente ſuperius modioli capacitatem ad unguem: deſcendere per K. quoniam axis foramen premit, & quò magis urgetur pondere & impetu ex ſuperiore loco ab aqua, ita magis exquiſitè hæret K foramini: ſequitur ut aqua per G. exeat, quâ ſolum exitus patet, aſcendensq; per fiſtulam E. ingreditur elephas operculum in catinum per C foramen, donec catinus impleatur: pòſt ceſſante impulſu ex E, ſubſidet corium, & axis in C. vaſq; A. plenum manet. Interim verò dum M ad K deſcendit, N ad ſummum modioli aſcendit, modiolusque impletur aqua eâdem ratione: unde cùm rurſus premitur, exprimit aquam per H. in F. & per D. eadem ratione in modiolum, qui cũ jam plenus ſit aqua, nec illa per C egredi poſſit, cùm axis & corium eo magis hæreant foramini, quo magis ab aqua ex ſuperiore parte premuntur, ſequitur ex ſecundi motus naturalis ratione, quo etiam gravia ſurſum feruntur, ut aqua per A in B aſcendens effundatur, atque ita alternante motu ac pleno

ſemper exiſtente catino, ut effluere ex imo K. & I. in altum aſcendes, quantum liber per B. deſinat. *Card. de ſubtil.*

Machina Brambilica.

Ejuſdem argumenti eſt tuba navium, quâ ſolent naves aquâ periclitantes, evacuare. Cujus exemplo cõſtructa eſt machinâ *Bartholomæi Bambillæ*, quam nos vidimus mediolani, nulla ex parte antiquis artificio inferior. B. D. tuba, inanis intus, lignea rotunda, vectibus & regulis fixa, latior parte ſuperiore tota D M. inferiore arctior: qua parte excipitur C. vaſe aquæ immerſæ, & undique à lateribus perforato, ut aqua ingredi poſſit, lapilli autem & arena minimè, fundo vaſis C. ſolido exiſtente, ſic fiet ut tubã aquam ex vaſe puram, cum opus fuerit, non lapillos aut arenam, quibus machina impediretur, hauriet. In loco M. ubi arctior pars latiori cõmittitur, corium ſuperius ex parte M. annectitur, cui ſuperimminet lamina tenuis plumbea, ut cũ elevetur ex parte Q. pondere ſuo denuò cadat, & integat canalem L. exquiſitè: embolus autem maſculus A. E. minor tubæ latitudine, ſed tamen in ſupremo ubi eſt D. ad amuſſim tubæ foramen obſtruat. Inane autẽ ſit O. P. Ex imo emboli tres ferreæ ſolitæ prodeant, ad latera tubæ intus pertingentes, quas corio circumveſties, ne contactu tubam exulcerent. Hæ tripodis imaginem referunt. Inferius latiores ac

magis diſtantes, ubi F. quam ſuperius ubi E. Manifeſtū eſt igitur, totum ſpatium juxta N eſſe inane, nec præter virgulas aliquid eſſe in eo: quo fit, ut per via ſit via ex O.& P.in N. atq; viciſſim ex N.in O. & P. totum enim ſpatium ſupra F. inane eſt, nec in eo aliquid continetur,præter embolum & virgulas H. In imo harum virgularum circulus F. capitibus earum annexus conſtituatur, nec totus inanis, ſed in medio tantùm, & ubi foramen relinquitur, corio ſupernè, ac ſuper corium plumbi lamina tenui, ut in M. dictum eſt, integatur, ſic ut cùm integitur ne aër poſſit tranſire & corium tamen cum plumbo elevari poſſit versùs N. & foramen ipſum detegere. Hoc itaque fiat ſic, corium mediâ quaſi parte annexum fuerit circulo, capiat virgarum continente: reliqua parte disjunctum, ac ſolum ad amuſſim foramen aliud, cum hæret occludens. Ex ipſis ſurſus virgarum capitibus tres aliæ virgæ recta prodeant, lateribus introrſum tubæ hærentes. Has corium circumambit undequaque ad F. ſupremâ parte uſq; in G. hærens, ad amuſſim lateribus tubæ introrſum, ne vel aër ex K. in N poſſit permeare. Ita fiet, ut H modiolum, ſed inverſum, videatur: eſt enim fundus F. & corio circum veſtibus undequaque tereti forma, & in G. apertus ac patens. Quo peracto ita aptetur A. embolus, ut citro ultroq; commeare modo deſcendendo uſq; ad M. parte G. modioli inverſi, modò ſurſum ubi nunc pingitur retrahi poſſit. His itaq; ſic diſpoſitis, jaceat G. ſuper M.Q. & incipiat elevari, tunc aër contentus in ſpatio H. rarior factus demum trahit Q. & elevat: cujus ſucceſſu aſcendit aër ex L. in K ſpacium, hujus ſucceſſu aqua aſcendit ex B. in L. Cùm autem embolus deſcendit aëris impulſu & plumbi gravitate, ilicò Q. deſcendit: quare aqua quæ eſt in L. neceſſariò manet: nam recluſo operculo M. Q. ſi aqua deſcenderet, convelleretur modicus ille aër, qui eſſet in ſuprema parte L. ſupra aquam, cùm non poſſit alium haurire aërem ex K propter operculum M.Q. aër verò qui in K. cōtinebatur, dum deſcendit per G. elevans operculum F. effugit in ſpatium O. & per P. foramen exit foras: ita ſæpiùs repetito aſcenſu deſcenſuque G. & emboli impletur locus L. aqua, pòſt ſurſus elevato G. & ob motus primi rationem ne aër in K. nimis convellatur, elevato Q. operculo aqua ingreditur ſpacium K. donec impleatur & ſimul cum eo ſpatium H. quod, ut dixi, commune eſt K. quia G. eſt modioli os pa-

rens, & nulla ex parte concluſum. Sit igitur jam plenum & rurſus embolus deſcendet; aqua igitur quæ in H. eſt elevabit operculum F. & implebit ſpacia N & O. Cùm autem rurſum trahitur embolus, ne aqua quæ O. aſcenderat rurſum deſcendat prohibet operculum F. quòd gravitate tum propriâ tum aquæ ſuperincumbentis, cadens obturat foramen. Itaq; conſtat, hac machinâ aquam ſemper aſcendere, & nunquam poſſe deſcendere: unde cùm pervenerit ad P. effunditur per P. os tubæ in locum quem volueris, tuncq; minimo labore quantum voles aquæ ex B. exhauries: nam plena jam tuba facilior fit motus emboli. A *Card. de ſubtil.*

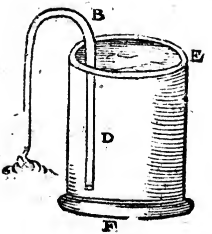
Tubæ ad aquas hauriendas.

Tubæ verò quibus ſiccantur naves, tum fontes & ſcaturigines aquarum, ſimpliciore conſtructione conſtant. Manente ratione B. & C. ne lapides machinam impediant, embolus quatuor habet corii fruſta in imo, & totidem juxtà, duorum tamen cubitorum aut paulò plus ſpatio diſtincta, quæ ſupernè alligantur. Palmi longitudo eſt eorum: & ut trahuntur, aqua ingreditur vacui ratione: cùm deſcendunt, dilatantur propter aëris impulſum, ſed & ob celeritatem aliquid rurſus permeat aquæ ſuperiùs. Itaque non ſolùm trahendo, ſed & premendo aqua deſcendit. *Cardan. de ſubtil.*

Ut aqua ſe ipſam exhauriat.

Quomodo aqua tantùm aſcendat, quantum deſcendere poteſt, dum à motu raritatis adjuvatur: id ipſum planius exemplo patebit. Vas ſit aqua plenum, cujus ſupremum E. imum F. in quo canalis A B C. Sit autem C D. linea æqualiter à finitore diſtans, ſecundum quem libella ducitur: Impleatur autem canalis A B C. aqua, & emittetur aqua per C. dico quòd exhauriet quicquid eſt aquæ ſupra C D lineam, nihil autem ejus quod eſt intra C D lineam, ſed canalis plenus pendebit, & vas uſque ad C D. aquâ plenum conſpicietur. Hoc itaque ſic eſſe, declarat exemplum. Forſan quis dicat, hæc ad aquæ cōtractionem debuiſſe transferri: ſed non oportuit, quandoquidem ſeu aquâ, ſeu vino, oleo, lacté ve vas plenum fuerit, nihil interſit. Itaque hujus potius ratio reddenda eſt experimenti. Aqua igitur quæ ſupra C D eſt, cùm tanta ad unguem ſit, quæ aſcendit, quanta eſt illa, quæ ex C. effunditur, ſeu Canalis latior ſit in C. quàm in A. ſeu arctior, quia ſemper

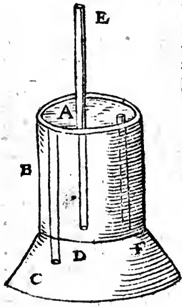
totus

totus canalis ad unguem plenus eſt, levior eſt aqua quæ effunditur per C. Quòd verò levior ſit aqua in parte ſupra B.D. quam in C. fit, quia aqua ſuprà C.D. deſcendere appetit, ut ſit inferior illa quæ eſt in C. igitur comprimit aquam & in canalem impellit. Quæ autem eſt infra C.D. non appetit eſſe in C quia C. altius eſt loco ejus, ideo nõ vult aſcendere, ſed aqua quæ effluit ex C. non præbet conſiderandi cauſam, cũ tamen ſit humilior ipſa aqua quæ in vaſe continetur: quia attractio illa nõ fit niſi cõtinuitatis ratione: continuitas pendet ex ratione raritatis, quæ nulla eſſe poteſt aquá egrediente os canalis C. Deniq; tota hæc contemplatio abſolvitur hoc argumẽto, quòd aqua quæ debet trahere aliam aquã ſecum, oportet ut vaſe cõtineatur, quoniam ſine illo convelli nequit, ſed ab aëre juvatur adveniente, & ut corpus continuum ad æquilibriũ perveniat. Cum igitur humilius eſt oſculũ C. ad illud perveniet: Cum autẽ ſublimius, non deſcendet: quia quæ è directo eſt loci inferioris, ut in A. aſcendere cogetur ad C. quod eſt in directo D. Si autẽ aqua deſcendat primò, deinde aſcendat, ut in figura ſequente, ex A. in B. inde in E. poſtmodũ in C. & in D. tunc pervenire poterit, ſi D. minus diſtet à linea B.C quã A. locus ex quo deſcẽdit. Sed oportet in ſingulis ſpaciis certam eſſe differentiã altitudinis A. & D. Quãtò enim lõgior via fuerit, eò maior differẽtia A. & D. juxta altitudinis menſurã eſſe debet. Hinc errores quorundã, qui ad librамẽ cùm conati eſſent aquas deducere, maximas jacturas impenſarum ſuſceperunt. In ſingulis igitur millibus paſſuũ, altius palmo eſſe debet quàm D. ut in decem millibus paſſuum

decem palmis. Cauſa hujus eſt aquæ rotunditas evidens, quæ etiam in urceorum ſuperficie apparet. Unde ad libramentum licèt A. ſit altius, quàm D. non tamen erit altius quandoque loco medio inter A. D. indiget etiam impetu quodam. Sed hæc nunc præter intentum quaſi ſunt, volui tamen ob magnitudinem periculi, & erroris frequentiam hæc ſubjeciſſe. *Cardan. de ſubtil.*

Machina Heronis.

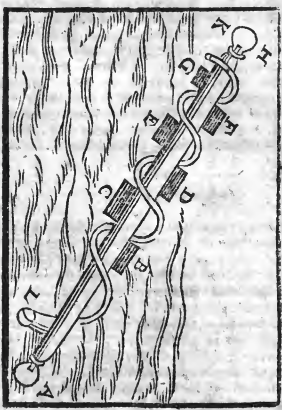
Nunc de motu qui ex gravi & levi componitur, dicendum erit. Pro cujus exemplo mirificè ſe offert Heronis machina, quam nos ſæpe tractavimus. Ea ſic habet: A. labrum aquâ plenũ, ſub quo vas B. & ipſum aqua plenum, ſit junctum A. ut ex altero in alterum aqua permeare non poſſit ſub B. vas aliud quod vocetur C. inane. Fiſtula D. feratur ex B. in C. cujus ſummum os fermè ad labrum perveniat. Fiſtula alia F. quæ ſupra labrum non parum aſcendat, & inſerta labro in medio penetret uſq; ad imum primi vaſis,, non tamen ipſi imo jungatur alia fiſtula F. cujus ſupremum in imo labri oſculo ſitum ſit, inferius in ipſo ſepto inter duo vaſa finiatur, ita tamen ut aqua ex labro per ſuperius os in vas C. deferatur. Tunc verò videmus aquam, quæ eſt in B. vaſe, per E. fiſtulam emitti, ac eò donec finiatur labri aqua, uſque perſeverare. Id quomodo fiat ex duobus motibus compoſitis demonſtrandum. Aqua deſcendens per F. fiſtulam in vas B. ſuperius. At verò cùm ibi locus aquâ plenus ſit, cogitur aqua deſcendere per E. fiſtulam preſſa ab aëre, atque ſic effunditur. *Cardan. de ſubtil.*

Cochlea Archimedis.

Eſt Archimedis inventum Cochlea appellata, cujus meminit *Diodorus Siculus* in antique hiſtoria bis dicens,

Ægyptum

Ægyptum ſiccatam beneficio cochleæ ab Archimede inventæ. Quòd ſi ita eſt, cùm Archimedes ſecundi belli punici temporibus floruerit, neſcio quo pacto antiquo tempore benè potuerit Ægyptus habitari. Utcunque tamen res habeat, inſtrumentum id nobiliſſimum procul dubio eſt, atque tali artifice haud indignum. Meminit hujus *Vitruvius* in fine ſuis operis. Sed Geleaz de Rubeis civis noſter faberque ferrarius, cujus infra mentionem facturi ſumus, cùm jam olim inventam ipſe quaſi primus autor exiſtimaret ſe reperiſſe, præ lætitia inſanivit. Vidimus eum verſantem, truſatilem, machinam, ac paulò poſt mente excuſſum. Erat autem machina talis. Lignum A. H. ſolidũ, rectum, rotundum, æqualeq; , ac tam longum ac inclinatũ, ad ſuperficiem aquæ, infixumq; alveo quantum opus eſt, ſupra ipſam aquã promineat, canali ut vides metallico ſimplici ad cochleæ imaginem fabricato circum tegatur. Sunt qui multiplici utantur, tres mihi neceſſarii eſſe videntur, quique adeò ſenſim aſcendat, ut omnia ſpacia compleantur. Duo ora habet canalis: inferius quidem latius; anguſtius, quod ſuperius eſt. Vocetur autem illud K. De-

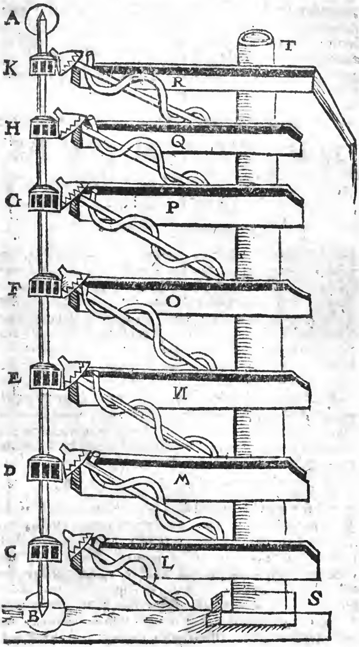

monſtrãdum eſt igitur, quod ubi terminis A. & H. tignum claudatur, ita circumverti poſſit, quod motu aquæ circumvertetur. Secundò, quod ubi circumagatur aqua aſcendet effundeturque per K. Nam pinnæ, quæ additæ ſunt B C D E F G. ſeu inter ſpacia alterutrinq; ſeu in conjunctionibus tigni cum canali, occurrentes aquæ neceſſariò vertent illud inſtrumentum: quia augeri poſſunt longitudine ac latitudine: pondus verò A.H. parvum eſt, & longe minus etiam factũ ob inclinationem & axes in annulis poſitos, ita ut circumagi poſſit. Oſtendunt id etiam malæ in fluminibus, Pado atq; Ticino, ubi licet leniſſimè fluant aquæ, hoc tamen ingenio lapides molares circumactitant, ac molunt triticum. Sed quòd aqua ipſa aſcendat ex L. in K. patet: Cùm enim E elevatur, parsq; ſuccedit, fit humilior: igitur aqua deſcendet, quâ aſcendente, iterum pars ſuccedens deſcendit: eademque ratio ſemper oſtendit aquam verſus K. tendere: hocq; experimento pulcherrimè congruit, nos non ſemel periculum de hac fecimus, converſo igitur axe ſeu tigno in fœmineis cardinibus A. & H. in quibus intruditur, donec aquâ canalis impletus fuerit, effundetur per K. in planum ripæ. *Cardan. de ſubtilitate.*

Machina Auguſtana.

Eſt & alius machinæ modus ut intelligo Auguſtæ, qui tamen ſub hoc genere comprehenditur, columna verſatilis A. B. rota cum paxillis vertitur à flumine juxta rationem à nobis ſuperius declaratam, dum de motuum translatione ageremus. In ea curriculi pro numero cochlearum, exempli gratia, C D E F G H K. & cochleæ, pro numero vaſorum, & vaſa pro altitudine: vaſa autem L M N O P Q R. fixa in columna S T. Verſa A B. vertuntur in curriculis cochleæ omnes, quarum infima C. haurit aquam ex ſubjecto flumine, & transfundit eam in vas L. à quo haurit cochlea D. fundens aquam in vas M. atque ita uno motu columnæ A.B.C. in L.D. in M.B. in N.F. in O.G. in P.H. in Q K. in R. aquam fundunt haurientes è ſubjectis vaſis. K autem transfert aquam per os V. in locum deſtinatum. Contingit rurſus dubitatio: quia cochleæ ore ſuperiore aſcendente, aquam mittere haud debent. Quamobrem primam triplicem fecimus.

Sed

A
T
K
R
H
Q
G
P
F
O
E
N
D
M
C
L
S
B

Sed videntur ſubſultim effundere dum aſcendunt: quia, ut demonſtratum eſt, partes deſcendunt, & aqua tota deſcendit, quam ob cauſam compreſſa exilit, ſed non quemadmodum ore cochleæ deſcendente, ſed pluribus circa eundem, axem cochleis poſitis, fit continua nonſolum, ſed æqualis aquarum effuſio. *Card. de ſubtil.*

DE SECRETIS METEORORUM.

LIBER XIII.

De appellationibus Ventorum.

A QUATUOR mūdi partibus quatuor venti primarii ſpirant, Subſolanus, Favonius, Boreas, & Auſter; Subſolanus itaque ab Orientali plaga fertur, habetq; à lateribus adſpirantes ipſi, Eurum & Cæciam. Favonius autem ex Occidentali plaga ſpirans, Japygem habet Aphricum, qui ipſum mediū conſtituunt. Boreas autem ex Septentrionali parte ſpirans, habet Thraciam, & Aquilonem, qui ipſum medium conſtituunt. Auſter porrò à Meridie fertur, habetq; medium ipſum facientes Aphrico auſtrum, & Euroauſtrum. Quo fit, ut in totum duodecim venti exiſtant. Cæterùm Favonium præ aliis ventis agriculturæ cōmodum eſſe, etiam *Florentinus* ait, & nos quoque fatemur. *Dionyſius.*

Prænotiones ſereni aëris. CAP. I.

LUNA tertiâ & quartâ die tenuis, & pura apparens, ſerenitatem ſignificat. Plena etiam exiſtens ſi pura apparuerit ſerenitatem portendit. Quin & ſemiplena pura apparens, ſerenitatem annunciat. At verò rubicundior exiſtens, ventum ſignificat. Si qua pars ejus denigrata videatur, pluviam indicat. Sol quoque purus exoriens, ſerenitatem ſignificat, & modicâ nebulâ ante exortum ipſius apparente, ſerenitas erit; ipſo occidente, ſi nebulæ circum ipſum diſtractæ extiterint, pluvia timenda non eſt. Occidens autem citra nebulas purus, etiam ſequentem diem ſerenam promittit. Si verò citra nebulam

Sol emerſerit, nebulæ autem poſtea prope ipſum ſteterint rubicundiores, neque nocte, neque ſequenti die pluet. Nebulæ rubicundiores divulſæ circa occaſus, pluviæ timorem eximunt. Noctua continenter canens per noctem, & cornix leniter die vociferans, & Corvi plures gregatim veluti gaudentes & clamantes, ſerenitatem ſignificant. *Aratus.*

Prænotiones tempeſtuoſi aëris, & ex quibus ſignis pluvias exſpectare oportet.

CAP. II.

LUNA tertiâ ac quartâ die obtuſa habens cornua & tenebricoſa pluviam ſignificat. Circulus autem ejus rubens, aut igneus apparens, tempeſtatem indicat. Plena Luna ſi quid circum ipſam denigratum videatur pluviam oſtendit Si verò circum totam Lunam areæ duæ ſive tres extiterint, maximam tempeſtatem futuram ſignificant, præſertim ubi illæ nigriores fuerint. Sol rubeus in exortu, & nigreſcens, pluvias deſignat. Sole exoriente ſi circa radios tenebricoſa nebula apparuerit, pluviam ſignificat. Occidens verò Sol ſi juxta ſiniſtram partem nebulam nigram habet propinquam pluviam ſtatim ſperare oportet, Tonitrua & fulgura ex qua parte fiunt, inde tempeſtatem portendunt. Si modo ex Auſtrali parte; modo ex Boreali ventus progreditur, ampliusque aviculæ paluſtres & marinæ ſi in aqua aſſiduò lavent, tempeſtatem annunciant. Iris dupla apparens, pluviam præſagit. Scintillæ ex ollis, aut vaſis æreis micantes, pluviam deſignant. Cornix in littore caput madefaciens aut tota natans, & noctu vehementiùs vociferans, pluvias annunciat. Gallinæ domeſticæ frequenter pulvere ſe opplentes, & clamantes, & corvi & graculi gregatim apparentes, & crocitantes, & hirundines circa paludes aut piſcinas, aut fluvios cum clamore volantes, imbrem indicant. Muſcæ etiam amplius pungentes, & anſeres cum clangore cibum appetentes, & araneæ citra ventum deorſum latæ, & lucernarum flammæ nigreſcentes, & ovium greges laſcivientes, tempeſtatem futuram ſignificant. Boves ad meridiem ſpectantes aut ungulas circumlingentes, & poſt mugitum in bubile progredientes, pluvias deſignant. Similiter & lupus animatior propè domos accurrens, & canes terram effodientes, & ulula matutinum ululatum edens, & avi-

culæ

culæ ad partes pelagi fugientes, tempeſtatem portendunt. Grues citiùs venientes, ac feſtinantes, tempeſtatem ſtatim futuram oſtendunt. Mures ſtridentes tempeſtatem ſignificant. Porrò ubi plura ſigna ſimul concurrunt, firmior ſpes erit. Maximè verò quartas tum augeſcentis, tum decreſcentis Lunæ obſervare oportet. Hæ enim aëris motum mutant. *Idem.*

Tempeſtatis ex marinæ aquæ concoctu præſagia, tum quid portendant hyberna tonitrua.

CAP. III

OBSERVAVI ſæpiùs ſcapha in ulteriora littora devectus, manu ſalo immerſa, aquas marinas prorſus egelidas, ac tepore imbutas, quod ipſum tempeſtates ante triduum imminere portendit, ventoſque impetuoſos, ac fluctus validos. Cùm enim in alto remotoque mari, unde ad nos æſtus devehitur, tempeſtas incubuit, aqua marina concuſſa, atque agitata ferveſcit, utque manus comploſo calore perfunditur, mox ad nos turbines ac tempeſtates devolvuntur, fluctuſque in ſummam altitudinem intumeſcunt. Sic ineunte Vere tempeſtates auſtrinæ herbas, & gramina eliciunt cõcuſſum, & agitatione aëris concalefacta. Similiter ſi quando hybernis menſibus tonitru ingruat, ac cœlum fulmine corruſcat, crebriſq; ignibus æthera micat: ſubſecuturam tempeſtatem ventoſq; Typhonicos exorituros, ac ſæviſſimos in Oceano æſtus indicat. Cùm enim præter temporis rationem contraque naturæ ordinem excitatur aëris illa intemperies, neceſſe eſt validam ſubeſſe cauſſam, quæ illos turbines commoveat: nunquam enim tale quiddam obſervavi, quin poſtridie horrendæ tempeſtates ſint exortæ, magnaque aquarum eluvies deſcenderit. Fulmen enim, & tonitru æſtati familiaria ſunt, quemadmodum & ardentes febres: quæ ſi hyberno tempore invadant, ac concitentur, ex vehementi id fieri cauſa oportet, quam prohibere ac reprimere temporis contrarietas non potuit. Quo ſpectat illud Hippocratis: Minùs periculosè ægrotant ii, quorum vel naturæ, vel ætati, vel conſuetudini, vel tempori familiaris morbus eſt, quàm quibus horum nulli affinis cognatuſq; exiſtit. *Lemnius.*

Prænotiones longioris tempeſtatis hyemalis.

CAP. IV.

Ilices & quercus multum fructum ferentes diuturniorem

rem hyemem fore ſignificant. Et capræ & oves iniitæ, rurſusque iniri expetentes, longiorem hyemem portendunt. Si animalium greges terram effoderint, & capita ad Boream extenderint, magnam hyemem prænunciant. *Idem.*

Prænotiones an præcox, aut ſerotinus futurus ſit annus.

CAP. V.

PRAESTAT prænoſſe utrum præcox, aut ſerotinus annus fiet. Etenim ſemine uberiore uti melius eſt ſerotino anno apparente, propterea quod quædam ex ſeminibus in medio tempore corrumpantur. Si igitur poſt vindemiam imber continget ante Plejadum occaſum præcox annus erit. Si verò ſimul cum occaſu, Plejadum imber fiet, medius. Si verò poſt Plejadum occaſum pluvia cœperit, ſerotinus fiet annus. Democritus autem & Apulejus ajunt talem futuram expectare oportere tempeſtatem, qualis erit dies ejus feſti, quod Romani Bruniam appellant, hoc eſt, quarta & vigeſima menſis Novembris, qui Græcis aliquibus Dios vocatur. Alii quidem ex obſervatione quadam aſſerunt, juxta ſimilitudinem quartæ & vigeſimæ prædicti menſis Novembris in qua Bruma fit, futurum eſſe deinde ſequentem Decembrem menſem. Juxta ſimilitudinem autem ſextæ & vigeſimæ ejuſdem Novembris, Februarium. Verùm hoc aliquando quidem contingere ſolet, aliquādo verò nequaquam. Quin & illud quidam ex obſervatione tradunt. Quòd à ſeptima menſis Martii die, uſq; ad decimamquartam ejuſdem menſis, aër frigidior fieri ſoleat. In illis enim diebus 40. martyres in paganorum manus traditi ſupplicio affecti, fidei ſuæ teſtimonium præbuerunt *Didymus.*

Significatio effectuum ex primo tonitru ſingulis annis, poſt Canis ortum.

CAP. VI.

PRIMUM tonitru cenſendum eſt ſingulis annis, quod poſt Canis ortum contingit. Quare obſervandum eſt, in qua domo circuli Zodiaci Luna exiſtat tum, cùm primum tonitru auditur. Etenim ſi, Lunâ in Ariete exiſtente, tonitru fiat, conſternatos & dubiæ rationis quoſdam in regione futuros ſignificat, & futuros timores, hominumque fugam, poſtea verò quietū ſtatum. In Tauro verò Luna exiſtente ſi tonuerit, frumenti & hordei corruptionem por-

portendit & locuſtarum inſultum. In regia autem aula gaudium. His verò qui ad Orientem habitant anguſtiam & famem. In Geminis ſi tenuerit, turbas & morbum indicat, frumenti corruptelàm, & arborum perditionem. In Cancro hordei corruptionem, & ſiccitatem & boum mortem, circa Martium verò & Aprilem pluviarum copiam. In Leone frumēti, & hordei perniciem in montana regione, & pruritus & impetigines. In Virgine regis interitum, & alienigenam regionis Regem, navigantibus periculum, circa fata rubiginem. In Libra bella, & plagarum multitudinem, & fructuum corruptionem. In Scorpione fames erit, volatilia autem multiplicabūtur. In Sagittario, commotionem ſignificat in regione, in montana regione frumenti fertilitatem, in campeſtri corruptionem. In Capricorno, pluvias fore ſignificat in dies quinquaginta, & Regis dolum, ac vituperium, & indecoram loquacitatem, & alieni Regis apparitionem ab Oriente, qui univerſo terrarum orbi dominabitur, fructuum abundantia erit, & virorum præcellentium mors: ovium verò generatio. In Aquario, bella grandia in regione maritima: fructuum aliorum fertilitatem, leguminum autem perniciem. In piſcibus, frumenti corruptionem modicam, & mortem viri potentis. *Zoroaſter.*

Pluviæ præſagium. Cap. VII.

ILLUD ſanè mirū, his qui cauſam non expenderint: quòd ſi pluvia non imminet, ſaltant tineæ: ſi imminet, contorquentur ſolùm: non enim adeò afficiuntur cum humidus eſt aër, ob id nec adeò exiliunt: plerunque autem imminente pluviâ, aër humidus eſt. *Cardan.*

Ventos præſagientia. Cap. IIX.

VENTOS prænunciant mare undis exæſtuans, & in littoribus valdè reſonans. Idem faciunt montium juga pura exiſtentia. Spinæ item, & arida folia in contrarium à ventis volutata. Tonitrua & fulgura in æſtate undecunq; ferantur, inde ventum expectare oportet. Quocunq; ſtellæ delabentes vergunt, illinc ventum expectandum ſignificant. *Zoroaſter.*

Quomodo grandinem abigere oporteat. Cap. IX.

AIUNT quidam, quòd ſi quis ſpeculū incumbenti nubi oſtēdat, grandinē præteriturā. Et rurſus ſi hyenæ, aut Crocodili, aut Phocæ pellem loco circumducas, eademque

demq; præ foribus domus ſuſpendas, grando nõ cadet. Si verò & claves multas diverſarum ædium per circulum regionis funiculis alligaveris, grando præteribit. Etſi in domibus tauros ſtatues ligneos, valdè juvabit. Et teſtudinem paluſtrem ſi in dextra manu poſueris ſupinam modica terra circum eam aggeſta, ut nequeat ſeipſam vertere ac abire, quod ipſum facere non poterit, ſi terra ſub pedibus ipſius concavior fuerit facta, quum enim nõ reperiat, quod inſtar ſuſtentaculi apprehẽdere queat, manet in loco: quo facto neque in arvum, neq; in ullum aliquem locum grando cadet. Sunt autem qui tradant, hora ſexta diei, aut noctis circumgeſtationem teſtudinis, & depoſitionem fieri oportere. *Apulejus Roma* ait, uvam in tabellam depictam in vinea conſecrandam eſſe occidente Lyrâ, & fructum manere illæſum. Incipit autem occidere Lyra ad decimam Calend. Decembris: Perfectè quidem occidit prima Nonarũ Februarii, id eſt, ipſo Nonarum die. Atq; hæc quidem à veteribus tradita ſunt. Ego verò quædam ex relatis valdè indecora eſſe opinor & vitanda, omneſque moneo talibus, ut nequaquam animum advertant. Quin & equi fluviatilis pellis ſegmenta ad ſingulos terminos poſita, grandinis minas cohibent, ac ſiſtunt. *Philoſtratus.*

Adverſus fulmen. CAP. X.

HIPPOPOTAMI pellem intra regionem defodito, & eo loci fulmen non cadet. *Idem.*

Aliud.

Laurum adverſus fulmen remedium eſſe *Plinius* ſcribit. Unde antiqui fulmen timentes, lauri coronam ſuo capiti imponebant. Idem de ficu fertur. *Guil. Gratorol.*

Adverſus tempeſtates. CAP. XI.

IN Apennino Italiæ intra Bononiam & Piſas, exortâ tempeſtate, mulieres oras procurrunt, eam elevatis manibus conſignantes caſeo in die aſcenſionis Domini preſſo, decuſſatimque ſignato, crucis figura impreſſo fune, atq; ita ſe fore illæſas arbitrabantur. Eodem in Apennino ovum in aſcenſionis feſto excluſum adſervant, ſummoque illigant tecto, atq; hoc modo iſtas ædes à tempeſtatis injuria tutas fore exiſtimant. Alii ſtrata menſa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes ceraunium lapidem cui Donner... is tum ſudat, quod ipſis videtur miraculum: cùm tamen non minus naturâ id fiat, quàm vitrearum feneſtrarum ſudatio, aut tum temporis, aut in hy-

pocausto calente. Cæterùm tempeſtates agris non nocebunt, ſi corallii triti in quatuor agri angulis præcipuis ſpargantur. *Vvierus & Fallopius.*

Iris quomodo videri poſſit. Cap. XII.

IRis multis modis videri poterit, commodius tamen è cryſtallo parétur, vel ex Iride quoq; gemma, ſexangulo cryſtalli ſimili, quam ſic majores appellavêre, cum Solis ſubdita radiis, ſumma tecti laquearia ſubjectumque planum tremula verberet umbra, iridiq; colores ſimiles oſtendat. Sic enim naſcitur hexagona: ſin minus arte paretur trigona longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre quæſieris, cryſtallinum, vel vitreum priſma manibus ſumes, & in longitudine oculis accommodabis, ſi per infernam ſuperficiem intueberis, omnia diversè colorata puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item ſi ad ſupernam ſuperficiem oculos flexeris, permutatur colorum ſitus, cùm permutentur perpendiculares, & hoc clarius Solis duce, nec contemnendum rei ſpecimen erit, ſi hortos inſpexeris undique tapetis ſparſos, floribus & coronis ornatos, & ambulantes hómines, uti angeli viſuntur veſtium fimbria iiſdem coloribus redimita: ſic ſecundùm latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: ſi ſupra, vel ſub oculos invertes, inverſa, & erecta abſq; coloribus vides, ſpectans verò quaternis inſpicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum convexitatem, aliquam inde cera ſuperficiem opacando, & ſæpè per oculos revolvendo ea videt, quæ potiùs ſunt faſtidientes, quam voluptuoſæ narrationis pertractare. Idem quoq; ſic videre poſſumus. Sic ſi in pelvim aquæ plenam ſpeculum immergatur, diligens intuitor in parietum marginibus, iridis colores generatos reperiet, & pulchriores. Aliter vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfuſum Soli oppones: radiis enim Solis ictum, rutilo aëris repercuſſum in ſubjecto plano cœleſtis arcus ſpeciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. Sic Soli aquam objiciendo ſtillatim, è regione nigra in ſuperficie diſſultans, Iris ſpectabitur, ut ſæpè remigantibus evenit, aquarum motum: idem quoque evenire conſpicitur circa lucernas Auſtro flante, & maximè humidos oculos habentibus. *Joan. Bapt. Porta.*

Draconis

Draconis volantis conſtructio. CAP. XIII.

EXTAT & artificium, quod aliquibus Draco volans, vel Cometæ ſidus dicitur, cujus talis eſt conſtructio. E' ſubtilioribus arundinum paxillis quadrangulum conſtituatur, vel longitudo latitudini heniolïæ ſit proportionis diametri duo, & ex oppoſitis partibus vel angulis immittantur; quarum interſecatione funiculus illigetur, & ejuſdem quantitatis, cum duobus aliis jungatur è capitibus machinæ provenientibus: ſic papyro, vel ſubtili lino obtegatur, ne quod grave in ea ſit: inde è turribus, montibus, vel altiorum loci faſtigio, æqualibus, & uniformibus ventis credenda, non validis ne diſrumpatur machina, nec levibus ſi undique ſilebit aura; nam eam non ſublimat, ventorumq; ſegnities irritum faciet laborem: ipſa recto non incedat tramite, ſed obliquo, quod efficit funus tractus è capite uno, ex altero longa cauda, quam è reſtibus effinges æquidiſtantibus & papyris paſſim religatis, ſic levi tractu immiſſa artificis manibus committeda, qui nec ſegniter, nec oſcitanter, ſed validè impellat: & ſic volitans carbaſus aëra petit, ubi paululum fuerit elevatum (hic enim ex domorum anfractu diſruptus eſt ventus) ut vix manibus compeſci, vel retineri queat, Laternam aliqui ſuprà locant, ut Cometa videatur. Sclopum alii, charta & pyrio pulvere involutum, & cùm in aëre quieſcit, immittitur per reſtim accenſus funiculus, anulos, vel lubrico aliquo, ſtatimque velum petens, ignem ori admovet, maximoque tonitru, in plures machina diſſilit partes, & ad terram procumbit. Ælurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immiſſas auſcultant voces. Hinc auſpicari poterit ingenioſus principia, quonam pacto & homo volare poſſit ingentibus alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paulatim jactare aſſueſcat, loco ſemper ſublimiori. Quòd ſi quiſquam id mirum putaverit, adjiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur, plerique enim nobilium Græcorum, & *Favorinus Philoſophus* memoriarum veterum exequentiſſimus, affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaq; mechanica factum volaſſe, ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum & aura ſpiritus incluſa, atque occulta concitum. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ORGANICIS.

Lib. XIV.

DE SECRETIS GRAMMATIS, quomodo videlicet occultè loquendum.

Cap. I.

Locutio quomodo occultetur.

VOces ſeptem modis occultantur: primus abſentiâ, hæc tutiſſima eſt, & ſi non deprehendatur, ſuſpicione caret. Inde obmurmuratio, vel locutio ſubmiſſa, quæ indecora eſt, & ſuſpicione plena, & ſæpenumero maximorum malorum cauſa fuit. Tertius linguâ alienâ, ut Græca-Latinis, Germanica Italis: ſed & hic ſuſpicionem parit, & eſt indecorus. Quartus eſt per nutus, ut colludentes: eſt autem hic maximè turpis & irriſorius. Quintus eſt per verba alia ſignificantia, qui circulatoribus eſt familiaris. Itali ad Calman locutionem vocant. Ea indiget longâ obſervatione: ſi quis tamen dextrè eâ utatur, ſuſpicione carere poteſt. Utilis eſt ad pueros inſtituendos, qui in domo ſerviunt. Sextus eſt, cum circumcisè loquimur, hic haud irriſorius eſt, & gravem virum decet, cum ancipitem ſenſum reddat.. Adeoque legitimus, ut etiam ſcriptis magnorum virorum ſit familiaris. *Cardanus.*

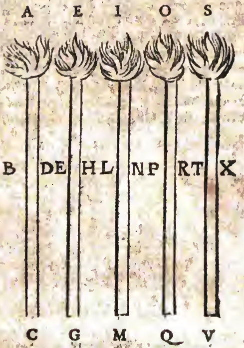
Locutio per ſibilum.

Locutio per ſibilum duobus modis contingit, alter quidem ut in his fiſtulis, quibus canimus ſimul & loquimur. Vox lingua dearticulatur, latet non animadvertentibus parvum ſub magno, & umbra ſub ſono. Conſtant fiſtulæ illæ cicutis ſimplicibus, ligneis, unico foramine lato, ſub eo poſito, per quod inſlantur: id verò membranâ tenui contectum eſt undequaque, ita & vox & ſermo reſonat. Sed reliquus modus in elevatione vocum per paria ſpatia conſtat, quibus ſingulæ literæ ſignificantur, & ex literis

ris dictiones, & oratio tota indiget conſuetudine, ſed non eſt aſſuetis ardua res. *Idem.*

Quomodo cum urbe obſeſſa, per faces procul colloqui liceat.

Eſt & aliud communicandorum conſiliorum obſeſſis urbibus remedium, quod tutum eſt, & ſemper paratum: nec minùs licet intelligere, quæ velint, qui auxilio veniũt, aut venturi ſunt, quàm urbis ſtatum patefacere, parumque differt ab epiſtola. Igitur ſi civitas ipſa cupit exploratori quæ velit ſignificare, aut exercitus duci in auxilium venienti, ſuper quinque turres procul invicem poſitas, ita ut longè diſtinctæ videantur, ſingulæ faces ardentes collocentur, ſingulique qui eas tenent, verba quæ ſignificaturi ſunt ſcripta ante ſe habeant, & ut in litera ſuccedit quæ ad facem pertineat ſuã, aut duæ tréſve, eam caſve facem elevando, aut deprimendo, aut in dextram, aut ſiniſtram flectendo, ſignificet. Pari ratione, ex altiſſima turri conſilia ducis in auxilium venientis, exercitu hoſtium intermedio, quiſque literas conjungendo intelliget, prorſus hoſtibus nec advertentibus, ne dum inſciis, quòd faces auxiliariorum humiles erunt. *Cardanus.*

Modi quibus res ex urbe obſeſſa ſignificentur.

Nunc tempus eſt, ut doceamus, quomodo abſque epiſtola res procul ſignificari poſſint: id cum facibus fieri poſſe modò docuimus: exiſtimantes noſtrum eſſe inven-

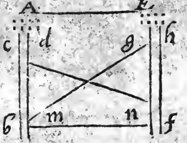
tum,ſed olim à Polybio in quodam fragmento deſcriptos, duos modos hujus generis, alios tamen à noſtro invenimus,qui cum obſcuri ſint, & mutili, non ab re eſſe exiſtimavi, ut à nobis explicarentur, ſimul locupletem facturus doctrinam de hoc,ut commode ea uti poſſimus. Igitur ænea vaſa utrinq; conſtituit longa, arcta ſed profunda, in ternas, aut quaternas partes diviſa, & in his, ut in lampadibus fieri ſolet, ligna cum ſubere poſita ſuper lignis tædæ impoſitæ, è directo in limbo vaſis res inſcriptæ principaliores,veluti frumento indigemus,ſeditio in urbe eſt,præſidium receptū, peſte laboratur, cras foras irrumpemus: atq; multa alia capita rerum. Ergo utrinq; impletis vaſis aqua: & tædis accenſis, ubi aliquandiu arſerint, detracta fiſtula,fax deſcendit ad imum: ſubducta aqua, alter legit, quæ in limbo ſcripta ſunt. Sed hic modus ſatis rudis eſt: nec docet,quæ velimus, verum ex infinito numero fortuitorum pauca admodum,nec perfecta. Alium deinde ſubjungit,noſtro ſatis conformem,qui talis eſt: Ex conſtituto utrique habent 5. tabellas, in quarum ſingulis alph. elementa 5. aut 4. ſaltem eo ordine, quo vides deſcripta ſunt.

	1	2	3	4	5
1.	a	f	m	r	y
2.	b	g	n	s	z
3.	c	h	o	t	
4.	d	i	p	u	
5.	e	l	q	x	

Qui verò volunt oſtendere,quæ velint, decem habent tædas ardentes,quarum quinq; à dextris, aliæ à ſiniſtris ſunt collocatæ: igitur primū faces elevantur ab eis qui aliquid ſignificare voluerint, ac toties, donec alii facem elevent, ne initium incertum ſit. Ubi reſpondemus ſigno, & ſi quæ fiunt animadvertere docuerint, totidem faces elevantur à dextra quotus eſt numerus tabulæ, in qua litera eſt deſcripta, inde à ſiniſtra totidem, quotus eſt numerus elementi in tabula. Gratia exempli, volo ſignificare *Veni-*

mus,

mus, à dextra quatuor faces, quia V. in quarta tabula eſt, & totidem à ſiniſtra elevabimus, nam V. quarto in ordine tabulæ collocata eſt: inde X. nam à dextra ad quintam à ſiniſtra pro E: eſt enim in prima tabula quinto loco deſcripta. Inde tres à dextra, duas à ſiniſtra pro N. & pro I. duas à dextra: eſt enim I. in ſecunda tabula: & quia eſt in quarto loco, quatuor à ſiniſtra: rurſus pro E. unam à dextra, quinque à ſiniſtra: & pro M. tres à dextra, unam à ſiniſtra: & pro V. quatuor à dextra, totidem à ſiniſtra: & pro S. quatuor à dextra, duos à ſiniſtra. Nos vero alium modum ab his, atq; etiam eo, quem ſupra deſcripſimus, trademus: ut cum duobus facibus res tota abſolvatur, ad omnem confuſionem vitandam. Igitur conſtitutis duobus facibus prælongis, ut ſufficiant ad totam ſententiam per elementa declarandam, atque in tanta diſtantia inter ſe, ut pro intervallo eorum, quibus ſignum hoc proponitur, in diſtantia quatuor cubitorum eſſe judicetur. Datoque ac recepto ſigno à complicibus utrinque facibus elevatis, aut abditis ut initium rei ſtatuatur, ſiniſtra elevata, elementum unum ſignificabit: debet autem elevari decem cubitis, depreſſa ſicut lateat, aliud in ſiniſtrum latus inclinata, aliud in dextrum, aliud ut quatuor amplectatur elementa totidem dextra ſignificabit, erit autem pro arbitrio, & pro condicto elementorum ordine ſit ita hoſtibus, ut amicis res pateat, poteris enim primo loco pro A. conſtituere N. vel aliud quodcunque volueris elementum, habes igitur jam octo elementa, quatuor habes ſi ambæ faces moveantur ſimul: utpote elevatæ I. abſconditæ L. in ſiniſtram inclinatæ M. in dextram N. Rurſus ſiniſtra elevata & dextra depreſſa O. in ſiniſtram inclinata P. in dextram Q. Siniſtra quoque depreſſa, tres alias notas, in ſiniſtram tres alias, ut ſint viginti & unum elementa, & abſolutum alphabetum uſque ad Z. literam. Superſunt præter has, tres aliæ differentiæ, quæ à ſiniſtra face in dextram partem

inclinata prodeunt, cum dextra ſimul mota fuerit ſurſum aut deorſum, aut in ſiniſtram partem. His igitur conſtituemus.0.1.2. Et ſic repetatur 3.6.9. ut conſtituantur ſecunda vice ab 1. uſq; ad 1. repetiti prima conſtitutio 9.18. 27. Et ita habes ab uno uſq; ad 38. Quòd ſi quarto repetieris primum ſignum 27. ſecundum 54. tertium 81, ſignificabit, perveniesque uſque ad 119. Ita quinio habebis 81.162. 343. & ſummam omnium 462. Neque parum eſt tam brevi duabus funibus, quarum altera eodem modo ſemper ſe habet, ſcilicet ut ad dextram inclinetur, reliqua trivariam variatur omnes numeros ſignificari ab unitate uſque ad 462 Atq; hic modus minimè fallax eſt, aut confuſus, brevisque & perfectus. Verùm exercitatione in talibus opus eſt, & ut jam antea de his, obſeſſi cum auxiliaribus convenerint. Noctem etiam eſſe claram atq; ſerenam, & abſque Lunæ lumine. *Idem.*

DE SECRETIS SCRIBENDI.

Cap. II.

Literæ in tenebris conſpicuæ quonam fiant pacto.

Si quis furtivo ſcripto rei conſcio, novo aſtu excogitata quæpiam nuntiare quæſierit, quæ tantùm nocte intempeſtâ conſpectari queant, in ſedularũ liquore graphicè deſcribendo pagina ſaturetur, maximâ adhibitâ ſedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. *Joan. Bapt. Porta.*

Literæ occultæ, quas non quivis legere poſſit.

Occultandi ratio triplex eſt, tranſmutandi, quæ in uſu, ut de Cæſare olim Suetonius, velut ſi pro a.d. pro b.n. ſcribatur. Eſt autem infinitorum generum. Secundus translatione fit, atque hic duplex. Primus cum tribus literis exempli gratia, omnia ſcribimus, facilius autem addita aſpiratione, ne quid in his prorſus præter hanc ſit varietatis. Cb ‘abb ‘aacb acaccab bb ababbba cabbca ‘abb ‘abcbacab bbb ‘acabbcbbabbabb ‘ab ‘b cbaabbaacb ‘acc ababbbab cab cbbbac bbb ‘aa ‘ac ‘aaabaa bbb ‘ca cbabb ‘abacabbaa ‘ca ‘abbca ‘cbabab. Alter translationis modus eſt, ut deliteſcant, in quibuſdam ſuſpicionis nota quædam, ut in Laconica ſcytala, in aliis nulla penitus relicta, qui modus eſt elegantiſſ. Nam membranas duas æquales accipiet delineatas ad ſcribendum, atque in ipſis lineis foramina ſparſim è regione in utra-

que parva, ſed tamen pro elementorum magnitudine ſeu altitudine facies. Quædam ſeptem, quædam tria, quædam octo, vel decem elementa continebunt, ut omnia ſimul foramina C X X. elementa ſimul junctis omnibus, quæ inſcribi poſſunt, contineant. Harum alteram dabis illi, ad quem ſcribere deſideras. Cùm verò opus eſt, ſcribe primùm ſententiam tuam quàm breviſſimè potes, ſic ut numerum elementorum minorem contineat ſententiam, quam is eſt quem cupiunt intervalla. Inde in membrana ſuppoſita foraminibus ſcribes eam ſententiam, atq; item in alia atque alia: demum imple ſpacia primæ membranæ ſententias complendo, donec ſenſus conſtet. Hanc ſecundam ſententiam complebis in ſecunda membra, ſic ut verba N. ſententiæ cohærere videantur: in tertia quoq; ita aptabis, ut illæſis primis literis, ſentẽtia tota verborum numerus magnitudoque conſtent, ac concinnitatem retineant. Quibus peractis ſuperpone exemplar, quod præcidiſti membranæ coæquali, atq; ita terminis foraminorum puncta tenuiſſima ſignabis eò uſque, quò literæ pertingãt, quas ſcribere deſideras: tum tertiam membranam accipe, epiſtolamque continuis verbis decenti ſpaciorum ordine ac magnitudine, tum etiam literarum, ſic ut prima ſententia ac verba illius inter punctorum terminos contineantur. Ergò fuci ſuſpicio tunc nulla manet, alter cùm recipit ſuperpoſito exemplari ſententiam animi tui illicò intelligit. Nec huic rei tametſi laboris haud levis ſit, aliquid ad ſignificandam ſententiam periculoſis temporibus amicis ſuis par inveniri poteſt. Tertia occultandi ratio fit, cùm literæ alumine ſcribũtur: latent enim: immerſę aqua leguntur, quia aqua membranam reddit obſcuriorem, in qua candicat alumen. Quæ verò ſale ammoniaco, apparent dum igni exponunt. Ita alii ceparum ſucco ſcribunt, quæ omnes ignibus expoſitæ legi poſſunt, ſecus deliteſcunt. Sed opus eſt haud mediocri diligentiâ. *Ex Cardano de Subtilitate.*

Literas lumine interpoſito legere.

Hæc eſt ſcribendi inopinabilis latebra, nec ut cæteræ leviter igni detegitur: Si colore corporeo albo ſcriptitaveris, uti ceruſſa liquido immixta gummi, vel conſimili ſit chartæ concolor, neve aliquid ſit diſcerniculi, vel conjectari poſſit, tunc oculo, & lumini interjecta ſideris vel candelæ, ubi deſcriptæ fuerint literæ, ocularibus radiis pene-

trari non ſinunt, ſic obſcuriuſculæ conſpiciuntur. *Porta.*

Literæ indelebiles, quomodo corporibus humanis inſcribantur.

Si placeat quandocunque novas inſcribere figuras, facillimè efficies in æſtuario diviſa ſumma cute novaculo, vel phlebotomo, prius depicta atramento in cute figura: inde rimas minio, vel cæruleo, aut terra coloris quem depingere cupis implebis, & ſtatim ob calorem contracto colore cutis cõcreſcit in imaginem. Aliter ut experimento didici, & abſq; balneo: Aquæ ſeparationis auri canthárides toto die naturali immixtas ſines: inde calamo tenui ſeu literas, ſeu formam aliam quam volueris delineabis in cute, ſic ut aquæ veſtigia relinquantur, confeſtim erumpent veſicæ albæ locis, quæ aqua occupavit. His perfractis & die una conſolidatis, perpetua cicatrix alba ſuccedet, atq; omnino indelebilis niſi vi formam depictam ad unguem referens. *Cardanus.*

Literæ ut nigro exemplo candicent.

Si velimus, ut literæ in nigro exemplo candicent, eſt & occultius mentis conceptum proferendi ratio. Luteum, ovique albumen validè exagitatum, inſtar ſcriptorii atramenti liqueſcat, hujuſmodi literas, vel lineamenta protrahe, jam exiccatis, colore atro papyrus ſuperlinatur, & inquinetur: ubi verò literæ jam obrutæ liqueſcant velis, lato ferro, vel cultro leviter eas erodendo, tenebricoſum dilacerãres velum, uti nebulas diſcutientes ſupra modum candore panduntur inſigni. *Porta.*

In ovo modus ſcribendi.

Alumen ex aceto ſubtiliter, multumq; terito, & cortici quidquid velis affigurabis, ferventi Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone tribus, vel quatuor diebus reſiccatum coquito, cumque fuerit toſtum, cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas literas reperies. Inde occurrit alterum: Cera circumlinito ovo, ſtylo literas exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cùm ceram ſuſtuleris, decorticato & pervium corticem, & ovo impreſſas leges literarum figuras. *Apher canus.*

Literæ deliteſcentes ut conſpiciantur, & conſpicuæ deliteſcant.

Si optabis ut literæ deliteſcentes conſpiciantur, & conſpicuæ

ſpicuæ deliteſcant: potieris, ſi ſtillatitio calcanthi liquore, vel ardenti aqua effuſa, donec ſolutum fatiſcat: ac papyro literas duxeris: jam enim ſicceſcentibus cælantur: porrò combuſtam paleam ex aceto triturabis, & quæ fumus ſcripturi, in priorum interſtitio verſuum latè deſcribito. Omphacicis inde galla albo vino decoquatur, ſpongia madida, cum cordi evenerit, leviter expergificando, & ſuper eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus deliteſcit, priſtinus verò inviſibilis refricatus nobis fiet conſpicuus. *Porta.*

Scripta quomodo occultentur.

Diluitur tantùm atramenti ſcriptorii in aqua ut vix ſcripta exempla veſtigium nigredinis appareat: qua ſiccata, ſuper eadem verba, iiſdemque lituris alia, ex carbone ſalicis, & aqua pluvia ſpiſſata ſcribitur, quæ verum attramentum refert. Ubi ſiccata fuerit tranſmiſſaq; libeatq; legere, galla aquæ incoquitur, impoſitaque ſpongia ac expreſſa mediocriter detergitur epiſtola nuper conſcripta, quod carbo nec lachryma nec galla adhæreat, reliqua prior emergit cum gallæ colore, & in tenacitate affigatur chartæ & obumbretur. *Cardanus.*

Literas confeſtim loco quovis emergentes.

Literas confeſtim loco quovis emergentes nigras & coloratas efficies, ſi aceto, vel urina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis, cum exiccata fuerint nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat: fuligine, vel colore, quem ubertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabũt valdè, ſi eaſdem albasquæſieris charta, ficulneo lacte delineato, & exiccatas carbonis polline inſparſo confricato, & detergito. *Porta.*

Literæ quæ igne, vel aqua viſibiles redduntur.

At reddere literas igne vel aqua viſibiles ſic poſſumus, & literas in carminum intercapedinibus, & ſyllabarum coagmentis, & diſtantiis protrahere. Contineat epiſtola inane quippiam, ut inconditè putet poſitas, & interceptæ, aut nihil omnino aut ægerrimè ſentient. Si citrii, medici mali, cepæ & omnium ferè acrium ſucco deſcripſeris; ſi igni infervescit, eorum acrimonia deteguntur illicò. Majus aliquantulum ſubtilitatis habet, ſi alumine aqua diſſoluto ſcripſeris: cumque lectioni accedit, aquæ immergendo, latè evadent viſibiles, & elegantes.

Si

Si verò candicent, velis, & lacteas: ſic facies. Lithargyris primò teritur, in fictile aquam continens, cum aceto conjicitur, decoquitur, & decoctum per colum trajicito, ſerva inde limonis ſucco citrigeri generis literas exarato: jam enim ſicceſcentibus abduntur, ſi ſervato liquore immerſeris, lacteas & conſpicuas videbis. Si mulierum ubera, vel manus ea madeant, prædicto inſperſo liquore lacte reſudabunt, utitor ſi inops aliquando eorum fueris. Sic quoq; literæ hirci adipe lapidique occultæ prorſus, ſi lapis idem aceto demergatur, prodeunt illicò, & quaſi ſculptæ foràs eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, literas increſcere jubes, ut gnavius expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas, & calchantum ſubtiliter pinſito, inde pulvere chartæ inſpergito, panno perfricato, recteq; expoliantur, & ut ſit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuſo juniperi gummi (quod ſcriptoribus *Vernigo* dicitur) addatur reliquis, cùm uſu evenerit, aquâ, vel ſalivâ ſcribito, & nigreſcunt. *Idem.*

Literæ quæ non leguntur, niſi de nocte.

Literas, quæ non leguntur niſi de nocte, cùm felle teſtudinis ſcribe, aut lacte ficus ſi ponatur ad ignem, aut cum aqua vermis lucentis de ſero. *Albertus.*

Modus cognoſcendi literas in charta latentes.

Cùm ſint tria genera eorum, cum quibus literæ occultæ ſcribuntur, atque imperfectæ: vel quia res alia deſideratur, ut quæ cum ſæpo quæ cinere aut carbonibus indigent: & quæ aqua, & lachryma Arabicâ, calcantho, aut perſpicuo, ut quæ alumine (in aqua enim candor videtur) aut quæ denſitate, ut quæ ſale ammoniaco, nam ab igne coguntur: neceſſe eſt ut qui explorare velit, & inunctam oleo chartam contra Solem inſpiciat, & ut mergat in aqua, & ut igni exponat, & ut calchanthi pulvere inſpergat. *Cardanus.*

Literæ, ut conſtitutis diebus deciduæ ſint, & evaneſcant.

Quantum humanum evolat ingenium, dum naturæ ſecreta pandis? Demerſetur tenuis elimatus chalybs in ſeparationis aquam, pondere jam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ reſinæ fuligo addatur, ut nigrior fiat, & dolium cooperies, porphyrite multum teratur, ſcribe, & conſeneſcentes deciderit. Hoc ſilentio prætereundum

dum

dum non putavi, quo maximè præcipuum, & tanquam rei caput eſt, periculum frequenter facere: nam ſi diutiùs in charta commoratur, fortis aqua pluſculum ſuggeratur, & ſi fueris ſedulus, ſub crocea non remanebunt veſtigia, hac indicii normâ fui poteris. Sic aliud conſimile genus habebis, ſi ſic mentiri ſatius fuerit: Chryſocolla, ammoniacum ſal, & alumen æquali certet inter ſe pondere, tuſa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixivium, & faucibus excepturi vaſis lineo panno obtento, colato: ſic igitur parum ebulliat, atramento immiſce, & ubi incolumes aliquantulum durabunt, jam flacceſcentes fiunt caducæ, ad uſum recondito. *Porta.*

Modus delendi literas.

Ceruſſum in æſtate cùm lacte ficus miſce, & in paſtillos redige: ſiccato in umbra, & tere, ac rurſus novo lacte ficus imbue forma paſtillos, ſiccato, terito: atque id repete quater, inde ſerva. Cùm opus eſt, literas leviter madefacito, & pulvere illo inſpergito, ſic ut undique adhæreat, finito per horas duodecim ſaltem, confricato tenui linteo aſperiuſculo, in quo goſſipium includatu. *Cardanus.*

Literæ quomodo deleantur.

Rec. Salis communis
Salis gemmæ
Aluminis rochæ ana unc. ij.
Salis ammoniaci unc. iiij.

Miſta deſtillentur ſecundùm artem. Hac aquâ literæ humectatæ, evaneſcent. *Fallopius.*

Literæ ut penitus abſtergantur.

Sed lituras, maculas, vel literas penitus abſtergere ſi quæſieris: Calcanthi & ſalnitri aqua calamo ſupra literas delineato. Vel è ſale alkali & ſulphure, parvis conglobatis orbiculis perfrica, ſic erodet, ut nec veſtigium remaneat. *Porta.*

Literæ in lapidibus quomodo inſcribantur.

Si in ſilicem nullo compendio aliquid inſcribere velis: oblinito totū cerâ, inde inſcribito quod lubet, cerâ tamen exactè deraſâ, ubi literæ ſunt, ut nudus ſilex appareat: poſt merge lapidem in aceto acerrimo per ſeptem horas, & exime: at ſi pluribus horis immerſus maneat, citiùs cruſta excidet. Contingit enim fermè, quod in humanis corporibus, cum eſcharotica vocata medicamenta applicantur: ſupplet in aceto vim potentioris medicamenti mora, & multi-

multitudo aceti, cùm mergatur. Siccat enim & penetrat. Unde lapidem comminui neceſſe eſt. Palàm autem eſt, & hoc ad alios lapides traduci poſſe, qui non ſint multò duriores. *Cardanus.*

Ad literas obliterandas.

Literas ſic facilè obliterabis ac delebis. Accipe carnem leporinam, ſicca, tere in pulverem, & vivæ calci miſce, ac literis ſuperpone, vel illine, & infrà triduum nullum comparebit illarũ veſtigium. Ex vetuſtiſſimo quodam exemplari. *Mizaldus.*

Epiſtolæ quomodo concludantur, ut aperiri clanculum nequeant.

Epiſtolarũ uſus, & ratio obſignandi tam utilis eſt, quàm etiam neceſſaria. Si igitur adſit ſigillum, antequam cera imponatur, charta ſub eo in capillamenta divaricanda eſt, ſi id feceris, inde cera tolli non poteſt ullâ arte, quin capillamentum pereat. Dignoſcitur ergo aperta epiſtola ex adverſa ſigilli parte fraus. Rurſus ſigillum non adſit, altera ex parte regula & ſtylo divaricãda eſt pars A D. poſtquam jam plicata fuerit epiſtolæ cohæret pars A D. (quæ rectangula, & oblonga eſſe debet) duabus ſciſſuris, altera tangente A. altera propè valde deducenda eſt adverſam partem epiſtolæ per B. inde rurſus reducenda per C. & demum præciſa parte, & in mucronem formata reducenda iterum pars mucronata E. ſub B C. ex B. in C. ita ut pars, quæ tegit B C. quadrata ſit, non mucronata. Pòſt ex adverſa parte pars foliis ad unguem æqualis ac ſimilis A D. abſcindenda eſt: ita fiet ut ſimiles ſint alterutrinque partes, nec unde clauſa ſit dignoſcere quiſquam facilè queat. Inſcribendæ etiam ſunt literæ utrinque ſuper obſignatum locum. *Cardanus.*

Epiſtola quomodo clam aperienda.

Literas obſignatas aperire ſolent ſeta caudæ equinæ, ſed prius parum ceram excalefaciunt, res hæc manuum agilitate & judicio, quàm doctrinâ conſtat: reſtituere oportet è regione prioris loci, ne conſuetudine ſigilli, ſitus mutatus prodat dolum. Aliter inunge ſigilli locum, inde ſuper-

ſuperinfunde dilutum gypſum tenuiſſimum, ex aqua cum modico glutinis piſcium, aut lachrymæ Arabicæ: finito cogi, & ita ſigillum adulterinum habebis. *Idem.*

Literæ ne comburi poſſint.

Ne literæ poſſint comburi, Accipe acetum acerrimum, & ovorum albumina. In quibus dilue, & coagita hydrargyrum, eaq; miſcellaneâ papyrum ter inunge, ac toties reſicca. Poſtea ſcribe ibi quicquid viſum fuerit, & in ignem projice, videbis abſq; ullâ combuſtione reſilire. *Ex antiquo libro.*

Literas ut à muribus tuearis.

Atramentum librarum diluto abſynthii temperatum, literas à muribus tuetur, herba verò ipſa à veſtibus inſerta, tineas arcet. *Dioſcorides.*

Albæ literæ ut legi poſſint.

Ammoniacum ſal tritum, & aquæ miſtum, literas albas, & à papyri colore nihil diſtantes reddit: ſed ſi igni admôveris nigreſcent. Ad hunc modum aluminis pulvere ſcripta nõ apparent, niſi chartam, dum voles legere, in aquam demerſeris. *Mizaldus.*

Scytale Laconica.

Duo lina teretia polita æqualiaque omnino, charta ſic ad cochlea inſtar ſtricta, & æquali à ſummo uſque ad imum involvebant alterum, ut nihil omninò è ligno conſpici poſſet, inde alterutrinque capita, quæ non integebantur præcidebant in formam, quam à latere vides. Unum ex his lignis Imperator exercitus accipiebat, reliquum apud ſe retinebant. Ubi opus eſſet epiſtola, chartam ligno prædicta ratione involvebant capitibus utrinque affixis; & in medio etiam tenuiſſima cera certis locis: inde ſcribebant, quæ vellent: eaque à ligno avulſa, epiſtolæ loco tranſmittebant. *Cardanus.*

Literæ ut aqua viſibiles reddantur.

Cum aqua, in qua alumen diſſolutum ſit, ſcribito, cumque lectioni accedis, aquæ immergendo, latè evadent, viſibiles, & elegantes. *Alexius.*

Literæ albæ, ut citò nigreſcant.

Aceto vel urinâ clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis: cùm exiccatæ fuerint, nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat, fuligine, vel colore, quem ubertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valdè. Si easdem albas quæſieris, charta ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline inſperſo confricato, & detergito. *Joan. Bapt. Porta.*

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes inciſarum, vel leviter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, ſuperinfundendo vini albi tantum, ut ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde adde gummi Arabici contriti lib. ß. vitrioli contriti unc. viij. miſceantur, & ponãtur ad Solem per dies aliquot, miſcendo quotidie. Poſteà cùm aliquantulum, & ad ſufficientiam cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterum fecibus relictis recens vinum addi poteſt, deinde coqui, colari, & hoc toties fieri poteſt, quoties vinum non ampliùs à fecibus tingitur. His quidem vinis ſimul miſtis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, ut ſupra: deinde cùm rurſus ad Solem poſita, demumque cocta fuerint, multò melius erit, quàm priùs. Quò enim ſæpius iterentur hæc, eò etiam melius evadet atramentum. Quòd ſi atramentum ſpiſſius, quàm par eſſet evaderet, addatur parum lixivii, & fiet fluidum. Si verò nimium eſſet fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas parvas, criſpas, ac duras eſſe oportet, quemadmodum vitriolum coloris cœrulei: gummi præterea lucidum & friabile. *Alexius.*

Atramenti pulvis, quem quiſq; proficiſcens ſecum ferre poteſt, modò aqua vel vino contemperetur. Hic etiam pulvis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos perſicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, & ponantur ad ignem, donec candeſcant, auferantur, & ſerventur. Quo facto, ſumito reſinæ piceæ quantum ſatis eſt, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candelâ vel carbone accenſa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita ut ſpirare, non extingui, ſed fumus optimè recipi poſſit: deinde cum reſina omninò conſumta, vaſaque frigida fuerint, abſtergatur fumus in operculo hærens, & ſervetur. Quòd ſi quis

tan-

Ad literas argenteas.

Argenteas literas ſic facies abſq; argento. Sume ſtanni optimi unciam unam, argenti vivi uncias duas, miſceantur, & liqueſcant. Deinde terantur cum aqua gummata, & ex ea materia ubi opus erit, formentur literæ. *Mizaldus.*

Color viridis ad ſcribendum.

Accipe floris æris, lithargyrii, argenti vivi, ſingulorum quantum ſufficit: terantur, & miſceantur ſimul cum urina infantis maſculi, & habebis colorem pulcherrimum ſmaragdo ſimilem, non ſolùm ad miniandum, ſed etiam ad ſcribendum. *Alexius.*

Ad literas virides.

Virides literas ſic facies, Accipe folia rutæ, ſuccum exprime, florem æris, & parum croci adde, tere, & dum uti voles, aquâ gummosâ excipe, ac ſcribe. *Mizald. & Alexius.*

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum.

Accipe floris æris, quãtum ſatis eſſe videtur, ponatur in aceto, donec liqueſiat: deinde coletur per pannum ſubtilem. Quod cùm factũ fuerit, ſuper lapide porphyrite teratur optimè cum aqua cõmuni, addẽdo parũ mellis. Deinde cùm benè ſiccatum fuerit, iterum ſuper lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta. *Alex.*

Cærulei parandi ratio.

Cœruleum cũ melle, ut æris flos conterendũ, ſed purgãdum nõ eſt. Temperatur autẽ ovi albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viſcerũ glutine lucido, & liquefacto & colato, ut ex gummi ſolet.

Cinnabari parandi ratio.

Cinnabari, cùm ſuper lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum: deinde exſiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum vel vitreum, urinaq; ſuperinfundatur, relinquaturque ſic aliquandiu: nam fundum materia petet: poſtea auferatur ſenſim urina, ac rurſus recens addatur. Quod cùm octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ovorum alba, optimè agitata, & in aquam puram diſſolvatur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, ut tranſverſum digitũ emineat, ruſuſq; ſimul agitato; deinde cùm reſiduum fecerit, auferantur ovorum alba ſenſim, rurſusque recentia addantur, ſicque ut cum urina. Nec alia ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum

DE SECRETIS ORGANICIS.

Lib. XIV.

DE SECRETIS GRAMMATIS, quomodo videlicet occultè loquendum.

Cap. I.

Locutio quomodo occultetur.

Voces ſeptem modis occultantur: primus abſentiâ, hæc tutiſſima eſt, & ſi non deprehendatur, ſuſpicione caret. Inde obmurmuratio, vel locutio ſubmiſſa, quæ indecora eſt, & ſuſpicione plena, & ſæpenumero maximorum malorum cauſa fuit. Tertius linguâ alienâ, ut Græca-Latinis, Germanica Italis: ſed & hic ſuſpicionem parit, & eſt indecorus. Quartus eſt per nutus, ut colludentes: eſt autem hic maxime turpis & irriſorius. Quintus eſt per verba alia ſignificantia, qui circulatoribus eſt familiaris. Itali ad Calman locutionem vocant. Ea indiget longâ obſervatione: ſi quis tamen dextrè eâ utatur, ſuſpicione carere poteſt. Utilis eſt ad pueros inſtituendos, qui in domo ſerviunt. Sextus eſt, cum circumciſè loquimur, hic haud irriſorius eſt, & gravem virum decet, cum ancipitem ſenſum reddat.. Adeoque legitimus, ut etiam ſcriptis magnorum virorum ſit familiaris. *Cardanus.*

Locutio per ſibilum.

Locutio per ſibilum duobus modis contingit, alter quidem ut in his fiſtulis, quibus canimus ſimul & loquimur. Vox lingua dearticulatur, latet non animadvertentibus parvum ſub magno, & umbra ſub ſono. Conſtant fiſtulæ illæ cicutis ſimplicibus, ligneis, unico foramine lato, ſub eo poſito, per quod inflantur: id verò membranâ tenui contectum eſt undequaque, ita & vox & ſermo reſonat. Sed reliquus modus in elevatione vocum per paria ſpatia conſtat, quibus ſingulæ literæ ſignificantur, & ex literis

ris dictiones, & oratio tota indiget conſuetudine, ſed non eſt aſſuetis ardua res. *Idem.*

Quomodo cum urbe obſeſſa, per faces procul colloqui liceat.

Eſt & aliud communicandorum conſiliorum obſeſſis urbibus remedium, quod tutum eſt, & ſemper paratum: nec minùs licet intelligere, quæ velint, qui auxilio veniũt, aut venturi ſunt, quàm urbis ſtatum patefacere, parumque differt ab epiſtola. Igitur ſi civitas ipſa cupit exploratori quæ velit ſignificare, aut exercitus duci in auxilium venienti, ſuper quinque turres procul invicem poſitas, ita ut longè diſtinctæ videantur, ſingulæ faces ardentes collocentur, ſingulique qui eas tenent, verba quæ ſignificaturi ſunt ſcripta ante ſe habeant, & ut in litera ſuccedit quæ ad facem pertineat ſuã, aut duæ tréſve, eam eáſve facem elevando, aut deprimendo, aut in dextram, aut ſiniſtram flectendo, ſignificet. Pari ratione, ex altiſſima turri conſilia ducis in auxilium venientis, exercitu hoſtium intermedio, quiſque literas conjungendo intelliget, prorſus hoſtibus nec advertentibus, ne dum inſciis, quòd faces auxiliariorum humiles erunt. *Cardanus.*

Modi quibus res ex urbe obſeſſa ſignificentur.

Nunc tempus eſt, ut doceamus, quomodo abſque epiſtola res procul ſignificari poſſint: id cum facibus fieri poſſe modò docuimus: exiſtimantes noſtrum eſſe inven-

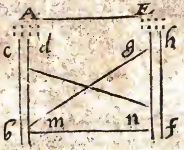
tum,ſed olim à Polybio in quodam fragmento deſcriptos, duos modos hujus generis, alios tamen à noſtro invenimus,qui cum obſcuri ſint, & mutili, non ab re eſſe exiſtimavi, ut à nobis explicarentur, ſimul locupletem facturus doctrinam de hoc,ut commodè ea uti poſſimus. Igitur ænea vaſa utrinq; conſtituit longa, arcta ſed profunda, in ternas, aut quaternas partes diviſa, & in his, ut in lampadibus fieri ſolet, ligna cum ſubere poſita ſuper lignis tædæ impoſitæ, è directo in limbo vaſis res inſcriptæ principaliores,veluti frumento indigemus,ſeditio in urbe eſt, præſidium receptũ, peſte laboratur, cras foras irrumpemus: atq; multa alia capita rerum. Ergo utrinq; impletis vaſis aqua: & tædis accenſis, ubi aliquandiu arſerint, detracta fiſtula,fax deſcendit ad imum: ſubducta aqua, alter legit, quæ in limbo ſcripta ſunt. Sed hic modus ſatis rudis eſt: nec docet,quæ velimus, verum ex infinito numero fortuitorum pauca admodum,nec perfecta. Alium deinde ſubjungit,noſtro ſatis conformem,qui talis eſt: Ex conſtituto utrique habent 5. tabellas, in quarum ſingulis alph. elementa 5. aut 4. ſaltem eo ordine, quo vides deſcripta ſunt.

	1	2	3	4	5
1.	a	f	m	r	y
2.	b	g	n	s	z
3.	c	h	o	t	
4.	d	i	p	u	
5.	e	l	q	x	

Qui verò volunt oſtendere,quæ velint, decem habent tædas ardentes,quarum quinq; à dextris, aliæ à ſiniſtris ſunt collocatæ: igitur primũ faces elevantur ab eis qui aliquid ſignificare voluerint, ac toties, donec alii facem elevent, ne initium incertum ſit. Ubi reſpondemus ſigno, & ſi quæ fiunt animadvertere docuerint, totidem faces elevantur à dextra quotus eſt numerus tabulæ, in qua litera eſt deſcripta, inde à ſiniſtra totidem, quotus eſt numerus elementi in tabula. Gratia exempli, volo ſignificare *Venimus*,

mus,

mus, à dextra quatuor faces, quia V. in quarta tabula eſt, & totidem à ſiniſtra elevabimus, nam V. quarto in ordine tabulæ collocata eſt: inde X. nam à dextra ad quintam à ſiniſtra pro E: eſt enim in prima tabula quinto loco deſcripta. Inde tres à dextra, duas à ſiniſtra pro N. & pro L. duas à dextra: eſt enim I. in ſecunda tabula: & quia eſt in quarto loco, quatuor à ſiniſtra: rurſus pro E. unam à dextra, quinque à ſiniſtra: & pro M. tres à dextra, unam à ſiniſtra: & pro V. quatuor à dextra, totidem à ſiniſtra: & pro S. quatuor à dextra, duos à ſiniſtra. Nos verò alium modum ab his, atq; etiam eo, quem ſupra deſcripſimus, tradetmus: ut cum duobus facibus res tota abſolvatur, ad omnem confuſionem vitandam. Igitur conſtitutis duobus facibus prælongis, ut ſufficiant ad totam ſententiam per elementa declarandam, atque in tanta diſtantia inter ſe, ut pro intervallo eorum, quibus ſignum hoc proponitur, in diſtantia quatuor cubitorum eſſe judicetur. Datoque ac recepto ſigno à complicibus utrinque facibus elevatis, aut abditis ut initium rei ſtatuatur, ſiniſtra elevata, elementum unum ſignificabit: debet autem elevari decem cubitis, depreſſa ſicut lateat, aliud in ſiniſtrum latus inclinata, aliud in dextrum, aliud ut quatuor amplectatur elementa totidem dextra ſignificabit, erit autem pro arbitrio, & pro condicto elementorum ordine ſit ita hoſtibus, ut amicis res pateat, poteris enim primo loco pro A. conſtituere N. vel aliud quodcunque volueris elementum, habes igitur jam octo elementa, quatuor habes ſi ambæ faces moveantur ſimul: utpote elevatæ I. abſconditæ L. in ſiniſtram inclinatæ M. in dextram N. Rurſus ſiniſtra elevata & dextra depreſſa O. in ſiniſtram inclinata P. in dextram Q. Siniſtra quoque depreſſa, tres alias notas, in ſiniſtram tres alias, ut ſint viginti & unum elementa, & abſolutum alphabetum uſque ad Z. literam. Superſunt præter has, tres aliæ differentiæ, quæ à ſiniſtra face in dextram partem

inclinata prodeunt, cum dextra ſimul mota fuerit ſurſum aut deorſum, aut in ſiniſtram partem. His igitur conſtituemus. 0.1.2. Et ſic repetatur 3.6.9. ut conſtituantur ſecunda vice ab 1. uſq; ad 1. repetiti prima conſtitutio 9.18. 27. Et ita habes ab uno uſq; ad 38. Quòd ſi quarto repetieris primum ſignum 27. ſecundum 54. tertium 81. ſignificabit, perveniesque uſque ad 119. Ita quinto habebis 81.162. 343. & ſummam omnium 462. Neque parum eſt tam brevi duabus funibus, quarum altera eodem modo ſemper ſe habet, ſcilicet ut ad dextram inclinetur, reliqua trivariam variatur omnes numeros ſignificari ab unitate uſque ad 462 Atq; hic modus minime fallax eſt, aut confuſus, brevisque & perfectus. Verùm exercitatione in talibus opus eſt, & ut jam antea de his, obſeſſi cum auxiliaribus convenerint. Noctem etiam eſſe claram atq; ſerenam, & abſque Lunæ lumine. *Idem.*

DE SECRETIS SCRIBENDI.

Cap. II.

Literæ in tenebris conſpicuæ quonam fiant pacto.

SI quis furtivo ſcripto rei conſcio, novo aſtu excogitata quæpiam nuntiare quæſierit, quæ tantùm nocte intempeſtâ conſpectari queant, in cedularū liquore graphicè deſcribendo pagina ſaturetur, maximâ adhibita ſedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. *Joan. Bapt. Porta.*

Literæ occultæ, quas non quivis legere poſſit.

Occultandi ratio triplex eſt, tranſmutandi, quæ in uſu, ut de Cæſare olim Suetonius, velut ſi pro a.d. pro b.n. ſcribatur. Eſt autem infinitorum generum. Secundus translatione fit, atque hic duplex. Primus cum tribus literis exempli gratia, omnia ſcribimus, facilius autem addita aſpiratione, ne quid in his prorſus præter hanc ſit varietatis. Cb 'abb 'aacb acaccab bb ababbba cabbca 'abb 'abcbacab bbb 'acabbcbbabbabb 'ab 'b cbaabbaacb 'acc ababbbab cab cbbbac bbb 'aa 'ac 'aaabaa bbb 'ca cbabb 'abacabbaa 'ca 'abbca 'cbabab. Alter translationis modus eſt, ut deliteſcant, in quibuſdam ſuſpicionis nota quædam, ut in Laconica ſcytala, in aliis nulla penitus relicta, qui modus eſt elegantiſſ. Nam membranas duas æquales accipiet delineatas ad ſcribendum, atque in ipſis lineis foramina ſparſim è regione in utraque

que parva, ſed tamen pro elementorum magnitudine ſeu altitudine facies. Quædam ſeptem, quædam tria, quædam octo, vel decem elementa continebunt, ut omnia ſimul foramina C X X. elementa ſimul junctis omnibus, quæ inſcribi poſſunt, contineant. Harum alteram dabis illi, ad quem ſcribere deſideras. Cùm verò opus eſt, ſcribe primùm ſententiam tuam quàm breviſſimè potes, ſic ut numerum elementorum minorem contineat ſententiam, quam is eſt quem cupiunt intervalla. Inde in membrana ſuppoſita foraminibus ſcribes eam ſententiam, atq; item in alia atque alia: demum imple ſpacia primæ membranæ ſententias complendo, donec ſenſus conſtet. Hanc ſecundam ſententiam complebis in ſecunda membra, ſic ut verba N. ſententiæ cohærere videantur: in tertia quoq; ita aptabis, ut illæſis primis literis, ſentẽtia tota verborum numerus magnitudoque conſtent, ac concinnitatem retineant. Quibus peractis ſuperpone exemplar, quod præcidiſti membranæ coæquali, atq; ita terminis foraminorum puncta tenuiſſima ſignabis eò uſque, quò literæ pertingãt, quas ſcribere deſideras: tum tertiam membranam accipe, epiſtolamque continuis verbis decenti ſpaciorum ordine ac magnitudine, tum etiam literarum, ſic ut prima ſententia ac verba illius inter punctorum terminos contineantur. Ergò fuci ſuſpicio tunc nulla manet, alter cùm recipit ſuperpoſito exemplari ſententiam animi tui illicò intelligit. Nec huic rei tametſi laboris haud levis ſit, aliquid ad ſignificandam ſententiam periculoſis temporibus amicis ſuis par inveniri poteſt. Tertia occultandi ratio fit, cùm literæ alumine ſcribũtur: latent enim: immerſę aqua leguntur, quia aqua membranam reddit obſcuriorem, in qua candicat alumen. Quæ verò ſale ammoniaco, apparent dum igni exponunt. Ita alii ceparum ſucco ſcribunt, quæ omnes ignibus expoſitæ legi poſſunt, ſecus deliteſcunt. Sed opus eſt haud mediocri diligentiâ. *Ex Cardano de Subtilitate.*

Literas lumine interpoſito legere.

Hæc eſt ſcribendi inopinabilis latebra, nec ut cæteræ leviter igni detegitur: Si colore corporeo albo ſcriptitaveris, uti ceruſſa liquido immixta gummi, vel conſimili ſit chartæ concolor, néve aliquid ſit diſcerniculi, vel conjectari poſſit, tunc oculo, & lumini interjecta ſideris vel candelæ, ubi deſcriptæ fuerint literæ, ocularibus radiis pene-

trari non ſinunt, ſic obſcuriuſculæ conſpiciuntur. *Porta.*

Literæ indelebiles, quomodo corporibus humanis inſcribantur.

Si placeat quandocunque novas inſcribere figuras, facillimè efficies in æſtuario diviſa ſumma cute novaculo, vel phlebotomo, prius depicta atramento in cute figura: inde rimas minio, vel cæruleo, aut terra coloris quem depingere cupis implebis, & ſtatim ob calorem contracto colore cutis cõcreſcit in imaginem. Aliter ut experimento didici, & abſq; balneo: Aquæ ſeparationis auri cantharides toto die naturali immixtas ſines: inde calamo tenui ſeu literas, ſeu formam aliam quam volueris delineabis in cute, ſic ut aquæ veſtigia relinquantur, confeſtim erumpent veſicæ albæ locis, quæ aquà occupavit. His perfractis & die una conſolidatis, perpetua cicatrix alba ſuccedet, atq; omnino indelebilis niſi vi formam depictam ad unguem referens. *Cardanus.*

Literæ ut nigro exemplo candicent.

Si velimus, ut literæ in nigro exemplo candicent, eſt & occultius mentis conceptum proferendi ratio. Luteum, ovique albumen validè exagitatum, inſtar ſcriptorii atramenti liqueſcat, hujuſmodi literas, vel lineamenta protrahe, jam exiccatis, colore atro papyrus ſuperlinatur, & inquinetur: ubi verò literæ jam obrutæ liqueſcant velis, lato ferro, vel cultro leviter eas erodendo, tenebricoſum dilacerâres velum, uti nebulas diſcutientes ſupra modum candore panduntur inſigni. *Porta.*

In ovo modus ſcribendi.

Alumen ex aceto ſubtiliter, multumq; terito, & cortici quidquid velis affigurabis, ferventi Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone tribus, vel quatuor diebus reſiccatum coquito, cumque fuerit toſtum, cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas literas reperies. Inde occurrit alterum: Cerâ circumlinito ovo, ſtylo literas exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cùm ceram ſuſtuleris, decorticato & pervium corticem, & ovo impreſſas leges literarum figuras. *Aphr canus.*

Literæ deliteſcentes ut conſpiciantur, & conſpicuæ deliteſcant.

Si optabis ut literæ deliteſcentes conſpiciantur, & conſpicuæ

ſpicuæ deliteſcant: potieris, ſi ſtillatitio calcanthi liquore, vel ardenti aqua effuſa, donec ſolutum ſatiſcat; ac papyro literas duxeris: jam enim ſicceſcentibus cælantur: porrò combuſtam paleam ex aceto triturabis, & quæ fumus ſcripturi, in priorum interſtitio verſuum latè deſcribito. Omphacicis inde galla albo vino decoquatur, ſpongia madida, cum cordi evenerit, leviter expergificando, & ſuper eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus deliteſcit, priſtinus verò inviſibilis refricatus nobis fiet conſpicuus. *Porta.*

Scripta quomodo occultentur.

Diluitur tantùm atramenti ſcriptorii in aqua ut vix ſcripta exempla veſtigium nigredinis appareat: qua ſiccata, ſuper eadem verba, iiſdemque lituris alia, ex carbone ſalicis, & aqua pluvia ſpiſſata ſcribitur, quæ verum attramentum refert. Ubi ſiccata fuerit tranſmiſſaq; libeatq; legere, galla aquæ incoquitur, impoſitaque ſpongia ac expreſſa mediocriter detergitur epiſtola nuper conſcripta, quod carbo nec lachryma nec galla adhæreat, reliqua prior emergit cum gallæ colore, & in tenacitate affigatur chartæ & obumbretur. *Cardanus.*

Literas confeſtim loco quovis emergentes.

Literas confeſtim loco quovis emergentes nigras & coloratas efficies, ſi aceto, vel urina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis, cum exiccata fuerint nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat: fuligine, vel colore, quem ubertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabũt valdè, ſi eaſdem albas quæſieris charta, ficulneo lacte delineato, & exiccatas carbonis polline inſparſo confricato, & detergito. *Porta.*

Literæ quæ igne, vel aqua viſibiles redduntur.

At reddere literas igne vel aqua viſibiles ſic poſſumus, & literas in carminum intercapedinibus, & ſyllabarum coagmentis, & diſtantiis protrahere. Contineat epiſtola inane quippiam, ut inconditè putet poſitas, & interceptæ, aut nihil omnino aut ægerrimè ſentient. Si citrii, medici mali, cepæ & omnium ferè acrium ſucco deſcripſeris; ſi igni infervеſcit, eorum acrimonia deteguntur illicò. Majus aliquantulum ſubtilitatis habet, ſi alumine aqua diſſoluto ſcripſeris: cumque lectioni accedit, aquæ immergendo, latè evadent viſibiles, & elegantes.

Si

Si verò candicent, velis, & lacteas: ſic facies. Lithargyris primò teritur, in fictile aquam continens, cum aceto conjicitur, decoquitur, & decoctum per colum trajicito, ſerva inde limonis ſucco citrigeri generis literas exarato: jam enim ſiccescentibus abduntur, ſi ſervato liquore immerſeris, lacteas & conſpicuas videbis. Si mulierum ubera, vel manus ea madeant, prædicto inſperſo liquore lacte reſudabunt, utitor ſi inops aliquando eorum fueris. Sic quoq; literæ hirci adipe lapidique occultæ prorſus, ſi lapis idem aceto demergatur, prodeunt illicò, & quaſi ſculptæ foràs eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, literas increſcere jubes, ut gnavius expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas, & calchantum ſubtiliter pinſito, inde pulverē chartæ inſpergito, panno perfricato, recteq; expoliantur, & ut ſit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuſo juniperi gummi (quod ſcriptoribus *Vernigo* dicitur) addatur reliquis, cùm uſu evenerit, aquâ, vel ſalivâ ſcribito, & nigreſcunt. *Idem.*

Literæ quæ non leguntur, niſi de nocte.

Literas, quæ non leguntur niſi de nocte, cum felle teſtudinis ſcribe, aut lacte ficus ſi ponatur ad ignem, aut cum aqua vermis lucentis de ſero. *Albertus.*

Modus cognoſcendi literas in charta latentes.

Cùm ſint tria genera eorum, cum quibus literæ occultæ ſcribuntur, atque imperfectæ: vel quia res alia deſideratur, ut quæ cum ſæpo quæ cinere aut carbonibus indigent: & quæ aqua, & lachryma Arabicâ; calcantho, aut perſpicuo, ut quæ alumine (in aqua enim candor videtur) aut quæ denſitate, ut quæ ſale ammoniaco, nam ab igne coguntur: neceſſe eſt ut qui explorare velit, & inunctam oleo chartam contra Solem inſpiciat, & ut mergat in aqua, & ut igni exponat, & ut calchanthi pulvere inſpergat. *Cardanus.*

Literæ, ut conſtitutis diebus deciduæ ſint, & evaneſcant.

Quantum humanum evolat ingenium, dum naturæ ſecreta pandis? Demerſetur tenuis elimatus chalybs in ſeparationis aquam, pondere jam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ reſinæ fuligo addatur, ut nigrior fiat, & dolium cooperies, porphyrite multum teratur, ſcribe, & conſeneſcentes deciderit. Hoc ſilentio prætereundum

dum

dum non putavi, quo maximè præcipuum, & tanquam rei caput eſt, periculum frequenter facere: nam ſi diutiùs in charta commoratur, fortis aqua pluſculum ſuggeratur, & ſi fueris ſedulus, ſub crocea non remanebunt veſtigia, hac indicii normâ fui poteris. Sic aliud conſimile genus habebis, ſi ſic mentiri ſatius fuerit: Chryſocolla, ammoniacum ſal, & alumen æquali certet inter ſe pondere, tuſa omnia fictili condantur, & ſorte ex calce parato lixivium, & faucibus excepturi vaſis lineo panno obtento, colato: ſic igitur parum ebulliat, atramento immiſce, & ubi incolumes aliquantulum durabunt, jam flacceſcentes fiunt caducæ, ad uſum recondito. *Porta.*

Modus delendi literas.

Ceruſſum in æſtate cum lacte ficus miſce, & in paſtillos redige: ſiccato in umbra, & tere, ac rurſus novo lacte ficus imbue forma paſtillos, ſiccato, terito: atque id repete quater, inde ſerva. Cùm opus eſt, literas leviter madefacito, & pulvere illo inſpergito, ſic ut undique adhæreat, finito per horas duodecim ſaltem, confricato tenui linteo aſperiuſculo, in quo goſſipium includatu. *Cardanus.*

Literæ quomodo deleantur.

Rec. Salis communis
Salis gemmæ
Aluminis rochæ ana unc. ij.
Salis ammoniaci unc. iiij.

Miſta deſtillentur ſecundum artem. Hac aquâ literæ humectatæ, evaneſcent. *Fallopius.*

Literæ ut penitus abſtergantur.

Sed lituras, maculas, vel literas penitus abſtergere ſi quæſieris: Calcanthi & ſalnitri aqua calamo ſupra literas delineato. Vel e ſale alkali & ſulphure, parvis conglobatis orbiculis perfrica, ſic erodet, ut nec veſtigium remaneat. *Porta.*

Literæ in lapidibus quomodo inſcribantur.

Si in ſilicem nullo compendio aliquid inſcribere velis: oblinito totũ cerâ, inde inſcribito quod lubet, cerâ tamen exactè deraſâ, ubi literæ ſunt, ut nudus ſilex appareat: poſt merge lapidem in aceto acerrimo per ſeptem horas, & exime: at ſi pluribus horis immerſus maneat, citiùs cruſta excidet. Contingit enim fermè, quod in humanis corporibus, cum eſcharotica vocata medicamenta applicantur: ſupplet in aceto vim potentioris medicamenti mora, & multi-

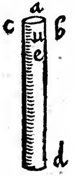
multitudo aceti, cùm mergatur. Siccat enim & penetrat. Unde lapidem comminui neceſſe eſt. Palàm autem eſt, & hoc ad alios lapides traduci poſſe, qui non ſint multò duriores. *Cardanus.*

Ad literas obliterandas.

Literas ſic facilè obliterabis ac delebis. Accipe carnem leporinam, ſicca, tere in pulverem, & vivæ calci miſce, ac literis ſuperpone, vel illine, & infra triduum nullum comparebit illarũ veſtigium. Ex vetuſtiſſimo quodam exemplari. *Mizaldus.*

Epiſtolæ quomodo concludantur, ut aperiri clanculum nequeant.

Epiſtolarũ uſus, & ratio obſignandi tam utilis eſt, quàm etiam neceſſaria. Si igitur adſit ſigillum, antequam cera imponatur, charta ſub eo in capillamenta divaricanda eſt, ſi id feceris, inde cera tolli non poteſt ullâ arte, quin capillamentum pereat. Dignoſcitur ergo aperta epiſtola ex adverſa ſigilli parte fraus. Rurſus ſigillum non adſit, altera ex parte regula & ſtylo divaricãda eſt pars A D. poſtquam jam plicata fuerit epiſtolæ cohæret pars A D. (quæ rectangula, & oblonga eſſe debet) duabus ſciſſuris, altera tangente A. altera propè valde deducenda eſt adverſam partem epiſtolæ per B. inde rurſus reducenda per C. & demum præciſa parte, & in mucronem formata reducenda iterum pars mucronata E. ſub B C. ex B. in C. ita ut pars, quæ tegit B C. quadrata ſit, non mucronata. Pòſt ex adverſa parte pars foliis ad unguem æqualis ac ſimilis A D. abſcindenda eſt: ita fiet ut ſimiles ſint alterutrinque partes, nec unde clauſa ſit dignoſcere quiſquam facilè queat. Inſcribendæ etiam ſunt literæ utrinque ſuper obſignatum locum. *Cardanus.*

Epiſtola quomodo clam aperienda.

Literas obſignatas aperire ſolent ſeta caudæ equinæ, ſed prius parum ceram excalefaciunt, res hæc manuum agilitate & judicio, quàm doctrinâ conſtat: reſtituere oportet è regione prioris loci, ne conſuetudine ſigilli, ſitus mutatus prodat dolum. Aliter inunge ſigilli locum, inde ſuper-

ſuperinfunde dilutum gypſum tenuiſſimum, ex aqua cum modico glutinis piſcium, aut lachrymæ Arabicæ: ſinito cogi, & ita ſigillum adulterinum habebis. *Idem.*

Literæ ne comburi poſſint.

Ne literæ poſſint comburi, Accipe acetum acerrimum, & ovorum albumina. In quibus dilue, & coagita hydrargyrum, eaq; miſcellanea papyrum ter inunge, ac toties reſicca. Poſtea ſcribe ibi quicquid viſum fuerit, & in ignem projice, videbis abſq; ulla combuſtione reſilire. *Ex antiquo libro.*

Literas ut à muribus tuearis.

Atramentum librarum diluto abſynthii temperatum, literas à muribus tuetur, herba verò ipſa à veſtibus inſerta, tineas arcet. *Dioſcorides.*

Albæ literæ ut legi poſſint.

Ammoniacum ſal tritum, & aquæ miſtum, literas albas, & à papyri colore nihil diſtantes reddit: ſed ſi igni admoveris nigreſcent. Ad hunc modum aluminis pulvere ſcripta nō apparent, niſi chartam, dum voles legere, in aquam demerſeris. *Mizaldus.*

Scytale Laconica.

Duo lina teretia polita æqualiaque omnino, charta ſic ad cochlea inſtar ſtricta, & æquali à ſummo uſque ad imum involvebant alterum, ut nihil omninò è ligno conſpici poſſet, inde alterutrinque capita, quæ non integebantur præcidebant in formam, quam à latere vides. Unum ex his lignis Imperator exercitus accipiebat, reliquum apud ſe retinebant. Ubi opus eſſet epiſtola, chartam ligno prædicta ratione involvebant capitibus utrinque affixis; & in medio etiam tenuiſſima cera certis locis: inde ſcribebant, quæ vellent: eaque à ligno àvulſa, epiſtolæ loco tranſmittebant. *Cardanus.*

Literæ ut aqua viſibiles reddantur.

Cum aqua, in qua alumen diſſolutum ſit, ſcribito, cumque lectioni accedis, aquæ immergendo, latè evadent, viſibiles, & elegantes. *Alexius.*

Literæ

Ad literas argenteas.

Argenteas literas ſic facies abſq; argento. Sume ſtanni optimi unciam unam, argenti vivi uncias duas, miſceantur,& liqueſcant. Deinde terantur cum aqua gummata, & ex ea materia ubi opus erit,formentur literæ. *Mizaldus.*

Color viridis ad ſcribendum.

Accipe floris æris,lithargyrii, argenti vivi, ſingulorum quantum ſufficit: terantur, & miſceantur ſimul cum urina infantis maſculi, & habebis colorem pulcherrimum ſmaragdo ſimilem, non ſolùm ad miniandum, ſed etiam ad ſcribendum. *Alexius.*

Ad literas virides.

Virides literas ſic facies, Accipe folia rutæ, ſuccum exprime, florem æris,& parum croci adde, tere, & dum uti voles,aquâ gummosâ excipe,ac ſcribe. *Mizald. & Alexius.*

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum.

Accipe floris æris, quãtum ſatis eſſe videtur, ponatur in aceto,donec liqueſiat: deinde coletur per pannum ſubtilem. Quod cùm factũ fuerit, ſuper lapide porphyrite teratur optimè cum aqua cõmuni,addẽdo parũ mellis. Deinde cùm benè ſiccatum fuerit, iterum ſuper lapide porphyrite,cum aqua gummi teratur,& res erit perfecta. *Alex.*

Cœrulei parandi ratio.

Cœruleum cũ melle,ut æris flos conterendũ,ſed purgãdum nõ eſt.Temperatur autẽ ovi albo agitato,aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viſcerũ glutine lucido,& liquefacto & colato, ut ex gummi ſolet.

Cinnabari parandi ratio.

Cinnabari, cùm ſuper lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum: deinde exſiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum vel vitreum, urinaq; ſuperinfundatur, relinquaturque ſic aliquandiu: nam fundum materia petet: poſtea auferatur ſenſim urina, ac rurſus recens addatur. Quod cùm octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus,ſumito ovorum alba,optimè agitata,& in aquàm puram diſſolvatur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, ut tranſverſum digitũ emineat,ruſuſq; ſimul agitato; deinde cùm reſiduum fecerit, auferantur ovorum alba ſenſim, rurſusque recentia addantur, fiatque ut cum urina. Nec alia ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum,

recentia; miſceantur optimè, fiat liquor & in vaſe aliqu obturato ſervandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet ligno aliquo miſcendus ſervatur etiam diutiſſimè incorruptus. *Alexius.*

Liquor ad ſcribendum tanto candore præſtans, ut papyrum vincat, in eoque legi poſſit.

Sumito ovorum cortices optimè lotas, eaſq; ſuper porphyrite, & marmore cum aqua conterito, & in ſcintillam poſitas, ſinito, donec in fundo materia reſideat. Quo facto, ſenſim auferatur aqua, materiaq; vel per ſe, vel ad Solem ſiccetur, ſerveturq;. Quando autem uti voles, accipito gummi ammoniaci, exemptâ flavâ cortice, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto diſtillato, per noctem unam, donec diſſolvatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prędicti pulveris, & fiat liquor omnium albiſſimus ad ſcribendum, & pingẽdum. Hoc etiam liquore, primaria quædam fœmina in Italia ad faciem dealbandam utitur; propterea quòd abſque ulla aliqua læſione cutis, & dentium, ita faciem albam reddit, ut non illita ſed naturâ ſic eſſe videatur. Verùm ſi ad faciem uti velis, liquorem multò rariorem, & tenuiorem eſſe oportet, ut meliùs penetrare & durare queat. Cæterùm ſi ad hunc effectum aliquantulum calci combuſti addideris, optimum feceris. *Idem.*

Modus parandi Vernicem, ad membranas ſive papyrum lævigandam, quâ utimur ad ſcribendum: quæ melior eſt, & pulchrior eâ, qua vulgò utuntur: nec ut illa vulgaris malè olet.

Vernix qua ſcriptores utuntur ad conficiendos libros, eſt gummi juniperi in pulverem redactum. Ex hoc etiam gummi cũ lini oleo cocto liquida Vernix conficitur. Utuntur ſcriptores prædictâ Vernice contrita, ut melius atramentum ſuſcipiat charta, nec perfluat. Verùm ſi meliorem, atque minore precio parare voles, ſumito ovorum cortices mundatas, & leviter contritas, eaſq; in olla aliqua benè cooperta, in fornace vel figuli, vel vitrearii tam diu ſinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertatur, deinde cribrentur, & fiat pulvis albiſſimus. Quum autem uti voles ponatur aliquantulum ſuper papyrum, atque leporino pede hinc inde ſpergatur, atque quod reliquum eſt, abſtergatur, & ad ſcribendum reddetur optima. Verùm ſi poſteaquam ſcriptum eſt, & exſiccatum, pulverem auferri deſi-

deſideres, aliquantulum cum medulla panis fricetur, & abſterget pulverem omnem. *Idem.*

Modus parandi tabulas albas, delebiles, in quibus ſcribitur ſtylo æneo: cujuſmodi libelli, qui in Germania fiunt.

Accipe gypſi mundi ac cribrati, quãtum ſatis eſt, & cum colla cervina, aut alia diſſolves: quod cùm exſiccatũ fuerit, radatur, politum fiat, & lucidum. Quibus ſic ſe habentibus, rurſus ut priùs diſſolvatur, & radatur: deinde ſumito ceruſſæ, in tenuiſſimum pulverem redactæ, & cribratæ, quãtum ſatis eſt: miſceatur cum oleo lini cocto, & fiat unguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint ſiccentur in umbra per dies quinque aut ſex, deinde panno aliquo, in aqua intincto, deinde expreſſo, expoliantur tabulæ; & ſic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè ſiccentur, quibus ad ſcribendum, delendumque quod ſcriptum fuerit, utitor. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Accipe Boli armeni, ad nucis quantitatem, ſacchari candidi, ad ciceris magnitudinem. Redigentur in pulverem tenuiſſimum ſimul: deinde addantur alba ovorum, miſceantur optimè, contundendo. Quo facto, ſumito librum optimè ligatum, & ſub prælo cum ovorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædictâ compoſitione, & ſiccetur friceturq; benè ut politum, læveq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aquâ communi priùs humectentur: deinde ſubitò auro ſuperpoſito, bombyce premantur leviter, & exiccati, dente lævigentur, atq; ferro frigido, formæ imprimantur. *Idem.*

DE SECRETIS SCIENTIARUM.

LIBER XV.

Præcedenti libro earum artium ſecreta expedivimus, quibus veluti inſtrumentis ad varias ſcientias & artes diſcendas aut docendas utimur. Nũc ergo ſupereſt, ut inſtrumentis expeditis ipſas ſcientias, & artes aggrediamur, &

ea quæ nobis ex his inter ſecreta referri debere videbuntur exponamus. Sunt autē ſcientiæ vel Phyſicæ, vel Metaphyſicæ, vel Mathematicæ, vel Morales. De Phyſicæ ſcientiæ ſecretis antea paſſim à nobis actum eſt. De cæteris in hoc libro nonnulla perſequemur. Itaque Metaphyſicæ ſcientiæ tractationem de Deo, & Angelis ſeu Dæmonibus bonis aut malis ſub ſe complectitur. Supra quidem primo & ſecundo libris de Deo, & Angelis aliquid egimus. Hîc tamen aliâ ratione Metaphyſicâ tractaturi ſumus. Suprà namq; meram de Deo, & Angelis ſcientiam propoſuimus, non quatenus ad aliquid opus, aut effectum ex ipſa ſcientia prodeuntem referenda fuerat. quod jam paucis exequemur, ut hîc formā, ſuprà verò materiam tradidiſſe videamur. Non hîc enim quid Deus ſit, quotq; perſonis cōſiſtat, quid Dæmones ſint exponemus, ſed quomodo nobis Deus cognitus applicandus ſit, Dæmonesq; boni conciliandi; mali verò procul à nobis repellendi. Quâ quidem ratione quævis bona conſequimur, ut hæc meritò potiſſima ſecretorū pars cenſeri debeat.

Quâ ratione Deo conjungamur, eoq; nobis conciliato, fruamur. CAP. I.

MULTA multi ſecreta magnis extulerunt laudibus, quæ vel ad ſcientias, vel ad opes & divitias, vel ad honores, ſanitatem, aliaq; corporis & fortunæ bona comparanda proferuntur: Cum tamen in hac vita nullum ſit, ſana conſcientia bonum hominibus magis exoptandum, cumque nihil ſit quod æternâ felicitate magis expeti debeat, hoc certè ſecretum ſecretorum eſt, quòd omnes Philoſophi Chriſtiano lumine deſtituti, nec non ex Theologis plurimi nequaquam aſſequi potuerunt, quomodo ſc. Deo nobis reconciliato conjungamur, eoque nobis juncto fruamur, ut in hac & altera futura vita genus omne bonorum conſequamur. Veteres equidem Philoſophi, primam rerum omnium cauſam animadverterunt; quæ quod malum eſt oderit, & puniat: bonum verò complectatur, & præmiis afficiat. Cùm itaque judicarent Deum omnis boni, adeoque perfectæ felicitatis eſſe ſcaturiginem, probè quidem ſtatuerunt, ita nobis noſtram eſſe quærendam felicitatem, ut & ſublimi contem-

platione Deum verè agnoſcamus, perfectisque virtutibus ei conjungamur: In hoc tamen aberratum eſt, quòd nec ſubtili contemplatione Deum verè agnoverint, nec perfectas obtinuerint virtutes. Quis autem, & quid Deus verè ſit, aliàs oſtendimus, ubi rationibus philoſophicis fidei tamen noſtræ conſonis, veterum Philoſophorum errores palam fecimus, eóſq; patefactâ veritate confutavimus. At verò quæ ſint perfectæ virtutes quibus vinculum noſtræ cum Deo conjunctionis deſcribitur, ſuo forſan tempore docebimus, ſi licuerit Ethices Chriſtianæ formulam in lucem perferre. Cæterùm ut ſecietum quod proponimus, intelligatur, ſciendum eſt Deum (ut qui perfectiſſimè bonus ſit) nihil acceptare quòd quantumlibet malū exiſtit. Novimus autem, & fateri, quiſquis novit, cogitur, non ſaltem imperfectum eſſe quod in nobis eſt bonum, ſeu voluntatis ſeu quis intellectûs virtutes examinet, ſed etiam vitiis, & erroribus conſpurcatū. Quamobrem ſi Deo conjungi velimus, præteritorū, & futurorū habenda eſt ratio: Præteritorum quidem ut expientur mala, quæ jam perpetrata ſunt: Futurorum verò ut mens noſtra, voluntasq; ab omnib. erroribus & vitiis expurgentur optimè. Hoc fieri nequiquam poteſt: Illud verò fiet hac ratione, ſi pœnas in æternum uſque reprobationi deſtinatas ſuſtineamus. Hæc eſt vera Philoſophandi ratio, quæ nos in deſperationem deducit, ut viribus & jure deſtituti divinam gratiam imploremus. Secreti quidem hæc prima pars eſt, quam percepiſſe volūt Ariſt. cùm moriturus exclamat *Ens Entium miſerere mei*, & ob hanc deprecationem eum aliqui ſalvum fore credunt: Ego verò ut nulli ſalutem detrahere poſſum, ita nullum quoque propterea ſalvandum eſſe judico, ſi Dei gratiam imploraverit: Deus enim juſtus eſt neceſſariò, at miſericors non item: Cum Deus dum ſeverè juſtitiam exequitur, Deus ſit etiam abſq; miſericordia. Quoniam ergo juſtus quidem abſq; miſericordia poteſt eſſe Deus: at verò miſericors abſq; juſtitia vice versâ non eſt: Ob id ut Divinam exoremus miſericordiā aliqua nobis opus eſt juſtitia, ſed ubi nam hæc juſtitia quæretur? An in nobis, vel in alio? Utique ſeu ſit in nobis, ſeu ſit in alio quærenda, duo ad eam juſtitiam omninò pertinent ac requiruntur, nimirum ut patiendo ſufficiens pœna luatur: Deindè ut agendo Deo perfectè obediatur. Neutrum in nobis eſt. Nam ſi peccatorum pœnas examines, æterna ſunt & nullo

dum fit, cùm nos ſcilicet noſtram confitentes miſeriam, certò credimus hunc Mediatorem Jesum Christum pro nobis eſſe mortuum, ut nobis hac ratione peccata noſtra remitterentur, atq; adeò Dei Patris gratiam nacti felicitatem æternam conſequeremur. Hoc itaque ſecretum eſt, quò Deo, nobis reconciliato, conjungimur, quo ſecuram nacti quietem, ſinceráq; freti conſcientiâ, & ſpe nunquam deceptura gaudentes hujus vitæ terminum, noſtriq; redemtoris adventum expectamus, qui nos in regni ſui palatia deducturus eſt. *Nic. Taurellus.*

Quomodo ea, quæ deſideramus ſcire, aſſequamur.

Cap. II.

Unica & vera via ad omnia ſecreta eſt, ut recurras ad Deum, omnis boni authorem; & (ſicut Chriſtus docet) Primò *quæras regnum Dei & juſtitiam ejus, & cætera adjicientur vobis.*

2. Item, *Cavete ne corda veſtra graventur crapulâ & ebrietate, & curis hujus vitæ.*

3. Item, *Commendes curas Domino, & ipſe faciet.*

4. Item, *Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in viâ, quâ ambulas.*

5. *Et intellectum tibi dabo, & docebo te: in viâ quam gradieris, oculo meo te regam.*

6. Item. *vos qui mali eſtis, ſcitis dare bona filiis veſtris: quantò magis pater veſter, qui eſt in cœlis, dabit Spiritum ſanctum petentibus.*

7. Item, *Si volueris facere voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, verè diſcipuli mei eſtis, & veniemus ad vos, & manſionem apud vos faciemus.*

Septem hæc ſcripturæ loca, ſi de litera ad ſpiritum ſeu in actum deduxeris, errare non poteris, quin deſideratam metam attingas, à ſcopo non aberrabis, & ipſe Deus per Spiritum ſanctum ſuum te docebit utilia & vera: dabit etiam tibi miniſtros angelos ſuos, tuos comites, doctores & adjutores, ad omne ſecretum mundi. Mandabit & omni creaturæ, ut tibi obediat, ut lætus & gaudens dicas cum Apoſtolis, tibi obedire ſpiritus. Tandem quod maximum eſt, certus eris, nomen tuum ſcriptum eſſe in cœlis.

Alia via eſt, & communior, ut tibi revelentur, etiam te inſcio, ſecreta à Deo vel Spiritibus, quia ſecretum in ſua poteſtate habent, vel per ſomnia, vel per fortes imaginationes,

tiones, ſeu impreſſiones. Aut ex nativitatis conſtellatione per cœleſtes intelligentias.

TERTIA via eſt improbus labor, quo ſine aliquo divino numine nihil magni admiratione dignum aliquis aſſequitur, ſicut dicitur:

Tu nihil invita dicas faciásve Minerva.

Quia omne bonum à Deo, ſolo bono à quo quæ volumus impetrari oportet, in ſpiritu & veritate ac ſimplici corde orando. Concluſio ſecreti ſecretorum eſt, ut ſe quiſque excitet ad orandum pro eo, quod quis deſiderat, & non patietur repulſam. Non deſpiciat aliquis orationem ſuam: nam à quo petitur Deus & largiri poteſt, & largiri vult, modo agnoſcamus authorem, à quo ſimpliciter petamus deſideria noſtra. Clemens & bonus pater amat filios deſideriorum; ſicut & Danielem & citiùs exaudit, quàm nos evincere poſſimus duritiem cordis noſtri ad orãdum, ſed non vult, ut demus Sanctum canibus, non vult eſſe deſpectum, & contemtum clenidiorum theſauri ſui. Ergo diligenter & ſæpe legas, & relegas has ſequentes regulas, ac vitam omneſque cogitationes tuas inſtituas ac dirigas ad eas præceptiones, & omnia tibi ex animi tui ſententia cedent in Domino, cui confidis. 1. Qui vult ſecreta ſcire, ſecreta ſecreti ſciat cuſtodire, & revelanda revelet: ſigillanda ſigillet: & ſacrum non det canibus, nec Margaritas projiciat ante porcos. Hanc legem obſerva & aperientur tibi oculi mentis ad intelligenda ſecreta, & audies tibi divinitùs revelari, quicquid animus tuus deſideravit. Habebis etiam promta Angelorum Dei & ſpirituum in natura miniſteria obſequentiora; quam ullus animus humanus deſiderari poſſit. 2. In omnibus invoca nomen Domini, & ſine invocatione Dei per unigenitum filium nihil ſuſcipias ad cogitandum vel faciendum. Utere autem ſpiritibus tibi datis ac attributis tanquam miniſtris, ſine temeritate & præſumtione cum debita reverentia erga ſpirituum Dominum, tanquam legatis Dei & quod reliquum eſt vitæ, pacificè perages ad Dei honorem, & tuam ac proximi utilitatem. 3. Vive tibi & Muſis; multitudinis amicitias vita: temporis ſis avarus: omnibus beneficus: utere donis tuis: vocationi invigila: verbum Dei nunquam recedat ab ore tuo. 4. Obtempera benè monentibus, fuge procraſtinationem omnem: ad conſtãtiam & gravitatem in dictis & factis tuis te aſſuefac: tentationibus tentatoris

reſi-

reſiſte per Verbum Dei: fuge mundana; cœleſtia quære, non innitaris prudentiæ tuæ, ſed in omnibus ad Deum reſpice, ſecundùm Scripturæ ſententiam. Cùm neſcimus quid faciamus, ad te, Deus, elevamus oculos noſtros, & à te expectamus auxilium. Ubi enim humana nos deſtituunt præſidia, ibi Dei offulget auxilium ſecũdum Philonis dictum. 5. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex omnibus viribus tuis, & proximum ſicut teipſum, & Dominus te cuſtodiet tãquam pupillam oculi ſui, & ab omni malo liberabit, ac te replebit omni ſuo bono, nihilq; deſiderabit anima tua, cujus non compos ſis futurus modò tibi ad ſalutem corporis & animi contulerit. 6. Quicquid didiceris, frequenter repete, & menti tuæ infige; & multum diſcas non multa: quia animus humanus non poteſt omnibus par eſſe, niſi divinitùs quis regeneratus ſit. Huic nihil eſt tam arduum, aut tam multiplex, cui par eſſe non poſſit. 7. Invoca me in die tribulationis, & exaudiã te, & honorificabis me, dicit Dominus. Omnis autem ignorantia eſt tribulatio animi: Invocato ergò in ignorantiâ tua Dominum, & exaudiet te: & memento, ut honorem tribuas Deo ac dicas cum Pſalmiſta: *Non nobis, Domine, non nobis, ſed Nomini tuo da gloriam. Ex Magia veterum.*

Ut boni Dæmones nobis concilientur.

CAP. III.

INEXPLETUS eſt hominũ animus, utpote qui non ſit iis contentus, quæ natura, Deuſque conceſſerunt: Magicis enim artibus Dæmones in auxilium convocantur, ut & prædictione rerum abſtruſarum, & edendis miraculis humanæ libidini ſatisfiat. Duplices autẽ fecerunt magi Dæmones, proprios nimirum, & communes. Proprii ſunt qui nobis ab ortu primo aſſiſtunt, genioſq; nuncupant, quaſi congenitos. Horũ triplex quoq; genus conſtituitur: Alius enim ſacer eſt, qui vitæ hujus actiones ad omne bonum dirigit: Alius eſt genituræ, qui propriè genius appellatur: Tertius autem profeſſionis eſt, de quibus copiosè *Cornelius Agrippa.* Hi ſunt vitæ cuſtodes, & actionum directores, qui non alliciuntur quidem, utpote qui jam nobis adſint: ſed vitæ ſanctimoniâ, puritate cordis, & ſedulitate conſervantur, & ad auxilium excitantur. Genituræ Dæmones, & profeſſionis & in fluctibus cœleſtibus prodire volunt Aſtronomi, quò fit, ut ex erectis nativitatib. quid unicuique ſit expectãdum, prædicere nitantur. Dæmones autem

qui

qui ſunt extra nos, magi variis rationibus alliciunt, ut voci participes fiant: Diſcrimine tamē duplici, cùm Dæmonum alii boni ſint, alii verò mali, ut hinc aliam velint licitam eſſe magiam, aliam verò illicitam: Hãc quidem, cùm mali Dæmones circulis, aut aliâ ratione conjurantur, ut magis obtemperare cogantur. At illam, cùm mali Dæmones verbo divino; vel exorciſmis propelluntur; vel cùm boni Dæmones inventis eorum nominibus arte calculatoriâ, & aſtronomica ex diſpoſitione corporum cœleſtium, characteribus & ſignaculis, vel etiam ſacris obteſtationibus alliciuntur. Præclara nempe res hæc eſt, niſi ſuperſtitione plena ſit, impoſturis, & impietate. Quoniam verò Magi complures ſe bonos ſpiritus habere gloriantur, res hæc diligenter obſervanda eſt, an boni vel mali ſint, ne dũ ad hoſce magos confugimus, Cacodæmonis auxiliũ imploremus, quæ prima via eſt ad perditionem. In eos enim Diabolus poteſtatem habet, qui licitis, & à Deo traditis mediis contemtis, ad eum confugiunt. Hi nebulones (Magos intelligo) miſerrimas aniculas perſequuntur, & plures tamen animas perdunt, quàm ſagæ corpora. Sit ergo ſyncera vitæ puritas, & inculpata fides hominis ſpiritum familiarem habentis, & miracula exercentis primum certumque boni ſpiritus indicium, qualis fuit Moſi, Heliæ, Eliſæi, Petri & aliorum Apoſtolorum, licèt ſingularis Dei virtus appellari debeat potiùs, quàm ſpiritus. Ex impia verò vita, vel hypocritica contrarium intelligatur: Hypocriticam dixi, Sæpè ſiquidem ſe Diabolus in angelum lucis transformat, ut homines hac ratione decipiantur. Alia quoq; via eſt ſpirituum dignoſcendorũ. Nam boni ſpiritus nequaquam mediis accommodãt, ut vel vitiis includãtur, vel characteribus, aut circulationibus utendum ſit. Tales enim ceremoniæ pacti ſigna ſunt, quod icit dæmon cum circulatore: Boni verò ſpiritus non paciſcuntur. Nullum ergo bonũ ſpiritum in magis agnoſcimus: Boni ſiquidem ſpiritus ſolo Dei juſſu reguntur, nec characteribus, ſignaculis, nominibúſve moventur phantaſticis, ut ſeſe cuiquam adjungãt, & ad explendam ejus libidinem miracula exerceant ſuperatis naturæ limitibus. *Nic. Taurellus.*

Ut vinciantur mali ſpiritus. CAP. IV.

CUM itaque ratio nulla ſit, ut bonos ſpiritus arbitrio noſtro ſubmittamus, cum malis paciſcendum eſt, & quia non poſſumus ſuperos; Acheronta movebimus.

mus. Ars certè magica facili negotio addiſcitur. Nam ſi te Diabolus animadvertat ejus deſiderio teneri, ſubitò edocebit. Sunt autem varia magicæ artis inſtrumenta, quibus ſeſe Diabolus accõmodat, ut circulus, varii characteres, nomina, plantæ, radices, unguenta, vitra, annuli, miſſa quoque & alia hujuſmodi. Decipitur his leve hominum vulgus, ut hiſce rebus exiſtiment, divinas ineſſe vires, cùm tamen nihil minus poſſint. Diabolus enim (ut probè *Vvierus* aſſerit) nullis creaturis, nominibus, aut ſignis uſqueadeò delectatur, ut ceu canis oblato pane allici poſſit, nec ullâ re tantopere offenditur, ut fugiendũ ſit; Sed characteribus, & ſignis, literis, nominibus, imprecationi & aliis ſimilibus, ut etiam herbis & radicibus hæc vis per accidens ineſt, ut ſpiritus evocari vel cogi poſſint, hoc eſt, quia ſe volunt hac ratione ligari, ut multas animas ligent, captivasque ducant.

Apparatus ad artem Magicam diſcendam eſt ſeptuplex.

Cap. V.

Primus eſt, ut diu noctuque cogitet, quomodo in veram Dei notitiam adſcendat, tum per Verbum revelatum inde uſque à Mundo condito; tum per ſcalam creationis, & creaturarum; tum per mirabiles effectiones, quas exhibent viſibiles & inviſibiles Dei creaturæ. Secundò requiritur, ut homo in ſeipſum deſcendat, ſeſequemet optimè noviſſe ſtudeat, quid mortale in ſe habeat, quid immortale, quidq; cujuſq; partis ſui proprium ſit, quid diverſum. Tertiò ut diſcat per immortalem ſui partem, æternum Deum colere, amare, & timere, atq; in ſpiritu & veritate adorare: cum mortali verò ſui parte ea facere, quæ ſciverit Deo grata eſſe, & proximo utilia. Hæc ſunt tria ſumma & prima Magiæ præcepta, quibus quiſq; ſe paraverit ad veram ſeu divinam ſapientiam concupiſcendam & aſſequendam, ut dignus habeatur, cui Angelicæ creaturæ inſerviant, non tantùm occultè, ſed etiam manifeſtè, & de facie ad faciem. Quartò cùm ab utero matris quilibet ad certum genus vitæ vocetur invigilandum, ut quilibet pernoſcat an ad Magiam natus ſit, & ad quam ejus ſpeciem. Quod quivis percipiet, qui hæc noſtra legens, facilè perceperit, & experiundo ſe ſucceſſus habere ſenſerit. Nam non niſi parvulis & humilibus talia & tanta dantur dona. Quintò advertendum, num circa ſe manifeſtè aſſiſtentes ſentiat ſpiritus in maximis negotiis ſuſcipiendis,

les, pagani, Judæi, Sarraceni, & cujuſcunq; prophani collegii, ſive ſectæ homines, divini nominis invocatione Dæmones adſtringãt: Alii autem nefandiſſimi, deteſtando, & omnibus ignibus plectendo ſcelere, ſe Dæmonibus ſubmittentes illis ſacrificant, & adorant, idololatriæ & viliſſimæ dejectionis rei effecti ſunt: quibus criminibus, etſi priores non ſunt obnoxii, tamen manifeſtis periculis ſe exponunt: Nam etiam coacti Dæmones invigilãt, quò errantes nos decipiant. Ex horum vero Goeticorum anagyri, profluxerunt omnes iſti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Ulpianus Juriſconſultus appellat; protinusque corrumpendos eſſe ſtatuit. Cujuſmodi primus excogitaſſe dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius: Et hodie adhuc circumferuntur confictis titulis libri, ſub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis: item Pauli, Honorii, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracenſis cujuſdam: quorum nugas ſtultè ſecuti ſunt Alphonſus rex Caſtiliæ, Robertus Anglicus, Bachon, & Apponus, & plerique alii deplorati ingenii homines. Præterea non homines modò & ſanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores; ſed & libros à Raziele, Raphaele, Adami, & Tobiæ angelis conſcriptos oſtentant: qui libri tamen acutius inſpicienti ſuorum præceptorum canonem, ritum, conſuetudinem, verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, inſulſam phraſim, apertè ſeſe produnt, non niſi meras nugas, ac impoſturas continere ac poſterioribus temporibus ab omnibus antiquæ Magiæ ignaris, perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſervationibus noſtræ religionis cæremoniis admixtis, inſitisq; multis ignotis nominibus, & ſignaculis ut perterreant rudes, & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas literas. Neq; tamen propterea patet has artes eſſe fabulas: Nam niſi reverà eſſent, atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arcta de illis ſtatuiſſent divinæ & humanæ leges, eas exterminandas eſſe de terra. Cur autem Goetici iſtis ſolis malis utantur Dæmonibus, ea ratio eſt, quia boni angeli difficile comparent, quia Dei juſſum expectãt, nec niſi mundis corde, & vita ſanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles ſe exhibent ad invocandum, falsò faventes, divini-

Si verò candicent, velis, & lacteas: ſic facies. Lithargyris primò teritur, in fictile aquam continens, cum aceto conjicitur, decoquitur, & decoctum per colum trajicito, ſerva inde limonis ſucco citrigeri generis literas exarato: jam enim ſicceſcentibus abduntur, ſi ſervato liquore immerſeris; lacteas & conſpicuas videbis. Si mulierum ubera, vel manus ea madeant, prædicto inſperſo liquore lacte reſudabunt, utitor ſi inops aliquando eorum fueris. Sic quoq; literæ hirci adipe lapidique occultæ prorſus, ſi lapis idem aceto demergatur, prodeunt illicò, & quaſi ſculptæ foras eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, literas increſcere jubes, ut gnavius expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas, & calchantum ſubtiliter pinſito, inde pulvere chartæ inſpergito, panno perfricato, recteq; expoliantur, & ut ſit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuſo juniperi gummi (quod ſcriptoribus *Vernigo* dicitur) addatur reliquis, cùm uſu evenerit, aquâ, vel ſalivâ ſcribito, & nigreſcunt. *Idem.*

Literæ quæ non leguntur, niſi de nocte.

Literas, quæ non leguntur niſi de nocte, cum felle teſtudinis ſcribe, aut lacte ficus ſi ponatur ad ignem, aut cum aqua vermis lucentis de ſero. *Albertus.*

Modus cognoſcendi literas in charta latentes.

Cùm ſint tria genera eorum, cum quibus literæ occultæ ſcribuntur, atque imperfectæ: vel quia res alia deſideratur, ut quæ cum ſæpo quæ cinere aut carbonibus indigent: & quæ aqua, & lachryma Arabica, calcantho, aut perſpicuo, ut quæ alumine (in aqua enim candor videtur) aut quæ denſitate, ut quæ ſale ammoniaco, nam ab igne coguntur: neceſſe eſt ut qui explorare velit, & inunctam oleo chartam contra Solem inſpiciat, & ut mergat in aqua, & ut igni exponat, & ut calchanthi pulvere inſpergat. *Cardanus.*

Literæ, ut conſtitutis diebus deciduæ ſint, & evaneſcant.

Quantum humanum evolat ingenium, dum naturæ ſecreta pandis? Demerſetur tenuis elimatus chalybs in ſeparationis aquam, pondere jam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ reſinæ fuligo addatur, ut nigrior fiat, & dolium cooperies, porphyrite multum teratur, ſcribe, & conſeneſcentes deciderit. Hoc ſilentio prætereundum

dum non putavi, quo maximè præcipuum, & tanquam rei caput eſt, periculum frequenter facere: nam ſi diutiùs in charta commoratur, fortis aqua pluſculum ſuggeratur, & ſi fueris ſedulus, ſub crocea non remanebunt veſtigia, hac indicii normâ fui poteris. Sic aliud conſimile genus habebis, ſi ſic mentiri ſatius fuerit: Chryſocolla, ammoniacum ſal, & alumen æquali certet inter ſe pondere, tuſa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixivium, & faucibus excepturi vaſis lineo panno obtento, colato: ſic igitur parum ebulliat, atramento immiſce, & ubi incolumes aliquantulum durabunt, jam flacceſcentes fiunt caducæ, ad uſum recondito. *Porta.*

Modus delendi literas.

Ceruſſum in æſtate cum lacte ficus miſce, & in paſtillos redige: ſiccato in umbra, & tere, ac rurſus novo lacte ficus imbue forma paſtillos, ſiccato, terito: atque id repete quater, inde ſerva. Cùm opus eſt, literas leviter madefacito, & pulvere illo inſpergito, ſic ut undique adhæreat, finito per horas duodecim ſaltem, confricato tenui linteo aſperiuſculo, in quo goſſipium includatu. *Cardanus.*

Literæ quomodo deleantur.

Rec. Salis communis
Salis gemmæ
Aluminis rochæ ana unc. ij.
Salis ammoniaci unc. iiij.

Miſta deſtillentur ſecundum artem. Hac aquâ literæ humectatæ, evaneſcent. *Fallopius.*

Literæ ut penitus abſtergantur.

Sed lituras, maculas, vel literas penitus abſtergere ſi quæſieris: Calcanthi & ſalnitri aqua calamo ſupra literas delineato. Vel è ſale alkali & ſulphure, parvis conglobatis orbiculis perfrica, ſic erodet, ut nec veſtigium remaneat. *Porta.*

Literæ in lapidibus quomodo inſcribantur.

Si in ſilicem nullo compendio aliquid inſcribere velis: oblinito totū cerâ, inde inſcribito quod lubet, cerâ tamen exactè deraſâ, ubi literæ ſunt, ut nudus ſilex appareat: poſt merge lapidem in aceto acerrimo per ſeptem horas, & exime: at ſi pluribus horis immerſus maneat, citiùs cruſta excidet. Contingit enim fermè, quod in humanis corporibus, cum eſcharotica vocata medicamenta applicantur: ſupplet in aceto vim potentioris medicamenti mora, & multi-

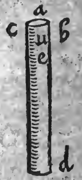
multitudo aceti, cùm mergatur. Siccat enim & penetrat. Unde lapidem comminui neceſſe eſt. Palàm autem eſt, & hoc ad alios lapides traduci poſſe, qui non ſint multò duriores. *Cardanus.*

Ad literas obliterandas.

Literas ſic facilè obliterabis ac delebis. Accipe carnem leporinam, ſicca, tere in pulverem, & vivæ calci miſce, ac literis ſuperpone, vel illine, & infra triduum nullum comparebit illarũ veſtigium. Ex vetuſtiſſimo quodam exemplari. *Mizaldus.*

Epiſtolæ quomodo concludantur, ut aperiri clanculum nequeant.

Epiſtolarũ uſus, & ratio obſignandi tam utilis eſt, quàm etiam neceſſaria. Si igitur adſit ſigillum, antequam cera imponatur, charta ſub eo in capillamenta divaricanda eſt; ſi id feceris, inde cera tolli non poteſt ullâ arte, quin capillamentum pereat. Dignoſcitur ergo aperta epiſtola ex adverſa ſigilli parte fraus. Rurſus ſigillum non adſit, altera ex parte regula & ſtylo divaricāda eſt pars A D. poſtquam jam plicata fuerit epiſtolæ cohæret pars A D. (quæ rectangula, & oblonga eſſe debet) duabus ſciſſuris, altera tangente A. altera propè valde deducenda eſt adverſam partem epiſtolæ per B. inde rurſus reducenda per C. & demum præciſa parte, & in mucronem formata reducenda iterum pars mucronata E. ſub B C. ex B. in C. ita ut pars, quæ tegit B C. quadrata ſit, non mucronata. Pòſt ex adverſa parte pars foliis ad unguem æqualis ac ſimilis A D. abſcindenda eſt: ita fiet ut ſimiles ſint alterutrinque partes, nec unde clauſa ſit dignoſcere quiſquam facilè queat. Inſcribendæ etiam ſunt literæ utrinque ſuper obſignatum locum. *Cardanus.*

Epiſtola quomodo clam aperienda.

Literas obſignatas aperire ſolent ſeta caudæ equinæ, ſed prius parum ceram excalefaciunt, res hæc manuum agilitate & judicio, quàm doctrinâ conſtat: reſtituere oportet è regione prioris loci, ne conſuetudine ſigilli, ſitus mutatus prodat dolum. Aliter inunge ſigilli locum, inde ſuper-

ſuperinfunde dilutum gypſum tenuiſſimum, ex aqua cum modico glutinis piſcium, aut lachrymæ Arabicæ: ſinito cogi, & ita ſigillum adulterinum habebis. *Idem.*

Literæ ne comburi poſſint.

Ne literæ poſſint comburi, Accipe acetum acerrimum, & ovorum albumina. In quibus dilue, & coagita hydrargyrum, eaq; miſcellanea papyrum ter inunge, ac toties reſicca. Poſtea ſcribe ibi quicquid viſum fuerit, & in ignem projice, videbis abſq; ulla combuſtione reſilire. *Ex antiquo libro.*

Literas ut à muribus tuearis.

Atramentum librarum diluto abſynthii temperatum, literas à muribus tuetur, herba verò ipſa à veſtibus inſerta, tineas arcet. *Dioſcorides.*

Albæ literæ ut legi poſſint.

Ammoniacum ſal tritum, & aquæ miſtum, literas albas, & à papyri colore nihil diſtantes reddit: ſed ſi igni admoveris nigreſcent. Ad hunc modum aluminis pulvere ſcripta nō apparent, niſi chartam, dum voles legere, in aquam demerſeris. *Mizaldus.*

Scytale Laconica.

Duo lina teretia polita æqualiaque omnino, charta ſic ad cochlea inſtar ſtricta, & æquali à ſummo uſque ad imum involvebant alterum, ut nihil omninò è ligno conſpici poſſet, inde alterutrinque capita, quæ non integebantur præcidebant in formam, quam à latere vides. Unum ex his lignis Imperator exercitus accipiebat, reliquum apud ſe retinebant. Ubi opus eſſet epiſtola, chartam ligno prædicta ratione involvebant capitibus utrinque affixis;

& in medio etiam tenuiſſima cera certis locis: inde ſcribebant, quæ vellent: eaque à ligno àvulſa, epiſtolæ loco tranſmittebant. *Cardanus.*

Literæ ut aqua viſibiles reddantur.

Cum aqua, in qua alumen diſſolutum ſit, ſcribito, cumque lectioni accedis, aquæ immergendo, latè evadent, viſibiles, & elegantes. *Alexius.*

Literæ

Ad literas argenteas.

Argenteas literas ſic facies abſq; argento. Sume ſtanni optimi unciam unam, argenti vivi uncias duas, miſceantur, & liqueſcant. Deinde terantur cum aqua gummata; & ex ea materia ubi opus erit, formentur literæ. *Mizaldus.*

Color viridis ad ſcribendum.

Accipe floris æris, lithargyrii, argenti vivi, ſingulorum quantum ſufficit: terantur, & miſceantur ſimul cum urina infantis maſculi, & habebis colorem pulcherrimum ſmaragdo ſimilem, non ſolùm ad miniandum, ſed etiam ad ſcribendum. *Alexius.*

Ad literas virides.

Virides literas ſic facies, Accipe folia rutæ, ſuccum exprime, florem æris, & parum croci adde, tere, & dum uti voles, aquâ gummosâ excipe, ac ſcribe. *Mizald. & Alexius.*

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum.

Accipe floris æris, quãtum ſatis eſſe videtur, ponatur in aceto, donec liqueſiat: deinde coletur per pannum ſubtilem. Quod cùm factũ fuerit, ſuper lapide porphyrite teratur optimè cum aqua cõmuni, addẽdo parũ mellis. Deinde cùm benè ſiccatum fuerit, iterum ſuper lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta. *Alex.*

Cœrulei parandi ratio.

Cœruleum cũ melle, ut æris flos conterendũ, ſed purgãdum nõ eſt. Temperatur autẽ ovi albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viſcerũ glutine lucido, & liquefacto & colato, ut ex gummi ſolet.

Cinnabari parandi ratio.

Cinnabari, cùm ſuper lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum: deinde exſiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum vel vitreum, urinaq; ſuperinfundatur, relinquaturque ſic aliquandiu: nam fundum materia petet: poſtea auferatur ſenſim urina, ac rurſus recens addatur. Quod cùm octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ovorum alba, optimè agitata, & in aquam puram diſſolvatur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, ut tranſverſum digitũ emineat, ruſuſq; ſimul agitato; deinde cùm reſiduum fecerit, auferantur ovorum alba ſenſim, rurſusque recentia addantur, ſicque ut cum urina. Nec alia ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum

recentia; miſceantur optimè, fiat liquor & in vaſe aliquo obturato ſervandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet, ligno aliquo miſcendus ſervatur etiam diutiſſimè incorruptus. *Alexius.*

Liquor ad ſcribendum tanto candore præſtans, ut papyrum vincat, in eoque legi poſſit.

Sumito ovorum cortices optimè lotas, easq; ſuper porphyrite, & marmore cum aqua conterito, & in ſcintillam poſitas, ſinito, donec in fundo materia reſideat. Quo facto, ſenſim auferatur aqua, materiaq; vel per ſe, vel ad Solem ſiccetur, ſerveturq;. Quando autem uti voles, accipito gummi ammoniaci, exemptâ flavâ cortice, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto diſtillato, per noctem unam, donec diſſolvatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prędicti pulveris, & fiat liquor omnium albiſſimus ad ſcribendum, & pingẽdum. Hoc etiam liquore, primaria quædam fœmina in Italia ad faciem dealbandam utitur; propterea quòd abſque ulla aliqua læſione cutis, & dentium, ita faciem albam reddit, ut non illita ſed naturâ ſic eſſe videatur. Verùm ſi ad faciem uti velis, liquorem multò rariorem, & tenuiorem eſſe oportet, ut meliùs penetrare & durare queat. Cæterùm ſi ad hunc effectum aliquantulum calci combuſti addideris, optimum feceris. *Idem.*

Modus parandi Vernicem, ad membranas ſive papyrum lævigandam, quâ utimur ad ſcribendum: quæ melior eſt, & pulchrior eâ, qua vulgò utuntur: nec ut illa vulgaris malè olet.

Vernix qua ſcriptores utuntur ad conficiendos libros, eſt gummi juniperi in pulverem redactum. Ex hoc etiam gummi cũ lini oleo cocto liquida Vernix conficitur. Utuntur ſcriptores prædictâ Vernice contrita, ut melius atramentum ſuſcipiat charta, nec perfluat. Verùm ſi meliorem, atque minore precio parare voles, ſumito ovorum cortices mundatas, & leviter contritas, easq; in olla aliqua benè cooperta, in fornace vel figuli, vel vitrearii tam diu ſinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertatur, deinde cribrentur, & fiat pulvis albiſſimus. Quum autem uti voles ponatur aliquantulum ſuper papyrum, atque leporino pede hinc inde ſpergatur, atque quod reliquum eſt, abſtergatur, & ad ſcribendum reddetur optima. Verùm ſi poſteaquam ſcriptum eſt, & exſiccatum, pulverem auferri deſi-

deſideres, aliquantulum cum medulla panis fricetur, & abſterget pulverem omnem. *Idem.*

Modus parandi tabulas albas, delebiles, in quibus ſcribitur ſtylo æneo: cujuſmodi libelli, qui in Germania fiunt.

Accipe gypſi mundi ac cribrati, quãtum ſatis eſt, & cum colla cervina, aut alia diſſolves; quod cùm exſiccatũ fuerit, radatur, politum fiat, & lucidum. Quibus ſic ſe habentibus, rurſus ut priùs diſſolvatur, & radatur: deinde ſumito ceruſſæ, in tenuiſſimum pulverem redactæ, & cribratæ, quãtum ſatis eſt: miſceatur cum oleo lini cocto, & fiat unguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint ſiccentur in umbra per dies quinque aut ſex, deinde panno aliquo, in aqua intincto, deinde expreſſo, expoliantur tabulæ; & ſic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè ſiccentur, quibus ad ſcribendum, delendumque quod ſcriptum fuerit, utitor. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Accipe Boli armeni, ad nucis quantitatem, ſacchari candidi, ad ciceris magnitudinem. Redigentur in pulverem tenuiſſimum ſimul: deinde addantur alba ovorum, miſceantur optimè, contundendo. Quo facto, ſumito librum optimè ligatum, & ſub prælo cum ovorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædictâ compoſitione, & ſiccetur friceturq; benè ut politum, læveq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aquâ communi priùs humectentur: deinde ſubitò auro ſuperpoſito, bombyce premantur leviter, & exiccati, dente lævigentur, atq; ferro frigido, formæ imprimantur. *Idem.*

DE SECRETIS SCIENTIARUM.

LIBER XV.

Præcedenti libro earum artium ſecreta expedivimus, quibus veluti inſtrumentis ad varias ſcientias & artes diſcendas aut docendas utimur. Nũc ergo ſupereſt, ut inſtrumentis expeditis ipſas ſcientias, & artes aggrediamur, &

ea quæ nobis ex his inter ſecreta referri debere videbuntur, exponamus. Sunt autē ſcientiæ vel Phyſicæ, vel Metaphyſicæ, vel Mathematicæ, vel Morales. De Phyſicæ ſcientiæ ſecretis antea paſſim à nobis actum eſt. De cæteris in hoc libro nonnulla perſequemur. Itaque Metaphyſicæ ſcientiæ tractationem de Deo, & Angelis ſeu Dæmonibus bonis aut malis ſub ſe complectitur. Supra quidem primo & ſecundo libris de Deo, & Angelis aliquid egimus. Hîc tamen aliâ ratione Metaphyſica tractaturi ſumus. Supra namq; meram de Deo & Angelis ſcientiam propoſuimus, non quatenus ad aliquid opus, aut effectum ex ipſa ſcientia prodeuntem referenda fuerat. quod jam paucis exequemur, ut hîc formā, ſuprà verò materiam tradidiſſe videamur. Non hîc enim quid Deus ſit, quotq; perſonis cōſiſtat, quid Dæmones ſint exponemus, ſed quomodo nobis Deus cognitus applicandus ſit, Dæmonesq; boni conciliandi; mali verò procul à nobis repellendi. Quâ quidem ratione quævis bona conſequimur, ut hæc meritò potiſsima ſecretorū pars cenſeri debeat.

Quâ ratione Deo conjungamur, eoq; nobis conciliato, fruamur. CAP. I.

MULTA multi ſecreta magnis extulerunt laudibus, quæ vel ad ſcientias, vel ad opes & divitias, vel ad honores, ſanitatem, aliaq; corporis & fortunæ bona comparanda proferuntur: Cum tamen in hac vita nullum ſit, ſana conſcientia bonum hominibus magis exoptandum, cumque nihil ſit quod æternâ felicitate magis expeti debeat, hoc certè ſecretum ſecretorum eſt, quòd omnes Philoſophi Chriſtiano lumine deſtituti, nec non ex Theologis plurimi nequaquam aſſequi potuerunt, quomodo ſc. Deo nobis reconciliato conjungamur, eoque nobis juncto fruamur, ut in hac & altera futura vita genus omne bonorum conſequamur. Veteres equidem Philoſophi, primam rerum omnium cauſam animadverterunt; quæ quod malum eſt oderit, & puniat: bonum verò complectatur, & præmiis afficiat. Cùm itaque judicarent Deum omnis boni, adeoque perfectæ felicitatis eſſe ſcaturiginem, probè quidem ſtatuerunt, ita nobis noſtram eſſe quærendam felicitatem, ut & ſublimi contem-

platione Deum verè agnoſcamus, perfectisque virtutibus ei conjungamur: In hoc tamen aberratum eſt, quòd nec ſubtili contemplatione Deum verè agnoverint, nec perfectas obtinuerint virtutes. Quis autem, & quid Deus verè ſit, aliàs oſtendimus, ubi rationibus philoſophicis fidei tamen noſtræ conſonis, veterum Philoſophorum errores palam fecimus, eoſq; patefactâ veritate confutavimus. At verò quæ ſint perfectæ virtutes quibus vinculum noſtræ cum Deo conjunctionis deſcribitur, ſuo forſan tempore docebimus, ſi licuerit Ethices Chriſtianæ formulam in lucem perferre. Cæterùm ut ſecretum quod proponimus, intelligatur, ſciendum eſt Deum (ut qui perfectiſſimè bonus ſit) nihil acceptare quòd quantumlibet malū exiſtit. Novimus autem, & fateri, quiſquis novit, cogitur, non ſaltem imperfectum eſſe quod in nobis eſt bonum, ſeu voluntatis ſeu quis intellectûs virtutes examinet, ſed etiam vitiis, & erroribus conſpurcatū. Quamobrem ſi Deo conjungi velimus, præteritorū, & futurorū habendā eſt ratio: Præteritorum quidem ut expientur mala, quæ jam perpetrata ſunt: Futurorum verò ut mens noſtra, voluntaſq; ab omnib. erroribus & vitiis expurgentur optimè. Hoc fieri neutiquam poteſt: Illud verò fiet hac ratione, ſi pœnas in æternum uſque reprobationi deſtinatas ſuſtineamus. Hæc eſt vera Philoſophandi ratio, quæ nos in deſperationem deducit, ut viribus & jure deſtituti divinam gratiam imploremus. Secreti quidem hæc prima pars eſt, quam percepiſſe volūt Ariſt. cùm moriturus exclamat *Ens Entium miſerere mei*, & ob hanc deprecationem eum aliqui ſalvum fore credunt: Ego verò ut nulli ſalutem detrahere poſſum, ita nullum quoque propterea ſalvandum eſſe judico, ſi Dei gratiam imploraverit: Deus enim juſtus eſt neceſſariò, at miſericors non item: Cum Deus dum ſeverè juſtitiam exequitur, Deus ſit etiam abſq; miſericordia. Quoniam ergo juſtus quidem abſq; miſericordia poteſt eſſe Deus: at verò miſericors abſq; juſtitia vice verſa non eſt: Ob id ut Divinam exoremus miſericordiā aliqua nobis opus eſt juſtitia, ſed ubi nam hæc juſtitia quæretur? An in nobis, vel in alio? Utique ſeu ſit in nobis, ſeu ſit in alio quærenda, duo ad eam juſtitiam omninò pertinent ac requiruntur, nimirum ut patiendo ſufficiens pœna luatur: Deinde ut agendo Deo perfectè obediatur. Neutrum in nobis eſt. Nam ſi peccatorum pœnas examines, æterna ſunt & nullo

eluibiles tempore: Sin autem dicas hāc aut illam pœnam ſatis eſſe, toto cœlo aberrabit,,cùm vinculum noſtræ cum Deo conjunctionis, etiam leviſſimo peccato diſſolvatur. At hoc diſſoluto, æternæ felicitatis hæreditas abrumpitur. Præterea quòd ut Deo conjungamur, perfecta requiritur obedientia: quàm hæc à nobis aliena ſit, ſatis intelliget qui perfectarum virtutum naturam agnoverit, in quibus nil vitioſum admittitur. Ubinam ergo juſtitiam exquiremus, cujus adminiculo ad exorandam Dei miſericordiam aditum habeamus? Methodica morborum curatio eſt, ut mali cauſas intueamur, & eis applicentur remedia contraria. Philoſophicis demonſtrationibus aliàs docuimus, humanum genus à duobus primis parentib. incœpiſſe, non naturali quidem modo. Sic enim ab aliis, ut nos facti fuiſſent, quibus poſteriores cenſerentur: Sed modo miraculoſo, à prima nimirum cauſa, quæ cùm perfectè bona eſſet, primos ita parentes fecit, ut finem ſuum, adeoq; ſibi deſtinatam felicitatem conſequerentur. Unde igitur hoc malum cui obnoxii ſumus in nos irrepſit? Miſeria nobis, imperfectio, & mali cujuslibet, peccatiq; fomes connaſcitur, A noſtris ergo parentibus, malum hoc, hæreditariâ ſorte nanciſcimur. Cùm itaque miſeri ſimus alterius vitio: par eſt ut (ſiquidem aliqua ſalutis ratio ſuppetat) alterius merito bonum amiſſum recuperemus, cùm ex nobis ipſis Divinæ Juſtitiæ ſatisfieri non poſſit. Sed quis ille erit qui tantum promereatur? Num Plato? Num Ariſtoteles? Num Diva Maria? Num Divus Petrus, aut alius ex Sanctis quiſpiam? Ut Deo ſatisfaciat, oportet pœnam luere ſufficientem & perfectam offerri obedientiam. At ſi dicas Platonis meritum, noſtram eſſe juſtitiam, Platonem oportuit ut Divino judicio faceret ſatis, pro ſuis ipſius peccatis æternas luere pœnas, & nihilominus eſſe Deo perfectè obtemperantem: Id ſi potuit (quod falſiſſimum eſt) pro ſe ſolùm modò ſatisfecit, nec nobis quicquam fuit promeritus. Eadem eſt aliorum ratio, quicunque à peccatoribus progeniti, hujuſce mali fomitem contraxerunt. Cæterùm quod malum hoc in omnium gentium familiis animadvertatur, rationi conſentaneum eſt, hujuſce mali ſcaturiginem ad primos referendam eſſe parentes. In nullo igitur homine noſtra nobis quærenda eſt juſtitia: Talis enim ſponſor, aut interceſſor requiritur, qui Deum nunquam offenderit, atq; adeò in maledictione natus non ſit,

ut

ut ſunt omnes, quos hæc naturalis hominum procreatio ſuſcitavit. Nam ſi quis vel leviſſimè peccaverit, vel fuerit hæreditate natalitiâ reprobus, pro ſe ipſo nequaquam ſatisfacere poterit, multò minùs aliis boni quidpiam promerebitur. Ecquid igitur, an in Angelis, aut Dæmonibus noſtræ ſalutis aditum quæremus? Incerti ſumus: Nam nec ejus rei ratio ſuppetit, nec authoritas Philoſophorum ſatis eſt: Cùm ratione ſalutis via nequeat inveſtigari, deſperandum eſt, aut aliò mens convertenda, ut ex auditu & credendo conſequamur, quod intelligendo non poſſumus. Judæis à primo ſtatim primorum parentum lapſu futurus redemtor Meſſias ille exoptatiſſimus promiſſus eſt, qui totius mundi peccata ſufferret. Hic homo natus eſt, & ſuâ paſſione perfectâq; obedientiâ, ſevero Dei judicio, noſtro nomine, ſatisfecit. Verùm ſi homo fuit (inquies) eidem fuit, cui nos, obnoxius condemnationi, ſicque nec perfectè Deo obtemperare potuit, ſibiq; non alii cuiquam paſſus eſt. Myſterium hic animadverte: Noſter hic Meſſias non eſt ex naturali hominum ſerie: ſic enim peccatorem naſci oportuiſſet: Sed eum Deus extraordinario modo ſuſcitavit. Nam non ex viri & mulieris copula natus eſt noſter Redemtor, qui modus eſt hæreditariæ propagationis. Sed ex Maria virgine ſacroſancto Divinæ majeſtatis lumine (quem ſanctum ſpiritum vocamus) illuſtrata conceptus eſt, quo fit ut is homo, Deusq; ſit, matris nimirum Mariæ virginis Filius, & Dei Patris altiſſimi. Paſſus hic eſt, mortuusq; ſub Pontio Pilato, cùm tamen eſſet naturâ puriſſimus operibusq; ſanctiſſimus. Quemadmodum itaq; primorum parentum lapſu, vinculum noſtræ cum Deo conjunctionis diſruptum eſt: ſic hujus interceſſoris ſanctiſſimi merito, idem vinculum reſtitutum: Sed eâ ratione tamen ut naturalis hominum propagatio non ob id interrumpatur, ſed ut cœpit ad extremum uſq; hominem proceſſura ſit, quò mors in omnem hominem deſcendat, ut omnis homo fiat gratiæ capax, ſiquidem gratia peccatum præſupponit. An verò ſatis eſt, hunc mediatorem eſſe paſſum, ut omnis homo ſalvetur, cùm non uni magis quàm alteri paſſus ſit? Neutiquam certè ſatis hoc eſt: Sed ut peccatum à noſtris parentibus, in nos transfunditur, dum in utero materno concipimur: Sic neceſſarium eſt, ut hoc noſtri mediatoris meritum nobis adaptemus, quæ *ſpiritualis eſt regeneratio* Theologis. Hæc applicatio in hunc mo-

dum fit, cùm nos ſcilicet noſtram confitentes miſeriam, certò credimus hunc Mediatorem JESUM CHRISTUM pro nobis eſſe mortuum, ut nobis hac ratione peccata noſtra remitterentur, atq; adeò Dei Patris gratiam nacti felicitatem æternam conſequeremur. Hoc itaque ſecretum eſt, quò Deo, nobis reconciliato, conjungimur, quo ſecuram nacti quietem, ſincerâq; freti conſcientiâ, & ſpe nunquam deceptura gaudentes hujus vitæ terminum, noſtriq; redemtoris adventum expectamus, qui nos in regni ſui palatia deducturus eſt. *Nic. Taurellus.*

Quomodo ea, quæ deſideramus ſcire, aſſequamur.

CAP. II.

UNICA & vera via ad omnia ſecreta eſt, ut recurras ad Deum, omnis boni authorem; & (ſicut Chriſtus docet) Primò *quæras regnum Dei & juſtitiam ejus, & cætera adjicientur vobis.*

2. Item, *Cavete ne corda veſtra graventur crapulâ & ebrietate, & curis hujus vitæ.*

3. Item, *Commendes curas Domino, & ipſe faciet.*

4. Item, *Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in viâ, quâ ambulas.*

5. *Et intellectum tibi dabo, & docebo te: in via quam gradieris, oculo meo te regam.*

6. Item. *vos qui mali eſtis, ſcitis dare bona filiis veſtris: quantò magis pater veſter, qui eſt in cœlis, dabit Spiritum ſanctum petentibus.*

7. Item, *Si volueris facere voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, verè diſcipuli mei eſtis, & veniemus ad vos, & manſionem apud vos faciemus.*

Septem hæc ſcripturæ loca, ſi de litera ad ſpiritum ſeu in actum deduxeris, errare non poteris, quin deſideratam metam attingas, à ſcopo non aberrabis, & ipſe Deus per Spiritum ſanctum ſuum te docebit utilia & vera: dabit etiam tibi miniſtros angelos ſuos, tuos comites, doctores & adjutores, ad omne ſecretum mundi. Mandabit & omni creaturæ, ut tibi obediat, ut lætus & gaudens dicas cum Apoſtolis, tibi obedire ſpiritus. Tandem quod maximum eſt, certus eris, nomen tuum ſcriptum eſſe in cœlis.

ALIA via eſt, & communior, ut tibi revelentur, etiam te inſcio, ſecreta à Deo vel Spiritibus, quia ſecretum in ſua poteſtate habent, vel per ſomnia, vel per fortes imaginationes,

tiones, ſeu impreſſiones. Aut ex nativitatis conſtellatione per cœleſtes intelligentias.

TERTIA via eſt improbus labor, quo ſine aliquo divino numine nihil magni admiratione dignum aliquis aſſequitur, ſicut dicitur:

Tu nihil invita dicas faciásve Minerva.

Quia omne bonum à Deo, ſolo bono à quo quæ volumus impetrari oportet, in ſpiritu & veritate ac ſimplici corde orando. Concluſio ſecreti ſecretorum eſt, ut ſe quiſque excitet ad orandum pro eo, quod quis deſiderat, & non patietur repulſam. Non deſpiciat aliquis orationem ſuam: nam à quo petitur Deus & largiri poteſt, & largiri vult, modò agnoſcamus authorem, à quo ſimpliciter petamus deſideria noſtra. Clemens & bonus pater amat filios deſideriorum, ſicut & Danielem & citiùs exaudit, quàm nos evincere poſſimus duritiem cordis noſtri ad orãdum, ſed non vult, ut demus Sanctum canibus, non vult eſſe deſpectum, & contemtum clenidiorum theſauri ſui. Ergo diligenter & ſæpe legas, & relegas has ſequentes regulas, ac vitam omneſque cogitationes tuas inſtituas ac dirigas ad eas præceptiones, & omnia tibi ex animi tui ſententia cedent in Domino, cui confidis. 1. Qui vult ſecreta ſcire, ſecreta ſecreti ſciat cuſtodire, & revelandà revelet: ſigillanda ſigillet: & ſacrum non det canibus, nec Margaritas projiciat ante porcos. Hanc legem obſerva & aperientur tibi oculi mentis ad intelligenda ſecreta, & audies tibi divinitùs revelari, quicquid animus tuus deſideravit. Habebis etiam promta Angelorum Dei & ſpirituum in natura miniſteria obſequentiora, quam ullus animus humanus deſiderari poſſit. 2. In omnibus invoca nomen Domini, & ſine invocatione Dei per unigenitum filium nihil ſuſcipias ad cogitandum vel faciendum. Utere autem ſpiritibus tibi datis ac attributis tanquam miniſtris, ſine temeritate & præſumtione cum debita reverentia erga ſpirituum Dominum, tanquam legatis Dei & quod reliquum eſt vitæ, pacificè perages ad Dei honorem, & tuam ac proximi utilitatem. 3. Vive tibi & Muſis, multitudinis amicitias vita: temporis ſis avarus: omnibus beneficus: utere donis tuis: vocationi invigila: verbum Dei nunquam recedat ab ore tuo. 4. Obtempera benè monentibus, fuge procraſtinationem omnem: ad cõſtãtiam & gravitatem in dictis & factis tuis te aſſuefac: tentationibus tentatoris reſi-

reſiſte per Verbum Dei: fuge mundana; cœleſtia quære, non innitaris prudentiæ tuæ, ſed in omnibus ad Deum reſpice, ſecundùm Scripturæ ſententiam. Cùm neſcimus quid faciamus, ad te, Deus, elevamus oculos noſtros, & à te expectamus auxilium. Ubi enim humana nos deſtituunt præſidia, ibi Dei offulget auxilium ſecūdum Philonis dictum. 5. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex omnibus viribus tuis, & proximum ſicut teipſum, & Dominus te cuſtodiet tāquam pupillam oculi ſui, & ab omni malo liberabit, ac te replebit omni ſuo bono, nihilq; deſiderabit anima tua, cujus non compos ſis futurus modò tibi ad ſalutem corporis & animi contulerit. 6. Quicquid didiceris, frequenter repete, & menti tuæ infige, & multum diſcas non multa: quia animus humanus non poteſt omnibus par eſſe, niſi divinitùs quis regeneratus ſit. Huic nihil eſt tam arduum, aut tam multiplex, cui par eſſe non poſſit. 7. Invoca me in die tribulationis, & exaudiā te, & honorificabis me, dicit Dominus. Omnis autem ignorantia eſt tribulatio animi: Invocato ergo in ignorantia tua Dominum, & exaudiet te: & memento, ut honorem tribuas Deo ac dicas cum Pſalmiſta: *Non nobis, Domine, non nobis, ſed Nomini tuo da gloriam. Ex Magia veterum.*

Ut boni Dæmones nobis concilientur.

CAP. III.

INEXPLETUS eſt hominū animus, utpote qui non ſit iis contentus, quæ natura, Deusque conceſſerunt: Magicis enim artibus Dæmones in auxilium convocantur, ut & prædictione rerum abſtruſarum, & edendis miraculis humanæ libidini ſatisfiat. Duplices autē fecerunt magi Dæmones, proprios nimirum, & communes. Proprii ſunt qui nobis ab ortu primo aſſiſtunt, genioſq; nuncupant, quaſi congenitos. Horū triplex quoq; genus conſtituitur: Alius enim ſacer eſt, qui vitæ hujus actiones ad omne bonum dirigit: Alius eſt genituræ, qui propriè genius appellatur: Tertius autem profeſſionis eſt, de quibus copioſe *Cornelius Agrippa*. Hi ſunt vitæ cuſtodes, & actionum directores, qui non alliciuntur quidem, utpote qui jam nobis adſint: ſed vitæ ſanctimoniā, puritate cordis, & ſedulitate conſervantur, & ad auxilium excitantur. Genituræ Dæmones, & profeſſionis & in fluctibus cœleſtibus prodire volunt Aſtronomi, quò fit, ut ex erectis nativitatib. quid unicuique ſit expectādum, prædicere nitantur. Dæmones autem

qui

qui ſunt extra nos, magi variis rationibus alliciunt, ut voci participes fiant: Diſcrimine tamē duplici, cùm Dæmonum alii boni ſint, alii verò mali, ut hinc aliam velint licitam eſſe magiam, aliam verò illicitam: Hāc quidem, cùm mali Dæmones circulis, aut aliā ratione conjurantur, ut magis obtemperare cogantur. At illam, cùm mali Dæmones verbo divino, vel exorciſmis propelluntur, vel cùm boni Dæmones inventis eorum nominibus arte calculatoriā, & aſtronomica ex diſpoſitione corporum cœleſtium, characteribus & ſignaculis, vel etiam ſacris obteſtationibus alliciuntur. Præclara nempe res hæc eſt, niſi ſuperſtitione plena ſit, impoſturis, & impietate. Quoniam verò Magi complures ſe bonos ſpiritus habere glorientur, res hæc diligenter obſervanda eſt, an boni vel mali ſint, ne dū ad hoſce magos confugimus, Cacodæmonis auxiliū imploremus, quæ prima via eſt ad perditionem, In eos enim Diabolus poteſtatem habet, qui licitis, & à Deo traditis mediis contemtis, ad eum confugiunt. Hi nebulones (Magos intelligo) miſerrimas aniculas perſequuntur, & plures tamen animas perdunt, quàm ſagæ corpora. Sit ergo ſyncera vitæ puritas, & inculpata fides hominis ſpiritum familiarem habentis, & miracula exercentis primum certumque boni ſpiritus indicium, qualis fuit Moſi, Heliæ, Eliſæi, Petri & aliorum Apoſtolorum, licèt ſingularis Dei virtus appellari debeat potiùs, quàm ſpiritus. Ex impia verò vita, vel hypocritica contrarium intelligatur: Hypocriticam dixi, Sæpè ſiquidem ſe Diabolus in angelum lucis transformat, ut homines hac ratione decipiantur. Alia quoq; via eſt ſpirituum dignoſcendorū. Nam boni ſpiritus nequaquam mediis accommodāt, ut vel vitiis includātur, vel characteribus, aut circulationibus utendum ſit. Tales enim ceremoniæ pacti ſigna ſunt, quod icit dæmon cum circulatore: Boni verò ſpiritus non paciſcuntur. Nullum ergo bonū ſpiritum in magis agnoſcimus: Boni ſiquidem ſpiritus ſolo Dei juſſu reguntur, nec characteribus, ſignaculis, nominibúſve moventur phantaſticis, ut ſeſe cuiquam adjungāt, & ad explendam ejus libidinem miracula exerceant ſuperatis naturæ limitibus. *Nic. Taurellus.*

Ut vinciantur mali ſpiritus. CAP. IV.

CUM itaque ratio nulla ſit, ut bonos ſpiritus arbitrio noſtro ſubmittamus, cum malis paciſcendum eſt, & quia non poſſumus ſuperos; Acheronta movebimus.

les, pagani, Judæi, Sarraceni, & cujuſcunq; prophani collegii, ſive ſectæ homines, divini nominis invocatione Dæmones adſtringāt: Alii autem nefandiſſimi, deteſtando, & omnibus ignibus plectendo ſcelere, ſe Dæmonibus ſubmittentes illis ſacrificant, & adorant, idololatriæ & viliſſimæ dejectionis rei effecti ſunt: quibus criminibus, etſi priores non ſunt obnoxii, tamen manifeſtis periculis ſe exponunt: Nam etiam coacti Dæmones invigilāt, quò errantes nos decipiant. Ex horum vero Goeticorum anagyri, profluxerunt omnes iſti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Ulpianus Juriſconſultus appellat; protinusque corrumpendos eſſe ſtatuit. Cujuſmodi primus excogitaſſe dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius: Et hodie adhuc circumferuntur confictis titulis libri, ſub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis: item Pauli, Honorii, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracenſis cujuſdam: quorum nugas ſtultè ſecuti ſunt Alphonſus rex Caſtiliæ, Robertus Anglicus, Bachon, & Apponus, & plerique alii deplorati ingenii homines. Præterea non homines modo & ſanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores; ſed & libros à Raziele, Raphaele, Adami, & Tobiæ angelis conſcriptos oſtentant: qui libri tamen acutius inſpicienti ſuorum præceptorum canonem, ritum, conſuetudinem, verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, inſulſam phraſim, apertè ſeſe produnt, non niſi meras nugas, ac impoſturas continere ac poſterioribus temporibus ab omnibus antiquæ Magiæ ignaris, perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſervationibus noſtræ religionis cæremoniis admixtis, inſitisq; multis ignotis nominibus, & ſignaculis ut perterreant rudes, & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas literas. Neq; tamen propterea patet has artes eſſe fabulas: Nam niſi reverâ eſſent, atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arcta de illis ſtatuiſſent divinæ & humanæ leges, eas exterminandas eſſe de terra. Cur autem Goetici iſtis ſolis malis utantur Dæmonibus, ea ratio eſt, quia boni angeli difficile comparent, quia Dei juſſum expectāt, nec niſi mundis corde, & vita ſanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles ſe exhibent ad invocandum, falſo faventes, divini-

tatem mentientes, ſemper præſto, ut aſtu ſuo decipiant, ut venerentur, ut adorentur: Et quia mulieres ſecretorum ſunt avidiores, ac minus cautæ, atque in ſuperſtionem proclives, faciliusque illuduntur, ideò illis ſe præbent faciliores, faciuntque ingentia prodigia: cujuſmodi de Circa, Medea, & de aliis canunt Poëtæ: teſtantur Plinius, Cicero, Seneca, Auguſtinus, & multi alii, tum Philoſophi, tum Catholici Doctores, & Hiſtorici: ipſæ etiam ſacræ literæ. Nam in libris Regum legimus, Pythoniſſam mulierem, quæ erat in Endor, evocaſſe animam Samuelis Prophetæ, ſeu malignum ſpiritum, qui illius ſumſerit imaginem. Tamen Hebræorum Magiſtri dicunt, quod etiam Auguſtinus ad Simplicianum fieri poſſe non negat, quia fuerit vetus ſpiritus Samuelis, qui ante completum annum diſceſſu ex corpore facilè evocari potuit, prout docent Goetici. Quinetiam Magi necromantici, illud naturalibus quibuſdam viribus, ac vinculis fieri poſſe autumant, ſicut nos in libris noſtris de occulta Philoſophia tractamus. Ideoq; antiqui Patres, rerum ſpiritualium periti, non ſine cauſa ordinaverunt, ut corpora mortuorum ſepelirentur in loco ſacro, & luminibus ſocientur, aquâ aſpergantur, thure & incenſo ſuffumigentur, & expientur orationibus, quouſq; ſuper terram extiterint. Nam ut ajunt Magiſtri Hebræorum, omne corpus noſtrum, & carnale animal, & quicquid in nobis ſuper materia carnis malè diſpoſita innititur, relinquitur in cibum ſerpenti, & ut ipſi vocant Azazeli, qui eſt dominus carnis, & ſanguinis, & princeps hujus mundi, & vocatur in Levitico princeps deſertorum, cui dictum eſt in Geneſi: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ*. Et in Eſaja: *Pulvis panis tuus*, hoc eſt, corpus noſtrum crearum ex pulvere terræ, quamdiu non fuerit ſanctificatum & tranſmutatum in melius, ut non amplius ſerpentis, ſed Dei ſit effectum, videlicet ex carnali ſpirituale, juxta verbum Pauli dicentis: *Seminatur quod animale eſt, & reſurget quod ſpirituale eſt.* Et alibi: *Omnes immutabuntur*, quia multi remanſuri ſunt in perpetuum cibum ſerpentis. Hanc itaque turpem, & horridam carnis materiam, ac ſerpentis cibum morte deponimus, illam aliquando in meliorem ſortem, & ſpiritualem tranſmutatam aſſumturi, quod erit in reſurrectione mortuorum. Et jam factum eſt in his, qui primitias reſurrectionis deguſtarunt, & multi hoc ipſum virtute defici

te defici ſpiritus in hac vita cõſecuti ſunt, Enoch, & Helias, & Moyſes, quorum corpora tranſmutata in naturam ſpiritualem non viderunt corruptionem, nec ſicut cætera cadavera poteſtati ſerpentis relicta ſunt. Atq; hæc eſt illa diſceptatio diaboli cum Michaële de corpore Moyſi, cujus meminit in epiſtola ſua Judas. Sed de Goetia, & Necromantia hæc ſatis.

DE THEURGIA Cap. XI.

THeurgiam verò pleriq; putant haud illicitam, quaſi hæc bonis angelis, divinoque numine regatur: Cùm ſæpiſſimè tamen ſub Dei, & angelorum hominibus malis Dæmonum fallaciis obſtringatur: Non ſolum ſiquidem naturalibus viribus, ſed etiam certis ritibus, & Ceremoniis cœleſtes, & per illas divinas virtutes nobis conciliamus, & attrahimus: de quibus multis regulis antiqui Magi editis voluminibus pertractant. Omnium autem ceremoniarum pars maxima, in munditia ſecunda conſiſtit: primum quidem animi, deinde etiam corporis, & eorum quæ circa corpus ſunt, ut in cute, in veſtibus, in habitaculis, in vaſis, in utenſilibus, oblationibus, hoſtiis, ſacrificiis, quorum munditia ad divinorum conſuetudinem, & contuitum diſponit, & in ſacris ſummopere efflagitatur juxta verba Eſajæ, *Lavamini & mundi eſtote, & auferte malum cogitationum veſtrarum.* Immunditia verò quia aërem frequenter, & hominem inficit, mundiſſimum illum cœleſtium, & divinorum influxum diſturbat, & mundos Dei ſpiritus fugat. Verùm nonnunquàm immundi ſpiritus, & deceptrices poteſtates, ut venerentur, & adorentur pro Diis, etiam hanc munditiam requirunt. Ideò hic maxima opus eſt cautelâ, de quibus latè in libris noſtris de occulta Philoſophia diſſeruimus. Verùm de hac Theurgia, ſive divinorum magia plura diſputans Porphyrius, tandem concludit, Theurgicis conſecrationibus poſſe quidem animam hominis idoneam reddi, ad ſuſceptionem ſpirituum, & angelorum, ad videndos Deos: reditum verò ad Deum hac arte præſtari poſſe inficiatur omnino. Ejus itaque ſcholæ ſunt, ars Almadel, ars notoria, ars Paulina, ars revelationum, & ejuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eò ipſo ſunt pernicioſiora, quò apparent imperitis diviniora.

De Cabala.

Cap. XII.

Verùm occurrunt hic mihi verba Plinii, qui, Eſt & alia *(inquit)* Magices factio, à Moyſe etiamnum, & Latopæa Judæis pendens: quæ verba me de Cabala Judæorum commonefaciunt, quam in monte Sina à Deo ipſo Moſi datam penes Hebræos conſtans opinio eſt: ac deinceps ſucceſſionum gradus citra literarum monumenta, uſque in Eſræ tempora poſterioribus ſola vivâ voce tradita, quemadmodum Pythagorica dogmata olim ab Archippo & Lyſiade, qui in Græcia Thebis Scholas habuerunt, tradebantur, in quibus diſcipuli memoriter doctorum præcepta tenentes, ingenio & memoriâ pro libris utebantur: Sic & Judæi quidam literas aſpernati, in memoria & obſervatione, ac vocali traditione hanc collocarunt: Unde *Cabala* ab Hebræis, quaſi ſolo auditu unius ab altero receptio nuncupata eſt. Ars (ut fertur) pervetuſta, nomen autem non niſi recentibus temporibus Chriſtianis cognitum. Ejus verò duplicem tradunt ſcientiam, unam de Breſſili, quam & Coſmologiam appellant, videlicet rerum, creaturarum naturalium, & cœleſtium vires explicantem, & legis bibliæque arcana Philoſophicis rationibus exponentem: quæ profectò hac ratione nihil differt a magia naturali, in qua Salomonem regem præſtitiſſe credimus. Legitur namq; in ſacris Hebræorum hiſtoriis, illum diſputare ſolitum à cedro Libani uſque ad Hyſſopum: item de jumentis, volucribus, reptilibus, & piſcibus, quæ omnia magicas quaſdam naturæ vires præ ſe ferre poſſunt. Ipſe quoque inter poſteriores Moyſes Ægyptius, in expoſitionibus ſuis ſuper Pentateuchum, & plures Thalmudiſtæ, hanc inſecuti ſunt. Alteram verò ejus ſcientiam vocant de *Mercava*, quæ eſt de ſublimioribus divinarum, angelicarumque virtutum, ſacrorum nominum, & ſignaculorum contemplationibus: quædam quaſi ſymbolica Theologia, in qua literæ, numeri, figuræ, res & nomina, & elementorum apices, ac lineæ puncta & accentus, omnia ſunt profundiſſimarum rerum, & magnorum arcanorum ſignificativa. Hanc rurſus bivariàm ſecant. In *Arithmeticam* videlicet, quæ *Notariacon* vocatur, de angelicis virtutibus, nominibus ſignaculis, etiam Dæmonum ac animarum conditionibus tractans: atque in *Theomantiam*, quæ divinæ majeſtatis myſte-

myſteria, emanationes, ſacraque nomina, & pientacula ſcrutatur: quam qui novit, hunc ajunt admirandis pollere virtutibus, ita quod dum velit, futura omnia præſciat, toti naturæ imperet, in Dæmones, angelos jus habeat, & miracula faciat. Hac putāt Moyſen tot ſigna edidiſſe: virgas in colubrum, aquas in ſanguinem vertiſſe, ranas, muſcas, pediculos, phantaſtas, bruchos, ignem cum grandine, veſicas, & tabes Ægyptiis immiſiſſe: primogenitum omne ab homine uſque ad pecus interemiſſe: ſuoſque deducentem mare aperuiſſe, fontem de petra, coturnices de cœlo produxiſſe: aquas amaras dulcoraſſe: fulgura, & nubes per diem, columnam ignis per noctem ſuis præmiſiſſe: vocem Dei viventis ad populum è cœlis devocaſſe: arrogantes, murmurantes leprā percuſſiſſe: malè merentes ſubitā ſtrage, alios terræ hiatu abſorptos affeciſſe: populum cœleſti cibo paviſſe: Serpentes placaſſe: venenatos curaſſe: numeroſam turbam ab infirmitate, veſtes eorum a corroſione conſervaſſe: & hoſtium victricem reddidiſſe. Hac denique miraculorum arte & Joſue ſtare Solem præcepiſſe: Heliam ignem in adverſarios è cœlo devocaſſe, puerum mortuum vitæ reſtituiſſe: Danielem leonum ora perſtrinxiſſe: tres in camino æſtuantis incēdii carmina luſiſſe. Porrò hac arte aſtruunt perfidi Judæi etiam Chriſtum tam admiranda ſæpe feciſſe. Salomonem quoq; hanc percalluiſſe, atq; ex ea artem contra Dæmones, eorum denique vincula, & conjurationum modos, ac contra morbos excantamenta tradidiſſe, ut author eſt Joſephus. Verùm ego Deum Moyſi, cæteriſq; Prophetis multa, quæ continentur ſub cortice Verborum legis, prophano vulgo non communicanda myſteria retexiſſe, ut non dubito, ſi hanc quam jactant Hebræi Cabalæ artem, quam ego multo labore aliquando ſcrutatus ſum, non niſi meram ſuperſtitionis rapſodiam, ac Theurgicam quandam Magiam agnoſco: quòd ſi (ut Judæi jactant) à Deo profecta, ad vitæ perfectionem, ad hominum ſalutem, ad Dei cultum, ad intelligentiæ veritatem conduceret, profectò ſpiritus ille veritatis, qui repudiata ſynagoga venit nos docere omnem veritatem, hanc uſque in hæc poſtrema tempora, ſuam non celaſſet Eccleſiam: quæ profectò omnia novit quæ ſunt Dei, cujus benedictio baptiſmus, cæteraque ſalutis ſacramenta revelata ac perfecta ſunt in omni lingua. Uniuſcujuſque enim linguæ par eſt, & eadem virtus, mo-

do par ſit,& eadem pietas: Nec eſt aliud nomen in cœlis, nec in terra, in quo oporteat nos ſalvos fieri, præter unum nomen Jesu, in quo recapitulantur & continentur omnia. Hinc Judæi in divinis nominibus peritiſſimi, parum aut nihil poſt Chriſtum operari poſſunt, ſicut priſci illorum patres. Quod autem experimur, & videmus hujus artis (ut vocant) revolutionibus, ſæpè miras magnorum myſteriorum à ſacris literis extorqueri ſententias, totum hoc nihil aliud eſt, quàm luſus quidam allegoriarū, quas otioſi homines in ſingulis literis, & punctis, & numeris occupati, quod hæc lingua, & ſcribendi ritus facilè patiuntur, pro eorum arbitrio fingunt, atq; refingunt: quæ etſi nonnunquam magna ſonent myſteria, nihil tamen probare, nec evincere queunt, quin juxta verba Gregorii, eadem facilitate contemnere liceat, quā aſſeruntur. Confinxit ſimili artificio pleraque Rabanus Monachus, ſed latinis characteribus, & verſibus, inſertis variis imaginibus, qui quaq; verſus lecti, per quælibet ſuperficiei, ac imaginum lineamenta, ſacrum aliquod denunciant myſterium, depicta illic hiſtoriæ repræſentativum, quæ etiam ex prophanis literis extorqueri poſſe nemo negat, qui Valeriæ Probæ ex Vergilii carminibus compoſitas de Chriſto centones legerit, quæ omnia & ejuſmodi, ſunt ſpeculationes otioſorum hominum. Quod autem ad miraculorum operationem attinet, neminem veſtrum puto tam ſtolidæ cervicis, qui de illis credat aliquam artem haberi vel ſcientiam. Eſt itaque nihil aliud hæc Judæorum Cabala, quàm pernicioſiſſima quædam ſuperſtitio, quæ verba & nomina, & literas, ſparſim in ſcriptura poſitas, pro arbitrio ſuo colligunt, dividunt, transferunt: Et alterum ex altero facientes, ſolvunt membra veritatis, ſermones, inductiones, & parabolas hinc inde ex propriis fictionibus conſtruentes, aptare illis volunt eloquia Dei, & perimpudenter exortas ſupputationes dictionum, ſyllabarum, literarum, numerorum, tentant violentas, & blaſphemas perfidiæ ſuæ inferre probationes. Præterea iis nugis inflati, ineffabilia Dei myſteria & quæ ſunt ſuper ſcripturam arcana, ſeſe invenire & ſcire jactant, per quæ etiam prophetare & virtutes, & miracula ſeſe perficere, ſine rubore magnaq; audacia mētiri non erubeſcunt. Sed accidit illis quod cani Æſopico, qui pane relicto, & in ejus umbrā inhians, perdidit eſcam: Sic perfidum hoc, & duræ cervicis hominum genus, ſem-

per

per in umbras ſcripturæ occupatum, & circa illas vanitates ſuâ artificioſâ, ſed ſuperſtitioſâ Cabalâ impetum faciens, amittit panem vitæ æternæ, & inanibus nominibus depaſtum, perdit verbum veritatis. Ex hoc Caballiſticæ ſuperſtitionis Judaico fermento prodierunt puto Ophitæ, Gnoſtici, & Valentiniani hæretici, qui ipſi quoq; cum diſcipulis ſuis Græcam quandam Cabalam commentati ſunt, omnia Chriſtianæ fidei myſteria pervertentes, & hæreticâ pravitate ad Græcas literas, & numeros protrahentes, ex illis conſtruentes corpus, quod vocant veritatis, docentes abſque illis literarum, & numerorum myſteriis non poſſe in Evangelicis literis inveniri veritatem, quia variæ ſunt, & alicubi ſibi repugnantes, plenæq; parabolis ſcriptæ, ut videntes non videant & audientes nõ audiant, & intelligentes non intelligant, ſed cæcis & errantibus juxta ſuæ cæcitatis, erroris capacitatem propoſitas: latentem verò ſub illis ſinceram veritatem ſolis perfectis non per ſcripta, ſed per vivæ vocis ſucceſſivam pronuntiationem eſſe creditam: atq, hanc eſſe illam Alphabetariam, & Arithmeticam Theologiam, quam Chriſtus ſecretò manifeſtavit Apoſtolis, & quam Paulus ſe loqui dicit non niſi inter præfectos. Cùm enim hæc altiſſima ſint myſteria, ideò nec ſcripta eſſe, nec ſcribi, ſed in ſilentio ſervari apud ſapientes id abſcondito ſecum illa abſcondentes. Sapiens autem apud eos nemo, niſi qui maxima hæreſeos monſtra fabricare novit. *Idem.*

DE PRÆSTIGIIS.

CAP. XIII.

SED redeamus ad Magiam, cujus particula etiam eſt præſtigiorum artificium, hoc eſt, illuſionem quæ ſecũdum apparentiam tantum fiunt, quibus Magi phantaſmata edunt, multaq; miracula, circulatoriis fraudibus ludunt, & ſomnia immittunt, quod nõ tam Goeticis incantamẽtis, & imprecationibus, Dæmonumq; fallaciis, quàm etiã certis ſuffumigiorum vaporibus, luminibus, phyltris, collyriis, allegationibus, & ſuſpenſionibus, præterea annulis, imaginibus, ſpeculis, ſimilibusq; magicæ artis pharmaciis, & inſtrumentis naturali, cœleſtiq; virtute perpetratur. Multa manuũ promtâ ſubtilitate, & induſtria fiunt, cujuſmodi, ab hiſtrionibus & joculatoribus quotidie fieri cernimus, quos idcirco *Chyroſophos*, hoc eſt, manuſapientes appellamus.

Extant

hanc rem uſurpant eam Sacerdotes antiqui: quemadmodum & olivæ ramos, quæ tantæ eſſe puritatis dicitur, ut ferant olivam à meretrice plantatam, vel infructuoſam perpetuò manere, vel omninò exareſcere. Simili modo expiationi conferre arbitrātur, thus, myrrham, verbenam, valerianam, *phu* Arabibus dictam, palmam Chriſti portatam, antirrhinon, vel radicem bryoniæ ſiccam ac radicis ariſtolochiæ ſiccæ ſuffitum: item benedictam, & caryophyllatam, ſcillam quoq; in limine domus ſuſpenſam. Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, ut domus in qua ſata ſit, exiſtimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Moravia naſci fertur rara, quæ ſpiritus malignos pellat. Similiter fel canis nigri ſuffitum, vel ejuſdem ſanguis linitus per omnes parietes, maximè præſtare dicitur tam ad expiandũ Dæmones malos, quàm maleficia, ubicunq; fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra faſcinationes commendata, velut palmarum lignum in pomo oſſeum dente limatum, radix ſatyrii, Orchis cognominati, fœminæ ſcilicet, quæ diſtinguitur internodiis, & ramoſiore frutice. Rutam faſcini amuletum eſſe, tradit *Ariſtoteles*, Aliſſum in domo ſuſpẽſum, ſalutare amuletum exiſtere contra hominum quadrupedumque faſcinationes: item rhamni tertii ramum valvis feneſtriſve impoſitum, veneficia omnia depellere, tradit *Dioſcorides*. Contra hæc quoque valere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilii teſtimonio freti, contra faſcinum ſingulari pollere virtute putant: In Bucol.

—— Bacchare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Reſiſtere & faſcino frontis hyænæ corium legitur. Huc etiam multi lapides, tum ex aliis, tum ex Alberto, ut mendacibus Diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Jaſpidem, empuſis, aliis idolis adverſari refert *Dionyſius*. Corallum rubrum collo infantium appenſum, aut armillis inſertum, in brachioque geſtatum, vel etiam in domo retentum, prærogativam habere ajunt contra faſcinum. Lyncurius lapis præſtigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis viſum perſtringere, & geſtantem inviſibilem reddere: lipparis ſuffitus omnes beſtias evocare, ſynochitides umbras inferorum educere, anachitides Divorum imagines apparere facere:

erectis ſomniantibus ſuppoſitus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate ſacratum Dæmoniacis conferre, ſuperſtitioſè docet *Meſue*. Dicuntur & pennæ upupæ ſuffitæ, phantaſmata fugare. Ovum quoq; in luſtrationibus acciri ſolent: hinc ova luſtralia dicta ſunt, unde Ovidius:

Adveniat quæ luſtret anus lectumq; locumque
Deferat & tremula ſulphur & ova manu.

Ligatum adhæc ſanare creditur picis avis commeſta, ſuffumigium ex dente hominis mortui: ſi item totum corpus inungatur ex felle corvino, & oleo ſeſamino ex Cleopatra: ſi vel argentum vivum in calamo, vel avellanæ nucleo vacuo cum cera occluſum ſub pulvinari maleficio læſi collocetur, aut ſub limine oſtii, per quod is in domum, vel cubiculum ingreditur. Hic noſtri in primis confugient ad ſuffimentum prunæ, cui cor piſcis, & jecur impoſitum erat à Tobia: ex cujus odore in ſuperiora Ægypti fugiſſe Dæmonium legitur, ubi angelus illud ligavit, ut non tam ſuffumigio fugatum non reſpondeo, quàm Tobiæ junioris caſtitate & attenta ipſius, ejusque conjugis ad Deum miſericordem oratione ex angeli inſtitutione. Narrat & *Euſebius Serapin*, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios ſymbola dediſſe, quibus Dæmones expellerētur: docuiſſe etiam ſimplices, quomodo aſſumtis brutorum figuris inſidientur hominibus Dæmones: quibus maximè obnoxii fiant, qui cibis ſubinde diſtendantur lautioribus. In ſinum deſpuere, adverſus faſcinationes, veteribus quoque in uſu fuiſſe legitur. Sic apud Theocritum.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δ᾽, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ovidius.

Deſpuat in molles tam ſibi quiſque ſinus.

Vehementiore ad hæc ſtrepitu, & maleolentium graminum fumo diſſolvi, & ſedari aëreorum Dæmoniorum inſultum, creditum eſt. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempeſtatibus imminentibus, diri odoris pabula ſub dio comburūt: Sacerdotes autem more Thracum (qui tempeſtate imminente, armaticum ſtrictis enſibus & crotalis, horribiliq; clamore in nubes fremebant) ad obſtrepa cum bala, quæ campanæ dicuntur, convolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum manibus,

quàm

quàm orationibus, & jejuniis. De ſuis conterraneis ferè quid ſimile ſcribit *Olaus Gothus*, qui concitato in nubibus fragore, ſagittas ex arcubus in aëra excutientes, oſtendebant ſe opem ferre Diis ſuis velle, quos tunc ab aliis expugnari putabant. Nec eâ temerariâ ſuperſtitione contenti, inuſitati ponderis malleos, quos Joviales vocabant, ingenti ære complexos, magnaq; religione cultos, ad eum uſum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per uſitatam rerum ſimilitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq; ſonitus vim fabrilium ſpecie imitantes, Deorum ſuorum bellis ſic adeſſe, admodum religioſum exiſtimarent. Durabat is Jovialium malleolum uſus uſque ad annum à Chriſto nato 1130. Apud noſtros quoque proavos, non ſana parochorum doctrina inolevit, longa annorum ſerie perſuaſio: artemiſiam in feriis Divi Joanni Baptiſtæ ſacris ante domos ſuſpenſam, item alios frutices, & plantas, atq; etiam candelas faceſque, deſignatis quibuſdam diebus celebrioribus aqua luſtrali rigatas, vel neſcio quomodo expiatas, quando uſus poſtulat incenſas, contra tempeſtates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim eveſtigio ad omnium campanarum violentum continuumque tractum, atque pulſum, ut præſentiſſimum auxilium, & anchoram ſacram concurritur) & adverſus Diaboli poteſtatem, opera, & quæcunque maleficia, velut prærogativa quadam valere. Quoſdam incendere ipſo die Joannis Baptiſtæ faſciculum luſtratarum herbarum contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo ſuffumigio Diabolum profligari, tempeſtateſque ſedari, tradit Martinus de Arles. At veritati minimè oportet præſcribere vetuſtatis obſervantiam. Fides eſt, ſpiritualis exiſtens, quæ Dæmonem exterminat: verbum item Dei ſpiritu efficax. Vetuſta hujus rei teſtimonia, & exempla, in veritatis libris ſacroſanctis quàm plurima, atque irrefutabilia leguntur. In hanc inſuper rem variè quibuſcunque ſubſtantiis applicantur exorciſmi, quibus herbæ ita conſecrantur, ut ſint utentibus eis ſanitas animæ & corporis, fietque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribuſque, quæ inde guſtaverunt, putredo & cuncta Diaboli phantaſmata expelbantur, &c. Ex agendis, & obſequialibus, hæc nota. Huc pertinet aqua in uſum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ novas vires induerit iis verbis,

EXORCISSO TE Creaturam aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine JESU Chriſti filii ejus Domini noſtri, & in virtute Spiritus ſancti, ut fias aqua exorciſſata ad effugādam omnem poteſtatē inimici, ipſum inimicum eradicare, & explātare valeas cum angelis ſuis apoſtaticis. Alexander primus Romanus pontifex author fuit, ut hujuſmodi luſtrata aqua conſecraretur ad Dæmones pellendos, & ut in templo domiq; ſervaretur: ſed in Græcorum Eccleſia, hæc aqua condemnatur, ut ſuperſtitioſa. Habet item virtutem ſuā pœculiarem ſal. Eo quoq; Eliſæus ex Dei mādato inſalubrem aquam Hierichuntis reddit ſalubrem: jam autem abſq; eo exorciſmis redditur ſanctior, præſtantiorq; contra Satanam hoc modo. Exorciſſo te creatura ſalis per Deum † vivum, per Deum † verum, per Deum † ſanctum, per Deum, qui te per Eliſæum Prophetam in aquam mitti juſſit, ut ſanaretur ſterilitas aquę, ut efficiaris ſal exorciſatus in ſalutem credentium, ut ſis omnibus te ſumētibus ſanitas mentis, & corporis: effugiat atq; diſcedat ab eo loco qui te aſperſus fuerit, omnis phantaſia & nequitia, vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpiritus immundus adjuratus, &c. *Alex.* 1. *in epiſt. Decretal.* 1. Idem textu, ext. in C. aquā ſale conſperſam, de Conſecrat. diſt. 3. Huc referatur & nobile illud Balſamum virtutis variæ præter inſignem ejus odorem. Quo ut Reges, & Sacerdotes Levitici inungerentur, in veræ electionis confirmationem conſtituit in ſua politia Moſes, donec hominem indueret æternus Rex, & Sacerdos Jeſus Chriſtus. In ea Eccleſia autem Romana gravibus exorciſmis, & trina expiatione ad crucis modum facta luſtratur, noviesq; cum multo murmure genu ter flexo ſalutatur, Ave ſanctum oleum, ter, Ave ſanctum criſma, ter, Ave ſanctum balſamum: atque hujus ope, & præſtantia non ſolum creditur exturbari Dæmonium, ſed ejus loco ſubſtitui Spiritum ſanctum.

Curatio eorum, qui Lamiarum maleficio affici vel Dæmonis obſidione ſubigi creduntur.

CAP. XVII.

CURATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτικὴ, exoptatiſſima medicationis pars, ut à faſcino, & incantationum ludibriis quis præſervetur: partim etiam μεθοδικὴ, ut ii, quos jam maleficio colliſos credimus, ritè legitimoq; reſtituantur ordine, atq; erit illa aliquo modo commu-

communis ex Sacrarum literarũ fontibus depromta: non autem Magica, vel ſuperſtitioſa tantopere à multis deſiderata, excultaque. Quum verò quicquid hactenus rerum monſtroſarum in hanc relatum eſt hiſtoriam, Diaboli ſint artes, opera, ludificationes, larvæ & ſpectra, contra hunc nos circumquaq; validis aggeribus, præſidiisq; infallibilibus communiri eſt operæpretium. Atqui Spiritus cùm ſit, ſpirituali accingamur armaturâ: quam ex Divina Pauli exhortatione cognoſcere, atque univerſis complecti nervis decet, qui ita hortatur: Quòd ſuper eſt, fratres mei, ſitis fortes per Dominum, perque potentiam roboris illius, Induite totam Dei armaturam, ut adverſus Diaboli aſſultus conſiſtere poſſitis. Quoniam non eſt nobis lucta adverſus ſanguinem, & carnem, ſed adverſus mundi dominos, rectores tenebrarum ſeculi hujus, adverſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite univerſam Dei armaturam, ut poſſitis reſiſtere in die malo, & omnibus parati ſtare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo per veritatem, & induti thorace juſtitiæ, & calceati pedibus, ut parati ſitis ad Evangelium pacis: ſuper omnia aſſumtoque ſcuto fidei, quo poſſitis omnia jacula mali illius ignita extinguere; Galeamque ſalutarem accipite, & gladium ſpiritus, qui eſt verbum Dei, in omni deprecatione, & obſecratione, orantes in omni tempore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum vigilantes cum omni ſedulitate. Petrus item fideliter admonet: *Sobrii eſtote, vigilate, quoniam adverſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret.* Cui reſiſtite ſolidi in fide, ſcientes eaſdem adflictiones, veſtræ quæ in mundo eſt fraternitati conſummari. Hic enim agit in incredulis. Hic & ſaluberrima Tertulliani exhortatio ſuum habebit locum, qui nos velut Jobum fortiſſimum Dei athletam, adverſus tentationum inſultus pugnare voluit: item ſerico veſtiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animum quoq; inducendum ſuadet, cuncta quæ Dæmon ad noſtræ integritatis everſionem machinatur in gloriam conſtantis caſura: & ejus machinamenta in hunc finem à Deo permiſſa eſſe, ut qua conſtantia perferre adverſa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum juſti probator eſt. D. Maximus in lib. de Charitate, Dæmones non infringere interficereque jubet: atq; illud haud dubie perfici, quan-

dò cum præceptorum Dei obſervatione affectus in nobis efferveſcentes vincimus: hoc verò, quum prorſus affectibus ſint carentes, illis univerſam calumniandi occaſionem præſcindimus, cum Propheta dicentes: *Vade homicida, Dominus mecum eſt, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap.* 10. in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpretatione, omnes ſenſuum aditus occludendos cenſet, ſic ut neque per oculorum illecebras, neq; per aurium prurigines, neque per nocentis linguæ petulantiam Dæmon admittatur: hoc enim ſignaculum contra Dæmones abſolutiſſimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: præcatione quidem purâ, quæ in cœlum ſubvehat affectus: & ſcientiâ vera, quâ ſalutaribus opinionibus communiat intellectum & ſuggerat quid ſit orandum, ut ardenter oremus, non hæſitantes. D. Antonius ita ſuos confratres adverſus Dæmonum inſultus munit: Magna, *inquiens*, dilectiſſimi adverſum Dæmones arma ſunt, vita ſincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimeſcit Satanas rectè viventium vigilias, orationes, jejunia, manſuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemtum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Chriſtum amorem. Novit teterrimus coluber ex præcepto Domini, ſub juſtorum ſe jacere veſtigiis, qui ait: Ecce dedi vobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes, ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. Hic porrò præclara longaq; oratione contra quaſcunque Dæmonum præſtigias, vexationesq; ſuos inſtituit. Rectè Hermes Triſmegiſtus tradit, unam & ſolam cuſtodiam hominum à Dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec Dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia adverſus Diabolum, ejusque potentiam in credentibus operatur: ſic & falſa credulitas, Deo permittente, eventus cooperante Diabolo inauſpicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Davide ergo confidenter dicamus: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* Omnium itaque primum tanquam rei caput deſideratur, ut in vera doctrina, & genuino Dei cultu inſtituti, nos totos reſignemus, tradamusque ipſius voluntati fide vivâ, & ſpe indubitatâ, nos illi curæ eſſe: ſub ipſius patrocinio, & tutela ſecuros degere: ipſius primum gratia progenitos eſſe ſingulariq; nos conſe-

conſectare miſericordia: ſervari verè cõfiſos, CHRISTUM in hoc nobis natum, filium nobis in ſalutarem redemptionem datum, & exhibitum qui peccata noſtra ſupra humeros ſuos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte ſuſcitatus, mortem vicit, & Satanæ imperium demolitus eſt, ut hic jam inde irrito conatu ſuas nobis machinetur inſidias, ſi ſepulti una cum CHRISTO per baptiſmum in mortem, & peccatis mortui, in novitate vitæ ambulemus, juſtitiæque vivamus. Si etenim CHRISTO inſiti, in illum atque Patrem ejus credimus, illius mandata obſervamus, veſtigiis inſiſtimus, abnegato Dæmone, omnibusque ejus conſiliis, univerſa denique impietate, opera Spiritus ſectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga DEUM & proximum, in manſuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, caſtitate, ſenſuum cohibitione, conſtanti cujuſcunque adverſitatis, jacturæ & injuriæ tolerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extenſis orationi aſſiduæ intenti, peccati inquinamentum ut veneni perniciſſimi perditiſſimique halitum, internecionis periculo repente nos objicientem, declinantem maleficiorum profecto minas haud difficulter cavebimus, vel negligemus, vel tolerabimus. *Si verò quis peccaverit*, (inquit Johannes) *advocatum habemus apud Patrem* JESUM CHRISTUM, *juſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autẽ tantùm ſed etiam pro totius mundi.* Et per hoc ſcimus, quoniam cognovimus eum, ſi juſſa illius obſervamus. Qui dicit, Novi eum, & qui præcepta ejus non ſervat, mendax eſt; & veritas in eo non eſt. Qui verò ſervat ſermonem ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quòd in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex Diabolo eſt: quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii Diaboli. Omnis qui non facit juſtitiam non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus, in Chriſto JESU neq; circumciſionem, neque præputium valere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur: cujus fidei loco novam creaturam ſequenti capite ad Galatas locat: & obſervationem mandatorum Dei ad Corinthios ſupponit. Unde ſatis liquet, de qua hic fide loquatur: quã amplecti, cuiq; firmiter inſiſtere oporteat.

Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono, quam & facilè pronunciaret Diabolus, non etiam ore iactatam ab iis, quorum cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita, mortua, ſterilisque deliteſcit, nuſquam ſe prodens, velut infœcunda arbor exſcindenda, igniq; mandanda: ſed hanc urgeo, quæ totum innovat hominem, virtute vivâ in Chriſti membris exercens, fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habenti ſacra ſalvationis noſtræ ancora, prora & puppis, petra contra quamcunq; Satanæ poteſtatem, impetumq; immobilis: in qua quicquid ſuperſtruitur, inviolatum perdurat, imò adverſus hanc ne quidem inferi portæ prævalent. Auguſtini hic audiatur conſilium: De iſta tota Dæmonum ludificatione, *ait*, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaſſis expectant: quid Chriſtiani agere debeant, quãdo inter idola gentium mira fieri aſſeruntur. Et quid dicemus, niſi de medio Babylonis eſſe fugiendum? Quod præceptum propheticum ita ſpiritualiter intelligitur, ut de hujus ſpeculi civitate, quæ profectò & Angelorum, & hominum ſocietas impiorum eſt, fidei paſſibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum vivum proficiendo fugiamus. Quantò quippe in hæc ima poteſtatem Dæmonum majorem videmus, tantò tenacius mediatori eſt inhærendum, per quem de imis ad ſumma conſcendimus. Hactenus ille. *Cyprianus* ad Fortunatum, de exhortatione martyrii. Adverſarius, inquit, vetus eſt, & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sed mille annorum plenè complentur, ex quo hominẽ Diabolus impugnat. Omnia jam genera tentandi & artes atque inſidias dejiciendi uſu ipſo vetuſtatis edidicit. Si imparatum Chriſti militem invenerit, ſi rudem, ſi non ſolicitũ, ac toto corde vigilantem, circumvenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis verò dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, contra eum ſteterit, vincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quem confitetur, invictus eſt. Huic fundamento firmiter inſiſtentes tantum abeſt, ut unquam ratione, Satanæ artibus, ſive aſtutiis à vera in Deum viventem fiducia dimoveri poſſint, ut etiam variis, ac multiplicibus illius conatibus, & inſultibus impetiri, exercitati, ac velut aurũ in fornace examinati indies ſeipſis ſanctiores, juſtioresq; evadant. Quare Dæmonibus imbecillitatem in eos, quos divina non deſtituiſſet gratia, exprobrare ſolet D. Antonius, in aſſiduis ſuis adverſus

illos

illos luctis: & eos expaveſcere verè credentes, aſſerit Petrus apud Clementem. Item juſtiſſimo Dei judicio, in hujuſmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & aſſlictiones pro remedio conferrri, idem Clemens tradit, poſtea ſubjiciens: Dæmonem, niſi quis voluntatibus ejus ſe ſponte ſubdiderit, poteſtatem adverſùs hominem non habere, ut vincat ſcilicet. Vitæ igitur emendatione & attentá aſſiduâque oratione ad Chriſtum confugiendum eſt, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, (*Chryſoſtomo authore*) non ivit ad Divinos, non quæſivit ligaturas, non defectionis reas mulieres: ſed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad JESUM. Si enim volumus Deum ſententiam mutare ſuam, noſtram in meliorem mutemus vitam. Ritè hic hortatur Jeſus Syrach: *Converte ad Dominum, & relinque peccata tua, precare ante faciem Domini, & minue offendicula.* Revertere ad Dominum, & avertere ab injuſtitia tua, & nimis odito exorationem, & agnoſce juſtitias, & judicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis, & orationis altiſſimi Dei, non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, tribulatione inimicorum contulit Joſaphat rex Juda: Cum ignorámus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te, Deus. Hic ſuum habeat locum Pſalmus Davidis 90.

Qui habitat in adjutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicit Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus ſperabo in eum.

Quoniam ipſe me liberabit de laqueo venantium, & à verbo aſpero.

Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis ejus ſperabis.

Scuto circundabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno.

A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & Dæmonio meridiano, &c. Uvierus.

Obſeſſis pluribus, uno in loco morantibus, quomodo ſuccurrendum.

CAP. XVIII.

SI uno loco maleficia collidantur ubi numero plures (quemadmodũ in monaſteriis, potiſſimùm virginum, velut organorum Satanæ ludibriis magis accommo-

datorum frequenter uſu venire cernimus) ante omnia hæc cura propendeat, ut ſeparetur, & unaquælibet ad parentes, vel ſanguine, ut affinitate proximos avehatur, quo ſingulæ ſeorſim commodius fideliusq; inſtitui & ſanari queant, inſtitutionis habito pro cujuſque neceſſitate delectu: ne uno (quod ajunt) calopodio (quorundã ineptorum, mendacium, impoſtorum, ſuperſtitionis impietatiſque antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum verborum minus convenientium formulis, commentitiisque quibuſdam ritibus, & ſubſtantiis ad rem minimè facientibus, profligare pergat Dæmonem, in iis ridentem illudentemque, & fugam plerunq; ſimulantem egregiè, quaſi compulſum, licet ultro cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius involvat, ſi veritis eũ mediis fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impedire poſſideat, eiſque dominetur. Quæ verò virgines arctius occluſæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in ejuſmodi caſu comprobare nequeo: vel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patriſque virgam, cum vera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Jobo in animum induxerint, mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum intervallis operam, ſe mutuo conſolantes, modumque præſcriptum, quoad fieri poteſt obſervantes: nec ad hujuſmodi ſpectaculum admittantur juniores, ne territæ tormentorum raritate, & vehementia, quid mali contrahant, cùm eis avidè admodum inſidietur Diabolus. Cum alias ad piam puellam, in cœnobio obſeratam, literas dediſſem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à Dæmonio exercitarum hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiviſſet, ne magnã quidem ſe velle gravi illa caruiſſe calamitate, ex Dei voluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ divinæ donum & illuminationem ſe conſequutas ſenſiſſet: nec ſecus earum teſtari vitam. Quid Antonio nocuit, ſeveros in ſuis cervicibus tuliſſe magiſtros? cui eos ſecundum Dei voluntatem perpeſſo in majus ceſſit lucrum, & gloriam. Scribebat quoque, miſſos eo tempore fuiſſe undecunque viros doctos, qui terrificorum eorum Symptomatum larvas contuiti, eas penitiſſimè ſcrutarentur, amoliren-

lirentúrque: ſed quò in ejuſmodi conſiliis confidentius perſtitêre, eò malum recruduit gravius, ut tandem Dei opus eſſe ſingulare faterentur: à cujus manu, cùm id exciperent, & ſe toto corde ſub potenti ejus brachio ſubmitterent, ſemet integrè abnegantes, humilitatemque uſqueadèo amplexæ, quò etiam cunctis ſuis affectibus reſtiterint, eosq; vicerint: & breviter, ad divini verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim evanuerunt univerſæ illę diræ. Piam epiſtolam illius virginis partim juſtis de cauſis inſerere volui, quòd id conſilium meo inſtituto prorſus reſponderet: & ne ejuſmodi virgines uſque adeò à piorum numero alienas eſſe, quis temerè in animum inducat, etiamſi adhuc multa iu iis deſiderari non diffitear, quæ inſciâ, & non ſanâ informatione prætermittũtur. Porrò monaſterium id ingreſſus, coràm cum altera contuli vetula, quæ id mali decem ſuſtinuerat annos, eo nomine Deo gratias agens quàm maximas: ac ſi ætas admitteret, ſe libenter denuò iiſdem velle calamitatũ fluctibus objici aſſerebat: Hortata autem à me eſt magnopere, ut ſi in conſilium ad ita afflictas accerſerer, ne exorciſmos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro conſtituta, à fratre virgis ex quorundam conſilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie conſulitur, quaſi Dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret, ea rei indignatione, pudore illa perculſa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit, rogata verò cantionis cauſam, reſpondit: eò quod de ſalute ſua æterna minimè hæſitaret. Altera quoque jam diu à Dæmonio excruciata, & morti proxima, ſe totam attentâ oratione Deo offerebat, ut cum ea pro ſuo arbitrio quicquid vellet, in tempore, & in æternum ageret, dummodo ipſius glorificaretur nomen obſecrans: rogabatque reliquas virgines, ut poſt ejus mortem, non ex more, Miſerere mei Deus, canerent: ſed, Gloria Patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum. *Vvierus.*

In concubitus maleficio quid faciendum.

CAP. XIX.

DE naturalis congreſſus, Satanæ opera præpediti, curatione ita ſcribit *Igmarus Remenſis Archiepiſcopus*: Si per ſortiarias atque maleficas artes occulto,

ſed

ſed nunquam Dei injuſto judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta veniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humilitatis, Deo & Sacerdoti purè confiteantur, &c. In controverſia, ubi maritus ad congreſſum ineptus eſſe ex maleficio accuſaretur, in foro Conſtantienſi decretum fuiſſe ſcribit *Ulricus Molitor*, ut primum à Medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum inſpiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foveretur cauſa; deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conviveret, qui ſuas interea temporis experiretur vires: atque eleemoſynas liberaliùs erogarent, & jejuniis vacarent, quo matrimonii inſtitutor Deus ejuſmodi malum amoliri dignaretur. Decretum ſanè ad imitationem revocandum. *Vvierus.*

Aliud ejuſdem mali remedium ex eodem Vviero.

Quidam narrat conterraneum ſuum virum nobilem, juraſſe ligatum ſe feciſſe, ne cum mulieribus congrederetur, ac reſtitutum dexteritate quâdam, quâ hic alterius perſuaſionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda ſpecioſitate fecerat, legesque locum, ubi eo modo ligatum corpus totum inungi jubet corvino felle, mixto cum ſeſamelæo, & ita juvari. Hoc audito confiſus ille libri verbis, id fecit, citoq; augmentato libidinis æſtu reſtitutus eſt. Quemadmodum impiâ credulitate quis læditur: ſic & levari eadem credibile eſt, uſque obſervatur.

Exorciſmi quando, & quomodo, à quibus adhibendi. Cap. XX.

Porrò ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opuſque Satanæ perdurat, eum increpare licet ex Chriſti doctrina *Marci* 16. & quod credentes per ejus nomen Dæmonia ſint ejecturi: Ea propter Apoſtolorum primitivæ purioris eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat; miniſter verò ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus ſancti donum, ejiciendi nimirum Dæmonia: gladio ſpiritus, quippe verbo Dei accinctus, atque divinâ panopliâ circumquaque munitus, aſſumto ſuper omnia fidei ſcuto, quo omnia jacula mali illius ignita queat extinguere, ne cum diſcipulis Chriſti Dæmonium fugare nequeuntibus

à Chriſto

à Chriſto audiat: O natio incredula & diſtorta, quò uſq; tandem ero vobiſcum? quò uſque patiar vos? firmiter hinc infallibili nitatur promiſſioni: *Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.* Et, *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater per Filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam.* Scribit item Lucas, ſeptuaginta reverſos ad Chriſtum cum gaudio diſcipulos, dicentes: Domine etiam Dæmonia ſubjiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil nocebit. Ita in Chriſti nomine flectuntur genua cœleſtium, terreſtrium, & inferorum. Nec aliud nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Solo hoc patris æterni Verbo creata ſunt cœlum & terra, & quicquid in eis conſiſtit. Ejus nutu in præcipitium ruit illa immenſa Angelorum caterva. Ad Chriſti adventum imperiumque horruerunt, & profugerunt, quotquot arctiſſimo vinculo in ſua cuſtodia miſeros mortales conſtrinxerant Diaboli. In hoc nomine credentes diſcipuli Dæmonia exturbarunt. Pythonis ſpiritum in Macedonia, ex puella Dæmoniaca ejecit Paulus his verbis: Præcipio tibi in nomine Jeſu Chriſti, exire ab ea, & exiit eadem hora. Sic à Petro juſſi ſunt Dæmones egredi, qui vel unicum diem ſibi indulgeri, ſubjugatis permanerent corporibus, rogabant: *teſte Clemente.* Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantini Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto: quem à teneris unguiculis Dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponenſque tam Syrâ quam Græcâ lingua (quas tamen nuſquam didicerat Dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit vir ſanctus: Non curo quomodo intraveris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri JESU Chriſti impero. In hoc nomine Simon Apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit: & Judas Lunæ, Dæmonibus inde viſibiliter Æthiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugavit D. Thomas: Draconem ſub Martis ſtatua in Scythia exeuntem profligavit Philippus Apoſtolus: ſeptem Dæmones ſimilitu-

dine

dine canum inter monumenta commorantes ſecus viam, prætereuntesq́; graviter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio Draconem clauſiſſe Sylveſtrem, & Philippum Leviathan fugaſſe, traditur. Joannes Evangeliſta ſuperato veneno, Dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta novem annos commoratū, his verbis loco expulit: *Interdico tibi in nomine JESU Chriſti Nazareni, ne ultra hìc habites:* & confeſtim deceſſit Epheſo. Quocirca juſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur vir ſanctiſſimus. Hic cùm Cynops Magorum princeps in Para oppido contra Joannis doctrinam, & edita in Chriſti nomine miracula, ex falſa Sacerdotum Apollinis in Joannem criminatione, maleficiis populum dementaret, avocaretq́; mortuos etiam ſe excitare jactabat: quorum facie aſſumtâ etiam Dæmones apparuerunt, è mari emerſi. Tandem Joanni ait Cynops: Veni ſodes ad Patmum ut aſpicias potentiam meam, & ampliùs admiraberis. Igitur Joannes cum univerſa multitudine rediit, præcipiens illis tribus Dæmonibus, qui ſub imagine hominum nuper reſurgentium comitabantur, ne diſcederent. Concuſſis itaque manibus, & terribili maris ſonitu peracto, Cynops ſe, ut antea, dimiſit in mare, atque ſic oculis hominum evanuit: qui clamare non ceſſabant, laudando dicentes: *Magnus es Cynops, & nemo præter te.* Joannes interim orabat Dominum, ut inter vivos ultra nequaquam connumeraretur Magus ille. Tum repentè vehemens eſt pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi ſe præcipitavit, nuſquam apparuit. Et Dæmones, qui ſub humana figura ſtabant, quaſi jampridem ſuſcitati à mortuis, adjurabantur ab Apoſtolo Dei dicente: *In nomine crucifixi JESU Chriſti hanc Inſulam exite, nunquam redituri:* & ſtatim ab univerſorum oculis diſparuerunt, fruſtra expectantium Cynopia ſi fortè ex freto reſurgeret. Sic apparet, quantum verè Chriſtianis Magiſtri nomen profuerit, & imitatio juverit. Hæc eſt conjuratio, hic vehemens fortiſque exorciſmus, hic modus fugandi Dæmonis certus, hæc brevis formula, hi ſunt characteres, quibus invocatur omnipotentia rebus ſupra communem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum ſolidum: hic philoſophorum lapis longè quidem exuperans eum, de quo Chymici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis

ſtructura

ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt divina teſtimonia, hæc ſacrorum monumenta, hæc veri ſacerdotis femoralia, hæc puriſſima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis Dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ; facili uſu, vili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hoſtis, contemtrix larvarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris, nec meri indiga: univerſis manibus, lemuribus, larvis imperitans: omnia ſepulchra, & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamēta, & noctium occurſacula, & inferorum commeacula (*ut Capnion inquit*) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam vincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſervetur, indeſinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores univerſos ſanavit, & Dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari voles, neceſſario illud Pauli conſilium ob oculos pone. *Quodcunq; facitis in verbo & in opere, ut omne id in nomine Domini noſtri JESU Chriſti faciatis.* Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacæa, vel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc *Nazianzenus in Defenſorio ait*, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen invocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec ulla Dæmonii opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citiùs evaneſcunt. Proinde à Lactantio quàm veriſſimè dictum eſt: Dæmones juſtos, id eſt, veri Dei cultores metuere: cujus nomine adjurati, de corporibus excedunt: quorum verbis verberati, non modò ſe Dæmones eſſe confitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo per quem adjurantur, nec juſtis quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaq; maximis ſæpè ululatibus editis verberari ſe, ac ardere, & jam jamque exire proclamant. In hoc ordine curationis Scripturæ ſanctæ fundamento innixæ, nullam blaſphemiæ opinionem foveri luce meridiana clarius contuemur. *Joan. Vvierus.*

Dæmonia ejiciendi modus Eccleſiæ veteris.

CAP. XXI.

CÆTERUM ne quis hoc noſtrum conſilium velut ab uſitata noſtrorum hominum eccleſiaſticorum ratione, alienum calumnietur, & explodendum decernat, bonâ fide hic beati Clementis verba ſubjungam, quibus

bus pellendi Satanæ formam in Eccleſia veteri, & priore familiarem, noſtroque præſcripto conformem, pulchrè deſcribit *lib.*8. *cap.*32. conſtitutione S. Apoſtolus Jacobus Alphæi: Exorciſta non ordinatur, ſpontaneæ enim benevolentiæ eſt hoc certamen, & gratiæ Dei per Chriſtum ſuperventione Spiritus ſancti. Nam qui accipit chariſma curationum, per revelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ eſt in ipſo. Et libro eodem cap.7. Poſtquam exiverunt Catechumeni, dicat Diaconus: Orate energumeni, hoc eſt, vexati ab immundis Spiritibus: intentè omnes pro ipſis orate, ut benignus Deus per Chriſtum increpet immundos & nequam ſpiritus, & eripiat ſervos ſuos ab imperio inimici, qui increpavit legionem Dæmonum, & principem malorum Diabolum, ipſe nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta ſua à vexatione ipſius, & purget ea, quæ ingenti ſapientia condidit. Etiam attentè oremus. Salva & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Epiſcopus oret, dicens: Qui fortem armatum ligaſti, & omnia vaſa ejus diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem ambulandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: qui homicidam ſerpentem ligatum tradidiſti nobis, tanquam paſſerem puerulis, quem cuncta pavent, & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum dejeciſti, ſicut fulgur è cœlo in terram, non lapſu vocali, ſed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cujus aſpectus ſiccat abyſſos, & minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactantes benedicunt: quem celebrant, & adorant Angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta facit: cujus nubes pulvis pedum ejus: qui ambulat ſuper mare ſicut pavimentum: unigenite Deus magni Patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera operâ manuum tuarum ab alieni ſpiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor, & adoratio, per te tuo Patri in Sancto ſpiritu in ſecula, Amen. *Vvierus.*

De Dæmoniacis. Cap. XXII.

Etsi ſunt interdū Phyſicæ cauſę furorū ſeu παραφρονοῦντες ſeu μανίας: tamen certiſſimum eſt, Diabolos in

aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores, & cruciatus in eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdum etiam ſine phyſicis remediis liberari. Et ſæpè hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia, & ſignificationes rerũ futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à Diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: *Erat magna anguſtia in terra, & ira in populo:* ἔςαι ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γης κὴ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τύτῳ. Ante annos 16. erat in Marchia puella cui rapienti pilos à veſtibus vertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos devorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus ejus ſubitò extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis ſervantur: ac ſubinde magnos cruciatus ſentiebat puella: ſed à toto illo morbo liberata eſt poſt aliquot menſes, & adhuc vivit ſana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & conſultò omiſſæ ſunt aliæ ceremoniæ. In Italia audio fuiſſe mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ cùm agitaretur à Diabolo, interrogata, quis verſus Vergilii ſit optimus, reſpondit:

Diſcite juſtitiam moniti & non temnere divos.

De illis miſeris virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à Diabolo torqueri judico, & ſignificantur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec verò dubito, verâ piorum precatione tolli id malũ, & expelli Diabolos poſſe. Rectè etiam facient, ſi qui homines non Epicurei, ſed verè invocantes Filium Dei Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſeriò præcipiant Diabolis, ut ab illis miſeris diſcedant, & de venturo judicio filii Dei, in quo malitia Diabolorũ oſtendetur palàm univerſæ Eccleſiæ dicent, & de pœnis Diabolorum. Sed hæc oportet fieri ſeriò, & omittendæ ſunt ceremoniæ τῆς ἀρτολατρείας, & luſtralis aquæ, & falſarum invocationum Cornelii Agrippæ, vel Petri Aponenſis & ſimilium. Scio plura exempla, in quibus profuiſſe piorum precationem certum eſt. *Philipp. Melanch.*

Si jumenta præter naturam quid pati videantur, quid faciendum. CAP. XXIII.

SI verò præter naturam quid pati jumenta credantur (quod tamen cognitu difficillimum, cùm ſæpè in paſcuis venena vel depaſcantur, vel Spiritus attractu illi-

M

tiant) primùm omnium his pharmacum contra venena, vel ſimilia vitia offerri poteſt, & reliqua adminiſtrari, quæ ex naturali conjectura, & arte (quam doctè copioſeque tradit *Vegetius* de arte veterinaria, vel mulomedicinæ libris quatuor, item Columella, Cæſar Conſtantinus, & plerіq; alii & recentiores) uſui fore arbitramur, ſucceſſum tolerantеr exſpectantes. Quæ ſi minùs juverint, ſed morte armĕtum abripiatur: velut ſpeculum mentis oculis opponenda erit Jobi patientia: & quicquid id eſt calamitatis ac damni, Deo ſic volenti (qui dedit & abſtulit, idq; ſicut illi placitum eſt, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos, aut Divinos, aut Pythonis ſpiritu turgidos, contra evidens Dei mandatum, impiè confugiendum, qui profectò imitatione ſacrilega comprobare videntur M. Catonis idololatriam in agro luſtrando certis cæremoniis, ſolennibus ſacrificiis, verbis atque votis Telluri dicatis, ut inſuetas alat arbores: ipſis etiam arboribus exoratis, ut tranſmigrent, & alieno in ſolo accreſcant: rapas quoque obſecratis dum ſeruntur, ut ſibi & familiæ viciniſq; benignè conferant: precibus Marti fuſis, ut ager pecoraq; ſerventur. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis utile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, luſtrare animalia, faſcinum tollere, Dæmones fugare, & grandines inhibere, ab aliis malè perſuaſus ſcribit: tamen odore ſuo, cauſa quippe naturali, tam hominum, quàm animalium morbis reſiſtere, & aërem defecare addit, ita habet. Rec. Sulphuris vivi libras duas, bituminis Judaici libram unam oppopanacis achanti, galbani, caſtorei, ireos crudi an. unc. vj. Salis ammoniaci uncias duas, ſalis cappadoces, cornu cervini, lapidis gagatis maſculi, lapidis gagatis fœminæ ana uncias tres, lapidis hæmatitis, lapidis ſideritis, lapidis argeritis ana unciam unam, equuleas, id eſt, caballiones marionos, caudas marinas, ungues marinos ana n. vij. uvæ marinæ uncias tres, medullæ cervinæ, cedrei, picis liquidæ, ana pondera tria, oſſa ſepiæ n. vij. Auri ſemiunciam, ballucæ ſiliquam. Hæc univerſa commiſceantur, & ſuccendantur. Sed ſi memoratos lapides aut invenire nequiveris, aut enormitate pretii ab emtione ceſſaveris, reliqua efficaciter proſunt. Interea tamen ſtudioſè inquirendum, num aliquid monſtri alatur, aut fucus alicubi foveatur: quemadmodum à quodam Latamo apud Batavos factum memini, qui ſtabula

ingreſſus,

ingreſſus, lupi ſtercus clam in præſepibus abſcondebat: cujus odore, ut voracis ſui hoſtis præſentia, ob antipathiam, veluti malefico actu territæ pecudes, ultro citroq; exultare, & inſolito concitari furore videbantur, unde turbati ruſtici incantamentum eſſe conjicerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è ſpecula hæc obſervantem, atque ſanandi maleficii nomine celebrem concurrebatur: qui tecta faſcini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublatâ enim causâ, tollitur effectus. Sic rem qualemcunq; ex hac profeſſione faciebat: à viris tamen bonis admonebatur, ut maturè ejuſmodi falſitati renunciaret, ne merita falſarum conſequeretur punitio. *Joan. Vierus.*

Quibus verbis ſtupor ac taciturnitas in tormentis, & quæſtionibus induci creditur, & ſolvi.

CAP. XXIV.

INVENIUNTUR, qui cùm ſcelus aliquod capitale admiſerint, vel antequam ſubjiciantur quæſtioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut ſcriptura, aut prolatione verborum conſequi ſibi videntur, ut & tacere poſſint & nihil omnino ſentire. Id quod tam firmiter ſibi perſuaſum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò ſe tum carceri, tum quæſtioni obtulerint. A Diabolo enim, cujus intereſt ſcelera non puniri, ſed indies accumulari, confirmantur in malo, nec ſolum organis vocis obſtructis impediuntur, ne loqui poſſit, verùm gravi etiam ſomno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta ſentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac verſibus, ſanè per quam ἀπάτῃσι utuntur.

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.
Diſmas & Geſtas, in medio eſt Divina poteſtas.
Diſmas damnatur, ſed Geſtas ad aſtra levatur.

Sunt qui verba Prophetæ ructent: *Eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi.* Alii autem hac prece ſe muniunt: Quemadmodum lac beatæ glorioſæ Mariæ virginis fuit dulce, & ſuave Domino noſtro JESU Chriſto, ita hæc tortura, ſive chorda ſit dulcis & ſuavis brachiis, & membris meis: alii verò ſaltem hæc proferunt: *Jeſus autem tranſiens per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo.* Et tamen contrarium

videmus evẽtum. Licèt enim ἀντήειον ita Dæmon occupet, ut nihil ſentiant: oſſa tamen illis comminuuntur, & confringuntur. Quâ etiam ratione probari poſſet, eorum verborũ nullam eſſe vim: quin ridicula potiùs eſſe, quàm credibilia, quæ jam propoſuimus. Enim verò nec Diabolo quidem eſſe promiſſum, ut efficiat aliquid ejuſmodi, interea dum iis, ut ſuperſtitiosè utuntur flagitioſi, propter duas mihi cauſas videtur. Primò quòd cùm omnis poteſtas à Deo ſit, Diabolus nec ipſi nec legitimis ipſius actionibus poſſit reſiſtere, ut nocentes publicæ eripiat juſtitiæ; ſicut docet D. Auguſt. & Thom. Aquinas: Secundò, quòd impunitas ſcelerum Deo non placeat, & maleficiendi licentia minimè permittatur: Alioquin inſtitutus ordo, & Juſtitia Dei ſibi invicem repugnarent. Sed tamen hominum impietate ſic merente ſæpiùs hæc accidiſſe fateor. Teſtatur enim clariſſimus Juriſcõſultus *Paulus Grillandus*, ſe bis id & vidiſſe, & in facto comperiiſſe, his verbis: Primò Piſis dum eſſem aſſeſſor magnifici D. Capitanei illius civitatis: deinde Romæ dum eſſem auditor criminaliũ cauſarum reverendiſſimi domini auditoris Cameræ, ubi quidam fur ſagaciſſimus, & duplicis malitiæ reus, cõtra quem erant examinati quindecim teſtes ſuper diverſis indiciis magni furti, 137. ducatorum aur. habens notitiam, quòd curia præfati domini Auditoris procedebat contra ipſum, antequam perſonaliter compareret, accepit nonnulla ſortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atque iterum videns quòd ſufficiebant ad parangonem quadam die, dum eò eſſem in ædibus turris novæ ad examinãdum quoſdam alios reos, ille ſponte veniens acceſſit ad me, & ſe conſtituit in carceribus ipſis, dicens, quòd ultrò venerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ ſibi illatæ. Contra quem tamẽ neceſſe fuit devenire ad torturam tot indiciis contra ipſum laborantibus. In qua dum erat elevatus, dormiebat capite declivo, ac ſi jaceret in lecto, abſque ulla penitus lamentatione, aut clamore: & adtractus chordæ erat tanquam ſtatua marmorea, qui dum elevabatur à principio, dicebat quædam verba ſubmiſsâ voce, deinde ſilebat, ut dormitans. Statim ego ſuſpicatus fui, ne geſtaret aliquod ſortilegium, ſive facturam maleficam penes ſe, aut ex illis verbis captaret aliquod ſuffugiũ: perquiſivi quàm diligenter per omnes partes corporis ſui, demumque reperi in capite, ſub ſcuffia ſcilicet inter crines

quandam parvam ſchedulam hæc verba continentem, videlicet ✝ JESUS autem tranſiens ✝ per medium illorum ibat ✝ os nō comminuetis ex eo ✝ cum crucibus ita ſignatis: quam illicò abſtuli ab eo, qui licèt illa ſic ablata ſatis conquereretur, nihilominus iterum poſitus ad torturam & elevatus iterū, illud idem ſicut ante faciebat, & in principio ipſius elevationis nonnulla verba ſubmiſsâ voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confeſſus eſt. Demum mutatis tormentis, ſub tormento taxilli ſubjectus fuit, & ſimiliter ſpernēdo dolores, nihil unquam confeſſus eſt: ſed in ſua negativa ſemper audacius convaluit adeò quòd neceſſe mihi fuit, eo inſtante, ab inquiſitione eundem abſolvere. Similis caſus occurrit Hippolyto de Marſiliis, dum erat officialis ducis Mediolani. Iterum ait *Grillandus*, nec dum eſt annus elapſus, quòd audivi alium Romæ poſitum ad torturam, & repetitis vicib. graviter cruciatū, qui verba de lacte Mariæ virginis ſubmiſsâ voce proferebat, & nullum dolorem pati, ſed cuncta ſpernere videbatur: & dormiebat ſicut alius in tortura, adeò quòd à tribus judicibus, præſente procuratore fiſcali examinatus, nulla unquam ab eo confeſſio extorqueri potuit, licet correus, & criminis ſocius id fateretur expreſsè, & illum in ſocium nominaret: cujus proceſſum vidi, illumq; cognovi. Aliud exemplum quod ſimiliter in facto accidit mihi Romæ cujuſdam maleficæ mulieris, quæ antequam elevaretur in tortura, verba quædam ſubmiſsâ voce dicebat: deinde elevata ſilebat penitus, veluti mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valdè tremendos more illorum, qui ſtrangulantur, emittēs, & nihil penitus loquebatur, neq; boni, neq; mali. Ultima autem hæc hiſtoriola minimè noſtro obſtat inſtituto. Nam ſi ex lamiis noſtris illa fuit malefica, quid mirum, ſi diabolus linguam ei fauceſq; præcluſerit? ne ſcilicet illa ſuam innocentiam probaret, & Dæmonis ludibria detegeret. Superioribus verò exemplis ſimile nuper habuimus Antuerpiæ, in carnifice ejus urbis, natione Gallo: quem quum innumera, eaque notiora flagitia commiſiſſe nemo non ſciret, adigere tamen nullum tormentorum genus, quamvis immane potuit, eâ ut confiteretur, in tantam ſtatim ἀναισθησίαν ac ſenſuum penè omnium alienationem incidebat. De qua cùm prudentiſſimus Senatus Medicos ordinarios conſuluiſſet, ejuſmodi ſtuporem non niſi

pharmacis quibuſdam ſomniferis induci poſſe deprehendit. Niſi hac ratione inducta ſit ea torturæ tolerantia, ut immenſos cruciatus perferret, Deus permittere potuit, quò iiſdem ad reſipiſcentiam tandem cogeretur, vel ut reprobus, acerbiores dignasque extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæſus eſt citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis ſe hominū utriuſq; ſexus innumerorum ſanguine inebriarat, quos multivario ſupplicii genere ob fidei confeſſionem vita ſpoliarat. Nonnulli tamen, *ait Grillandus*, dixerunt, quod adversùs iſtas conjurationes, & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diverſis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quod omnes ligaturæ, & maleficia hujuſmodi diſſolvuntur, & reus graviſſima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia ſolent dicere verba illa Prophetæ; *Eructavit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi Dominus labia mea aperiat; & os meum annunciabit veritatem*: &, *Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium*: &, *Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna ſubvertetur*. Ex quibus verbis, precibus, & exorciſmis, dicunt maleficia ipſa reſolvi, & reum miſerabiliter cruciari. Super quibus tamen cogita, quia de virtute ipſorum remediorum non poſſem quicquam certi atteſtari, quò illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus vidi. Ego verò, licèt & D. Grillandus, & mille alii oculis id vidiſſent ſuis: tamen virtute ſculptorum, fieri nunquam credam. Enimverò fur ille etiam ſchedulâ ſpoliatus nihil adhuc, crudelius licèt diſtractus, confitebatur: nec ſub murmurata verba inſenſibilem habitum inducere queunt. Quare vel ſomnifica re aſſumta, aut à Diabolo qui cum antea pepigiſſe animo tales, eiq; ſe devoviſſe, & etiam traditos eſſe neceſſe eſt, inſenſibilitate illata id fieri ſentio. *Joan. Vierus.*

De naturalibus Pharmacis ſomniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum unguentis, & quibuſdam plantis ſoporiferis, mentemq; impenſè turbantibus.

Cap. XXV.

INTERDUM Empuſæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi ſe inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magiſtro inſtitutæ, Lamiæ, per fornacem mox ſe evolaturas, ac per aërem longè

lateque

lateque evagaturas ad tripudia, dulciſſima ſympoſia, concubitus, & gratiſſima rerum ſpectacula, confidunt: quæ tamen per inſomnia ipſis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione ſomniferi omnino unguenti, in profundiſſimum lethargicumque ſomnum dilabuntur inſciæ. Hæc ne ſomnia videantur, libuit adducere, quid ſolertiſſimus occultarum cauſarum *Joannes Baptiſta Porta* Neapolitanus lib. 2 Magiæ naturalis, ſcribit: Adeo dira, inquiens, cupido hominum mentes invaſit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita eſt, abutantur, ut multis horum ſimul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſcent, naturali tamen vi evenire patet intuenti: quæq; ab eis acceperim referam. Puerorum pinguedinem aheneo vaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando quod ex elixatione ultimum noviſſimumq; ſubſidet, inde condunt, continuoque inſerviunt uſui: cum hac immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel aliter ſic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, veſpertilionis ſanguinem, ſolanum ſomniferum, & oleum (etſi diverſa commiſcent, ab iis parum diſſidebunt) ſimul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, ut rubeſcant, & revocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturq; pori adipem adjungunt, vel oleum ipſius vicem ſubiens, ut ſuccorum vis intro deſcendat, & fiat potior vegetiorque. id eſſe in cauſa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur, ad convivia, ſonos, tripudia, & formoſorum juvenum concubitus, quos maxime exoptant: tanta eſt imaginationis vis impreſſionum habitus, ut fere cerebri pars ea, quæ memorativa dicitur, hujuſmodi ſit plena: cumque valde ſint ipſæ ad credendum naturæ pronitate faciles, ſic impreſſiones capeſſunt, ut Spiritus immutentur, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adjuvantur, cum non veſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis, & leguminibus. Lamiarum quoque unguentum propemodum ſimile tradit *Cardanus*, poſt cujus inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non ſunt, & tamen videntur, ibi ſermo eſt. Conſtat pinguedine puerorum, ut dicunt, ſuccisque appii, aconiti, pentaphylli, ſolani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc vident. Sperare autem videntur theatra,

viridaria, cænas, ornatus, veſtes, formoſos juvenes, reges, magiſtratus, imò res omnes, quibus delectantur, quibus etiam ſe frui arbitrantur. Cernunt item Dæmones, corvos, carceres, ſolitudinem, tormenta. Hæc igitur ſunt violentorum inſomniorum cauſæ. Hinc etiam illas apio victitare ait, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſeliſque, ſomnos turbulentos cientibus: ſic magi per ſomnum ferri videntur in diverſas regiones, atque ibi multivariam affici, prout uniuſcujuſq; fuerit temperies, unguento adjuvante. Cui non abſimile ad inducendum profundum longumq; ſomnum, adjungam hic oleum. R. Sem. lolii, hyoſcyami, cicutæ, papaveris rubri & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iv. baccarum ſolani ſomnifici part. j. ex his omnibus fiat oleum ſecundum artis legem, & pro qualibet unc. olei iſtius miſceatur ſcrup. j. opii Theb. Hinc ſumatur ſcrup. j. vel j. ß & duorum dierum ſubſequatur ſomnus. Liquorem conciliantem mirificè ſomnum ad guttam unam aut alteram exhibitum, imò guttas liquoris, ſomni tot, quot illæ fuère, horas introducentes, lubens hic adderem: ſed præſtat non duplicari. Ejuſmodi quædam ſimplicia puta lolium, faba inverſa, opium, hyoſcyamus, cicuta, papaveris ſpecies, ſolanum furioſum, ſomnificū, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inveniuntur, quibus intellectus, aut aufertur, vel turbatur: ut qui iis utatur, loquendo, audiendo, & reſpondendo amens videatur, vel in ſomnum altiſſimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum uſum, & aquas, vina, pulveres, trochiſcos, olea, aliasq; formas hinc conficiendi modum, ſilentio involvere malui, ne iis abutendi anſam alicui ſubminiſtraſſe videar. *Vvierus.*

Dæmon ut reſponſum dare videatur.

Cap. XXV.

Dæmon reſpōſa dabit hac ratione. Fit ſtatua parva ex orichalco coronati viri, aureâ veſte, cum cornibus in capite, facie, pedibus ac manibus nigris, pedes ac manus gryphis. Huic imagini ſceptrū ex ferro diligēter inaurato, ac virib. magnetis imbuto in dextra manu collocetur. Sedeat imago hæc ſuper ſolio ex ære ſplendenti aut cæruleo. Toti fabricæ vitrū in forma columnæ circumponatur, ut quandoq; talem in manib. habuerim ſolidum, vel ſi placet inane & ſolum ſolio vitrum jungatur. Inde ſuſpendatur machina tenui filo ad perpēdiculum, ut pro arbitrio poſſit circum-

circumvolvi. Deinde in cacumine elegantis virgæ conſtituto occultè fruſto Magnetis virgâ motâ ad partes, interrogetur imago. Pulchræ virgæ ignotæ notæ ad characteres tum figuræ adjiciuntur. Poteſt & Magnes annulo aureo abſcondi. Eodem exemplo ſtatuam ſuper altare collocabimus è leviſſima materia, atq; in ea ferrum Magnete imbutum, lapis autem Magnes ea parte muri collocetur, ut cùm ferrum illum reſpiciat, facies imaginis convertatur ad ſacrificium. Veriſimile autem eſt talibus technis, nondum hominibus adeò ſolertibus, ſacerdotes antiquos plebi ignaræ ſæpius illuſiſſe. *Cardanus.*

Statua quæ quò libet ferri videtur.

CAP. XXVI.

ACCEDIT his tot præclaris dotibus, quòd Magnes ſub tabula poſitus, ferrum ſuper tabulam in æquilibrio poſitum, quâquam interpoſitâ tabulâ, celerrimè circumagit, non ſine levi aſtantium admiratione. Unde pelvis lignea aquâ plena ſuperponitur, in ea navicula collocatur, tenuiſſimis tabellis compaginata, ſine ferro, ſed glutine tantùm: in prora muliercula formoſa flexa remo naviculam agens, ita ut illius naviculæ motu remus moveatur, & cùm eo mulieris imago: ſub pede poſtremo mulieris claviculis lato capite, cujus pars illa latior pileus vocata promineat è tabula, ſic figatur, ut lateat ſub prora, nec tamen aquam tangat: optimi tandem Magnetis fruſtulum capiti virgæ ligneæ ex abiete, vel cornu inſeratur, quâ circumdatur lapis ipſe ſub tabula poſitus, atque ſic ſuppoſito Magnete clavi capiti producetur navis lapidis motu quocunq; voles, videbiturq; his, qui virgam non poſſunt conſpicere, imago illa quaſi animata, navim quocunque velis circumagere ac ducere, audienti quidem ac remiganti ſimilis: non igitur materia ipſa tranſit, ſed aliquid ſpiritui ſimile: nam tabula impediret motum, cùm corpora ſe invicem nequeant penetrare. *Cardanus.*

Statua quæ tangentes occidebat.

CAP. XXVIII.

MIRABILE dictum eſt, quod à Boëtio recitatur: inquit enim. Cùm Chennetus rex Cruthlintum Fenellæ filium occidiſſet, tum etiam Malcolmum Duffum Regem, & affinem Fenellæ, ille ſtatuam mira arte fabricari

juſſit, in cujus manu pomum aureum gemmis nobilioribus refertum erat, quod quum quiſquam tetigiſſet, qui tangebat, ſtatim multis jaculis confoſſus, interitum ſibi acerſeret. Eo igitur dolo Regem nil ſuſpicantem, invitatum in Fetircarii oppido occidit. Cumq; paratis equis ad pontum primum, inde in Hiberniam ſe tranſtulit evaſitque. Nuper intellexi quendam furem machina cœpiſſe dum loculos expilare conaretur: nam machina vinculis firmioribus, veſti juncta erat. *Cardanus.*

Statua, quæ Solem ſemper reſpicit,
Cap. XXIX.

Memini me legiſſe, in Apis æde ſimulachrum Dæmonis fuiſſe, quod faciem in quamcunque partem Sol declinaret, verteret: id nobis in quacumq; ſtatua imitari non erit difficile, ſi ad horologii rationem animadverteris occultis reſtibus ac mola, ut vocant: quod ſpectaculum videre jucundius, quàm rationem conficiendi ſcriptam legiſſe. *Cardanus.*

De Auguriis. Cap. XXX.

Prima quæq; auſpicia in operis cujuſq; initio accipienda ſunt: ut ſi veſtem tuam in initio operis à ſoricibus corroſam ſenſeris, deſine ab inceptis: ſi egrediens offenderis in limine, aut in via impegeris pedem, continenter: ſi quid mali ominis in principio negotiorrm tuorum tibi occurrerit, differ inchoata: ne vel tota intentio fruſtretur, aut inutiliter compleatur: ſed expecta donec omine meliore fauſtam agẽdis arripias horam. Videmus animalia permulta ex vi quadam ipſis à natura inſita, præſtigioſa atq; fatidica, nonne gallus cantu horas ſolertiſſimè indicat, & alis apertis leonem fugat? aves quã plures cantu & garritu, muſcæ acri puncturâ pluviam prænuntiant: & delphines crebris ſupra aquas ſaltibus tempeſtates præcurrunt. Longum eſſet retexere omnia præſagia quæ ex avibus, & animalib. didicêre Phrygii, Cilices, Arabes, Umbri, Tuſci, & alii populi, qui auguria ſecuti ſunt, quæ per illos multis experimẽtis & exemplis comprobata ſunt. In omnibus namq; ſunt abſcondita futurorum oracula: maxima autem quæq; tibi aves ominales prænuntiabunt. Hæ ſunt quæ ex hominibus in aves converſas eſſe referunt Poëtæ. Itaq; quid cornix loquatur, diligenter auſculta, ſitumque ejus ſedentis, aut volantis à dextris an à ſiniſtris,

loquax

loquax an clamoſa, an ſilens, præcedat an ſequatur, transmutisve expectet adventum, an fugiat, quóve diſcedat, omnia diligenter attende. Dicit Orus Apollo in hieroglyphicis Geminæ cornices nuptias ſignificant, quoniam hoc animal duo ova parit, ex quibus marem & fœminam generari oportet: ſi autem, quòd rariſſimè evenit duo mares generentur, aut duæ fœminæ, jugatæ mares cum fœminis alteri cornici non admiſcentur: itidem neq; fœminæ alteri mari, ſed diſſociatæ, ſolæ degunt. Ideò unici cornici occurrentes augurantur futurum, ut viduali vitâ ſibi vivendum ſit. Idem etiam portendit columba nigra: hæc enim poſt maris interitum ſemper ſola degit. Corvos autem non minore diligentiâ obſervabis: hos namque rebus majoribus præferri, & cornici præviduare dicunt: & ſenſit *Epictetus* Stoicus Philoſophus, & gravis autor, ſi cui corvus adverſum crocitaret, vel corpori, vel fortunæ, vel honori, vel uxori, aut natis adverſa portendere. Deinde cygnos, qui aquarũ ſecreta prænoſcũt conſiderabis: eorum namq; hilaritas non modo nautis, ſed quibuſque præterea peregrinantibus felices præſagiunt eventus, niſi fortioris ſuperentur ſuperventu, utpute aquilæ, quæ potentiſſima imperii ſui majeſtate omnium avium fidem, ſi contrà loquatur evacuat: cunctis ſiquidem avibus altius volat; profundiusque perſpicit, & ab ipſius Jovis arcano nunquam excluditur: altitudinem & victoriam, ſed per ſanguinem portendit: quia non aquam, ſed ſanguinem bibit. Locrenſibus adverſus Crotonienſes dimicantibus, aquila ſupervolans contulit victoriam: Hieroni ad prima bella egredienti, aquila ex improviſo reſidens in clypeo regẽ illum futurum prænunciavit. Naſcente Alexandro Macedone duæ aquilæ tota die ſupra domum ſedentes omen duplicis imperii Aſiæ & Europæ ei portenderũt. Eadem Lucio Tarquinio Priſco Demarathi Corinthii filio ob ſeditionẽ domo profugo, & in Hetturiam profecto Romamque petenti, pileum auferens, ac altè volans rurſum capiti reponens, Romanorum regnum illi portendit. Jam verò & vultures ſignificant difficultatem, duritiem, & rapacitatem, quod in origine urbis condendæ experientiâ verificatum eſt: futuræ quoque ſtragis loca oſtendunt ſeptem diebus prævenientes: & quoniam in eam partem reſpiciunt, in qua altera pars inferior futura eſt; tanquam inhians occidendorum majori numero, ideò ſolebant antiqui reges ſpecu-

ſpeculatores mittere, qui renuntiarent, quam in partem verſi reſpicerent vultures. Phœnix autem ſingularis felicitatis ſucceſſus pollicetur, quo viſo nova Roma melioribus auſpiciis condita eſt. Pellicanus, quia filiorum causâ periclitatur, ſignificat hominem amicitiæ ſuæ pietate ſubiturum diſcrimen. Picta avis Pictanorum urbi nomen dedit, ac gentis levitatem colore, & voce præfiguravit. Ardea rerum arduarum auſpicium eſt. Ciconia, concordiæ avis, concordiam facit. Grues à gruere antiquo verbo, quaſi congruere dicti, ſemper adferunt, quod expedit, atque inimicorum inſidias cavere faciunt. Cucupha gratitudinem indicat: ſola enim hæc parentibus ſenio confectis gratiam refert: contra Hippopotamus parricida; ingratitudinem meritorum omnium & veram injuſtitiam nunciat. Origis avis invidioſiſſima invidiam ſignificat. Jamq; etiam ex minoribus avibus pica loquax, hoſpites nunciat: albanellus prætervolans, ſi à ſiniſtris ad dextram feratur, hoſpitii hilaritatem, ſi contrario contrarium indicat. Strix avis ſemper infauſta eſt, & etiam noctua: quæ quia noctu ex improviſo aggreditur pullos, quemadmodum mors de improviſo ſupervenit, ideo mortem prænuntiare dicitur, nonnunquam tamen quia noctis tenebris non cæcatur, hominis diligentiam, & vigilantiam ſignificat, quòd reſidens in Hieronis haſta comprobavit.

Bubonum verò Dido dum miſeretur Æneæ,
Infauſtum ſenſit. ——

inde cecinit Poëta.

Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpè queri & longas in fletum ducere voces. & alibi:
Ignavus bubo dirum mortalibus omen.

Idem in Capitolio cecinit, quum res Romana apud Numantium inferior fuit, atq; quum Fregellæ ob factam in Romanos conjurationem ſunt dirutæ. Inquit Almadel, bubones & nycticoraces cùm ad inſolitas regiones manſionesque divertunt, indicio eſſe earundem regionum, & ædium homines morituros, propterea quòd aves illæ delectantur cadaveribus, easq; præſentiunt: morituri autem homines, jam poteſtate cadavera ſunt. Sed & de accipitre litis prænuntio canit *Naſo*:

Odimus accipitrem, quia vivit ſemper in armis.

Lælius Pompei legatus in Hiſpania inter pabulatores occiditur, id fatum accipiter ſupra caput volitans, ſibi prænuntiaſſe

nuntiaſſe dicitur. Et inquit Almadel, quòd ejuſdem ſpeciei aves inter ſe pugnantes, regni mutationem ſignificant: ſi verò ſpecie diverſæ contra ſe invicem bellum gerant, & quæ amplius non viſæ conveniant, novam regionis illius fortunam portendunt. Minutulæ etiam aves, adventu vel receſſu ſuo familiam augeri, vel minui portendunt: earum verò volatus quantò ſerenior, tantò laudabilior. Unde *Melampus* augur, ex aviculis Græcorum ſtragem conjecit, quando ait: Vides ut nulla ſerenos ales agit curſus Hirundines, quoniam moribundæ pullis latebras parant, patrimonium amplum, vel à mortuis legatum portendunt. Veſpertilio fugienti occurrens, evaſionem ſignificat: nam ipſa licèt pennas non habeat, tamen evolat. Paſſer autem fugienti malum omen eſt, ipſe enim accipitrem fugiẽs ad noctuam percurrit, apud quam æquè periclitatur; tamẽ in amoribus boni auſpicii eſt: ſiquidem libidine concitus, ſepties in hora coit. Apes regibus bona omina ſunt: nam populum obſequentem monſtrant: muſcæ verò importunitatem & impudentiam ſignificãt, quia ſæpiùs abactæ, continuò nihilominùs redeunt. Aves etiam domeſticæ auguriorum non ſunt expertes: nam galli cantu ſuo ſpem & iter inchoantis promovent. Quin & Tiberio naſcituro prægnans Livia mater ovum gallinæ ſubductum, eousq; ſinu ſuo fovit, donec gallus inſigniter criſtatus excluſus eſt, unde augures interpretati ſunt, naſciturum puerum fore regnaturum. Et ſcribit *Cicero* apud Thebaidam gallos gallinaceos canendo totis noctibus Beotiis, adversùs Lacedæmones præſagiſſe victoriam: quòd augures ita interpretati ſunt, quoniam avis illa victa *ſilet*, canit autem ſi vicerit. Simili ratione etiam ab animalibus, & beſtiis eventuum omina capiuntur: nam occurſus muſtelæ ominoſus eſt. Leporis occurſus, itineranti timendus eſt, niſi captum cœperit. Mulus quoq; infenſus eſt, quia ſterilis eſt. Porcus verò pernicioſus, talis eſt enim ejus natura, ideò pernicioſos homines ſignificat. Equus jurgiorum & pugnæ rationem habet: Unde apud Virgilium viſis equis albis exclamat Anchiſes:

—— Bellum ô terra hoſpita portas.
Bello armantur equi, bella hæc armenta minantur.

Tamen quando curru juncti occurrunt, quia concordi jugo trahunt, pacem ſignificant ſperandam. Aſinus inutilis eſt: profuit tamen Mario: qui cùm hoſtis patriæ pronun-

nuntiatus, vidit aſinum oblatum pabulum ſpernentem, ad aquam properantem, quo augurio oſtenſam ſibi ſalutis viam ratus, auxiliarem amicorum turbam, oravit, hoc unum auxilii genus exhiberent, & ſe ad mare conducerent: quo impetrato, parvæ ſuperimpoſitus carinæ, Syllæ victoris minas evaſit: utcunque tamen aſellus in augurio occurrat, ſemper laborem, patientiam, impedimenta ſignificat. Lupus verò obvius bonus nuncius eſt, cujus efficacia viſa eſt in Hierone Siculo, cui lupus in literario ludo tabulam eripiens ſucceſſum regni firmavit: tamē ejus, quem antè viderit vocē præludit. P. Africano & C. Fulvio Coſſ. Minturnis lupus vigilem laniavit, quando Rom. exercitus in Sicilia è fugitivis ſuperatur. Quin & perfidos ſignificat fidei homines: quod eſt in Romuli progenie: nam fides quam à matre lupa olim ſuxerunt, & ſibi invicem ab initio ſervaverunt, velut lege quadam naturæ, manavit ad poſteros. Leoni occurrere, cùm ſit hoc animal inter cætera fortiſſimum, omnibus terrorem incutiens, bonum eſt: ſed leænam mulieri occurrere, malum eſt, quia conceptum impedit. nam leæna nō parit ſecundariò. Ovibus & capris occurſare bonum eſt. Legitur quoq; in Oſtentario Tuſcorum ſi hoc animal inſolito colore fuerit indutum, portendi imperatori rerum omnium cum felicitate largitatem: Unde *Virgilius* ad Pollionem canit:

Ipſa ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.

Bonum etiam occurrere bobus triturantibus, ſed melius arantibus, qui etſi viam rumpentes iter tardant, moram tamen hanc auſpicii gratiâ compenſant. Canis in itinere fauſtus eſt, quòd Cyrus expoſitus in ſylvis, à cane ad regnum enutritus eſt: quem & angelus, Tobiæ ſocius, non eſt aſpernatus comitem. Caſtor quia venatoribus teſticulos ſuos demordens abjectos relinquit, mali ominis eſt & homini, ſibi ipſi damnum illaturum portendit. Jamq; etiam ex minutis animalibus mures damnum ſignificant: quæ quum in Capitolio aurum roſerunt, eodem die ambo conſules juxta Tarentum inſidiis ab Annibale intercepti ſunt. Locuſta quaſi loco ſtare faciens, aut loca exurens, vota præpedit, & mali ominis eſt: contra cicadæ iter proponent, & bonum rerum nunciant eventum. Aranea à ſuperioribus filum ducens, ſpem venturæ pecuniæ nunciare dicitur. Similiter & formicæ, quia nôrunt ſibi providere, &

dere,& tutas parare latebras, ideò ſecuritatem, & divitias portendũt, multitudinisq; exercitũ ſignificant. Hinc cùm Tiberii Cæſaris manſuefactum draconem formicæ devoraſſent, reſponſum fuit, ut caverent multitudinis tumultũ. Si tibi occurrat anguis, cave à maledico inimico: nam hoc animal nullo alio membro pollet, quàm ore. Anguis in regiam irrepens Tarquinio caſum ſuũ auguirata eſt. Duo angues in lecto Sempronii Gracchi reperti ſunt: dictum illi ab aruſpice, ſi marem aut fœmellam emitteret, aut ſibi aut uxori brevi moriendum: ille uxoris vitam ſuæ præferens, occiſo mare fœmellam emiſit, paucisq; poſt diebus vitã exceſſit. Sic vipera mulieres pravas ſceleſtosq; filios ſignificat omnibus infenſum, hæc enim ſeorſum ab aliis piſcibus degit, nec juncta cum aliis invenitur. Inter omnia autem auſpicia & omina, nullum homine efficacius eſt, nullum potentius, nullum quod evidentius veritatem exponat: ejus igitur occurſanti conditionem, ætatem ſexum, profeſſionem, ſitum, geſtũ, motum, exercitiũ, complexionem, habitũ, nomen, verba ſermonemq;, omnia diligẽter notabis, & requires: nam cum cęteris animalib. tam multa inſunt præſagiorum lumina, non dubiũ eſt, hęc multò efficaciora clarioraque humanæ animæ eſſe infuſa, quod & *Tullius* ipſe teſtatur, *inquiens*, humanis animis naturaliter quoddam auſpiciũ ineſſe ſuæ æternitatis, ad omnes rerum ſeries, & cauſas cognoſcendas. In fundamentis Romanæ urbis caput hominis integrá facie repertũ, magnitudinem imperii præſagivit, & monti Capitolii nomẽ indidit. Brutiani milites cõtra Octaviũ, & M. Antonium præliaturi in caſtrorũ porta Æthiopem offenderũt: quẽ licet, ut adverſæ rei auguriũ illicò trucidarent, tamẽ infeliciter pugnatũ eſt, atq; Brutus & Caſſius ambo duces interiêre. Ipſe etiam monachõrũ occurſus vulgò ominoſus habetur, magis autem ſi matutinus fuerit: quia id hominũ genus plurimũ è mortuario veluti vultures ex morticiniis victitat. *Agrippa.*

Lapides futura præcognoſcere faciunt.

Ex his manifeſtum eſt, lapides aliquos eſſe qui ſub lingua detenti, aut collo appenſi, aut geſtati in annulo, hominem ad divinandum futura ac rectè prævidendum inducant. Quinque autem ad hoc ſunt neceſſaria. Primus ut homo is naturalis ſit. Sunt autem tales veridici, moderati, & ſub aſtro Veneris nati. Secundùm, ut eã ætate, & tẽpore aſtrum illud dominetur. Cognoſcetur autẽ id ex cogitationibus,

nibus, ſi veræ aut falſæ ſint, tũ etiam ex ſomniis. Tertium, ut lapis is moveat enthuſiaſmum, id eſt, religionem in animo cientem. Quartum, ut genere congruat cum aſtro, veritatem ſignificante. Quintum ut etiam ipſe propriè in hoc ſit efficax. Quòd ſi eo aſtro dominante appendatur, forſan magis etiam proficiet. *Cardanus.*

Ad divinandum.

Sic legimus antiquos certis rebus naturalibus ſæpè divinum aliquod & mirandum ſuſcipere ſolitos: ſic lapis, qui naſcitur in pupilla oculorum hyænæ ſub lingua retentus, divinationem præſtare dicitur. Idem fertur Selenites lapis lunaris efficere: ſic anchitide dicunt evocari imagines Deorum, ſynochitide umbras inferorum evocatas teneri: Similia aglaoptis herba, quæ & marmoritides vocatur, in marmoribus Arabiæ naſcens Perſico latere, efficit, ut narrat Plinius, atque magos eâ uti, cum velint Deos evocare, eſſeq; herbam theangelidam nomine, quâ potâ magi divinent. *Agrippa.*

Ad divinandum ejuſdem.

Vaticinaturo adhiberi ſolent ſuffumigationes ad phantaſiam afficiendam, quæ quidem certis numinibus conſentaneæ ad divinam inſpirationem ſuſcipiẽdam nos accommodant: ſic dicunt, quòd ſuffitus ex ſemine lini, & ſemine pſyllii, & radicibus violæ & apii, facit videre res futuras, & confert ad prophetiam.

DE SECRETIS GEOMETRICIS. CAP. XXXI.

Ad terræ ambitum inveniendum.

SIc Mathematici terræ totius ambitum ac dimetientem invenerunt. Vel enim per Lunæ defectus horarum diſtantiam in eodem circulo æquinoctiali æquè diſtanti cognoverunt: quâ habitâ, terreno itinere differentiam locorum ſunt aſſecuti: nam per 24. unius diei multiplicãdo, & per horas diſtantiæ defectus lunaris dividendo, ambitũ circuli illius invenerunt: inde demonſtratione Geometricâ ambitum æquinoctii circuli maximiq;, ac totius terræ, quem per ſeptem multiplicando, & per 22. dividendo, dimetientem terræ ſatis exquiſitâ ratione ſunt conſecuti. Vel procedendo ab Auſtro rectâ ad Boream, altitudinem poli unâ parte auxerunt. Metiti autem viam M. paſſuum LXXXVII. ac D. invenêre Italica. His enim nũc diſtantias locorum

locorum metimur, non paſſibus Ptolomæi. Ergo ductis LXXXVII. M. paſſuum & D. per partes cœli CCCLX. nam in totidem dividitur, paſſuũ M. habebimus. XXXI. M & D. inſuper. Terræ totius ambitum hunc, ſi per ſeptem multiplicamus, & per 22. diviſerimus, erit terrę dimetiens paſſuum MXM. XXII. Sed in his velle ad amuſſim certam quærere quantitatem ſtultum eſt. Dicamus igitur dimetientem terræ ſubductis 22. eſſe M. paſſuum decies mille. At qui navigant multis erroribus acti, ſinuoſumq; non rectum agentes iter etiam ſponte, tum incerto ac vario ventorum impetu decepti, multò majorem ambitum terræ ſcripſerunt. Sed hæc ratio, ut veriſſima eſt, ita etiam maximè certo conſentit experimento: juvitque multum Hiſpanos, qui cum tam diuturnum iter, longum terræ magnitudini repugnare intelligerent, diligenti ratione metiti errorem, illud fermè ad tertiã partem tum ſpacii tum temporis contraxêre. *Cardanus.*

Hora diei Sole lucente quomodo habeatur.

Horam diei Sole lucente, quocunque tempore ſic habebis. Dorſum Soli obverte, ſed ut extento brachio, & manu ſiniſtrâ, polliceque ſuper indicem collocato umbra ſtethi exigua in palmam cadat, tunc ſtylum ſub junctura pollicis colloca, & ad perpendiculum ſuperficiei palmæ conſidera umbram: nam ſi cadit ubi index manui jungitur, 24. eſt, aut octava: ſi in illius ſummo 23. vel nona: ſi in medii digiti apice 22. aut 10. ſi annularis vertice 21. aut undecima: ſi in vertice minimi, vigeſima, vel duodecima Si in ultima junctura, decimanona, vel decimatertia. Si in ſecunda ejuſdem junctura, decimaoctava, vel decimaquarta: ſi in radice, ubi manui jungitur decimaſeptima, vel decimaquinta: in lineæ menſalis initio: decimaſexta, Hanc tamen obſervationem ad craſſam Minervam, ut dici ſolet, pertinere haud obſcurum eſt. *Idem.*

Sphæra ſolida geographica.

Si cui deſiderium deſcribendi orbis in ſphæra fuerit, id facilè ac belliſſimè ex Ptolomæi verbis quinque dierum labore ſic perficiet. Sphæram æneam exactè rotundã primum ſic fabricabis, æneum ſemicirculum ſecundũ quantitatem diametri confice, ac ſphæræ omni ex parte applicato: ſi ſemper undequaq; contingat, exactè rotunda eſt: ubi ſuper exceſſerint, tantundem detrahendum, ubi defeceris, adjiciendum, cùm verò exquiſitè rotunda facta fue-

rit, utrâque parte copulato: orbiculisq; infigito, ut neque nimis molliter nec aſperè nimium circumvolvatur: poſt æquinoctialem circulum, ex auro tenuiſſimum æqualiter à polis diſtantem ſumma cum diligentia deſcribe, atque divides per 360. æquas portiones, ita unicuiq; parti punctus, omnibus autem quinque partibus numerus per quinarium ſuperactus aſcribatur: ſic & ſemicirculum immobilem ſphæræ æqualiter cohærentem ejus ſedili ita affigemus, ut per ſphæræ motum immobilis maneat: atque ita eum dividimus, ut ubi æquinoctialem ad perpendiculum ſecat ab eo puncto 90. partes æquales diſtinguantur inter utrunq; polum, ita ut totus ſemicirculus in 180. partes ſit diviſus, punctis ſingulis, numeris autem quibuſlibet quinariis diſtributis, ita ut numeri ab æquinoctiali incipientes, in utramq; partem ad nonaginta ſectiones verſus polos terminentur. Cùm igitur loca inſcribere volueris numerum longitudinis in æquinoctiali quærito, ac ipſum (ſpæram volvendo) meridiano ſubjicito, latitudine autem loci in ipſo meridiano, ſive citra, ſive ultra per gradus, partesq; eorum inventa, in ejus directo punctum ſignabis pro loci magnitudine: atq; in ſingulis perficies. Per omnes autem quinque gradus æquinoctialis ad meridianum immobilem adductos meridianos à polo ad polum deduces, qui circuli XXXVI. erunt: eos autem præacutâ ſtyli acie lineabis, ſimiliter & parallelos, & climatū initia atque fines, in utraque ſphæræ medietate ad Meridiani gradum firmiter adhærente, ac circumvolutâ ſphæra, donec ad primum punctum redierit, abradente ſtylo conſcribes. His peractis, omnes circulos aureos, atq; exiles ad modum depinges, climatum exceptis, qui non æquè tenuiores habebuntur: maria ac flumina cæruleo, civitates & oppida rubeo, montes argénteo, colles ſylvæque viridi: ſolum terrarum glauco diſtinguetur. nomina nigro ſuperadde. Unum autem animadvertere oportet, ut cunei typíve locorum triplici ſint magnitudine diſtincta maximo metropolis, medio civitates, minimo oppida deſignabuntur, quòd ſi & principum dominia diſtinguere libeat, filo ambitum ejus viridi cinge: illud autem maximè in mente habendum eſt, ut noviſſimis, ac caſtigatiſſimis commentariis utaris, atque decenti magnitudine, ea autem eſt, ut maximus circulus, hominis longitudinem æquet. *Cardanus.*

Quatuor

Quatuor ponderibus omnia perpendi pondera.

Si quis petat quatuor ponderibus tantum omnia perpendi pondera, quæ ſunt ab uno uſque ad 40. ita ut non opus ſit aliis ponderibus: Id efficies, ſi unum pondus ſit unius libræ, ſecundum trium, tertium 9. quartum 27. His enim potes omnia emetiri pondera ab uno ad 40. Ut ſi velis efficere 21. libras, pone in altera bilance 27. & 3. in altera vero 9. Si 20. libras petis, pone in altera 27. & 3. in altera 9. & I. Eadem ratione licebit quinque ponderibus perpendere omnia pondera ab uno ad 121. uſque, ſcilicet 1.3. 9.27. 81. Item per 6 ad 364. ſcilicet 1.3. 9.27.81.243. *Gemma Friſius.*

DE SECRETIS ARITHMETICIS.

CAP. XXXII.

Numerum indicare aliquem, quem aliquis concepit.

CONCEPIT quidam numerum aliquem, quem ut indices, ita agito. Iube eum triplare conceptum animo numerum, triplũ mediare, deinde quotientem rurſus triplare, triplum hoc rurſus mediare. At ſi in priori mediatione impar fuerit numerus triplus (id enim inquirendum eſt) tum jube illum parem ex eo facere additione unitatis, ac deinde mediet, tum verò ex hac additione 1. recidat, idem jubebis eum facere, ſed tibi 2. ſervabis: deinde jube illum abjicere 9. quoties poteſt ex ultimo tuo numero, tu verò toties 4. numerabis, ac deinde abjicies ſi quid ſervaveris. Ut cogitaverit quiſpiam 7. id tripla, erunt 21. fiũt 22. ea medietas, ſunt 11. tu verò retine 1. deinde jube ut rurſus triplet 11. fiunt 33. ea ruſus mediari non poſſunt, niſi unitate adjectâ, ita erunt 34. dimidium 17. valet: tu verò 2. hic collige, jam jube illum adjicere 4. quoties poteſt: verùm quoniam tantum ſemel id licet 4. colliges: de reliquo nihil inquires, ſi pro rara 3. tibi ſervaveras, quæ cum 4. addita 7. faciunt. *Gemma Friſius.*

Rem abſconditam indicare alicui.

Si tres diverſæ res abſcondantur à tribus diverſis perſonis, tu verò per Arithmeticam, tãquam divinus vates unicuique dicere velis, quam abſconderit rem, ita agito: Sint tres res a. b c. animo tuo ſignatæ, vero ordine animo tuo hæreant, primus, ſecundus, tertius, priuſquam res abſcondant, pone in medium 24. projectiles, ex his da primo 1. in

manu, ſecunda 2. tertio 3. deinde colloca tres res ordine, & dic illic, ubi abiero, tum ſinguli unã ex his rebus quancunque velint, abſcondant, ſed eã lege, ut qui abſconderit a. capiat ex 18. projectilibus relictis adhuc tot projectiles, quot habet is ipſe in manu. Qui vero b. abſconderit, duplum capiat, qui tantundem, c. quadruplum. Reliquum verò in menſa aut loco aperto relinquant. Hinc tribus rebus & perſonis pro ordine memoriæ infixis, ſecedat, quouſque res abſconderint ac rationem inierint. Tum reverſus inſpice reſiduos in tabula projectiles, qui perpetuo aut eſt 1. aut 3. aut 5. aut 6. aut 7. Si igitur unus tantùm fuerit, tum primus abſcondit a. 2. b. 3. c. Si duo tum primus abſcondit b. ſecundus a. tertius c. Reliquos ex Tabella annexa intelliges modos. *Idem.*

Reſidui Projectiles	Perſonæ	Res.
	1	a
1	2	b
	3	c
	1	b
2	2	a
	3	c
	1	a
3	2	c
	3	b
	1	b
5	2	c
	3	a
	1	c
6	2	a
	3	b
	1	c
7	2	b
	3	a

De

De ſitu orbis inveſtigando, ac in certam terræ partem dirigendæ navis ædificio per ſtellam viſam: nec non de locorum diſtantia veſtiganda ratione geometrica.

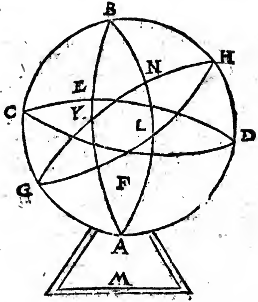
Situm alicujus loci ad quem inſtituenda ſit profectio, tum in anteriore aſtrolabii facie, tum in tergo commonſtrare facillimum eſt: ut ſupervacaneum fortaſſe ſit multa hac de re verba fundere. Siquidem in dorſo aſtrolabii perſpecta ejusque utrunque navigationis terminum intercedit longitudinis differentia, numeratur in gradibus limbi ab ipſa meridiani linea ortum vel occaſum verſus, pro alterius regionis ſitu, fini applicetur dioptra: jamq; in dioptræ ſpacio numeretur, & facie poli ab æquinoctiali centrum verſus nec mora in ſubjecta organi ſuper locũ quæſitum commonſtrabit latitudinis ſupputatæ terminus. Ut itaque itineris inſtituti paulò certior evadam, præſertim ventorum dextræque auræ præſidio deſtitutus: Sic agito cognitâ horâ loci tui applicabis illi ſolarem locum, idque dioptræ ſuperincumbẽtis indito, ac ſic ſtante reti, eadem linea relata ad punctum adeundæ regionis, jam antea deſignatum, mõſtrabit illicò ſi qua ejus loci ſtella circulum meridianum contingat, aut etiam rectà ſupra caput feratur: unde hanc ſtellam tibi tanquam viæ rectricem ob oculos pone eò velum, gubernaculum omne convertito. Si enim forte fortunâ inſigne aliquod ſidus in ipſorum Zenith conſiſtit, jam quaſi Mercurii ſtatuam ingredi via tibi quæ digito ſignet. Sin verò meridianum ejus loci pertingat, ſed à Zenith aliquatenus in latitudinẽ evariet, eſt tibi utriuſque & ſtellæ ſpectatæ, & ipſius loci Zenith expiſcanda altitudinum diverſitas. Itaque ſi animo tuo, atque oculis quaſi circulum ingentem concipias, qui per polos & ſtellam viſam extendatur, atque in illo (quanquam difficile ſit) hujus differentiæ portionem imagineris, invenies cœli locum, licet fortaſſe non aliquâ ſtella illuſtrem. Qui tamen recta linea inter ſtellam antea repertam & polum referatur. Itaque & ipſum regionis locum ſideri ſubſtratum quaſi oculo ſortitus es, idq; pro præſenti temporis puncto. Ac licet non uſque adeò exactum, inſigne tamen habens profectionis compendium, quandoquidem nec in amuſſi conſiſtit nautis viæ veſtigandæ artificium: ſed ſingulis horis cogitandum eſt aliud atque aliud cœli punctum, huic regioni in caput impendere ac pro'n aſſi-

duè juxta horarum numerum tranſactum verſandum eſt rectè cum Zodiaco. Verùm hæc de navigatione nocturna. Interdiu, cùm aſtrorum ignes Phebeis radiis obtunduntur, ſol tibi ſigna dabit: ex ſolis altitudine, quæratur loci latitudo: ea nos per æquatoris paralellum dirigat, dum perficiendo longitudinis differentiæ marina milliaria ex ratione correſpondeant. Cumq; eo differentiæ perduxeris quem ſibi locus adeundus vindicarit, ſcito te in ejus meridiano jam verſari. Verùm nunc per ipſum recta ſurſum vel deorſum dirigenda navis eſt, dum & loci latitudo per inſtrumentum accepta latitudini olim perſpectæ conveniat. *Tantæ molis erit ventis dare vela ſiniſtris.* Utq; obiter agnoſcas quantum hoc angulo recto circuitionis fiat. Dabitur id ex penultima primi lib. Euclidis. Nam ſi utriuſque & longitudinis & latitudinis differentiæ multiplicetur arcus in ſe quadratæ ac productæ per additionē in unum colligantur. Summæ verò quæratur radix quadrata: ea ſignificat itineris conficiundi longitudinem per gradus æquales bis, qui ſunt in parallelo proximi. Ea enim quæ paſſim traditur milliarium ratio ad æquatoris gradus circa ejus ſolius ambitum ſatis ſincerà creditur: Ut nimirum pro miliaribus Italicis ea diſtantia ducatur in 60. pro Germanis in 15. pro Suevis in 12. nam non niſi ad latitudinem 18. graduum doctrina hæc locum obtineret, ſed exactior hujus rei ratio dabitur ſuo loco. *Gemma Friſius.*

Quomodo viæ diſtantiâ cognitâ, locorum longitudo & latitudo cognoſcatur.

Propriè autē ut cùm per meteoroſcopium cognita loci diſtantia, ſcimus illius longitudinem, ac latitudinem: vel cognitâ diſtantiâ, & latitudine, longitudinem cognoſcimus. Sit igitur Meridiei circulus A E B F. fixus ſuper pedē AM. In eo poli finguntur K F. & vertex tuus E. Alius circulus immobilis æquinoctii A B C D. fixus ſuper pedem A M. ad rectos angulos ſecans priorem circulum, & in ipſis polis F & K per paxillos verſatilis. Alius etiam in vertice paxillus verſatilis C E D L. Sit igitur diſtantia E N. nota rectaq;, numerentur autem diviſis ſingulis circulis ex his in partes ter mille ſexcentas, partes illæ in C E D. per E N. & conſtituatur C N D. ſuper viam rectam ex civitate tua in N. locum; & ubi punctus N. cadit ducatur G K H F. circulus mobilis meridiei, habebis igitur per arcum K N. latitudinem

titudinem loci, ſeu poli elevationem, & per G C. differentiam longitudinis loci N. à tua urbe: cumq; longitudo urbis tuæ jam nota ſit, erit & longitudo N. Quòd ſi altitudo N. nota fuerit, & iter rectum E N. circumductis circulis C

E D. & N H. donec occurrant extrema arcuum E N. diſtantiæ rectæ, & K N. notæ altitudinis loci N. in unum, fiet arcus tunc G C. notus, differentia ſcilicet longitudinis loci N. à patria tua. Manifeſtum eſt autem quòd contrariâ ratione habitis longitudinibus & latitudinibus locorum, diſtantia quoque cognita erit. Quòd ſi velis, ut inſtrumentum unicuique ſerviat regioni, facies paxillos E L. mobiles in circulo meridiei, A K B F. ut ſub quacunq; altitudine collocari vertex tuus poſſit. Porrò diviſiones ſingulas denas conſpicuè, & in quinas minus, inde in quinquagenas aureo colore, ut diſtinguantur diligenter, velut in ſtateris. Numerus autem neceſſarius non eſt, quia ubiq; principium ſtatuere oportet. *Idem.*

Navim quomodo, quot paſſuum M exegeris, vel plauſtrum, deprehendamus.

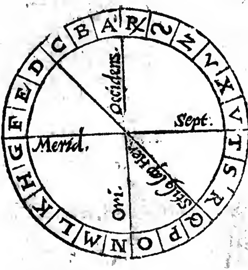
Cùm currum aut navim facere volumus, quæ quot M.

paſſuum exegerit nos doceat. Rota cujus ambitus ſit pedum duodecim cum dimidio: atque tympanum circa axem cum denticulo, qui ubi rota verſa fuerit rotæ occurrens CCCC. dentium, unum ex illis transferat. Ita perfectis CCCC. revolutionibus rotæ primę. V. M. pedum exacti erunt paſſus M. Ubi verò rota hæc converſa fuerit altero denticulo detegat modiolum, ex quo lapis in ſubjectum vas æneum excidat, ut ſono & numero lapillorum M. paſſuum multitudinem oſtendat. Aut verſo indicabit in alia rota paſſuum M. Ita in artificioſis, (ut *Vitruvius* docet,) facile eſt ad exactam rerum cognitionem pervenire. Sed in contemplationibus proximum antè nominatum exemplum erit. *Cardanus.*

Inſtrumentum perennis motûs.

Antonio de Fantis Tarviſino, viro noſtræ ætatis erudito atque ingenioſo, viſum eſt inſtrumentum perpetui motûs conficere poſſe, tali induſtria, quali infrà deſcribitur: verùm ad hoc oſtendendum, tria ſupponit ſibi experimēta probata: primum quòd lapis Herculeus, ſi formâ circulari figuretur, duo habet puncta è directo oppoſita: quorum alterum ſemper ad boream, alterum ad auſtrum tendit, ſi in æquilibrio, & liberè ſuſpendatur, & ſimiliter, ſi in pyxide lignea imponatur, ea verò in aqua tam diu circūvolvetur, donec ea pūcta, quę polos appellat, ad ſuas cœli partes reſpiciant. Hoc autem à nobis aliàs oſtenſum eſt. Secundum ſuppoſitum, quod ex experimento aſſumſit, eſt quòd polus borealis auſtralem alterius trahit, & auſtralis borealem, ſi duo lapides orbiculares fuerint: quod ex primo quaſi ſuppoſito pendet: nam ſi Borealis Boream reſpicit ex adverſo, igitur auſtralis alterius collocabitur, quoniam in oppoſitis ſunt partibus, ut in figura videbis: quod ſi polus Borealis Boreali, aut Auſtralis Auſtrali applicetur, qui plus poteſt abigit debiliorem à ſe, & cogit, ut revertatur, ubi rota leviter moveri poſſit. Tertium ſuppoſitum eſt, quod agens plus agit, quàm reſiſtat: hoc dicit etiam experimento ſe comperiſſe. His conſtitutis, accepit formam orbicularem ex argento tenuiſſimam, veluti capſulæ ſpeculi rotundi, & diviſit eam in circuitu, & cuilibet diviſioni applicavit acum ferream, & poſuit diſtantiam unius ab altera ciceris magnitudinem: deinde in medio fixit lapidem Herculeum, ſive Magnetem perfectiſſimū figurâ ovali, ita ut in ſummitatibus figuræ ovalis poli adeſſent,

adeſſent, & poſuit rotam ſuper axem, & in ejus centro ſtylum argenteum, tanquam rotæ diametrum: axis autem & ſtylus immobiles ſunt, rota verò mobilis. Quod autem perpetuò moveri debeat, ſic probat. Cùm enim extrema lapidis, ad ſe trahant partes proximiores, & ſecundum ſitum, & una dirigat ferrũ ad Boream, & alia ad Auſtrum, fiet ut O. deſcendat in P. & P. deſcendat in Q. & ſimiliter A in B. & B. in C. fertur enim ſic pars Oriẽtis ad Boream, & Occidentis ad auſtrum: quare ſe juvabunt, & motus erit unus ex primo ſuppoſito. Et quia per tertium ſuppoſitum, pars unaquæque magis trahit quàm reſiſtat, partes

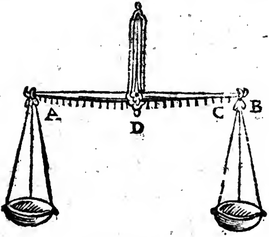

F. & T. G. & V. minus reſiſtunt, quam tractantur partes N. R. O. A. & maximè quia priores ſtant in æquilibrio, & ad perpendiculum, ideo immobiles natura ſua: partes autem quæ ad Orientem & Occidentem, declives & mobiles. Et ſi quis dicat, quod Occidentalis reſiſtit aſcendendo, ſi Orientalis debet deſcendere, dicit, quòd quantum ad motum gravitatis ſunt in æquilibrio, ſicut & ſuperior & inferior: ergo ratione gravitatis non impediunt, niſi quantum eſt gravitas rotæ, quæ parva admodum eſt: igitur cùm motus lapidis ſe juvent invicem, & gravitates non impediant, perpetuò circumagetur rota, quod dixit ſe expertum eſſe, nunquam ergo deficiet cauſa talis motus: atq; ita erit perpetuus: nam acus rotam agunt. Rurſus

conſtituit alium lapidem, qui ad perpendiculum illi priori ſuperſtet eâdemque ratione, ac demonſtratione utitur ad declarãdum hunc motum eſſe perennem, atq; hoc inventum, illud habet difficultatis, quòd ferrum quàm celerrimè ad lapidem ipſum fertur, unde concitata rota verſabitur cum impetu: videntur autem perpetuâ inæqualitate carere, quoniam interrumpit motum: nemini autem dubium eſſe debet, quin remiſſum oporteat eſſe omnẽ motum, qui perpetuus futurus ſit, velut & cœli: at hic ſi remiſſus fuerit, erit etiam tardus: quia omnibus impedimentis obnoxius. *Card. ex lib. 9. de Varietate rerum.*

Librarum fucus, quo quæ graviora ſunt, leviora videntur.

Poſſumus facere libram, quæ vacua ponderibus æqua videbitur juſtisque notis ponderum majus rerum ipſarum pondus repræſentet. Sic enim (ut Ariſt. refert,) purpuram vendentes imponebant emptoribus, Cujus ratio ſic con-

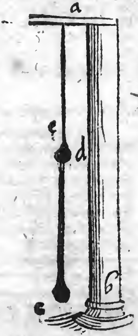

ſtat. Volenti libram, quæ pro undecim unciis duodecim præ ſe ferat, virga A. B. ſumatur metallica, quæ in partes viginti tres æquas (nam totidem conſurgunt junctis undecim ac duodecim) dividatur. In fine undecimæ, & initio duodecimæ partis figatur lingua libramenti & agina. Conſtat igitur D. C. undecimâ parte majorem eſſe A. D. cumq; D. C. paulò major ſit A.D. & gravior, leviorem limã, vel terebratione reddemus, aut lancem leviorem adjiciemus

ciemus ipſi C. quàm A. adeò ut dum lances vacuæ ſunt longitudinis A. C. tenuitati penſatâ ratione trutina ſub agina jaceat, nullam in partem librâ pendente: cui tamen cùm ex parte C. pondus unciarum undecim adjunxerimus, & nota duodecim unciarum in lance A. libra æquilibrium demonſtrabit. Cùm ergò nec adulterinæ ſint ponderum notæ, nec lancibus vacuis libra videatur vitioſa, fraus mutatis mercibus, ac notis hinc inde, ut notæ ſint in C. merces in A. manifeſtè deprehenditur. Nam C. latus infra deſcendet duplici cauſa, & quia majus lanci ſuæ pondus ineſt, & quia C. D. ipſa D. A. longior eſt.

Pondera quomodo duplo celerius ſurſum trahantur, & cum dimidio funis.

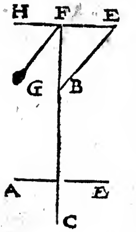
Eſt inſtrumentum admiratione dignum, quod tamen parvâ induſtriâ fit. *Gabriel Arator* animadvertit fieri poſſe, ut pondera duplo celerius ſurſum traherentur, quàm ſolēt vulgari ratione, hoc modo. Sit altitudo A B. cujus medium D. & funi D. C. appoſitum pōdus C. Et in D. trochlea, in qua funis in A. cùm igitur trahetur, cochlea uſq; ad E. D. C. fiet duplo brevior quantitate: igitur cùm D. erit in A. erit D. etiā in A: Hoc autem cōtingit, qu D. C. duplicatur aſcenc do deſcendendoque: igitur nō cōveniet, niſi cùm D. fuerit in medio A. B. vel infra: hoc autem inſtrumentū majori indiget vi, quam ſi ſimpliciter traheretur pondus. Quia tamē rationibus dictis hæc attractio alleviari poteſt, fieri poteſt, ut eiſdem viribus, & in dimidio temporis trahatur: tantum poteſt ars atque ſubtilitas.

Idem.

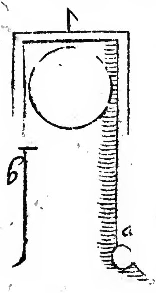
Inſtru-

Inſtrumentum, quo trahens trahitur.

Eſt & artis ſed non unius opus inſtrumentum, cui ſi te manibus ſuſpenderis, dum trahis vehementiùs traheris. Conſtat hoc modo: A.B. pavimentum ſuperius: interim trahentis funis C. D. E. verò lignum ferrúmve inclinatum ſumma vi, cui C. D. funis annectitur, D. F. verò lignum, quod ſubjacet laquearibus, prohibetq; E. D. reverti: ipſi verò F. D appendatur pondus E. G. ita ut F. D. circumagi poſſit verſus quandocunque F. D. non prematur ab E.D. nam F.D. orbiculo infigitur: tracta igitur C.D. relabitur F.D. verſus E. ſed tamen à latere propter pondus G. igitur E. D. ferrum, quod ab F. D. retinebatur, relabetur ad laqueare H. E. trahens ſurſum D.C. *Cardanus.*

Inſtrumentum quo quiſq; ſe ipſum ſurſum trahat.

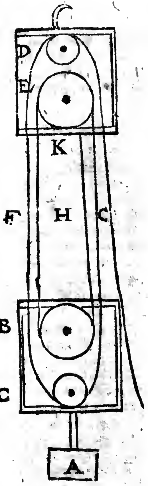

Inſtrumentum facilè hominem ſurſum trahens; trochlea cum uncino ferreo, in ea orbiculus de more, circa quem funis, in fune pondus A paulò minus pondere corporis tui, ex altera parte baculus tranſverſus B. Ergo appenſo uncino trahes B. infra, ut A. pondus ſurſum aſcēdat, & B. infra perveniat. Inſidens igitur B. & ex altera parte apprehēſa A. C. manibus, quia A. pondus paulò minus eſt pondere tui corporis, A. deſcendente rurſus te aſcendente facillimè: cùm libuerit deſcendere, id ſpontè

ſpontè facies, cùm corpus tuum gravius ſit quàm A. igitur dimiſsâ fune raptim deſcendes. *Idem.*

Ponderum facilè levandorum ratio.

Eſt & aliud inſtrumentum in trochleis: conſtat hac ratione: Pōdus A. annectitur trochleæ inferiori, in qua duo orbiculi B. & C. qui circumvertuntur. In ſuperiore trochlea duo alii D. & E. funis circumagitur circa D. & deſcendit per F. ad C. & aſcendit per G. & circumvertitur ad E. deſcendens per H. circumvertitur ipſi B. & aſcendens trochleæ nectitur in K. Igitur ex L. pondus trahitur, & quia ſuſtinetur ab FGHK. non erit niſi quarta pars pōderis A. quæ à ſingulis funibus ſuſtinetur, quare à quarta parte roboris ſurſum trahi poterit. Et ſi in ſingulis trochleis tres eſſent orbiculi, à ſexta roboris parte: atq; ita puer poterit immenſum pondus ſurſum trahere, niſi quantum funium gravitas, orbiculorū aſperitas, & motus difficultas obſtant. Sed quia temporum proportio eſt, ut potentiorum, per binos orbiculos, quadruplo per ternos, ſextuplo lentiùs trahet, quàm ſi eodem robore, imò etiam paulò majore ſupra exiſtēs unica traheret fune, longè autem lentius ſextuplo vel quadruplo, quanto funis longitudo magis addit ad pōdus: fit, ut puer ille vix in unius horę ſpatio idem pondus his trochleis trahet, quod ſextuplo robuſtior vir, unica, ſuperius exiſtēs, levare poteſt illud fune. Itaq; artis & ingenii eſt, ut quiſq; pondus quodlibet levare poſſit. At vero,

verò, ut funis à pluribus trahi poſſit, ſub orbiculo trahitur terræ æquidiſtans. Quòd ſi facilius trahere libet, ergatâ utimur, quod inſtrumentum in uſu eſt omnibus: hoc enim axibus circũmactis circũvoluta funis trahit pondera quæque. At in hoc etiam quantumlibet laborem levare licet axium longitudine: nam eò faciliùs trahunt: quò fuerint longiores. *Idem.*

Rotæ quibus maxima aqua hauritur.

Refert *Munſterus*, in Alſatia rotis bigalibus, curribusque è bubali corio, è profundiſſimis puteis tanto impetu aquam exhauriri, ut rotæ quamvis ligneæ ſint, & madidæ, ignem tamen excutiant. Vide igitur inſtrumentum illud tria egregria amplecti; altitudinem, capacitatem, atq; celeritatem.

DE SECRETIS MUSICIS.

Cap. XXXIII.

Lyra ſomnum concilians.

E Lignis materiam parato mitioribus, ut ſuaviorem efficiat, & remiſſiorem modulationem, uti abiete, & hædera ex uno inferior, ex altero ſuperior, compegitur pars, fides è tyris, & ſerpentibus conficiendæ, ſed ex inteſtinis, vel membrana ſpinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque ſuſpenſo, reliquum marceſcat, iis fidiculam accommoda, cytharámve, quæ digitis pulſata intonuerit, blandum, mollem, nec iuamœnum efficit ſonitum, gratumque audientibus conciliat ſoporem, ut inviti claudant oculos, non miti ſomno. Quod mirum hoc videri non debet, ſi id quq; Pythagoricos effeciſſe fertur, ut cùm diverſas reſolvere vellent in ſomno curas, quibuſdam cantilenis uterentur, ut levis & quietus irreperet ſomnus, & experrecti ſtatim cubili exurgentes quibuſdam modulis aliis ſtuporem, ſomniq; confuſionem purgarent, ad ſubeundum munus aliquod. Æolio evenire tradit, quòd animi tranquillet tempeſtates, ſomnum pacatis tribuat. Eſt & aliud mirabile valdè, quòd ejus ſonitus fertur præſens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, unde ab ejus ſonitu expellatur, credentium arbitrio relinquatur: néve hæc aliquibus offendiculo ſint, conſultius fuerit omittere. *Porta.*

Lyra, quæ pulſata alteram ejuſdem toni recubantem moveat.

Tendantur in unum nervi, & ad idem & perfectum perveniat unaquæq; melos, ſi gravium unam pulſabis digitis, altera reboat, & movetur gravius in ea, ſic acutarum, debitâ tamen approximatione: ſic id maximè non fuerit conſpicuum, paleam ſupra inducito, & moveri videbis. *Sueton.* autem *Tranquillus in lib.* ludicræ hiſtoriæ, nervos ait in finibus brumali die alios digitis pelli, alios ſonare. Hinc quiſpiam poterit ignarus ſoni lyram accommodare: ſi æquè tenſa altera, & ad harmoniam ducta requieſcat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulſando, quouſque quieſcentis nervus moveatur, ejuſdem toni ſignum: ſic in cæteris. *Idem.*

Surdus ut Lyræ audiat ſonum.

Si verò vis, ut Lyræ ſurdus audiat ſonum, vel manibus aures obde ritè, ne ſonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulſet eam alter, & concinnum in cerebro dabit ſonum, fortaſſe ſuaviorem: nec ſolùm capulum dentibus captans, ſed longiſſimam haſtam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur ſonus, dicique poterit non auditus ſenſu, ſed guſtu percipere. *Idem.*

Lyræ, cytharæ, aliaq; inſtrumenta ut vento pulſentur.

Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, ut Lyræ, cytharæ, aliaq; inſtrumenta vento pulſentur. Hoc ſic perficies. Ubi vaſta fuerit ventorum procella è regione adverſanti accommodabis inſtrumenta, uti cytharas, tibias, ſambucas fiſtulâſve: adveniens enim ventus impetu ruit, leviter pulſat, & hiantes calamos percurrit: unde ex omnium ſonitu vicinis auribus ſuaviſſimum percipies concentum, & lætaberis. *Idem.*

Tubarum ſonus perpetuus.

Referunt in Obdora regione, ultra Obium flumen, Inſtrumenta eſſe, quæ in modum tubarum ſponte pulſant. Et quamvis tota illa hiſtoria de Obio flumine, & aurea ſtatua falſa ſit, nihilominus res ipſa non ſolùm poſſibilis, ſed etiam factu facilis: quemadmodum in Belgica Gallicaq; per rotas molæ agitantur: ita tympana pulſari, inflari tubæ, & non ſolum incondita voce reſonare, ſed etiã concentu miro poſſunt, atque id perpetuò, velut organis per

folles

ſolles inflatis. Non eſt, ut deſcribam modum, quando dictu, & intellectu facilis ſit, factu verò non adeò: nam follium loco ac digitorum, follium multitudo ſola ſatisfaciet, fiſtulæ verò ad modulum compoſitæ erunt, elevationes autem alternatim. In Gallia etiam in plano fieri poſſent, ob ventorum aſſiduitatem: in Italia non: niſi in montium verticibus, aut inter rupes. Sed tubæ parvâ arte indigent, cùm aërcollectus lato canali cogitur per tenuem fiſtulam in canales æneos vi ingredi: poteruntque etiam ſic cum concentu, ſed æquali eſſe. *Cardanus.*

Nolarum harmoniæ.

Revocavit jam ſupradicta narratio in memoriam ejus, quod Bruxellis in Belgica vidi. Nolæ plurimæ in circuitu poſitæ ſuper turri, ut fieri ſolet, vocum muſicarum ſonis proportionem obtinent: adeunt gnari artis, & tangentes ſingulas pro notis deſcriptis cantilenam pulſant, admiratione potiùs dignam, quam jucundam auditu: nam nolæ non retinent vocem, ſed cum ictu ſtatim deſinit. Idem Lovanii, Antuerpiæq; fit. Transferri etiam poteſt ad urceos, aliaque vaſa. *Idem.*

DE SECRETIS ASTROLOGICIS.

Cap. XXXIV.

De Caniculæ ortu, & prænotione eorum, quæ ex ipſa contingunt.

Caniculæ ortus fit illuceſcente vigeſimâ Julii menſis. Obſervandum eſt autem, in qua domo exiſtente Lunâ, ejus exortus fiat. Etenim ſi in Leone exiſtente fiet Caniculæ ortus, frumẽti fertilitas magna, olei item ac vini erit, aliarũ quoq; rerum omnium precium vile. Orietur tumultus & cædes, apparebit res, & aëris teneritudo: continget incurſus gentis in aliam gentem, & ſicut terræmotus, ac inundationes. In Virgine verò ſi Luna fuerit, multitudo Lymbrium cadet, magnaq; rerum abundantia erit, parientes abortient, ſervorum ac quadrupedum vilitas erit. In Libra eâdem exiſtente, continget Regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus, olei raritas, frumenti corruptela, vini verò & fructuum arborum foris lignoſum putamen habentium abundantia. In Scorpione ſi eadem fuerit, ſacerdotum tumultus, apum pernicies, & conſtitutio peſtilentialis erit.

In Sa-

In Sagittario eâdem exiſtente, fertilis annus, & pluvioſus, frumenti abundantia: Lætitia inter homines, pecorum autem interitus,& volucrium multa copia erit. Si verò in Capricorno Luna fuerit,eadem orietur, exercituum motus & pluviarum copia & frumenti, vinique ac olei multa fertilitas omniumq; precium vile. In Aquario eâdem exiſtente, morietur Rex, frumentum corrumpetur, locuſtæ abundabunt, pluviæ raræ erunt, peſtis graſſabitur. In piſcibus eâdem exiſtente, ſi Canicula orietur, multæ pluviæ erunt, volucres peribunt, vinum & frumentum abundabunt, hominum corpora morbi invadent. Si verò in Ariete eâdem exiſtente Caniculæ ortus fiat, animalium gregatim paſcentium multus interitus erit, & pluviarum ubertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro, pluviæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si verò in Geminis, frumenti, & vini fertilitas, omnisq; fructus erit, Rex deficiet, homines interibunt & exercitus movebuntur. In Cancro eâdem exiſtente, ſiccitates, & fames erunt. *Diophanes.*

Ortus & Occaſus apparentium ſtellarum.

Quandoquidem neceſſe eſt agricolas nôſſe apparentium ſtellarum ortus & occaſus, hoc modo de his conſcripſi, ut etiam omninò rudes literarum ex auditu ſaltem facilè intelligere queant, tum ortus, tum occaſus ipſarum tempora. Calendis Januarii menſis Delphinus oritur. Vigeſima ſexta Februarii Arcturus veſpertinus oritur. Calendis Aprilis Pleiades ad ſummam noctem occultantur. Vigeſima tertia Aprilis Pleiades ſimul cum Solis ortu exoriuntur. Vigeſimanona Aprilis Orion veſpertinus occultatur. Trigeſima Aprilis Succulæ ſimul cum Solis exortu oriuntur. Septima Maji Pleiades matutinæ apparent. Decimanona Maji Succulæ matutinæ oriuntur. Septima Junii Arcturus matutinus occidit. Vigeſima tertia Junii Orion oriri incipit. Decima Julii Orion matutinus oritur. Decimatertia Julii Procyon matutinus oritur. Vigeſimaquarta Canicula manè oritur. Vigeſimaſexta Julii Eteſiæ ſpirare incipiunt. Trigeſima Julii ſplendida ſtella in pectore Leonis oritur. Vigeſimaquinta Auguſti Sagitta occidit. Decimaquinta Septembris Arcturus oritur. Quinta Octobris Corona manè oritur. Vigeſimaquarta Octobris Pleiades ſimul cum Solis exortu occidunt. Calendis Novembris Pleiades manè occidunt & Orion occidere

incipit. Vigeſima ſecunda Novembris, Canis matutinè occidit. *Diophanes.*

Duodecennium Jovis, & quæ efficis circumvertens duodecim circuli Zodiaci domos.

Circulus Zodiacus in duodecim domos ſectus eſt. Tres quidem Vernas, Arietem, Taurum, Geminos. Tres etiam æſtivas, Cancrum, Leonem, Virginem. Tres autumnales, Libram, Scorpium, Sagittarium. Tres hyemales Capricornum, Aquarium, Piſces. At verò Jovis ſtella in unaquaq; domo exiſtens ſubſcripta efficit. Quum ſtella Jovis in Ariete ſteterit, quę domus Martis exiſtit, totus annus Borealis erit, participans etiam cum Euro vento. Hyems frigida, & nivoſa. Imbres autem continui erunt, & fluvii magni. Poſt Æquinoctium vernum, aër in aquas molles, ac denſas mutatur. Æſtas autem ordinata erit, & ſalubris. Autumnus æſtuoſus, eruntq; in ipſo morbi, & maximè à capite, & diſtillationes, & tuſſes. Ex locis campeſtria magis fructum ferent: Supplicandū eſt autem, ut ne bella oriantur. *Democritus* dicit vinum bonum & durabile eſſe, annumq; opportunum ad ſolam vitium plantationem. Frumentum verò in areis munire oportet propter imbres, fieri etiam volucrium raritatem, & bonum eſſe hortos apparare. Quum verò in Tauro fuerit domo Veneris, Principium quidem hyemis temperatum erit, & pluvioſum. Medium verò nivoſum. Finis frigidus. Maximè verò hyemabit à medio hyemis uſque ad æquinoctium vernum. Ver temperatum erit, & humidum uſq; ad Caniculæ exortum. Æſtas æſtuoſa, Autumnus glacioſus, & morboſus. Maximè verò juvenibus lippitudines accendet. Campeſtres loci magis montanis fertiles erunt. Vinum injuriam patietur. Quapropter oportet vitem ſerò vindemiare. Erit autem & fructuum lignoſorum feracitas, avicularum raritas. Navigantibus annus ineptus. In hoc anno illuſtris vir morietur. Cæterùm Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & nives. Eteſias verò non ſimiliter ſpirare: & orandum, ut ne terræmotus fiant, & expeditionis militaris motus. Ubi verò in Geminis in Mercurii domo Jupiter fuerit, totus annus vētum auſtrinum, & aphricum ſentiet. Hyemis initium quidem erit ventoſum, medium verò temperatum, finis glacioſus & ventoſus. Ver temperatum, tenues habens aquas: frumentum erit multum, ventus ſplendidi ſpirant. Fructus in area vitiabuntur,

tur, præſertim in Syria. Morbi circa Autumnum oborientur, in juvenibus maximè, ac mediæ ætatis, & mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æſtuoſo exiſtente. Morientur etiam mulieres. Fructus lignoſi fertiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præſtat autem fructus reponere, ob futuram ſequentis anni ſterilitatem. *Democritus* grandinis noxam futuram ait. Supplicandum ut ne peſtilentes affectiones fiant. At ſi in domo Lunæ in Cancro Jupiter fuerit, hyems utplurimum ab orientis partibus frigida erit, & caliginoſa, & magnos fluvios habens. Circa Solſtitium hybernum aquarum tolerantia erit. Poſt Æquinoctium vernum grandines erunt. Aſperi loci magis fructum ferent. Annus autem ſalubris, excepto autumno. *Democritus* in autumno puſtulas fervidas circa os erumpere dicit. Quare in Vere olera contingere oportet, alvumque ſolvere, præſertim juvenes, & mero uti. Olea ferax erit. Exiſtente porrò Jove in Leone domo Solis, hyemis principium frigidum erit, & aquoſum cum magnis ventis, ut & arbores concidant. Medium autem temperatum, finis frigidus. Ver pluvioſum, æſtas Veri ſimilis eſt. Deficient in ipſa aquç fontibus, deficient item paſcua brutis. Autumnus æſtuoſus, & morboſus, ex deſtillatione, & tuſſi. Quare modico pane utendum eſt, & vino pluri. Frumentum moderatè habebit. Vitis & olea fertiles erunt. Accommodatus annus eſt ad inoculationem, non item ad plantationem. Magnorum manſuetorum animalium interitus erit, ferorum autem ingens ubertas. Vir inſignis morietur: ſupplicare oportet ne terræmotus fiant. Tenente deinceps Jove Virginis ſignum, & domum Mercurii, hyems incipiens frigida erit. Media temperata finiens hybernalis glaciem habens multam, & imbres, & fluvios magnos, ut etiam multi loci undis ſubmergãtur. Ver pluvioſum, & arboribus noxium. Deſinente Vere grandines in locis erunt. Æſtas pluvioſa, & caliginoſa. Et oportet collectionem fructuum frumenti compendioſè fieri, ut ne ab imbribus corrumpantur. Autumnus ventoſus & ſaluber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad vitium plantationem. Frumentum facilè corrumpetur. Salubris totus erit annus, nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem eſt pro fructibus. In domo deinde Veneris Libra ubi Jupiter fuerit, principium hyemis aquoſum erit. Medium temperatum, & ventoſum, finis humidus, & pruinoſus.

Ver temperatum, habens infirmitates ex capite. Æſtatis principium Veri ſimile erit, prægnantibus mulieribus periculoſus erit annus. *Democritus* ait, in hoc anno nunquam magnos fluvios futuros, neque grandinem multam. Autumnum verò eſſe aquoſum. Quum in domo Martis Scorpione Jupiter ſteterit, hyems incipiens frigida erit cùm grandine media calida, finiens verò lenis. Ver erit hyemale, uſque ad Solſtitium æſtivum: imbres & tonitrua apparebunt. Aquæ fontium deficient: frumentum erit moderatum. Vitis & olea fertilitate abundabunt. Boum corruptio erit. *Democritus* fluvios magnos futuros ait, & morbos circa Autumnum. Quare ſupplicare oportet, ne peſtilentes affectiones fiant. Oportet inquit, cibo quidem pauco, potu verò uberiore uti. Quando in propria domo, in Sagittario Jupiter fuerit, hyemem habebit temperatam, & aquoſam, neque calidam neque frigidam. Fluvii magni erunt, deſinente autem hyeme, frigora & venti erunt. Ver Auſtrinum & pluvioſum. Æſtas temperata, & magis hybernalis. Oportet autem munire areas propter imbres. Autumnus ſecurus propter Eteſiarum flatum. Et præcoces, & ſerotini fructus boni erunt, medii verò vitioſi, frumentum, & in campeſtribus, & in aſperis locis abundè proveniet. Vinum durabile erit, quod ſeriùs vindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt. Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia. Magnorum animalium ingens multitudo, canum verò corruptio erit. Mare procelloſum, & venti magni, ſerotini. Vir circumſpectus morietur. Si Jupiter in capricorno, in domo Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium humidum & frigidum, finis ventoſus. Aquæ verò auctæ ſatis, & aliis operibus nocivæ erunt. Capient autem acervatim incrementum, & aquæ, & frigora, & nives. Æſtas ante Caniculæ exortum ſimplex, & vulgaris, poſtea verò æſtuoſa, & morboſa. Spirabunt Eteſiæ ſplendidè, fient & terræ motus. Campeſtria magis fructum ferent. Vinum à pruina peribit. Lignoſi fructus abundabunt, parvis animalibus annus accommodatus eſt, magnis verò calamitoſus, & præſertim bobus. In autumno morbi exurgent ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum eſt, ne fructus ex glacie, & ventis lædantur. Quando Jupiter in Aquario fuerit, in domo Saturni, venti erunt multi commodi frumentario fructui, & maximè lignoſo, hyemis

hyemis initium quidem frigidum, finis verò ventoſus. Ver aquoſum, & magis hybernum ac pruinoſum. Æſtas ſine ventis, ob Eteſiarum ventorum vehementiam. Erunt & pluviæ in æſtate, ut etiam cereales fructus inundationem ſenſuri ſint ex parte. Autumno venti orientur aquoſi & fructibus nocivi. Erunt & affectiones acutæ, ex humida cauſa juvenibus, & mediæ ætati. Erit etiam pruina, & uvas in multis locis lædet. Sata verò erunt optima cùm præcocia, tum ſerotina. Volucres peribunt, & feræ ſylveſtres. Erunt & naufragia multa, & vir inſignis morietur. Supplicatione avertendæ ſunt affectiones peſtilentes, & terræmotus, & fulmina, ut ne fiant. Jove poſtremo in Piſcibus, inque eorum propria domo exiſtente; hyems orditur quidem pluvioſa, Medium habet ventoſum, finem verò grandinoſum, ac nivoſum. In Vere ſpirant venti Favonii ſplendidi. Æſtas erit æſtuoſa. Autumnus ardens, præſertim mulierculis, ac virginibus. Inſpirant autem & venti vitioſi, qui lignoſum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum areas munire oportet propter imbres, prægnantibus mulieribus annus periculoſus. Democritus ait, & vitem & oleam fertilem futuram. Supplicandum autem, ne terræ motus fiant. *Zoroaſter.*

DE SECRETIS AD PACEM pertinentibus. CAP. I.

Ut cui non niſi pacifica contingant.

SI planta heliotropii, quæ *Solis ſponſa* vocatur, Sole virginis ſignum tenente, colligatur, ſub initium Septembris, & foliis lauri involvatur, addito dente lupi, nullus contra portantem loqui poterit, niſi verba pacifica: author *Albertus*, qui hæc & alia innumera tranſſcripſit ex quodam lib. Secretorum Ioannis Regis Arragoniæ. Cujus exemplar manu antiquiſſimâ deſcriptum, nec dum impreſſum, penes me habeo, inenarrabilium arcanorum fœcundum. *Mizaldus.*

DE SECRETIS BELLICIS. CAP. II.

Bellicum Stratagema.

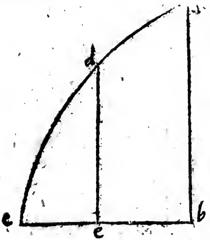
ELEPHAS viſo ariete manſueſcit, ac furias impetumq; remittit. Quibus machinamentis Romani Elephantos Pyrrhi Epirotarum Regis in fugam verterunt, & ampliſſima victoriâ potiti ſunt. *Mizaldus.*

Ut quis ab hoſtibus lædi non poſſit.

Si quis hyænæ pelle ſuccinctus medios feratur in hoſtes, à nullo lædatur, & intrepidè præteribit quod dicit Orus Apollo in hieroglyphicis.

Scalarum muralium ratio.

Scalarum ratio quæ in oppugnandis urbibus neceſſariæ videntur, à Polybio hac ratione deſcripta eſt. Murus A.B. pedes X. altus, ſcala A. C. XII. pedes longa eſſe debet nā admota diſtabit C.A.B. latè XLIV. cùm enim duxerimus X. in ſe, fiunt centum: & XII. in ſe, CXLIV. Igitur cùm quadratum & æquale ſit quadratis A. A. & B. C. erit B. C. latus quadrati XLIV. quare B. C. eſt pedes ſex, & duæ tertiæ, & ita duæ tertiæ A.B. neq; igitur admodum ardua ad ſcandendum, neque periculoſa, ut facilè

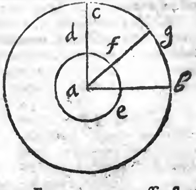

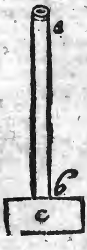
retrò agatur: quæ eveniunt, ubi B.C. valde brevis eſſet, nec facilè frangitur, quòd evenit ubi B.C. longa valdè eſſet: difficilius etiam ob immenſam longitudinem tractantur. Suſtentaculum quoque D. E. in medio eſſe debet ipſius A. C. Nam conſtat quod erit è directo medii, & A.B. ex demonſtratis ab Euclide: ob id dicit dux exercitus, Geometriæ & Aſtrologiæ peritus eſſe debet. Cur autem D.E. in medio eſſe debeat, oſtendit: quoniam ſi D. ſit proximus A. debilior erit ſcala: ſi verò inferius nimis erecta erit. Oportet præterea compaginationē, & extrema eſſe ferro munita, inferiusq; cuſpidem addi, ut terræ innixa maneat: ſuperius verò duci in cuſpidem juxta perpendiculum, ut appoſita hæreat. *Cardanus.*

Fundæ bellicæ ad ejaculanda pondera.

Omne quod movetur violenter eò velocius movetur, quò celerius, & per longius ſpacium ab eo à quo movetur: Nam ſi longiſſimo ſpacio & tardiſſimè aut celerrimè atq; breviſſi-

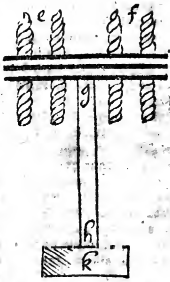
brevisſimo nō procul ejaculabitur, longisſimo ſpacio fertur quanto magis ab hypomochlio deſtiterit, & angulus in eo major fuerit. Sint A.B. A.C. A.G. duplæ A.D. A.E. A.F. Et ſint B.C. tripla B.G. & D.E. tripla E.F. quę moventur duo E. & B. quæ æquali velocitate transferantur. Et E. perveniet ad D. & B. ad C. ejicietur B. duplo majore ſpacio quam E: & ſi E. ad F. proveniat B. ad C. B. ſexcuplo majore quam E. non tamen neceſſe eſt, ut ad unguem ſervetur ratio hæc. Ut verò grave pondus feratur, majore tanto nixu anteferri illud oportet, quod ejici debet: quare & inſtrumentum ſolidius. His conſtitutis ſunda fiet machina tribus modis, quorum ſinguli variari multipliciter poſſunt: Nos tamen ſimplices tantùm dividemus, atque ex his unum bifariam dividemus. Primus igitur fit hominum vi, dum uno impetu voceque (nam id plurimum refert, ut unà conſentiant vires, adeò ut incredibile ſit) circumductus funis trabique appenſus aut baculo, unum aut plures lapides emittit. Secundus ut tignum A.B. per vim retrò flectantur, in cujus capite caſtellum ſit C: ubi autem redierit, maximo impetu agitur. omne enim inflexum vi, ad ſuum locum redit, & aliquando ulterius eodē in tempore, niſi ejus vis frangatur. Unde fit ut duplici modo quæ inflectuntur, quantò magis inflectuntur, eò majore impetu redeant, tum quia celerius moventur, tum quia majus ſpacium pertranſeunt eodē in tempore. Quomodo autem per ergatas retro agatur facilè ac celeriter, ſæpiùs dictū eſt. Oportet autem in tigno, ferrū eſſe juxta illius longitudinem,

Sed hic modus pluribus periculis obnoxius eſt, ne frangatur tignum, ne vis langueſcat, quoniam vim ſolùm naturalem habet.

Tertius autem modus, omnibus aliis præſtantior eſt: Sint quatuor rudentes antrorſum, per quartam recti partem inflexi a perpendiculo, craſſitudine longioris palmi, quibus inſerta ſit trabs ad perpendiculum, & in ſuperficie pendenti. In hac verò tignum aliud firmiſſimum, & ferro munitum, & pro diſtantia ictus cum caſtello in ſummitate. Deducatur ergatis ac cochleis, donec æqui diſtet plano, atque ita per rectum cum quarta. Hæc funda ubi dimittatur, maximam vim habet: Multum autem diſtat à baliſta antiquorum, cujus actus plano æquidiſtans erat, & per rectam lineam. Hujuſmodi eſt, ſi G. latus alterum tigni plano firmiter inhæreat. Nam tunc magis contorquebit ictus & firmius, non tamen longiùs: plus enim ponderis feret. Habet hic modus id commodi, ut A B D D. rudentes relaxari poſſint, atq; ita celeriter intendi funda. Ea quia relaxati & ulterius tracti ac contorti, fiunt efficaciores ad emittendum. Multò etiam majorem in emittendo vim habent, quatuor funes ligno uno; nec ita facile frangi poſſunt, nec langueſcere. *Idem.*

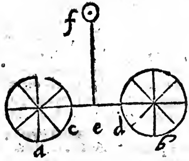

Poliorchetes machina & aries.

Πολιορκητὴς quoq; machina fuit à ſubruendis urbibus dicta: Facta fuit adverſus Rhodios, altitudinis pedum CXXV. latitudinis LX. pondo CCCLX. millia. Ita bene compaginata, ut tutus eſſet adverſùs ignes: Et lapidem pondo CCCLX. baliſtæ ſuſtineret. Ex quo quanta vis eſſet alteri ad emittendum, alteri ad ſuſtinendum, facilè dignoſci poteſt. Conſtat teſtudine, coriis viminibusq; ſuper ſperſa terra contectis ad ignem arcendum, atque hæc tutelæ gratiâ: rotis ac funibus, quibus vehitur juxta muros.

Et

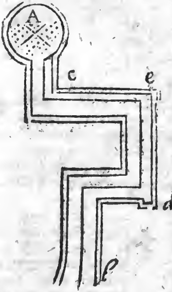
Et ariete, qui non minùs muros machinis noſtris igneis evertit, ſed difficilis admovetur. Conſtabat geminis trabibus, ambabus per longum directis, alteráque ſub altera collocatâ: Et quæ inferior erat, funibus ac ferreis orbibus à ſuperiore pendebat: hinc inde paxilli, quibus aliæ funes annexæ erant, trahebantq; inferiorem trabem, quæ quantò magis retrahebatur, eò majore impetu redibat. Frons ferrea ad tutelam erat, ne ignibus abſumeretur, & ut muros perfoderet. Duos habebat uncinos, ut arietis caput referret: Nam neque acuta admodum erat in ſummitate, ut magis frangeret. Et neque æqualis, ut muri latera disjicerentur: Et cornua non recta ut dum retrahitur, ſumma vi lapides ſecum trahens quibus implicatur dilaceraret celeriter muros. Is aries qui teſtudinibus inſeritur, tricuſpis, ne in reditu ſi cornua haberet, implicaretur lateribus teſtudinis baſim traheret. Solebat autẽ malleolis obnoxius eſſe. Erant autem malleoli in modum ſagittæ cum acuto ferro, inter tubum & haſtile: materia erat bitumine, reſinâ, ſulphure, ſtupa, oleoq; incendiario conſtans quæ accenſa materia extingueretur: ubi adhæſerat infixo ferro, aquâ ignis non extinguebatur: ſed terra ſolùm. Erant qui ferula medullam adjicerent Aſini haud commodi ad emittendum quod (ut dixi) rectà non emitterent. Et etiam vi tantâ, ut fulmen imitarentur. Porrò teſtudines octo rotis inſiſtebant, majores etiam pluribus: quæ in unamquamque partem verſatiles eſſent. Id fiet, ſi axis in axe rurſus contineatur veluti rotæ A.B. vertantur circa axem C.D. machinata axi inſideat per E.F. infixam trabem: Sed cochlea ſit in F. in qua vertatur quoties machinam verti oportuerit. Ita enim directis aliò rotis ac temone, qui ad perpendiculum inſiſtat axi, vertetur machina quocunq; libuerit. *Idem.*

Cuniculorum igneorum, quos minas vocant, ratio.

Porrò eadem quæ machinarum, ſed admirabilior cuni-

culorum ratio eſt. Hujus tam atrocis inventi author fuit *Franciſcus Georgius Senenſis.* Docuit hic Hiſpanos arcem Lucullianam juxta Neapolim, quam Galli tuebantur, nunc Ovum vocatam evertere æde illius ſacra cum Gallis qui intus erant, etiam in mare ex monte tranſlata. Ergo cùm arx minimè in monte jacet, videturque ob ſitum inexpugnabilis, cuniculum effodiunt obliquum, altitudinis quatuor cubitorum, latitudinis duorum: Nec multum refert obliquitas, dum procul fueris: Sed cùm ad locum quem ſubruere deſtinas, perveneris, obliquũ ſpecum eſſe oportet, ut juxta A. tum verò ibi etiam ſolidam montis ſubſtantiam, ne vis ignis concluſi raritate loci evaneſcat: Inde locus ille totus fermè completur pyrio, eoque tenuiſſimo. Funis verò deducitur ex A. uſque ad ſpecus B. hic juxta A. ubi pulvis eſt, craſſus ac latus in modum flocci. Totus autem funis aceto ſulphure, halnitro incoquitur: Inde intectus pyrio pulvere ſiccatur in Sole: Denuo ſiccato inſpergitur tenuiſſimus pyrius pulvis, & harundine circumveſtitur ab A. uſq; ad B. Inde cuneis, lapidibusque C. oſtium, & uſq; ad D. clauditur adeo diligenter, ut ſolius harundinis locus relinquatur. Igitur accenſo B. funis initio, celerrimè ob pyrium pulverem ignis uſque ad A. permeat, accenditq; pulverem totum: Cumq; cuneis & lapidibus obſtructus locus ſit, nec ſi extrudantur ullus pateat, quia E. non eſt in directo A. nec D. in directo C. nec B. in directo E. D. neceſſarium eſt ut diſrupto monte, quicquid ſuperius eſt, evertat, totam montis molem concutiens. Ob id viam B. A. non brevem eſſe oportet: nec locum A. aliqua ex tenui montis parte, ne qua tenue eſſet obſtaculum ignis erumperet, ſuperioremque illæſum relinqueret. Obliquitas igitur tanti miraculi cauſa eſt, ut etiam montes diſrumpantur. *Idem.*

Pulvis

Pulvis citò ac vehementer ardens.

Pulvis autem qui facillimè ardet, & cujus flamma vehementer exurit, conſtat pyrio pulvere, & tertia ſulphuris & Græcæ picis parte. *Idem.*

Pulvis pyrius abſque ſtrepitu ſphærulam ejiciens è machinis.

Ergo quod ardet tenuiſſimum, & ſicciſſimum eſſe neceſſe eſt, ut palea, aqua ardens, pyrius pulvis. Sed in hoc aliquid eſt terreum, propter hoc halinitrum, ideoque ſtrepitum edit. Conati ſunt ob id quidam detracto halinitro pulverem componere, qui ſine ſtrepitu ſphærulam emitteret. Quod ſic lentè, & ſine magna vi fieri poteſt. Atque hunc Braſſavolus refert Ferrariæ ducem inveniſſe, ſed qui ſine impetu, ac ad XII. fermè paſſus tantum extenderet ictum: cùm magna autem vi (ut dixi) eſt impoſſibile. Detracto enim halinitro, adhuc adeò elaborari poterit pulvis pyrius, ut ſphærulam emittat, & ſine ſtrepitu. Sed univerſum, quantum è ſtrepitu, tantum ex impetu detraxeris.

Aliud ad idem.

Quòd pyrius pulvis ſtrepitum edat, cauſa eſt ejus craſſitiei adſcribenda: Nam quò grana majora & duriora fuerint, tantò majorem edit pulvis ſonitum. Ut ergo pulvis pyrius ſine ſtrepitu globum extrudat, pulvis ipſe conteretur ſubtiliſſimè. *Felix Platerus D.*

Pulvis pyrius in bellicis inſtrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem pulverem duodecimam argenti vivi partem, marchaſitæ tantundem, & colophoniæ, rectè pertunderit, & permiſcuerit: hoc pulvere ſi bellica repleverit inſtrumenta, ubi ignem admoverit, ingenti fragore diſſilit machina, ut adſtantium multos interimat. Contrà autem ſi in pyrium hunc pulverem combuſta papyrus immiſceatur, vel quod idē explebit, vulgaris fœni ſeminis duplum, ſi optimè trita immiſceantur, validiſſimam vim retorquet, ut nec flammam, nec ſtrepitum tam validum emittat: tali pulvere mira ingenioſus cogitabit experimenta. *Porta.*

Pulvis pyrius optimus.

Rec. Salis petræ libram j.
Carbonum tiliæ, vel juniperi unc. iij.
Sulphuris unc. ij. drach. ij.

Tritu-

Triturentur minutiſſimè, humectentur, & per cribrum in grana formentur. *Lucas Rhor.*

Pulvis pyrius ſine ſtrepitu.

Rec. Pulveris pirii communis.
Boracis ana unc. ß.
Seminis fœni drach. ij.

Borax & ſemen pulverizentur minutiſſimè, & cùm pyrio pulvere miſceantur. *Innominatus.*

Ratio muniendarum urbium.

Sed hæc mittamus, ad diverſarum artium ſubtilitatis argumenta tranſeundum eſt. Quinque ex architectura mihi aſſumere volo. Primum quidem urbium munitionem: Conſtat hæc triplici arte, prohibendo, repulſa, ſecuritate defendentium: Nec eſt præter id invenire quicquam. Prohibemus tribus ſcilicet aqua, foſſa, muro. Foſſa difficilem facit acceſſum, ad propugnandum non parum ob deſcenſum, ſed ob aſcenſum longè magis: Ob id præceps eſſe debet utraque ripa, ſed maximè quæ juxta urbem eſt aut oppidum: latitudo paſſuum XL. profunda multiplex: Nam ſi triplicem feceris, non ſolùm inexpugnabilis, ſed deſperationem affert his, qui expugnare nituntur. Hæc habebat ſeptem paſſus ſcaturientis aquæ: quoniam quæ naſcitur intercipi, nec tolli ulla arte poteſt. Dum verò aſſiſtit ingredientes mergit, lubrico pede facto, & graves aqua prohibet ab aſcenſu: prohibet & cuniculos ut vix effodi poſſint: at his muri ſubruuntur. Accedit quod injecta diſſipat ac diſſolvit: prohibetq; ne ignis injectus graſſetur in murorum perniciem. Muri craſſitudine XXX. paſſuum cæmento tenui, lapide laterıcio, exterius vivo, duro, ac in rotundam figuram paululum prominente. Muri enim ſimplices in ſingula brachia (hoc enim genus menſuræ explicatum eſt) lateres apud nos XX. contineat: mediocres autem XXXII. ut craſſiſſii. Altitudo illius paſſus centum: Nã decem ſub foſſa, LX. ad ſummum foſſæ XXX. autem ſuprà, aggere intus craſſiſſimo fulciatur. Hæc in oppidis, minora urbibus efficiunt, in quibus præſidium eſt in milite. Si tamen adſint reddetur urbs ipſa omninò inexpugnabilis. Repulſa conſtat aggeribus ac turribus in ſingulos CC. pedes, muro in medio recto, ſed ſuperius in orbẽ inclinato: Nam ſic nec prohibet ictus turrium, & hoſtis ignei globi inanes redduntur. Summa muri pars rotunda, nec disjecta machinis fruſtà occidant defen-

defenſores. In interiore parte canalis, per quem tutò ire poſſint cuſtodes. Terra quoque in imo cavata, ut ſonent ictus cuniculos fodientium, & milites ſecurè obambulabunt. Fornicum ratio ſic conſtat: ut rotundior eſt, eò firmior, uſq; ad perfecti circuli figuram. Craſſiores ab imo, & ut magis adſcendunt tenuiores uſque ad apicem. Latera utrinq; ubi ſinuari cœperint, ex latis tenuioribus lateribus conſtant, ut frequenti futura compages magis cohæreat. Fundamẽtum prominet, & ſi muro inſiſtat, exciditur murus ut putei inſtar fundamentum fornicis ſuſcipiat ac retineat. Illius craſſitudo muri comparatione ſeſquilatera eſſe debet. Sed adhuc firmior & craſſior qui ſubſternitur. In ſingulos C. paſſus ſtercoraria cloaca puteusque: Nam aquæ neceſſitas abſcedere cogit milites & utilitas adverſus ignes, & ut fervefacta in caput hoſtium projiciatur, mille quoque alia commoda præbet. Stercus aërem corrumpit. Viæ verò plures è muris occultæ ad intima civitatis multa arcent incõvenientia, commodumq; militibus defendentibus ingens præbent, nec cauſam receſſus illis relinquunt. Aliæ verò quatuor aut quinque occultæ omnibus præterquam ipſi principi ad quinque M. vel etiam longius in lucos denſos, & quos ſuccidere jam longa conſuetudo prohibeat finiantur. Pulchrè enim hoc facit ad emittendos nuncios, ad annonam importandam ac præſidia inducenda. Ipſi domorum urbis muri alio, ut dixi muro circumdentur ac muniantur, nullaque domus promineat. Nuper Bura capta, cum ictu tormenti domus tugurium concidiſſet, prominebat enim, & civitatis principes, qui in ea ad conſulendum coierant extincti ſunt. Et dum Galli urbem noſtram obſiderent, M. Antonius Columna Camillusque Trivultius ſimili caſu periêre: ob idque conciſæ illorum vires primò, inde etiam fractæ demum ex Inſubria funditùs potentia avulſa eſt. Ipſarum autem viarũ, quæ ſecretò extra urbem feruntur, uſus ad emittendos exploratores, quaſi neceſſarius eſt. Nec protinus ad hoc auxilium confugiendum, neq; tantiſper expectandum, donec res perierit, ſed ſæviente obſidione jam & inopinatò. *Cardanus.*

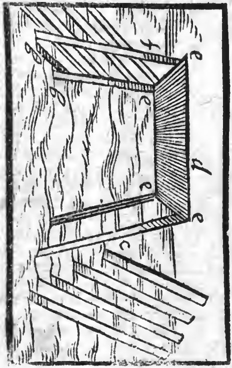
Pontes ut ſuper flumina conſtruantur.

Sed jam ad aliud ſubtilius exemplum, nec minus utile tranſeamus. Ejus author fuit C. Cæſar, ut in quarto de bello Gallico refert. Pontem ſuper Rhenũ in decem diebus hac ratione perfecit, quem à paucis bene intellectum

doce-

docere conſtituimus. Tigna bina C. litera ſignificata ſeſquipedali craſſitudine, longitudine tantâ ut imo fluminis fixa aquæ ſuperficiem attingant , d uorum pedum intrvallo utrinque junge. Inde præacuta ab imo machinationibus immiſſa fiſtuliſque firmata ad fluminis naturam prona ex uno latere figes , ſic ut tignorum alterum ripæ proximius ſit. Totidem æqualiaq; ſimiliter juncta æquidiſtantia quadraginta pedum intervallo in inferiore fluminis parte adversùs illius impetum prona defigito , vocenturq; F. Supremas juncturas C. & F. trabe latitudinis pedum duorum , ſcilicet pro juncturæ magnitudine junges, binis fibulis ex utroque latere, ex interiore parte tigni in exteriorem, ut ſingulæ fibulæ ſingula tigna amplectatur revinctis. Æqualia his atq; è directo poſito ex altera parte fluminis, ſit ut trabs detrahi alteri æquideſter conſtrues.

Schema medietatis pontis ab uno latere.

A ſublicæ ſuperiores adversus flumen BB. ſublicæ inferiores annexæ pōti C. Tigna bina ſuperiorā D. Trabs latitudinis duorū pedū. E E E E. fibulæ connectentes, O trabē cū tignis ſuperiorib. & inferiorib. F. tigna bina inferiora, ſimiliterq; juncta. Has trabes juxta fluminis curſum poſita I. multis aliis trāſverſis ſuperpoſitis invicē etiā cōnexis jungito: quib. longuriis ac craticulis ſuperſtratis pons efficitur. Ad cujus ſecuritatem tigna plurima in ſuperiori fluminis parte pronâ adverſus fluvii impetum , ſed tignis

longè

longè proniores, totiq; operi junctæ firmiter deſigantur. Ita ſuperiora tigna fluminis impetum & projectas trabes excipient, & ipſa moles ut magis premetur ab undis, mutuo complexu firmior reddetur. Sed hic pons ſtabilis eſt, omnique oneri ſufficiens, nec convellendus. Ad celerem fabricam explicabunt ſolæ funes, & ergatæ, aut pelles inflatæ, aut tigna juncta. *Idem.*

Victoriæ præſagia.

Victoriæ prodigia ex quatuor rebus ſumuntur, Cœlo, velut cùm ſignum aliquod firmum in cœlo conſpicitur uni parti proprium: ut crux pro Chriſtianis, Luna pro his, qui Mahumetho addicti ſunt. Et ex his, quæ à cœlo cadunt, velut fulminibus atq; ignibus. Ignes decidentes, cladem: ſi haſtæ ardere videantur, victoriam ſignificant. Verùm à duce obſervanda ſunt ſomnia, ſi integer vir ſit: qualia erunt, talem docebunt exitum: ſi improbus, videat expreſſa, velut victoriam, aut fortunam alacriter excitantem ad pugnam: nam Pompei ſomnium lætum Pharſalicâ clade, non ſolùm falſum, ſed exitiale fuit. Ab animalibus verò certius ac frequentius: corvi & vultures quâ parte reſpiciunt, cladem prædicunt, quòd hæc animalia cadaveribus veſcantur. Deteriores apes vexillis inſidentes, aut ducis tentorio; nam hoc animal abſq; vindicta, cùm mel fecerit, alvearib. ſolet excludi, & fumo atq; igne pelli. Dux etiam quidam Helvetius, novem victoriis clarus decimam præſagivit adventu canum ex hoſtium caſtris in propria, nam deſerunt infauſtum omen. Equi quoque alacres, & hinnientes victoriam, triſtes & lugentes cladem prædicunt. Quædam etiam victoribus ſolent accidere, quæ clarè illos admonent; vincendos obſcurius. *Cardanus.*

Excidii civitatum ſigna.

Excidii civitatum ſigna ſunt, armatæ acies in cœlo viſæ: apparuerunt tempore Machabæorum bello funeſtiſſimo: inde ſub excidio Veſpaſiano ad id bellũ deſtinato. In Germania quoq; viſas ferunt, ſed non continuis diebus. *Idem.*

DE SECRETIS ARTIUM MECHANICARUM.

LIBER XVI.

Duobus libris præcedentib. artium & ſcientiarũ quas liberales

zales appellant ſecreta expedivimus. Ut autem hæc ſecretorum doctrina perficiatur, de mechanicis artibus nonnihil hoc libro docendum eſt. Vocantur verò mechanicæ artes, quæ manuum & inſtrumentorum uſu, opus ſuum depromunt, qualis eſt ars molitoria fabrilis & ſimiles; quarum ſecreta, quæ quidem occurrerint, paucis hinc referemus.

DE MOLITORUM SECRETIS.

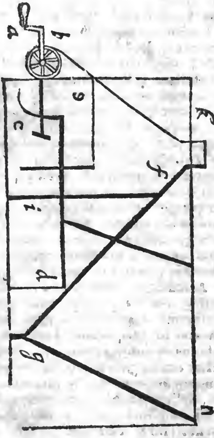
Cap. I.

Inſtrumentum mirabile ad cribrandum farinam. [1]

Etsi hæc quaſi parerga dicta videri poſſint, ut tamen artificioſam hominum inventionem edoceam, quæ ab aëris natura ortum ſumſit, pulcherrimum inſtrumentum, quo farina cribratur, à triennio citra inventum edocere ſtatui, ut ſimul intelligant homines, quàm levibus rebus, modò ſint ingenioſæ, opes liceat comparare. Nam nunc cùm piſtores omnes utilitatem habeant, ille verò privilegium conſecutus ſit à Cæſare, ne quis habere poſſit præter ejus conſenſum, vitam ex hac agit induſtria, & adeò brevi tempore ſibi domum ædificavit. Neque enim piſtores ſoli, ſed collegia Sacerdotum, & virginum Deo ſacrarum, & nobiles quicunque familiam magnam alunt, & egregiam utilitatem, ne dicam neceſſitatem habent: plures etiam alii, quos non tam utilitas, quàm ipſa rei admiratio incitavit facere curavêre. Hæc autem ipſius eſt ſtructura. Rota eſt B. parva, in cujus extremo ambitu A. manubrium quo circumagi poſſit: Hæc duo extra machinam protenduntur. In rota circumvertitur, cui C. duo denticuli linei ex adverſo poſiti, aliique proximi duo, & ipſi ex adverſo poſiti, verùm quaſi intermedio loco priorum, ut cum ſemel rota circumagitur, quater tangat lignum latum, imò tabellam D.E. utrinque ſuſpenſam capſulæ: ut rota vertente, tabella tremulo motu dum denticulis tangitur perpetuò agitetur. Porrò lignum C. & tabulæ pars parva capſulam circumteguntur: Ligno ſeu tabellæ D.E. ſuperſtat cribrum pollinarium F. G. obliquè pendens, & ex G. appenſum in H. ne excidat: hoc tenuibus tabulis imò tenuiſſimis ac leviſſimis undequaque conſtat, præter-

quam

quam in medio ubi cribro farina excutitur: Nam ut ſolet pars ea telâ lineâ conſtat. Capſa hæc omnia undequaque concluſa continentur. In cujus ſupremo capſula K jacet, atq; in ea quadrata quaſi lignea patina leviſſima, in qua farina jacet: Hæc ſic ſuſpenſa eſt, ut facilè concuti poſſit: Concutitur autem funiculo ei annexo altera rotæ parte, dextra ſcilicet juxta B. Memineris etiam cribrum F G

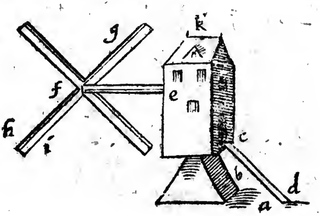
utroq; ex capite patere, ſupremo ut farinam excipiat à patina: infimo, ut furfur ejiciat ex G. Tota autem capſa trifariam dividitur in L M N, erectis ſeptis ex tenuibus tabulis firmis ac omnino immobilibus. Poteſt & ſi libet quadrifariam dividi. Hoc igitur cõſtituto cùm circum agitur B rota, funiculus concutit patellam, & denticuli tabellam. Patella excutit farinam in cribrum F G. tabella cribrum.

concutit. inde fit ut tenuiſſimus flos farinæ primo excutiatur cadatq; in N M. parte capſulæ: deſcēdens verò cùm vehementius agitetur, pars inferior excutitur alia minùs ſincera in L M. inde ultimo deſcendit per os cribri infernum G. furfur totius in L. O. atque ita tria ſeorſim colliguntur, eos farinę in M.N farina craſſa in L.M. fertur in L. O. quæ verò circūvolat farina tota, neceſſario iterū redit in locū ſuum, ut nihil penitus pereat, quoniā capſula nullibi tranſpirat. Oportet autē (quod ipſa ratione facilè percipis) F. G. cribrum non nimis eſſe acclive: Nam farina uſque ad G. perveniret, & cum furfure ejiceretur. Quamobrem ſi ſeptum L. uſq; ad os cribri transtuleris, vel aliud ſeptum ut in Padellæ eris, ſimul etiam paululum, ut vides, os ipſum G. ſuperius recurvaveris, ne vel oboli jacturam feceris farinæ. Nunc quanta ex hoc ſequantur inſtrumento commoda, intellige. Primum, unius hominis labore, qui rotam verſat, & farinam imponit patellæ, & cùm loci pleni fuerint, cribratam colligit ac furfur trium cribratorum vices ſupplet. Secundum eſt, quòd ad hoc opus cùm neque adeò ſit laborioſum nec noxium, quilibet ſufficere poteſt, utileſque geruli habentur, qui longè minore precio cribratoribus cōducuntur. Tertium quod tota farina colligitur, nec quicquā perit, cùm in cribrantibus neceſſe ſit ob manuum motum ac brachiorū pati tormina, quantum diduci brachia valent, eaq; cauſa farinæ non parvam partē perire. Accedit quo lineū cribrū cùm ſolùm tremat, nō adeo atteritur, imò longè minùs quam dum farina ab hominibus cribratur: nam illos concutere, ut ſolent, cribrum vehementer eſt neceſſarium. Facit & ad compendium, quod farina exquiſitius excutitur, ut furfur omninò purum ſit. Hæc omnia citra domus fœditatem & hominum jacturam, atq; incommoda. Natura etiā inſtrumenti duplicem, aut triplicem farinam diſtinguente, quòd à cribratoribus niſi conjecturâ incertâ primò, deinde etiam inſtabili, fieri non poteſt. *Cardanus.*

Molendini venti ſtructura.

Neq; pręteribo quod adeo eſt admirabile, ut antequam viderem, credere non potui: Et neq; narrare, tam vulgatum eſſe abſq; levitatis crimine poſſum. Sed vincant jam ſtudia ſciendi, verecundiam. In Italia igitur non paucis regionibus, & in Gallia paſſim molendina fiunt, quæ ventorum flatibus circumvertuntur: Atq; adeò vehementi impetu,

petu, ut tres equos cum equitibus circumagere poſſent. Adeoq; præſenti utilitate ut modios VIII. Mediolanenſes in ſingulas horas, id eſt, libras circiter ter mille frumẽti molere poſſint. Tantâ verò induſtriâ fabricatũ hoc opus, ut cùm ceſſat etiam ventus, quaſi ſponte adhuc circumvolvatur. Cùm multa vidiſſem, unius tantùm quod juxta Sanctum Maturinum vidi diligentius, dum iter iſtud diuturnum ac longiſſimum perago: Pro exemplo machinæ enarratio ſufficiat. Statuatur rectius cardo multisq; tignis

ſuffultus A B. ſuper hoc machina tota ſuffulciatur Tignum è regione januæ C D. quo tota machina ad libitum circumvertitur. Sic verò aptatur, ut ventus ex obliquo, non à fronte, nec à latere petat pinnas affixas intruſaſque trabi rotundæ E F. ex adverſo januæ prominenti atq; verſatili. Pinnæ igitur binæ ac binæ è directo ſibi junctæ ſunt, parumq; diſtantes invicem, nõ tamen eidem trabis loci infixæ, prominent ad terram uſque fermè, tanta eſt longitudo illarum. Quælibet ex duabus ſuperficiebus conſtat, quarum ſingulæ continent quatuor aut quinq; latitudinis palmos, telaq; extenſa complentur. Superficies verò ſuperior G H. retrorſum reſpicit paululũ, ut anterior K L. eſt æquidiſtans ſuperficiei poſtremæ machinæ (ut igitur aër premit ſuperiorem pinnarũ ſuperficiem quæ æqualis eſt inferiori, tota rota, atque cum ea aliæ quæ intra machinam continentur, circumaguntur. Nam ſi pinnæ ad perpendiculum erigentur, ſupra machinæ ſuperficiem, & ſecundum E F. longitudinem, ſic ut ventum exciperent, quemadmodum rotæ

aquarum, & vela, tantum impedimenti rota ex ſuperiore pinna, quantum impetus ex inferiore. Itaque hac ratione factum eſt, ut aëre premente ſuperficiem G H. directè rota verſaretur K L. Cur autem etiam ſine vento circumducatur fermè, cauſa eſt motus jam inchoatus & acquiſitus impetus, quo verſatur moles ad æquilibrium exactè conſtituta: ut de annulo aliàs dixi. Sed & ventus licèt inferius ceſſaſſe videatur, ſuperiorem tamen pinnam pulſat. Hæc igitur diligentiùs explicaſſe volui. *Idem.*

DE ARTE PISTORIA.

Cap. II.

Panis qui diu incorruptus maneat conficiendi ratio.

Verùm ut ad principale inſtitutũ revertar, generalis ratio ſervandi eſt exiccatio: Siccata enim diutiſſimè ſervantur: adeò ut panis biſcoctus per annum quãdoq; integrum ſervatur: namq; (ut aliàs demõſtravimus) omne quod putreſcit, propter humidum quid putreſcit. Subducto igitur humido aqueo, diu manet. Verùm cum difficile ſit humidum aqueum auferre, quin etiam pingui humidi aliquid abſumatur, eò fit, ut minus aliquando nutriat hic quàm cõmunis: Sed & in navigiis humido aquæ totus ſitum contrahit, magna verò ex parte, etiam cõputreſcit, quamobrem & bis, & ter recoquere coguntur, aut corruptum edere. Referunt autem in Sava Inſula, quæ C C. millibus paſſuum è Moluchiis diſtat, panem confici qui per triennium perdurat: non tamen conſtat, quã ratione id fiat, ſed ſi ad noſtra principia res ipſa reducatur, generalis quædam ratio ſubduci poterit. Itaq; & denſum & pinguem eſſe oportet, & lento igne toſtum, immixtis aliquibus, quæ natura ſuâ putredini maximè obſiſtũt: Verum forſan ad eam metã pertingere non licebit, quoniam aer hic noſter aut tenuior eſt aut humidior Indico illo, aut ex alia cauſa putredini inducendæ aptior. *Idem.*

Clibanus compendium pecuniæ faciens.

Clibanus ad coquendum multa, ſimul utilis nunc in uſu Mediolani compendium duarum partium è tribus lignorum faciens, quoniam concluſus ignis, triplò efficaciores vires habet. Quadratam efficies formam duorum cubitorum fermè latitudine, altitudine unius cum medio è creta lateribusque. Superius quatuor foramina ampla,

rotunda pro magnitudine lebetum & patellarum. Superficiem totã ſuperiorem intege ære: Sed ubi foramina adſunt æs exſcinde, fietq; fruſta hæc pro operculis. Ubi ergo uſus erit patellas & lebetes ſuis locis impones. Ubi opus non eſt vaſe, operculum indito, ut clibanus nullibi reſpiret. Sub ſolio ſuperiore cavitas eſt, oſtiolumq; quadratũ, per quod ligna carbonesque immittuntur: à latere verò multò latius, ſed humilius oſtium atque in inferiore parte. Medio ſolo crates ferrea ſimplex, per quam cinis demittitur: Conſtat itaq; oſtium per quod ligna immittuntur, in parte ſuperiore eſſe, reliquum autem in inferiore. Coquuntur & veru carnes, propoſitis cardinibus à lateribus ejus oſtii, per quod cineres extrahi ſolent: nã ibi pruna torret carnes, & flamma in ſuperiore ſolio, ſi apertur rota circumagit verua. Verùm tunc cùm exhalare eam oporteat, non tantum fit compendium lignorum. *Card.*

DE ARTE COQUINARIA.

CAP. III.

Carnes ut diu ſerventur incorruptæ.

CARNES verò ſervari incorruptas, inter montes Indiæ occidentalis tam diu referunt, ut ſupra fidẽ ſit: Nam juxta Cuzcum urbem equos poſt quartum menſem occiſos licèt, adeò eſſe recentes, ac ſine odore tetro eſſe, velut ſi nuper eſſent occiſi. Cauſam eſſe reor non ſolam frigiditatem, quæ quàmvis maxima ſit hic, tamen cum majore non tam diu ſervantur. Eſt igitur & aer tenuior & ſalſus, forſan & cibi media aliquid contulerant. Corrumpuntur enim carnes in aqua celerius quàm in aëre, quia aër tenuior eſt ſi cætera ſint paria. Et rurſus eâdem ratione caro diutiùs ſervatur, ſi æreus clavus infigatur: quoniam vis ſulphuris ſiccat illam. *Idem.*

Carnes coctæ ut crudæ videantur.

Carnes quoque coctæ crudæ videntur inſperſo agnino ſanguine ſicco. Solvitur enim & carnium colorem mutat.

Carnes ut citò tenereſcant.

Victimæ cæſorumq; animalium carnes perquàm celeriter tenereſcunt, & fragiles efficiuntur, quæ in fico pependerint. Cujus rationem in Sympoſiacis petivit *Plutarchus.* Cũ inter obſonia Ariſtonis (inquit) coquus immolarum Herculi gallinaceum gallum recẽtem, tenerum ac pene friabilem obtuliſſet: tam citam teneritudinẽ fico

referebat *Ariſtion*, contendens jugulatas aves etiam præduras teneritudinem contrahere, quæ penſiles fico adhæſerunt. Cauſam adfert quod auram, halitumq; vehementem ac digerentem exſpuet ficus, quo carnes deſiccantur ac concoquuntur. Idem etiam continget, ſi tritici acervo obruantur: aut penitus demergantur. *Mizaldus.*

Ut carnes imputres ſerventur.

Si clavus ex ære chalcitide conſtatus ſuillis, corvinisve carnibus infigatur, eas à putredine illibatas; ſtiptica exſiccanda facultate diu conſervant Plutarcho authore. Quod certa experientia noverunt metallorum foſſores qui in ſcaptenſulis verſari ſolent: neque ea de re, inquit Langius, hæſitabundum facta fide confirmarunt. *Idem.*

Ut diſſecta caro iterum coaleſcat.

Symphyti radices, quæ foris nigræ ſunt, intus candidæ, & glutinoſa unà cum conciſis carnibus ipſis coquantur, & celerrimè conjungentur, ut inciſuræ non videantur. *Alexius.*

Ad accelerandam carnium cocturam.

Sunt qui pro comperto ſcribant, melonis fruſtulum ollæ immiſſum, celerem carnium cocturam juvare. Quod etiam præſtare ajunt urticæ aut ſinapis ſemen, aut ficulneos cauliculos. *Mizaldus.*

Caro annoſa & pervetuſta ut citiùs elixetur, & tenereſcat.

Hippolapathon, à nonnullis patientia dictum (Eſt autem olus culminoſum foliis amplis, ac prelongis, caule ubi maturuerit rubicundo, radice flaveſcenti) coquatur unà cum carnibus atq; eduliis, & tenereſcent, eſuiq; apta reddentur. *Alexius.*

Ut pavó coctus vivus videri poſſit.

Necatur pavo, aut penna ſupernè in cerebrum immiſſa aut jugulatur ut hæduli ſolent, quo ſanguis exeat à gutture, deinde uſque ad caudam pellis leniter ſcinditur, ſeiſſaq; cum propriis pēnis à toto corpore ad caput trahitur, quo abſciſſo cum pelle reſervato; cruribusq; pavonem ipſum aromatib. ac odoriferis herbis refertū veru aſſabis, infixis tamen prius per pectus garyophyllis, involutoque collo lineo albo continuè aqua humectato, ne omnino deſiccetur. Coctum pavonem ex veru exemptum, propria pelle integes, & ut pedibus ſtare videatur virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura ne cernantur,

per-

per corpus ad caput & caudam adiges. Sunt qui ad ludum & riſum, camphoram cum lana ori indant, ignemq; ubi ad menſam fertur injiciant. Inaurare etiam pavonem aſſum, & aromatibus conſperſum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Idem etiam fieri de phaſianis, gruibus, anſeribus, capis, ac cæteris avibus poteſt. *Porta.*

Ut regulus ſeipſum in veru torreat.

Maximè mirandum eſt regulum aviculam, veru ligneo perquàm tenui infixum, ſemetipſum torrere, & circumvertere. Sed lignum illud ex coryllo recenter extractum eſſe oportet, quod non annotavit Cardanus. *Mizaldus.*

Ut pullus celeriter coquatur.

Licebit etiam admonere, quod nux juglans pullo incluſa, illum ad celerem coctionem perducit. *Idem.*

Anſer jam vivus excoctus.

Sit anas, vel anſer, aliúdve vivacius animal, ſed in hoc anſer omnibus anteſtat, colloq; relicto toto ſit implumis corpore, ſit hinc inde obvallatus igne & circumſeptus, non largè, ne impunis evadat: intus paſſim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui ſal & mel adjiciatur, ibiq; lances elixatis malis ſint plenæ, & teſſellatim diſco conciſis, ipſe totus liquamine obductus, & laridatus ut eſculentior fit, & faciliùs decoquatur, ignem admove: feſtinare nolito, ubi calore effervere cœperit, circũambulando & fugiendo, præſepit ignis & iter includit: Sic improbus aquam abſorbendo, compeſcetur. Cor cæteraq; membra refrigerando, medicamenti vi laxat alvum, abſtergit & exinanitur: Et ubi inferbuerit, interiora decoquet, ſpongiâ continuò cerebrum, & cor humectato: ubi verò inſaniâ ferri, & ceſpitare conſpexeris, deficit cordi humidum, depone, convivis appones evulſis ſemper partibus vociferantem, ut ferè prius commeſſetur, quàm mortuus videatur. Nec viſu injucundum. *Porta.*

Muræna eodem tempore frixa, elixa, toſtaque.

Murenam primo panni attritu excruciatã veru infigas & elixas, & frixas quaſvis partes ter, quater lineis obvolvas linteolis, inſperſo in vino pipere, in elixo petroſelino, croco, mentha, fœniculo, & paſſo cõtuſis, aquâ & ſale, vel juſculo madeãt, frixas oleo ad ignem volvas jubebis, faſciculi.

aſpergine origani ſemper humectando, ubi pars jam fuerit torrefacta, remove & optimum erit obſonium, epulaturis præbeto. *Idem.*

Ut piſces charta frigantur.

Ex charta ſimplici frixorum vas efformato, ibi oleum & piſces ardentibus prunis quibus flammæ deſint, imponantur, & citiùs & commodiùs expediet. Nec ſuperpondii modo addere pigeat, quod fortaſſe ſciſſe non obfuerit: Sic

Pionem exoſſum reddes:

Si exẽteratum acri aceto per naturalem diem fines bene lotum, & aromatibus repletum: elixabis, vel aſſabis, ſic eis caret oſſa ut ſimul mandi poſſit. *Idem.*

Aliud.

Atque ea de cauſa inventum eſt, quonam pacto non ſecus quàm in ſartagine piſces in charta coquantur. Chartam ſeligito, quã vocamus papyram, ſimplicem, erectiſq; ſpondis in modum lucernæ ex omni latere oleum infunde, & antequam exudet ſuper puras prunas abſq; flamma impone: Nec penetrat oleum, refugiens ignem, nec ardet charta, quia non poteſt ſiccari oleo repugnante. Ignis verò non ſine extremâ ſiccitate, nec flamma nec motus attenuare poſſunt ut ignis accendantur, incaleſcit tamen ſenſim mutatis prunis, atque ita fervet, quod mirum videtur, adeò ut impoſiti piſces coquantur. *Cardanus.*

Piſcium præſtans conditura.

Piſces ſic optimè ſervabis: Friges cum oleo mediocriter, non perfectè: Inde ſale aſperges tenus, ſic ut ſaliti non ſint, nec inſipidi, foliiſq; lauri & myrthi interpoſitis, poſtquam paululum ſiccati fuerint, in ciſta collocabis. *Idem.*

Ut bonum ſinapi paretur.

Extemporaneum & generoſum ſinapi condimentum, ubicunq; locorum fueris, ſic tibi comparabis. Habe uncias duas ſeminis ſinapi, cum ſemiuncia vulgaris cinamomi, quod officinæ cannellam vocant. Utrunque in pollinem detritum, & ſufficienti aceto ac melle exceptum, in maſſam ſeu paſtam coge, & ex ea paſtillos vel ſpærulas finge, & ſole, calentéve clibano deſiccari permitte. Ubi uſus exiget, globulum unum ex vino aut aceto vel alio liquore dilue, ac diſſolve, & habebis ſinapiſmum paratu facilem, palato delectabilem, ac ſtomacho admodum utilem. *Mizaldus.*

Ut

Ut braſſica non coquatur.

Rectè mihi ſcripſiſſe videtur *Paxamus* ex Græcis geoponicis unus, quòd ſi ferveſcēti & ebullienti braſſicæ paulum vini quis inſtillaverit, non ampliùs coquetur. Sed ſuis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur. *Idem.*

Ut olla nunquam bulliat.

Scutum ſeu operculum teſtudinis fœminæ ſuper olla poſitum, facit ut illa nunquam ebulliat. *Idem.*

DE ARTE PHARMACOPOLArum. CAP. IV.

Olivæ ut celerrimè condiantur.

OLIVAS virides ſi citò libeat parare incidantur & in aqua calx cum duplo cineris, per horas XXIV. ſinantur tepere: poſt tepida quinquies laventur, inde aquâ ſalsâ. *Cardanus.*

Myrteæ baccæ, & ficulnei rami ut virides ſerventur.

Myrteæ baccæ cum cauliculis, & ficulnei rami cum foliis in faſciculos redacti, amurcáq; ſepulti virides ſervantur, ſed vas gypſo oblinere oportet: atque ita condiuntur quæcunq; ſpectare potiùs quàm edere conſilium eſt. *Idem.*

Rhabarbarum ut diu conſervetur.

Cera ſi quid aliud medicamētorum vires ſervat, aërem enim prohibet, humectat moderatè. Conſtat Rhabarbarum non aliâ re melius ſervari etiam ad annos XX. *Idem.*

Ad ceram rubeo colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j.
Terebinthinæ unc. iij. tempore hyberno.
Cinnabaris ſuper lapidem pictorum bene triti.
Olei communis, ſing. unc. j.

Liquefiat cera & terebinthina ad ignem, demum removeatur, & poſt aliqualem refrigerationem addatur oleum, & cinnabaris, beneq; ſimul miſceantur & ferveтur. Nonnulli loco cinnabaris ponunt Minii unc. iij. pro qualibet libra ceræ. *Alexius.*

Ad ceram viridi colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j.
Floris æris triti.
Olei communis ſing. unc. j.

Liquefiat cera ad ignem, & cùm ferè reſrixerit, addatur flos æris, & oleum, miſceantur bene & viridis fiet. Quod ſi hanc ceram tenacem facere voles, adde quantitatem terebinthinæ ſuprà ſcriptam in cera rubra. *Idem.*

Ad ceram nigro colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j. liqueſcat ad ignem, cui deinde addatur terræ nigræ, olei communis ſing. unc. j. miſceantur optimè, donec frigeſcat cera. Quòd ſi glutinoſam efficere voles, adde terebinthinam, ut antea dictum eſt. *Idem.*

Ad dealbandam ceram.

Rec. Ceræ quantum volueris.
Aquæ fontanæ partes ij.

Miſceantur & calefiant ad ignem, donec cera liqueſcat, deinde paululum permittatur quieſcere, donec tota cera natet ſuper faciem aquæ: Poſtea accipe vas aliquod vitreum, cujus pars exterior ſit lenis: & madefac in aqua frigida: deinde infundatur ferè medietas ejus in cera liquefacta: & extrahe cum cera quæ ſibi adhæret, & permitte ceram illam infrigidari: deinde ſepara eam à vaſe: Et tādiu hoc facias, quoad tota cera ab aqua fuerit extracta: deinde dictam ceram taliter formatam Soli exponas, & rori in Majo: & illam ſæpe volvas: & tam diu permittatur, donec fiat alba ut ceruſſa. Nonnulli tribus dieb. ipſam dealbant, ſervando prædictū modum, quando ſol in majori calore eſt: Et quia cera illa ſubtilis eſt, faciliterq; à calore poſſet liquefieri, aſpergenda eſt aqua fontana bis in die.

Aliud.

Exponatur cera quæcunq; ad Solem, humectetur quotidie aquâ fontanâ, lympida tamen & purâ ſæpiùs lavando, redigaturq; in paſtillorum formam, ut Sol eò melius poſſit operari: & ceram habebis, ad rem quamvis, albiſſimam. *Ludolph. Roleuincus.*

DE ARTE FABRILI.

CAP. V.

Horologia abſque fune.

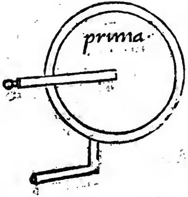
STANT pro fune rotæ, in quibuſdam molæ ſuperpoſitæ, limacis figura, denticulis XXVI. quibuſdam etiam pluribus: Ab his denticulis axis, qui totam agit machinam circumagitur. Id altero rota eſt dēticulis XLIIX. in imo diſpoſitis, alteriq; rotæ implexis, ut cum molæ nixu quæ in imo eſt circumvertitur, alia totidem dentibus implexa etiam circumvolata totam machinam ſecum ducat. *Cardanus.*

Vaſa quæ non frangantur.

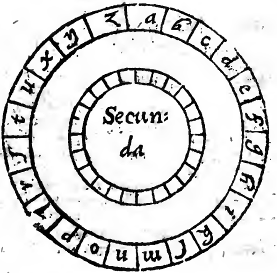
Docuit hæc etiam vaſa pro liquandis metallis conficere: Nam

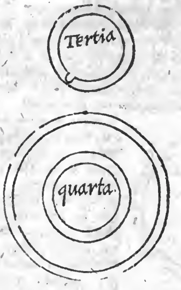
te: Nam ex arietis cornibus, præcipuè ſummitate, & oſſibus in cinerem redactis, piſtilloq; ſubactis fiunt. Si verò ſmirim aut ſummitates cervini cornu, vel mandibularum Lucii ignitas ac in aceto extinctas bis aut ter addideris, neq; frangentur vaſa, nec metallum effugiet: addũtur hæc intus & ubiq; ne combibat, ſed in imo præcipuè. *Idem.*

Sera quæ ſub quocunq; nomine claudi poteſt.

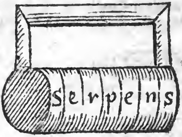

Hanc *Janellus* cõſtruxit, ſeptem conſtabat literis; nec ſub alio nomine quam clauſa erat reſerari poterat. Orbis primũ erat ſolidus, atque ex adverſo lenis: parte anteriore canalis ex centro rectus prominebat, in cujus faſtigio cochlea maſculus brevis erat. Huic in margine orbis alius eſt canalis inanis, rotundus, magnitudine æqualis & æquidiſtans: atq; ex adverſo duæ lineæ parvæ limbum diſtinguunt: His lineis 7 dictionis literæ, orbiculos circumagendo, aptandóve è directo poni debent, eo ordi-

ne quem ſervare inſtituiſti: ut nomen exēpli gratiâ ſeptē literarum ſit Serpēs ſinguli orbes è directo ſpacii duarū linearum ſuā literam conſtituent, ut vel claudi vel aperiri poſſit. Erunt enim ſeptē orbes in margine alphabetū habentes, quorum unū pro exemplo in margine deſcripſi: aut totidem numero quotus eſt literarum numerus ſub quo claudi debet. In medio circulus latus, totidem diſtinctus ſpaciis, quot ſunt in margine literæ. Totidem quoque orbiculi dentati, quot ſunt ordines alphabeti. Hos in tertia figura denticulo adjecto deſcripſi velut in quartā partem orbium ſecūdæ figurę poſteriorem, cum ſpatio in orbiculo medio, cujus denticulus parvi orbis infigatur. Manifeſtum eſt enim ſic in circūverſo ſecundo orbe ſimul & tertium ſecum trahi, & tamen non niſi fixa litera loco ſuo unus alteri aut jungi poterit aut avelli. Cùm concluſa fuerit ſera, circumaguntur orbes abſque impedimento ut ſic nominis ratio confundatur. *Idem.*

Arca quæ pecunias recondit abſq; indicio.

Nemo ignorat materiam è ferro, craſſitudinem tabularum eſſe neceſſariam. Tum verò uſitata, duplicē arcæ fundum, aut è lateribus arculas, & recondita ſcriniola abditosque receſſus, quæ omnia ſagacem virum haud fallere poſſunt.

poſſunt, cùm craſſitudinem partium & laterum invicem comparaverit. Itaque in lateribus, vel angulis decliviore loco foramen aperitur exiguum, intus verò cavitas eſt in tabula quantam volumus, imò plures includuntur pecuniæ, & cum cotto completur cavitas, inde tenuiſſima ligni ſcobe, & albo ovi locus quâ patet clauditur, ut etiam eum qui clauſerit fallat. *Cardanus.*

Aliud ad idem.

Tabula cavitati obducitur ita arctè, ut rima non appareat. In fruſto quod amoveri poteſt cochlea parva è metalla fœmina includitur, eiq; clavus ſuperponitur: alii illi conſimiles per arcam certo ordine diſponuntur, cùm referendus eſt locus ſublato clavo cochlea maſcula intruditur, fruſtulumque tabulæ avellitur. Semper autem memineris ut loci inanitas, cùm quidpiam impoſueris, nec reſonet, cotto vel aliâ re ſimili impleatur. Plures etiam ſic latebras facere potes. *Idem.*

Aliud optimum ut nihil melius.

Seram aut ferreas laminas quibus arcæ integumentum annectitur, clavis in cochleæ formam aptatis tabulæ firmiter junges. Sub ſera aut lamina oſtiola ſint cavitatum: cùm reſerare volueris, ferrum habens ut à latere vides, in cujus extremo cavitas ſit, quæ capita clavorum firmiter apprehendat, ſic ut revolvi ſeram aut laminam ab arca diſiungi permittant. Oportet autem ut opus ſit ſtabile, clavis ſubigere cochleas fœminas, quæ clavos arctè ſuſcipiant easque arcæ lateri ſub bracteis dictis collocare. In arcis etiã quæ tela intus obducuntur, multi alii modi ſolent excogitari. Sed in univerſum danda eſt opera, ut vel omninò lateat foramen, ut primo exemplo docuimus, vel ut firmiſſimo præſidio & ſolita bractea abſcondatur. Sic etiam magis latebit, & oſculo ſolubilis arcæ inſertis tabûlarum capitibus integantur. *Idem.*

Sera mirabilis.

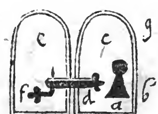
Non minoris hoc erat induſtriȩ, quod mihi non ita pridem oblatum eſt, feræ genus inuſitatum quidem quo cæteris fortè minùs commodum videatur, ſed viſu certè non injucundum ob ingenioſos ejus artificii ductus. Ferrea

erat

erat fiſtula A digitos ſex aut plures longa, cui adfixum erat regulum B. inſtar falcis tortuoſum, & ita quidem adhærens, ut foramen ad fiſtulæ latus exciſum, ex altera ſui parte poſſet inſeri, viciſſimque ſi quando aperienda eſſet ſera, educi. Ne verò ſine clavis adminiculo à quovis aperiretur, cuneus D. ea craſſitie quam fiſtulæ ferret capacitas, in fiſtulam G duabus cuſpidibus, E F. in duo anſæ, ſeu repaguli modo deſcripti foramina intrudebatur. Cuſpides autem ex utroq; latere pinnulis erant inſtructæ, quæ ubi foramina pertranſiſſent extendebantur, atque ita nec cuneus extrahi, nec repagulum ſolvi poterat, niſi clavis auxilio pinnulæ conſtringerentur, quo cunei exitum impediebant: Ea verò clavis F alio quàm uſitato modo confecta erat: Inſtar enim bacilli oblonga exiſtens, in fiſtulam ex altera parte H ingerebatur, duobusq; in apice interſtitiis, I I. cunei pinnulas comprimebat, eaq; ratione repagulum, demto cuneo, facilè extrahebatur.

Portæ ut à domeſticis ſolùm aperiri poſſint.

Sed ad mechanica redeo; deſcribamus autem duos modos, quibus conſtrui poſſunt ſeræ portarum, ut à domeſticis ſolùm poſſint aperiri, ab aliis minimè: ut ex his innumerabiles variaque ab his poſſis excogitare. Sit igitur A annulus G. junctus baculo ferreo ſolido B C. annulus alius C D in cujus medio B C. circumagitur (quia rotundus nec annulo junctus) intra poſtes eſt, A autem extra prominet: Convenit autem baculus ipſi C D. D E verò eſt lamina ferrea juncta annulo C D. ut circumacto annulo elevetur, per ſe autem ſponte decidat. decidit autem F uncum ferreum alteri poſti infixum, G H pars januæ in qua annuli. Itaq; cum A circumducitur nō movet C D. tum propter pondus D E. tum quia annexus baculus non eſt ipſi C D. Cum verò G. H impellitur, vehementer E. adhæret F. ideoque non poteſt elevari D E. cùm autem mediocriter B adhæret C D. elevatur annexum C D. & D E. lamina, aperiturq; porta. Igitur & trahendo vehementer & non movendo immobilis D E.

D E. Mediocriter autem movetur, atque ita inter immobilia extrema, medium mobile manet. *Cardanus.*

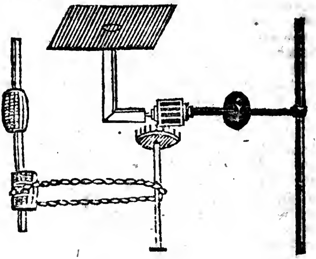
Alius modus hoc ſubtilior.

A annulus extra portam prominens, junctisq; baculo, qui intra portam annulo B jungitur, ipſi B jungitur ſuperius alter baculus C. ita ut circumagendo A circumdatur & C. prominet autem C aliquanto ultra poſtem interius, ita ut ſi circumvolvatur, non cadat ſupra D E. Eſt autem D E lamina infixa poſti G H cum clavo ita ut decidere poſſit & elevari, qua foramen per quod clavo D intruditur, laxius eſt: Decidit autem in P uncum, ut prius alteri poſti fixum: Hoc totum artificium lignea tabula concava, quæ motum repaguli minimè impediat poſti G H. affixæ integitur, ſicut & in aliis quæ occulta eſſe volumus, quia non ſunt omnia improbo mundo communicanda. Trifariam igitur decipitur in hac conſtructione, qui compoſitionem & uſum ignoraverit: primum quod cùm in aliis D E. ſit annexum B circumverti ſolet à ſiniſtra in dextram: Hic autē verſa vice, quia aperiuntur valvæ eo quod C. deprimit D. & ita propter hypomochlion elevatur E. Secundò quia cum C promineat longius à porta quam D E niſi retrahatur A non cadet C ſuper D & ita non aperietur. Tertiò quia ſi non ſtatim aperiatur porta, C deſcendet infra D. & E rurſus concidet, quoniam C longitudo vix extenditur ultra D. ex quibus quartum ſequitur quod niſi fiant duo motus contrarii, non poterit janua aperiri. Oportet enim trahi ut C decurtetur, & impelli ut aperiatur: quos duos motus contrarios ſimul efficere inſuetis non eſt admodum facile. *Idem.*

Inſtrumentum quo verua circumaguntur minimo igne.

Ferrea lamina lateribus camini muro utrinq; infigitur. In ea eſt foramen in quo cuſpis flagelli ferrei verſatilis intruditur. Flabellum tenue eſt, & ab imo tympanum habet dentatum; cujus cuſpis altera parum obtuſa infigitur foramini ſuperiori clavi, & ipſa in eo verſatilis. In eodem clavo juxta foramen ſuperius aliud eſt foramen à latere, cui intruditur cuſpis alterius ferreæ virgæ, cui juxta cuſpidem quæ eſt in clavo, rota ferrea cum denticulis circumducta, ſicut denticuli tympano inferantur, & ipſa cuſpis verſatilis, ut ex adverſa parte quæ includitur annulo; juxta medium ligneum circumducitur tympanum excavatum

cavatum multis circulis, quorum cavitatibus catena circumacta ferrea rurſus circumambit circulum ferreum circumdans veru: ut quot fuerint circulorũ cavitates in tympano ligneo, tot etiam ſint catenæ, totidem verua quibus inſerantur. Ita ergo fit, ut fumo flagellum quod quaſi alis

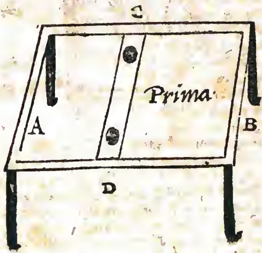

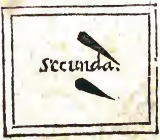
inæquale redditur, ac quaſi inclinatum convertatur, quò tympanum rotam circumagit, quæ catena ob inæqualitatem ſecum agens, convertit rotam veru. Tantâ verò in æquilibrio & ad perpendiculum flante flabello, vertitur facilitate, ut etiam ſine igne modò veru non adſit, etiam tympanum circumagat rotam ſibi inſertam, non obſcurâ ratione. Nam ſub camino aër incluſus, cùm in arctum feratur vim habet, ut aliàs de cryptis oſtendimus. Indicioq; hoc eſt, aërem ſurſum ferri. Atq; eo maximè hoc contingit, cũ levis fuerit machina & bene polita, & camini ſpatium circa flabellum undequaq; concluſum, ut minimum reſpiret. Camini nomine, ut clariùs intelligerer, quemadmodum etiam alibi licenter uſus ſum pro mea, qua polleo authoritate: non ignorans focum latinè aut fumidum operculum rectius dici debere: agitur flamma potius, quàm fumo, propter motum vehementem: à pruna nequáquam Verua quoque rotunda eſſe oportet, eâ parte quà inſident macrotripo dictus: angularia enim non facilè vertuntur. *Idem.*

Menſa

Menſæ quæ duplicantur.

Non contemnenda eſt menſæ conſtructio, quæ à me ſæpiùs in Belgica Gandavi maximè viſa eſt. Sumatur quadrata margo veluti quatuor cubitis longa, totidemque aut paulò minus lata A B. in medio hujus ſit ſecúndum tranſverſum C D. tabula lata dodrante affixa clavis margini, atq; in eadem duo foramina, in quibus paxilli poſſint intrudi infra deſcendere ac firmari, columnæ quatuor in capitibus marginis, & juxta illas quatuor foramina, ſingula ſingulis non è regione inter ſe poſita in lateribus longitudinis, ſed tanto intervallo ut ſeſe repagula mutuò non impediant. Ipſa verò foramina uſque ad marginis ſuperficiem attingunt quadrata & profunda ac lata pro magni-

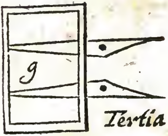
tudine extremitatum repagulorum quæ ipſis inſeruntur. Nam omnia tantū profunda eſſe debēt, quantum eſt altitudo minima repágulorū, ſeu ut extrema eorum quibus inſeruntur foraminibus ad unguem ex omni parte conveniāt. Sub tabula C D. tignū collocari debet, in quo inciſura profundæ quatuor juxta ma-

Q

gnitudinem repagulorum qua parte latiora ſunt, latæ etiam ad modum eorum ut ipſa recipere poſſint cum intruduntur. Eſt poſtmodum tabula longa E lataq; ad unguem quantum margo A B. & duos habet paxillos qui intruduntur C D. foraminibus, ita ut elevari ac deſcendere poſſit, loco moveri non poſſit, eaque perpetuo ſuperſtat margini, niſi ſi quis velit alia ex cauſa eam auferre paxillos elevando. Porrò tabula C. D. ſuper marginē inſidet, elevatq; pro ſua craſſitie E. tabulam à margine, dum repagula extenduntur. Demum fiant duæ tabulæ F & G. altitudine æquali exactè tabulæ C D. tum inter longitudine verò ac latitudine tanta, ut ad unguem cōpleant ſpacia circa C D. ipſius marginis, adeò ut C D. & F. & G. ſimul junctæ æquentur E. his repagula bina & bina clavis, & glutino firmiſſimè ſubaffigantur: repagulorum verò longitudo æqualis ſit A B. longitudini, latitudo quanta cavitatum in margine quibus excipiuntur, altitudo etiam in extremitatibus æqualis ad unguem cavitatibus marginibus, ſed ſenſim ab utroque extremo verſus medium augetur, adeo ut altius medium ſit extremis ad amuſſim, quantum eſt craſſities C D. F G. tabularum, quas æquales eſſe ſuppoſuimus: In medio quoq; ejus maximæ altitudinis duo utrinq; tubera prominent è lateribus. Quibus expoſitis oſtendo rem perfectam eſſe. Cùm enim extremo repagulorum adverſo margini intruſeris, medium eorum civitati ſubjectæ trabis inſidebit. Cumq; F & G. conveniant ſpatiis circa C D. non excedent limbum nec deficient. Et quia altitudo F & G tanta eſt quāta C D. fiet una quaſi tabula ex tribus cōpoſita C D F G. unius altitudinis, cui ſuperinducta E effigiem quadratæ tabulæ referet atque

Tertia.

Tertia

atque ſolidæ. Cùm verò exeris repagula, quæ latiora ſunt verſus medium, ideo excedent cavitates, ſenſimque elevabunt tabulam E quæ ob paxillos patitur ſe elevari: non enim conjuncta eſt cum C D. & eouſque elevabitur, donec limbi interiores F & G. cadent extra E: tunc enim E cadat ſuper C D. & F. & illi convenient: retinebuntur autem propter tubera, ne ampliùs extractæ rimam latiorem relinquant cum E. nec poterunt decidere, quia repagulorum extrema continentur à C D. tabula, cùm ad illius medium perveniant exactè, ut demonſtratum eſt, nec altiores poſſunt eſſe quàm E. aut humiliores, quia differentia medii repagulorum ab extremis, eſt ſuppoſita æqualis altitudini C D. Igitur repagula elevabunt tabulas, quibus affixa ſunt ſupra marginem ad quantitatem altitudinis G D. Cùm igitur E. ſuperſtet, C D. erit ad liberamentum E tum F & G. quod erat demonſtrandum. Manifeſtum eſt autem, quòd cùm volueris reducere rurſus F & G. ſub E. quod oportet elevare capita E. utrinque.

Ut arcæ colorem nanciſcantur pulchrum.

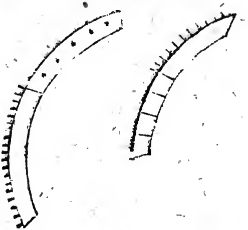
Ligna ſuppellex quam amurca deterſeris, & expoliveris, coloris gratiam ac ſplendoris elegantiam miram contrahet. *Mizaldus.*

Arcæ ne fumo vitientur.

Lignea eadem amurca macerata, aut delibuta, nullo fumi tædio exardeſcent. *Idem.*

Circuli ferrei omnibus vaſis commodi.

Compendio eſt rei familiaris, ſi ferreis vinculis vaſa

vinciatur: Nam in ſingulos annos ſumtus eſt fermè ex octava parte. Verùm & ferrei circuli quandoque franguntur, lignei autem frequenter dum muſtum fervet. Remedio ſunt circuli ferrei, qui omnibus vaſis conveniunt, quos Mediolani è Germania delatos vidi, juxta templum beati Ambroſii. Eorum conſtructio talis eſt, circulorum ferreorum portiones quaſi maximorum vaſorum, adeò parum incurvatæ junguntur, flexilibus fibris veluti nodis. Itaque fibularum auxilio adeò incurvantur, ut etiam minimis utribus poſſint convenire, in quibuſdam harum ſunt clavi exterius prominentes alterâ medietate, alterâ foramina quibus clavi alterius portionis excipiuntur, ita fit ut modò producti magnum explicent circulum, módò contracti parvum ſed multiplicem. Extrema junguntur cochlea maſcula, qui ſimplici foramini adverſæ partis quaſi annulo incluſa ac prominens eâ parte inſeritur quâ prominet fœminę cochleæ minimæ circulorum portionibus juncti: ſed vecti ferreo, à quo circumducta conſtringit circulum, ut totum id, quo laxior eſt, auferatur, utroq; in ſe coacto vinum effundi non permittat. *Cardanus.*

Ut arma cælentur.

Mira ſubtilitatis eſt in cælādis armis, de qua partim aliàs partim nunc etiam dicetur. Modus ergo alius: picem, oleū lini, & thuris modum coquūt, inſpiſſant, illinūt hoc quod vocant vernicem: depingunt ſtylo quod volunt: deinde implent locum ex quo vernix eraſa eſt, aqua ſeparationis: cui additum ſit argentum ſublimatum & ærugo, & intra vigintiquatuor horas cælant figuram adeò pulchrè in ferro, ut non meliùs in cera poſſit fingi ſigilla. *Idem.*

Acies cultrorum ut denſa reddatur.

Aqua ex contuſis lumbricis per pannum expreſſa, & ſucco raphani æquis portionibus mixta, uſque adeò durā & denſam reddit aciem cultrorum, enſium, & aliorum inſtrumentorum, quæ bis aut ter dum cuduntur in illa extincta fuerunt, ut ferrum aliud ac ſi plumbum eſſet, facilè incidant. *Acceptum à quodam Pariſienſi Machæropeo.*

Aliter.

Aciem, gladii, enſis, vel alterius inſtrumenti præſtantiſſimam ad hunc facies modum. Mitte in libram unam lotii adoleſcentulorum, tantum fuliginis, quantum manu prehendi poteſt, additis quatuor unciis olei lini. Confuſa omnia ſimul ferveant: & dum inter cudendum incande-

ſcit,

ſcit, gladius, enſis, vel quid aliud ad ſecandum parabile, in hoc miſcellaneorũ decocto intingatur, & ut artis eſt, propè temperetur. *Ab eximio aliquo Machæropæo. Mizaldus.*

Arma & instrumenta quævis ferrea, aut chalybea ut ab ærugine, & ferrugine vindicentur, ac ſplendida maneant.

Illinãtur aceto alumini mixto, aut ceruſsâ vel cervi medullâ: nam hæc oleo præſtantiora habentur. Sed omnium præſtantiſſimum fuerit, acutiliſſimum, ſi plumbi ſcobem tenuiſſimum in plumbeo aut ferreo mortario diligenter ſubegeris, addito pauco oleo de ſpica (quod ultra conceptum ſcopum ad odoris gratiam plurimum faciet) & eo veluti unguine, ferrum aut calybem illeveris. Hoc modo etiam per aquas, & vaporoſum aërem, arma quævis ab omni æruginis, & ferruginis labe immunia portabis. *Ex quodam armorum perito fabro.*

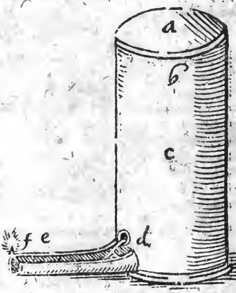
Navicula ſpontè mobilis, ac ſui remigii author. Eadem ratio volantis aviculæ eſt.

Materia ex junci medulla parabilis, veſiculis admiſta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) utuntur, nervis obvoluta: ubi ſemicirculus rotam unam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. *Scaliger.*

Lucerna mirabilis.

Hac ratione lucerna mirabilis excogitata eſt, turris forma undequaque concluſa, ſoloque foramine D. contenta, per quod oleum ipſum infunditur, donec tota impleatur: Solida eſt ex ſtanno, cumq; convertitur, ut inferius jacet, oleum effundi per D. non poteſt. Nam ſi effunderetur, quod eſt in C. deſcenderet gravis & vacui ratione ad D. & quod eſſet in B. ad C. & quod eſſet in A. ad B. igitur vacuum in A. relinquatur, manet: quare etiam in B. oleum & in C. & in D. nihil ergo effunditur. Sed quo nam pacto igitur dum accenſo ellychino in F. oleum conſumatur, per E. canalem ex ipſo D. exire poteſt, itaque ad vacui rationem rurſus pervenire videtur neceſſarium. Sive enim trahatur caloris vi, ſeu ſpontè deſcendat oleum quantum ad vacui rationem attinet, nihil intereſſe videtur. Attamen experimentum edocet, ardere quidem lucernã, & ſic ſenſim vacuam reddi: ſpontè autem oleum nequaquam deſcendere. Cauſa igitur eſt, quòd ignis calefaciendo rariùs

ac tenuis efficit oleum: id rarius factum intumeſcit, & per D. foramen exuberat, leviſſimaq; ejus pars interim aſcendit ad ſummum lucernæ, ubi A. ſcripſimus: quæ cùm mul-

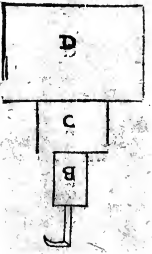
to aëre referta ſit, locum aëre complet ac ſic ſenſim augetur, dum oleum effunditur. Quamobrem & illud diligenter cavere neceſſarium eſt, ne canalis D E F. juſto brevior ſit, aut ellychnium in F. majus: nam utroque modo oleum nimis calore celeriùs intumeſcit, adeò ut effundatur. Hac ratione excogitarunt Athenienſes lucernam ante Minervæ ſimulachrum, quæ toto anno arderet. Nam A B C D. ſpacium auctum erat juxta multitudinem dierum anni: cōmodius forſan fuerit ſi ſubere craticulæ ferreæ ſubſtententur. Ideóque in vaſe maximè oleum effuſum, perſeverante flammâ ellychnii ſufficiet in totum annum. Ut verò perſeveret flamma ellychnium comburi non debet. Tale fitè lino Carpaſio, hoc enim non uritur: aut è lapidum cruſtatorum filis. *Cardanus de Subtilitate.*

Lucerna totum annum durans.

Nunc modò, quoniam de lucerna loquuti ſumus quæ inferius oſculum habet, quo ellychnium fovetur, demonſtremus, non id obiter, ſed neceſſariò tale eſſe debere, ſi diuturna lucerna eſſe debeat. Nam ſi in ſuprema parte ſit oſculum lucernæ, ut oleum abſumetur, magis etiam elon-

gabitur

gabitur ignis ab oleo, quare nec benè ardebit, nec erit diuturna. Quòd ſi ſubere & ferro deſcendat ut in lampade, durabit equidē plus: ſed ſi oblonga fuerit lampas, abſcondetur ignis ſub vitro, nec eminebit, luxq; obtuſa erit. Si verò lata lampas, obumbrabit lumen, diuturna tamen eſſe poterit. Hac igitur ratione lucernā pro toto anno conſtituemus: faciemus lucernam A. quæ tantùm capiat olei, quantum ſufficit pro una die. Huic ſextuplo majorem faciemus B. jungemusq; ipſi A ex ſuperiore parte. Ipſi verò ſextuplum faciemus C. agglutinantes ipſi B. ſuperius firmiter. Ipſi quoque C. faciemus D. ſextuplam cùm ſextante, quam eodem modo adjungemus ipſi C. Sitq; tota machina benè undique concluſa: ſuppeditabitque oleum toto anno, perpetuo ardente ellychnio, & illuſtrante. *Cardanus de Varietate.*

DE SECRETIS PIGMENTariorum.

CAP. VI.

Cœruleum tranſmarinum, abſque lapide lazuli.

SUMITO argenti, cum aqua forti calcinati unc.j. Salis Ammoniaci drach. duas cum dimidia, aceti quantum ſufficit: Miſceantur, & aliquandiu relinquatur, donec materia in fundo reſideat: deinde cùm acetum eminet, ſenſim auferatur: materia verò reliqua in fundo relicta, ponatur in cucurbitam vitream, optimè obturatam per dies vigintiquinque, & habebis Indicum, ſive tranſmarinum cœruleum pulcherrimum. *Alexius.*

Color ad ſcribendum, & miniandum ejuſdem.

Accipe floris æris, lythargyrii, argenti vivi, ſingulo-

rum quantum ſufficit. Terantur, & miſceantur ſimul cum urina infantis maſculi, & habebis colorem pulcherrimum, ſmaragdo ſimilem, non ſolùm ad mirandum, ſed etiam ad ſcribendum.

Ad viridem colorem.

Rec. Floris æris probè contriti, quantum ſufficit, croci, capilllos quatuor. Ponantur in aceto fortiſſimo, addendo ſucci rutæ tantundem: deinde cum panni in urina priùs imbuti, moxq; in umbra exiccati fuerint, bis vel ter in ſucco tingantur, deinde in umbra ſiccentur, & erunt perfecti. *Alexius.*

Color viridis Smaragdo ſimilis.

Accipe olei communis, vel lini & clari, libram j. Aluminis cõtriti libram dimidiam. Miſceantur, & in olla ponantur ad ignem, donec alumen reſolvatur: deinde addatur floris æris, in leviſſimum pulverem contriti tantum; ut à prædicto oleo in olla tegatur: mox operculo ſuperpoſito, auferatur ab igne, relinquaturque ſic per octo, vel decem dies. Quo facto, rurſus teratur optimè, addendo aliquantulum aquæ reſinæ ſi fieri poſſit, & erit color pulcherrimus, ita ut naturali ſmaragdo perſimilis exiſtat. *Idem.*

Modus efformandi omnis generis frondes virides, ut naturalibus ſimiles habeantur.

Sumito frondes virides, quarum in præpoſtera parte majores venas ligno aliquo contundito, mox ſequenti colore tingito, qui hujuſmodi eſt: Accipe olei communis, vel lini, vel alterius rei, quæ fumum creat, quantum ſatis eſſe videatur, accēdatur in lucerna olla ſuperpoſita, ut totum fumum recipiat. Quòd cùm factum fuerit, adhærens fumus diligenter colligatur, atq; oleo, vel vernice liquida contemperetur, fiatq; tinctura, quâ contuſa pars frondis tingatur, cum panno linteo, vel bombyce, mox ſuper chartam duplicem locetur pars tincta, comprimendo leviter manu, vel panno aliquo, quo charta tingi queat. Fronde mox dextrè ſublatâ, chartam egregiè tinctam invenies, ad minimam uſq; venulam, ita ut prorſus naturali reſpondeat. Quòd ſi hâc viridi colore tingere voles: Accipe aceti acerrimi, floris æris, paſtæ veſicæ, ſingulorum quantum ſatis eſt, coquatur; fiatq; color viridis, qua charta formata tingatur; atq; hoc modo poteris efficere varia pulcherrima, quibus cubicula intrinſecus obduci poſſint. *Idem.*

Ebur, & oſſa quævis viridi colore tingenda.

Sume aquam fortem, quâ tantum æris quantum fieri poterit erodatur. In ea oſſa, quibus formis viſum erit, elaborata, pernoctare ſine: & ita veros ſmaragdos colore imitabuntur. *Mizaldus.*

Ad rebus ruborem inducendum.

Erythrodonum, vulgò rubia tinctorum dictum, oſſa pecudum rubenti, & ſandycino colore imbuit, ſi dies aliquot depaſtæ ſint oves, etiam intacta radice, quæ rutila exiſtit. Res ea ſimiliter perſpici poteſt in carnibus hujus pecoris elixis, & aſſatis. Nam rubicundæ apparent, ſicuti ova in decocto ejus radicis elixata: putamine enim rubello non minùs hinc veſtiuntur, quàm ſi cum ramentis, & præſegminibus braſſiliani ligni percocta eſſent, vel cum radicibus anchuſæ. *Idem.*

Modus parandi colores ex omni metallorum genere.

Accipe lapidem lydium optimè cum ovi albo contritum, & fiat liquor, quo ſcribe, ac ſuper literas ducito, vel adfricato, aurum, aut quodvis aliud metallum, & colorem ejus recipiet. *Alexius.*

Liquor aureus ad ſcribendum, & ferrum, lignea, vitrea vaſa, oſſa, aliaque auro obducenda.

Ovum recens natum, alteràque parte fractum aliquo modo, ut albúmen auferri queat, ſumito atque imple argento vivo, & ſale ammoniaco puro atq; contrito, ita ut duæ ſint partes argēti vivi, & una ſalis ammoniaci. Quod cùm impletum, & ligno aliquo materia benè miſta fuerit, coóperiatur foramen operculo ſuo, deinde cerà: deinde dimidii ovi cortice ſuperadditis, ponatur ſub fimo equino per vigintiquinque dies. Quo deinde ablato, habebis liquorem aureum elegantiſſimum, ad ſcribendum & pingendum quodvis. Quòd ſi nimis dura, ſpiſſaque materia fuerit, aqua gummi miſceatur, & mollior erit. *Idem.*

Liquor aureus ſine auro.

Sumito ſucci florum croci recentium, vel ſi deſit, croci contriti auripigmenti optimi, & lucidi ſingulorū partem unam. Miſceantur & terantur cum felle caprino, vel lupi piſcis, quod melius eſt: deinde cùm in vaſe aliquo ſub fimo poſitum aliquandiu ſteterit, auferatur, & conſerve-

tur liquor ad ſcribendum & pingendum, & habebis aureum colorem pulcherrimum. *Idem.*

Pannus violaceus, ad pingendum & ſcribendum.

Accipe granorum ebuli, maturorum, & contuſorum quantum ſatis eſt, relinquantur in loco aliquo calido, donec putreſcant: deinde aliquantum contundantur, ſuccusque ſub prælo exprimatur: deinde ſumito calcis vivæ ſcutellam dimidiam, ponatur in catinum aliquod, ſuperinfundendo tantum aquæ, donec ad duas vel tres ſcutellas aqua emineat: deinde ſenſim aqua colata, panni lintei mundi, ſubtiles & veteres eâ humectentur, atque in umbra ſiccentur. Quo facto, aluminis aliquantum in aqua communi coquatur, poſt pannos ſupradictos injicito, & bulliant aliquandiu: deinde cùm in umbra ſiccati fuerint, in ſuccum prædictum bis terve immergantur, & in umbra ſiccentur, collocando ſuper rete aliquod æqualiter, ne color uſquam defluat: & ſic erunt pittacia ſive pecciolæ coloratæ in loco aliquo, à pulvere denéq; remoto ſervanda. Atque hic eſt verus modus tingendi pittacia quolibet colore, tam ad miniandum quàm ad ſcribendum, quem inſignis miniator nomine Euangeliſta ſemper tenuit, & probavit. *Idem.*

Effigies & imagines ſolidæ & pulchræ.

Cornea membrana, ex qua laternæ fiunt, cum glutine piſcium mundo, in formas ſubigitur aqua, figuraſq; effingit, omnium maximè nudæ puellæ: roſeum enim colorem facilè combibit candore pellucido: Nec ſolvitur ea compago igne ictu. Vivas refert formas, tum flores varios, herbaſq; mixtis coloribus, ut non pauci hoc ſolo artificio vivant. *Cardanus.*

Color Cœruleus Indicus, ſive tranſmarinus, perfectus.

Accipe lapidis lazuli, optimi, id eſt, marmorei, & colore cœruleo, & venulis quibuſdam aureis ſubviridibusq; probè tincti (talis autem eſt, qui accenſos tandiu, donec candeſcat poſitus, deinde frigidus, non friatur, ſed durus atque cœruleo colore vehementer tinctus remanet) libram j. frangatur in fruſta parva, & ponatur ſuper carbones accenſos, tamdiu donec optimè candeſcât; deinde cum aceto deſtillato extincti, exſiccati fuerint, cum ſequenti aqua ſuper lapide cinnabaris more, terantur, quæ eſt hujuſmodi. Reci-

di. Recipe, Aquæ fontanæ menſuram unam, mellis crudi albi unc. ij. miſce & coque deſpumando optimè, deinde cum ab igne ablatum, atque frigidum fuerit, adde ſenſim & non affatim, tantum ſanguinis Draconis, optimè triti, ut nucis magnitudinem referat; deinde coletur per pannum. Verùm animadvertendum, ne aqua nimis rubra, neque nimis lucida ſit, ſed medio ſe habeat modo, nempe ſit violacea, clara, ita ut cœruleus color aſſumat violaceum colorem. Deinde dictum lapidem ſic præparatum, cum hac ipſa aqua, tenuiſſimè, cinnabaris more, per horam aut amplius contere, mox in vaſe vitreo lato, & patenti collectum repone, & ſiccetur in umbra: deinde in tenuiſſimum pulverem redige ſerveturque in pannis lineis denſè contextis, ſtrictè colligatum. Quibus factis, fiat paſtillus.

Rec. Reſinæ,
Colophoniæ,
Maſticis,
Olei lini,
Terebinthinæ,
Ceræ novæ ſing. uncias duas.

Terenda conterantur in pulverem tenuiſſimum, miſceantur, & coquantur, donec confectum ſit, miſcendo continuè; confectum autem deprehenditur, ſi ex eo gutta, in aquam frigidam injecta, manibus humidis non adhæreat: deinde ſit calidum, per pannum rarum, in vaſe aquâ frigidâ pleno, coletur (nam frigidum fluere nō poteſt) tandiu in aqua ſinendum, donec concretum fuerit: tunc eximatur, ſiccetur q;, & miſceatur cū prædicto pulvere hoc modo: Paſtillus jam dictus cùm in partes minutas redactus fuerit, ponatur in æneo vaſe, ſtanno illito, igni ſubjecto: ubi fervere incipit, ſtatim amygdalarum amararum olei unc. j. infundito, ſimulque ferveant, non diu. Hoc facto, pulverem ex lazuli lapide in alio vaſe paratum habes, ad quem ſit aliquis cum bacillo, miſcendo continuè, dum tu in pulverem ex altero vaſe materiam paulatim effundis: idque faciendum, donec optimè miſta fuerint: quę deinde frigefacta, manibus oleo prius lotis, tractetur, & ſubigantur bene, & fiat paſta in forma panis, & ſervetur in vaſe aliquo vitreo, per dies ſaltē decem. Quum autē cœruleum extrahere voles, ſumito lixivium, ex vitium cineribus paratum, atque ita calefactū, ut manibus tractari ſine læſione poſſit. Tum paſtillum ſume, atq; in vaſe vitreato pone,

in quod tantum lixivii infunde, quantum ſatis videatur ibi: paſtillum manibus leviter tractato, ſubagitatoq́ꝫ, donec cœruleum exire, atq; apparere videbis: quo viſo lixivium ipſum cum cœruleo in vitreatum vas infunde, deinde cum recenti lixivio calido, in alio vaſe rurſus agitato, ac tractato ut prius, atque ſic ſemper procedendo, atq; iterãdo, donec cœruleum totum exierit. Verùm notandum, quod è ſingulis libris optimi lapidis lazuli uncia tantùm una amittitur, remanentque undecim, nimirum perfecti unç v. medii iij. ultimi itidem iij. Puri atq; optimi, uncia, quæ ut minimum duobus coronatis cum dimidio æſtimatur, medii uno, ultimi, tertia coronati parte. Extracto autẽ Indico prorſus toto, ſimilitudinem diligenter attende, ut ſimile ſimili tripartito adjungas, ut dictum eſt, deinde lixivio puro, ſingulas partes per ſe eluito, mutatis vaſis, donec puræ, atque à paſtilli ſordibus repurgatæ optimè fuerint: tunc in umbra ſiccato in cubili clauſo. Hoc facto, ſumito aquæ vitæ poculum unum, in eaque aliquantulum verzini optimi macerato, eâdem aquâ Indicũ aſpergatur, & ſiccetur, idque facito per triduum, ut Indicũ totum ejus aquæ ſit particeps, atq; ita colorabitur bellè eritque optimum. Condantur in ſcorteis ſacculis ſingula. *Alexius.*

Modus parandi laccam coccineam.

Rec. Purpuræ tomentum, lib. j. coquantur in lixivio, donec colorem aſſumat: lixivium deinde coletur, & exprimatur benè omnis ſubſtantia. Quod ſi tomentum adhuc colore eſſet infectum coquatur rurſus in alio lixivio, ut prius: deinde omne lixivium ſic coloratum ponatur ad ignem, & non bulliat: cui addantur aluminis contriti, atq; in aqua calida diſſoluti, unc. v. coletur in vaſe aliquo vitreo, ſuperinfundendo aquam calidam, idq́; fiat tamdiu, donec non amplius rubra, ſed ſine colore lucida omninò evadat. Quo facto, color in colatorio reſidens eximatur, atque in umbra ſiccetur, & ſervetur. *Idem.*

Ad oſſa viridi colore tingenda.

Calcis vivæ fruſtum magnum ponatur in aqua fontana per diem unum: ſequenti die ligno aliquo, circa meridem, ac demum veſperi, miſta coletur, & ſervetur ad uſum. Interim tamen ſumito oſſa, quæ tingenda ſunt, & in aqua communi, in qua aluminis tantum diſſoluti fuerit, ut diſſolvi queat, coquito. Quæ cùm optimè in jam dicta aqua cocta fuerint, eximantur, ſiccentur, & aliquo modo in ſu-

in ſuperficie radantur: deinde ponantur in ſupradictam aquam calcis vivæ, adjuncto floris æris quantum ſatis eſt: coquantur bene omnia ſimul, demum extrahantur, ſiccentur, & fiant inde quæ voles opera. Quòd ſi aqua calcis deſit, urinam ſumito, quæ æquè bona cenſetur. *Idem.*

Aliud ad tingenda oſſa, aut ebur, viridi colore, ut ſmaragdi videantur.

Sumito aquam fortem, quâ tantum æris, vel orichalci, quantum fieri poteſt, erodatur in ea oſſa, prius in formas varias, ut videbitur, elabora, per noctem unam poſita, ſinantur: atque ita veros ſmaragdos colore imitabuntur. Quòd ſi in ſupradicta aqua, argentum æris loco, diſſolutum fuerit, tantò melius erit. *Idem.*

Ad oſſa, rubro, cæruleo, vel aliis coloribus tingenda.

Primò oſſa in aqua aluminis, ut ſuprà dictum, cocta eſſe oportet: deinde aqua calcis, vel urina in promptu exiſtat, in quibus ponatur verzinum, vel rubrica, vel cœruleum, vel alius color, unà cùm oſſibus, & coquantur bene, & ſic habebis oſſa, quo volueris colore tincta. *Idem.*

Pulcherrimum, ad ligna tingenda, variè, quibus fabri lignarii utuntur, ad menſas conficiendas, variis teſſellis, & figuris inſignes.

Manè ſumito ſtercoris equini recentis, & adhuc humidi cum ſtramine, quantum ſatis eſt, ſupra quod ligna aliqua tranſverſa collocentur, cui ſubjicito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd ſi uno die tantum quantum ſatis eſt, extrahi non poſſit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec ſatis eſſe videatur: deinde coletur, addaturque in ſingulas menſuras ejus liquoris, aluminis, & gummi Arabici, ſingulorum fabæ inſtar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaque vaſa facies, ſi varios colores habere velis. His comparatis, fruſta lignorum in vaſis, ut lubet, condes, eaque ad Solem vel ignem pones: poſt ubi uti voles, fruſta aliqua extrahito, reliqua ſinito. Nam quò diutiùs in vaſis manent, eò magis colorem mutant. Et ſic habebis ligna variè colorata, alia clariora & dilucidiora, alia magis fuſca, alia media, qui colores nullâ elui ratione poſſunt.

Idem.

Modus

Modus conficiendi Hebeni, ut videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formam acquirere poſſunt, præſertim dura, quæ ſunt lucidiora, ut buxus, cedrus, morus tam albus quàm niger, quæ ligna omnium ſunt ad hoc opus præſtantiſſima, quamvis niger morus aptior. Sumito itaq; hujus generis ligna, atque in aqua aluminoſa tres dies, vel ad Solem, vel prope ignem ponito, ut tantùm calefiat: deinde in oleo communi, vel ſeſamino, in quo vitrioli Romani, ſulphuris, ſingulorũ tantum, quantum avellanæ reſpondeat, coquito aliquandiu: nam quò magis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimiùm coquantur. Nam tunc & ambuſta & fragilia fiunt. Ritè autem cocta ſi fuerint, nil pulchrius deſiderari poſſe videtur.

Ad pelles cæruleo colore tingendas.

Sumito grana ebuli, vel ſambuci, quantum ſatis eſſe videatur, coquantur primùm, ungantur pelles, & laventur optimè, poſt exprimãtur. Hoc facto, ſumes ebuli vel ſambuci acinos, eosque in aqua in qua alumen ſit liquefactũ, coquito: mox eàdem aquã pelles ſemel inficito, & ſiccato, rurſuſque tingito, & aquã fontanã lavato, atq; cultello, ab averſa parte aquam abſtergito. Quod cùm factum fuerit, rurſus tingantur, ſupradicto colore aliquo ſiccenturque, & cœruleo præſtabunt. *Idem.*

Ad pelles rubro colore tingendas.

Pelles priùs unctæ, lotæ, expreſſæ, ut ſuprà & expanſæ, ponantur in aqua, in qua cocta fuerit tartarum, ſal: deinde cùm expreſſæ fuerint, addito prædictæ aquæ, cineris cancrorum uſtorum quantum ſatis eſt, ea quàm optimè fricentur pelles: poſtea aquã communi abluantur, & exprimantur. His factis ſumito radicis rubræ, q. ſ. eſt cum aqua tartari miſtæ, qua fricentur pelles bene: deinde rurſus addito cinere cancrorum uſtorum, fricentur, laventur, & exprimantur, deinde ligno braſilio tingantur, præſertim ſi nondum ſatis rubere videantur. Radices rubræ cum aqua calida, in qua tartarum fuerit coctum, contemperandæ erunt, & per noctem relinquendæ: deinde addendum aliquantulum aluminis ex vini fece parati, vel catini, in aqua diſſoluti. Poſſunt etiam pelles purpuræ tomento tingi

to tingi in lixivio ferventi,& coſto, & tracto colore erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad viridem colorem pellibus inducendum.

Rec. Spinæ cervinæ,
Aluminis ſing. q. ſ. eſt.
Aquæ fontanæ tantùm,ut digitum unum emineat.

Miſceantur, & ſemel efferveant: deinde cùm colatum fuerit,pelles prius unctæ, lotæ, & ſiccatæ fricentur optimè,dictis acinis coctis. Quibus factis, rurſus alumine contrito fricentur, deinde rurſus ſtercore ovino combuſto. atque in ſupradictam aquam poſito, poſtea iterum granis: quæ cùm deinceps aquâ lotæ ac ſiccatæ fuerint, bis prædicto colore tingantur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Aliter.

Rec. Spinæ cervinæ acinos maturos, contunde: deinde in aqua, alumine temperata, coque quantum volueris, quâ bis tingantur pelles priùs unctæ, lotæ, & expreſſæ, quæ cum exiccatæ fuerint, tingantur colore flavo, ex liguſtri acinis coctis in aqua aluminoſa, & pauco croco, & erunt pulchræ. *Idem.*

Ad pelles cæruleo colore, alio modo tingendas.

Pelles tantum corticibus uvarum nigrarum fricentur, donec violaceæ fuerint: deinde Indico pulvere ſuperaddito, rurſus fricentur, laventur, & ſiccentur. Poteſt etiam pulvis Indicus cum vino rubro contemperari, ut eo pelles lotæ tingantur. *Idem.*

Ad pelles rubro colore tingendas.

Pelles benè lotæ, deinde in galla poſitę, per horas duas, atque expreſſæ, tingãtur,ſemel colore ſcotano,qui in aqua aluminoſa unà cũ æris flore fuerit coctus. Quibus factis, inungantur pelles bis verzino, cum lixivio coƈto. Verùm ſi pelles, damarum pelles imitantes, tingere voles,in lixivio ſcotanus coquendus erit. *Idem.*

Aliud ad pelles, viridi colore tingendas.

Recipe Acinorum { Sambuci contuſorum,
Ebuli contuſorum,
Spinæ cervinæ contuſorum ſing. q. ſ. eſt.
Aluminis quantum volueris.

Miſceantur, & primò grana liguſtri acini, in lixivio ſemel ferveant: deinde adde acinos ebuli & ſambuci,quæ cũ ſemel quoq; bullierint,cocta auferãtur ab igne:quib. frigefactis

factis, fricentur pelles granis primò; deinde ovino ſtercore uſto, demum aquâ ſupradictâ acinorum laventur, cultelloque ex adverſo abſtergatur, & pelles ſiccentur. Quòd ſi ſatis tinctæ non fuerint, penicillo iterum tingantur, addito pulvere Indico, ut perfectiores reddantur. *Idem.*

Ad hircinas pelles viridi colore tingendas.

Sumito hirci, aut capræ pelles, pumice expolitas; deinde oleo inunctas, demũ lotas. Ad hæc, in aqua calida colata, in qua gallarum tritarum unc. j. vel ij. poſitæ ſint, fricentur bene: deinde relinquantur ſic per horam unam, demum eximantur, exprimantur, & expandantur. His peractis, ſumito acinos Spinæ cervinæ menſe Julio collectos, quum ſunt virides, hos ſiccatos tenuiſſimè terito: aluminis contriti, in ſingulas pelles unc. ij. cum dicto pulvere liguſtri acinorum miſceantur, ſuperinfundendo aquam calidam: deinde frigida facta infundatur ſupra pelles, manu colorem imprimendo. Quibus factis, addatur aliquantulum ſtercoris capræ uſti, & contriti, & rurſus fricentur: mox laventur, aquaq; cultello, ut ſuprà, abſtergantur, & expandantur. Deinde ſumito liguſtri acinos bene maturos, eosq; integros in aqua aluminoſa coquito aliquantulum, quâ unà cum acinis frigefacta, manu fricentur pelles, & cinere dicto reſpergantur, aqua acinorum calida contemperata, laventur, & cultello abſtergantur: deinde ubi ſemel aqua viridi penicillo tincta fuerint, ſiccentur, & erunt perfectæ. Quod ſi obſcuriorem colorem voles, quum acinos & alumen coquis, adde pulveris Indici aliquantulum, tenuiſſimè contriti.

Pellium, è floribus liliorum tinctura.

Rec. Flores liliorum, cœruleorum recentes,
Acinos Spinæ cervinæ aridos
Alumen

Terantur omnia, & miſceantur cum pauca aqua fontana, & ſerventur in vaſe aliquo mundo. Deinde pelles prius inunctæ, & lotæ tingantur tum acinis & cinere, ut dictum: deinde laventur, aquaque cultello abſtergantur & ſiccentur. Quo facto, tingantur pelles cum prædicto colore in vaſe ſervato: deinde fricentur, corrugentur, lævigenturq; ſecundum artem. *Idem.*

Ad oſſa, cæruleo, rubroque colore inficienda.

Cùm omnia oſſa alba, præſertim cornu cervi, tingi poſſint, ſumantur ea quæ placuerint: quæ cùm prius fuerint parata,

parata, & formata ad uſum, coquantur priùs aliquandiu in aqua aluminoſa: deinde eximantur & ſiccentur. Quibus factis, ſumito floris æris, ſeri caprini, ſingulorum quantum ſatis eſt, miſceantur, & ſimul cum oſſibus in vas aliquod æneum, coopertum in fimo, per quindecim ponantur dies: deinde auferantur, & erunt pulcherrima. Quod ſi pro ſero urinam ſumas, optimè feceris. Porrò ſi rubra efficere voles, adde cinnabarim, vel laccam, ponantur in vas aliquod ligneum, aut vitreum, & non æneum. *Idem.*

Ad tingendas ſuillas ſetas, aut alia hujuſmodi quibus veſtes mundantur.

Sumito ſetas bene lotas: deinde in aquam, in qua alumen coctum fuerit, tamdiu immittito, donec aliquo modo colorem ſubflavum aſſumant. Deinde cape rubiæ tinctorum, contritæ, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto: deinde in aqua ad ignem, cui, poſtquam fervere cœperit, infundantur: quæ cum aliquandiu coctæ fuerint, auferantur ab igne, relinquanturque, donec frigidæ evaſerint, deinde eximantur, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingendas ſetas flavo, vel viridi, vel cœruleo, vel alio colore.

Setæ, cùm priùs fuerint lotæ, & in aqua aluminoſa coctæ, ſcotano, & croco tingantur, ſiquidem flava habere velis: vel ſucco acinorum ſambuci, aut ebuli, aut liliorum cœruleorum, ſi cœrulea: vel æris flore, ſi viridia. Atq; ita his adhibitis, factoq; periculo, an arrideant colores, ſetas variis coloribus infectas habere poteris. *Idem.*

Purpurinæ faciendæ, modus quo colore, aureus color, ad pingendum, & ſcribendum conficitur.

Rec. Stanni igne liquefacti, libram j. cui adde, ſi ab igne remotum fuerit,
Argenti vivi unc. viij. vel x. miſcendo continuè,
Sulphuris contriti,
Salis ammoniaci contriti ſing. libram j.

Miſceantur omnia optimè, & terantur in mortario, vel lapideo vel vitreo, non æneo: deinde ponantur in cucurbitam ligneam magnam digitos duos, ſupra materiam luto inductam, & coquantur in fornace, primo igne perquam lento, deinde aucto, miſcendo aliquandiu baculo, donec flavū colorem aſſumāt. Quo facto, auferatur ignis,

& deferveſcere permittantur, & ſic habebis purpurinam pulcherrimam, aureo colore infectã: quæ pòſt lixivio teritur, & urinâ, vel lixivio, adjuncto croci puſillo, eluitur, aquaq; è gummi temperatur, ut infrà clariùs dicetur. *Idem.*

Modus parandæ laccæ è Verzino

Sumes tomenti, cujuſvis generis libram j. Coquantur in lixivii ſextariis duobus, donec tomentum in aquam diſſolvatur. Quod cùm factum fuerit, ponatur in vas aliquod ligneum vel lapideum, adjiciendo ſenſim aluminis contriti libram j. ligneâ ſpatula continuè miſcendo, deinde etiam aquæ frigidæ ſextariis duobus ſenſim infuſis, in ſacculo coletur, & materia in ſacculo reſidua, in vaſe vitreo ſervetur. Quibus factis, ſumito ligni braſilii inciſi libram j. coquatur in ſextario lixivii, donec digitus unus evaneſcat: deinde fiat colatura, cui adde gummi Arabici contriti unc. j. & coquatur iterum, donec medius digitus abſumatur. Mox adjungito materiam in vitreo vaſe ſervatam, & miſceto optimè, deinde coletur, & eximatur, ex eoque quod in colatorio relictum eſt, fiant pilulæ, atq; in umbra ſiccentur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Modus parandi Tabulas albas, delebiles, in quibus ſcribitur ſtylo æneo, cujuſmodi ſunt libelli qui in Germania fiunt.

Gypſi mundi & cribrati quantum ſatis eſt capies, & cum colla cervina, aut alia diſſolves: quod cùm exſiccatũ fuerit, radatur, ut politum fiat & lucidum. Quibus ſic ſe habentibus rurſus, ut prius diſſolvatur, & radatur: deinde ſumito ceruſſæ in tenuiſſimum pulverem redactæ, & cribratæ, quantum ſatis eſt: miſceatur cum oleo lini cocto, & fiat unguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint, ſiccentur in umbra per dies quinque aut ſex, deinde panno aliquo, in aqua intincto, deinde expreſſo, expoliãtur tabulæ, & ſic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optime ſiccentur, quibus ad ſcribendum, delendumque, quod ſcriptum fuerit, utimur. *Idem.*

Scriptoriæ rubricæ ratio.

Rec. Ligni braſilii, minutim inciſi unc j.
Ceruſſæ,
Aluminis ſing unc. ij.

Terantur, & miſceantur: quibus tantum urinæ ſuperinfundito, donec cooperiantur, relinquanturque ſic per tres dies, miſcendo quotidie ter aut quater: deinde coletur

per

per linteum ponaturq; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & ſiccentur in loco aliquo, ab aëre & Sole remoto & ſervetur. Quando autem ad ſcribendum uti voles, aqua gummi temperata conficito. *Idem.*

Ad pelles inaurandas, quibus cùm alia, tum periſtromata, & aulæa fiunt.

Rec. Olei lini libras iij.
Vernicis,
Colophoniæ ſing. libram j.
Croci contriti unc.ß.

Miſceantur & coquantur ad ignem tamdiu, donec gallinæ penna immiſſa, deinde extracta, videatur uſta: deinde auferantur ſubitò ab igne, addatur ſenſim aloës hepaticæ in pulverem redactæ, libra j. miſcendo continuè baculo aliquo dextrè, ne nimio fervore juſto altius ſubleventur. Nam cùm ſublevatur, ſubitò ab igne auferenda erunt, quouſq; reſideant: deinde rurſus ad ignem ponenda, coquendaq; tamdiu donec optimè permiſta fuerint: poſtea auferantur ab igne, & cùm aliquantulum quieverint, coletur, & ſervetur in vaſe aliquo. Quòd ſi pro croco ſumas alborum liliorum croceos floſculos, optimè feceris. Cæterùm ſi pelles auro obducere voles, obducantur primò foliis argenti, vel ſtanni cum ovorum albo, vel gummi Arabico: deinde prædicto unguento inungantur, & ſubitò auri colorem recipient: deinde ſiccentur ad Solem, imprimendo formas, vel pingendo, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingenda ſerica coccineo colore, quod Chermeſinum vocant.

Rec. Smegmatis duri, & raſi, quantum ſatis eſt, diſſolvatur in aqua communi: deinde imponatur ſerica panno aliquo linteo raro involuta, & coquantur ſimul ad ignem, per ſemihoram, movendo aliquando, ne vaſi adhæreſcant. Quibus deinde exemtis, & lotis aqua ſalſa, deinde communi, ſumito pro qualibet libra ſericorum libram unam, aut plus, aluminis in aqua frigida ſufficienti diſſoluti, in quam ſerica per ſe, abſque prædicto panno injicito per horas octo. Quod cùm factum fuerit, eximantur ſerica, & laventur, primo in aqua communi, deinde ſalſa, atque iterum communi, quibus poſtea ſubitò in cacabo poſitis, unà cum ſequentibus cocci granis, quod in hunc modum ſe habet:

Rec. In ſingulis libris ſerici, chermeſi, ſive cocci contriti, & cribrati unc.iij. aut iiij. bulliant in tanta aqua communi, donec ſericum cooperiatur ad quatuor aut ſex digitos, adde ſimiliter in ſingulas ſerici libras, uncias tres gallarum in pulverem contritarum. Quòd ſi gallæ deſint, adde loco gallarum arſenici cryſtallini unc.ß. pro libra ſerici, quod colorem perfectiorem reddit, niſi quòd tam aqua, quàm ejus vapores ſunt valdè periculoſi. Quando autem bullire incipit, tunc ſericum ita præparatum, ut ſuprà injicito, & coquito per horas quatuor: deinde cùm exemtum fuerit, ſiccetur in umbra, & erit perfectum. *Idem.*

Modus parandi Verzini quatuor colorum.

Rec. Verzini quantum ſatis eſt, coquatur in ſufficienti quantitate aquæ, uſque ad conſumtionem tertiæ partis, vel donec color pulcher evadat: deinde ablato ab igne, in quatuor dividatur partes, quarum una per ſe ſervatur, & erit roſei coloris: alteræ adjungatur parum aquæ calcis, & erit punicei: alteræ addatur parum lixivii, & erit violacei coloris: ultimæ denique adjiciatur aliquantulum aluminis, & vini fecis, & erit viola obſcurior. Verùm cùm hæc adduntur, verzinum tepidum eſſe oportet. *Idem.*

Verzinum rubrum, alio modo.

Sumito menſuram aquæ communis, cui addito tantùm calcis, ut nucis magnitudini reſpondeat: deinde cùm ſic per integram noctem fuerint relicta, ſumito Verzini raſi tantum, ut ad dimidiam vaſis partem perveniat, cui ſuperinfundatur aqua calcis, colata, quæ cùm per quatuor horas ſteterint, coquantur, donec dimidia pars evaneſcat. Quod cùm ritè factum fuerit auferatur ab igne, & ſenſim in aliud vas infundatur, ut color tantùm auferatur: cui denique addatur aluminis contriti parum, nempe tantum ut ciceris magnitudinem referat & ſervetur. Quòd ſi ad ſcribendum uti velis, adde aliquantulum aquæ gummatæ. Si verò mavis colorem puniceum, adjicito lixivii unc.iij. plus minúſve, & erit perfectum.

Color purpureus ut parandus.

Rec. Myrtillorum baccis nigris libras ij. aluminis unc.j. æris uſti unc.ß. aquæ menſurã mediam. Hæc commiſceantur in aheno, & ad duorum digitorum conſummationem coquantur, frigefacta coletur, & vaſe puro excipiatur, & donec ad ſufficientiam craſſeſcat, relinquatur.

Coloris

Coloris roſei parandi modus.

Aceti vel vini ſume q. placet, huic adde alumen in tenuiſſimum pollinem redactum, quo diſſoluto, lixivium forte ex calce conficiatur. Poſt accipe ligni braſilii, aluminis q.ſ. quibus linteo involutis in lixivium ſuſpendantur, & ad diem illic relinquantur, dein ſuccum exprimito, & rurſus ſuſpendito: hoc fac iterando ter aut quater. Cùm tandem quartò expreſſeris colorem optimum ſiccandum relinque. *Idem.*

Alius roſeus color.

Rec. Partes minii duas, ceruſſæ partem unam, conterendo, probè miſceantur. Vel Sume auripigmenti, & minii ſing. æqualem partem, & agitando bene commiſceantur. *Idem.*

Color ſpadiceus ut parandus.

Sumatur lignum braſilium infriatum, & vitriolum album, commixtis invicem ad ignem coquantur. Vel immiſce nigro colori minium & gummi q.ſ. *Idem.*

Color flavus.

R. Baccas rhamni circa feſtum Laurentii lectas, his tuſis aluminis triti adde paululum & in vaſe æneo aſſerva.

Aliter.

Accipe cortices mali, his detrahe tunicam aſperam exteriorem, & abjice, reliquas in fruſta ſecabis ſuperinfundendo aquam, ad ignem bis vel ter ebulliāt, adde alumen, tritum & ſemel adhuc bulliant. *Idem.*

Aliud.

Optimum parabis luteum colorem, ſi ovi vitellum cum croco permiſcueris. Vel excipito crocum & alumen tritum panno lineo, ſuperinfunde acetum & exprimito. Item poteris invicem commiſcere crocum, vitellum ovi, gummi Arabicum & alumen, & ad uſum reſervare. *Idem.*

Color viridis ut parandus.

Baccas rhamni, poſt feſtum Michaelis lectas contunde aquam ſuperinfundēdo, & aluminis pauxillum addendo. Poſt probè miſceantur & ad duos dies relinquantur. *Idem.*

Elegans viridis color.

Accipe mellis q.ſ. cui affunde aceti paululum plus, commiſce invicem diligenter in vaſe vitreo vel cupreo, quod meliùs, quo obturato fimo duodecim diebus immoretur. Idem recipe acetum vitreis chymiſtarum organis extractum, funde in vas cupreum, adde ſcobem cupri & ad

locum calidum repone, cùm apparuerit acetum cœruleum effunde in aliud vas vitreum. Poſt acetum aliud affunde & repone, ut antea dictum. Et hoc fac iterando quoad ſufficientem coloris copiam habeas. Colatum tandem ut craſſeſcat linque. *Idem.*

Ad molendum ſive terendum aurum, ad miniandum & ſcribendum.

Rec. Folia auri, quot volueris.
Mellis tres aut quatuor guttas.

Quibus miſtis & contuſis, ſervetur in vaſe oſſeo aliquo, ſi ad ſcribendum uti velis, addito aliquantulum aquæ gummatæ, & erit optimum.

Aliter.

Rec. Folia auri vel argenti quot volueris, ponantur in catino vitreo, terſo, in quo digito tantùm maceretur cum aqua, donec optimè macerata fuerint: deinde impleatur aquâ communi, & miſceantur, relinquanturque per ſemihoram. Quibus factis ſenſim auferatur aqua, ita, ut aurum in fundo remaneat, quod ſiccetur, & ſervetur in vaſe coperto. Quando autem ad ſcribendum uti voles, addito aquæ parum. *Idem.*

Aliter cum purpurina.

Rec. Purpurinæ quantum volueris, ponatur in catino cum urina, aut lixivio, digito miſcendo & macerando bene. Quod cùm factum fuerit, impleatur urinâ, vel lixivio, & relinquatur, donec reſiduum faciat: deinde rurſus maceretur, mutando urinam, vel lixivium toties, donec aqua, vel ultima urina lucida evadat: deinde ſenſim coletur urina: materiæ verò reliquæ addatur parum croci, aquæ gummatæ, & fiat liquor ad ſcribendum, miniandumque. *Idem.*

Compoſitio quæ Siſa vulgò dicitur, in qua aureæ bracteolæ expolitæ collocantur.

Rec. Gypſi optimi,
Boli Armeni,
Aloes hepaticæ,
Sacchari candidi ſing. drach. ſ.

Terantur ſingula per ſe, quibus alterum ſuper alterum collocatis, addatur parum zibetti, vel mellis.

Ad aurum ponendum, ſimplex compoſitio.

Rec. Gypſi optimi,
Aloes hepaticæ,

Boli

Boli Armeni ſing. part.j.

Redigantur ſingula in pulverem, & contundantur cum ovorum albis: deinde colentur. Quòd ſi nimium eſſet fortis, adde aquam communem.

Aliter.

Sumito aquæ gummatæ q.ſ. eſt, qua ſolà affigatur aurum, vel charta pergamena, vel corio, & erit perfectum. Valent etiam alba ovorum, lac ficuum.

Ad aurum, in nigra materia reponendum.

Sumito fumum ex lucernis, quo tingantur nigra: deinde ſuperaddatur aurum cum aqua gummata.

Marmor aut lignum, quomodo auro obducenda.

Rec. Boli Armeni,

Olei nucum, ſing. q.ſ. eſt.

Contundantur, & pinſentur ſimul: deinde quando aurum obducere voles, videas ne liquor nimium humidus, aut nimium ſiccus conſpiciatur. *Idem.*

Ad literas aureas, ſine auro faciendas.

Rec. Auripigmenti,

Cryſtalli ſing. unc.j.

Redigantur in pulverem ſingula: deinde miſceantur cum ovi albo, & fiat liquor, quo ſcribatur. *Idem.*

Ut literas argenteas abſq; argento facias.

Rec. Stanni unc.j.

Argenti vivi unc.ij.

Miſceantur, & liqueſcant ſimul: deinde cũ aqua gummamata contundantur, & ſcribe *Idem.*

Ut literæ virides fiant.

Sumito folia rutæ, ex quibus ſuccum exprimito, cui addito floris æris, croci, ſingulorum parum, contere, cum uti voles aquâ gummatâ, utere & ſcribe.

Ut literæ albæ ſcribantur.

Sumito lactis ficuum q.ſ. eſt, & in vaſe aliquo vitreo ponito ad Solem, per ſemihoram. Cum verò uti voles aquam ſumito gummi, & miſce, & ſcribe. Ubi ſcripſeris, tota papyrus atramento tingenda erit: deinde cum exſiccata fuerit, panno aliquo linteo optimè fricanda, ut literæ cum ficuũ lacte ſcriptæ, auferantur, ſpaciaq; illa alba remaneant. Nam eo lacte effectũ eſt, quò minus ſpatia literarum atramento tingerentur. Similiter valent etiam ovorum vitella, modò cum aqua contuſa, fiat liquor & ſcribatur: deinde cũ atramento tincta integra papyrus, atq; exſiccata fuerit,

fricentur literæ, vel panno aliquo vel cultello, & remanebunt literæ albiſſimæ. *Idem.*

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum.

Rec. Floris æris quantum ſatis eſſe videtur, ponatur in aceto, donec liqueſiat: deinde coletur per pannum ſubtile. Quod cùm factum fuerit, ſuper lapide porphyrite teratur optimè cum aqua communi, addendo paſum mellis. Deinde cùm bene ſiccatum fuerit, rurſus ſuper lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta.

Cœrulei parandi, alia ratio.

Cœruleum cum melle, ut æris flos, conterendum, ſed purgandum nón eſt. Temperatur autem ovi albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis, fit ex viſcerum glutine lucido, & liquefacto, & colato, ut ex gummi ſolet.

Cinnabaris parandi modus ad ſcribendum.

Cinnabaris, cùm ſuper lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum: deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod oſſeum, vel vitrêum, urinaq; ſuperinfundatur, relinquaturq; ſic aliquandiu: nam fundum materia petet: poſtea auferatur ſenſim urina, atque rurſus recens addatur. Quod cùm octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus ſic ſe habentibus, ſumito ovorum alba optimè agitata, & in aquam puram diſſolvantur: eam aquam ſuper cinnabarim effundito, ut transverſum digitum emineat, rurſusque ſimul agitato: deinde cùm reſiduum fecerit, auferantur ovorum alba ſenſim, rurſusque recentia addantur, fiatque hoc toties, quoties cum urina factum fuit. Hoc quidem nullâ aliâ ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evaneſcat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum recentia, miſceantur optimè, & fiat liquor ad ſcribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor in vaſe aliquo obturato ſervandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet, ligno aliquo miſcendus ſervatur etiam diutiſſimè in orruptus.

Aqua fortis ad Serica, marmora, pannosq; linteos inaurandos.

Sumito glutinum ex pergamento confectum, quo illinatur tela ſerica leviter, ne aqua illa penetrare queat. Quo facto ſumito

Ceruſſæ

Ceruſſæ,
Boli Armeni,
Floris æris ſing. part.j.

Miſceantur, & redigantur in pulverem ſuper lapide porphyrite, & fiat pulvis, qui ponatur in ollam aliquam vitreatam, addendo ſandarachæ liquidæ tantum, quantum ſatis eſſe videtur, ad ignem admodum lentum ne bulliat. Cæterùm ſuper marmora gluten non erit ponendum, ſed tantùm fortis aqua. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Rec. Boli Armeni ad nucis quantitatem.
Sacchari candidi ad ciceris magnitudinem.

Redigantur in pulverem tenuiſſimum ſimul: deinde addantur alba ovorum, miſceantur optimè, contundendo. Quo facto, ſumito librum optimè ligatum: & ſub prælo, cum ovorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædictâ compoſitione, & ſiccetur, fricetúrque benè, ut politum læveque fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aqua communi priùs humectentur: deinde ſubitò auro ſuperpoſito, bombyce premantur leviter, & exiccati, dente lævigentur, atque ferro frigido formæ imprimantur. *Idem.*

Ad conſervanda ovorum alba incorrupta ad cinnabarim parandum, alioſq; colores abſq; arſenico, res perpaucis admodum cognita.

Sumito ovorum alba recentia & integra, quibus ſuperinfundito in centum ova, tertias aceti partes, ſinitoque ſic ad horas vigintiquatuor: deinde coletur per pannum linteum ſubtile, ne frangantur ovorum alba, relinquanturq; ſic per dies octo: quæ cùm deinde rurſus colata fuerint, ſerventur ad uſum, in vaſe aliquo cooperto.

Aqua fortis ad effigiandos.

Rec. Gummi Ammoniaci part. iij.
Arabici part.j.
Sagapeni part.iv.

Miſceantur, & ponantur in aceto, donec molleſcant: deinde contundantur, colentur, & ſerventur ad uſum. *Idem.*

Aliter ad idem.

Rec. Gummi ammoniaci unc. j.
Arabici unc. iij.

Ponantur in aceto per horas xxiv. donec molleſcant: deinde adde mellis flavi, ad magnitudinem nucis, allii

mundati, & contuſi caput unum, aloës hepaticæ parum: miſceantur, & coquantur aliquando in aceto: deinde coletur, exprimaturque bene ſubſtantia omnis. Quòd ſi videatur liquidius, coquatur denuò, donec juſtam conſiſtentiam acquirat, & ſervetur in vaſe aliquo vitreo. Quando autem uti voles, tingantur ea, quæ auro obduci velis: deinde cum exiccata, & oris halitu calido humectata fuerint: ſubito auri folia ſuperponantur, ac penicillo, ſeu bombyce applicentur.

Modus quidam hactenus ignoratus, ſed facilis, molendi auri, vel argenti pulcherrimi coloris, quod expoliri, & gummi illuſtrari poteſt.

Sumito foliorum auri tantum, quantum volueris, ponantur in crucibulum, vel teſtam ad ignem: deinde ſumito argenti vivi quater tantum, & ſimiliter in aliud crucibulum, vel teſtam ponatur ad ignem, ſed non propè, ut tantùm calefiat. Auri verò folia tamdiu ad ignem relinquenda, donec rubeſcere incipiant, ſed non liqueſcant. Quibus factis auferantur ab igne crucibula, & miſceatur argentum vivum cum auri foliis, miſcendo aliquantulum ſimul ligno aliquo: deinde ſubitò in ſcutellam aquæ plenam injiciantur, & fiat malagma. Verùm ſi aliter facere voles, folia auri cum argento vivo, ſuper lapide porphyrite conterantur, donec optimè miſta, atq; contuſa: deinde bis, térve aquâ communi laventur, quod ſi parum aceti, vel ſucci limoniorum addas, optimè feceris: nam meliùs citiùsq; permiſcentur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, ſumito, atq; per pannum lineum non rarum exprimatur, ut pars aliqua argenti vivi exeat: vel exprimatur per damæ, ſive agni candidam pellem, quod melius eſt: deinde quod in pelle hæſit, cōteratur cum ſulphure vivo optimè prius contrito, tanto, ut dimidiam maſſæ menſuram non excedat. Quibus factis, ponatur in vaſe aliquo ferreo ad ignem, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totum ſulphur combuſtum, & quod relictum, flavum fuerit; deinde frigidum in ſcutella aquæ plena toties lavetur, donec auri colorem ſumat, & ſervetur ad uſum. Quando autem quis uti volet, addat tantum aquæ roſarum, vel cōmunis, in qua gummi Arabici diſſolutum ſit, quantum ſatis eſt: hæc miſce, & fiat liquor aureus, ad ſcribendum, & pingendum. Quod cùm ſcriptum, pictumq; fuerit,

fuerit, fricentur literę, dente aliquo leviter, quod cum alio molito auro, quo omnes ferè pictores utuntur, fieri nequaquam poteſt. Cæterùm hoc ſecreto veterum quidam uſi ſunt, ut in quibuſdã veteribus libris videre licet. Verùm in poliendo, animum adhibere oportet, ut etiam papyro ſuperaddita, fiat: deinde etiam abſque papyro, præſertim literis non ritè lucentibus. *Idem.*

Ad gummi faciendum (quam Vernicem vocãt) pulcherrimum ad dictum aurum illuſtrandum, & omnia alia opera, coloribus infecta, & ſine coloribus.

Rec. Belzoinum, inter duo folia papyri, contritum optimè, idque in ampulla ponito, ac tantum aquæ vitæ ſuperfundito ut ad tres, aut quatuor digitos emineat, croci capillos quinque, aut ſex craſsè contuſos, vel integros, & relinquatur per unum, aut duos dies. Quod cùm factum fuerit coletur, quo cum opera inaurata illuſtrare volueris, penicillo ea illines, & fient lucida & pulcherrima. Hæc materia citò ſiccatur, atq; in multa durat ſecula. Quòd ſi argenti folia conterere voles, facito, ut ſupra dictum eſt, niſi quòd loco ſulphuris, ſal accipiẽdum erit. Quæ ſi gummi opera illuſtrare voles, ſumito medullæ belzoini: nempe partes illas albas in medio belzoini conſiſtentes, quantum ſatis eſt, addendo tantum aquæ vitæ, quantum ſuprà dictum eſt: crocum autem non adhibebis. Hoc gummi poſſunt illiniri varia, ſive picta ſive non, ut menſæ, capſæ præſertim ex hebeni, aut nucũ ligno: item coria, ſive auro obducta, ſive non: quoniam non ſolùm lucida efficit, verùm etiam colores conſervat. Præterea cùm ſtatim exiccetur, neq; pulveres, neque alias ſordes admittit, quæ vel panno, vel cauda vulpina abſtergi, atq; auferri nequeat.

Modus terendi, ſive molendi auri vel argenti, facilis, quo peritiores artifices utuntur.

Sumito folia auri, quæ in ſcutella aliqua vitrea cum julapio roſaceo conterito, & miſceto digito medio, ut optimè miſceantur: deinde ſuper lapide porphyrite, aut marmoreo poſitis, rurſus probè conterantur, addendo aquam ſenſim: poſt auferatur, atque in ſcutellam colligetur lapide bene loto aqua, ut ritè colligi poſſit. Quibus ſic ſe habentibus, aurum bene digito lavetur: deinde cum in fundo reſiduum fecerit, aqua ſenſim auferri debet, aliaque ſuper-

ſuperinfundi calida, ac denuò lavari, hocq; toties faciendum, donec julapium, lavando probè ablatum fuerit, aquaq; dulcis ampliùs non apparuerit. Poſtea exſiccatum aurum, in vaſe aliquo vitreo ſuper cinerem calidam poſitum, tamdiu ſinendum erit, donec optimè calefiat, atque colorem ſuum naturalem recipiat: quo facto contemperetur aqua gummi, & fiat liquor ad uſum. *Idem.*

Liquor aureus facilis, & non multi precii.

Rec. Cortices arantiorum flavas, & ab interioribus optimè purgatas, & contuſas, ſulphuris flavi, & lucidi in pulverem redacti, quantum ſatis eſſe videatur: miſceantur, conteranturq; bene ſimul, & ponatur in phialam aliquam vitream in loco humido per dies octo, aut decem, quæ deinde ablata ad ignem calefiat liquor aureus ad pingendum & ſcribendum. *Idem.*

Aliud ad inaurandum quævis metalla.

Rec. Vernicis liquidæ libram j.
Terebinthinæ,
Olei lini ſing. unc. j.
Miſceantur omnia optimè, ſerventur ad uſum.

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes inciſarum, vel leviter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, ſuperinfundendo vini albi tantum, ut ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde adde gummi Arabici contriti lib. ß. vitrioli contriti unc. viij. miſceantur & ponantur ad Solem per dies aliquot, miſcendo quotidie. Poſteà cùm aliquantulum, & ad ſufficientiam cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterùm fecibus relictis recens vinum addi poteſt, quoties vinum non ampliùs à fecibus tingitur. His quidem vinis ſimul miſtis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, ut ſupra: deinde cùm rurſus ad Solem poſita, demumq; cocta fuerint, multò melius erit, quàm priùs. Quò enim ſæpius iterentur hęc, eò etiam melius evadet atramentum. Quòd ſi atramentum ſpiſſius, quàm par eſſet evaderet, addatur parum lixivii, & fiet fluidum. Si verò nimium eſſet fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas parvas, criſpas, duras eſſe oportet, quemadmodum vitriolum coloris cœrulei: gummi præterea lucidum & friabile. *Idem.*

Atramenti

Atramenti pulvis, quem quiſq; proficiſcens ſecum ferre poteſt, modo aqua vel vino contemperetur. Hic etiam pulvis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos perſicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, ſive dulcium, ſive amararum, & ponantur ad ignem, donec candeſcant, auferantur, & ſerventur. Quo facto, ſumito reſinæ piceæ quantum ſatis eſt, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candelâ vel carbone accenſa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita ut ſpirare, non extingui, ſed fumus optimè recipi poſſit: deinde cum reſina omninò conſumta, vaſaq; frigida fuerint, abſtergatur fumus in operculo hærens, & ſervetur. Quòd ſi quis tantum laboris, pro conficiendo fumo inſumere nollet, emat ab iis, qui impreſſorū atramentum conficiunt. De hoc itaq; fumo ſumito part.j. pulveris nucleorum accenſorum part.ij. vitrioli, part.j. gallarū frixarum, ut ſuperius dictum, part.j. gummi Arabici part.iv. Redigantur in pulverem, cribrentur, & miſceantur, fiatq; pulvis in corio ſervandus. Quando autem uti voles, ſumito hujus pulveris parum: cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & miſce bene & utitor. Atq; ſic habes atramentum repentinum, quod quiſq; ſecum, abſq; effuſionis periculo ferre poſſit. Quòd ſi hic pulvis addatur atramento non bono, perfectiſſimum redditur. *Idem.*

Atramentum paratu facile, neque magno precio: præterea non ſolùm ad ſcribendum, verùm etiam ad libros imprimendum aptum.

Rec. Ejus tincturæ, quâ coria tinguntur, quantum volueris, fellis ſæpiatum, quantum ſatis eſt, miſce & fiat atramentum. Verùm ſi melius efficere voles, adjungito prædictū pulverem ex illis carbonibus, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præſertim ſi aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, ut liquidius & tenacius fiat. Cæterùm atramentum pro imprimendis libris, ex ſolo fumo reſinæ conficitur, ut ſuprà dictum eſt, addendo vernicis liquidæ quantum ſatis eſt, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel ſpiſſius, ut res ipſa poſcere videbitur. Nam hyeme liquidius, æſtate firmius eſſe debet. Quod ſi liquidius efficere voles, adde plus olei lini: ſi verò durius, minus olei, & plus fumi, meliusque coque. Verùm durius atramentum elegan-

gantiores efficit literas. Quod ſi rubrum atramentum conficere cupias, loco fumi ſumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: ſi verò viride, æris florem accipito: ſi cœruleum, ut paucis retro annis utebantur, ſumito cœruleum Germanicum, vel enchauſtum vitreum, quod Venetiis habetur. Reliqua fiant, ut in communi atramento dictum eſt. *Idem.*

Liquor ad ſcribendum tanto candore præſtans, ut papyrum vincat, in eoque legi poſſit.

Sumito ovorum cortices optimè lotas, easque ſuper porphyrite, vel marmore, cum aqua conterito, & in ſcutella poſitas ſinito, donec in fundo materia reſideat: quo facto ſenſim auferatur aqua, materiaque vel per ſe vel ad Solem ſiccetur, ſerveturque. Quando autem uti voles, accipito gummi ammoniaci, exemto flavo cortice, quantum ſatis eſt, ponatur in aceto deſtillato, per horam unam, donec diſſolvatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prædicti pulveris, & fiat liquor omnium albiſſimus ad ſcribendum & pingendum. Hoc etiam liquore primaria quædam fœmina Italica ad faciem dealbandam utitur, propterea quòd abſque ulla aliqua læſione cutis, & dentium ita faciem albam reddit, ut non illita, ſed naturâ ſic eſſe videatur. Verùm ſi ad faciem uti velis, liquorem multò rariorem & tenuiorem eſſe oportet, ut meliùs penetrare & durare queat. Cæterùm ſi ad hunc effectum aliquantulum calci combuſti, ut ſequenti libro docebitur, addideris, optimum feceris. *Idem.*

Pulvis abſtergens atramenti maculas, vel literas ſcriptas in papyro, quæ res ſcitu eſt pulcherrima, atq; commodiſſima.

Rec. Ceruſſæ optimè contritæ,
Lactis ficuum ſing. q. ſ. eſt.

Miſceantur, & fiat maſſa, quæ cùm exſiccata, deinde rurſus imbuta lacte, atque ſic ſexies factum fuerit, fiat pulvis & ſervetur. Quando autem atramentum vel literas à papyro auferri velis, ſumito pannum lineum, aquâ imbutum: deinde expreſſum, ponatur ſupra atramentum, vel literas, tamdiu, donec humecta ſint. Quod cùm factum fuerit, pulvis prædictus ſuperaſpergatur, & relinquatur ſic per noctem unam: deinde manè cum panno aliquo linteo ſicco fricetur leviter: quo facto, papyrum candidiſſimam

diſſimam videbis,& ad ſcribendum aptiſſimam. Quòd ſi omninò deletum atramentum non eſſet,iteretur ut prius, & fieri nequit, quin auferatur. Quòd ſi attenuata charta nimium ſit, eâ frictione glutine,quo ligna ferruminantur, leviter liquefacto,ceruſſæ vel farinæ puſillo admiſto denſabitur. *Idem.*

Modus parandi vernicem, ad membranas, ſive papyrum lævigandam, quâ utimur ad ſcribendum: quæ melior eſt, & pulchrior eâ, quâ vulgò utuntur, nec, ut vulgaris, malè olet.

Vernix quâ ſcriptores utuntur ad conficiendos libros, eſt gummi juniperi in pulverem redactum. Ex hoc etiam gummi cum lini oleo cocto liquida vernix conficitur. Utuntur ſcriptores prædicta vernice contrita, ut meliùs atramentum ſuſcipiat charta, nec perfluat. Verùm ſi meliorem,atq; minore precio parare voles, ſumito ovorum cortices, mundatas & leviter contritas, eaſque in olla aqua bene cooperta, in fornace, vel figuli, vel vitrearii tamdiu ſinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertantur: deinde cribrentur,& fiet pulvis albiſſimus. Quum autem uti voles, ponatur aliquantulum ſuper papyrum, atq; leporino pede hinc inde ſpargatur, atque quod reliquum eſt,abſtergatur, & ad ſcribendum reddetur optima. Verùm ſi poſteaquàm ſcriptum eſt,& ſiccatum, pulverem auferri deſideres, aliquantum cum medulla panis fricetur, & abſterget pulverem omnem. *Idem.*

Liquor ad formandas lineas, quæ deinde cùm ſuperſcriptum fuerit, auferri queunt, ita ut nullo modo ampliùs appareant.

Sumito tartari ad albedinem uſque uſti tantùm, donec ad avellanæ magnitudinem accedat, diſſolvatur in ſcutella aquæ plena: deinde fiat colatura, cui adde lapidis lydii in tenuiſſimum pulverem contriti tantùm, quantum ſatis eſſe videtur, miſce & fiat liquor ad formandas lineas, quas cùm auferri velis, fricetur papyrum cum medulla panis duri,& auferentur,ita,ut ne veſtigium quidem reliquum ſit, quod eſt arcanum ſcitu dignum, & admodum utile. *Idem.*

Ratio ſolida in plano pingendi.

Verùm quæ in plano pinguntur, ſolida apparent. Hoc autem maximè duabus ex cauſis: altera eſt umbra, à qua

oculus

oculus judicium illud refert. Si umbra igitur umbroſum & ſolidum corpus. Adeò enim ſenſus aſſeverare judico ex diuturno uſu contracto, ut referant in Inſulis nuper repertis, nec habitatis unquàm aliàs, aves non refugientes, capi manibus. Altera eſt, ut conſideres, quæ pars corporis videatur, velut in cubo ſuprema anterior, dextra aut ſiniſtra: latent reliquæ ſuperficies: inde umbram ad lumen, quod ante te finges ad altitudinem dimidii tecti collocabis, corpus autem pro lineis quæ ab oculo ad cubum ſuper planum extenduntur, & ab angulo intuitum conſtituere, & lumen è latere. Rurſus alia ratio eſt tabulæ, quæ in pariete pendit, alia ejus, quæ ſub oculis ac manibus finitori æquidiſtans jacet: verùm in omnibus hoc commune eſt, ut rem ipſam conſtituas eodem loco, & angulos & puncta eodem in plano, & ad oculos, & ad lumen exprimas, ut terminos rei viſæ. Cùm enim anguli fuerint æquales, & coloribus, ac umbris adjuvantur, ut eadem corpora referent neceſſe eſt. Idem enim refert idem, & ſimile ſimile. Memento tamen, ut locum viſus æqualis obſerves, is eſt humanæ figuræ caput, cùm homo in tabella pictus fuerit: quæcunq; enim infra illud ſunt, videbuntur humilia: quæcunq; ſuprà, ſublimia, non ſecus, quàm ſi verè tali in ſitu forent, oculus judicabit. Igitur ut ſolida referas, ſunt hæc quatuor abſolvenda: forma rei ex radiis oculorum ſumta, umbra ex radiis lucis, color qui non alius eſſe debet, quàm ejus corporis ſub ea luce, & ſub eo ſitu collocati: ac demũ ſitus in tabella ad hominis depicti rationem, cujus vertex è directo ſit tuorum oculorum, ſtatuendus eſt. *Cardanus*.

Ut in ligno figuras protuberantes efficies.

Sed placet inventum *Georgii Joachimi* viri ingenioſi adjicere, quo in ligno figuras effingere docemur, lignum durum, rotundum, perpolitum, neq; viride, neque planè ſiccum, craſſitudine pugni, vel etiam majore, in aquam aliquot diebus donec intumeſcat demiſſum, ſtylo ferreo malleoque ligneo ſenſim elaborato: erit autem cuneus cum margine, ut à latere vides, ne profundius poſ-

ſit, im-

ſit, immitti: cùm verò, quod voluiſti, abſolveris, torno lævigato lignum ad unguem uſque quo penetravit ſtylus: inde permitte in umbra ſiccari, nam vi coactæ intro ligni partes protuberabunt, atque ita formam, quam meditatus es, referent. Sit autem ſtylus obtuſus aliquantulum. *Idem.*

Liquor aureus ad inauranda coria, argentum & vitrum.

Rec. Olei lini libras iij. coquantur in olla vitreata ad ignem lentum, donec ſatis eſſe videatur, id quod injecta gallinæ pennâ illicoque exemta, facilè deprehendi poterit. Nam ſi extracta nudatur, ſatis coctum: ſi verò non, ampliùs coquendum erit. Verùm ut tutius & abſque ullo periculo coquatur, fornacula conficienda erit, ita ut olla ſuperpoſita, flammam concipere nequeat, atque ipſum oleum accendere. Cocto itaq; quantum ſatis eſt oleo, accipe reſinæ piceæ, vernicis non liquidę, ſing. unc. viij. aloës hepaticæ unc. iv. redigantur in pulverem omnia, & prædicto oleo addantur, & continenter baculo miſceantur, maximè igne jam aucto, & coquantur ad julapii uſq; conſiſtentiam. Quòd ſi liquor videretur clarior ſplendidiorq; quàm par eſt, addito aloës citrini unc. j. ß. vel unc. ij. addendo minus ſandarachæ, & ſic paulò obſcurior erit liquor, auroque ſimilior. Cùm autem fuerit coctus, illicò ab igne auferatur, ne flammam concipiat (omnem enim conſumeret) deinde ſacculos binos acutos, quorum alterius acumen altero contineatur, habeto: in hoc ſubitò liquorem infundito, ut antè quàm frigeſiat, ſubtiliter percoletur, & ſic omnis utilis materia in fundo hærebit. Hæc perdiu conſervatur, & quò vetuſtior, eò melior. Scito autem ab aloe aureum illum colorem provenire, cætera corpus efficiunt & inſpiſſant. Quòd ſi denſiorem voles, cùm oleum ad certam menſuram inditum, coctum fuerit, quantum voles eximito deinde præſcriptum ordinem ſequere, quæ ubi perfecta fuerit, tres quatuórve libras non excedet: quoniam minore pondere parari nequit. Artifices verò quadraginta vel ſexaginta libras conficiunt ſimul, & ſervant à pulvere immunem. Quòd ſi vitrum vel ſtannum inaurare voles, penicillo tingito, & ſic vaſa auro puro obducta videbuntur.

Alexius.

Ad marmora, & alabaſtrum, cæruleo, vel violaceo colore inficienda.

Accipe ſucci paſtinacæ rubræ, liliorum cœruleorum, aceti albi ſing. quantum ſatis eſt. Quod ſi prædicti ſucci in promtu non ſint, eo tempore parentur, quo flores & radices haberi queant, & ſerventur ad uſum: vel ſi alterum deſit, altero tantum utere, miſceantur, & coquantur aliquandiu, addendo in ſingulas libras ſuccorum aceti. aluminis contriti unc.j. Quibus factis, marmora, vel alabaſtrum in prædicto ſucco ponantur, coquanturq; tamdiu, donec probè fuerint infecta. Quòd ſi marmora præ magnitudine imponi nequeant, calefiant tantum optimè eo in loco, quo ſita ſunt, deinde ſucco ferventi tingantur, & erunt pulcherrima. *Idem.*

Roſæ, vel flores Caryophyllorum quomodo inſigniantur.

Accipe ſalis ammoniaci quantum ſatis eſſe videatur, teratur ſuper marmore cum aceto, & pauco ſaccharo, quod candidum vocatur: & ad uſum ſervetur. Quando autem uti voles, ſumito roſas, vel violas; quantum folia, ita cerâ applicato, ut prorſus plana conſpiciantur: deinde ſuper ea pingito quæcunque voles, prædicto liquore, & relinquantur ſic per horam unam, ut ſicceſcant, quo facto, auri, vel argenti folia ſuperaddito, & bombyce leviter comprimito, ſic quod affixum non erit, abſtergentur, & quę picta volueris, expreſſa belle cernentur. *Idem.*

Ad picturas illuſtrandas.

Rec. Reſinæ craſſæ & albæ libram j.
Gummi unc.ij.
Terebinthinæ Venetæ unc.j.
Olei lini unc.ij.

Reſina primo ad ignem liqueſcat, & coletur, deinde gummi in oleo communi ſinatur, donec molleſcat: quod cùm fuerit percolatum, miſceantur omnia ſimul, & coquantur igne perlento miſcendo continuè, quouſque ritè omnia fuerint permiſta, & ſervetur ad uſum. Hac miſturâ, ſi pictura aliqua munda illinata fuerit, pulcherrima ſplendidaque evadet. *Alexius.*

Alia, quæ citò ſicceſcit, ejuſdem.

Rec. Olibani maſculi.
Gummi juniperi, ſing. quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat pulvis tenuiſſimus, cui addatur terebinthinæ Venetæ,

Venetæ, quantum ſatis eſſe videatur, & miſceantur ad ignem benè, deinde coletur, & ſervetur. Quum autem uti voles, priùs calefiat miſtura, deinde pictura leviter illinatur, & citò ſiccabitur, nitidaque evadet.

Alia ejuſdem.

Rec. Olei lini quantum volueris, diſtilletur in cucurbita vitrea, donec omne exierit oleũ, de quo ſumito unc. j. Vernicis, ambræ unc. iij. miſceantur ad ignem lentum probè, & fiat miſtura, quâ calidâ utere ad omnis generis picturas, ſive in ligno, ſive in tela fuerint. Verùm induſtriâ, ac dexteritate opus eſt in utendo.

Quiſque picturæ ignarus, ut rei alicujus effigiem ſtylo deſcribere poſſit, dum modò ſolùm colores aſſimilare diſcat.

Hoc in ſubjectam tabulam, vel ſolidiuſculam papyrum imagine repercuſſa (erit enim perito facillimum) ſi Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraq; alia eveniunt, & cognoſces melius, quàm ut enarrare poſſimus, præcipuè ſi diligens inſpector pertractaverit. Et huic rei conſcio quiſpiam occultè narrandi auſpicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluſo, nec leves poterunt imaginari technæ, diſtantiam ſpeculi emendabis magnitudine, ſat habes: qui ſe id feciſſe jactarunt, non niſi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inventum putarim. *Joan. Bapt. Porta.*

Carmen de floribus ſeu coloribus, ad ſcribendum, pingendum, &c.

Flores in varios qui vult mutare colores,
Cauſa ſcribendi quos libri pagina poſcit.
Eſt opus ut ſegetes in ſummo manè pererret:
Et tunc diverſos flores ortuſque recentes
Inveniet, properetque ſibi decerpere eoſdem:
Cumque domi fuerit caveat, ne ponat in unum
Illos, ſed faciat quod talis quis ſibi quærit:
Dum ſuper æqualem petram contriveris iſtos
Flores in coctum pariter tum contere gypſum:
Sic tibi ſiccatos poteris ſervare colores.
Ex quibus in viridem ſi vis mutare, recentem
Quod ſi mandavi, veluti prius ipſa probavi.
Marcellus Palingenius.

Modus pingendi vaſa, & vitrea ejuſdem.

Vos artifices qui ſculpere vultis honeſti
Vitrum nunc pandam vobis velut ipſe probavi,
Vermes quaſi vi pingues, quos vertit aratrum
Et terra atque ſimul me quærere juſſit acetum.
Utilis ars, iſtis rebus calidum atque cruorem
Ex hirco ingenti ſolito quem tempore parvo
Ex hedera forti pavi tecto religatum:
Sanguine cum calido poſt hæc vermes & acetum
Infudi, ac totam phialam clarò renitentem
Unxi, quo pacto tentavi ſculpere vitrum
Cum duro lapide Smerilli nomine dicto.

Ad vaſa fictilia depingenda, ejuſdem.

De vitro ſi quis depingere vaſcula quærit,
Vitrum Romanum benè marmore conterat, & cùm.
Ut pulvis fuerit. claro pinguedine gummi
Fontis aqua miſta, figulorum vaſcula pingat,
Siccaque fornaci mandes: ſit terra probata
Quæ valeat flammis obſtare, nitentia tandem
Regibus apta ſatis ex furno vaſcula tollet.
Eligat ipſe duas rufo de marmore petras,
Inter quas vitrum Romanum conteret, & cùm
Ut pulvis terra fuerit pariter reſolutum,
Hoc faciat liquidum clara pinguedine gummi:
Poſt hoc depingat peculas, quas finxit honeſtè
Figulus è terra, ſiccatas ponat eaſdem
Fornaci: caveatque ſimul quòd terra probata
Has teneat qua ſic valeant obſtare colori:
Illaſque faciet plena virtute nitentes.

De vitro viridi quomodo fieri debeat, ad vaſa fictilia depingenda.

His rebus vitri patet effectus precioſi:
Igni combuſtum ſulphur, aſſum quare cuprum,
Atque terras horum ſplendens cum pulvere vitrum
Hoc cures ſolo liquidum ter reddere gummo,
Attamen inde litam poſt ignibus injice teſtam:
Aſſumet viridem quoniam pictura colorem
Exterior teſtæ, cum cœperit ipſa rubere.

Marcellus Palingenius.

De vitro albo, ad fictilia vaſa depingenda.

Album picturis vitrum ſic attenuabis:

Candens

Candens permiſtum cum ſulphure contere vitrum,
His ſimul attritis, poſtquam fuerint quaſi pulvis,
Exterius ſpiſſam depingas undique teſtam:
Injice poſt ipſam fornacis ab igne coquendam:
Cum ſimul ipſa rubet, ſibi cùm pictura cohæret
Extrahe, ſic ea pinges hinc vaſcula quædam
Ars velut in prima notat inſinuata libello. Idem.

De vitro nigro ad ea vaſa depingenda.

Sic etiam nigrum pingendi transfer in uſum:
Qui terra capitur cum gummo contere lazur,
Ut ſit perſpicuum, frangens in marmore vitrum
Ipſi miſcebis: rurſumque terendo parabis:
Hæc quoque cæruleam ſumat commiſtio formam
Quæ tamen in nigrum convertet ſingula vitrum. Idem.

De vitro valde virente, ejuſdem.

Sic etiam nimium tu virens effice vitrum:
Accipies aſſi ſubtilia fragmina cupri,
Quæ tamen ejuſdem poſt cum rubigine miſces:
Rurſus & admiſſo ſplendenti contere vitro:
Protinus hinc pictam fornacibus injice teſtam
Poſtquam lucentem dabit ipſi flamma colorem,
Accipe: nam pulchram capiet hinc frigida formam:
Nam dum fit vitrum nimis fervere, coloris
Hinc aufert propriam flamma violentia formam.

De pictura eboris, ejuſdem.

Pingere ſi quis ebur vult, ſic procedere debet.
Sculptura eboris auri pecula decorabis:
Quo tamen ipſa tibi res ordine congruat, audi:
Quare tibi piſcem, qui dicitur Huſa liquentem
Veſicam ſerva decoctam fluminis unda:
Inde locum pecula quemvis componere ſigna. Idem.

DE SECRETIS
LIBER XVII.
DE LUDICRIS.

FIUNT artificialiter lumina quædam per lampades, lychnos, candelas, & ejuſmodi ex certis quibuſdam rebus, & liquoribus, ad ſtellarum normã opportunè electis, & ad eorũdem congruitatem inter ſe compoſitis, quæ

quomodo accenduntur, atq; ſolæ lucent, ſolent nonnullos mirabiles & cœleſtes producere effectus, quos ſæpè homines admirantur, quemadmodum ex anaxilao narrat *Plin.* equarum virus à coitu in lychnis accëſum, equinorum capitum viſum, monſtrificè repræſentare: ſimile fieri etiã ex aſinis, & muſciliones cum cera diſtemperatę & accenſæ faciunt videre muſcas: & corium ſerpentis accenſum in lampade, facit apparere ſerpentes. Et dicunt quando uvæ ſunt in flore, ſi quis circumligarit illis phialam plenam oleo, & dimiſerit, donec fuerint naturæ, illuminatæ illo poſtea in lampade, facit videre uvas. Idem valere etiam in cæteris fructibus. Quòd ſi centaurea permiſceatur cum melle, & ſanguine upupæ, & ponatur in lucerna, circumſtantes apparebunt ſolito majores: & ſi per noctem illuminatur in ſereno, videtur, quod ſtellæ diſcurrant ad invicem. Piſcis ſepiæ atramento etiam ea vis eſt, ut in lucernam addito, Æthiopes videre faciat. Fertur quoque, quòd candela ex quibuſdam Saturnalibus rebus confecta, ſi accenſa extinguatur in ore hominis recenter mortui, poſtea quoties ſola luceat inferre circũſtantibus triſtitiam maximam, atque timorem. *Corn. Agrippa.*

Ut ſtantes ſine capitibus videantur.

Auripigmentum ſubtiliſſimè tritum novâ ollâ ex oleo ſinas ebullire, nec ab re fuerit, ſi ſulphur immiſceas, operculo ollæ impoſito, nec croceus evolet vapor, id nova incendes lucerna, & aſtantes ſine capitibus, & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idq; pauliſper videbis, ut fieri poterit. *Alexius.*

Ludicrum de canibus.

Herba cynogloſſum, ſeu lingua canis, matrici canis copulata, omnes urbis, vel ruris canes eò loci cogit, ubi occultata vel ſepulta fuerit. Et ſi talis miſcellanea collo canis ita appenſa aut ligata erit, ut excuti nõ poſſit, videbis eum tam diu circumvolvi ac rotari, donec ſemimortuo ſimilis corruat. Illud idem ſub planta pedis geſtatum, omnem canum latratum ligat & impedit. *Albertus.*

Ludicrum de pane.

Si pani in clibanum mittendo inſerueris nucem vivo ſulphure, ſale petræ, & hydrargyro oppletam ac diligenter clauſam, ubi incaluerit, videbis panem ita ſalire, ut jucundum ac plauſibile ſpectaculum præſentibus omnibus exhibeat. *Mizaldus.*

Quomodo

Quomodo in tenebris ea conſpicias, quæ foris à Sole illuſtrantur, & cum ſuis coloribus.

Si quis id videre affectarit, feneſtras omnes claudat oportet, proderitque ſi ſpiramenta quoque obturentur, ne lumē aliquod intrò irrumpens, omne deſtruat: unam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat, cujus baſis Solem, conus verò cubiculum aſpiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tecto oppones. Sic à Sole illuſtrata omnia, & deambulantes per plateas (ut antipodes) ſpectabis, quæq; dextra, ſiniſtra, commutataq; omnia videbuntur, & quò longiùs à foramine diſtabunt, tantò majorem ſibi aſciſcunt formam, & ſi papyrum, vel tabulam appropinquabis, ea viſuntur minora. Aliquantiſper tamen immorando, non enim illicò ſimulacra apparebunt: Quia ſimile validum maximum cum ſenſu nonnunquam efficit ſenſationem, talemque invehit affectionem, ut non ſolùm, cùm ſenſus agunt, ſenſoriis inſit, eaq; laceſſant, ſed etiam cùm ex operibus diſceſſere, diutiùs immorentur: quòd liquidè poteſt perſpici; nam per Solem deambulantes, ſi ad tenebras convertimus, comitatur nos affectio ea, ut nihil vel ægerrimè certamus, cùm adhuc in oculis ſervetur affectio ipſa à lumine facta, inde paulatim evaneſcente, clarè in tenebris aſpicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc ſemper tacui, & fatendū putavi, ut omnia cum ſuis coloribus videre ſi quæritur: E' regione ſpeculum apponito, nō quòd diſgregando diſſipet, ſed colligendo uniat, tam accedendo movendoque, quouſque ad ſuam veræ imaginis quantitatem cognoveris, debitâ centri appropinquatione, & ſi attentiùs perpenderis inſpectator, vultus, geſtus, motus, hominumque cognoſces veſtes, cœlum nubibus diſperſum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd ſi ad verum perveneris, non parum lætaberis, mirumque cognoſces, obverſa omnia, quia centro ſpeculi vicina ſunt: ſi enim extra centrum elongabis, majora erecta, uti ſunt, conſpicies. Ut clarius appareat, feriat Sol vultus: ſin minus, ſpeculum dirigendo Solis reflexione ejaculetur, ut inſigni fulgore illuſtretur, debitâ tamen diſtantiâ, tamdiu ſitum variando: dum verum te aſſecutum eſſe cognoſces. Hinc Philoſophis & Medicis patet, quo fiat in oculis viſus loco, ac intromittendi dirimitur quæſtio ſic agitata,

nec alio præſtantius utrumq; artificio demonſtrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam feneſtræ inſtar vicemque obtinet ſpeculi parva magnæ ſphæræ portio, ultimo locata oculi: quòd ſi quis diſtantiam menſuraverit, centri loco fiet viſus, quod ſcio ingenioſis maximè placiturum. *Joan. Bapt. Porta.*

Funambulorum ratio.

Funambulorum ratio hæc eſt. Vir audax & exercitatus ſuper funem diſtentum admodum, nudis pedibus inambulat, dextra, lævaque pondus decem aut quindecim, vel etiam viginti librarum plumbeum continet, cùm ad dextram inclinatur intentus operi (ob hoc audaciſſimum eſſe oportet) ſiniſtram intendit ac extēdit, remittit ac contrahit dextram, ita antequam vi dextra præponderet ſiniſtræ, pondera æquat, & corpus reducit ad æquilibrium, inde ſenſim, & pondera, & brachia priſtino ſtatui reſtituit. Hoc autem neceſſarium eſt: nam antequam caſurus ſit, oportet partem alteram alterâ certâ proportione pondere eſſe graviorem. Cùm hæc proportio ſenſim acquiratur, antequam ſit acquiſita, extento & intento etiam brachio ad aliam partem inclinatur: igitur non cadet. Cadere igitur poteſt, ſi vel funis non exactè extenſus fuerit: ſi membra ſtupore interim tententur: ſi corpus non intentum validè contineatur: ſi pavitet, ſi delaſſetur, ſi arte, vel uſu careat, ut tardius extendat donec inclinetur, vel nimis extendat, ut in adverſam ejus partem: omitto quod ponderat rationem certam, aut ei appropinquam obtinere debent, ad ſingulorum tum pondus, tum magnitudinem ac etiam vires. Ergo ſi hæc ſex adſint, in nullo eſt periculo. Itaq; quidam puer ſphæris ligneis pedibus ſuppoſitis, aliquando etiam ſacco incluſus totus præter brachia ſuper funem inter cacùmina turrium extenſum maximo noſtro pro illius vita metu, ambulabat. Alius etiam deſcendebat ab imo ſolo ad turrim, quod difficilius eſt, cùm renes in hac exercitatione multùm laborent. Item ſe è turri abſq; ponderibus pronus per funem uſq; ad ſolum extentis manibus demittebat: nam robur adeò manibus, & brachiis conſtans erat ac firmum, ut illis ponderum vice uteretur. Idem, quod miſerrimum eſt, funiculo ſatis tenui pede ſe ſuſpendebat è fune, ubi proximus maximè turri erat, infame ſpeculum atq; horrendum. Robore inde renum & dorſi manibus inculum apprehendebat, atq; ita funi denuò ſe reſtituebat.

Fingebant

Fingebant ambo ſe cadere præcipites, ſumma verò pedis hærebant funi capite prono. Quantum pedis ſummitati illius roboris ineſſe neceſſarium fuerit, intelligis: nam ſola curvatura digitorum atq; ea in ſylveſtrem partē ſuſtinebantur. Puer etiam in præcipitem ſe dabat cum ſphæris, alteraque earum fune inter pedis plantam, & ſphæram hærente, neſcio prorſus quā ratione ne ob rotunditatem dilaberetur, pendebat. Verùm ſupra fidem omnem atq; expectationem ars fuit, atq; audacia duorum Turcarum: tibi viſa ac toti urbi noſtræ refero. Duo erant juvenes corpore haud magno, ſed tereti: quiſq; illorum primùm aſſumto homine in humeros per funem ad dimidium recti anguli acclivem adſcendebat, & abſq; etiam ponderum auxilio. Inde adjectis gladiis trium fermè palmorum longitudinis, præacutis, acieq; novaculæ, pedum malleolis, rurſus cum homine eodem adſcendebat, adeò diſtentis pedibus, ut nec in plana terræ ſuperficie facilè fuerit ſic ambulare. Inde funi ſuperpoſita tabula, pedibus verò ſuppoſitis ſublicis quas noſtri cives vocant *ſcantjas*, ſuper tabulam ſic poſitam ambulabat, cùm tabula ipſa per ſe ne vel momento funi ſuperſtare poſſet. Deinde quinq; teretia ligna ferreo filo craſſiore transfixa, ob idq; cohærentia, ſed ita ut nullum lateri poſſet rectè inſiſtere utrinq; ſupponebat pedibus, cum quibus ſuper funem ambulabat, cùm nemo ſic per planum ſolum poſſit ambulare, imò ne ſtare queat, hinc inde rotundis lignis, quæ craſſiora brachio non eſſent dilabentibus. Poſtmodum ſuppoſitis patellis æneis abſque vinculo quas pedum extenſione retinere cogebatur, ſuper fune ibat. Pòſt in caldario ſedens ſtabat, caldarium ſupra funem pendulum, horribile dictu. Quod verò proximū miraculo fuit, haſtam cum ponderibus vaſi ſubduxit, ut caldariū in aëre pendere videretur. Nam haſtam retrò inter vas & funem poſitam antè reduxit. Saltabat ad rhythmum ſuper fune pulſante tympano, & modò ſe præcipitem ex illa dabat hærens ſolo calce (his oculis vidi) modò tarſo ac cymba pedis. Stupeat neceſſe eſt, qui videat alterum eorū diſtento tenuiori funi, ut quæ pollicem non excederet craſſitudine, inſiſtere, ac immota tota ſuperiore parte, inferiorem tanto impetu cum fune agitare, ut hinc inde palmis plus quā duodecim celerrimè ac quaſi jaculi jactu moveatur. Quod verò minus prodigioſum fuit, ſed ſupra fidem tamen omnem humanæ potentiæ eſt,

quòd cùm è campo Joviæ arcis ad turrim quæ altiſſima eſt, adſcendiſſet cũ ponderibus inde è ſumma turri adſcendit ad trabem per funem, quæ à plano plus tribus è quatuor recti anguli adeò erecta erat, diſtabat. Majore quoq; miraculo deſcendit quàm adſcendiſſet, pronus ſcilicet tanquam ruiturus in caput. Animadverſum eſt, pollice pedis utriuſq; dum funem cõtinet adverſus alios digitos tantam vim ſuſtinuiſſe. Neq; aliter fieri potuit, ut vel aſcenderet tam erecto fune, vel deſcendens nõ erueret præceps. Voluit dum hæc ageret hominẽ ſecum humeris ſuſtollere magno precio etiam addito. Sed tam temerarii propoſiti complicẽ non invenit. Itaq; nihil mirũ eſt, quoſcunq; maximos principes hoc ſpectaculo, ut re maximè egregia, delectatos fuiſſe. Plebem verò cenſuiſſe arte Dæmonum hæc fieri, quandoquidem ſupra vires humanas viderentur. *Cardan.*

Draco volans.

Extat artificium, quod aliquibus *Draco volans*, vel *Cometæ ſidus* dicitur, cujus talis fit conſtructio. E` ſubtilioribus arundinum paxillis quadrangulum conſtituatur, ut longitudo latitudini hemiolæ ſit proportionis, diametri duo, & ex oppoſitis partibus, vel angulis immittantur, quarum interſecatione funiculus illigetur, & ejuſdẽ quantitatis, cum duobus aliis jungatur, è capitibus machinæ provenientibus: ſic papyro, vel ſubtili lino obtegatur, ne quod grave in ea ſit: inde à turris, montis, vel altiorum loci faſtigio, æqualibus & uniformibus ventis credenda, non, validis, ne diſrumpatur machina, nec velis, ſi undique ſilebit aura: nam eam non ſublimat, ventorumque ſegnities irritum faciat laborem: ipſa recto non incedat tramite, ſed obliquè, quod afficit tactus è capite uno ex altera longa cauda, quam è reſtibus effinges æquidiſtantibus, & papyris paſſim religatis, ſic levi tractu immiſſa, artificis manibus committenda, qui nec ſegniter, nec oſcitanter, ſed validè impellat: & ſic volitans carbaſus aëra petit, ubi paululum fuerit elevatum (hic enim ex domorum anfractu diſruptus eſt ventus) ut vix manibus compeſci, vel retineri queat. Laternam aliqui ſupra locant, ut Cometa videatur. Sclopum alii charta, & pyrio pulvere involutum, & cùm in aëre quieſcit, immittitur per reſtim accenſus funiculus, annulo, vel lubrico aliquo, ſtatimque velum patens, ignem ori admovet, maximoq; tonitru, in plures machina diſſilit partes, & ad terram procumbit.

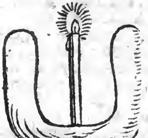
Ælurum

Ælurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immiſſas auſcultant voces. Hinc auſpicari poterit ingenioſus principia, quónam pacto, & homo volare poſſit ingentib. alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paulatim factre aſſueſcat, loco ſemper ſublimiori. Quòd ſi quiſpiam id minum putaverit, adjiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum eſſe atq; feciſſe traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & *Favorinus Philoſophus* memoriarum veterum exequentiſſimus, affirmativè ſcripſerunt, ſimulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quâdam diſciplinaque mechanicâ factum volaſſe, ita erat, ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atq; occulta concitum. *Joan. Bapt. Porta.*

Homines, ut mortui videantur.

Vinum cum ſale ad conſumtionem partis tertiæ coquito, inde vinum illud accende; ſublatâ omni aliâ luce, & ipſis immobilibus manentibus, ſpeciem mortuorum præbebunt. *Cardanus.*

Vitrum duplicatum.

Jucundum etiam eſt vas duplici vitro conficere, ut à latere vides: in medio candela ardet: inter vitri ſuperficies, aqua aut humor varius ac perſpicuus ponitur: ita & ſplendor duplicatus, & miraculorum varietas interlucet. Quidam autem in medio piſciculos inter vitri ſuperficies collocarunt, aviculâ modò piſciculos mirabatur, modò roſtro petere nitebatur. Licet multiplices candelas & lumina & vaſa humoresq; jungere, ut res fiat admirabilior. *Idem.*

Mulieribus lotium compeſcere.

Extat paſtinacæ piſcis è cauda aculeus quidã, quo nihil in mari execrabilius eſſe authores ſcribunt, mira operans multa: inter hæc & retinet, ſi mentem adhibes, mollis ubi terra vel horti fuerint, ac mejat vetula, illico aculeũ defiges, ut totum abſcondas, tamdiu ei lotiũ prohibebis, quãdiu ſcrobe effoſſa detrahes: pauculis enim immorabetis diebus, & extemplò mejet, ſic vetulas ſæpè juvenes urina retinent, ſi alicujus uſum interdixerint. *Joan. Bapt. Porta.*

Ut mulieres in menſa nihil edant.

Mulieres in menſa nihil edent, ſi ocimum ignorantibus

illis ſub obſonii patina cum radicibus integrum reponatur. *Autor. Florent. Geoponicus.*

Convivæ ne accumbentes.

Si vis autem convivæ ne accumbentes edant, ſic fiet: & quanquam minùs veritatis habeat, non tamen omittam. Acum habeas illam, quâ mortui ſæpè linteis obvoluti reſarciuntur, ac ſæpè eos perforaverint, clàm cœnæ initio ſub menſam figas, prohibet enim hæc convivarum eſum, ut accumbentes potiùs cœnæ tædeat, quàm edendi, vel ſedendi voluptas inſit: detrahe ubi eos aliquantulum irriſeris. *Joan. Bapt. Porta.*

Piſtor ut panem in furnum non immittere poſſit.

Suſpenſi furis laqueum habeto, ubi habueris in inſtrumenti parte illa deligato, quæ furnum ſub intrat: ſi piſtor in furnum panem immittere quæſierit, hinc inde diſcurrens, verum nunquam reperiet iter: & ſi immiſerit, foras ejicietur pala, quod mirabile videbitur valdè minus verum. *Idem.*

Ut quis in ſomno loquatur.

Rana & bubo efficiunt hominem loquacem, & ex his maximè lingua & cor: ſic lingua ranæ aquaticæ ſuppoſita capiti, facit loqui in ſomnis: cor bubonis impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ, fertur efficere, ut omnia ſecreta pronunciaret: idem fertur efficere cor noctuæ, & ſævum leporis poſitum ſupra pectus dormientis. *Agrippa.*

Ut aliquis dormire non poſſit.

Oculus hirundinis poſitus in lecto, non permittit jacentem dormire, donec auferatur. *Alb. Magnus.*

Mulier ut in ſomno patrata narret facinora.

At ſi mirabilius ultrò atq; invitò vis, ut mulier in ſomnis patrata narret facinora, quòd Democritum quoque ſenſiſſe video, magiſque in mulieribus quàm viris prævalet, cùm ad loquelam promtiores, & loquaciores ſint Nocte intempeſtâ, ubi profundo mulier fuerit demerſa ſomno, lacuſtris ranæ linguas: ſic etiamnum ſylveſtris anatis bubonisque (quia noctu loquuntur) pectori ſuprà cordis palpitationem admoveto, immorari ſinito, & quantum poteris interrogato, nec iterare pertædeſcat, ſi illicò reſponſa non præbeat. Namq; erumpens tandem vox cordis ſecreta manifeſtat, interrogatis omnibus vera ſemper reſponſura: ſimulatis carminibus aliqui evenire tradunt,

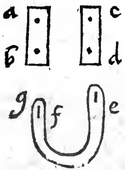
cum

cum id omni abdicatâ ſuperſtitione operetur. Dii immortales unde hoc evenit,ut ſic efficaciſſimè operetur, ut in ſomnis ea liberè narret,quæ vigilantes in caſſum conamur: quis hoc fieri poſſe credat: leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè, in neceſſariis utitor. *Porta.*

Ludi adverſus convivas.

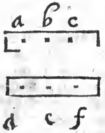
Si lintea, & mappæ calcanthi pulvere inficiantur, qui loti ſe detergent eâ parte nigri fient, cùm tamen lintea priùs ſint candidiſſima. Si gladii ſucco colocynthidis, omnia amara videbuntur. Si quàm vocant aſſam, cuncta fœtida videbuntur. *Cardanus.*

Ludicrum primum.

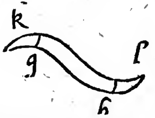

Duas tabellas ſtrictas nec longas aſſumito, in quibus foramina duo A.B. & C.D. juxta tabellarum capita lorũ verò diſciſſum in E. & F. per longum, ſuperponatur igitur E. ſuper A. & ex inferiore parte G. ducatur per utrunque foramen: pòſt per B. C D. alternatim ſurſum atq; deorſum, rurſus autem per C. deorſum inducatur ut ſurſum aſcendat,atq; eodem donec tabella A. B. per F. lori foramen poſſit educi, atq; ſic incluſum erit lorum utriq; ligno: contraria ergo ratione extrahetur: ita ludimus,ut in meo ore,quanquam exiguo naturâ. *Idem.*

Ludicrum ſecundum.

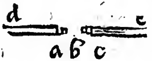
Similiter fiet, ſi duæ tabellæ minimi digiti longitudine tenues, & coæquales aſſumantur cum tribus foraminibus, in ſingulis æqualibus diſtinctis intervallis, ut à latere vides: lorũ quoq; tranſverſim juxta capita diviſum in G. & deorſum: ergo caput K. lori ducito ſurſum per B. L. autem per C. ex adverſo, ut capita ex eadem parte promine-

mineāt, poſt L. duc per G. poſt per A. ſurſum ut deorſum tendat L. inde L. rurſus deorſum per D. & ſurſum per F. & deorſum ſurſum per E. inde rurſus per D. pòſt per H. ſectionem tranſmittes tabulam A. B. C. inde reducta L. in contrarium per D. fiet ut conquieſcat in E. velut K. in B. *Idem.*

Ludicrum tertium.

Aliud duas habeto ligulas, quas plicabis ut à latere vides, jungeſque eas filo ejuſdem coloris & ſuper eos orbiculos tres induces, quibus pro numerandis precibus utimur, ſint autem A. B. C. ſed medium non appoſitum, ut quando filum jaceat, intelliges.

His paratis, reducito capita D. verſus C. E. verſus D. nodo ſuper orbiculos injecto, deinde trade in manibus alicujus, & ſtylo ſcriptorio præſcinde filum B. infra D. & E. ponens, relinquentur ligulæ integræ, orbiculis excidentibus. *Idem.*

Ludicrum quartum.

Simile fermè eſt, quod contingit filio conduplicato velut A. B. C. ducatur extremitas D. per A. ita ut ſub digito lateat A. & C. ſub alio digito, remaneatque pars C. D. duplicata, ita dividatur C. D. gladio, & videbuntur quatuor initia & fines, ubi dimittas clanculum excidere C. D. apparebunt tantum duo initia, & tamen filum videbatur quadrivariam diviſum. Hæc igitur ſubjungere volui, ut quiſq; intelligeret artem deluſoriam, totam ejuſmodi eſſe, ut antequam

quam quomodo fiant ſcias miracula eſſe exiſtimes qua fiunt: poſtquam noveris, puerilia eſſe cognoſcas. *Idem.*

Furtum cognoſcere.

Si volumus furtum cognoſcere, ſic poſſumus & ſubreptam illicò rem recuperare. Eſt lapis, qui *Ætites* dicitur, & veluti prægnans eſt: nam cùm quatitur lapillus, in utero ſonat, ſi quis ergo terit eum, & ſub cineritio panè decoctum, & conditum furi offerat, fur manſum devorare non poteſt, quin etiam cogitur, aut ſuffocari, aut fur deprehendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit. *Porta.*

In vaſe urinali vitreo, ut varia & mira conſpiciantur.

Recipe Croci in panno linteo ligati, parum: ponatur in aqua fontana, donec benè coleretur; poſtea ſumito albumina ovorum, & cum jam dicta aqua conquaſſentur ſepties vel octies. Quo facto, ponatur hæc mixtura in vitro urinali, aqua limpidâ pleno, & varia videbuntur in eo. *Fallopius.*

Panis ut in menſa ſaltet.

Argentum vivum in penulam imponito, abſtrue, & in panem calidum locato, & ſaltabit. *Idem.*

Spectrum artificioſum.

Nox verò videtur harum ineptiarum mater. Verùm utut ineptiæ ſint, etiam quandoque magnarum, imò maximarum rerum cauſæ ſunt præſtigiæ. Veluti contingit Cenetho ſecundo Scotorum Regi, qui cùm Picti patrem Alpinum captum occidiſſent, & ipſum Regem timore perculſis, cùm perſuadere non poſſet ſubditis ultionem, nam maxima pars nobilium, & militum regni paterno prælio ceciderat principes regionum convocatos benigne excepit. Inde etiam hoſpitio & convivio dignatus eſt. Sequenti nocte in ſingula illorum cubicula dum omnia ſilerent, ſingulos immittit homines, baculo in manu dextra ex putri ligno, quod velut fax ſplendet in tenebris (hoc enim aliàs docuimus, veſte ex corio piſcium non deſquamato, quod & ipſum noctu mirum in modum ſplendet, tùm maximè baculo auxiliante, eſt autem horum piſcium magnorum in Scotia ingens copia) in ſiniſtra, quæ ori admota erat, ingens bovis cornu: nam & talia in ea inſula cornua boum eſſe declaravimus. Hi omnes per cornu reboant horrendâ voce, parandum eſſe regi: Pictos daturos

turos pœnas ſcelerum, victoriam ingentem apud Scotos ſtare, ſe nuncios à Deo miſſos. Facilè fuit ſomnolentis imponere, quum neq; venientes, nec abeuntes videre poſſent: nam veſtem involverant dum abirent, baculum abſconderant. Ubi mane ventum ad conſilium eſt, quiſque narrat quod vidiſſet audiſſetque: ſed Rex metuens, ne fabula prodiret in publicum, ob idq; detegeretur, primum docet id ſibi etiam viſum, deinde cavere illos ne divinitùs monita promulgando cœleſte numē haud dubiè propitium, infenſum redderent. Itaque nemine fucum agnoſcente, in bellum conſentiunt, fuitque eventus non minus quàm oraculo divino reſpondens: ſiquidem victi Picti ſemel, bis térve: ad extremum deleti ſunt à Scotis, ut ne reliquiæ, aut veſtigium ſupereſſet. *Cardanus.*

Spectrum ſecundum.

Aliud quo plures uſi ſunt: ſcarabeos vel teſtudines, aut cancros cimiteriis præſertim ſpargunt cum exiguis candelis: alii ſubtilius mortuorum capitibus intra condunt candelas, horrendamque faciem præbent. Si autem locuſtarum dorſis candelæ exiguæ annectantur, terrorem non levem afferunt. Ignis enim ſaltare videbitur. *Idem.*

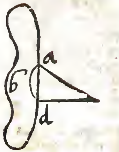
Spectrum tertium.

Aliud quo chirurgici etiam falluntur, exiſtimantq; vulneratum membrum haud dubiè: cùm manus ſic medicamento inficitur, ratione conſtat, ut pleraq; experimēto, & uſu: talia plurima edocuit vir Græcus natione, qui ad nos pervenit, quæ tamen ſolùm joci causâ fiunt, cùm nullam afferant utilitatem. Ratione igitur quoniam in vulneribus cavitas, ſanguis, atq; nervi nonnunquam ſpectari ſolent: ſemper autem fermè vulneris labia. Cavitatem ergo prominentia laterum mentitur: ſanguinem, minium, aut lacca, vel cinnabaris optimè ſanguis draconis: nervos, fila: cuti & carnis labia, ceruſa, reſina, ſepo, vel cera alba: hæc autem experimento. Uſus ornat fallaciam. *Idem.*

Spectrum quartum.

Aliud quo omnia, quæ in domo ſunt, moveri videntur ut terræ motus tempore, ſed ſolus viſus in hoc fallitur. Primum quidem laquearia, & parietes è ligno, aut cemento ſint forma ſerpentis, & ſtriata in obliquum, & inaurata ſic, ut ſplendeat: inde flamma tremula, ut ſuo loco docuimus, & ablato omni alio nomine, dico omnia tremere videri.

deri. Nam quia pars A B. (ſed tortuoſitas in plano non benè exprimi poteſt) videtur juxta A C. lineam, lumen verò fertur per A D. neceſſe eſt, ut A B. moveri videatur, rectus enim motus luminis fertur per obliquū: igitur tū propter proprium tremorem flāmæ, tum propter obliquitatē motus, videbitur tremere: Adjuvant autem plurimùm ad hoc ignis non ſplēdidus, & cum fumo: nam debilis actio faciliùs vitiatur, quàm valida, ſed fumus flāmæ, ſociatus, & flamma imbecillis, quæ à levi ſubſtantia procedit, debilem viſum facit: igitur talis ignis flammaque levi fumo juncta, hoc ſpectri genus efficiet. *Idem.*

Spectrum quintum.

Non poſſum præterire, quod edoctus ſum per ſomnum hac nocte, quę eſt vigeſimaoctava dies Januarii MDLIIII. præcedens, dum librum hunc ultimò tranſcriberem, videbam parietem in quo imagines depictæ erant plurimæ, quarum aliæ ambulabant, aliæ colloqui videbantur, ſtabant nonnullæ, erant quæ ſederent, quæque deambularent: mira certè res. Tum ego, id mirum profectò eſt: tum quiſpiam qui aderat. Non eſt hoc miraculum, ſed tu inventor fuiſti hujus rationis: memini ſanè: tum ille excipiens inquit: Paries hic in crypto porticu ex adverſo viæ publicæ, quam ſcis eſſe maximè frequentatam, & nunc fortè fortuna milites tranſeunt, poſitus eſt. Illuceſcat Sol in via, docuiſti qua ratione imagines ex umbris in adverſo pariete videantur: hæ autem quæ plurimæ ſunt in extremitatibus parietis, ac quaſi confuſæ, nonnullæque in medio, & quas ſedere perſpicis, omnes ſunt picturæ, ad ſimilitudinem umbrarum effictæ: ut cùm umbræ diſcedunt ex finibus parietis aliqua pictarum moveri videatur. Tum ego, Certè pictas vix ab umbris diſtinguere licet. At ille, Fuit hoc artis egregiæ opus: nam ſumta ratione ex libro tuo, dominus ædis hoc commentus eſt, hominum colloquentium effigies, non picturæ ſunt, ſed umbræ: ſtant enim hi duo in via, & mox diſceſſerunt. Verùm ego mecum recogitans, intellexi licere hoc idem in tabella facere, quæ transferri poſſet. *Cardanus.*

Spectra in nubibus quomodo fiant.

Nicolaus Siccus præfectus juſtitiæ, vir inſignis, quem honoris cauſa nomino, dicebat ſe expertum eſſe flante vento, ſi equi adverſus illum ferantur imagines leves, velut è pluma, vel charta depictas, filoque annexas equi peſtilenæ, ferri per aërem, adeò ut ſi filum tenue ſit, res prorſus mira videatur, id verò jure meritò: nam cùm ventus in adverſum feratur, imago verò lata ſit ac levis, non poteſt recta decidere: ſed neque juxta venti impetum, velut reliqua, quæ decidere ſolent, quia à filo retinetur: neceſſe eſt igitur ſurſum ferri, ac ſpectri videndi cauſam præbere: verùm ad nubes uſque magna dubitatio eſt: aut enim filum frangetur, aut venti vis non eò uſque pertingit, aùt impetum tanta longitudo fili retinere non poteſt. Verùm id aliis experiri ſinamus: compēdioſior enim ratio in Æſopi fabella deſcripta eſt: nutrita enim aquila in his, quæ in ſublime volant, annexaque pedibus imagine, deinde dimiſſa ſpectri videndi cauſam ſubminiſtrabit. His quidem artibus ad accendendum militum animos, dum pugnaces exercitus propè poſiti ſunt, non inutiliter utimur. *Idem.*

Jocus Necromanticus.

Jucundum id quoque nobis fuit ſpectatoribus, quo Andreas Albius, Medicus doctiſſimus Bononiæ credulo cuidam amatori metum incuſſit: Demortui caput menſæ appoſuit, quod patefacturum eſſe nobis auditoribus promiſit, quiſnam ex nobis filiam civis cujuſpiam miſerè deperiret, quis etiā futurus eſſet amoris exitus, caput id hoc eſſe prædicturum. Ludicrum id non intelligentibus horrorem induxit, perinde atque ſi cacodæmonis ope vaticinium id proceſſiſſet. Verùm iis, qui jocum animadverterent, riſum movit. Hac autem arte res hæc inſtituta erat. Menſa quatuor columnis pedū inſtar ſuffulciebatur, quarum una excavata erat, menſæ perforatæ ſubdita: Foramen id, totaque menſa ſubtili quodam tapeto tegebatur, ne menſæ foramen conſpiceretur: Eo loco demortui caput poſitum conſiſtebat. Pavimentum autem in ea parte perforatum etiam erat, in qua columna excavata menſam ſuſtinebat, ut ex inferiori ædificio, in ſuperius & viciſſim ex ſuperiori in inferius voces tranſmitti poſſent. Quamobrem is, qui in inferiori erat, tubo quodam in excavatam menſæ columnam immiſſo, & altera ejuſdem tubi parte auri

auri admota, facilè quid alter in ſuperiori conclavi conſiſtens rogaret, exaudiebat, reſponſaque dabat quæſitis apprimè convenientia. Succeſſit hoc eò facilius, quòd uterque amatoris eludendi ſecreta noviſſent: Sic enim fabulam hanc communicatis antè conſiliis dextrè peregerunt. Ad majorem etiam vaticinii fidem, candelas cereas accenſas circa demortui calvariam poſuit, verbaq; peregrina recitavit. *Andreas Albius.*

Jocus alter hiſtrionicus.

Multis & hoc admirandum videbatur, quod tamen ubi modum quo ſimiliter agi poſſit, expoſuerimus ludicrum exiſtimabitur. Vitrum vir quidam nobis inſpicientibus obtulit, in quod annulum immiſit, qui ſua ſponte quoties id expeteremus in vitro ſaltitabat. Hic aſtus hac ratione peractus eſt. Subtilis cujuſdam mulieris capillus annulo adaptatus erat, hominiſq; ludentis digitis. Cum ergo ſaltandũ eſſet annulo, digitos hiſtrio motitabat, quibus agitatis, ſimul annulus ipſe movebatur, nobis capillum nequaquam conſpicientibus. Fucum hic hiſtrio ſubtili commento teget. Annulus hic (ajebat) laſcivarum puellarum more non ſaltat, niſi meis ipſius digitis ei tympanum pulſem. *A' quodam hiſtrione Veneto.*

Ad faciendum aliquem pedere.

Si accipiantur pili aſini, qui ſunt juxta priapum ejus, & dentur alicui in potu triti cum vino cuivis, incipit ſtatim pedere. *Albertus.*

Aliter.

Similiter ſi aliquis acceperit ova formicarum, & contriverit, & projecerit in aquam, & dederit ea in potu cuivis, ſtatim non ceſſat pedere. Similiter faciunt cum vino, *Idem.*

Crepitus ventris moventia.

Quædam etiam veneficii potius quàm medicinæ loco habentur: ſat ſit leviora recenſere. Crepitus ventris, ova formicarum, vel caſtanearum flores movent. *Cardanus.*

Ut hernioſo crepitent teſticuli.

Ut hernioſo crepitent teſticuli, ſic optabis: Ubi eum igni accedere conſpicere, & calefacere, ſambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, ut comburantur: ſic enim crepitum dabũt, ut ſecedere illinc cogatur. An id evenit, quam eructat, aura, illi vento ſimili, qui quoq; eis officere ſolet. *Porta.*

Tympani mirum.

Fiunt & quædam, quæ ſpectra licèt non ſint, admirationem tamen pariunt. Tympanum è pergameno figuris pingitur variis, ita ut ſenſim deſcendat ratio picturæ, & rurſus deſcendentes excipiantur ab aſcendentibus: in obliquum enim ſitus earum tendit, ac quaſi per æqui diſtantes lineas, in medio lumen collocatur, quod more flammæ, quæ verua circumagit tympanum vertit, cumq; ſemper ſitu differentes figuræ occurrant oculis, omnes aut adſcendere, aut deſcendere videntur, quod mirabile eſt. *Card.*

Ludicrum de piſis in olla coquendis.

Qui voluerit jucundo ſpectaculo ex ollis ferventibus piſa excludere, argentum vivum immittat, videbit rem pulchram, niſi labra ollaris excellens altitudo, vel ignis remiſſior obſtiterit. Expertum tibi trado. *Mizaldus.*

Ovum ut in aëre aſcendat.

Sic facere poſſumus, ut ovum in aëre adſcendat: Ovi corticem vacuum rore complemus, & Majo menſe eum accipimus: (alio enim tempore, ut æſtate & autumno verus ros nō eſt, ut phyſicis conſtat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo elevabitur, & ſi difficilis aliquando fuerit aſcenſus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum aſcendere incipiat facilius elevabitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Latrunculorum ludus.

Quæ propoſita in memoriam revocant, quonam pacto duobus coloribus, imò uno tantùm, liceat plures differentias oſtēdere, velut in latrunculorum ludo typis mandando: ubi qui Hiſpanicum librum emiſerunt, omnia confuderunt. Igitur loci nigri lineis nigris, quaſi cancellis ſunt diſtinguendi, cùm albi puri relinquantur; latrunculorum verò figuræ, nigræ quidem totâ ſuperficie, atramento tingantur, albæ verò in ambitu ſolùm linea nigra deducenda, totum quod interius in typo eſt album maneat. *Card.*

Tres Schedulæ non tactæ, ut ſitum permutent.

Alia quoque remanet ludicra ſubtilitas, ut tres ſchedulæ non tactæ ſitum permutent: Quod illud penitus ignoranti, fieri non poteſt, quin mirabile videatur: Tres fiunt ſchedulæ longiuſculæ è papyro vel linteis, ſeq; mutuò æquali ſuperent longitudine: nam capite uno æquatæ omnes, & æquè revolutæ devolvuntur, diverſiq; ſitus reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, ſi longior eadem in poſtremo fuerit loco, immobilis remanet, quòd non

non eſt, qui non putet à Dæmonibus factum, ſed aliunde non evenit, niſi quia in reſolutionis fine remanet procerior, & extrema, à qua exoritur, in revolvendo remanet. Quorundam fuit error, qui verborum vi, evenire putabãt, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo reſponſa præbebant; nam ſi ſitum permutabant, ritè auſpicari, effectusque propitiari, ſin minus infortunari: nec voluêre rationibus, & experientiis fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint, *Joan. Bapt. Porta.*

Ludicrum de carnibus.

Inſtrumentorum fides ſeu chordulæ minutim exciſæ, & carni recenscoctę (ſive elixata fuerit illa, ſive aſſata) inſperſæ, eam vermiculoſam, putrem ac inſalubrem eſſe, diſcumbentibus jucundè mentiuntur, Quiſquis rei hujus conſcius erit, utili impoſtura ſolus pro arbitrio veſci poterit. *Mizaldus.*

Mulier ut omnia narret quæ fecit.

Quando vis, ut narret tibi mulier vel puella tua omnia, quæ fecit, accipe cor columbæ, & caput ranæ, & exicca utraque, & pulveriza ſupra pectus dormientis, & narrabit omnia, quæ fecit. *Albertus.*

Statuæ ligneæ miræ.

Mira ſunt, quæ de duabus ſtatuis ligneis parvis, & colludentibus, à duobus Siculis fieri vidi: erant autem unico filo transfixæ hinc inde, quæ annexæ alterâ quidem parte ligneæ ſtatuæ q; fixa manebit, reliqua tibiæ, quam ille pulſabat, extenſo utrinq; filo; nullum ſaltationis genus non æmulabantur, geſticulantes miris modis, capite, cruribus, pedibus, brachiis totque in varias formas, ut ingenuè fatear me tanti artificii rationem non aſſequi: neque enim plura fila, neq; modò extenſa, modò remiſſa, ſed unicum filum in ſingulis ſtatuis, & ſemper intentum: nam multas alias vidi, quæ pluribus filis, atq; his modò intentis, modò remiſſis agebantur, ſed id nihil mirum. Id verò pulchrum erat, quòd ſaltationes geſticulationesque modis cantilenæ congruebant. *Cardanus.*

Capilli in ſerpentes.

Hæc tamen mirabilia viſa ſunt. Menſtruatæ enim mulieris capilli in ſerpentes, & vermiculos vertũtur fimo obruti, & tempore jam modico. Nec minus putrefactus menſtruorum ſanguis rubetas ſive ranas generare poteſt: facilè enim corrumpitur, & convertitur, & ſæpè mulieres ex

eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & iis ſimilia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cùm fœtus vivificari debent, tale animal apii, & porrorum interficere ſolent ſucco. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fœtus loco, quatuor animalia ranis ſimilima peperit, & ſæpè tali cauſa abortivit, cujus monſtruoſæ conceptionis, non eſt alia (credo) putanda cauſa. Ex corruptione quoq; humani ſeminis, veluti vermes in inteſtinis. Alcippe elephantem peperit, & ancilla inter initia belli Marſici ſerpentem generavit. Nec equorum minus è cauda ſetæ aquis injectæ, animam recipere, & vivificari videntur. Tuſum ocimum inter lateres humido loco Soli expoſitum, Scorpiones generat: quanquam Galenus neget. Combuſtæ anatis pulvis, ſi humido inter patinas ſervetur obrutus loco, ingentem & maximam mirè generat rubetam. Facilius autem ranæ procreari poteſt illicò, ſi earum cernatur ornatus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, ſcilicet ex coitu, in aquis ſuos natales habent, ſed quæ per ſe naſcuntur, & temporariæ dictæ ſunt: & æſtivo tantùm imbre litorum & itinerum pulverulentis arenis generantur, earumq; brevis eſt vita, vel ſæpè ventorum ara, altis montium jugis ſævientes, attollitur pulvis, aquisq; mixtus, non ſolùm in ranas, ſed in lapides cogitur, ranas enim aliquando pluiſſe auctor eſt *Philarchus, & Heraclides Lembus:* circa Dardaniam & Pæoniam idem eveniſſe tradit, idq; tam copioſè, ut domus & viæ replerentur. Et *Ælianus* cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perſpexit, quarum pars, quod ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limoſi humoris ſimilis trahebatur, & ex eodẽ corpore pars altera vivebat, pars altera tellus erat. Narrat *Macrobius* in Ægypto, quod ex terra & imbre mures naſcuntur, & in aliis locis ranæ, ſerpentes & ſimilia, unde facilis eſt earum procreatio. Quidam enim cùm ſpuiſſet, ex ſputo ſtatim rana creata eſt, & Daumatus Hiſpanus, quoties libuerat ranarum maximam illicò producebat copiam, ſic vermium, & ſcropharum, ex coitu exceptum virus, & ſanguinoſum modo jam dicto, ineunte Sole capricorni principium, ut piſcis exitu, ejiciant, dum affatim lacte, & micis ſaturentur, ſubeuntes: perceptumque illud, quod apriam vocant; quod idem eſt, quod equis hippomanes, vitreo ſub fimo vaſe condi-

conditum, & operculatum, ne ſurgens calor evolet, aliquibus lateat diebus, præceptumque opus plumbea conditum pyxide erit uſui: qui id recte noverit componere, non vulgare cernet experimentum. Si quis verò curioſius, quàm par ſit, noſcere concupiſcet, quàm novimus rationem experimento ſimo & admirabilem admodum mandragorum producendi. Si enim humanam feram ex ovo enatam feneratitia jam nomenclatura vulgò appellari cœpiſſe audio, ſi cui allibuerit, & is ad exemplar galli ſpermatis in ovo humanum & vitale aſperſerit virus, operculo coercito ne fœtuoſum calorem coercitum ſuſpiret, efferret ſemiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id *Avicenna*, ſi occaſio dabitur, alibi paulò uberius: ſat ſit normam & fieri poſſe demonſtraſſe. Pleraque & majora jam omittuntur, apud inſcios, & plebejos fide penitus caritura. De partu menſtruoſo, deque producendi per ſimum vi, hæc dicta ſufficiant. *Joan. Bapt. Porta.*

Arces & turres ut in aqua videas.

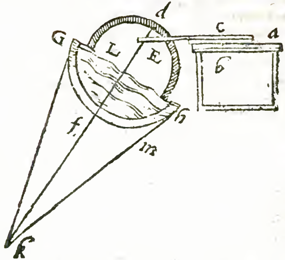
In vitreo vaſe matulæ ſimili aquam conjicies, parumq; ex ea ſumens crocum in linteo ligatum, donec tingatur aqua, confricato: inde ovi candidum digitis ſepties aut octies confractum in ea ponito, totumq; in vas illud conjicito permiſcens aquæ: videbis enim ut referunt, quaſi oppida, & arces, ac turres in aqua ſparſas. *Cardanus.*

In ſtrato hominis ut appareant pediculi ſcaturientes, ut non poſſit homo dormire.

Si vis facere, quod in ſtrato hominis appareant pediculi ſcaturientes, ut non poſſit homo dormire, tunc projice in lecto ejus pondus unciæ unius, vel mediæ Alkakengi, & ſi acceperis pilos Aſturis, fiet inde licinium, quod quando accenditur vident ſe invicem omnes infimos ex vehementia infirmitatis extenuationis. Accipe locuſtam citrinam, & exicca ipſam, & tere, & pone in panno exequiarum, & incende ipſum oleo ſambucino, in quocunq; loco fueris, erit quod tibi dixi & mirabile. *Albertus.*

Situla aquâ plena quomodo ſuſtineatur.

Diximus de his, quæ plus ſuſtinent quàm ratio videatur oſtendere, & de his, quæ mutuò ſe ſuſtinent, nunc demonſtrandum, quomodo aliquid ſe ipſum ſuſtinere videtur. Sic abacus planus A B. & baculus C E. cujus exterior pars ſit ſub anſa D. ſitulæ plenæ aqua G F H. & inter baculū

C E. & F. ſitulæ imum collocetur E F. lignum rectum arctè, ut dilabi non queat dico ſitulam pendere nec cadere. Conſtat enim, quòd cùm F. ſit imum ſitulæ quòd baculus E F. & F. gravitatis centrum, & centrum terræ, quod ſit K. & centrum ſitulæ quod ſit L. ſunt in una recta linea, quæ ſit K F. L E. Si igitur ſitula cadat, vel per rectam F K. vel prius inclinabitur latus aliquod, ut G. vel H. Si igitur inclinetur verſus H. in M. duco K M. quia igitur duæ lineæ veniũt ex K. K E. & K M. ad circulũ, & K E. tranſit per centrum circuli: id eſt, ſitulæ, erit ex demonſtratis ab Euclide in tertio elementorum K F. minor K M. igitur centrum gravitatis F. elongatum eſt à centro terræ K. ſpontè, igitur motu naturali grave aſcendit, quod eſſe non poteſt. Non igitur ſitula deſcendit inclinando ſe ad aliquã partem. Sed neq; per rectam K F. quia angulus F E C. rectus eſt, & conſtans, deſcendente D. in L. ducatur L B. igitur æqualis eſt E B. igitur cùm L B. opponatur recto vel quintam primi: triangulus L E B. duos rectos habebit, vel majori angulo majus latus nõ opponitur, quorum utrunq; adverſatur his, quæ ab Euclide in primo elementorum ſunt demonſtrata. Ex quo ſequitur majus quoddã miraculũ, & eſt, quod aliquid ſpontè caſurum, addito pondere nõ cadet. Nam poſita parte baculi B D. majore, D C. baculus cadet, quia extremũ ejus cadendo appropinquatur centro terræ K. & ita C. poterit elevari, & ſic cadet: & tamẽ addito ſitulæ pondere

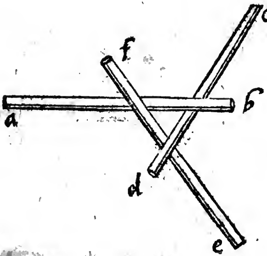
dere non cadet. Oportet autem (ne te cum riſu aſtantium fallat experimentum: nam rudes ubi res non ſuccedit, non hominem ſed demonſtrationes culpant) ut diligētiſſimus ſis, primùm ut abaci ſuperficies ſuperior ſit ad libellam poſita, & lignum rectum ad unguem, nec flexile: & ſimiliter lignum E F. rectum, & arctè junctum inter ſitulę imum & C E. ita quod faciat hærere firmiter lignum C E. manubrio D. Et quod F. punctus ſit centrum gravitatis, & ſitula rotunda. Multi legent hæc, ſed pauci intelligent. Plura enim intelligere oportet, quàm quæ ſcripta ſint, cùm tamen ad perfectionem nil deſit. *Cardanus.*

An mulier ſit adultera.

Dicunt, quòd ſi quis ponit adamantem capiti mulieris dormientis, manifeſtat ſi eſt adultera: quoniam ſi ſic eſt, reſilit territa de lecto: & ſi non, amplectitur virum ſuum cum grandi dilectione. *Albertus.*

Trabes mutuò ſe ſuſtinentes.

Quædam etiam ſpontè videntur ſuſtineri, ac etiam alia ſuſtinent nullo vinculo: ut capio A B. trabem, cui ſuper-

pono C D. Ipſi C D. ſuperpono E F. cadat ſub A B. tunc dico, quod niſi ſolvantur, cadere non poſſunt: nam A B. ſuſtinetur ab F E. & E F. à C D. & C D. ſuſtinetur ab A B. igitur nulla earum cadet. Locus autem D B F. ſuſti-

netur, & ſuſtinet, experimento enim id patet, igitur ab aliquo ſuſtinetur; igitur ab omnibus, cùm par ſit omnium ratio, igitur firmiſſimus. Qui quantò magis premitur eò eſt firmior: nec fatiſcit, niſi aliqua illarũ frangantur. *Card.*

Ut mulier confiteatur quæ fecerit.

Ranam aquaticam comprehende vivam, & tolle ejus linguam, & remitte illam in aquam, & pone illam linguam ſuper partem cordis fœminæ dormientis, quæ cum interrogetur, vera dicit. *Albertus.*

Telum pendens nullis vinculis.

Simili modo & in Dianæ Epheſiæ templo literis mandatum inveni. Cupidinis telum nullis retentum laqueis pependiſſe, quòd ſi cui ingenium æmulari libuerit, facilè id aſſequetur: levi ferro harundinem pro haſta adjicito, lapidemque herculeum cubiti magnitudine excavatum eximiæ bonitatis inſerito, teſtudini templi, appoſitumque ſpiculum per plura ſecula ſponte pendere videbitur, neque id magno miraculo. *Cardanus.*

Annulus præſtigioſus.

Cingulus aut annulus præſtigioſus ſic fiet: elaborantur 3. circuli, aut ſi libet plures, ita contexti, unâ tamen ſolâ ductili lineâ, ut nulla ex parte alter alterum tangat: ſic fit ut duo penduli in aëre ſtare videantur, miro artificio vafroq; invento: at efficere facilius longè eſt quàm effingere: quanquam, ut potuimus, eum depinximus. Ratio autem talis eſt, ſi annulum triplicatum facere voluerimus; deſcribemus circulos duos, deinde accipiemus numerum, quem volumus, qui diviſus per tria, numerum circulorum annuli ſuperrelinquat unitatem: ut pote ſexdecim, nam diviſus per tria relinquit unum, & exeunt quinq;: divide igitur circulum exteriorem in partes ſexdecim æquales, deſcribendo totidem quoque diviſiones in minore circulo efficiemus, ita tamen ut puncta inferiora intercipiant in medio ſuperiora: deinde ductis

ctis portionibus circulorum à puncto inferiore ad ſuperius, ab eo autem ad inferius, duobus ſemper intermiſſis, tandem redibit poſt exactos tres circulos ad eundem punctum, itaque unus circulus tres efficitur. Circulos autem hos extremos, ſeu qui priùs deſcribuntur dimiſſi, ut meliùs deſcriptionis ratio intelligatur. Cæterùm juvat eos delere, ut abſolutius, & nitidiùs opus videatur. Oportet autem inſectionibus, quæ in ſolido ſunt, non ſe tangere annulos corporeos. Sic enim penduli videbuntur, ac per ſe, cùm non ſit. *Cardanus.*

Ad furem dignoſcendum.

Si quis pulverem ex lapide aëtitis, ſubcineritio pani incoxerit, & ſuſpecto furi quidpiam de eo comedendum obtulerit, præmanſum bolum deglutire non poterit. *Mizaldus.*

An corrupta ſit mulier.

Fumus ſeminum portulacæ, vel foliorum perſonatæ, quam *bardanam* vocant, per infundibulum vel alitèr, in fœmineum pudendum tranſmiſſus, ſtatim mulierem, ſi corrupta eſt, ad mejendum proritat: ſi non eſt, lotium continet. *Joan. Bapt. Porta.*

FINIS.

INDEX

INDEX
RECEPTORUM ET SECRETORUM Hujus VOLUMINIS.

A.

ABortum prohibentia 137
Acetum ex aqua ut fiat 192
Acetum ut fiat acre 192
ut ſubitò fiat ibid.
Acetum ut vini naturam adſciſcat ibid.
Actiones perfectiſſimæ 13
Acies cultrorum ut denſa reddatur 612
Adam ex terræ limbo creatus 5
Adamas ex Saphyro ut fiat 445. ut molleſcat 443
Adamantis tinctura 433.434
Adamantis proba 433
ut fingatur ibid.
Adonai cujus hoc pernuntietur 19
Ædificia quæ multum calefacere aërem poſſunt 450
Aër peſtilens ut corrigatur 70
Ærugo ut paranda 308
Aes coquere ſive urere 378
Aes eximiè dealbare 380
Aes aurum reddere 378.379
Aes ut fiat dulcè ut argentum 381
Aes & cuprum ut argenti nitorem induat 380
Agni ne ægrotent 227
Allium ut dulceſcat 304. ut odoris virus deponat 305
Allii odor à manducante ut aboleatur ibid.
Ambroſia herba unde dignoſcatur 88
Ambroſiam vitam producere 2
Ambroſiam herbam Italia fert 88
Amygdalæ amaræ ut fiant dulces 297.324
inſcriptæ 324
Amygdalæ ut fructum copioſum ferant 297
Amygdaloperſicum 296
Amor ut naſcatur 84.85
Amor ut concilietur 79
Amorem quid conciliet 78
Amethiſtum ut fiat 438
Anguillæ 757
Anguinæ curatio 117
Ani Ani Hu quis Hebræis 23
Animi affectus corpus afficiùt 83
Animi defectus curatio 118
Animarum & dæmonum diverſa natura 30
Animas ante corpora creatas 5.6
Animal faſcinatum 195
Animal viſu & tactu inficiës 265
Animalia quæ è diverſis commiſceri poſſint 210
Animalia ſi tuſſiant 234
Animalium ſecreta 204.205

Anima-

Animalium feritas ut mitigetur 233
Animalium verrucæ ut curentur 212
Animalium impetigo 212
Animalium ſpaſmus 210
Anates ut facilè manibus capiantur 275
Anatum ſaginatio ibid.
Anni præſagia 478
Anni præſagia ex primo tonitru poſt exortum caniculæ 479
Annulus præſtigioſus 666
Antidotus contra venena 101. 102
Anſer adhuc vivus excoctus 275.276
Anſeres ut ſaginentur 274. 275
Anthracis cura 232
Antidotum memoriæ 108
Antimonii vitrum 363
ἄπυρον quid 47
Appetitus ut concilietur 122
Apes quo tempore vindemiare oporteat 277.278
Apes ut transferendæ ibid.
ne fugiant ibid.
Apum morbi 275
Apium comparandarum modus ibid.
Aqua à vino ut ſeparetur 71
Aqua ut vino mixta ſuperponatur 182
Aqua optima pro phthiſi 120
Aqua aurum ab argento ſeparans 366.367
Aqua argentū diſſolvens 378
Aqua argentum colore aureo tingens 378
Aqua colorem maculatum reſtituens 462
Aqua quæ Magiſtra appellatur 346
Aqua ad nævos, ſerpigines, impetigines & alias maculas tollendas 169.170
Aqua quæ accenditur 49
Aqua ardens 56.58
Aqua lactis fontanæ ſimilis 191.192
Aqua faciem reddens juvenilem 168
Aqua faciem denigrans 169
Aqua ad maculas delendas 464
Aqua fortis ut fiat 72
Aqua fortis ad flores effigiandos 633.634
Aqua fortis ad inaurandum pannos, marmora, linteos, 632.633
Aqua ſalſa ut potabilis fiat 74
Aqua ut ſeipſam exhauriat 469.470
Aqua adverſus locuſtas 75
Aquam ſine igne calefacere ibid.
Aquæ inebriantes 71
Arboris mali vermibus quæ adverſentur 293
Arbores ut citò creſcant 284
fœcundæ ut reddantur ibid.
Arbores ut fructus multò majores ſolito ferant 285
Arbores ne à pecoribus lædantur 292
Arbores à vermibus ut curentur 291
Arbores ſylveſtres ut extirpentur 298
Arbores ut necandæ aut extirpandæ ſint 292.293

Arbores ut tranſplantentur 288.289
Arbores ut feraces fiant 285
Arbores quibus fructus defluunt 291. *aut folia ibid.*
Arbores ne à jumentis lædantur 292
Arborum remedia 294
Arborũ rubigini adverſa 209
Arborum morbis remedia 289.290
Arborum inſitio quæ fit ſub cortice 285.286 287
Arborum infrugiferarum remedia 290
Arcanum ex Saturno Solem facere 387
Arca quæ pecunias recondit abſque indicio 604.605
Arcæ ne fumo vicientur 611
Arces & turres ut in aqua videas 13
Archimedis ſpeculum 60
Areæ quomodo faciendæ 452
Argentum ponderoſius reddere 377
Argentum vel aurum diminuere 377
Argentum in aurum commutare 376
Argentum in aurum tingere 372.373
Argentum vivum ut cogatur 354
Argentum vivum congelatum in aurum tingere 352
Argentum vivum fixum ibid.
Argentum vivum ut ex plumbo fiat 355
Argentum vivum ex plumbo extrahere 358
Argentum vivum ut in præcipitatum revocetur 359
Auripigmentum ſublimare 398
Argenti liquefaciendi mira ratio 376
Argenti vivi congelatio 351
Argenti vivi congelatio cum oleo 353
Argenti vivi congelati fixatio 354
Arma & inſtrumenta ferrea ut ab ærugine conſerventur 613
Aries ne impetat 227
Ariſtotelis ſcripta quo loco apud Alexandrũ fuerint 16
Ars Magica quomodo addiſcenda 110
Artis proplaſtices modus 344
Arthritis ut curetur 142
Aſtantes ut ſine capitibus videantur 646
Atramentum paratu facile 497
Atramentum ad ſcribendum & imprimendum 637
Atramentum perpetuum 497
Atramenti pulvis utilis viatoribus 496
Atramenti pulvis conficiendi modus 637
Atramenti conficiendi modus 636
Atramenti conficiendi modus optimus 496
Aſinus ne rudiat 140
Aſini animo delinquentes ibid.
Aſinorum claudicatio 222
Αὐτέσιον *Deum* 11
Avis in Germania noctu lucens

cens ut ignis 58
Aves ut congregentur 259
Aves ut capiantur ibid.
à fructibus arcendæ 260
à ſemente fugandæ ibid.
Aves ut manibus capiantur 259
Aves quomodo doceantur loqui 260
ut intelligantur 261
Aves ne arborem impetant 290
Aves rapaces ut pennas mutēt 415
Aviculæ ut pingueſcant, 273
Avicularum educatio ibid.
Auguria 554.555.556
Aurum vitæ 365.366
Aurum ad miniandum ut teratur 630.631
Aurum potabile 367
Aurum ex plumbo ut fiat 388
Aurum ad ponendum compoſitio ſimplex 631
in nigra materia ibid.
Aurum & argentum clàm deferre 366
Aurum Diaphoreticum 367
Aurum excreſcere & augere 360.361
Aurum ex cupro parandum 381
Auri abſtergativum 370
Auri color ut reparetur ibid.
Auri terendi modus 369
Auri molendi novus modus 634.635
Auri Balſamum 368
Aurichalcum argenti colore tingere 381
Auxilia ſecreta contra ſerpentes 247.248

B.

Balagii ſubtiles ut denſentur 439
Balſamum ad vulnera 76
Balneum ad Reſolutos 109
Barba & capilli ut tingantur 363
Barba & capilli ut gignantur ibid. *ut naſcantur* ibid.
Batrachion herba 109.110.111
Beſtiæ ut domum redeant & homines ſequantur 69
Beſtiæ ne amplius comedant ibid.
Beta ut albior & major fiat 341
Bithiæ mulieres oculis faſcinantes 218.219
Bombardarum pilæ accenſæ 47
Bos ſi ægrotet 299
Bovem ſi ſerpens momorderit 226
Boves ut valeant 223
ut fiant debiles ibid.
Boves ne pedes ſubterant ibid.
Boves dum laborant ne laſſentur 223. *ut muſcis non infeſtentur* ibid. *ut pingueſcant* ibid. & 224
Boves ſi capite doleant 224
Boves claudi 225
ſi ſcabioſi fuerint ibid.
Boves ſi pediculis & vermibus laborent 226
Boves ſi febriant 225
ſi tuſſiant ibid.
Boves ſi profluvio alvi laborent 224
ſi torminibus ibid.
Boum ſuppuratio 225

Boum

Boum cicuratio 222
Boum medicamentum 224
Braſſica ut non coquatur 601
Bubonis peſtiferi cura 156
Bubonum curatio 156.

C.

Cabala 520.521.522
Cacodæmones ſubſtantias facere non poſſe 56.37
Cacodæmonum, ut angelorum ordines novem 33. *& eorum operationes* ibid.
Calcei incorruptibiles 465
Calculi remedia 128.129.130
Calcedonius ut fingatur 436
Calli & Verrucæ ut extirpentur 157.158
Cameini lapides ut formentur 444
Caminus fumum non remittẽs 452
Cancri quomodo capiantur 257.258
Candela admirabilis 44
Candela pavorem inducens 55
Candela colores reddens 35
Candelæ quæ animalium capita hominibus apparere faciunt 65
Candela in aqua ardens 70
Candela ut ardeat ſub aqua ibid.
Candela quæ extingui nequeat 44.48
Candela quæ ventis extingui non poſſit 49.50
Candela ut fiat inextinguibilis 43
Canis ut quemvis ſequatur 231
ne te deſerat ibid.
ne latret ibid.
Canes ut venationi celerrimè aſſueſcant 272. *ne rabie corripiantur* ibid.
Canes ne à pulicibus & ſcabie perdantur ibid.
Canes ut obmuteſcant, ut fugiant 231.268
Canum morbi curatio 232
Caniculæ ortus & quæ ex ipſa contingunt 577
Caniculæ æſtui quæ adverſentur 290
Canicies ut præcaveatur 363
Capitis pediculos extinguens 154
Capitis vulnera ut ſanentur 143
ad Capitis dolores remedia 107
Capilli ut aurei fiant 159
Capilli ut argentei fiant 160
Capilli ut flaveſcant ibid.
Capilli ut denigrentur 161
Capilli & pili ut diminuantur 164
Capilli in ſerpentes verti 662. 663
Caporum mores ut mutentur & pingueſcant 266
Capræ ut multum lactis præbeant 230
Capræ ne peſtilentia laborent 228
Carbunculus ut fiat 437
Carbunculus qui noctu luceat ut fiat 69
Carbunculi curatio 156
Cardanus voluminoſus 32
Caricæ ut durent 327
Caro ut vermicularis videatur 176
Caro diſſecta ut iterum coaleſcat 597. *ut carnium coctura acceleretur* ibid. *annoſa &*

noſa & perveтuſta cito coquatur ibid.
Carnes ut diu ſerventur incorruptæ 591
Coctæ ut crudæ videantur ib.
citò tenereſcant ibid.
ne putreſcant ibid.
Caſeus ne à murib edatur 237
Cataplaſma ad vulnera regis Daniæ 147
Cataplaſma cõtra vulnera 149
Catapotia memoriæ 108
Cauſa ſub Relationis prædicamento ponitur 10
Cauſarum ſeries finita 11
Cera ut rubeo colore tingatur 601. Viridi colore ibid.
nigro colore 602
ad dealbandam ibid.
Ceraſus ut uvas ferat 295
Ceraſa ut fiant præcocia ibid.
Ceraſa oſſiculis carentia 321
Ceraſorum remedia 295
Ceraſum ſeu Elixir ad metalla tranſmutanda 341
Cerebro languenti medela 107
Cæruleum tranſmarinum 615
Cervi ut capiantur 256
Cervi ut ſenectutem renovent 233
Cervos ut allicias 234
Cervos ut fugæ mandes 233
Cerviſia ut per annum incorrupta maneat 191
Cerviſiæ langueſcentis remediũ 191
Chalybem variè reſolvere 386
Cicatrices ut deleantur 158
Cicer præcox & majus ut fiat 336
Cicindelæ ſive nitedulæ 58
Cimentũ purgandi aurum 370
Cimices necantia 242
Chryſolitus ut fingatur 439
Chryſocolla ſive Boraces ut parentur 399.400
Chryſtallus ut fuſilis fiat 405
Chryſtalli ſectio ibid.
Chryſtallini priſmatis mira facustas 424
Chryſtallina pila quæ ignem excitat 53
Cinara ne ſpinis horreat 333
ut odorata fiat ibid.
dulces ibid.
Cinnabaris parandi ratio 499
Cinnabaris parandi modus 395
ut fixum reddatur. 396.397
Cinnabaris ad ſcribendum parandi modus 398
Circulus zodiaci 418.419
Circuli ferrei omnibus vaſis commodi 611.612
Clavi 157
Clepſydra ad hortos irrorandos 439
Clibanus compendium pecuniæ faciens 596
Coagulatio Mercurii ut ſit inſtar auri Rhenani 352
Cochlea Archimedis 596.597
Cœli & planetarum imagines 430.431
Cognoſcere quæ velimus quomodo 506
Colicò cruciatui remedium 123
& experimentum 124
Color aqua reſtituendus 462
Color viridis ad ſcribendum 499. ad ſcribendum 615. 616 ſmaragdo ſimilis 616.
Color Cæruleus indicus perfectus 618.619

V

Color purpureus parandus 628
roſei parandi modus ibid.
Spadiceus ut paretur 629
flavus quomodo conficiatur 629. *viridem quomodo parabis* ibid.
Colorem panno amiſſum reddere 464
Coloris cærulei parandi ratio 499
Colores ex omni metallorum genere 617
Columellæ ſuffocatio & inflammatio 118
Collyrium contra paſſiones oculorum 114
Columbus ut infarciendus 257
Columbæ ut non fugiant 268
Columbarum philtrum ut non fugiant ibid.
Columbæ ut multiplicentur 269. *ut ad columbaria trahantur* ibid.
ut maneant & ſecum alias adducant ibid.
Columbarium ut reptilia non intrent 141.142
Columbarium ut ſerpens non aſcendat ibid.
Conceptum juvantia 270
Concubitus maleficii quid agẽdum 539.540
Cuniculorum igneorum ratio 585.586
Cornua ut emolliãtur 250.251
Contemplatio juſta 29
Convulſionis remedia 112
Corallium ut fingatur 439
ut liqueſcat 440
Coturnices ut pingueſcant 272
Crepitus ventris moventia 659
Crocus ferri ſeu Martis 385
Crotolapis ubi reperiatur & ut præparetur 90
Crocodilus ut immobilis reddatur 452
Cubiculum ut viride videri poſſit ibid.
Cubiculum & omnia ut nigra videantur 453
Cubicula elegantia facere 451
Cucumeres ociſſimè producere 332. *ſerotinos* ibid.
Cucurbitæ ut fiant longæ & vaſtæ, latæ & amplæ 330
ut ſine ſemine naſcantur 331
ut præcoces ibid.
Cucurbitarum & cucumerum formæ variæ 331
purgatoriæ ibid.
ut conſerventur 332
Curculiones ut perimãtur 281
ne frumento noceant ibid.
Cuprum in aurum ut mutetur 381
Cutis ut aqua ſplendeat 166
Cutis ut candore præſtet 168
Cyanus ut fingatur 442.

D.

DEmentes reddere 91
Dæmon quid 29
Dæmon ut reſponſum dare videatur 552
Dæmonum poteſtas 629
Dæmones boni ut nobis concilientur 508.509
Dæmones quantitate finitos 30
Dæmones quos Origines virtutes vocet ibid.
Dæmones corpora accipere 30
Dæmonum corpora, ſpectra ibid.

Dæmonum

Dæmonum differentiæ omnes cur indagari non poſſint 24
Dæmonum triplex differentia 30
Dæmonum differentias ex actionibus colligi 32.33
Dæmonum ſpecies 31
Dæmonum potentia finita 35
Dæmonum facta & miracula an nuncupari debeant 36
Dæmonũ machinamenta 528
Dæmonum infimus ordo 31
Dæmonum limitata poteſtas 34
Dæmonum opera admiranda fieri 16
Dæmonum ex coitu mulieres concipere non poſſe 29
Dæmonum arcendorum quid antiquitas & Rom. eccleſia crediderit 528.529.530.531.532
Dæmonia ejiciendi modus eccleſiæ veteris 544.545
Dæmoniaci 544
Dæmoniaci curãdi exemplum inſigne 526.527
Deſiderata quomodo poſſint ſciri 506
Deus ſuiipſius principium 14
Deus infinitus, omnipotens 11
Deus ut trinus dicatur 12
Deus quid egerit aut agit ibid.
Deus in locis diverſis 22
Deus mutari non poteſt ibid.
Deus ſpiritus ſummè ſimplex ibid.
Deus unus ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate 18
Deos tres ex quibus perſonis qui fingant 18
Deus ut infinitus ſubſtantia & unitate 30
Dei felicitas 13.14
Dei interna actio 14.15
Deo qua ratione conjungamur 502.503.504
Deum primam eſſe cauſam 11
Deum ſolum homines feciſſe ut probetur 4
Dentes ut ſine dolore extrahantur 173
Dentes ut audire videantur 174
Dentes ut dealbentur & conſerventur 172.173
Dentium dolori atque ſtupori mederi 116.117
Diabolus poſſit ne morbos inducere 36 37. *an etiam inductos ſanare* ibid.
Diabolum poſſe morbos curare nobis incurabiles 39.40
Directiones 41
Diſenteriæ remedium 127
Divinorum operum ſecreta ubi conſiſtant 1
Divinare 560
Domicilium ut uvarum plenum videatur 455
Domus ut videatur argentea & luminoſa 67
Domus ut tota alba videatur 67. *ut viridis videatur* ibid.
Domus ut tota ſerpentibus plena videatur 67
Domum delutare 252
Dormire quis ut non poſſit 205
Draco volans 650
Draconis volantis conſtructio 483
de Duffo rege hiſtoria 38

E.

Ebeni conficiendi modus ut videatur naturale 622
Ebur ut emolliatur & poliatur 250
Ebur & oſſa viridi colore tingenda 617
Ebrietatem ne quis ſentiat 191
Ebrii ut rurſus ſobrii fiant 191
Effectus duplices cauſarum 17
Effluvium urinæ ut curetur 135
Electuarium pro phthiſi 120
Electuarium contra peſtem 98.99
Elephantiaſis ut dignoſcatur 104 105
Elephantiaſis remedium ibid.
Elyxir ad metalla tranſmutanda 341
Elychnium quod ardens non conſumitur 49
Elychnium perpetuum ibid.
Empyici curatio 120
Epiſtola ut clam aperienda 494
Epiſtolæ clauſæ, quæ clanculum aperiri non poſſint 494
Epilepſiæ remedia 109
Equus ferox ut miteſcat 213
Equus obſtinatus 215
Equus clamoſus 213
Equus ſi anhelet 218
Equus cùm difficulter urinam emittet 217
Equus ſi ſanguinem mingat 21
Equus ſi pulmone laboret ib.
Equus ſi ſit ſcabioſus 216
Equus ſi cæcus fiat ibid.
Equus ut fiat gradarius 214
Equi ut variis coloribus naſcantur 214
Equi ut habeãt parvum caput 215
Equo ſi oculi inflammentur 219
Equi ut in furorem agantur 215
Equi ſi torminibus agitentur 219. *ſi febricitent* 220
ut curſu non fatigentur 213
Equi ſi tuſſiant 217.218
Equi ſi clavo lædantur 216
Equi ne à muſcis moleſtentur 215
Equorum albugo & ſanguinis profluvium 219
Equos graciles ſi pingueſcere vis 220
Equæ ne abortiant 222
Erucæ ut perdantur 246.247
Eſca ad columbas alliciendas 94.95
Eſcharoticum ſine dolore 152
Eſcharoticum cutim celerrimè perforans 152
Eſſentia divina mente non excogitatur 18
Exorciſmi ut adhibendi 540. 541.

F.

Faba ut incolumis ſervetur 34.35 *ad coctaram commoda* 336
Faces quæ non extinguantur pluvioſis temporibus 56
Faces quæ ventis non extinguuntur 46
Facies ut decora fiat 167
Facies ut emaculetur 169
Facies ut roſeum colorem adipiſcatur 165

Facies ut purpurea reddatur 167
Facies inſignis ut macilenta videatur 65
Facies ut mangonizetur 166
Facies fucata ut palleſcat 168
Faciei tubercula ut deleantur 179. *puſtulæ* ibid.
Fames ut facilè perferatur 177
Familiæ voce & lingua faſcinantes 81
Farina ut incolumis ſervetur 342
Farina ut perennet 176
Faſcinum duplex 81.82
Faſcinum perniciofum 87
Faſcini curatio 86
Faſcino pueri in invicem perduntur 85
Faſcinatores qui 81
Fauſti magni factum 39
Febris ut excitetur 97
Febres variæ ut ſanentur ibid.
Febres puerorum ibid.
Febres ut curentur 94
Fel perdicis memoriæ conducit 108
Feles ut aviariis arceantur 239
Feles ut columbas non infeſtent 269
Feles ut ſine maſculo concipiāt 239
Feras ut arceas 233
ab eis ut ſis tutus ibid.
Ferrum ut molleſcat 384
ut cæletur ibidem auri colore tingere 381
in calybem mutare ibid.
durum facere 385
ad Ferrum inaurandum 382. *aureo colore tingendum* 382.383
Ferro ut rubigo eximatur 384
Fertilitatis prædictio 354
Ficus ne fructus amittat 297
adverſus ejus vermes ibid.
Ficus ut groſſus teneat 298
Ficus ut virides ſerventur 327
Ficus ut inſcriptæ fiant ibid.
præcoces ibid.
purgatoriæ ibid. *æque albæ & nigræ ut fiant* ibid.
Ficuum vermibus ut occurratur 297
Figuræ protuberantes in ligno 64
Filum ut igne non aduratur 56
Finem quod non conſequitur fruſtra eſt 8.9
Flumina ut quis tute tranare poſſit 71
Fœtus diſcolores ut gignantur 196
Formæ marmoreæ variæ 449
Formicæ ut interimendæ 240
ut abigendæ ibid.
Formicæ ut expellendæ 239
ut plantas non contingant ibid.
Formicæ ut arbores non aſcendant 241.242
adverſus formicas 241
Fortuna totius anni unde colligatur 40
Frondes virides effingere omnis generis 616
Fructus ut præcoces habeat 314. *ſerotinos* ibid.
ſuaviores ibid.
Fructus ut vim purgandi nanciſcantur 315

Fructus ex diverſis compoſitus ibid.
Fructus ut exos & nucleatus evadat 316
Fructus creſcentes ut aliam formam ſumant 316
Fructus omnes ut augeantur ut formam quam voles aſſequantur 314
Frumentum ut valdè excreſcat 335
Fuci ex alveario ut tollendi 278
Fuci mulierum ut deprehendantur 169
Fulmen lauro impeditur 442
Fundæ bellicæ 596.597
Funambulorum ratio 648
durum facere 385
ad Fundendi artem quæ neceſſaria requirantur 125
Furtum cognoſcere 655
Furem ut quis agnoſcat 666
Furfures à facie abſtergere 171.

G.

Gallinæ cerebrum confortat cerebrum 108
Glauci 180
Glacies ardens 71
Gallus ut non calcet gallinam 264. *ut non vociferet* ibid.
Gallina ut non ſit gravedinoſa 262.263 *ut non abortiat* ibid. *ut à fele non lædatur* ibid.
Gallinæ cerebrum quid valeat 79
Gallinæ oculus ut curetur 263
Gallinæ ut magna pariant ova 262
Gallinæ ut pingueſcant ibid.
Gallinæ ut ſine ſtrepitu capiantur 262. *ut à pulicibus defendantur* ibid. *ut à vulpibus ſint ſecuræ* ibid.
Globuli contra famem 177
Gluten ad vaſa lapidea 406. 407.408
Gemmæ ut niteſcant 428
Gemmæ duplices ut conficiantur ibid.
Gemmæ fictitiæ ibid.
Gemmæ quæ arte cælentur 444.445
Gemmarum fictio 428
Gemmarum ſculptura ibid.
Gemmarum vires & imagines 428.429
Gemmarum fraudes 425
Genarum livor ut abſtergatur 102
Generatio Filij proprietas 18
Genii qui 31.32
Genus humanum cæpiſſe 2
Generis humani principium habuiſſe & finem habiturum 3
Goetia & Necromantia 516
Gonorrheæ curatio 111
Graculos in fugam agere 273
Grandinem ut abigere oporteat 480.481
Grytis fluviatilis ut capiatur 257.

H.

Hebeni conficiendi modus. 337
Helvetius magus qui nunc vivit quos curet morbos 39
Herbæ ne à pulicibus corrodantur 306

adverſus herbarum erucas ibid.
Hæmorrhoides & earum dolor ut curetur 135
Hernioſo ut crepitent teſticuli 659
Hidropis remedia 134
Hippomanes qui 79
Hirci ne fugitivi fiant 230
Hirundinum pulli ut albeſcant 246
Hirundinis cor ad amorem conciliandum valet 80.81
Hiſtoria antiqua de argento in aurum 371.372
Homo perfectus 6
Homo cur non æternus à Deo creatus 5
Homo cùm moriatur æternus eſſe non poteſt 2.3
Homo cur ex homine propagetur 9 10
Homo ut ſemper ſit Eunuchus 136
Homo in ſomno ut loquatur 85
ut dormire non poſſit 86
Hominis felicitas 6
Homines cur à Deo facti 4
Homines miraculoſo modo facti 2.3
Homines ut pingueſcant 161
Homines ut angeli videantur 66. ut nigri videantur ibid.
Homines cum moriantur cæpiſſe neceſſe eſt 2
Homines ut mortui videantur 651
Homines ut igne non comburantur 55
Homines ut caninam faciem habere videantur 64
ut tria capita habere videantur 64.65
Homines ut equina vel aſinina capita habere videantur 65.66
Homines ut ſine capitibus videantur ibid.
Homines ut Elephantes videantur 65.66
Hominum finis extra hominem 10
Hominum felicitas 14
Hominum omnium unus finis 9
Hominum multi fines 8.9
Hordeum quomodo incolume ſervetur 336
Hora diei 56
Horologia abſque fune 602.603
Hortus ut viridis & floridus fiat 453
Horti ut ſeminandi 456.457
Horti erucas quid perdat 459
blattas hortenſes, pulices & grandinem irruentem ibid.
inſtantem pruinam & rubiginem 458
Hortorum ſtercoratio 455
Hoſtes ne quem lædant 581
Hyacinthus ut arte fiat 438
Hydrargyrum ut evolet 358
Hydropis receptum 133.134
Hypoſtaſes in divinis tres ſunt 24
Hypoſtaſium differentia ibid.

I.

ICtus venenati ut curentur 156
Idiomata quid apud Theologos 16

Liquor viridis ad ſcribendum & pingendum 637
Liquor aureus facilis 636
Literæ aureæ 498
Literæ argenteæ ibid.
Literæ albæ ut citò nigreſcant 494
Literæ virides & albæ ut ſcribantur 631
Literæ aureæ & argenteæ ſine auro & argento faciendæ 630.631
Literæ in nigro ut candicent 490
Literæ albæ ut legi poſſint 495
Literæ quæ aqua viſibiles redduntur 495
Literæ igne vel aqua conſpicuæ 491
Literæ deliteſcentes & conſpicuæ ut legantur 493
Literæ occultæ ne legi poſſint 488
Literæ quæ non niſi noctu leguntur 492
Literæ latẽtes in charta cognoſcuntur 492
Literæ ne comburi poſſint 494
Literæ certis diebus deciduæ 492
Literæ in tenebris conſpicuæ 488
Literæ ut lapidibus inſcribantur 493
Literæ indelebiles in corporibus humanis 409
Literas lumine interpoſito legere 489
Literas aureas ſine auro faciendas 631
Literas delendi modus 493
Literas ut à muribus tuearis 495
Lixivium ad tingendos capillos 62.63
Locorum longitudo & latitudo ut cognoſcatur 566
Locuſtæ ut capiantur 257
Locuſtis quid adverſetur 282
Locutio ut occultetur 484
per ſibilum 484
per faces 485.486
Lotii difficultas ut auferatur 133.134
Lucerna totum annum durans 614
Lucerna mirabilis 666
Ludi adverſus convivas 653.654
Ludicrum de carnibus 661
Ludicrum de canibus 646
de pane ibid.
Ludicrum de piſis in olla coquendis 660
Ludicra 645.646
Lumen quod pedere facit 61
Lumen quo aſtra vagari videantur 68
Lunam ad dealbandam 378
Lunæ coloratio 373
Lupi ut arceantur 235
Lupini ut dulceſcant 336
Lutus ſapientiæ quis uſus 76
Luti ſapientiæ conficiendi modus 75.76
Lyra pulſata alteram quieſcentem movere 575
Lyra ſomnum concilians 574.

M.

Machina brambilica 468.469
Machina Heronis 471
Machina Cteſibica 466

Machina Anguſtana 474
Maculæ veſtium ut deleantur 460
Macularum olei & pinguedinis delendarum ratio 464
Maculas ex quovis ſerico tollere 462
Magia in genere 512 441
naturalis ibid.
Magia mathematica 514
Magia ſeptupliciter addiſcitur 610
Magia venefica 513.514
Magorum & lamiarum opera 36.37
Magorum opera non omnia eſſe illuſiones, ut beſtias vel homines necare 37
Malagma ad nervos equorum 220.221
Malus ut multa poma ferat 293
Malum componere ex perſico & nuciperſico 295.296
Malum punicum ut ſine granis facias 82
Malum Citrium ut effigiatum naſcatur 326. *ut fiant rubra* ibid. *ut conſervanda* ibid.
Mala ut diu conſerventur 319
ut ſervanda ibid.
Mala ut fiant dulcia 319
non putreſcant ibid.
non ſint caduca ibid.
ut fiant rubra ibid. & 319
Mala Cotonea ut fiant effigiata 320. *ut conſerventur* ibid.
Malis lineamenta imprimere 319
Mala caduca 293
Maleficium ut ſolvatur 84.85
Maleficiatorum curatio 532
Mammæ mulierũm ut fiant ſimiles virginũ mammis 175
Manicæ metallicæ quæ dicantur 58
Mandragorum fingere 328
Mammillæ ut non creſcant 177
Manus ut nigreſcant 176
Manus ut dealbentur ibid.
Manuum tremor 139
Margaritæ confractæ in unum reſtituere 434.435
Margaritæ ut diſſolvantur 436
Margaritas conficiendi modus 434
Mares aut fœmellæ ut gignantur 59
Marmor aut lignum ut aurum inducendum 631
Marmora & alabaſtrum tingenda 642
Medicina ſeniorum cerebris 107
Melanuri piſces 256
Melancholiæ remedia 113
Mel an ſit adulteratum 278
Mellis vindemiator ut ab apibus non lædatur ibid.
Melones ut dulces & odoratos reddes 332
Meliſſa ad memoriam valere 77.78
Membra reſoluta ut curentur 153
Memoria ut confirmetur ibid.
Menſæ quæ duplicantur 609
Mercurii coagulatio 352
Mercurii ſublimati modus quo utuntur alchimiſtæ & aurifabri 354.355.356
Memoria ut augeatur 78.79

Memoriæ quæ conferant 107
Memoriæ confert Perdicis fel 77.78
Mentes cœleſtes 31.32
Menſtrua alba ut curentur 135.136
Mercurius ut frangatur & tingatur. 358.359
Meſpilus ut curanda 296
Metallo friabile adimere 339
Metalla in corpus reducere ibid.
Metalla in calcem & aquam tranſmutare 339
Metalla ut inauranda 341
Mingentes in lecto ut curentur 134
Mira videre in vaſe urinali & aliis 655
Mixtura odorata Iſabellæ Corteſæ 171.172
Monſtra quomodo gignantur 197
Morbi caduci remedia 111.112.113
Morborum curatio duplex 39
Morborum diviſio ibid.
Molendini venti ſtructura 594.595
Moliiorum ſecreta 592.593
Morus ut fiat feracior 295
Mora ut fiant alba 321.
ut ſervanda ibid.
Morſus rabidi canis ut curetur 154.155
Mors quibus minus moleſta 88.89
Mortis prædictio 103
Mortis vel ſalutis præſagium ibid.
Mortis genera minus moleſta 88
Mortem fotu allicere 89
Motus perennis inſtrumentum 569.570
Mugiles & capitones ut capiantur 255.256
Mulier ut à coitu abhorreat 199
Mulier ut virum ſuum admittat 199 *& eo delectetur* ibid.
Mulier ut concipiat 136
Mulier ut cito pariat ſine dolore ibid.
Mulier ne cum aliquo adulterare poſſit 200
Mulier ut alienum virum non admittat 199
Mulier quot ſit habitura filios 137
Mulier an ſit caſta 200
Mulier an ſit corrupta 865
Mulier an ſit adultera ibid.
Mulier qua de cauſa ſit maculata cognoſcendi ratio 100
Mulier an gravida ſit 136
Mulier ut in ſomno patrata narrat facinora 652
Mulier ut omnia narret quæ fecit 661
Mulieres ut pulchros pariant filios 195.196
Mulieres corruptæ ut ab incorruptis dignoſci non poſſint 200
Mulieres valde lætari 69
Mulieres ut in menſa nihil edant 652
Mulieribus lotium compeſcere 651
Mundus unus tantum & finitus 16
Mundus qualis effectus 18

Mundus hominis cauſa 17
Mundum æternum non eſſe ibid.
Murena eodem tempore frixa elixa, toſtaque 599.600
ad Mures agreſtes & domeſticos auxilia 217
Mures ut necentur 336
ut fugiant ibid.
ut congregentur ibid.
Mures ut literas non vorent 237
Mures ut à cinaræ radicibus arceantur 217
Muſtum ne bulliat 181
Muſtelæ ut cicures fiant 236 *ut necandæ* ibid. *ne noceant* ibid. *ut congregandæ* ibid.
Mus araneus ne quem mordeat 238
Muſcæ & apes ut ſubmerſæ reviviſcant 281
Muſcæ ut expellantur ex ædibus 280
Muſcæ ut boves non infeſtent ibid. *ut equos & mulos non moleſtent* ibid.
Muſcæ ut congregentur 280
Muſcæ ut arceantur 279.

N.

NAphta quid ſit 50
Naphtam ignem ad ſe trahere ibid.
Naphta & petroleum idem 49
ad Narium fœtorem 114
& obſtructionem ibid.
Naſſæ piſcium ut componendæ 254
Natura & hypoſtaſis differũt numeris 24.25
Naturam non eſſe primam rerum cauſam 16
Naturaliter quæ fieri dicantur 3
ad Nauſeam maritimam 89
Navis dirigendæ geometricæ ratio 72.73
Navis ſubmerſa qua arte recuperetur integra 73.74
Navis quot milliaria exegerit quo pacto deprehendamus 567.568
Navicula ſua ſponte mobilis & remigii author 613
Necromantia 582
Nervi reſoluti ut curentur 214
Nigra ut videantur omnia 62
Noctu quæ luceant 58.59
Nolarum harmonia 576
Nux ne lignoſum fructum progignat 323
Nuci arbori veteri ut ſuccurratur 297
Nuces ut abſque putaminibus gignantur 323
Nullam cauſam à ſua ſubſtantia effectus producere præter primam 4
Numerum aliquem indicare quem alius conceperit 563
Numeri quid in natura poſſint 96
Numiſmata ut conflentur 347.348.349.350.

O.

OBſeſſis quomodo ſuccurrendum 538.539
Ocima ſtrumis ſcabiei ſalutare 109
Oculi quibus bina pupilla ineſt 82
Oculorum lux quomodo hebetetur

tetur 61
Oculorum color ut permutetur 172
ab Odoribus mortem adferentibus ut tutus fueris 89.90
Oddo pirata magus 36
Olivæ virides ut celerrimè condiantur 601
Olivæ ut dulceſcunt 327.328
Oleum ad vulnera ibid.
Oleum quod cutem ſpendidam reddit 168
Oleum arſenici 309
Oleum hydrargyri 360
Oleum ſtibii 393
Oleum ſuo fœtore necans hominem 89.90
Oleum ad ſpaſmum 121
Oleum ut fructum ferat 298
Olla ut nunquam bulliat 601
Ophtalmiæ remedia 113.
Oſſa viridi colore tingenda 621
ut ſmaragdus videatur ibid.
rubro vel aliis coloribus tingantur ibid.
Oſſa ut molliantur 250.
dealbentur ibid.
coloribus tinguntur ibid.
Oves quando tondendæ 228
Oves ut aliquem ſequantur 227
Oves cum ſcabie laborant 229
Oves ne ſcabræ fiant 227
ut à cibo deterreantur ibid.
Oves ne peſte laborent 228
Ovium fœtus ut colorem cognoſci poſſit 227
Ovium peſtilentiæ medela 228.229
Ovum ut hominis caput magnitudine ſuperet 267
Ovum ut in aërem aſcẽdat 268
Ova ut ferventur 268
plena an vacua ſint dignoſcendi modus ibid.
Ova ne comedant gallinæ 262
Ova ut molleſcant & ampullis includantur 267
ut inſcribantur ibid.
Ovorum excubatio citra gallinam 266
Ovorum alba conſervanda ad diverſa opera 633
Ovorum excubatio citra gallinam 264.

P.

Pacifica cui contingant 582
Pagri & tynni ut capiantur 256
Panis ut incorruptus maneat 608
Panis ut in menſa ſaltet 6
Pannus violaceus ad ſcribendum & pingendum 618
Pannum quemvis maculis purgare 462 463
Parabolæ ſegmentum 379
Partus ut celeretur, ut facilitetur 138.139
Paſtinacæ marinæ ut capiantur 256
Paternitas cujus perſonæ proprietas 18
Pharmaca quibus lamina illinuntur 551.552
Phaſiani ut pingueſcant 271
ad Phthiſim remedium 121
Pecudes diverſis coloribus gignere 215
Pedes & manus ne à frigore lædantur 120
Pedere ne quis cavere poſſit 659
Pediculi ſcaturiẽtes ut in ſtrato he-

to hominis appareant 662
Pediculi pudendorum ut abigantur 154
Pediculi & lendes capitis ut mortificentur 245
Pediculi palpebrarum & pudendorum ut necentur ibid.
Pelles ad periſtromata ut inaurentur 627
Pelles hircinas viridi colore tingendas 610.611
Pelles cæruleo colore tingendas 622. rubro ibidem. viridi ibid.
Pellium tinctura è floribus liliorum 625
Pellibus maculæ inducendæ 465
Perdicis fel ad memoriam valet 65.
Perdices ut capiantur 271
Perſicæ languidæ remedium 295
Perſica ut ſine oſſa producantur 322
Perſica ut inſcripta & figurata naſcantur 321.322 fiant rubra ibid. miræ magnitudinis 322
Perſica ne cadant 295
Peſtis præcautio 100
Peſtis ut curetur 98
Peſtilentiæ ſuum medela 230
Picturæ ignarus ut pingere poſſit 644
Picturæ ut illuſtrentur 642
Philoſophiæ dignitas 1
Philtrum 86
Philtra varia ibid.
Pili ut cadant & non renaſcantur 165
Pili ut expellantur 164.165
Pili ut cito naſcantur 167
Pilæ odoriferæ contra peſtem 99
Pingendi in plano ſola ratio 620
Pippionē exoſſum reddere 620
Piſces fluviales ut capiantur 252
Piſces ut in unum locum congregentur 253.254
Piſces magni in mari ut capiantur 454
Piſcium ineſcatio 252. ut alliciendi & capiendi ibid.
Piſcium præſtans conditura 601
Piſtor ut panem in furno non immittere poſſit 652
Pituita ut ex ventriculo diſcutietur 123
Placenta contra peſtem ibid.
Plaga ut inducatur 91
Planta ut fiat Draconi ſimilis 284
Plantæ ut majores evadant 283. ſteriles ut fructiferæ reddantur ibid. à rubigine tueri ibidem. à vermibus 284
Plantas quæ occidant 284
Pleuritidis curatio 119
Plumbum liquefactum manibus tingere 390
Plumbū in aurum tingere 387
Plumbum in ſtannum vertere 389.390
Plumbum in ſtannum & in calcem vertere 390
Pluviæ præſagium 139
Podagræ remedium 139.140
Podagrici dolores ut tollentur 141.142

Polior-

Poliorchetes machina & aries 584.585
Polybi & Sæpiæ ut capiantur 256.257
Polypodes 256
Pomum ſomnificum 199
Poma ut in vigore diu maneāt 317
Poma ut in arbore diu immorentur 318. *ut imaginem quamvis referant* ibid.
Pondera omnia 4. *ponderibus perpende* 464
Pondera ut duplo celerius ſurſum trahantur 571
Ponderum levandorum ratio 573
ad Podagram pillulæ 141
ad Podagram Emplaſtrum 139.140
Pontes ut ſuper flumina conſtruantur 589.590
Porci ut impinguantur 230
Porci marini ut capiantur 257
Portæ ut à domeſticis ſolis aperiri poſſint 606
Potio pro vulneribus 148.149
Potio vulnera curans ibid.
Pſilothrum ad glabrum reddendum 164
Praſius ut fiat 441
Præſagia 103
Præſagia longioris tempeſtatis 478
Præſtigia 523.524.525
Præcipitatum auri 260
Præpoſitiones A, In, Per, in divinis quid 24
Proceſſio Spiritus ſancti propria 18
Prognoſticon de ubertate & bonitate vini 304
Prognoſticon fertilitatis & ſterilitatis 458
Prognoſtica ſereni aëris 477. *tempeſtuoſi* ibid.
Pruna ut ſine oſſiculis naſcantur 231
Prunorum languidarum remedia 294
Pudendorum pediculos amovere 154
Pueri ne pubeſcant 164
Puerorum morbis peſtiferis ut ſuccurratur 99
Puella Indica venenis nutrita 84
Pulchritudo corporis in quibus conſiſtat 159
Pulcherrimum ad tingendum 621
Pulices hortenſes ut necentur 245
Pulices ut perimendi 244. 245 *ut in unum locum conveniant* ibid. *ut depellendi* ibid.
Pullus ut celeriter coquatur 599
Pullus ut quaternis pedibus & alis naſcatur 265
Pullus ut jugulatus ſanguinē non emittat 266. *ut in menſa coctus ſaltet* ibid.
Pulli ut ſine gallinæ fotu excreſcant 264
Pulvis dentifricius 250
Pulvis abſtergens atramenti maculas 498.499
Pulvis pro albedine dentium 173
Pulvis contra venenum 101
Pulvis contra ſectionem nervorum 151

Pulvis pyrius bellicis inſtrumentis mira operans 587
Pulvis pyrius abſque ſtrepitu ſphærica ejiciens ibid.
Pulvis pyrius 49
ἄπυρον quid 47
Pulvis pyrius optimus 587. 588
Pulvis ignitus in ovo 52
Pulvis citò ac vehementer ardens 587
Pulvis qui à pluviis accendatur 69
Pulvis ad unguem oculorum equis & hominibus 217. 218
Punici mali acinos augere 325 ut in miram magnitudinem excreſcant ibid.
Punica mala ut fiant rubiciundiora 325. ut ſciatur quot grana habeat malum punicum ibid.
Punica ut in arbore ſerventur viridia 325
Punicorum acini ut candidi fiant ibid. ut ad hybernos uſus ſerventur ibid.
Purpurinæ faciendæ modus 625
Putei in locis maritimis ut aquas dulces dent 464
Pyropus ut fingatur 438
Pyrus ne lapidoſos fructus pariat 293. ut dulces & copioſos fructus pariat 294
Pyri ſteriles 294
Pyra ut fiant rubicunda & effigiata 319. ut legenda & cuſtodienda ibid.

R

Racemus ut diverſi coloris habeat acinos 377
Rapæ ut maximæ fiant 304
Raphani ut majores fiant 304. dulces ibid.
Rhabarbarum ut diu conſervetur 601
Rani ficulnei & inertes ut virides ſerventur ibid.
Ranæ ut congregentur 258
Ranarum clamor ut caſtigetur ibid.
Regulus ut ſeipſum in veru torreat 699
Res in tenebris conſpicere cum ſuis coloribus 647
Res una multiplex videri 408
Rei occultandæ modus in ſolidis corporibus 449
Rem abſconditam indicare alicui 564
Res virides ut volare videatur 68
Remedium contra ſitim ex calore 192
Remedium ad vermes 102.103 electuarium 104
Remedium ad coſſos, vermes & tineas animalium ibid.
Remedium adverſus omnes animalium morbos 208
Remedium ad quævis apoſtemata 157
Remedium ad ligatos ſolvendos 108. pro ſcabie 114
Remedium ad Cancrum 109. augendæ veneris 194. ad ſerpiginem 128. pro anheloſis 121. ad graveolentes alarum hircos 106. ad phantaſmata 107. equorum dyſuriam 119

ad gallorum grauedinem 263
Remedium ad gallinarum profluuium alui 263. ad pediculos ibid.
Remedium ad equorum herpetem 218. ad morbos equorum 219
Remedia ad diuerſos ouium morbos 228.229
Remedia contra peſtem 99. 100
Remedia ad cruditates ſenum & obliuionem 107
Remedia ad Culices 281
Remedia ad tempeſtatem rubig. & pruinam 482
Renes ut expurgentur 133
Reſolutio ferri varia 384
Robur vitale ut augeatur 92
Roſæ ad annum vegetæ 309
Roſæ & cariophilli coloribus ut inſigniantur 642
Roſeus color parandus 628. 629
Rotæ quibus maxima aqua hauritur 651
Rubigo ut ferro eximatur 384
Rubinus ut fingatur 437
Rubini ut conficiantur ibid.
Rubor faciei ut concilietur & nimium diminuat 438
Ruborem rebus inducendum 617
Rubrica ſcriptoria 498
Rubricæ ſcriptoriæ ratio 626
Ruptura ut curetur 153.

S

Sacra ſecreta 2
Sacculus contra peſtem 98
Sal ammoniacum ut ſublimetur 403
Sal alcali ibid.
Salſæ 256
Saltatione ut homines torqueantur 205
Sanguis è vulneribus ut cohibeatur 151
Sanguis ut ſiſtatur 115
Saphyrus ut fiat 648
Saphyrum in adamantem conuertere 442
Sardonix ut albus fiat 30
Sata ne à pecore lædantur 334
Satanam profligādi methodus certiſſima 525.526
Saturnus 40. anno ad locum ſuum redit 41
Saturnus & Iupiter ut transmutentur 386
Saxa ut frangenda 447
Scabiei lepræ ſimillimæ ſanatio 106
Scalarum muralium ratio 582
Schedulæ tres non tactæ ut ſitum permutent 606
Schema medietatis pontis 590
Scorpiones ut innocenter tractes 242
Scorpiones ut domicilia non obrepant 241
ut fugentur & interimantur ibid.
Scorpionum ictib. ut quis medeatur 242
Scorpionum ictus curatio 155
Scytale laconica 495
Scribendi modus in ouo 490
Scrophulæ 156
Secundæ ut moueantur 138. 139
Secretum pro hortis ſiticuloſis 455.456

Secretum pulcherrimum ad ligna variè tingenda 337
Semina ut in terra ſervanda abſque noxa 497
Semina à pruina, frigore, & ardore defendenda 333. *ut innoxia in terra ſerventur ſata & incolumia* ibid. *ne ab avibus depopulentur* 334. *ut ab omni corroſione liberentur* 334
Seniorum ex frigidorum cerebris medicina 108
Sepis vivæ extructio 453
Sera mirabilis 606
Sera quæ quocunque nomine claudi poteſt 603
Serica tingenda coccineo colore 627
Serpentes ſtupefacere 249. *ut tractare ſine periculo poſſis* ibid.
Seta ſuillæ quibus veſtes purgantur tingendæ 625
Silices fluviales 456
Sinapi bonum 600.601
Siſa aurearum bracteolarum 630
Situla aqua plena quomodo ſuſtineatur 663
Smaltum ut fiat 445
Smegma ad omnes maculas delendas 461.462
ad maculas holoſerici 463
Smegma mulierum 167. 168
Smaragdus quomodo fingatur 441
Smaragdi & alii pretioſi lapides ut fiant 441
Solis & lunæ proprietates 40
Solem facere 362. *ad multiplicandum ſolem* ibid.
Somnus ut inducatur 202
Somnus ut concilietur 201
Somno ut mirabilia videas 200
Somnia tumultuoſa ſuffitu edere 203
Somnia grata excitandi ratio ibid.
Spadiceus color conficiendus 629
Species non eſt æterna cujus individua æterna non ſint 3
Spectrum artificioſum 656
Spectra in nubibus 659
Speculum excavatum ut idolum oſtendat 420
Speculum multividum conſtituere 411
Speculum ubi unius rei plures apparent imagines 412
Speculum in quo imaginem in aëre volitantem aſpicias 415
Speculum variarũ imaginum 419.420
Speculum in quo imaginem venientem videas & aliam recedentem 412
Speculum quo videntur quæ in aliis regionibus fiant 410
Speculum cylindricum in quo imaginem penſilem videas 415
Speculum ut uterum & gulam videas 411
Speculum in quo nil imaginetur niſi quæ volueris 415

Speculum in quo dorſum tuũ videas 411
Speculi concavi imaginationes 415
Specula ut conflentur 422 *moderna ibid. comburentia* 59
Specula ab menſtruatis deturpata 82
Speculis bracteola ut inducatur 421
Speculis planis ut res videatur 409
Sphæra ſolida geographica 561.562
Spicula è vulneribus ut extrahantur 153. *è digitis* 139
Spiritus ſummè ſimplex quis 22
Spiritus mali ut vinciantur 509.510
Spiritum ex flamma elicere 390
Spirandi difficultas ut curetur 119
ad Sponſi & ſponſæ concordiam quid faciat 78
Stannum in plumbum vertere 292. *ſtridorem tollere ibid. ſorditatem adimere ibid.*
Statua quæ tangentes occidebat 553.554. *ſolem ſemper reſpicit* 554
Statua quæ quòlibet ferri videtur 553
Statuæ ligneæ miræ 654
Stellæ ut in meridie videantur 670
Stellarum apparentium ortus & occaſus 577
Sterilitati ut occurratur 12
Stratagema bellicum 581.582
Strumæ 363. *eorũ remediũ* 117
Stomachi ardorem removentia 122
Stupor & taciturnitas in tormentis quibus verbis induci creditur 546
Subſtantiæ perfectiſſimæ proprietates 16
Succinus ut fingatur 436.437 *ut liquefcat ibid.*
Suèsne ægrotent 230
Sulphur ſublimatum 394
Sulphuris tinctura 394
Surdus ut lyræ audiat ſonum 575. *remedium* 115
Surditati quæ conferant ibid.
Syderata membra ut cognoſcantur 152.

T.

Tabulæ ad ſomnum conciliandum 201
Tabulæ albæ delebiles 500
Talpæ ut capiendæ 238. *ut congregantur ibid.*
Tauri ut cicureſcant 227
Tempeſtatis marinæ præſagia 446
Terra ardens 75
Terra prima apta fundendis metallis 44. *uſque ad ſeptimam ibid.*
Terræ ambitus ut inveniatur 560.561
Terræ hortenſis probatio 454
Theſaurorum inventio 343
Tertiana ut curetur 96
Topazium ut ementiatur 441
Tophi Arthriticorum ut auferantur 157
Torpor ut ſanetur 143
Trabes mutuò ſe ſuſtinentes 665
Trachuri 256

Turdi ut impinguantur 272
Tubæ ad aquas hauriendas 470
Tubarum ſonus perpetuus 467
Turcheſia lapis 442
Turtures ut pingueſcant 272
Tuſſis curatio 118
Tympani mirum 660.

V.

VAs inverſum ut aquam hauriat 71
Vaſa quæ non frangantur 602
Vaſa ut argenteis ſimilia reddantur 378
Vaſa iræ, furoris, mortis 33
Venus quo tempore redeat ad locum ſuum 41
Veneris in caſtris fortiter militare 193.194
Veneris deſideria obtundere 199
Venere illicita ne quis afficiatur 200
Venena quib. non noceant 84
Venena lethifera 90.91
ad Venena antidotus 100.
remedia 91
à Venenis ut cavendum 90.91
Ventrium appellationes 476
Ventos præſagientia 480
Ventris rugas à partu abſtergere 175
Ventriculus ut corroboretur 90
Verzini parandi modus quatuor colorum 560
Verruca 157
Veſicæ morbi ut curentur 543
Veſpæ ne inſpetant 279
neque pungant ibid.
Veſtimenta ne tineæ tangant 465
Verva quo inſtrumento circumagantur 607
Vinum acidum ut emendetur 179. an habeat admixtam aquam 181. pendulum 178.
ut præparandum ibid.
an duraturum 180
aſperum lene facere 179
ut reddatur gratiſſimũ 182
ut odore & colore arrideat 180. rubrum ut album evadat 180. ut vapeſcat 185. ne aceſcat 179
vetus ut novum fiat 181
novum turbidum ut citò fiat clarum 181
ex panno tollendum 462
corruptum 180
ut totum annum duret ibid.
ne corrumpatur 178
corruptum emendare ibid.
Vinum borraginatum 184
Vinum halicacabi ad urinam prodeſſe 184. ad tormenta & ſtranguriam 190
Vinum pro imbecillitate ſtomachi 185
Vinũ cydonites pro ſtomacho 184
Vinum ut quis ementietur 190. ſapore Rheticum 187
ut malvatici guſtum præ ſe ferat 186
malvaticum ibid.
Coum ut fiat 183
græcum 183.184
de Romania 176.177
claretum 188.189
laxativum 189
muſcatellum 187
Vini pravus odor ut emendetur 179.180

fervor ut reſtinguatur 182
malvatici apparatus 186
copia an futura ſit 191
Vino diverſos ſapores ut concilies 180
Vinone quis oleat 190
Ut citò inebrietur ibid.
ut quis non inebrietur ibid.
à Vino aqua ut ſegregetur 181
Vina ne tonitruis pervertantur 181
Vinoſos abſtemios reddere 191
Viperæ morſus ut curetur 155
Viridem colorem conficere 629
Viridia ut omnia videātur 62
Vernix ad ſcribendum 500
ad aurum illuſtrādum 636
Vernicis parādi modus ad pergamenas levigandas 639
Viſiones qui videre vult 60
Vitis ut botros albos afferat, nigros acinos 329
Vitis purgatoria 301
Vites ſteriles 305
ſideratæ 303
ægrotantes ibid.
lachrymantes ibid.
defluas 301
fructum putrefacientes ib.
ne à pruina vel rubigine affligantur 302
Vitium inſitio 304 305
per terebrationem ibid.
Vitæ hujus finis 7
ad Vitam longævam quæ conferant 40
Vitrum Antimonii 393
ut molleſcat 404
ut viride fiat ibid.
ut dividas ibid.
fictitium 404
ut ferruminetur 405
Vitri fragmenta glutinanda ibid. *elaborandi modus* 404
Ulceris maligni prodigioſa curatio 152
Unguentum ad pleuritidem 119. *ad morbum gallicum* 107. *lepram* 104
capillos nigros tingens 162
Veritas abſtractiſſima Deus 23
Unitas Dei firma 18
Urina ut cieatur 110
Urinæ ardoris curatio 116
Uteri ſtrangulatio 135
Vulnus ut ſine dolore infligatur 149
Uterus ut loco movendus 135
Uva cocta ut ſervetur 176
ut fiat odorata 330
ut ab avib. & gallinis tuearis ibid.
ne veſpa contingat ibid.
Uvæ ut abſque vinaceis generentur 374
ut ad Ver uſque ſerventur 330
Uvarum illuſione ut homines decipiantur 66
Uvas Vere producere 228
vinaceis vacuæ 229.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

K 46.

Digitized by Google

Digitized by Google